

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART VII.

Samskrit Literature:

B. POETICAL LITERATURE.

III. POETIC COMPOSITIONS IN VERSE AND PROSE.

IV. DRAMATIC LITERATURE.

EDITED BY

JULIUS EGGLING, PH.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1904.

LONDON :
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LTD.,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL.

ADDENDA AND CORRECTIONS.

- Page 1418, col. 1, l. 2. The missing leaf has since been recovered in another MS.
- „ 1425, col. 1, l. 6. Cf. Journal of German Or. Soc., lvi., p. 626, where Prof. Pischel adduces reasons for ascribing the authorship of the *Nalodaya* to *Ravideva*, son of *Nārāyaṇa* (author of the *Rākshasakāvya*, cf. no. 3932).
- „ 1452, col. 2, l. 32. A different *Pārijātaharāṇacampū*, by *Sesha Kṛishṇa*, has been published in no. 14 of the *Kāvyamālā* (1889).
- „ 1500, col. 1, ll. 16–17. Foll. 61–70 and foll. 81–90 have been transposed.
- „ 1514, col. 2, l. 26, *read* स्पादमंदसु.
- „ 1518, col. 1, l. 18. An Italian translation of the work has been published by C. Formichi (Giornale della Società Italiana, xii., 207–23).
- „ 1523, col. 2, l. 13. See also P. Peterson, *Kādambarī*, p. 69.
- „ 1532, col. 2, l. 25, *read* निर्मितमादधतो भारतो कवेऽयति ॥ *Kāvyapr.*, 1, 1.
- „ 1534, col. 2, l. 24, *read* भक्तिप्रदः ; l. 29, *read* गोवर्धनमूलकदेवरसः.
- „ 1546, col. 2, l. 22. Cf. R. G. Bhandarkar, Report, 1883–4, p. 143; C. Bendall, Cat. of MSS. of Brit. Mus., no. 283.
- „ 1602, col. 1, l. 5 *seqq.* For two other plays (*Subhadrāpariṇayana* and *Rāmābhuyuda*) by the same author (first half of 15th century), see C. Bendall, Cat. Brit. Mus., nos. 271, 272; S. Lévi, Le Théâtre Indien, p. 242.
- „ 1604, col. 2, l. 4, *read* 1143–1172. Cf. also C. Bendall, Cat. Brit. Mus., no. 269, and Journ. Roy. As. Soc., 1898, p. 229, where reasons are given for assuming the author to have written his play during the reign of *Tribhuvanapāla* of Gujarat (about 1242–3 A.D.), not during that of *Kumārapāla*, whom it was merely intended to commemorate.

III. Poetic Compositions in Verse and Prose.

I. POEMS (KĀVYĀ, GITĀ, STOTRA, etc.).

3740.

2377. Foll. 108 (numbered 107); size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1500 A.D.; ten lines in a page.

Raghuvamśa, by *Kālidāsa*.

Of the original MS., foll. 46–53 were lost and replaced (in 1742 A.D.) by six leaves, containing the 9th *sarga*, after leaving a gap of eleven verses at the end of the 8th *sarga*. No. 78 is passed over in the pagination. Foll. 100, 101, 105–7 were supplied by a third hand in 1688 A.D., and fol. 104 is wanting, the gap comprising the end of the 18th and beginning of the 19th *sarga*.

Final date : संवत् १७४५ वर्षे मायमुदि १० सोमे संप्रिते रघुवंशकाव्ये पूर्णानेदस्तामिना ॥

The MS. is referred to, in the preface to Stenzler's edition, p. v., under the old number 1962. [GAIKAWAR.]

3741.

1921. Foll. 126; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Raghuvamśa.

The latter part of the MS. (Taylor 145) is considerably worm-eaten. [DR. JOHN TAYLOR.]

3742.

2469a. Foll. 59; size 10 in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 10–13 lines in a page.

Raghuvamśa. Cantos I.–IX.

The old number of the MS. was 2059.

[GAIKAWAR.]

3743.

551. Foll. 312; size 16½ in. by 10½ in.; clear Bengāli handwriting; European paper (watermark 1805); about 16 lines in a page.

Raghuvamśa, with three commentaries, written above and below the text, viz.:—

I. *Vyākhyābrihaspati*, by *Brihaspati Miśra* (see no. 3750).

II. *Samjīvani*, by *Mallinātha*.

III. *Subodhā*, by *Bharatasena*, or *Bharata-mallika*, son of *Gaurāngamallika* (or -*maliku*), of the *Ambashtha-Hariharakhān* family.

This commentary begins :

प्रणम्य गौरों गिरिशं च भृष्टा
सेनच्च गौराङ्गमलोकभूतः (० सूनः or जातः) ।
भृष्टविदेशाङ्गरतः सुबोधः
वैद्यो विष्णु रघुवंशटोकाः ॥

कालिदासो महाकविमहाकाव्यं रघुवंशानिष्ठं कर्तुमित्युविद्य-
प्रविष्यातार्थं स्तेषु देवताप्रणामात्मकं मङ्गलमाप्तरति । वागर्णी-
वित्ति ०

The colophon usually runs thus : इयमहरि-
हरसानवंशसमुद्रव (or अस्त्रकुलोङ्गव) गौराङ्गमलिकामन्त्र-ज्ञो-
भरतसेन (also ० सज्जि, सविक, सव्वीक) कृतायो रघुवंशटोकाया
सुबोधाया ० सर्गः ॥

This commentator, according to Colebrooke (*Amarak.*, pref., p. 6), flourished in the middle of last century.

At the end of the volume, ten leaves are appended, containing an abstract (*sthūlatātparyārtha*) of the poem, the same as that contained in MS. 898a (see no. 3751). This is followed by an additional leaf giving a list of authorities quoted by the three commentaries contained in the volume.

The old number of the MS. was 536.

[H. T. COLEBROOKE.]

3744.

1397. Foll. 246; size 13½ in. by 5 in.; well written in Devanāgarī, by three different hands, towards the end of last century; 10–13 lines in a page.

Raghuvamśa, with *Mallinātha's* commentary, called *Samjīvani*.

Sarga 8 is dated Samvat 1853; *sarga* 19, Samvat 1848. Each canto has a separate pagination.

In the place of *sarga* viii. 1–20, this MS. gives a duplicate of xii. 1–24.

The old number of the MS. was 1316.

Numerous editions of this commentary (the only one hitherto printed completely) have been published in India (e.g. Shankar P. Paṇḍit's ed., in the Bombay Sansk. Ser., 1869–72).

[H. T. COLEBROOKE.]

3745.

1887. Foll. 235; size 12 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 9–14 lines in a page.

The same works. Incomplete. Each canto is paged separately.

Foll. 9, 10, 15, 16 of *sarga* ii. (vv. 30–37, 53–59) are missing; and the MS. terminates (at the foot of the front page of the last leaf) with xvii. 40. [Taylor 146.]

[DR. JOHN TAYLOE.]

3746.

2069. Foll. 276; size 11 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8–12 lines in a page.

Raghuvamśa, with *Mallinātha's* commentary. Cantos i.–xi.

Old number 1879.

[GAIKAWAR.]

3747.

3036. Foll. 39; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

A fragment of the same works, consisting of canto ix., verses 1–78, and of cantos xvi. and xviii. [J. R. BALLANTYNE.]

3748.

2085. Foll. 217; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1721 A.D.; twelve lines in a page.

Mallinātha's commentary, *Samjīvani*, on the *Raghuvamśa*; without the text.

The first two leaves, and the last one, contain partly repetitions, and partly foreign matter, such as the beginning of *Mallinātha's* commentary, *Sarvamkashā*, on the *Śiśupālavadha* (see nos. 3815–18).

Dated : संवत् १९९६ वर्षे शाके ७६४३ प्रचत्तमाने दखि-
णायनगते श्रीमूर्ये वसंत कृतौ मासोऽन्नमे मासे माघमासे शुक्रे
पश्च एकादश्यन्विते गुरुवासरे ११ गुरौ पूर्वोषाढे नक्षत्रे
सिद्धियोगे एवं शुद्धे दिने लिखितो इयं ग्रंथः ॥ श्रीउदीच्य-
शातीयेन हे० श्रीश्री० द्वे० कल्पाणजित्सुतहरिशंकरामज्जेन
हरिनदनेनोत्पादितस्य नरसिंहरामस्यायं ग्रंथः ॥०॥ द्वे०
कल्पाणजीमुतपौत्रेण कौशिकगोत्रोत्पन्नेन राजनगरनिवासिना
नृभिंहरामेण लिखितः ॥

Old number of MS. 1837.

[GAIKAWAR.]

3749.

868c. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; fair, oldish Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

Fragment of *Mallinātha's* commentary.

It extends from मनोभवः कामः in xii. 33 (here counted 32) to उत्पानक्रिया in xii. 49 (here 48).

[H. T. COLEBROOKE.]

3750.

997. Foll. 300 (counted 302, nos. 44 and 66 being passed over); good, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Raghuvamśa-viveka (or *dīpikā*), also called *Vyākhyābṛihaspati*, a commentary on the *Raghuvamśa*, by *Bṛihaspati Miśra*.

It begins :

जयनि दृष्टिसंवाधभिदुराः (० संतोष०) सद्गच्छिदः ।
मुकुन्दचरणडन्डनस्तेनुकरोमेयः ॥

विद्यासु तासु विनयो प्रणयो ३ गुणेषु

गौडाधिपादुपचितप्रचुरप्रतिष्ठः ।

सोऽहं यथामति वृहस्पतिरात्मोमि

व्याख्यावृहस्पतिमलङ्घतिकाव्यालिङ्ग ॥

निर्विश्वेन प्रारिष्ठितसमाच्यर्थ० क्रविनिवधाति । ०

Colophon : इति महिनापनोयकविचक्रवर्णाचार्यशी-
मद्वृहस्पतिमित्रकृते रघुवंशविवेके (० दीपिकाया foll. 91b,
120a, 136a, 189b, 255b) व्याख्यावृहस्पतावूनविश्वितम-
सगैविवरणं समाप्तं ॥

At the end of cantos 4 and 7 the commentary is called in both MSS. *Subodhā* (as the same author's commentary on the *Kumārasambhava*, cf. no. 3765).

Foll. 241-262 are written in a different hand from the bulk of the MS. (the old number of which was 1268).

For other MSS. of this commentary see above, no. 3743 [MS. B], and *Rāj. Mitra*, Notices, vi., p. 243 (containing several other introductory verses, though partly defective and corrupt). [H. T. COLEBROOKE.]

¹ दृष्टिसंवाधभिदुराः ० R. M.; दृष्टिसंवाधातिदूराच्यकर-
भिदः MS. 551 (B).

² ० करस्यः B; cf. no. 3765.

³ सुकृतो विनयो B; १८८५. विडसभासु० with R. M.,
but cp. no. 3765.

3751.

898a. Foll. 26; folio, size 15 in. by 10 in.; clear, modern Bengali handwriting; 19-21 lines in a page.

Raghuvamśa-sthūlatātparyārtha, an abstract of the *Raghuvamśa*.

It is annotated throughout, in the margins, with English notes in Colebrooke's hand.

For the same abstract see above, no. 3743.

[H. T. COLEBROOKE.]

3752.

2836. Foll. 129 (paged 1-258); 4to, size 9 in. by 7 in.; European paper (watermark 1807).

Raghuvamśa, translated into English; from the beginning of canto II. to canto XII., v. 12.

The first seventeen leaves have been left blank for the translation of canto I.; and there are also blank leaves at the end.

According to a note affixed (by Wilkins) to the back cover of the volume, the translation was probably made by Captain Fell.

[?]

3753.

2469b. Foll. 36; size 10½ in. by 4½ in.; good, clear Devanagari writing of 1749 A.D.; ten lines in a page.

Kumārasambhava, a poem on the birth of the War-god, by *Kālidāsa*. *Sargas* I.-VII.

The MS. is referred to by Stenzler (Praef., p. ii.) under the old number 2059.

For the 8th *sarga* of the poem, treated as authentic in South-Indiau editions, see no. 3764. It has been published, with nine more (probably spurious) cantos, in the *Pandit*, vol. i. (Benares 1866). Cp. the opening verses of no. 3766.

Of translations of the poem may be mentioned the one in verse, by R. T. H. Griffith, 2nd ed. (Trübner's Or. Ser.), 1879. [GAIKAWAR.]

3754.

1601. Foll. 45 (the first of which is wanting); size 10½ in. by 4 in.; fair Devanāgari writing of 1762 A.D.; seven lines in a page.

Kumārasambhava, sargas I.-VII. With marginal glosses on the first fifteen leaves.

The old number of the MS. was 1169.

[H. T. COLEBROOKE.]

3755.

808. Foll. 36; size 13¾ in. by 3¼ in.; indifferent Bengali handwriting of about 1750 A.D.; 5 or 6 lines in a page.

Kumārasambhava, sargas I.-VII. With marginal glosses throughout.

The glosses on the first two verses (with the words to which they refer supplied from the text) are as follows: 1. नाम इति प्राकाश्ये व्यस्तृतीयानः । (वगाश्च) अवगाहने कृत्वा । (स्थितः) उच्चः । (मानदशः) परिमाणदर्श इव । 2. (य) हिमालयं । (भरतौ स्थिते) स्थिते भेष्मनादृत्य इत्यर्थः । (दोष्परि) दोष्ठा गोपालके वत्से । (दोहदश्चे) दोहनक्रियायां दक्षः निपुण इत्यर्थः । (पृथूपदिष्ट) पृथुना उपदिष्टा ।

Old number of this MS. 710.

[H. T. COLEBROOKE.]

3756.

2525c. Foll. 19 (numbered 3, 9-26); size 9 in. by 4 in.; careless Devanāgari writing of about 1750 A.D. (fol. 3 older); seven lines in a page.

Fragment of the *Kumārasambhava*, comprising I. 11-16; II., III., IV. 1-5.

Old number of this MS. 2032 (Stenzler, Praef. ad Kum., p. ii.).

[GAIKAWAR.]

3757.

228a. Foll. 163; folio, size 15 in. by 10 in.; fair Bengali handwriting; European paper (watermark 1803); number of lines varying.

Kumārasambhava, with four commentaries, written above and below the text, viz.—

I. *Mallinātha's Samjīvanī*.

II. *Bṛihaspati Miśra's Subodhā*. [B.] Cf. no. 3765.

III. *Bharatasena's Subodhā*. [B.] Cf. no. 3766.

IV. *Gopālānanda's Sārāvalī*. [B.] Cf. no. 3767. This commentary was added subsequently by another hand, having apparently been copied from MS. 849.

The MS. (old number 130) has been corrected throughout.

[H. T. COLEBROOKE.]

3758, 3759.

179a&b. Foll. 20 + 83; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgari by three different, modern hands; ten lines in a page.

Kumārasambhava, followed by *Mallinātha's* commentary, called *Samjīvanī*. *Sargas I.-III. and V.-VII.*

Dated, at the end of the text (written by the first hand), in Samvat 1856 (1799 A.D.). Old number 41.

[H. T. COLEBROOKE.]

3760.

2111a. Foll. 159; size 9¾ in. by 4¾ in.; excellent Devanāgari writing of about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Mallinātha's Samjīvanī, on the *Kumārasambhava*. *Sargas I.-VII.*

Colophon: इति अौमहोपाध्यायकोलचलमधिनापमूरि-
विरचिताया कुमारसंभवाख्याया संजीविनीसमाख्याया सप्तमः
सर्गः समाप्तिं पफाण (the same phrase is employed
in MSS. 179 and 575) ॥ लिखिते भ० विष्वनाथेन ॥

Old number 1970. [GAIKAWAR.]

3761.

2124a. Foll. 89; size 9½ in. by 4 in.;
clear Devanāgarī writing of 1722 A.D. (the
same hand as MS. 2085 above); twelve lines
in a page.

The same work. *Sargas I.-VII.*

Dated: संवत्सरदश १७७९ एकोनाश्रीतितमे वर्षे ज्ञापाटे
मासि अुडे पष्ठे बछाँ तिथौ गुरुवासरे बटपत्रस्थितेन राजनगर-
निवासिना दवेनीश्रीहरिशंकरात्मनहरिनदनसूनुना नृसिंह-
रामण कुमारसंभवस्य संजीविनीटोकायाः सप्त सर्गाः समाप्तिपर्यंते
लिखिता ज्ञात्मपठनार्थैः ॥

Old number 2064. [GAIKAWAR.]

3762.

575. Foll. 93; size 10½ in. by 4½ in.;
modern Devanāgarī writing; 10 and 12 lines
in a page.

The same work. *Sargas I.-VII.*

The first part (*sargas I.-IV.*, foll. 1-54),
written by two different hands, must originally
have belonged to a different MS. from the
second part (*sargas V.-VII.*, foll. 36-74), written
by a third hand. Old number 182.

[H. T. COLEBROOKE.]

3763.

1923. Foll. 106; size 10½ in. by 4 in.;
indifferent Devanāgarī writing of 1750 A.D.;
twelve lines in a page.

Another copy of *Mallinātha's Samjivani* on
the *Kumārasambhava*. *Sargas I.-VII.*

Taylor 149. [DR. JOHN TAYLOR.]

3764.

2111b. Foll. 21; size 9½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of about 1700 A.D.;
nine lines in a page.

Mallinātha's commentary, *Samjivani*, on the
eighth *sarga* of the *Kumārasambhava*. Incom-
plete.

It breaks off at the foot of fol. 21b, in the
comment on verse 83; three leaves having been
lost there, as appears from a marginal note on
fol. 1a, according to which the MS. consisted
of 24 leaves.

Although the leaves are numbered 1-21, a
leaf (with one page of writing) is evidently
wanting at the beginning. In the South
Indian editions (Madras 1861, 1870, 1878,
1884), all of which contain the 8th *sarga*, the
commentary commences with ten *slokas**:

शिवाय नगतामस्तु शिवयोः प्रेम तादृशः ।
येनान्योन्यशरीरार्थमन्योन्यस्तै समर्पिते ॥ १ ॥
संभोगो विप्रलंभमध्य द्विपा नृगार इष्यते ।
विप्रलंभमध्युर्धात्र वर्ण्यते रसकोपिदेः ॥ २ ॥ ० ५ ॥
अथ संभोगनृगारमनयोः समरागयोः ।
कुमारसंभवफलं सर्गे अस्मिन्नाह संप्रति ॥ ३ ॥ ० ८ ॥
मुखायस्यां समाप्तित्व देव्याः प्रथमसंगमे ।
आदावेकादशस्योक्ता बूते पूर्वोनुरागिणः ॥ ४ ॥
संस्थितं नाम संभोगनृगार शिवयोः कहिः ।
चुंबनेवधरेतादौ लक्षणं त्वस्य वस्त्रते ॥ ५ ॥
पाणिपीडनविधेरिति । ०

* N. B. Parvaṇikara and K. P. Paraba's edition (2nd ed., Bombay 1886), containing *Mallinātha's Samjivani* on cantos 1-7, and *Sitārāma's Samjivani* on c. 8-17, also gives in the appendix *Mallinātha's* commentary on canto 8. This seems, however, to be based on a single MS., which curiously had the very same defect at the beginning as the present MS.; the printed text commencing: अथ नृकामुमयोः * * * * * * * । कुमार-
संभवफले ० The first half of the 10th introductory
verse is, however, corrupt in the edition, whilst our
MS. agrees with the Southern editions.

The present MS. begins in the 6th of these verses: अथ शृंगारभावयोः कुमारसंभवफलं सर्गे ऽभिवाह संप्रति । ०

At the end of the MS. a modern hand has added six leaves, containing *Mallinātha's* commentary on vii. 82–95 (with the colophon of the 7th *sarga*), as if it were a continuation of the older part of the MS.

Old number 1970.

[GAIKAWAR.]

3765.

1073. Foll. 104; size 13½ in. by 4¾ in.; good, clear, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Subodhā, or *Vyākhyābṛihaspati*, a commentary on *sargas* I.–VII. of the *Kumārasambhava*, by *Bṛihaspati Miśra*. [A.]

Cf. no. 3757 [B].

It begins (cf. no. 3750):

नयनि दृष्टिस्त्रोभिभिदुराः (० संरोप०) सद्गुरच्छिदः ।
मुकुन्दचरणहृष्णनसरेन्दुकरोर्मियः ॥
विद्यासु जासु विनयो [प्रणयो om.AB] गुणेषु
गौडापिधादुपचितप्रचुरप्रतिष्ठः ॥
सो ऽहं यथामति वृहस्पतिरात्मनोमि
व्याख्यावृहस्पतिमलंकृतिकाव्यलिङ्गं ॥
काव्यलक्षणमेतत् । सर्गवन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य लक्षणं । ०

Colophon: इति कुमारसंभवटीकाया (alias कुमारटीकाया) सुबोधाया वृहस्पतिमित्रकृताया गौरीविवाहो नाम सप्तमसर्गविवेचनं ॥

At the end of the 2nd *sarga* the commentary is in both MSS. called *Subodhīnī*. Apparently, however, they are derived from the same original.

Old number 1347. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ Corrected into ^०करश्मयः in B.

3766.

1206. Foll. 79+47; size 12½ in. by 4 in.; good, modern Bengālī handwriting; 8 and 7 lines in a page.

Subodhā, another commentary of that title on *sargas* I.–VII. of the *Kumārasambhava*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgasena* (or *-mallika*). [A.]

Cf. no. 3757 [B].

It begins :

सेवकेषु दयाल्येव ययोः पित्रोः सुतेन्निव ।
जादा(०.सदा) तौ जगता ल्लेमंकरौ दुर्गामहेश्वरौ ॥
कुमारसंभवं नाम कालिदासो महाकविः ।
यच्चकार महाकाव्यं सर्गैः घोडशभिः श्रुते ॥
तस्य शेषाष्टसर्गस्य मंचारो भूददैवतः ।
पाठो इष्टमस्य सर्गस्य देवोशापात्र विद्यते ॥
टीका तत्सप्तसर्गस्य सुबोधाल्या यथामति ।
गौरीरङ्गसेनपुत्रेण भरतेन वितन्यते ॥

श्रीमान्कालिदासकविराजो जगदुपकारकस्तारकवधनिवन्ध-
कुमारसंभववर्णनविधित्सया सर्गवन्धो महाकाव्यमुच्यते तस्य
लक्षणं । ०

The last two *sargas* are written by a different hand from the rest, and paged separately.

Colophon: इति हरिहरसानवंशसंभवगौरीरङ्गमन्निकाम-
त्तजश्रीभरतसेनकृताया कुमारसंभवटीकाया सुबोधाया सप्तमः
सर्गः ॥

Old number 1381. Cf. Rāj. Mitra, Notices, i., p. 223. [H. T. COLEBROOKE.]

3767.

849. Foll. 104; size 12½ in. by 4 in.; clear, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Sārāvalī, a commentary on cantos I.–VII. of the *Kumārasambhava*, by *Gopālananda Vāñi-vilāsa*, son of *Bhagiratha Miśra* and *Campā-vatī*. [A.]

It begins (cf. *Bhagiratha Miśra's* comm. on *Kirātarjuniya*, nos. 3799, 3806):

परमानन्दसंदोहकन्दं चन्दे पुनःप्रभै¹ ।
गोविन्दमन्त्रमध्यक्षन्दमिन्द्रियानन्दवृद्धदं ॥
श्रीभगीरथमित्रस्य सूनुः सूनृतवाक् सुधीः ।
वाणीविलासः कुस्ते टीका सारावलीमित्रः ॥

महाकाव्यसमारभे सत्संप्रदायाधिगतमहाकाव्यलब्धं । चन्दु-
निदेशः ॥

The colophons run as follows in both MSS.:

I. ends with the verse :

श्रीमद्भागीरथिनोदस्य गोविन्दापितचेतसः ।
सारावल्यां कृतौ सर्गे आदिसर्गमपूरत् ॥

II. इति श्रीभगीरथमित्रसूनुकृते वाणीविलासे द्वितीयः
सर्गः ॥

III. इति कुमारसंभवटीकायां भगीरथमित्रसूनुविरचितायां
द्वितीयः सर्गः ॥

IV. इति कु^० सारावल्यां श्रीवाणीविलासकृतायां चतुर्थः
सर्गः ॥

V. शमुत्समावडे (r. श्रीमत्समावड) भगीरथस्य चन्द्रवती-
कुषिक्षमुद्भवस्य । वाणीविलासस्य कृतौ सुचुड़े: सर्गः समापूरितः:
पचमो इयः ॥

VI., VII. इति श्रीभगीरथमित्रसूनुश्रीगोपालनन्दकृतायां
कु^० सारावल्यां (सप्तमः) सर्गः समाप्तः ॥

Old number 1027. Cf. Rāj. Mitra, Notices,
vii., p. 233. [H. T. COLEBROOKE.]

3768.

898b. Foll. 6; folio, size 15 in. by 10½ in.;
good, modern Bengālī handwriting; 19–30
lines in a page.

Kumārasambhava-sthūlatātparya, an epitome
of *Kālidāsa's* poem.

The margins are covered with English
notes in Colebrooke's hand.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ Thus A B; ? r. चन्द्रप्रभै. Cf. the comm. on *Kirātarjuniya*, by the author's father, no. 3799.

3769.

228b. Foll. 4; folio, size 15 in. by 10 in.;
European paper; excellent Devanāgarī writing;
29 lines in a page.

The same abstract of the *Kumārasambhava*,
apparently copied from the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

3770.

3060. Foll. 14; size 10½ in. by 4½ in.;
indifferent Devanāgarī writing of 1557 A.D.;
ten lines in a page.

Meghadūta, by *Kālidāsa*; in 125 verses.

Dated: संवत् १५१४ च वै अष्टवदि १४ शनी^० names
of place and scribe obliterated.

[J. R. BALLANTYNE.]

3771.

2737. Foll. 27 (two of which, 1 and 6, are
wanting); size 7½ in. by 3½ in.; fair Deva-
nāgarī writing of 1595 A.D.; 7–9 lines in
a page.

Meghadūta, in 125 verses, with marginal
and interlinear glosses.

The two missing leaves comprise from the
beginning to near the end of v. 2; and vv.
19–22, and parts of 18 and 23.

Copied by *Sivānanda*, son of *Bhāṇaji*.

[GAIKAWAR.]

3772.

2019. Foll. 16; size 9½ in. by 4 in.;
good Devanāgarī writing of 1624 A.D.; eight
lines in a page.

Meghadūta, in 121 verses.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3773.

1491d. Foll. 11; size 15 $\frac{1}{2}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

3774.

1584. Foll. 71; size 16 $\frac{1}{2}$ in. by 10 $\frac{1}{2}$ in.; clear Bengali handwriting; European paper (watermark 1806); 15–32 lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses; with six commentaries, written above and below the text, viz. :—

I. *Subodhā*, by *Bharatasena*. [B.] Cf. no. 3776.

It begins as in Oxf. MS.; for correct beginning, see MS. A.

II. *Muktāvali*, by *Rāmanātha Tarkālambikāra*.

III. *Mālatī*, by *Kalyāṇamalla*. [B.] Cf. no. 3777.

IV. *Samjīvani*, by *Mallinātha*.

V. *Tikā*, by *Haragovinda Vācaspati*, or *Vācaspati Govinda*, son of *Vākavihārin Gaṅgopādhyāya* of *Kṛiṣṇanagara*, in the Rāḍa (? Rāḍhā) country.

It ends (fol. 67b, completed 71b):

इयमत्यविवेकतमः संहतिहरवाचम्यतिगोविन्दसमाकलिता¹ ।
सुखयतु रसिकसमाजं निमेत्याख्या(!) सतामुपदेशात् ॥
राडेशीयकृष्णनगरनिवासो श्रीघटविहारोगङ्गोपाध्याया-
स्मज्जीलश्रीहरगोविन्दवाचम्यतिगृहा भेषदूटीका ॥

VI. *Tātparyadīpikā*, by *Sanātana Gosvāmin*, of *Vṛindāvāna*. [B.] Cf. no. 3779.

¹ ? ° संहतिवाचम्यति° foll. 67b; ° हरगोविन्दवाचम्यति-
समाकलिता। foll. 71b. On the fly-leaf at the end Colebrooke's Pañdit calls him *Hari Govinda Vācaspati*.

See Prof. Aufrecht's description of Wilson's MS. (Cat. Bodl., no. 218), apparently copied from the present volume.

Two leaves appended at the end (69 and 70) contain a succinct analysis (*sthūlatātparyārtha*) of the poem, verse by verse; this being followed, on fol. 71, by a list of authorities (*pramāpakāḥ*) quoted by each of the commentators.

[H. T. COLEBROOKE.]

3775.

994b. Foll. 20; size 13 in. by 4 in.; fair Bengali handwriting of the latter part of last century; 9–14 lines in a page.

Meghadūta, in 116 verses; with the commentary (*Subodhā*) of *kavirāja Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅga-mallika* (or -mallika). Cf. next MS.

Colophon: इति भरतमङ्गोकृता भेषकाव्यटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3776.

415. Foll. 79; size 13 $\frac{1}{2}$ in. by 3 in.; cursive Bengali handwriting of about 1780 A.D.; eight lines in a page.

Bharatasena's Subodhā, without the text (114 verses). It begins :

नत्वेशं वैष्णगौराङ्गमङ्गोकाङ्गसमुद्दिवः ।
भरतो भेषदूटस्य टोको रचयति स्फुटे ॥
सम्प्रेष भेषदूटस्य टोका बहुधैः कृताः ।
तथापीयं सुबोधाख्या क्रियते भूमृदाहया ॥

It ends :

इति हरिहरस्तानस्थातवेशारविन्द-
श्चुमणिविमलकोत्तिव्रातगौराङ्गजातः ।
प्रियगुणिगणभूरिश्चभूपालशिष्ठे-
ञ्जकृत भरतसेनो भेषदूटस्य टोका ॥

इति वैष्णवालब्दीयविनायकसेनसंतानसंभूतहरिहरस्तानप्रयौच-
गौराङ्गमङ्गोकाङ्ग-श्रीभरतसेनकृता सुबोधा नाम भेषदूटटीका
समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3777.

529. Foll. 70; size 9 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century; ten lines in a page.

Mālatī, a commentary on the *Meghadūta* (115 verses), by *rājarshi Kalyāṇamalla*, son of *Gajamalla*, and grandson of *Karpūra*, of the *Padmabandhu* family. [A.]

It begins :

प्राज्ञा चलद्वचानलुतापशांतै
यत्यादमंबुदवरे शारणं प्रयोगिति ।
तै सर्वविष्मभयनाशनमंबुजादं
विष्णुं नमामि सहस्रसिलविष्णवार्थं¹ ॥ १ ॥
पश्चंधुकुलोभोपिशीतामुलोऽविश्वाः ।
चैलोक्यवंद्र इत्यथौल्पूर चृत्वियेष्वरः ॥ २ ॥
तत्पुत्रो इस्ति पराभूतवैरस्त्रीमंडनमृहः ।
सर्वलक्षणसंयुक्तो गजमङ्गो महायशः ॥ ३ ॥
तस्य कस्यागमङ्गो इस्ति नेदनो चुहिसागरः ।
तनेयं चेष्टृतस्य टीका नाम्नैव मालती ॥ ४ ॥
क्रियते चित्रभावार्थरचनापथशालिनी ।
विहृज्जनमनोभूग्वृदानंदविवर्धिनी ॥ ५ ॥
गुरुभ्यो यात्ययनेन दृष्टा टीकाष्ट भूरिशः ।
रहस्यमस्य काव्यस्य किंचिदस्य प्रकाशयते ॥ ६ ॥^०

Colophon as in *Rāj. Mitra*, Notices, vii., p. 149.

Dated : संवत् १८७२ (!) कार्तिकसुदि १५ वै० लिखिता
चौवै श्रीविजैरामपटितैः वसुवासदानपूर्वक० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3778.

1398c. Foll. 25 (counted 24, no. 12 being double); size 12 $\frac{3}{4}$ in. by 6 $\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; 16-19 lines in a page.

Meghadūta, in 121 verses, with *Mallinātha's Samjīvāni*. Repeatedly printed in India.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ सहस्र किल विष्णवार्थं.

3779.

1570. Foll. 20; size 10 in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; small, clear Bengāli handwriting of about 1650 A.D.; 12-14 lines in a page.

Meghadūta - Tātparyadipikā, by *Sanātana Gosvāmin*. [A.]

It begins :

उपनीते नवनीते करतलमभितो द्रग्गृहिणीभिरदन् ।
माधुकरवृश्चियतिरिच करपातो नम्दनो नयति ॥
प्राची व्याख्याः समालोच्च श्रीसनातनग्रनेणा ।
तन्यते भेषदृतस्य टीका तात्पर्यदीपिका ॥ ०

The copyist's signature runs thus :

रसेष्टरेण सुपिणा सुचे: सुक्राटमीदिने ।
लिखिता भेषदृतस्य टीका तात्पर्यदीपिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3780.

1516d. Foll. 22; size 11 in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; indifferent Bengāli writing of about 1750 A.D.; 15-22 lines in a page.

Meghadūta, in 125 verses, with an analytical commentary (*tikā*) composed, by *Divākara*, for some king of Mithilā.

It begins :

गौरीस्तनपरीभगभौरानन्दशालिने^१ ।
नमः चृक्षारसाय हराय परमामने ॥ १ ॥
भूभृम्परिलनायकस्य विलसकीर्तिप्रतापोदय-
कानाशेषजगत्यस्य मिषिला[च्छोली]पतेराङ्गया ।
तत्त्वाङ्गपदानुरोधविभुता ये भेषूते ननाम्
तानुहित्य दिवाकरेण कृतिना टीकेयामारभ्यते ॥ २ ॥

इह तात्पर्यहृदयाङ्गादिशब्दार्थेषुलं काव्यमित्युच्यते । तत्त्व-
दोषहानगुलोपादानालंकारयोगरसविषयैः सहिते सकलविड-
ज्जननोयाहितायमवलंप्यसो(१०अते)१० इतादृशं च काव्यं दुर्बनः
कवे: कीर्तिप्रीतिलाभः संपद्यते ॥ यदुर्लंकारभरणे । निदेष्व
गुणवत्काव्यमलंकारैरलंकृते । रसान्विते कविः कुर्वन्तीर्तिं प्रीतिं
च विन्दति ॥ प्रीतिरसस्त्वाव्यायार्थो रसास्वादेन य आनन्दः

¹ गौरीसून० MS.

क्रोतिंसूर्यफलमाहुरिति ॥ तत्र कार्यं द्विविधं । अथवभिनेयं च । अर्थं रथुकाव्यादि । ज्ञभिनेये व्यायोगनाटकालानेकप्रकारकं । तदुभयमपि गद्यपदभेदेन द्विविधं । ज्ञपदः पदसंतानो गद्यमित्यभिधीयते । पद्मं चतुष्पदः (?०दि) काव्यस्य च रचितो-चितसंनिषेशाचाहणो रसप्रधानतयैव मकलसहृदयवृद्धानन्दार्थक-त्वा[ह] रसेषु च रसगीयतया भृङ्गारस्यैव प्रापानं । भृङ्गारो ऽपि संभोगविग्रहलभास्तकत्वेन द्विविधः । भोगो वियोगो विग्रहलभक्पूर्वं एकं स्वदतेः (?) । तथा हि । काव्यायिते हि वस्त्रादौ भूयाचागो [३]भिपत्तयते । तत्र मन्दाक्रानालन्दसा(०ःशा)स्त्रव्यया-शालकं (?) विग्रहलभरसप्रधानं भेदृतास्य खण्डकार्यं महाकविः कश्चिदित्यादिना चकार । सध्यानलखणं वेदं कार्यं । यदुकं । कविरेकमर्थं सर्वेणैकेन वर्णयति काव्यसंशातः संनिगद्यते । वृद्धावनमेष्टदृतादिरिति ॥ कश्चिदित्यादि ॥ कश्चित् यद्यो वस्ति वासस्यानं चक्रे कृतवान् । रामगिर्याश्रमेषु । रामस्य गिरिः रामगिरिमात्यवान् । तस्याश्रमेषु स्यानेषु तपोवनेषु या । बहु-वचनेन विरहानलसंतापादितस्तः परिभ्रमत्वैकत्र धृतिं वचन्वेति ध्वनित । ०

The text ends : अनुवा वार्ता॒ जलदकथिता॑ ० योज-
यामाना॒ शश्वत् ॥ १२७(८. १२५) ॥ इति भेदृतास्य खण्डकार्यं
मन्दाक्रान्ति ॥

The commentary ends : भेदात्मदेशश्चवणानन्तरं किं ज्ञातमियत चाह । अनुवेति ॥ धनेशो ऽपि कुवेरो ऽपि जलदकथिता॒ वार्ता॒ अनुवा॒ सदयद्वयः [दयया सह वर्तमानं भद्रं हृदयं यस्य स margin.] सन् अस्त्रकोपो [अस्त्रः कोपो यस्य margin.] स सद्यः तत्वणं शायस्यानं प्रातः (८. प्रीतः) संनिधाय कृत्वा विगलिता॒ अनुचा॒ शोकः ययोस्तौ तुहचिन्नौ (हृष्ट० text) विरचितानि भुभानि भोगानि तौ दम्पती॒ पश्चात् शापावसाने इष्टान् अभीष्टान् भोगान् भोजयामास ॥ भीतार्थ-यतिनाळ्डतिना कृता॑ (!) ॥ १२९ ॥ इति भेदृताटोकार्यो दम्पती॒ संयोगः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3781.

2650. Foll. 14; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; good Jaina writing of about 1500 A.D.; 21-24 lines in a page.

Meghadūta, in 128 verses, with an anonymous commentary written above the text, on the right and left margins, and below the text.

The commentary begins (cf. *Kāvyād.*, i., 16, 17; *Sāhityad.*, *kār.* 559):

तत्र स्तंहमिति¹ कुमारकथनमेवमत्तैर्नगनगरसागर्हुचंद्रा-कोंदपोष्यानजलकेलिमधुपानसुरतदृतमेवप्रयाणजिनायकाभ्युदय-विवाहविग्रहलभकुमारवर्णैवैर्विस्मैरषादशभिरभीभिमेहाकाव्यल-खण्णे रूपलक्षितवादस्य महाकाव्यत्वं । तत्रेभार्या॒ वृत्तं । कश्चित्काना॑ ० । कश्चिद्वाक्षः पुण्यजनो रामगिर्याश्रमेषु वस्ति चक्रे निवासं कृतवान् । रामो दशरथालभस्तेनाश्रितो गिरिः पृथि॒ भीतासमन्वितो रामस्तत्र स्थितवान् इति रामगिरिस्त्राश्रमाल-पास्त्रिवासस्तेषु । अनेन चात्र निवसन् रामो ऽपि दैवाङ्गुक-भीतया॒ भार्ये पुनः संयोगमासाद । तस्मात्पैवं भूयादिति व्यञ्यते । यस्यापि यज्ञस्वैकाकित्वाद्रामगिर्याश्रमेवित्येकवचनमेव नायं (नायं) तथापि गाढोक्तं ठा (? वा) घटितरणरणकाकुली-कृतचेतमा॒ नैकत्रावस्थानं संभवति । कदाचिक्लदाचिदाश्रमे दिवसमतिवाहयतीति बहुवचने । अनेन चानेकाश्रमपावित्र्यं च पर्वतस्य व्यञ्यते । रामगिरौ वस्ति कृतवानिति वाच्ये यदाश्रमेयोपादानं तेन हुःसप्तप्रभावान्मुनीनामेव शापसंतापापनयनस्यभवत्सत्सेषां शरणमनुश्रित (!) इति व्यञ्यते । कर्य-भूतेषु । जनकतनयाचानपुरुषोदकेषु जनकतनया सीता॒ तस्या जलक्रीडाया नियमविशेषिवै यानि आनानि तैः पुरुषमुदकं येषु तानि स्वभावचापलान्नारीणां पुरुषं शीलनैर्मल्यमेव पावित्र्यं । तत्र तस्या अस्ति जगत्प्रसिद्धम् अतो रामचानपावनत्वे सत्यपि पर्याप्ताना॑ (? पर्याप्ता॑ सीता॑) आनपावित्र्यमेव निर्दिष्टे । यद्वा॑ । भृङ्गारसनजनितस्त्रप्रस्तराधिकार (!) प्रवृत्थं निर्मातुकामस्त्रास्य महाकवे॑ भृङ्गारस्य पुनरं [ग]ंभेगनेति वनितानिर्देशं एव संभतः ॥ तथा विग्रहाचायातरुपु । छाया॑ आतपाभावस्त्रया॑ उपलक्षिता-स्तरयः । यद्वा॑ छाया॑ शोभा॑ ०

The edges of the first leaf are partly worn away, whilst other leaves are somewhat worm-eaten.

No commentary is given for verses 123. आश्वास्यैवं॑ ; 125. तं संदेशं॑ ; 126. तस्माद्द्रेनिंगदित॑ ; 127 (*pāthāntaram*). अनुवा॑ वार्ता॑ ० ; and 128 :

इत्यै भूते॑ सुचरितपदं भेदृताभिधाने॑
कामाक्रीडाविरहितजने॑ हुःस्वयुक्ते॑ विनोदः॑ ।
कामे॑ आसिन्मतिनिपुणतामन्यभावः॑ कवीना॑
मन्वार्यायाश्रमणकमलं कालिदासश्चकार ॥ १२८ ॥
इति श्रीकुलतिलकश्रीकालिदासकृतं भेदृताभिधानं महा-
कार्यं समाप्तं ॥

[GAIKAWAR.]

¹ *Megh.* 43 (or 44); in the present version, v. 47.

3782.

3160a. Foll. 57; size 16 $\frac{1}{2}$ in. by 10 $\frac{1}{4}$ in.; fair Bengālī (and Devanāgari) writing; European paper (watermark 1805); 12-27 lines in a page.

Nalodaya, a poem, in alliterated rhyme, on the life and adventures of *Nala*, ascribed to *Kālidāsa*; with the commentaries of *Ātreyā-Govinda Bhaṭṭa*, *Ādiśūra*(?), *Bharatamallika*, and *Nṛisiṁhāśrama*, written above and below the text; viz. :—

I. *Ātreyā-Govinda Bhaṭṭa's Nalodayadipikā* begins :

श्रीकृष्णचन्द्रचरणासुनराजयुग-
विन्यस्तचित्तचरचलचरोऽः ।
नानम्बलोदयनलोदयदुर्विलङ्घ-
चारोऽपारतरणं वित्तनोमि टौको ॥

अथाह । पुरा किल कालिदासकविना कथिकुलकैरवकोट-
कावलिसमुद्भवनराशिविततिवितभगवद्वारतीचरणारविन्दु-
न्धनसचन्द्रचन्द्रिकानिचयसुमाहृचकोरेण श्रीमबलोदये नाम
कमनीयतमसुभव्यकाव्यवरभारभमाणेनामरवरनिकरमौलिमयह-
नायमानचरणनलिनो भगवन्नारायण एव निलिनानरायानकरो
निष्पमगुलगरीयानानन्दसदोहेनाभितुष्टुवे चतुर्भिस्त्रादी दृदये-
त्वादि । हे दृदय हे चेतः त्वमित्यर्थात् । ०

The colophon runs : इति श्रीमदादेयगोपिन्दभट्टविर-
चिताया नलोदयदीपिकाया चतुर्भिसर्गदीपिका समाप्ता ॥

The author's name is given in the same way in the colophons of canto II. and III., whilst in that of canto I. he is called *Ātreyā Bhaṭṭa*.

II. *Ādiśūra*'s(?) *Nalodayaṭīkā* begins : दृदयेति
स्तोऽनेन कथिरिद्देवता स्तौति । हे दृदय यादवतः कृष्णात् ०

It ends : इति आदिशूरविरचिता नलोदयटीका समाप्ता ॥

In the same way the author is called in the colophon of canto I., and (in the abbreviated form आदिशूर०) in the margins of each page; whilst in the other two colophons he is not named at all. In Burnell's Tanjore

Cat., p. 159a (an incomplete MS.), and in the Index of the Gov. Or. Libr. Madras, p. 41, he is called *Ādityasūri*.

III. *Bharatasena's* commentary (? *Nalodaya-*
prakāśa) begins as MS. 977 (no. 3783).

In both MSS. the last seven verses (41-47) are not commented upon, and in the present MS. this commentary is without its final colophon. In the other colophons the term 'ucchvāsa' (2. dvitīyucchvāsa-prukāśah, A B) is used instead of 'sarga.'

IV. *Nṛisiṁhāśrama's Nalodayaṭīkā*, cantos III. and IV. (written in Devanāgari). Cf. MS. 784b (no. 3784), the opening verse of which is omitted here.

This volume is referred to (under its old number 534) by Benary, *Nalodaya*, praef., p. xxii.

[H. T. COLEBROOKE.]

3783.

977. Foll. 41; size 14 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Nalodayaṭīkā, or *Prakāśa*(?), a commentary on *Kālidāsa's* poem by *Bharatasena*, son of *Gaurāṅgamallika*.

It begins : पुरा किल विक्रमादित्यसभाया नवरात्राना
परम्परगुणस्पर्षेया तेषां वहेयमुदकं शटकर्पेरेण (Ghaſ. 22)
इति यमकप्रशंसाप्रतिश्वया कोपितः कालिदासः सर्वेयमङ्गनिन्दार्थे
ज्ञानदामनसापदार्थाया एव यथार्थान्वयः पुरस्तात्वेन तामा-
शित्वैव कलिमलप्रधंसिनलदमयनोचरित्वर्णनमभिप्रेय तत्प-
त्वृहृष्टविक्षेपसाकामः स्तोकचतुष्टयेन यमकप्रवच्छसमाप्तिकामच्च
यशोदानन्दनवन्दनवल्लभारेभे ॥ दृदयेति ॥ हे दृदय हे वनः
सदा सर्वेस्मिन्काले ०

It ends : ततो निष्कर्षं शात्रा तेन सह सौभाग्यवकरो-
दिति ॥ ४० ॥ इति चेष्ठहरिहरसानवैशासभवगीराङ्गमालिका-
स्त्रजस्त्रीभरतसेनविरचिता नलोदयटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3784.

784c. Foll. 20; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 12-14 lines in a page.

Nalodayatikā, by *Nṛisimhāśrama*. Cantos III. and IV.

This MS. was apparently derived from the same original as the copy in 3160a (no. 3782), likewise wanting the first two cantos.

It begins :

नलोदयस्योऽन्नरार्थटीकेयं च प्रत्यन्ते ।
नृमिहास्यन् मुनिना सर्वेषामुपकारतः ॥
अथ सुरवृषभा इति । चथेयनंतरं च संतवणीनानंतरं ॥

It ends : इति श्रीनृसिंहाश्रमविरचितायां नलोदयटीकायां चतुर्थं ज्ञानासः ॥ संवत् १८७(!) माघशुक्रवृत्तीयायां लिखितं मृत्युजयेन ॥

The MS. belonged at one time to a certain *Nārāyaṇa Bhāṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

3785.

2534b. Foll. 37; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of 1573 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Nalodayārtha-dīpikā (or *pradīpikā*, as it is also called, *metri causā*), a brief commentary on *Kālidāsa's* poem, by *Gaṇeśa*, son of *Rāmadeva*; including the text itself.

It begins :

प्रणस्य विष्वहंतारं भारतीं च तथा गुरुन् ।
नलोदयास्यकाव्यस्य क्रियते उर्ध्वप्रदीपिका ॥ १ ॥

तत्र तावद्वृथ्यकृत् प्रारिप्तितयं यथपरिपूर्णिविग्रनिवारणाय स्वाभिमतदेवतायां कृष्णे मनःसमाधानलक्षणं भंगलभाष्टरति ॥ अत्र चोच्छाससमाप्त्यायतयमकं सर्वत्र यमकपदानां व्यवहितात्वदवांतरभेदो अपि न दुष्पति दामभिव्यमकभेदो विज्ञेयः ॥ ०

Colophon : इति श्रीगणेशविरचितायां (रामदेवसुतविरचितायां canto II.) नलोदयार्थदीपिकायां चतुर्थं ज्ञानासः संपूर्णो जातः ॥ ० ॥ संवत् १६३० वर्षे कार्त्तिकमुदिपैष्ठमो शुक्रे

दश्मिष्णायनगते चंडाशी ऊद्ध संभवीर्थस्थितेन भट्टपारासरात्म-
जतनूजेन महादेवेन नलोदयकाव्यस्य टीका कष्टेन लिखिता
स्वयमध्ययनार्थं तथा शिवदेवप्रभृतीना भ्रातृणा गोपालप्रभृतीना
शिष्याणामध्ययनाय ॥

For the same commentary cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 219. Burnell, Tanjore MSS., p. 159a, mentions an *Arthatdīpikā*, without the author's name. [GAIKAWAR.]

3786.

1045. Foll. 46; size 16 $\frac{1}{4}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; folded to half the length; indifferent, modern Bengāli handwriting; 4-7 lines in a page.

Nalodayavyākhyā, another commentary, by an unknown author.

It begins : हृदयेति दुःखेनासादयितुं ततुं शक्या दुरासदा
तज्ज्ञायाः पापाट्याः दवतो दावाग्नेः । पुनः । ऊरीणां
समुदायः ज्ञारिसमुदायः तस्मात् विजगत् त्रिलोकों ऊवतः
रक्षतः । पुनः । स्मरेण प्रद्युम्नेन दायादवतः पुत्रवतः ०

It ends (iv. 46) : जनाय सुखदं ते नलं मा लक्ष्मीः
च । पुनः । ऊयत्र प्राप्य यथा हरिं मा लक्ष्मीः प्राप्य ॥ इति
नलोदयव्याख्यायां चतुर्थं ज्ञानासः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3787.

3160b. Foll. 4; size 16 $\frac{1}{8}$ in. by 10 $\frac{1}{4}$ in.; large, clear Bengāli handwriting; 18 or 19 lines in a page; European paper.

Nalodaya-Sthūlatātparya, an epitome of the *Nalodaya*.

It begins : अथ नलोदयनामधेयो इसी यमकमयः काव्य-
ग्रन्थः । अस्य कर्ता महाकविः श्रीमान् कालिदासः । तत्र
ग्रन्थे ज्ञानारः सर्गाः । अथ प्रायश ज्ञायाद्वासि ज्ञाचित् प्रा-
माणिकां तोटकं च । ०

It ends : नलेनेत्यादिना तेन राजा नलेन तत्पुर्याः
शोभामहोत्सवादिवर्णेन ॥ इति श्रीकालिदासकृतनलोदयकाव्यस्य
स्थूलतात्पर्यार्थः समाप्तश्चतुर्थः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3788.

2525a. Foll. 7; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of 1597 A.D.; fifteen lines in a page.

Ritusam̄hāra, a poem on the seasons, ascribed to *Kālidāsa*; with occasional marginal glosses.

Repeatedly published in India, e.g. in Hæberlin's Anthology, pp. 40–68.

The glosses begin : विशेषमूर्यः ॥ सदावगाहेन चानादिकरणेन श्वः चुच्छो वारिसंचयो इति सः ॥ १ ॥ शशोकेन श्वा खंडिता नीलराज्यो चंधकारथेण्यो यामु ताः ॥ २ ॥ ०

Colophon : इति विशेषकाव्ये (alias श्रीविशेषमहाकाव्ये) कालिदासकृतौ चतुर्महारे चंसतवर्णनो नाम घटः सर्गः ॥ वाचकवक्रक्रृद्वामणिनहोपाभ्यायश्रीनो ० मुनिविजयगणिशिष्यमुनिदर्शविजयलिङ्गितं चंचत् १६५४ चर्वे ज्येष्ठदि सकादशोदरे । सज्जाउलपुरनगरे चुम्भं भवतु ॥

[GAIKAWAR.]

3789.

1392d. Foll. 13; size 13½ in. by 3½ in.; fair Bengāli handwriting of 1795 A.D.; six lines in a page.

Ritusam̄hāra.

[H. T. COLEBROOKE.]

3790.

3065. Foll. 4; size 9½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgari writing; eight lines in a page.

Śringāratilaka, an erotic poem, in 26 verses, ascribed to *Kālidāsa*. Rather incorrect.

Edited by O. Gildemeister (with *Meghadūta*, Bonn, 1841); and repeatedly in India, e.g. in Hæberlin's Anthology (1847), pp. 14–17 (21 verses); in *Kāvyaśaṅgraha* (Calc. 1872), pp. 67–70 (20 verses).

Colophon: इति श्रीकालिदासकृतौ चृगारतिलकं समाप्तं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

3791.

2791c. Foll. 4; size 10 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgari writing; six lines in a page.

Śringāratilaka. An imperfect copy, breaking off abruptly at the foot of fol. 4a, in the last pāda of v. 17 (दृष्टा यासा०).

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3792.

2525f. Foll. 8; size 7½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgari writing of 1594 A.D.; ten lines in a page.

Ghaṭakharpara, or *Ghaṭakarpara*, a poem on the rainy season, in 21 verses, here ascribed to *Kālidāsa*.

Variously published in Europe and India, usually in 22 verses, the last but one of which (सत्त्विशस्य विरहानलघूडिताया०) is here omitted.

It ends : आदाय (आलभ्य H.) चाचु दृष्टिः० बठ-सर्वरेण ॥ २१ ॥ इति महाकविश्रीकालिदासेन केन चिह्नितोदेन चर्पेकालवर्णनं घटसर्परास्य विरचितं काव्यं समाप्तं ॥

रसेदुवालभूशाके नभस्यादौ प्रतिपदि(!) ।

भौमे केशवपाठार्थे कल्याणशास्य लेषकः ॥

In the margin, by another hand : पंडितोपनाम-दामोदरस्येदं पुलकं ॥

[GAIKAWAR.]

3793.

3083. Foll. 4, the 3rd of which is missing; size 9½ in. by 2½ in.; fair Devanāgari writing of about 1650 A.D.; four lines in a page.

The same poem, in 22 verses. The gap occasioned by the missing leaf extends from v. 10, c. ऋतिगलो, to v. 17, c. कि कुम०.

It ends : आलभ्य चाचु० बठसर्परेण ॥ २२ ॥ इति श्री-कालिदासकृतै घटसर्परकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3794.

1238b. Foll. 6; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; clear Devanāgarī writing of 1691 A.D.; twelve lines in a page.

Ghaṭakharpara, in 22 verses, with an anonymous commentary.

The commentary begins: यस्याः पतिदेशोत्तरं गतः तौ नायिका पंचभिः स्वोकैरभिपत्ते । निचितेत्यादि ॥०

Printed at Calcutta (1808), and repeated in Dursch's edition (Berlin, 1808).

It ends: विभूषणाथपुरे विज्ञरयुनाधेन घोमता । घटस्पर्टीकेयं समूला लिखिता किल ॥० संवत् १९४८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3795.

3196. Foll. 11; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing of 1726 A.D.; 6-12 lines in a page.

Ghaṭakharpara, in 22 verses, with a commentary, by *Tāracandra*.

In the colophon of the text the poem is ascribed to *Kālidāsa*.

The commentary begins: प्रोषितप्रमदयेदमुच्यते इति षष्ठ्योक्तेनान्वयः । प्रोषितप्रमदया विदेशगतभृत्यक्या सस्या अग्राः इदं निचितमिति वक्ष्यमाणं चोच्यते । हे सखि कोदृशो कुंदसमानर्दति ॥०

It ends: क्षेत्रुं जर्लं चालभ्य प्राप्य शपेये । शफय(!) ॥
तारचंद्राभिधेयेन चालयुत्पत्तिहेत्वे ।
घटस्पर्टीकेयं संशोध्य प्रकटीकृता ॥

शके १६४८ नेयप्रवर्तमाने पराभवनामसंवत्सरे आवणमासे शुक्रपक्षे छादशयो भार्ग[व] वासरे मूलानक्षत्रे इदं पुस्तकं भुव-
चिस्यज्ञात्यभट्टेन(२०भट्ट)सुतविरूपाद्येण लिखितं ॥

[G. F. FLEET.]

3796.

2525g. Foll. 16; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1591 A.D.

(by a different hand from 2525, f.); 8 or 9 lines in a page.

Ghaṭakharparayojinī, a careful commentary on the above poem (in 21 verses), composed by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Caturbhūja* and *Mahlāyi*, for his pupils, *Śukadeva*, etc.

It begins:

सा मायापि द्वीपसो सुविमले शुद्धात्मदशोऽपमे
यचैव प्रतिबिधितात्ति कण्ठवद्वेत्यान्यतो इतीजनत् ।
साक्षात्कारतयैव यस्य हि जगत्स्प्रोपमं जायते
हड्डे नायकसंक्षिकं द्वदि गते तेजः परं चित्ये ॥१॥
नवा शिवं शिवायुक्तं घटस्पर्टयोजिनिर्ण ।
टीका चालप्रबोधार्थं कुर्वे इहं कमलाकरः ॥२॥

इह नावक्याच्यालापोच्च वर्जयेदित्यादः कार्यं यशसे उर्धक्ते
इत्यादिप्रयोजनैरपवादमवधार्ये भेषदूत इव विप्रलंभमृगारवर्ण-
नमत्यपद्यैश्चिकीपै - कविश्चिकालिदासविशिष्टशिष्टाचारानुमिति-
शुद्धिष्ठभीष्टोपायतांकं शृंगारसाधनीभूतोद्दीपनाद्यन्यतमनोर-
दाकाशप्राप्तिरुपवस्तुमंगलमाचरन् प्रोषितपतिकानायकायाः
प्रवासिनायकं प्रति भेषस्य दौत्यसंदेशाय भेषाविर्माववर्णनमार-
भते । निचितमिति ॥०

It ends: आलंचेति ॥० -- आदाय चेति पाठे ज्ञयमे-
वार्ये ॥० वसंततिलकावृत्तं ॥२॥

घटस्पर्टेष्वानीय चहनात् घटस्पर्टं ।
इति नासामृतं तस्मात् योजने तस्य दुर्घटं ॥१॥
तातो यस्य चतुर्भुजः सततपद्मकैककार्यो भवन्
माता यस्य पतित्रता समभवन्महायिसंज्ञा शुभा
तेन श्रीकमलाकरणे विदुषा टीका कृता प्रोतिदा
सचिर्यैः । शुकदेवकप्रभृतिभिः संप्राप्तिनेनाप्यसौ ॥२॥

इति श्रीमच्चतुर्भुजसुतभट्टश्रीकमलाकरविरचिता कविश्चि-
कालिदासकृतस्य घटस्पर्टकाच्यस्य घटस्पर्टयोजिनीसमाल्पा
टीका समाप्ता ॥ संवत् १६४८ शवरोनाम्नि संवत्सरे दक्षिणाय-
नगते श्रीसूर्ये वर्षाच्छत्री भाद्रपदमासे कृष्ण(orig. शुक्र)पक्षे
चतुर्थी तिथौ गुरु(orig. भृगु)वासरे चत्येह शिभरडावास्तव्य-
श्रीगौडज्ञानीयपद्माज्ञानोभाइसुतविद्यापरेण लिखितमिदं पुस्तक-
मासमपठनार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

¹ सत्तशिष्टे MS.

3797.

2064. Foll. 61; size 11 $\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; well written, in Devanāgari, by two (or three) different hands; 10-12 lines in a page.

Kirātārjunīya, an heroic poem, in 18 sargas, by Bhāravi.

Whilst the oldest portion (foll. 1, 2, 17-47), written about 1600 A.D., is supplied with marginal notes and extracts from Mallinātha's commentary; the remaining parts, supplied about 1700 A.D., present the text only.

The work has been frequently published in India. Cf. Weber, Berlin Cat., nos. 518, 519.

[GAIKAWAR.]

3798.

1930. Foll. 106; size 10 in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; large, clear Devanāgari writing of 1704 A.D.; eight lines in a page.

The same work.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3799.

543a. Foll. 276; size 16 $\frac{1}{4}$ in. by 10 $\frac{1}{2}$ in.; good Bengāli handwriting; European paper (watermark 1805); 15-32 lines in a page.

Kirātārjunīya, accompanied by four different commentaries, two of which are written above and two below the text, viz.:—

I. *Subodhā*, by *vaidya Bharatasena*, son of *Gaurāngamallika*.

It begins :

প্রণাম্য শাভুঁ ভুবনেশ্বরীশাম
অভোহদা ভারবিকাষ্টোকা ।
গৌরাঙ্গমলীকতনুপ্রভূতো
বৈষ্ণবুৰো ভৰত: করোতি ॥

মহাকথিভোরিচি: কিৰাতার্জুনোয় নাম মহাকাষ্য চিকিৰ্ণু-
বেসুনিদেশুৰু মহাকাষ্যলুক্ষণং প্রণাম্যক্ষাহ । শ্রিয ইশাদি । ০

It ends : তেজসা সর্বেঘো উত্তিরিতে । পুন: কৌটুক তপো-
লুক্ষ্যা দৌতে ॥ ইতি বেছাহরিরহস্যানবেশবগীরাঙ্গনহিকা-
ন্তজ্ঞানীভৰতসেনকৃতায়ী ভারবিটোকাযামহাদশঃ সঙ্গঃ ॥

II. *Tattvadīpikā*, or *Sarvamaṅgalā*, by *Bhagīratha Miśra*, son of *Prabodha Miśra* and *Amalā*, and nephew of *Utsāhakara* and *Dāśaratha*.

It begins (cf. his son's commentary on the *Kumāras.*, no. 3767) :

পরমানন্দসদোহকন্দ বন্দে উন্মুক্তপ্রভ ।
গোবিন্দমসুভুক্তন্দমিন্দ্রানন্দকৃতদে ॥
মৃসুংজয়পদসেবো শ্রীমহোবিন্দপদনলিনভূজঃ ।
কুরুতে ভারবিটোকা মিত্রঃ শ্রীমান् ভগীরতো শ্রীমান् ॥
গুলোবৰীযোন জনক: প্রবোধঃ
পিতৃষ্য উস্মাহকরো উত্তিক্ষিণান ।
তথাপরো দাশরথম্ব শ্রীমান্
মাতামলা যস্য পতিব্রতাভূত ॥
সর্বে সন্তি মহাতো উপি টীকাবিপ্রিয়ব্রহ্মাঃ ।
বোধার্থমত্পুড়ীনা তথাপ্যে মম অম: ॥
মহাকাষ্যসমারম্ভে বস্তু নির্দেশক্ষব্রহ্ম । শ্রিয: কুরুক্ষানি-
ত্যাদি । ০

It ends : তপোলুক্ষ্যা তপসো উত্তিশযেন দৌতে ॥ ইতি
[প্রবোধমিত্রসুনু ।-VII.] শ্রীভগীরথমিত্রবিরচিতায়ী তত্ত্বদৈ-
পিকায়ো(সর্বমঙ্গলালুক্ষ্যায়ী তত্ত্বদৈপিকায়ো XVI.; সর্ব^০ তত্ত্ব-
দৈপিকাপরনামভেয়ায়ো VII.) ভারবিটোকাযামহাদশঃ সঙ্গঃ ॥

The author of this commentary is thus a different man from the *Bhagīratha* who wrote a commentary on the *Raghuvamśa* (Notices, iv., p. 39).

III. *Sāravali*, by *Harikanṭha*.

It begins : অভিলিপ্তিসিদ্ধার্থে মঙ্গলাদি কৌশল্যবিত্তি
কথি: শ্রীশন্দমাদী প্রযুক্তব্রহ্মান । শ্রিয: কুরুক্ষানিত্যাদি । ০

It ends : দেবৈর্যি ভগবান् স্তুতে । তথা ক্ষাহ । অধি-
কমধরযন (?)যো জগন্তি স্তুতো ইল [I] দেবৈর্যে: স পায়াদপর ইহ
মুরারাতিরহীন্তির্ব ইতি ॥ ইতি কিৰাতার্জুনীয়মহাকাষ্যে শ্রী-
হরিক্ষেত্রবিরচিতায়ী সারাবল্পী টিপ্পন্যামহাদশঃ সঙ্গঃ ॥

IV. *Ghanṭāpāṭha*, by *Mallinātha*.

[H. T. COLLEBROOK.]

3800.

194. Foll. 256; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1773 A.D. (?); 5-13 lines in a page.

Kirātārjunīya, with Mallinātha's commentary, entitled *Ghaṇṭāpatha*.

This commentary has been repeatedly printed in India.

Dated: विंशत्सुशिशिस्त्वे राष्ट्रे(!) कृष्णे सनंग शशि-
वारे दत्तस्तिलेख काष्ठं काष्ठया शंभुदेवाख्यः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3801.

1896. Foll. 112; size 11½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 6-9 lines in a page.

The same works. *Sargas* v., x., xii., xv.-xvii.; paged 91-112, 188-209, 235-250, 299-350 respectively.

In the first two cantos the leaves are badly injured on the right-hand side.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3802.

2077. Foll. 190; size 9½ in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī writing of 1717 A.D.; 11-13 lines in a page.

Mallinātha's commentary on the *Kirātārjunīya*, without the text. Each *sarga* has its own pagination.

The copyist's signature reads thus: संवत्
सप्तदश १४ वर्षे माघमासे कृष्णे पक्षे चयोदश्या गुरुवासरान्वि-
ताया लिखितो इयं ग्रंथः ॥ उदीच्छातौ भवेन देवेनीश्ची-
क्षत्याशोऽप्तवक्त्रीशंकरसूहरीनदनात्मजेन राजनगरस्थितपक्ष-
पुरनिवासिना लिखित आत्मपटनार्थं परोपकाराय च ॥

[GAIKAWAE.]

3803, 3804.

202, 203. Foll. 272 (in 2 vols. of foll. 136 each); size 11½ in. by 3 in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

3805.

2539b. Foll. 18 (numbered 99-116); size 9 in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Fragment of Mallinātha's *Ghaṇṭāpatha*, extending from ix. 62 to the end of *sarga* x.

Copied by *Bhaṭṭa Kāśīrāma*.

[GAIKAWAE.]

3806.

384. Foll. 174 (counted 196; nos. 62, 88, 168-187 being passed over); size 15½ in. by 5 in.; modern Bengāli handwriting; eight lines in a page.

Bhagiratha Mīśra's commentary, *Sarvamangalā Tattvadīpikā*, on the *Kirātārjunīya*.

This MS. seems to have been derived from the same original as the text of this commentary in MS. 543a (no. 3799).

Foll. 44-50, apparently supplied by a different hand, contain *Bharatasena's* commentary on iii. 39-60; whilst in MS. 543a the two commentaries are likewise identical for the verses iii. 39-42 (but not for vv. 44-60).

The colophons of the several *sargas* are found: i., fol. 18b; ii., 34a; iii., 50a; iv., 58b; v., 71a; vi., 79b; vii., 87b; viii., 96a; ix., 104a; x., 113a; xi., 123b; xii., 129a; xiii., 137b; xiv., 147a; xv., 155a; xvi., 162a; xvii., 189b; xviii., 196a.

[H. T. COLEBROOKE.]

3807.

1307. Foll. 177; size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; good Bengālī handwriting of 1802 A.D.; six lines in a page.

Harikantha's commentary, *Sārāvalī*, on the *Kirātārjunīya*.

See no. 3799, III., apparently derived from the same original as this MS.

Neither this, nor any other commentary on the poem, except that of *Mallinātha*, has been published.

The MS. was copied by *Sanātana* (foll. 1-82), and *Purandara* (pupil of *Govinda*).

In the pagination no. 32 is passed over, whilst no. 119 occurs twice.

[H. T. COLEBROOKE.]

3808.

898d. Foll. 18; folio, size 15 in. by $10\frac{1}{2}$ in.; clear, modern Bengālī handwriting; 18-20 lines in a page.

Kirātārjunīya-Sthūlatātparyārtha, an abstract of *Bhāravi's* poem; with English marginal notes, in Colebrooke's hand.

This summary does not differ materially from that printed at the end (pp. 221-33) of the first (quarto) Calc. edition (1814) of the poem with *Mallinātha's* commentary, and was probably prepared with a view to that publication. Cf. Gildemeister, Bibl. Sanscr., p. 63.

[H. T. COLEBROOKE.]

3809.

543e. Foll. 8; size $16\frac{1}{2}$ in. by $10\frac{1}{2}$ in.; clear Bengālī handwriting; European paper (watermark 1805); 15-30 lines in a page.

The same summary of the *Kirātārjunīya*, without notes.

[H. T. COLEBROOKE.]

3810.

2607. Foll. 116+2; size $9\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgarī writing; 10-15 lines in a page.

Śiśupālaradha, also called *Māgha-kāvya*, an heroic poem, in 20 cantos, by *Māgha*, son of *Dattaka*, and grandson of *Suprabha Deva*; with occasional extracts from *Mallinātha's* commentary on the margin.

The MS. was written by different hands; the oldest portion (foll. 8-30) about 1500 A.D.; whilst the remainder was supplied to fill up gaps at different times ranging from about 1600 A.D. (foll. 32-110) down to the end of last century (foll. 111-116). The first six leaves of the old MS. were replaced by seven leaves (c. 1650). Fol. 40, which contained the text of ix., vv. 15-29, is missing, and replaced by two leaves of an old MS. of different size appended at the end, and containing the text of ix. 14-88.

A French translation of the poem was published by H. Fanche (Paris 1863).

[GAIKAWAR.]

3811.

1098. Foll. 117 (numbered 116, no. 40 being double); size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; good Devanāgarī writing of 1797 A.D.; nine lines in a page.

Śiśupālavadha.

[H. T. COLEBROOKE.]

3812.

2078a. Foll. 33; size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1700 A.D. (fol. 11 supplied by a later hand); 7, sometimes 8, lines in a page.

The same work. *Sargas* I.-III.

[?]

81

3813, 3814.

3222, 3223. Foll. 1-360, 361-722; size 16 $\frac{1}{2}$ in. by 10 $\frac{1}{2}$ in.; good Bengali handwriting; European paper; lines varying.

Māgha's Śiśupālavadha, accompanied by six different commentaries, written above and below the text, viz. :—

I. *Mallinātha's Sarvamkashā*. This commentary has been frequently published in India, along with the text of the poem.

II. *Candraśekhara's Samdarbhacintāmaṇi*. See no. 3820.

III. *Kavivallabha Cakravartin's Māghaṭīkā* or *Śiśubodhanī*. See no. 3823, apparently copied from the same original as this MS.

IV. *Subodhā*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgamallika*.

It begins :

प्रणम्य शम्भुं भुवनापिनाथं
सपावतीकं भजदिष्टसिद्धिदं ।
गौपाङ्गमञ्जीकसुतः सुबोधा
माधस्य टीकां भरतः करोति ॥ १ ॥
यद्यपि टीकामस्य प्रज्ञा बहवो गरीयसीं चक्रुः ।
तदपि पठवृपुच्चप्रीत्यै स्पष्टानिमीं कृते ॥ २ ॥

माधनामा नृपप्रणीतानेकविकवीन्दः शिशुपालवर्णं महाकार्यं चिकीष्यः सर्गेवन्तो महाकार्यमुच्चते तस्य लक्षणं । ०

This commentary is only carried on here as far as xvi. 5.

For another copy see *Rāj. Mitra*, ix., p. 251.

V. *Maheśvara Pañcānana's Māghatattvasamuccaya*, as far as xx. 43.

It begins : श्रियः । वसन् हरिमुनिं ददर्श स कौटूकं श्रीमति शासितुं जगत् श्रीमत्यः सोमनित्यः तासां शासितुं शीलं येषां ते मुनयस्तान् तु न तिति ०

For *sargas* ii.-v. of this commentary the *Śiśupālavadvivecana*, or *Nirṇayabṛihaspati*, by *Bṛihaspati Miśra*, is substituted, the colo-

phon of which runs thus : इति महोन्नापनीयकविचक्रवत्तिमिश्राचार्यश्रीमद्वृहस्पतिमिश्रकृते शिशुपालवर्णविवेचने निर्णयवृहस्पतौ ० सर्गः ॥

VI. *Lakshminātha Śarman's Sukhabodhini*.

It begins : श्रियः । श्रियः पतिनैगविवासो हरिः ०

For another MS. with an introductory verse see no. 3821.

Colophon : इति श्रीविद्याविशारदश्रीमच्छुवेदवंशोधर्षमैत्मजश्रीमत्तारायणपरायणश्रीनारायणशर्मसृनुना श्रीलक्ष्मीनारायणशर्मणा विरचिते माधस्यकार्यव्याख्याने सुखबोधिन्यास्ये ० सर्गः ॥

Vol. i. contains the work as far as ix. 78.

[H. T. COLEBROOKE.]

3815.

2206c. Foll. 28; size 8 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of about 1680 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Mallinātha's commentary on *Śiśupālavadha*, called *Sarvamkashā*, *sarga* i. [GAIKAWAR.]

3816.

2078b. Foll. 20; size 9 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing (perhaps by the same hand as the last MS.); 14-16 lines in a page.

The same work. *Sarga* ii.

[GAIKAWAR.]

3817.

2206b. Foll. 76; size 9 in. by 4 in.; small, clear Devanāgarī writing of c. 1700 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

The same work. *Sargas* iii.-vi., and vii., vv. 1-38.

Foll. 72 and 73 are (together) only a repetition of fol. 71. [GAIKAWAR.]

3818.

1367c. Foll. 2; size 9½ in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

A fragment of the same work, viz. s. i., v. 10, with the text of the verse. It was probably extracted for Colebrooke for some special object.

[H. T. COLEBROOKE.]

3819.

2920. Foll. 148 (of which 31-42, 61-75 are wanting); size 15¾ in. by 3¾ in.; Nepalese writing of Nep. Samv. 905 (1785 A.D.); 9-14 lines in a page.

Tattvakaumudi, a commentary on Māgha's poem, by Bhavadatta.

It begins :

करतलभृत्यैलं प्रौढविभंसतैलं
समरश्चित्कर्म योगिद्वप्तमहंसे ।
मुकुलितनयनायाः सादरं राधिकाया
हदयमधिवसन्न नौमि कृष्णं हसन्न ॥
वामार्थे मातृबुद्धा तदनु पितृधिया दक्षिणार्थे पुरस्तान्
नैषा नासौ किमेतद्विविधमतिमता क्वार्षिकेयेन दृष्टा ।
वादःस्थिराहित्वारभिरुचिर(व)सनासक्षादूलकृष्णः
पायादर्थेन्दुचूडामणिलिततनुर्बीज्ञितं नो भवानी ॥
शुष्पारसंसारपयोधितेवे
त्रिलोकसर्गस्थितिनाशहेतवे ।
कलद्वाहीनार्थशाङ्ककेतवे
नमः शिवायैकविचित्तितात्मने ॥
नोवद्वभागुणचयोपचित्तापि माये
जाग्रापहापि मनस्सनुते प्रबोद्द ।
तावत्प्रकाशयति नो विषयान्विच्छ
[चेत्क्षमुदी दु]रवोधपदानु - - - ¹ ॥

For a MS. of cantos 1.-x., see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 168.

Canto xix. has the following colophon : इति

श्रीभवदत्तवृत्तायाः सारावलीटीकायामूनविज्ञिः सगैः ॥ In the other colophons the commentary is called *Tattvakaumudi*.

It ends : सवृत्तं नामवृत्तं श्रीशब्दालंकृतवात् काव्यम् प्रतिसर्गसमाप्ती श्रीशब्दप्रयोगः ॥ इति नानागुणिमुकुटमयूचा-यितसदुपाधायथोभवदत्तविरचिता मार्गकाव्यम् तत्त्वक्षमुदीटीका समाप्ता ॥

वर्षे अग्नियगविन्दुरामकलिते भेषे(!) तु मासे शिते
अष्टम्यो कुञ्चित्वस्युत्तरे यो भावदत्तर्णे चुभाः ।
वन्द्यो उसावलिलः इतानतरप्तोर्यो भावित्वानिधिः(?)
सन्दृशा वर्तनकाभिधाननृपतेदेशाच्चरं प्राप्नन् ॥

[B. H. HODGSON.]

3820.

718. Foll. 387; size 15¾ in. by 4 in.; good, modern Bengali handwriting; six lines in a page.

Māghaśikā, also called *Sandarbhacintāmaṇi*, a commentary on the *Māghakāvya*, by Candra-sekhara, son of Vishnu Paṇḍita.

It begins : ज्ञो नमो लिपिलसोदराय ।

यदनुभ्यानमात्रेण तमो ऽपसरति अणात् ।

तदेव परमाश्र्वये परं ज्योतिरुपास्यहे ॥

आदौ महाकाव्याभूते वस्तुनिर्देशं कुर्वन् कर्तृव्यविष्विच्छ-
नार्थे भगवतः कीर्तने मङ्गलप्राचरति ॥ अथ इति ॥ तथा ए
दग्धो । आशानेमस्तुया ॥

For another MS. of *sargas* i.-v., containing additional (partly corrupt) introductory verses (giving further particulars regarding the author's family), see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 137.

i. ends fol. 26a; ii., fol. 56b; iii., fol. 79a; iv., fol. 100a; v., fol. 121a; vi., fol. 144a; vii., fol. 162a; viii., fol. 179a; ix., fol. 201b; x., fol. 220b; xi., fol. 237a; xii., fol. 256a; xiii., fol. 273b; xiv., fol. 293b; xv., fol. 311b; xvi., fol. 328b; xvii., fol. 342a; xviii., fol. 357a; xix., fol. 375b; xx., fol. 387.

¹ °पदार्थसार्थान् R. M.

The commentator is well read in his subject, and quotations are frequent. Of former commentaries and commentators have so far been found mentioned: *Sarvam̄kashā*, fol. 208a; *Padmanābha* and *Bhavadatta*, *Dhṛitidāsa*, *Madhusūdana* [e.g. fol. 5a, on I. 4: समूद्रं पञ्चोक्तं ०। समूद्रं पञ्चमिति टीकाकृतः। शोधितमिति पचनाभः ॥ fol. 5b, on I. 5: विषाको विशिष्टपक्षता हिमाधिष्ठितार्थं भुवि लताः पचन इति पचनाभः। मधुसूदनस्तु विषाको विरुद्धपाको हिमदाहकृतस्तत्र च हेतुलुहिनेयाह ॥ fol. 345b, on xviii. 16: मानिना नग्नाः संसक्ताः। अनुचरास्तु मानिभिरादिष्टा नाम आवयनिं खलज्ञावशात् खयमनुक्ता सेवकैः आवयनीयतये इति पचनाभव्यास्या ॥; fol. 6a, on I. 7: सुवर्णभूमित्रनितसूत्रैः कृतोपचौते सुवर्णैवृक्ष इति मधुसूदनः। हिरण्यमयो वीरहः कल्पवृक्षस्तस्य वज्रो कल्पलतेति भवदतः। कल्पवृक्षस्य वज्रितलुभिर्वहासूत्रैरिति धृतदासः। ० अथे तु पठनिव गुणैः कृतोपचौतमयि उपचौते वेष्टनार्थे इति धृतिदासः। शरन्मेयानामापि तडिङ्गव्यवेति टीकाकृतः ॥]. Besides *Dhṛitidāsa*, a *Dhṛitiyaka* is mentioned [e.g. fol. 247b, on xii. 40: प्रीत्या हर्षेण च्छेन वा लिहतेः जातिरित्यै। नियुक्तान् इति बलदासादयः। नियुक्तानितिः (?वि०) धृतिकरः पठति। मातृष्यो दूरोकृतानिति व्याचष्ट च। also foll. 271a, 293a, etc.]. Further, *Vallabha*, who is different from *Kavivallabha*, but perhaps identical with *Vallabhadeva* (Notices, iv. 163) [e.g. I. 1: मुनि विशेषयति हिरण्येति हिरण्यगर्भो ब्रह्मा अङ्गशब्दं उपचाराम्ननसि वर्तते नारदस्य मानसत्तादिति वज्रभः ।]. *Bharata* is quoted fol. 293a (on xiv. 87: श्वास्ये तत्रभवन्मुखा इति भरतः)—it is not *Bharatasena*, but probably the author of the *Nātyaśāstra*. Of other authorities quoted by the author may be mentioned: *Gajaśāstra* (fol. 341b), *Mahimācārya* (a rhetorician, probably *Rājānaka Mahiman*, the author of the *Vyaktiviveka*), fol. 2a (on I. 1: विभक्तं हि प्रधानमित्यालंकारिकाः। तदुक्तं महिमाचार्येण। मंबन्धमात्रार्थानां समासो सवबोधयेत् ॥); fol. 291a (on xiv. 75: इर्वशस्तस्य क्रमभेदः स हि वामनशब्दादनन्तरं द्रष्टव्य इति महिमाचार्यैः ।); *Rudraṭa*, fol. 157a; *Vāmana*, fol. 309b; *Śabdabhedaprakāśa*, fol. 341b; *Sam-*

sārāvarta (lex.), fol. 6a (on I. 7: चनानं छणगम्भी च मेदिनो यौवनं शरदिति संसारावर्तः ।).

This commentary requires a fuller examination.

[H. T. COLEBROOKE.]

3821, 3822.

1112, 173. Foll. 1-272 & 273-544; size 12½ in. by 5¾ in.; fair Devanāgarī writing of 1808 A.D.; eleven lines in a page.

Sukhabodhini, a commentary on the *Māghakāvya*, by *Lakshminātha Śarman*, son of *caturvedin Nārāyaṇa Śarman*, grandson of *caturvedin Vāṁśīdhara Śarman*.

It begins:

ॐ नमस्कार्य तत्यनीगुरुं गणपति मुनीन् ।

सुव्यास्यो माघकाव्यस्य करोमि सुखबोधिनीम् ॥ १ ॥

श्रियः पतिज्ञेगव्यासो हर्षः श्रीमति वसुदेवसमनि जगत् शासितुं वसन् सन् हिरण्यगम्भीरुभुवं मुनि ददर्श । अथवा श्रियो हरिज्ञेगव्यासः पतिः श्रीमति वसुदेवसमनि वसन् इष्व० See above, nos. 3813-14.

I., fol. 33a; II., fol. 77b; III., fol. 107b; IV., fol. 131b; V., fol. 160b; VI., fol. 189b; VII., fol. 216b; VIII., fol. 239a; IX., fol. 267a; X., fol. 296b; XI., fol. 321a; XII., fol. 350b; XIII., fol. 372b; XIV., fol. 408b; XV., fol. 434b; XVI., fol. 459a; XVII., fol. 475b; XVIII., fol. 495b; XIX., fol. 525b; XX., fol. 544b.

The MS. also gives the full text of the verses as they are commented upon.

Only well-known *koshas* and grammatical *sūtras* seem to be quoted by the commentator.

It ends: श्रीकृष्णसंबन्धवयःप्रवेशानुकूलं कृतिमच्चैश्च-पामकमैकं अतीतवीष्यगमर्थः ॥ ३१ ॥ इति श्रीमहेदविद्याश्चापकाचार्यश्रीमञ्चतुर्वेदश्रीवंशीपरशमोत्तमजश्रीमञ्चतुर्वेदश्रीनारायणशर्मसूनुना श्रीमञ्चस्तीनाथशर्मणा विरचिते माघकाव्यास्याने सुखबोधिनीनामनि विंशतितमः सर्गः समाप्तिमगात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3823.

635. Foll. 268; size 15 $\frac{1}{2}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; excellent, modern Bengāli handwriting; nine lines in a page.

Māghaṭikā, also called *Śīśubodhanī*, by *Kavivallabha Cakravartin*. [A.]

For MS. B, apparently derived from the same original, or from this MS., see nos. 3813-14.

It begins :

यत्प्रसातशलतः प्रसर्व जडो उपि
वाचस्पति सपदि मूकपितु समयेः ।
तद्वैरवं चरणमन्वहमादरेण
चेतोरपूर्वजरजैः(?) प्रणामानि भावैः ॥

कृष्णास्य प्रणामानि भाव दिविष्मन्दारमालागले
भारापृज्ञकनन्दवृत्तशिशिरश्रीपादपीठानक(?) ।
यत्प्रातन्त्र्यमुपाददत्तिनगतो मृहिष्ठितिब्यापदः
कर्तुं ते इस्य मुरारिभूतिरतुला(?) ब्रह्माच्युतश्चकाः ॥
यद्यपि चहवो ग्रन्थाः सन्ति महानो निगूढभावार्थाः ।
तदपि च शिष्पिहितैषो कुरुते टीका स्मृति डिनः कथित् ॥
वस्तुनिर्देशप्रारम्भकं महाकाव्यलघुर्णं संपादयन् शिशुपाल-
वधचेष्ट्य श्रीभगवतः श्रीकृष्णास्य उत्तेजनार्थं भगवत्प्रकाशसन-
प्रेषितस्य देवर्वेदशीर्णं प्रथमतो ग्रन्थकृत् प्रक्रमते । श्रियः ० ।

I. ends fol. 17a; II., fol. 37b; III., fol. 51b;
IV., fol. 65a; V., fol. 80a; VI., fol. 95a; VII.,
fol. 107a; VIII., fol. 119a; IX., fol. 133a; X.,
fol. 147b; XI., fol. 159b; XII., fol. 171a; XIII.,
fol. 180b; XIV., fol. 192a; XV., fol. 203b; XVI.,
fol. 218a; XVII., fol. 230b; XVIII., fol. 243b;
XIX., fol. 259a; XX., fol. 268.

This commentary is evidently a different one from the *Śīśupālavadhaṭikā* of *Vallabhadeva*, described in Rāj. Mitra's Notices, IV., p. 163. *Sarga* XI. (from which that MS. commences) begins in the present MS.: अथ मालिनीहन्दसा दृकादशः सर्गः प्रभातशर्णेन सर्गार्थः ॥ श्रुतिसमधिक० ॥ मागधा वन्दिनः रात्रेः परिणति समाप्तिं इत्यनेन वस्त्रमायाप्रकारेण माधवाय श्रीकृष्णाय प्रणिजगदुः उक्तवनः । यदभिप्रेत्य भात्वर्यै इति संप्रदानसंज्ञा । किंभूताः पञ्चमं स्तरभैर्द पीडयनः उच्चार-

यनः । किंभूतं स्तरभैर्द चूपभास्यसरे हीने तथा शुतिसमधिक० श्रुता भवनिविशेषेण चहुलै ०

On the two author's names see also above, p. 1434b.

The present commentary further concludes with the explanation of verse xx. 79 (चिया नु०): — किंभूतं वेषावं वपुः । भाव तेजः स्वर्पै (thus omitting the *Kavivamśavarnana*, vv. 80-84) ॥ इति श्रीकविवद्भवत्तिकृतायाः [शिशुपालन्त्या c. II., IV.] माषटीकायाः विश्वतितमसर्गविवरणैः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3824.

708. Foll. 138; size 16 $\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; modern Bengāli handwriting (foll. 10-76 by a different, less readable, hand from the rest); 10-13 lines in a page.

Māghatattvasamuccaya, a commentary on the *Māghakāvya*, by *Maheśa Pañcānana*.

It begins as above, no. 3813, and is likewise left unfinished, ending with xx. 44. Here also for *sargas* II.-V. *Bṛihaspati Miśra*'s commentary is substituted. The two MSS. are, in fact, derived from the same original, if not one from the other.

I. ends fol. 9a; II., fol. 24a; III., fol. 32b; IV., fol. 39a; V., fol. 45b; VI., fol. 51a; VII., fol. 55b; VIII., fol. 60a; IX., fol. 66a; X., fol. 72a; XI., fol. 76b; XII., fol. 83a; XIII., fol. 88b; XIV., fol. 96b; XV., fol. 106b; XVI., fol. 114a; XVII., fol. 119b; XVIII., fol. 126a; XIX., fol. 135a.

Quotations are rare, those deserving to be mentioned in s. I. being : *Vaijayanti* (lex.), fol. 5b; and *Vṛittikāra* on I. 15: न्यवोविशदित्या सनस्य कर्मत्वं । न तत्र परिक्रमणे संप्रदानमिति (P. I. 4, 44) अन्यतरस्तीयहणानुवृत्तेष्वित्यविभाषा यथा पापे उभिनिविशादय इति वृत्तिकारः (? *Kāś. V.* on I. 4, 46), fol. 3b.

[H. T. COLEBROOKE.]

3825.

2647. Foll. 134; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; twelve lines in a page.

Naishadhiyacarita—also called *Naishadha-carita*, or (in S. India) *Naishadhakāvya*—an heroic poem, by Śrī-Harsha, son of Hīra and Māmalla Devī.

The *Pūrva-Naishadhiya* (i.-xi.) is on 68, the *Uttara-Naishadhiya* on 66 leaves.

Cf. Berl. Cat., nos. 524-28; Cat. Bodl., nos. 200-203.

Regarding the author's probable age—the second half of the 12th century (or possibly two or three centuries earlier)—cf. Bühler's articles, Journ. Bomb. Br. As. Soc., x., p. 31 seqq.; xi. 279 seqq.; also his Rep. 1874-75, p. 8; and the discussion on these in the Ind. Antiquary, vols. i.-iv.

[GAIKAWAR.]

3826.

1353. Foll. 141 (counted 142; no. 6 being passed over); folio, size 11 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1797 A.D.; twenty-three lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

3827.

1852. Foll. 58; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1550 A.D.; thirteen lines in a page.

Pūrva-Naishadhacarita, *sargas* i.-xi.

The bottom line of the first, and top line of the second page of foll. 11-29 have suffered somewhat.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3828.

2101. Foll. 125, one of which (56) is wanting; size 9½ in. by 4 in.; good, large Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; seven lines in a page.

Naishadhiyacarita, *sargas* i.-viii.

The missing leaf contained iv., verses 54-61.

[GAIKAWAR.]

3829.

2825a. Foll. 8; 4to, size 7½ in. by 9 in.; good Devanāgarī writing; European paper; 19-23 lines in a page.

Naishadha-carita, *sarga* i.

Copied in half-verse lines for Wilkins.

[SIR CHARLES WILKINS.]

3830, 3831.

3207, 3208. Foll. 642 & 438; size 17 in. by 10½ in.; neat Bengālī handwriting; European paper (watermark 1806); number of lines varying.

Naishadha-carita, both parts, accompanied by four commentaries, written above and below the text.

Vol. i., foll. 542 (counted 538; nos. 332, 333, 372, 373, 518 being double, and no. 242 passed over) brings the poem down to ix. 103; whilst vol. ii. contains the rest of the *Pūrva-Naishadha* (foll. 539-640, in which, however, nos. 605, 606 are passed over), and the *Uttara-Naishadha* (foll. 1-438). A list of contents, on 9 leaves, concludes this volume.

The commentaries are as follows:—

I. *Naishadhiyaprakāśa*, by Nārāyaṇa, son of Narasiṁha Pañḍita, surnamed *Vedarkar*, and *Mahālaśā*. [A.]

It begins :

वेदेहो यस्य वामे जयति जयनिर्देशिणे^१ लक्षणोऽपि
ओमानये हनूमानतुलचलयो हस्तविन्यस्ततः ।
क्रोदशं कागडमेकं दधदहितकुलधंसकारी समनाद्
ख्यादव्याजभव्याकृतिसलिलनिधिनानकोजानिर-
[स्मान् ॥ १ ॥ ० ३ ॥]
नवा ओनरविहपविडतपितुः पादारविन्दद्वय
मातुश्चापि महालसेत्यभिथा^२ विस्तातकोत्तेः छित्तो ।
अरीरामेश्वरसीतयोः सुमनसोर्गुवोर्गर्वो यथा-
बुद्धि अनिवधेन्द्रकाव्यविवृति निर्मीति नारायणः ॥४॥

Cf. Weber, Berl. Cat., no. 530; Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 204-7; Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 164.

This commentary has been published, along with the text, by Pañdit Śivadatta (Bombay, 1894); the *Pūrva-Naishadha* also at Benares (1879); and the *Uttara-Naishadha*, by Röer, in the Bibl. Ind. (1855).

The commentary on *sarga* xvii. is stated in the colophon—both in A and B, as well as in the Oxford MSS.—to belong to the *Naishadacaritabhāvadyotanikā* of Śesharāmacandra (mentioned in Śivadatta's introduction amongst the 23 known commentators); but the two editors of the *Uttara-Naishadha*, whilst giving the same commentary as these MSS., make no allusion in the colophon of this canto to any difference of the authorship of it from the rest of the work.

II. Sārasarasvatī, by Bhavadatta or Bhavadeva (foll. i. 432b, 487a; ii. 98b), son of *Devadatta*, grandson of *Nayaśarman*, and great-grandson of *Divākara*.

In the margin this commentary is marked (in Bengāli) as *Bhavadeviyā* as far as vol. ii., fol. 304, then *Bhavadatta*, भ० द०, or *Bhavadattiyā*.

¹ Thus C, R. M., eds.; जगति जनगतिर्देशिणे A; जनिनजननिर्देशिणे B.

² Thus C, eds.; महातमे० A, B; मदालसे० R. M.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Not., vi., p. 271):

नमामि वाचामधिदेवता तो
चिलोकलोक्ते कनिकेतनस्या ।
प्रसादमासाद्य यदीयमेव
वागीष्वरस्यापि कवित्वशक्तिः ॥
उस्त्रेव संप्रति महाकविभिः प्रशोता
नानार्थोपमधुरा विवृतिस्त्वनेका ।
तेषा तदत्र तु समा (r. गुलना) न तथा नमेवा
स्त्रोतपोत्तुलनेन (०व) यथेनुकामः ॥
वकुं मुखीरपि गुहननुपास्य यम्य
शङ्कोति किञ्चिदपि नेत्र रहस्यमम्य ।
काव्ये अत्रो इच्छ विवृतो ब्रह्मिष्ठितम्य
हासाय किञ्चु मम संप्रति चालकम्य ॥
उपापि वाच्याच्चपलत्वमुच्चेर्
अत्र प्रवृत्तो इति विधातुमेता ।
टोकामवोपादित्तुपो ऽपि वाच्ये
चालस्य किं कृत्यविषये विचारः ॥

It ends :

गद्यपद्मयो वाणी चम्मूरित्यनिधियते ।
तस्य काव्ये इये द्वाविशः सर्गो [निर्वर्तने] गतः ॥
[जातः शाश्वित्यगोचे विमलतरगुणादादिदेवादिकर्णो^३
निष्ठो वाच्यम्यतिसत्त्वगुणतनयतो प्रापदप्रापदोयः ।
पर्मादित्यसत्तो भूज्ञगति सुपिदितो वारचेत्यस्य नाश्चा
मोमोसादोपेषाः सम ३०० महाकुन्तकुट्टारवतः ॥
स्त्रायत जगद्वापर ० जेन्तुत्यसत्तो
दिवाकर इति अतः प्रथितप्रमेकमो ततः । R.M.]
स्त्रमुहुलमहानिधिः (०निधिः स) नयश्चेष्टामो मुतः
श्रिया परमयायितो (०या युतो) जगति देवदत्तसत्तः
तत्सूनुर्भेददत्त इत्यभिधया स्त्रातो नलीये महा-
काव्ये सारसरक्षतेनजनयद्यामव टीको चुभो ।
द्वाविशो रसचन्दनेनगणिते चर्चेत तथा लक्षणे
सर्गसत्त्र तमोतपोऽपहृतः सर्गे तु साङ्गो उभ्यगात् ॥

Rāj. Mitra's MS. (from which the 1½ *lokas* in brackets have been supplied) containing only the *pūrvārdha*, its final *śloka* does not give the date (? 1294 A.D.).

³ १० चार्को.

III. *Naishadha-vyākhyā* or *vivṛiti*, by *Paramānanda Cakravartin*.

It begins :

रामचन्द्रगुरुपादभावनाः सर्वलोकपरिवीतयात्माः ।
नैषधीयमनु योजना मया कर्तुमिष्यत अर (!) समाप्तः ॥
नैषधस्य विवृतेरनुक्रमो भूरि सद्विरपि वा कृतो यदि ।
भ्रातृवर्गेष्टिष्ठानादेष केन पुनरेष तन्मते ॥

The author's name is given at the end of the comment on each of the verses i. 1-23; and then not again till the end of canto iv. (fol. 256a), and in the colophons of the subsequent cantos, as far as xiii. 35, when this commentary is discontinued altogether.

But, in reality, *Paramānanda's* commentary only reaches as far as iv. 94 (fol. 243a), after which what here passes under his name is really the commentary of *Mahādeva Bhaṭṭācārya*, as even a cursory comparison with MS. 381 (no. 3838) shows. In the margin, at the beginning of the comment on each verse, the commentary is throughout marked *Paramānandīyā*, except at the beginning of the comment on i., where, in the margin, the author is called *Rādhākrishṇacakravartin*, whilst, at the end of the comment on that verse, the (first part of this) name has been corrected into *Paramānanda(-kritā vyākhyā)*.

IV. *Subodhā*, by *Bharatasena*, son of *vaidya Gaurāṅgamallika*.

It begins :

नत्वा शङ्करजाते वैद्याज्ञीराङ्गमञ्जिकाज्ञातः ।
श्रीभरतस्तनुते अम् नैषधटीका सुबोधास्थाण ॥
महाकविः श्रीहर्षो नैषधीयचरिते नाम महाकाव्यं चिकिर्षुः ०
वस्तुनिर्देशरूपं महाकाव्यलघ्यणं प्रणयन्नाह । निपीयेत्यादि । ०

It ends : स्वमष्टादशभिन्नलभैर्मीविलासावच्छन्नश्रुत्यः
परिच्छेदः ॥ इति हरिहरस्तानवंशसंभवगौराङ्गमञ्जिकात्मजश्री-
भरतसेनकृतायां नैषधीयटीकायां द्वाविंशति[तम]ः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3832.

1955. Foll. 131 (counted 130, no. 82 being double); size 10 in. by 4½ in.; good Jaina writing of about 1600 A.D.; 21-24 lines in a page.

Naishadhiyacarita, sargas I.-X.; with a concise commentary, called *Naishadhadīpikā*, by *Narahari*, son of *Svayambhū* (held in reverence by some king in the Telinga country) and *Nālamā*, and the pupil of *Vidyāraṇya Yogn*.

It begins :

पारं प्रवंधोवुनिधेः प्रयातुं
यत्नः किल स्यादपरात्रयाय ।
हेलाविनिर्धूतसमस्तविष्णं
हेरंबमालंबनमात्रये इहं ॥ १ ॥
त्वदनुयहलेशमात्रलोभाद
इयमुच्छृखलगामिनो मनीषा ।
अपकर्षेति मामगम्यभूमी
वरदा मे भव शारदे नमस्ते ॥ २ ॥
सज्जानतिमिरपाटनपटीयसौं शुभगुणोदशोऽस्मितां ।
नोराजनाय करवै प्रदीपिकां काव्यसवाजः ॥ ३ ॥
न मम मतिविलासो वासनाभ्यासज्जवे
विविधवहुनिर्विधस्तंवाहने वा ।
त्वरलयति मनो मे क्रेवलं नैषधीय
चरितमसिल्लोकशोकनीयं कवेत्त ॥ ४ ॥
समुत्सहे गूढरसायैसारं
विगाहितुं काव्यनिर्द जडो ऽपि ।
अजातदंता अपि संडगोलं
कुतूहलादाकलयंति चालाः ॥ ५ ॥
असेनिधावन्यनिर्विधनाना
कदापि कुर्यादपकारमेतत् ।
तरंगिणोनौ तरणेरभावे
तुंबीफलेनापि तरंति पूर्ण ॥ ६ ॥ ० ६ ॥
प्रमादाशक्त्यादेरिह महति गंभीरगहने
सत्तामप्यथीनां छ्वचिदपि निर्विधो ऽपि न भवेत् ।
स्वाप्यस्तादेतत्र खलु मम दोषाय निलिलं
समुच्चेदु शकः क इव जलधौ रात्मनिचयं ॥ ७ ॥

विष्णु काव्यहेमाद्री खलतो ने पदे यदे ।

विष्णुधाः करुणाः साराः संतु संतो अप्लंबनं ॥ १० ॥

i. ends fol. 21b; ii., fol. 32b; iii., fol. 45b; iv., fol. 59b; v., fol. 73a; vi., fol. 83a; vii., fol. 92b; viii., fol. 102b; ix., fol. 128a; x., fol. 130b.

It ends : अरंसीत् व्याघ्रपरिभ्यो रम इति परस्पेषदे ।
शेषं व्याख्यातचरं ॥० इति नैषभद्रीपिकाया दशः सर्गः ॥० ॥

यं प्रासृत चिल्हिंगच्छतिप्रतिसत्ताराधितात्रिः स्वयम्:
पातिवत्तेकसीमा सुकविनरहरि नालमा य भाता ।
य विद्यारत्ययोगी फलयति कृपया तकृतो दीपिकाया
खेर नोराजितो भूदतिललितपदो दिग्बितो सर्ग एषः ॥

For a MS. of the complete work see Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 101.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3833–3835.

960, 961, 962. Foll. 324, 335, and 359; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1797–98 A.D.; 8–12 lines in a page.

Naishadhiyaprakāśa, by *Nārāyaṇa*, son of *Narasimha Pañḍita Vedarkar*, without the text. [B.] Rather incorrect.

For MS. A see nos. 3830, 3831.

The MS. is made up from copies in two or three different hands, and each canto is paged separately :—

Vol. i.: *sargas* i.–viii., foll. 69, 44, 52, 38, 43 (counted 44, no. 18 being double), 26, 30, 22. *Sarga* iv. is dated Samvat 1854.

Vol. ii.: *sargas* ix.–xvi., foll. 47, 27, 40, 47, 39, 43, 40, 52. *Sarga* ix. is dated Samvat 1835.

Vol. iii.: *sargas* xvii.–xxii., foll. 91, 60, 40, 48, 68 (counted 66, no. 53 occurring thrice), and 52. The commentary on canto xvii. is by *Śesharāmacandra*; see above, p. 1437a.

[H. T. COLEBROOKE.]

3836.

2534a. Foll. 49 (missing fol. 2) & 30 (missing fol. 4); size 10½ in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Naishadhiyacarita, *sargas* i. and ii., with *Nārāyaṇa's Prakāśa*. [C.]

Fol. 1 is badly injured on the right-hand side. [GAIKAWAR.]

3837.

227. Foll. 237; size 15 in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; 8–10 lines in a page.

Bharatasena's Subodhā on the *Pūrva-Naishadha* (*sargas* i.–xi.), without the text.

The MS. was copied by three different hands: *sargas* i. and ii., ending on foll. 37a and 56b, by one hand; *sargas* iii. and iv., ending on foll. 90b and 120b, by another; and *sargas* v.–xi., ending on foll. 132b, 142a, 159b, 175a, 198b, 204b, and 237a, by *Bholānātha Sarman*. [H. T. COLEBROOKE.]

3838.

381. Foll. 112; size 16 in. by 5½ in.; good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Naishadhiyāṣikā, a commentary on the first part (*sargas* i.–xi.) of *Hareha's* poem, by *mahā-mahopādhyāya Mahādeva-Sarman bhaṭṭāchārya*.

It begins :

जीरोमचरणौ नत्वा महादेवास्यशर्मेण ।
नैषधीयप्रवन्धो असिद्धितिसिद्धियं लिखते ॥
तत्र शारिंशतिः सर्गः शीर्षेवपिना कृतः ।
नलभेष्यभिप्राप्तशिवदुग्नीगुणेः प्रियाः ॥
तत्रादौ भीमकाहप्रवर्षयाद्विरहोमियाद् (० भवात्) ।
गत्वा एव सरस्तोरे भूता हस्ते नलो अभवत् ॥

हाविंशत्यवतारसर्गविलसज्जोभमश्चतुर्बगदः
श्रीहैषान्वयभृत्परिष्कृततनुर्बास्यातिरस्कारया ।
तत्त्वादिमतान्वितो नलगुणप्रेष्ठो विदीप्रोदया
नानालंकृतिमान् विभानु हृदये विष्णुः प्रबन्धो इत्यर्थ ॥
तत्रादौ महाकाव्याङ्गभूतं वसुनिर्देशमाह ।
निपोयेति ०

i. ends fol. 16a ; ii., fol. 25b ; iii., fol. 35b ;
iv., fol. 44a ; v., fol. 53a ; vi., fol. 61b ; vii.,
fol. 71a ; viii., fol. 77b ; ix., fol. 89a ; x.,
fol. 100b ; xi., fol. 112a.

It ends (without colophon): शूक्रार एवामृतं
तस्य चन्द्रे यथा चन्द्रो शूक्राश्रयः तथायमपि शूक्रारसाश्रय
इत्यर्थः ॥

The colophons of the other cantos give the author's full name and title. On the last page Colebrooke's Pāṇḍit calls him *Mahādeva Vidyāvāgīśa*. [H. T. COLEBROOKE.]

3839.

1284. Foll. 107 (counted 117, nos. 40-49 being passed over); size 13 in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Naishadhaṭīkā, or *Manoharīṇī*, a commentary, by Śrivatsa, son of Narahari and Lakshmi. A fragment extending from the beginning to iv. 55. Rather incorrect.

It was perhaps copied from a MS. the first leaf of which was wanting.

It begins: निपोय । अ नलो नाम राजा आसोत्
वृत्तः किंभूतः सित्तचित्तं श्वेतातपत्रीकृतं कोर्तिमशदलं येन स
निजराज्यस्य एकच्छ एव ०

The three cantos end with the following verse-colophons:—

I. श्रीवत्सं यमजीनन्त् शुलिगाष्टाश्चाः(!) सत्तामप्पणीर्
धीमान् श्रीनरसिंह इत्यवहितो(!) लङ्घनीश्च लङ्घनीरित्व ।
तेनेयं रचिता नलीयचरि[त] टीका मनोहारिणी
या तस्या अथवादिमो विशिलितः(!) सर्गो निसर्गोन्नज्जलः॥

II. यमजनयस्तरसिंहो नरसिंहगडीमान् (?) ।
तत्कृतटोकामन्ये द्वैतीयोको डगमत्सर्गः ॥

III. अन्नीजनन्त् नरसिंहशर्मा
स्थाता सत्ता संसदिसङ्गेये ।
टीका कृता तस्य नलीयवृत्ते
काव्ये तृतीयो गत एव सर्गः ॥

It breaks off abruptly, at the end of the last leaf, at the beginning of iv. 55: शशङ्कलङ्घ ।
ते भूत-

[H. T. COLEBROOKE.]

3840.

715. Foll. 50; size 16 in. by 6 in.; careless, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

Fragment of a commentary on the *Naishadhaṭīkā* (viz. on xxii. 38-150), being, in the main, a more or less literal reproduction of *Nārāyaṇa*'s comments. Rather incorrect.

It ends: संयोगिना वाभिषेकं करोति तर्कः । शार्दूल-
विक्रीडितं छंदः ॥ समाप्ते इयं हाविंशतिसर्गः ॥ श्रीहैषमिति ।
चर्षे पूर्ववर् ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

3841.

1462. Foll. 50; size 8½ in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing of 1620 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Rāghavapāṇḍavīya, an heroic poem, in 13 cantos, relating in the same words the double story of the *Rāghavas* and *Pāṇḍavas*; composed by *Kavirāja Pāṇḍita*, under the patronage of King *Vira Kāmadeva* of *Jayantīpura*, of the *Kādamba* race.

See Colebrooke, Misc. Ess., II. 98 (2nd ed., II. 89); Oxf. Cat., p. 121a.

Date of MS.: संवत् १६७७ समये पौषमुक्ता त्रृत्युता
लिं ० श्रीधरजगदाय उपाध्यायसुतु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3842.

974. Foll. 173 (fol. 134 of which is missing); size 14 in. by 6½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1710 A.D.; number of lines varying.

Rāghavapāñḍavīya, with a commentary, called *Rāghavapāñḍavīya-Prakāśa*, composed by Śāśidhara for King Amarasimha, son of Rudrasinha.

The commentary begins :

वैकुण्ठः किंसिदेष द्विजपतिककुटो नाबपाली कपदी
प्रालोलाहीनमानाकलिततनुधने भूतिमान् किं पिनाकी ।
किं वा पीतामरो न प्रमथपरिवृद्धः इयामकाशो ऽपि भास्त्रे
इन्ने पायादपायादविदितविभवो भाष्वो मापुवो^१ चः ॥ १ ॥
हेरंचमन्त्राकरुद्धलायसंतानतापाकृतरोषदोर्च ।
बायमातुराकृहचलडिलासमनोदकृद्धुर्तुमः ॥ २ ॥
ज्ञासीदा सीमसिंधोरवनितलचलकृतितीवप्रतापो
भूमीपो रुद्रसिंहः समितिपरिपृतो^२ दुःखदद्वक्षपारी ।
दायी रत्नानन्दाख्यवरतसुददो वेषावानी वरिदः
सप्ताकूपारपारगनविमलयशोरानहंसः प्रभादी ॥ ३ ॥
सूनुस्तस्य महादयो अरमहीपालो नृपालायणोर्
आदृतायगुणं गुरुं गुरुमताभिहृ गुरावामर्त(!) ।
शान्तोदः परचित्रकं (?) शशिधर(०रः) सीमाकृती कृत्यवित्
काष्ये राघवपांडवोयचरिते टोका विध्वे सुधोः ॥ ४ ॥
तत्रादौ कविराजो यंससमाच्छर्च देवतानमस्तारहर्षं भंगलं
कुर्वन्नाह । स्वापिष्ठानेति ०

Foll. 1 has been supplied by a more modern hand. Foll. 2 and 3, being somewhat damaged, have been repaired, and a modern hand has added marginal and interlineary glosses. The missing leaf (134) contained x. 31-34.

This commentary (without the introduction) has been printed, along with the text of the poem, in the *Kāvyamālā* (1896).

•The colophon runs as follows : इति समस्तप्रक्रियाविराजमानरिपुराजकंसनारायणश्चीनारायणकरणपरायण-

¹ I read मापुवो or वः साध्वो.

² ० परिप्रतो MS.

नहाराजापिराजापिराजभौमदवरसिंहकारिते(०चोमदमसिंहकारिते fol. 26a) नहाजीशसिंहरकृते राघवपांडवोयप्रकाशे
चयोदशः सर्वः ॥ संवत् १७५७ ग्रन्थि वेशालयदि तिजो वार-
भंगरके लोका मुकाम वडारसी शोधो गोवाइ लाल मुकुदमोम्ब
हय चय भवाणोदास कास्य वासी नहला वालिम पुरा ॥

Cf. Weber, Berl. Cat., no. 531.

[H. T. COLEBROOKE.]

3843.

465. Foll. 73; size 12 in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; 13-15 lines in a page.

Rāghavapāñḍaviyāśikā *Sāracandrikā*, by Lakshmana Pañdita, son of Śridatta (or Gojādatta) Sūri, and disciple of *Uttamasloka Tīrtha*.

The work has been printed in the *Grantha-ratnamālā* (Bombay, 1889).

The MS., which is rather incorrect, begins (slightly corrected) :

पाणिनये गीतमये जैविनये उन्नतवादरायलये ।
सर्वैसं निमयेकं समिद्धातोर्युभ्यमस्तोकम् ॥ १ ॥

भास्त्रुविशानिवेशावत्सः

चोमद्रोजादस्मूरिप्रसूतेः^३ ।

दुष्ठो विद्वालक्षण्यस्य^४ प्रयासो

विशेषस्य प्रीतये शशदस्तु ॥ २ ॥

गुरुपादावनुस्त्रय औरावायणभारते^५ ।

आपश्यकपदान्वेव विवरोतु यतामहे ॥ ३ ॥

निरस्तानर्थमद्वैतमसंदानंदमित्तता ।

आमा द्रष्टव्य इयादिरस्ति वेदोत्तिरिदिमः ॥ ४ ॥

सर्वोपाधिविनिर्मुक्तिः सचिदानंदमहये ।

स्त्रे विज्ञातुमनोस्त्रय सुगुणोपासना गतिः ॥ ५ ॥

³ ० प्रसूतः *Granthar.*, whilst in repeating the verse at the end, it reads औमद्रोजादस्मूरिप्रसूतेः । 'gojā' is evidently meant here as a synonym of 'sri.'

⁴ विशेषलक्षण्यस्य *Gr.*

⁵ यरमालानमानस्य औनारायणभारते । *Granthar.*

साप्तयंतविमूढानामश्चेति(?) द्यात्वः ।
 कथयः कृष्णरामादिर्योनैरुद्धरमून् ॥ ६ ॥
 विष्णुरेवेदमलिलमिति यद्यपि निश्चित ।
 तथापि नैतन्तदानां मतिमारोहति द्रुते ॥ ७ ॥
 सर्वेवेदैकसारस्य प्रणवस्याग्न्युपासने ।
 संसारतरणोपाये कोऽपि नोमिति(!) मन्त्रते ॥ ८ ॥
 अुतिस्मृतिपुराणादिप्रसिद्धमहिमोर्जिता ।
 क्राइयामवस्थितिः कस्याप्यभाग्यस्य न दृश्यते ॥ ९ ॥
 अतः परमसिद्धानामाद्यपौ ग्रद्येयन् ।
 रामर्थमात्मजव्यानं प्रस्तौति कविरीच्छर ॥ १०¹ ॥
 स्वाधि० ॥ अधिष्ठोयत इत्यधिष्ठान०

It ends :

[सावश्यकस्त्वेषपदाशयैकविवक्षयानु] स्वाधकीश्वरोयम्² ।
अमीलस्मणे राधवपांडवोयं व्याचष्ट विमष्टगभीभावै ॥ १ ॥
 उत्तमस्त्रोकपादाभ्यरजोनिर्मृष्टचेतसः ।
दशसुरिसुतस्यैषा कृतिरस्तु सत्ता मुदे ॥ २ ॥
 प्रमादतिभिरज्जस्त्वेषाशयविशेषनां ।
 उपादञ्जनपाकृत्य बत्सरे सारचंद्रिका ॥ ३³ ॥
 इति अमीत्यदवाक्यप्रभाणपारावारपारोणपरमहंसपरिवाज-
 काकाचार्यश्रीभट्टमस्त्रोकपातीर्थमहानुनिकृपाकठाक्षैकवोष्ठितव्य-
 इनानिवंशावतंसअदञ्जसुरिसुतलस्त्रयंडितविरचिता राधवपांड-
 वोयटीका सारचंद्रिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3844.

1177a. Foll. 50; size 13½ in. by 6 in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Rāghavapāṇḍaviya-Sāramañjari, a succinct commentary on *Kavirāja's* poem, by an unknown author. Incomplete.

¹ Instead of vv. 4–10, the *Gr.* has the single verse:

अबोध्वानसंपत्त्वस्त्रेषाशयविमूढये ।
 इयं सद्विरुपादेया सततं सारचन्द्रिका ॥ ४ ॥

² ?०विवक्षया तु श्वामश्विणीयम् *Granthar.*; whilst the MS. omits the first part of the half-verse.

³ After this verse the *Granthar.* repeats the second introductory verse.

It begins : प्रातिस्तत्प्रतिबचकीभूतप्रसूहवृहविषयाताय
 शिष्टाचारपरिप्राप्तेवत्तानमस्त्रारामकमङ्गलमाचरन् शिष्टशि-
 खार्यं ग्रन्थादौ तविभवाह स्वाधिष्ठानेवदिना स्वस्याधिष्ठानं
 यत्र तत्र तत्र असुन्त चेति श्रीविष्णुनाभिकमलवित्तिवात् तस्य
 रजःपुन्नेन पित्रारा मूर्तिर्येस्य तस्मै । इच्छाधीनं जगत्सृष्टिकर्मे
 यस्य एवंभूताय ब्रह्मणे विभावे नमः । एतेन स्वाधिष्ठानास्य-
 पमानर्वर्त्ति सर्वानर्थामि स्वकीयेच्चा शक्तिर्वारकनगर्कर्तृपरमा-
 त्मनमस्त्रारो ध्वनितः । विष्णवाहुत्पशद्वया मङ्गलानरास्यपि
 कुर्वन्नाह । तत्र समुचितत्वात् ब्रह्मशक्तिवाच सरस्तोमुपन्य-
 स्याह । पुनातु वेत्यादि । ०

The only reference that has been met with in the commentary is one to the *Ratnakosha*, fol. 35a (बहेला महिलात[:] स्यात्).

It breaks off abruptly, at the end of fol. 50b, after the comment on xii. 9 (निर्येतीषु०), with the *pratīka* ॥ अर्फ(!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3845.

898c. Foll. 58; folio, size 15 in. by 10½ in.; clear, modern Bengali handwriting; 16–24 lines in a page.

Rāghavapāṇḍaviya - Sthūlatātparyārtha, an abstract of *Kavirāja's* poem.

The odd pages contain the story of the *Rāmāyaṇa*, the even pages that of the *Māhābhārata*.

English notes have been added by Colebrooke in the margins of the first three leaves.

[H. T. COLEBROOKE.]

3846.

2466. Foll. 283; size 10 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two different hands, in 1532 A.D.; twelve lines in a page.

Bālabhārata, an heroic poem, epitomising the story of the *Mahābhārata*, in artificial style and metres, by *Amaracandra*, pupil of *Jinadatta Sūri* of the *Vāyadagaccha*.

It is, like its prototype, divided into 19 *parvans*; and each of these again consists of one or more *sargas*, the total number of which amounts to 43. At the end of each *parvan* a verse is added by the author, computing—by the number of corresponding *anushūlabh* verses—the extent of the section.

It begins :

सती परब्रह्म विलोक्य मार्गम् (० विलोकमार्गम्)
अपेक्षिलं दूरितकंठं यः ।
ओभारते ब्रह्म ततान शान्दे
स अयस्मि सत्यवतीसुतो इतु ॥ ०

The work has been published in the *Pandit*, vols. iv.-vi. (Benares, 1869-71), and in the *Kāvyamālā* (Bombay, 1894). A translation, in modern Greek, was published at Athens (1847)—from a MS. in his own possession—by D. Galanos; with an elaborate introduction by Tybaldos, who endeavours to identify the author with the lexicographer *Amarasimha*.

It ends with the *prāśastisarga*, the last 10 verses of which (somewhat defective in the *Pandit*) run as follows :

इति सुकृतनिधानधाननिर्णारितायुर्-
भुवनिव दिवमालधानपूता स चक्रे ।
जनमनसि स जीवन्नेव रेते तु तत्त्वन्-
वतिविफलिततादृग्दुष्योगिप्रयोगः ॥ ३६ ॥
ओभिस्तिभिरेव ओजिनदत्तादिनामभिः ।
सूरयो भूरयो भूवंसत्यभावास्तदन्वये ॥ ३७ ॥
एकः प्रौढविवेकविभमलतापुष्टेयुग्मित्
तेषु ओजिनदत्तसुरिरुदयङ्गिरिभावो अभवत् ।
तादृग्विष्टृतद्विषितोत्तमभसो यस्योचितं दिषुते
धीरोऽभीधरसिंभुसिंधुरजयो आस्यामुशन्दो गुणः ॥ ३८ ॥
ओविवेकविलासाद्यैववर्ष्यैः सहवशः ।
हतमोहतमोऽकारि करैरिव रवेन्नेगत् ॥ ३९ ॥
आयुर्ण कथयंति जंतुपुष्य यथःसारः पयोधेः पुनः
यीयूर्ण पृथिवीजुपामनिमिषोभावाय संभाव्यते ।
विशः ओजिनदत्तसुरिवचनं सारः मुधानामपि
व्यक्तं मुक्तिमपि प्रयच्छति सती यत्प्रतिमूर्तीत्कृत् ॥ ४० ॥

ओभीवदेवमूर्तीती त एव परमात्माः ।
मार्गुर्येदगती भेजे तदुत्तेस्तिष्येव यः (?) ॥ ४१ ॥
ओवायटस्थाननिवासिनस्ते
संभूय भूयस्तरहैभावः ।
कदाचिदागत्य निवेशवेशम्
मगुडिनास्ते मुनिचक्रशङ्कः ॥ ४२ ॥
मस्तुतामार्क भुवनजयिनी तस्य तनयौ
तयोः संगो यस्यामजनि हनुमद्वीमभटयोः ।
तथा संक्षेप्यासी पृथुरपि वहाभारतकथा
यथा स्त्र्याभिः स्याहिषिभिरतिविः कर्णपययोः ॥ ४३ ॥
ज्ञापायितस्तदिह कर्मणि सूर्यभिस्ते
स्वातः ज्ञिनावभरवंद्र इति संशिष्यः ।
ओवालभारतनिति प्रततान ज्ञाव्य
वीरोक्तमेतदविनश्चरमालनोऽग्ने ॥ ४४ ॥
शस्ते प्रशस्तिसंगे इति रंगकविगुहकमे ।
निष्ठित्य स्पष्टता नीता नवाशीतिरनुहृता ॥ ४५ ॥
चतुर्मुक्तचत्वारिंशसर्गेरामवनुहृता ।
पद्महस्ती नवशाती पंचाशङ्कालभारते ॥ ४६ ॥
इति ओजिनदत्तसुरिविष्टृतश्चोमदमरण्ड्रविरचिते चाल-
भारतनाम्नि महाकाव्ये वीरोक्ते चतुर्मुक्तचत्वारिंशः प्रशस्तिसंगः ॥
समाप्तं चेद्वालभारते नाम महाकाव्ये ॥ सकलं यं प्रसंख्या ५५० ॥
निधिवमुशरवंद्रैः संमिते इत्ये सहोमा
इयमलपमुपतिष्ठ्या वासरे चेदुमूनी ।
समलिखदलवेशः सत्यविप्रस्य सूरुर्
हरिमनुजमवाय प्राणिवभागे सहाये ॥ १ ॥
सुखावबोधायं ॥ सत्ति ओविक्रमार्कसमयातीतसंवत् ५५२
वदें मार्गेश्वरः नुड १४ तुपे । ० [GAIKAWAR.]

3847.

957 b. Foll. 13; size 10½ in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Gītagaurīśa, a poem, in 10 cantos, descriptive of Gauri's affection and admiration for Siva, by Bhānuḍatta karicakravartin.

It is composed in the *sārdūlānikriḍita* metre, interspersed with groups of (generally eight) verses to be sung to different tunes.

Since the extracts here given were made, the work has been printed, under the title '*Gītagaurīpatikāvya*', in the *Grantharatnamālā* (Bombay, 1887-88).

It begins :

संधानूत्पविधौ भुजंगमपतेगीतामृते शृणुतः
प्रत्यष्ठस्तलितप्रभोदस्तलिल्लोमे तनौ सर्पति ।
मौलेरुत्पथगा किमु चिपथगा जातेति शंकाजुषो
देवस्य चिपुरातकस्य चकितं व्यालोकितं पातु नः ॥ १ ॥
भानोगीतं सुधास्फोतं शंभोईमहृडिदिः ।
विदुषो रसना रंगभूमिभारति नृत्यतां ॥ २ ॥
संतश्चारिणि शैयकारिणि सुधाधाराचमत्कारिणि
ध्वाताकर्षिणि हच्चर्षिणि नटवक्षचविद्योतिनिः ।
मायाकद्वपृष्ठोहिणि सुधाधीशद्वद्वोहिणि
क्रीडाक्तिपत्वेषधारिणि पुराराती भनो मंडितुः ॥ ३ ॥

मालवरागेण गौयते ।

भ्रमसि जगति सकले प्रतिलवसविशेषं
शनयितुमिव जनस्वेदमशेषं
पुरहर धृतसमीरशरीर^३ जय भुवनाधिपते ॥ १ ॥
प्रबहसि मधुमध्यनं नवनीरदललितं
मरकतमणिमिव वक्षसि तुलितं
पुरहर धृतहिमवररूप^३ जय भुवनाधिपते ॥ २ ॥
छोरमिधुलहरोहचिरं सचिवरजालं (रुचिजालं Gr.)
परमधाम किमु वहसि विशालं
पुरहर धृतहिमकररूप जय^० ॥ ३ ॥
घनयनतिमिरचय (घनति^० चय Gr.) चिरमपगतशंकं
हरसि लग्नमिव जगतोयंकं
पुरहर धृतदिनकररूप जय^० ॥ ४ ॥
कलयसि देवकुलं हविषा सानंदं
यन इव पयसा जातकवृद्
पुरहर धृतयजमानशरीर जय^० ॥ ५ ॥
वहसि ग्रहनिवहं परिहतसंतापं
करुणतरो ऽपि (० तरोरिव Gr.) कुसुमकलापं
पुरहर धृतगगनाकार जय^० ॥ ६ ॥

^१ मज्जतु Gr., ? मंदतु.   ^२ पुरहरकृतमास्तवेष Gr.
^३ कृतजलधिशरीर Gr. (कृत^० throughout).

कपटकोलदशने रचयसि सविलासं
कुंददामगतमधुकरभासं
पुरहर धृतधरणीकाय जय^० ॥ ७ ॥
वहसि शासानिचयं हिमनिकरहरं (हिमसंशातहरं Gr.)
प्रेमतरोरिव शासानिकरं (शासानिचयं Gr.)
पुरहर धृतहुतवहदेह जय^० ॥ ८ ॥
भानुदवरचितं शशिशेखरगीतं
भवतु अवणुयगलपुठपोतं
पुरहर धृतवसुमितरूप (० मितशरीर Gr.) जय^० ॥ ९ ॥

के वा क्लेलिकलाकलापकुशलाः क्रोडिति नो कामिनः
कोता कापि क्रादिपि क्लापि शिरसा केनापि किं धार्यते ।
गंगा मूर्भि दधासि नापि वहसि व्रोडी न धत्से भयं (कथं Gr.)
किं वा वाच्यमिदि निगद्य गिरिजा कुंजातरं नियैयौ ॥ १० ॥

The tunes which occur are : *asatiri* (fol. 8b), *āsāvāri* (fol. 3b, 10b), *karṇāṭa* (fol. 10a), *kinaṭa* (fol. 10a), *kedāra* (fol. 8b, 9a), *gurjari* (fol. 4b, 7b), *gauḍī* (fol. 6b, 8b), *deva-gāndhāra* (fol. 11b), *deśāṅkha* (fol. 9b), *dharāśrī* (fol. 4a, 12a), *bhū-pāla* (fol. 7a), *bhairavī* (fol. 10a), *mālava* (fol. 1b), *rāmagrī* (fol. 3a, 8a, 9b), *varāḍī* (fol. 5a, 5b, 6a, 6b, 8b), *vasanta* (fol. 2a, 5a), *sāmeri* (fol. 9b, 11a), *sāraṅga* (fol. 9b).

A characteristic feature of these songs is the occurrence of the poet's name in the last verse of each. Dancing is referred to several times.

It ends :

अर्थे वक्षसि शैलराजदुहिता वक्षोरुहि^४ स्फूर्जतः
संवीक्षा प्रतिविवरितिदुसुभगे भागे निजे वक्षसे (० सि) ।
स्वस्यापि स्तनवैडलातररिधया^५ व्यालोलमालोकयन्
देवो दैन्यमपाकरोतु गिरिजादेहार्थहारी^६ हरः ॥ १६ ॥
भवानो वर्तते यावदंगलग्ना^७ पुरड्डिः ।
विह्वलातस्यिता^८ तावद्वानोर्वाणो विराजता ॥ १७ ॥

^४ ० दुहितुर्वक्षोरुहः Gr.   ^५ स्तनमगडलादुरधिया Gr.
^६ ० भारी Gr.   ^७ नर्तनैर्यात० Gr.
^८ विह्वलरुदगता Gr.

इति श्रीभानुदत्तविरचिते श्रीगोत्तमौरोशो महाकाव्ये पती^१
नाम दशमः सर्गः ॥ १० ॥

अस्मै मा स्पृश मा स्पृश प्रियविष्टः पश्यत्मजं प्रेष्वर्कं
दूते साक्षिणमोष्यन् दिशातोरन्मोक्षदीयं भुवः ।
ईष्टद्विक्रितपाशयात्पुगदे पश्य डिदायोचित्ता
गोत्रीशंकरयोः परस्परजयोल्पर्वेक्षयः पातु नः ॥ १८ ॥

वीक्षालं स्पृश भूतनाथ गिरिजे ततिकं किमाद्य(०८) सर्वं
प्रेष्वस्त्राविष्टे(?) सुते स्थितमनु पृज्ञायात् ततुनः ।
इत्वं पाशकचक्रपात्पुगदे पश्य डिदायोचित्ता(?)
गोत्रीशंकरयोः परस्परजयोल्पर्वेक्षयः पातु नः ॥ १९ ॥

शब्दे १६५६८ः पराभवसंवत्सरे ज्येष्ठामासे कृष्णपञ्चे अमवास्या
मंदवासरे तद्विने समाप्तः ॥

देवश्रीपतिपुत्राय सापदेवाय भीमते ।
वाजीना^२ लिखितो गोत्रगोत्रोशो इयं निवेदितः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3848.

2548. Foll. 108; size 13½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of 1696 A.D.; nine lines in a page.

Śrīkaṇṭhacarita, a poem, in 25 cantos (*sarga*), celebrating Śiva's victory over the *Asura Tri-pura*; composed—about 1140 A.D., according to Professor Bühler—by *Kavirāja Rājānaka Maṅkha* (or *Maṅkhaka*), a Kaśmir poet, son of *Viśvavarta* (colophons and comm.; *Viśvavarta*, iii. 35), and grandson of *Manmatha* (पः प्रवरपुर-भूमी प्रसिद्धिशगमत् comm., iii. 31).

It begins :

जीयात् कृतानंगपतंगदाहः लट्टागिनो नेत्रशिल्पदीपः ।
यस्यातिके शुभदशानिवेशश्रियं किरीटेन्दुकराः अर्थते ॥ १ ॥
तनोतु भूति दहतादथानि स शूलिनो लोचनपापको वः ।
धूमानभिष्ठो इयं रतेजस्तमन्तुसुतेयो इजनि सूत्रधारः ॥ २ ॥

* ? इति श्रीभानुदत्तविरचिते गोत्रगोत्रोपती काव्ये
दशमः सर्गः ॥ Gr., omitting the two additional
verses of our MS.

² वाजीना.

It ends: इत्युक्तोरमध्यं ॥ १५२ ॥ पितृविभागम्य ॥ १५३ ॥
कठिनपदस्तम् ॥ १५४ ॥ अभिनवरमृद्गो ॥ कविता भूम्य
मदिरेष ॥ १५५ ॥ इति राजानविष्णावर्जैकमूनोमैहाकविवरराजान-
भूम्यकस्य(श्रीराजानकविष्णवत् *Kāvy*.) कृतो श्री[कंठचरिते
broken] महाकाव्ये पंचविंशः सर्गः ॥

The colophon of the third canto runs thus :
इति राजानविष्णावर्जैमूनोः श्रीकामीरचरितात्पतेमैहाकवि-
राजानकभूम्यकस्य कृतो श्रीकंठचरिते ॥

Foll. 68-107 are more or less injured on the right-hand side, whilst the last leaf has a piece wanting on the left side.

See G. Bühler, Detailed Report, pp. 50-52; and ib., Extracts, p. c.

[GAIKAWAR.]

3849.

2033. Foll. 176; size 14½ in. by 5½ in.; very good Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; eleven lines in a page.

Śrīkaṇṭhacaritavivṛti, a commentary on *Maṅkha*'s poem, by *Jonarāja*, son of *Bhaṭṭa Nonarāja*, and grandson of *Laularāja*. A good manuscript.

Text and commentary have been published in the *Kāvya-mālā*, vol. i. (Bombay, 1887).

It begins :

उदेति यस्या प्रकटीभवन्ती
तिरोहितायां गलतोव विष्म ।

रविप्रभेवासु तमो हरनी

दृशः प्रबोधाय सरस्तां वः ॥ १ ॥

श्रीलौलराजमुतपविष्टभृत्नोन-

राजान्मजः सहदैविंहिताभ्यनुवः ।

काव्यं पुरारिचरिते कुरुते अभियोगं

वाच्यार्थमात्रविवृतिं प्रति जोनराजः ॥ २ ॥

शेषार्थयोरिति विविधितवालवोप(विहसितः K.)-

अद्वाप्रतीतिररणिस्यहताशतुत्या ।

कठेन यस्य मुचिरादुपतिष्ठते इति

गोमस्त्वृष्टा भवति तस्य हि हासहेतुः ॥ ३ ॥

It ends :

श्रीकरणकाव्यविवृति विरचय जोन-
 राजः सतो नमति सत्त्वमतिप्रितिः ।
 हेलाच(० सु K.) वस्तदपि यत्तमकार्यमस्या
 दीपो विलोध्यहरणाभ्यरणे: समः किम् ॥
 कुर्वनु तत्सलितयोजनमत्र सतः
 श्रीकरणभक्तिरभसात्सलदर्शनाच ।
 मेतुं खननि सलिलानि हि रन्ध्रलाभात्
 तत्त्वार्गस्मृतिं जनो इयं चिराय खातम् ॥

This last verse is omitted in the edition.

इति श्रीकरत्तचरितकाव्यस्य परिषिद्धतलौलपुत्रपरिषिद्धतनोन-
राजपुत्रश्रीज्ञोनराजकृता विवृतिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

3850.

1148c. Foll. 19; size 9 in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1719 A.D.; eight lines in a page.

Sambhurilāsa, a devotional poem in honour of Śiva, in three cantos, by Viśvanātha, surnamed Rānada(?), of the Cittapāvana family.

It begins :

श्रीधर्मेन समन्वितं प्रथमतो नत्वा गुरुं बुद्धिं
विश्वधर्मसपारायणं च हृदये ध्यान्ता गणाधीक्षरं ।
नानालंकृतिज्ञातिरीतिमहितं श्रीविश्वनाथः कविः
काव्यं शंखविलासनाम कुरुते संख्यावतो प्रीतये ॥ १ ॥
यज्ञाभाद्वितता नृणा सुकुलता धार्यं धनं धन्यता
गोमातंगरपात्रं वेइमवसुभावासांसि भूपास्तथा ।
जायते विधिविष्णुं भुभवने या हृषभदैः स्थिता
सा काव्ये सुषमा करोतु महर्तों लक्ष्मीर्मदीये स्थिरा ॥ २ ॥
तीर्येः श्रीमणिकर्णिकाप्रभृतिभिः संसेविता भंदिरैः
कैलाद्रिसमैः सदाशिवयुतैरानन्दकृत्यशयतो ।
स्तस्या भुवि सर्वदा विजयते सा राजधानी विभोः
काशी काशितचित्सुखा गिरिपतेव्रेशादिदेवप्रभोः ॥ ३ ॥
यस्या विष्णुपुरी तपेद्रनगरी धानुश्च पृः सुंदरी
हीना ब्रह्मसुखैकमुख्यवसनेगातालंकृतः ।
किंचित्क्षोणिंगतापि या सुषमया सर्वोपरिष्ठान्ता
मध्ये सप्तपरा समद्रकमणीत्योक्तमन्तास्थिता ॥ ४ ॥

¹ यत्तमतिप्रतिष्ठः with (?) K.

भग्नस्याश्रुतुरो विभाय निगमान्यप्रचक्षतुस्तान्हृ-
 ब्रह्मणौ घदतावयोरिह हि को ब्रह्मतयो तैः शिव^२ ।
 उक्ते सत्यतनिदतः^३ श्रुतिशिवाष्ट्रेन्दु शिरो वेप्तमो
 यस्यांसो इजनि भालुतो गिरिधतः कालादिको भैरवः ॥५॥
 यो वास्ये हरिकेशकाननभट्टिभीर्भिया वर्धने
 धूलिभिर्विरच्य लिङ्गमवनौ धन्वैश्च पुष्पादिभिः ।
 संपूर्ण्याप शिवग्रसादनमसौ श्रीदेवपाणिः स्वयं
 यस्या तिष्ठति पापिनश्च कुरुते श्वेतास्यविचाराद्विः ॥६॥
 कस्मिंश्चित्तमये प्रकल्प्य हृदये वाराणसर्ते तामिग्ना
 तत्रावास्य परायरं मणिगृहे श्रीयुक्तविश्वेष्टरं ।
 भात्वा मानसपूजने च विधिवल्कृत्वा कविश्रोदणः
 श्वोकान्विश्वगुरोः पुरोऽपठिदमान्त्रीविश्वनाथो निजान् ॥७॥
 एकसै मुचिरं स्थिता ये सदने सार्थं गुरोः श्रीपतिर्^४
 लाजामसंप्रतिगृह्य राज्यमदाहसै सुदासे हरिः ।
 मालूराकेदलेन शंकर जनास्ता मोहयंति षणात्
 त्वं तेषामखिलार्थमर्ययसि नो जानासि तु भवं नमः ॥८॥०
 Canto I. consists of 40, II. of 80, III. of 14
 anzas. It ends :

भुक्ता वैष्णव्यकं सुरं कविरसौ स जातबोधस्ततो
 दृश्यं स्यावरजंगमाक्त(० स्तक)विदं ज्ञात्वा प्ररेचं मृषा ।
 सर्वानन्दगृहं परायरतरं श्रीराजराजेश्वरी-
 रूपं ब्रह्म द्वदि स्मरन् शिव[८]ने काइयो स्थिति निर्ममे ॥१४॥
 इति श्रीचित्रपावननातीयराजदोपनामककविश्रोविश्वनाथ-
 ने श्रीशंखविलासशेषनामचाव्ये [० विलासास्ये काव्ये I. II.]
 तीयसर्गः ॥

At the end of canto II. the date occurs:
 संवत् १७७६ माघमुद्दित्योदशी भौमवासरे लि० ॥ उड्डवनी
 नगेश ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3851

1491b. Foll. 19; size $15\frac{3}{4}$ in. by $5\frac{1}{4}$ in.; indifferent, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Rahasyāmrīta, a poem, by an unknown author, in 12 *sargas*, describing the life and adventures of *Pārvatī* in the mountains, and leading up to her marriage with *Śaṅkara*.

³ o ये or यह;

३० भिन्नदत्तः

* ? શ્રીપતેર.

I. (31 vv.):

या शर्वादिमुपर्वदुर्बचमहाधानाभदूरे स्थिता
 सर्वभीस्ततकल्पविज्ञिरगुला दुर्वारदुःखपहा ।
 चूडोज्ञासितशर्वरोमणिकणासर्वायसर्वा महा-
 गर्वा पर्वतसर्वभीमतनया भूयाम्बहूभूतये ॥
 अभयापि भयातिशेभना त्रिपुरापि त्रिपुरालक्ष्मिया ।
 अगजापि गजाननप्रभूजेगता कल्पलतासु भूतये ॥
 प्रजापति दध्मुपेष्य छष्ट
 शात्रो विधात्रो भवनतयस्य ।
 गिरौ प्रजज्ञे स्थितये प्रजानो
 अम्भे आणे विभ्यमहाक्षणेण ॥
 दध्माननोदीरितनायनिन्दा
 हुताशतम्भन्मुहुताशनायां ।
 संतापितात्मेव गुहे इवतारं
 चकार नोहारमहोथरस्य ॥
 मेनाङ्कनेलाङ्कपरार्थेशोभा
 मेनाङ्कनौलैर्मेहिवो विशाला ।
 मेनाङ्ककोटीशतनित्वराभा
 निनाय छपेण विनायकासा ॥
 मुलोचयनो मधुरं नदनो
 विपुं तुदनो(?) वदनाज्जकान्या ।
 भृशं हसनो नगराजभायाम्
 आनन्दयामास जगत्पूर्तिः ॥
 धन्वौ धर्त्रिओधरदम्पतो तौ
 सुदुलैर्मेह यन्मुनिमानसानो ।
 मूलप्रकृत्या तनयेति मत्या(मत्वा)
 चुचुधुत्तुलच्छरणासुनाते ॥
 उड्डोष्योज्ञासितनिर्निमेष-
 नेत्राज्जतारा वसुधावतारा ।
 स्त्री सूर्तिमन्यो नभसीव तारा
 दृष्टा प्रमदेव जहास दृष्टा ॥
 पादाङ्कुलिच्छिन्नगुणप्रलच्छि-
 प्रालघुमुक्ताः प्रचुराश्च मुक्ताः ।
 भान्ति स्म तस्याच्छरणाविमुक्ता
 मुक्ताकलानां फलमेतदेव ॥
 सृक्षड्यीनिःसृतलोलनाला
 संपातसंपादितचाहूशोभा ।
 तदोपमा याति सुधा सुधारा-
 द्वयो सुधाशोर्येदि यार्चयोः स्यात् ॥ ०

II. (47 vv.):

निरीक्ष्य तत्त्वातिमनोहराखि
 पुष्पाणि पुष्पायुधनाशकस्य ।
 स्मृत्वा विस्त्राति(?) विष्ठा हि) मुहुर्मोह
 संशासन्यमाना नितरा सखीभ्या ॥
 कुमारमाता सुकुमारमूर्तिः कौमारमासाद्य मनोनवेशा ।
 समुद्भसत्त्वाभरचाहुकेशा स धोतयामास मुखेन्द्रुभामा ॥

III. (22 vv.):

अयेशसंदर्शनहर्षपूर्णो
 हिमाचलश्चिन्नतयति स्म शौलो ।
 सुविमितः शानामनास्तदानी
 किमेतदत्प्रद्युतमीम्पारत्त(!) ॥
 पूरार्जितान्युपतपाति त्रुते चैरधिका महुषने इतीर्णा ।
 तेरेव मे लोचनगोचरत्वं चिलोचनस्याङ्गुणं जगाम ॥

IV. (25 vv.):

पित्रा तथोक्ताहुतमहिपुक्ता
 मुक्तानताकारदृग्युधारा ।
 अमुग्नरोमाचसुगुह्यताङ्गो
 ननाम युधीशुकलाकिरोट ॥

V. (51 vv.):

अथ वौक्ष्य निरीक्षणी हते
 पतितं भूमितले कलेशरं ।
 दयितम्य समाकुला सती
 विललापातिरतिर्विचित्रपा(?) ॥

VI. (26 vv.):

मात्रा च तत्त्वागतया च पित्रा
 सखीजनैश्चाप्यनुरूपमाना ।
 न जातु सैज्ज्वलनानि गन्तु
 तथोविधानैकमना चभूव ॥

VII. (36 vv.):

अपि हिमाग्निमग्नदारुणे
 अपि दधदधरमधरमुहर्ण ।
 निभृतमेकपटाकपटातिं
 परिततापगतापथरामणि ॥

VIII. (25 vv.):

अथ मधुवतगीतिमधुच्छवः
 सुमधुरो मधुमास उपागतः ।
 अतिकृशी तपसा समुदीक्ष्य विं
 सरसमर्द्येयितु अितिभृसुता ॥

IX. (24 vv.):

अथ समागतवान् भगवाप्लितः
 स्फुरदुरुद्युतिदीप्रतराकृतिः ।
 मितसुखो (० मुखो) इच्छरतो इच्छनिमहारलं
 दिवसनाथ इवाच्च सनाधयन् ॥

X. (43 vv.):

पुनर्निमीत्येष्वाण्युगममाकुलो
 विनिःश्वसन्नाह पुनर्महामुनिः ।
 गिरीद्वजे दृष्टिंदे चराचरं
 न ते वरं युक्तमहं विलोकये ॥

XI. (14 vv.):

इति ब्रुवाणे विवृध्यप्रथाने भक्ष्यातिनसा हिमशैलपुत्री ।
 प्रणन्त्य ते ब्राह्मणवर्यवेशं सगद्वदं प्राह सवाध्यनेत्रा ॥

XII. (31 vv.):

अथ दृष्टा महाभास्त्रो महीतलगतो प्रभुः ।
 महीधरमहेन्द्रस्य तनयो मूर्छितामितिः ।
 त्यक्ता धरामराकारं निजाकारं प्रकाशयन् ।
 विरराज शिरोराजहिनराजकलोच्चलः ॥

It ends :

इति लुचत्या पार्वत्यामतीव प्रेममन्त्यरे ।
 महेश्वरे महाब्राद आसीक्षोक्तयान्तरे ॥
 ततो देवतगन्धर्वविद्याधरमहोरगाः ।
 किवरा राक्षसा यस्तः सिङ्गाः साधाच्छ चारणाः ॥
 उर्बृयादा नाकवेश्याश्चित्तविद्विनिःस्वनैः ।
 आश्र्वयाणि स्म कुर्वन्ति महामङ्गलिकानि च ॥
 चृष्टान्तमृदङ्गानां भेरीणां भूरिनिःस्वनैः ।
 इतरेषां च वाद्यानां तुमुलैर्यामसरर ॥
 वृद्धारकर्षित्वद्वर्षित्वद्वर्षोप्यैः (? वृद्धराजपर्यै०) समनातः ।
 संततं ब्रह्मलोकान्तमशेषभुवनान्तरं ॥
 प्रणतामुपगृह्य वाहुभिर्मुखचन्द्रं परिमार्जयन् प्रभुः ।
 गिरिजामित्याह शङ्खरस्त्व दासो इस्मि तपोबलोहर[ः] ॥
 अथेष्वारः प्राह नगेन्द्रपुत्रो
 स्वयंवरं (० रे) मा वृणु पष्ठजाति ।
 साह प्रणम्याश्चलिच्छपाणिर
 दद्यात्यिता मामिति मे इभिलापः ॥
 इति रहस्यामृते महाकाव्ये द्वादशः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3852.

90. Foll. 55 ; size 10½ in. by 3½ in. ; fair Devanāgarī writing of 1722 A.D. (?) ; ten lines in a page.

Bhikshāṭana-kāvya, a poem, by *Utprekshā-Vallabha*, of a partly devotional, partly erotic character, depicting the feelings and conduct of female worshippers on meeting Śiva going about as a religious mendicant, and after being separated from him. It begins :

श्रीगोपालाचार्याय नमः ॥ श्रीवार्गदेवै नमः ॥
 कल्याणमावहु वः शिवयोस्तदेकं
 गार्वं यदीयनसितच्छविकंठमूलं ।
 वामेतरे इष्य कुरुते [३]सितभासिभागे
 प्रारभशैलतनयायरिट्टमंडंको ॥ १ ॥
 सद्यतुषारगिरिजौपथसेवयैव
 यः स्वोपभुक्तगरलं शमयाचकार ।
 अमैरशक्यमनाज्जननामयाद्वः
 पायादपायनिलयादयमादिवैद्यः ॥ २ ॥
 नियं करोतु भगवान्स करोद्वक्तः
 प्रारभमाणशुभकर्मविधातलोपे ।
 दोषानुयंगरहितः स शिवो इष्य यस्य
 भृगेषु गंडतलचुंचित्वा साभ्यसूयः ॥ ३ ॥
 काश्यं छिणोतु भवती यरमेश्वरस्य
 भिक्षाटने तदनु संहितदेहिश्वरं ।
 यम्मानिनामपि विधेन्यपौत्रभावे
 याङ्गोक्तिदैन्यसहमेव मनश्चकार ॥ ४ ॥
 वाल्लोकिरस्तु विनयो ग्रथमः कवीना
 तस्यानुसारसरलः स च कालिदासः ।
 अन्ये भवतु नयिनः कवयो इष्य वा (? इष्यमी) वा
 येषो कृतः कृतिषु नैव ययावगाहः ॥ ५ ॥
 कार्यं खलास्तिलकयंतु चिराय भूमीं
 यस्तंभवो बहुमतः सुजनेषु हेतुः ।
 शोरेषु घर्मादिव दिवसेष्वतिलंघितेषु
 चायाद्वामान्मृगयते न हि को इष्य मर्त्यः ॥ ६ ॥ ०९० ॥
 भूत्वा चिरेण गतितः कृति नाम संतः
 पृथ्वीश्वराश्च कृति नाम तथेतरे इष्य ।
 अष्टापि कौरीतिवपुषा कवयः पृथिव्या
 जीवंति तेषु विहितस्तुतयो इष्य वा तैः ॥ ११ ॥

ताः सूक्तयः कविजनस्य दुर्लभयोऽन्याः
कर्णागतामुविदुपानयनेनयामुः।
ओचं कृतार्थमधवन्न तथाहमस्मी-
त्वानेदवार्यमिषतो रुदति क्षणेन ॥ १२ ॥
संत्वेव सूक्तिरसिका चहवो मनुष्याः
स्वगैकसो न वसुधारमनिवृत्ताश्च ।
ती दुर्लभी कविवचःस्वलितस्य सोटा
मर्त्ये शागरगरस्य च यः सुरेषु ॥ १३ ॥ ० १५ ॥
नायेन्ते महदयि प्रथमानदोषं
निदोपमत्यमिषि निदति(००भनेदति) वस्तु लोकः ।
मूर्खा विभर्ति कृशमप्यनिश्च मुण्डाशुभ्
ईशः कलंकरहितं न तु पूर्णचंद्र ॥ १६ ॥
वृत्ते वसंततिलकं विषयः शिवस्य
भिष्ठाटने कविरहो शिवभक्तदासः ।
र्णगार एव हि रसस्तदिह प्रवैषे
अडा न कस्य यदि सूक्तिविनोदशीलः ॥ १७ ॥ ० २० ॥
वाणैः शिवार्थनविषयो मम वाणवार्थ
कादंवरोकृतिचमत्कृतिमप्युदारा ।
उत्पेष्या जगति वस्त्रभक्तोत्तिमस्मिन्
भिष्ठाटने तिलकयंतु कवचंद्रचंद्राः ॥ २१ ॥
इत्युत्पेष्यावस्त्रभस्य कृतौ भिष्ठाटने महाकाव्ये मुखपद्धतिः
प्रथमा ॥
भिष्ठाटने पुरुहूतपुरागनानाम्
आकस्मिकोत्सवविधायिनि चंद्रमीलौ ।
तासामनेगशरजर्जरमानसानी
नानाविधानि चरितानि वर्य वदामः ॥ १ ॥
रथ्यागतस्य गिरिशस्य विलोकनाय
निर्गतुकाममनसो वनिता गृहेभ्यः ।
नैताभिरुप्यगुणदर्शितपौनस्त्रव्यम्
आचार इत्यभिमतं परिकर्म चक्रः ॥ २ ॥ ०

The work, composed throughout in the *vasantatilaka* metre, consists of 42 sections, viz.: 1. *mukhapaddhati* (21 verses); 2. *manḍanapaddhati* (26 vv.); 3. *manḍananishedhap*. (19 vv.); 4. *nirgamanap*. (18 vv.); 5. *sambhramap*. (15 vv.); 6. *nirgamanoktip*. (20 vv.); 7. *lajjāpanayanap*. (15 vv.); 8. *sivadarśanap*. (22 vv.); 9. *śivāṅgavarṇanap*. (18 vv.); 10. *vilāsap*. (19 vv.); 11. *vilāsoktipratyuktip*. (20 vv.);

12. *bhikshāpradānap*. (31 vv.); 13. *uktipratyuktip*. (19 vv.); 14. *pāravatayap*. (22 vv.); 15. *pāravaśyoktip*. (20 vv.); 16. *īśvaropālambhap*. (16 vv.); 17. *praśnoktip*. (18 vv.); 18. *śivānusuraṇap*. (17 vv.); 19. *śikshāp*. (16 vv.); 20. *vanitāvithicaraṇap*. (17 vv.); 21. *sivacarilopālambhap*. (17 vv.); 22. *grīhapravēśap*. (20 vv.); 23. *bandhuvacanap*. (18 vv.); 24. *anurāgap*. (16 vv.); 25. *śikshopālambhap*. (18 vv.); 26. *virahāvasthāp*. (17 vv.); 27. *matibhedap*. (10 vv.); 28. *udyānap*. (19 vv.); 29. *udyānoktip*. (14 vv.); 30. *śiktiropacārap*. (18 vv.); 31. *sakhyupālambhap*. (12 vv.); 32. *gaurīpradoshacarīlap*. (24 vv.); 33. *pradoshoktip*. (22 vv.); 34. *candrodayacarīlap*. (17 vv.); 35. *candrodayoktip*. (20 vv.); 36. *dūtipreshāṇap*. (22 vv.); 37. *dūtīvacanap*. (26 vv.); 38. *rajanīyāpanap*. (22 vv.); 39. *janīyāpanoktip*. (15 vv.); 40. *nindrāp*. (15 vv.); 41. *svapnoklip*. (22 vv.); 42. *gaurīsambhogasau-bhāgyavārṇanap*. (18 vv.). It ends :

सा राजते जगति शैलसुता वधूना
या जायते हरगलयहणोत्सवेषु ।
आनंदनिर्भयतया मुकुलीकृताश्ची
मोहं गतेष गरलस्य नहोमणेष ॥ १९ ॥
तप्तं तपैष हि तपो गिरिराजपुत्रा
यस्या विहारमेन् परमेष्वरेण ।
हस्तयहो न भनसैव कृतः कृतो भूह
जस्मापिषो(?) रणमुखावरावलंषः ॥ २० ॥

इति श्रीमहाकविशिरोरामोत्पेष्यावस्त्रभक्तौ भिष्ठाटने महाकाव्ये गौरीसंभोगसौभायवर्णनपद्धतिर्षाचत्वारिशस्मी ॥ भिष्ठाटने काव्ये समाप्तिः ॥

चैकुंठापिष्याहुवेदरमभूनिर्च्छ[ह]वर्षे युधे
मार्गे चुक्कले महेश्वरीयो माहेश्वरो झ्लीलिता ।
गौपालिगुणलालिशालिभवने भिष्ठाटने कौतु[कात्]
काव्यं काव्यविदो मुलाय सुधियो श्रीरामकृष्णः कृतौ ॥
गोपालाचार्यचरणावरणे करवामहे ।
याभ्यां प्रसक्तिपुक्षाभ्यां भुवने भास्ते अस्तिं ॥ ०

For a fragment of this work, see Weber, Berl. Cat., no. 594. [H. T. COLESROOKE.]

3853.

1177g. Foll. 20 (the 1st of which is wanting); size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Haravilāsa (-*ākhyāna*), a poem, in 8 *sargas*, on the marriage of *Hara-Śiva* and *Pārvatī*; by *Kaviśekhara* (? son of the physician *Yaśas-candra*).

The MS. begins in the middle of a verse : पि चेतसा मत्युरः प्रचलितुं पताकया ॥

सर्वतो निरवकाशमन्वे(?) गच्छती दिविषदी रथावली ।
नेमिपिष्टमतनिष्ठ दिङ्गुखे नेथजालमतिजर्जरै रजः ॥

II. begins :

ततः प्रभाते प्रतिपत्तरागा
ब्यलोकि पूर्वापि जनैरपूर्वी ।
अनुस्थिते भास्तुति नाकनद्याः
सरोजिनीव प्रथमं प्रवद्धा(प्रवुद्धा) ॥

III. चलनोलुपत्तु(?) भानुमान्
इति पूर्वे समशायि दूरतः ।
सविषोपगतो हिमाद्रिया
भृतवैषो निरर्णायि नारदः ॥

IV. सेनयन्त्रितमथाप स हस्यं
सापिदैवतमिवापिकरस्यं ।
आततोह्नमवितानमन्तरं
स्वागतामरपुरं त्रिसहस्रं ॥

V. अथ हरं हरितांपत्तियोधितः
चपयितुं वरदं वरमायुः ।
झाणितकाच्चनकाच्चिमनोहरै
हरपुरं प्रतिशिञ्चित्तनूपुरं ॥

VI. अनन्तरं ताः सकलाः सुरस्त्रियस्
त्रपावतीं हैमवतीं सविस्मयं ।
विलोक्यनीरभिवीस्य सस्मितं
वचो वभाषे मरसं मरस्त्रही ॥

VII. ततः कान्ततमः पान्त्यजनाश्रितजनाश्रयः ।
सर्वतः शान्तसंतापो दिनान्तः समपद्धतः ॥

VIII. अथायतस्य गजेषु संस्थिता
ड्योहौयोरन्तरगाः पताकयोः ।
विचित्रविस्तीर्णकुथेषु डिग्गिमान्
अवादयन्तुलालुगडतापृष्ठवैः ॥

It ends :

जगत्त्वयोसुन्दरमेकमासनं
मिषो निषद्वाच्चलमास्थितं तदा ।
पुरो झङ्गनानी मिषुनं प्रदीपकैर
हिमाद्रिजाया निरराज यन्मुहुः ॥
वराजनीराजनया तयोर्द्वयं
प्रदीपकैः कत्पितमाद्रिजायया ।
समुच्चमव्यानमित्तमुहुर्मुहुः
पुरः पुरो नर्तितपाणिष्ठवं ॥
इति कृतवहुमङ्गलं विवाद्य
प्रमुखपर्ति धरणीधरेन्द्रकन्या ।
प्रतियुरमरस्त्रियः समस्तास्
त्रिदशगणाश्च यथायथं गृहेषु ॥
येन श्रीकविशेखरेण विदिताङ्गिद्यासु वैद्यान्ये
संज्ञे जगतीप्रकाशकयशश्वन्द्राद्यशश्वन्द्रतः ।
तस्यायं कृतिनः कृतौ हरिविलासास्त्वाननये महा-
काव्ये भर्गविवाहवर्णनविधौ सर्गो जगमाष्टमः ॥
इति हरिविलासास्त्व्यकाव्यं समाप्तं ॥

The last verse occurs, *mutatis mutandis*, at the end of each canto.

[H. T. COLEBROOKE.]

3854.

2531b. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.; well written in the Jaina type of Devanāgarī; thirteen lines in a page.

Khaṇḍapraśasti, a poem in honour of *Vishṇu's* ten incarnations. [A.]

The text, as well as the order of verses, differs greatly in different versions. Editions have been published in the Pandit, vols. v., vi. (129 verses; Benares, 1870-71); and at Bombay (1860; 183 verses).

It begins: 1. उत्तुज्जामल० (Pand., 52; Bo., 64). 2. ये मञ्जन्ति (53; 67). 3. श्रीराम (54; 67). 4. राम त्वत्तरुण० (55; 68). 5. कोतिंश्रीरुपुरवशरले (56; 69). 6. कोतिंश्रीरुपुरवशदीवे (57; 70). 7.

गंगी(य)त्यसिता० (61; 74). 8. अनुकूल० (64; 77).
9. चिता गंभीर० (75; 79). 10. संयामोगण० (66;
82); etc.

This version has 135 stanzas, the last three being: 133. भाष्यमन्दरकंदरोदरपरिष्पावृत्तिभिर्विद्विष्टः०.
134. रेतोरक्षमयान्यमूर्नि० (P., 128; B., 180). 135.
प्रेसडान्नितरंगम० (P., 129; B., 181).

Colophon: इति खंडप्रशस्ते महाकाव्यानि ॥ ० संवत्
१६४१ संवत्सरे लेखि ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl.; the first three
verses of which MS. occur as 55, 56, 44 in
MS. A; as 89, 40, 27 in MS. B; as 10, 12, 13
in MS. C; as 4, 5, 6 in ed. Bomb.; and as
2b, 3, 4 in P. [GAIKAWAR.]

3855.

2531c. Foll. 6, the last but one of which
is wanting; size 10 in. by 4½ in.; well written,
in the Jaina type of Devanāgarī, c. 1500 A.D.;
16 or 17 lines in a page.

Khaṇḍapraśasti. [B.]

Stanzas 1-6 as above. 7. अद्वैतारिजित्यथा०
(P., 58; B., 71). 8. शतुष्वच० (59; 72). 9.
स्थाणुः कूमो० (60; 73). 10. गंगोगत्य० (61; 74); etc.
The last three as above.

The missing leaf contained stanzas 92-115.

Colophon: इति खंडप्रशस्तिकवित्वानि ॥

[GAIKAWAR.]

3856.

1996. Foll. 30; size 8½ in. by 4 in.;
fair, modern Devanāgarī writing, on coarse
paper; eight lines in a page.

Khaṇḍapraśasti, here ascribed to *Hanumat*. [C.]

It begins: 1. कृतक्रोधे (P., 1; B., 1). 2.
सर्वैर्भगव्यनादैर० (P. ? B. ?). 3. लक्ष्याशारोत्तारो
(P. ? B. ?). 4. लर्णी(सूक्ष्म marg.)सर्वोगयिः (P. ?

B. ?). 5. सुयोगे अग्नोर्ये (P. ? B. ?). 6. तन्त्रो
जन्त्यतन्ता (P. ? B. ?). 7. मध्ये कहौ विलोने (P. ? B. ?).
8. हिंस्त्र रघोष्टले (P. ? B. ?). 9. पद्मो पद्मापितामा
(P. ? B. ?). 10. चंद्रादिमोरुनेतः (P., 2b; B., 4).

It ends: 172. मेसहानितरंग (P., 129; B., 181).
173. आह्वायं च नुभै (P. ? B., 182). 174. प्रस्तातो
मपुरापुरि (P. ? B., 183).

Colophon: इति ओमद्वनुमहिरचिता खंडप्रशस्तिः
समाप्ता ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

3857.

180. Foll. 84; size 13 in. by 4½ in.; fair
Devanāgarī writing of 1807 A.D.; nine lines
in a page.

Mādhvānanda, a poem on *Kṛishṇa-Viṣhṇu*,
in 12 (?) cantos, by *Nanda Pañqita*, son of
Rāma Pañqita.

It begins:

लक्ष्मीनृगाहपूरविषुरहरपुरोवासिभक्तानुराग-
प्रोद्यचिंतुभक्ता हितविमलतपोराशिभिर्निर्गुणस्य ।
चैगुण्येनैव पद्मापरिणयनकृते चित्रचक्षुर्मिरा यत्
याद्य माकाशिरुपं तदिह भवतु दो भूतये भाष्वस्य ॥ १ ॥
खसाहृष्टं तुहो वितरसि हरे त्वं सभगनात्
तदेतद्वित्ताहं सकलुमपि याचे लयुपदं ।
स्तनिहासाहृष्टं वितररसनायो भम यतः
प्रवृथपत्तेलिं भवति खलु सामर्थ्यमतुलं ॥ २ ॥
नृगारभक्तिभुनासुरसिधुयोगे
काचे उवगाहनमसी सुधिष्ठो विधाय ।
अत्रिचिंतुमाधववितोर्युपमर्यसार्ये-
सिद्धा प्रयागफलभवति समाप्तुर्विति ॥ ३ ॥
दूरोकरोति दुरितानि गिरा नराणा
नामानुकीर्तिसमुदारमुदा यदीयं ।
प्रत्यंगमस्य महिमानमुपाध्ययतर्तो
किं पावयिष्यति हरिने गिरं मदीया ॥ ४ ॥
अतिं प्रशस्तैर्विभवैः समस्तैः
समस्तभूमैऽलंडनं सा ।
वाराणसी नाम पुरो पुरारेऽ-
मुदे मुरारेत्य या दिवो शिष्ठि(स्ति) ॥ ५ ॥ ०

i. *bhagavatprādurbhāva*, 86 (? 90) verses, ends fol. 6b; ii. *surasamudrasamvdda*, 126 vv., fol. 15a; iii. *harigurusamāgamana*, 85 vv. (numbered 1-40, 4-48), fol. 22a; iv. *śrīvarṇanam*, 124 vv., fol. 30a; v. *śrīvirahavarṇanam*, 120 vv., fol. 40b; vi. *dūtābhigamavarṇanam*, 81 vv., fol. 45a; vii. *dvāravatipraveśavarṇanam*, 94 vv., fol. 50a; viii. *śrīvivāhavarṇanam*, 79 vv., fol. 55b; ix. *bhojanavarṇanam*, 102 vv., fol. 63a; x. *svapurapratyāgama*, 100 vv., fol. 68b; xi. *śri-suratavarṇanam*, 95 vv., fol. 73b; xii. *mādhavāñikavarṇanam*, 120 vv., fol. 83b. Cantos vii.-xii. are numbered 5-10.

It ends :

प्रातर्देहस्तेनापरविकृतिपरश्चित्तगात्रो नखीकैर्
जृभारंभाभिरामो नयनविवशती वर्णयन् जागरेण ।
किंचिच्छेषागरातो निधुवनविजयेनाभिनंदन् रतीशं
लक्ष्मीसंभोगतृष्णो वितरतु भगवान्माप्तवो मंगलानि ॥१९९॥
वेलावारितमेंडलाखिलमहीधर्माधिकारायणोर्
विस्थातो भुवि रामपैडित इति प्रत्यक्षवाचस्पतिः ।
तस्मूनोरिह नंदपैडितकचेः काव्ये कृतौ माप्तवा-
न्दे श्रीपरिणीतिके इति दशमः(!) सर्गोऽग्रमस्यौतो ॥१२०॥
इति श्रीधरित्वामरलमवनीमध्ये तदात्मा चिरं ॥१२१॥
तस्मूनोरिह नंदपैडितकचेः सर्गोऽग्रमस्यौतो ॥१२१॥
इति श्रीधरित्वामरलमवनीमध्ये तदात्मा चिरं ॥१२२॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3858.

2420a. Foll. 27 (numbered 29; nos. 4 and 5 being passed over); size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1701 A.D.; 9-12 lines in a page.

Harivilāsa mahākāvya, a poem, in 5 sargas, on the life of *Kṛishṇa* from his childhood to his slaying the demon *Kaṁsa*; composed, by *Lolimbarāja kavicakravartin*, for king *Harihara*, son of *Sūryapāṇḍita*.

It begins :

रचयति सहसा यच्चित्तमेतत्प्रयंचं
प्रशमयति च तडलेनचित्तौतुकेन ।
च्छिदितमपरैस्तद्मुडादिनाना-
दनुनदलनदधं शर्वसर्वसमव्यात् ॥ १ ॥

Printed in the *Pāṇḍit*, vol. ii., pp. 79-86.

It ends :

नानागुणैरवनिमेंडलमेंडनस्य
श्रीमूर्यसूनुहरिभूमिभुजो नियोगात् ।
त्रैलोक्यकौतुककरं क्रियते स्म काव्यं
लोलिंबराजविना कविनायकेन ॥ ५५ ॥
काव्यं हरिविलासार्थं ये पठिष्ठंति केचन ।
तेष्यः श्रीहरिरचैव द्रव्यं दास्ति दैन्यहन् ॥ ५६ ॥

In the edition neither this verse is given, nor another added in the margin, and likewise counted 56 :

श्रीमान्कामरसो [३]भव[४] हिनकुलालंकारचूडामणिर्
गंगानिमैलमौनभार्गेवकुले तस्माङ्गसो(?०दसी) पैडितः ।
अस्य(? जासीहस्य) सुतः सुरलसुकृतं चिह्निविकाया ततो
लेभे श्रीहरिनामरलमवनीमध्ये तदात्मा चिरं ॥ ५६ ॥
इति श्रीमूर्यपैडितकुलालंकारहरिहरमहाराजाधिराजोष्ठो-
जितलोलिंबराजविनाये हरिविलासे महाकाव्ये कंसवधो नाम
पैचमः सर्गः समाप्तः ॥ संवत् १७५८ वर्षे फाल्गुनवदि १४ सोमे
स्तंभतीर्थवासिना देवकृष्णसुतनंदरामेण लिखितं परोपकाराय
शिवरामस्यार्थं च भूयात्० लि० राजनगरस्यतेन ॥

[GAIKAWAR.]

3859.

702a. Foll. 30; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1635 A.D.; ten lines in a page.

Pārijātaharāṇa-vivarāṇa, an anonymous commentary on the *Pārijātaharāṇa*, a poem in 3 āśvāsa, by *Nārāyaṇa Pāṇḍita*, son of *Trivikramācārya*.

The subject of the poem is the well-known incident of *Kṛishṇa's* seizing the *Pārijāta* tree in *Indra's* paradise and carrying it off to *Vaikunṭha*.

It begins :

ओमनारायणप्रहं नत्वा आस्यो करोम्यहम् ।
ओपारिजातहरणकाव्यराज्यस्य लेशतः ॥

चंद इति ॥ अहं ते पुरुषोऽस्मै चंद इत्यन्यः । अनेति निर-
वधिकं धाम तेजो दधते । ब्रौणि धामानि भंदिराणि अनेता-
सनम्भृतडीपवैकुंठास्यानि यस्येति विधामाने । पुत्रसुधामाने ते
युताः धरणीरमा नागेन्द्रा येनेति । यो ज्ञाम्भानरहितः माङ्
माने । दैत्यानामसुराणां मुधा मुडेनेतां नाशं व्यधाचकार ॥ १ ॥
गौरिति ॥ ०

The second leaf of a MS. of the original text (marked पारि॑ हरा॒), containing l. 7-18, has been inserted between foll. 1 and 2 of this MS.

Verses 7 and 8 of the text and commentary run thus :

अथ नानाभोगानां
पदे यदुपुरे इवसङ्घनाभोगानां ।
लसति घनानाभो गानी॑(r. घनाभो गानान्)
नाके छेषेव पदनाभो ज्ञानां ॥ ७ ॥

पदनाभः श्रीकृष्णो घनाभो भेषवणैः यदुपुरे यादवनगरे
ह्वारकास्ये नानाभोगानां चंदनकस्त्रूरिकाकुंकुमादीना॒ घनाभो-
गानी॑(५०) घनानां॑(५०) द्रव्याणामाभोगः परिपूर्णता येषु तेषां पदे
स्थाने गानाहीताह्वसति विराजति अथसतुवास । इत्यभूतलक्षणे
नाके स्वर्गे । ज्ञानां॑ पर्वतानां॑ छेषा शत्रुरिंद्र इव ॥ ७ ॥

देवनिकायानामभ्यर्थनया
योऽजनि स्वकाया॑(० यो) नाम ।
गौ॒ः स्त्रिकायानामथाच्यै
यस्याहूऽपि काया नाम ॥ ८ ॥

यो देवनिकायानां सुरनिकाराणां स्वकायः गौ॒ः स्त्रिभ्यो
भ्यय वै(!) इति वचनात् स्त्रिकायानां दृढशरीराणामभ्यर्थनया
प्रार्थनेनाजनि अवतार । नाम यस्य नामायि अपिकायाः
महत्वा अरुजो योगादितरस्याः सुखावस्थितेराच्यै प्राप्तस्यै(? चाऽ)
स्यात् ॥ ८ ॥

It ends :

निजे इति । सुनंदनंदनंदवः सुनंदो नंदश्चैतौ छौ गोपौ तौ
नंदयति सुखयतीति॑ ॥ ९१ ॥

• पारिजातहरणास्यकाव्यराद्
पारिजातमवलंघ्य नूतना॑ ।
राजते विवरणास्यसङ्गता॑-
लालितासु पदपञ्चवे श्रिया॑ ॥ ९ ॥

इति ओमलविकुलहितकान्तिविक्रमाचार्यमुतनारायल-
पंडितविरचितस्य पारिजातहरणास्यकाव्यम् विवरणे नूतोय
ज्ञाप्यासः ॥

शाके नगेषु गरबद्धमिते नभम्ये
मासे सिते दल उभेशतियो कुमारे ।
विंतामणिर्वृपवरो व्यलिखितिः
ओपारिजातहरणाभिष्ठकाव्यटीकाम् ॥
ओमहोविन्दन्त्योतिविहनुत्तम्य चिनामणेः पुस्तकमेतत् ॥
यं च संख्या ३०० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3860.

2229. Foll. 32 (of which fol. 31 is lost); size 9½ in. by 5½ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Gitagovinda, a lyric-dramatic poem, in 12 sargas, by Jayadeva, son of Bhojadeva and Vāmadevī.¹

Published by Ch. Lassen (with Latin transl., Bonn, 1837), and frequently in India.

Translated into English (in part or whole) by Sir W. Jones, As. Res., iii., p. 8 seqq.; Sir E. Arnold, Col. Ouvry, etc.

Occasional glosses, mainly taken from *Nārāyaṇa Pandita*'s commentary, have been added in the margin.

[R. JOHNSON.]

3861.

2238d. Foll. 43 (of which fol. 40 is lost); size 5½ in. by 4 in.; good, clear Devanāgarī writing (of the Jaina type) of about 1600 A.D.; nine lines in a page.

Gitagovinda. Cod. B in Lassen's Proleg. *Gitagov.*, p. xii.

[GAIKAWAR.]

¹ Thus also Calc. ed., whilst Haeberlin and Jibā-nanda make the name Rūmādevī.

3862.

2789. Foll. 51; size 9 in. by 11 in.; excellent, large Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gitagovinda.

The MS. was copied by *Lālā Mahtāb Rāy.*

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3863.

2806. Foll. 27; 4to, size 9 in. by 7 in.; the same writing as last MS.; fifteen lines in a page.

The same work. [SIR CHARLES WILKINS.]

3864.

2933. Foll. 89; size 11 $\frac{1}{4}$ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

The same work. The MS. was perhaps written in Kaśmir. [?]

3865.

2314 c. Foll. 4; size 11 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; modern Bengāli handwriting; eleven lines in a page.

Fragment of the *Gitagovinda*, terminating at *sarga* II., verse 11. [R. JOHNSON.]

3866.

994 a. Foll. 42; size 13 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; good Bengāli writing of 1720 A.D.; 7-13 lines in a page.

Gitagovinda, with a commentary called *Bālabodhī*—ascribed (though not in this MS.) to *Caitanyadāsa*, or (?) as he is also called) *Pūjāri Govāmin*—written round the text. [A.]

The commentary is described (from Sir W. Jones's MS.) by Lassen, Proleg. Gitag., p. xii. It has since been repeatedly printed in India.

It begins in this MS. :

श्रीलकृष्णाकृपासोधुकणोन्मज्जेन¹ केनचित् ।
टीका संगृह्यते गीतगोविन्दस्य समाप्तः ॥
खयं बोद्धुमभिरायं नयदेवमहामतोः ।
क्रमेणोपक्रमादेवा ग्रथ्यते बालबोधिनी ॥
चत्र आकरणादीना ग्रन्थाहुत्पभीतितः ।
विवृतिर्नै कृता सा तु श्रेया ग्रन्थानारे बुधैः ॥
वक्तव्यो² बालबोधिनी शब्दार्थः शब्दवेदिभिः ।
भावार्थदीपिकाया च भावो भावार्थलोकुपैः ॥

The author does not again mention the *Bhāvārthadīpikā*, composed by himself(?); nor does he seem to refer to any other authorities except *Viśva* (vii. 21; xi. 3, 25) and *Hārāvalī* (xi. 20).

It ends :

यद्वत्स्वबालमुग्धोक्तौ पित्रा प्रीतिरवाप्तते ।
तद्वत् श्रीकृष्णचैतन्यः प्रीयतामत्र जल्प्यते³ ॥

To which ed. Calc., 1873 (not 1881), adds the verse⁴:

गोविन्दपादसेवायाः प्रभावादुदिता खयं ।
चैतन्यदासतो बालबोधिनी स्यात्सतां मुदे ॥

In some editions, on the other hand, the work is ascribed to *Pūjāri Govāmin*; in the one consulted (Calc. 1881) this being, however, done only on the title-page, not in the colophons.

The copyist's name is *Siddheśvara Śarman*.

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ श्रीचैतन्यं B; eds.   ² बोद्धुवो v. l. eds.

³ ते v. l. eds.

⁴ The lithographed Agra edition of 1870 reads :

श्रीगोविन्दपादसेवाप्रभावादुदिता खयं ।
चैतन्यदासेन बालबोधिनी स्यात्सतां मुदे ॥

3867.

1184 h. Foll. 35; size 13½ in. by 4½ in.; modern Bengālī handwriting; six lines in a page.

Balabodhinī. A fragment reaching as far as *sarga* vii., verse 25.

Notes, in Bengālī and Devanāgari writing on the fly-leaf, make it the work of *Pūjāri*.

[H. T. COLEBOOKE.]

3868.

2672. Foll. 100; size 11 in. by 5 in.; fairly good Devanāgari writing of 1771 A.D.; 8-13 lines in a page.

Gitagovinda, with a commentary, entitled *Rasamañjarī*, by *Śaṅkara Miśra*, son of *Dineśvara Miśra*.

The commentary was composed by order of Śalinātha, who stood in some relation or other (? as *Divan*) to *Hariśaṅkara* of Kāśivāra, a descendant of *Krishṇa Miśra*, author of the *Prabodhacandrodaya*.

The commentary begins:

पूर्वे प्रस्थितमुत्सुकेन भनसा तस्याः पदीभोहुं
पश्चादेकमगान्निकुंजपदवैः शंकाशतैर्मेत्पर्तुं।
प्राप्ते चाय तदीयकर्णीविवरं कंसारिवशो(०श) रवेऽः।
प्रस्थातुं पथि राधिकाचरणयोन्यादहंपूर्विका ॥ १ ॥
जागतिं स्मरवैरिपत्तनमधिं षोणीशिरोभूषणं
देशः श्रीकल्पिवार इत्यभिहितः स्फीतो गुरौरुच्चलैः।
वंशस्त्रं चक्रास्ति गोतममुनेर्विस्थातकीतिप्रजो
यत्र ब्रह्मविदाविरास सुकृती श्रीकृष्णमित्रः कृतो ॥ २ ॥
श्रीकृष्णमित्रः क्रतमेन चर्णेता
तपोभिराविष्कृतवाच्य ईश्वरं।
व्यमङ्गि यज्ञास्त्वकवित्वकौशलं
प्रबोधवंद्रोदयनाम नाटकं ॥ ३ ॥
• तस्यैवाम कुले सतेजसुकृती संतोष्य टिक्कीपति
यो दुश्छानयमार्ज्येराज्यमकृत श्रीकाशिवारे चिरं।
येनोन्मार्गतान्विनेतुममलब्रह्मण्यभाजो उप्लं
खाची वृत्तिरसिङ्ग(?) भारीवक्षपट्रोणादिपृच्छी ततः॥४॥

चक्रोहवदपितो दानवदमनप्रियो निर्वा ।
तस्मादपरः कमलापतिरिव कमलापतिज्ञातः ॥ ५ ॥
जातः श्रीहरसिंहदेवमुकृती तस्यात्मजो यो यज्ञः
कुन्देनुप्रतिम ततान नपत्नः(?) शश्वत्मनापालने: ।
समावनगुणोपवर्णनविधी(? सप्तसा०) यत्पीरुषं सदार्थं
टिक्कीजः स्वयमेव मंसदि निजे सप्ताघ्नवास्यात्मवान्
[(? सप्ताघ्न०) ॥ ६ ॥

तनुभस्तस्यासीज्ञगति विदितस्त्रीतम् इति
स्थिता ब्रह्मस्त्रानो महसि पुरतो यस्य गवाना ।
सदा सप्तिःपूरज्ञपितमृदुमिहावनिचय-
प्रदानैर्विप्रेभ्यः सुकृतविनयं यः समचिनोद् ॥ ७ ॥
अमुष्य हरिशंकरो गुणकदंबरामाकरो
क्षूव तनयः स्मुरद्वितपुस्यकोर्तिवजः ।
दिवस्य चहु चर्णेता यदवनीमुराराधनाद्
उस्त्रक्रमकृपामलं जयति शालिनाथः श्रुतः ॥ ८ ॥
सो उद्य सर्वमहीमुपर्वमुकृटः] श्रीशालिनाथः सदा
जीयात्मस्पृहयज्ञि यस्य चरितायोज्ञासपूर्वै नृपाः ।
यस्मिन्दातरि कर्णेशोकमहाहवी(०द्वी०)रणस्तावति(?)
ग्रामुष्यत्युपार्थमार्येविहरत्वेशानशेषानपि(?) ॥ ९ ॥
चौदृष्टे यदि नैव सौर्यमुभये(शौ०) त्रैव गंभोरता
न(? नो) सञ्चेन गुणहता तदस्तिलेन प्रप्रयात्ता गुणाः ।
इत्येकं गुणानिवानकल्याणस्तोपनानाकुरु
चेतो अूलवित्ताभृता सूर्यपति(!) श्रीशालिनाथः
[कृतो ॥ १० ॥

तस्याश्या गुणशस्य शक्तेण सुपोधिनी ।
गोत्तमोविन्दटोकेये रथ्यते रसमझरी ॥ ११ ॥
गृणारः श्रुतिनिमृहः किमिवक तकर्त्ते उपर्य लक्षेशो
वेदानाशमशालिनी समुचिता मीमांसया चाच किं ।
आस्ते भावरक्षावित्तः प्रतिपदे चास्याविष्मयो उच्च चेत्
तेनैवानुभिनोतु सञ्चनगणो विद्यामु मे कौशलं ॥ १२ ॥

इह खलु निर्विप्रारिष्ठितसमाच्छर्यमेतत्काव्यप्रतिषाढराधा-
नापवकेलिमरण्यं भग्नलमादावाचरति । नेष्विरित्वादि । ०

It ends:

सत्त्वकाच्यविवेचनप्रयायिनो यात्मशयोन्मूलनाम्
पुर्वे यज्ञ हरिस्मृते: प्रतिपदच्यास्यामु मे संचितम् ।
तेन प्रीतमनास्तनोतु सततं छेयो मम श्रोपति:
शश्विडशोच्यताप्रतिभुवः श्रीशालिनाथस्य च ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायदिनेश्वरमिष्ठामजमहामहोपाध्याय-
शंकरमिष्ठविरचितायां श्रीशालिनार्थकारितायां गोत्तगोविंद-
टीकायां रसमंजरोनामधेयायां द्वादशसर्गव्याख्यानं समाप्तं ॥०
संख्या १८२६ ॥

The commentary is given in the *Nirṇayasāgara* edition of the poem (Bombay 1899), with two different introductory verses. For another MS., without any such verses, see Bhandarkar, Lists of Sansk. MSS., 1893, pt. i., p. 134.

[SIR CHARLES WILKINS.]

3869.

3158a. Foll. 23; folio, size 17 in. by 10½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; European paper; 21-23 lines in a page.

Gītagovinda, with Śaṅkara Miśra's *Rasamāñjari*; from the beginning to iv. 16 (foll. 1-45a of the preceding MS.).

This MS. omits the introductory verses. Two additional leaves at the end contain an index of the metres used in the poem.

[H. T. COLEBROOKE.]

3870.

2811. Foll. 65; size 11 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgarī writing of the latter part of the last, or the beginning of the present, century; 11-15 lines in a page.

Gītagovinda, with a commentary, entitled *Padabhāvārthacandrikā*, by Miśra Śrikānta bhaṭṭācārya.

It begins :

समस्तगोपसुंदरीविलासरासमंडितः ।
घरोतु (करोतु) भावुक्तं मधौ मनोजमानहा हर्तः ॥ १ ॥
गीतगोविंदटीकेयं पदभावार्थचंद्रिका ।
महदाशाकृतारंभसाहस्रेति वित्तन्ते ॥ २ ॥
नोदाहरंति विशदाः सुरतानीकसागरम् ।
इति श्रीपरमानंदरतिवर्णनमोर्यते ॥ ३ ॥

संख्यात्काव्यस्य द्वादशसर्गीयस्य निर्विघ्नसमाप्त्यर्थं परमाभीष्ट-
देवताराधामाध्वस्त्रणलक्षणं भंगलमादावाचरति । मेधैरित्या-
दिना । ०

As regards the commentary itself, it is practically identical with Śaṅkara Miśra's *Rasamāñjari*, the difference between them being such as commonly occurs between two MSS. of the same work rather than between two different works. Unless the authors' names are merely intended as variations of the same name, one of the two commentators has palmed off the other's work as his own.

It ends with the same verse as MS. 2672 (no. 3868), the last *pāda*, however, here running thus: शश्वन्तंगलमात्नोत्तिपि सतीं संगायतीं शृणवतीं ॥ followed by the colophon : इति श्रीमिष्ठश्रीकान्तभट्टा-
वार्थविरचितायां श्रीगीतगोविंदटीकायां पदभावार्थचंद्रिका-
नामधेयायां पीतपीतावरी(प्रीतपीतास्तरो) नाम द्वादशः सर्गः ॥

The MS. was copied for one वावृशीष ज्वर-
शांहन्ती(!) ॥

For another MS. of the commentary in this version, see Raj. Mitra, Notices, viii., p. 286.

[SIR CHARLES WILKINS.]

3871.

3054. Foll. 170; size 11½ in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of the latter part of last century; 8-15 lines in a page.

Gītagovinda, with a copious commentary, called *Rasakadambakallolini*, by Bhagavaddāsa.

It begins :

संधातो राधिकाया नयनचिलसितैर्विधमभूविलासैः
किंजल्कव्रातकाते कनकनिकमध्यपेट्टमंजुञ्जटाभः ।
विधाणो मंजुकेलिमैथुरमधुरया राधया कृष्णचंद्रः
कंदपैषाह्रादवह्नीजयति घनवने वृदया लक्षिते सः ॥ १ ॥
इह खलु सकलनववज्ज्ववीवृद्वदनेदीवरशशभरमधुरमधुरसूति-
श्रीमझृदावनेश्वरीस्तनकुञ्जलमकरीविरचनरचनाकलितकरक-
मलदलानंदकलितामकरभजादेशचलितयोः श्रीमत्कालिंदीतठ-

संवैधोमाप्तीव्रतविस्मृटकुमुमकदंवसौगंभलुभसच्चरोकपटलो-
भनिकलमाधुरीमुग्धसप्तरगुणगणे विविधनिकुञ्जवैभवहुमथ-
नवने इवलंबिनौं कंदर्पकोटिलीलारसनलधिनिमग्नहृदयश्री-
वृदावनकिशोरोकिशोरचक्रधूमस्योः श्रीराधामोहनयोः सम-
स्ततज्जनहृदयेहृहनंदसंवर्धिनौं निहविहारमापुर्णौ(!) तत्कृपयैव
वर्णयितुं श्रीमच्छयदेवनामा कविरिष्टदेवतास्तरणलघुणी भंगल-
माचरति । तत्त्वायोग्यो उप्यं जनस्तदनुगतत्वेनैव व्याख्ये ।
मेघैरित्यादि । ०

Besides its verbal explanations, principally founded on the *Amarakosha* and the *Visvaprakāśa*, the commentary lays particular stress on the art of composition as developed in the poem, illustrating it by the rules laid down in rhetorical works and by specimens of poetical composition chosen from the *Bhāgavata* and other *Purāṇas*, as well as from the *Śringāratilaka*, the *Kṛishṇakarṇamṛita*, and similar works.

As a specimen of this commentary may be extracted its remarks on i. 4,—Prof. Lassen, in his notes, having quoted the other comments on this verse :

इदानीं ग्रंथनिदेवत्वाय प्रामाण्यापादनाय च कविचित्महा-
भागवतेन महाकविसभायां वर्णितं पद्मं संगृह्यते वाच इत्यादि
उपापत्तिधरनामा कविः लक्ष्मणेनामातो वाचः पञ्चवर्षति
विस्तारयति वृंगयार्थमूल्यं शब्दार्थेगुणमूल्यं चास्य कवित्वमिति
ध्वनितं शरणः शरणनामा कविः दुष्कृत्यस्य विप्रमार्थकाव्यस्य
शोधरचने स्थाप्यः स्थुतः गृह्णार्थेवादिदोषयुक्तं प्रसादादिगुणरहितं
स्त्रत्यापि काव्यं चेति ॥ तथा च ॥ गृह्णारत्स एवोऽप्तः श्रेष्ठो
यत्र वृंगारेण उत्तरं प्रधानं वा यत्सत्त्वमेयं तस्य रचनैः कवितायां
यथनैराचार्यगोर्धनस्पर्धीं गोर्धनाचार्येण सह स्पर्धावान् क्रोपि
न विश्रुतो न स्थापतः ॥ रसीतरप्रवेशेन माधुर्यादिगुणसंपद्वपद-
रचनायां सोम्यशक्तं देवेति भावः । इति विभाधापनादिना
(? इतरविद्याधा०) न तु सकलवितायामाचार्यत्वमिति सोपहास-
मुक्तमाचार्येति ॥ धोयी कविक्षापतिः धोयीनामा कविराजः
श्रुतिपरः श्रुतिः अवर्णं तम्बाचार्देव ग्रंथादियाही ननु तस्य
कवितायां कौशलमिति भावः स्थापतिपदेनाहंकारित्वं जाद्य-
चेति ध्वनितं ॥ गिरा वचसा संदर्भेन्दुडिगुणालंकारसंपद्वप्यग्रण-
नाविशेषं जपदेव एव जानीते नामः ॥

It ends : श्रीमद्भूदामनेश्वरीमित्यद्विरलपैकेहृष्णवर्त्तदा-
स्तानपदुष्वचरीकसंभाषणमधानदोलचपलद्वयेन श्रीवृग-
वहासेन भगवत्त्रनपरितोयापि विरचितेय रसवर्देवकलोलिनौ
श्रीमद्भूसवेदिभिर्मित्यद्वयेनान्दसंदोहसंदोपितापत्रोऽवलुरमाप-
गाहिमनसाहर्निंशं विचारणोया । इति श्रीगीतगोविंदम्
रसकद्वकलोलिनौ टोकेयं समाप्तिमगमत् ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

3872.

2507. Foll. 45; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1642 A.D.; thirteen lines in a page.

Gītagovinda, with a commentary (*ṭīkā*), by king *Mānānka*.

It begins :

कराणी स्थावराणी च येन सृहिः कृता पुरा ।
सर्वेषाय नमस्तस्मै इनदाचे इच्छात्मने ॥ १ ॥
कवीना मतिमालोक्य सती च सुखमुद्देये (वृद्धये R. M.) ।
कृता टिप्पणिका मुख्या भानाकेन बहीभुजा ॥ २ ॥
प्रोत्येव वासुदेवस्य सद्यः पापविमुक्तये ।
गीतगोविंदकं काव्यं जपदेवशकार ह ॥ ३ ॥

यस्यापादाः षोडः । ०

It ends :

यद्वापर्वकलासु कौशलमनुभानं च यद्वैष्णवं
यद्वृंगारविवेकतास्तस्तिर्लं काव्येषु लोलायिते ।
तत्सर्वे जपदेवपैठितकवेः कृष्णोक्तास्तामनः
सानंदं परिशोधयतु सुधियः श्रीगीतगोविंदतः ॥
इति श्रीगीतगोविंदटोकायां स्थापीनभृत्यकाव्यैने सुप्रीत-
पीतापरो नाम इदादः सर्गः ॥ ० संवत् १६४२ आषाढादि ११
वर्षे फालगुनमुदि ५ तिथी सोमवारे लिखिते ॥

See Lassen, Prolegomena ad *Gītag.*, p. xii.;
Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 22.

[GAIKAWAB.]

3873.

1212. Foll. 60; size 11½ in. by 5 in.; careless Devanāgarī writing of 1800 A.D.; 8-14 lines in a page.

Gītagorinda, with a commentary, entitled *Padadyotanikā*, by *Nārāyaṇa Pandita*.

This commentary has been repeatedly printed in India. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 221, 222.

The commentator's patron was *Bhīshadāsa* (here called *Bhisvidāsa*, ? i.e. *Bhīkhidāsa*), son of *Lakshmīdāsa*.

The copyist says at the end :

कथिलगोचसमुत्पन्नो गणेशकृष्णनंदनः ।
अलिखद्वयित्यलेन गोत्रगोविदिष्यणः ॥
अनया प्रीयतो देवः पीतः पीताकरो हरिः ।
समे करोतु कल्पाणमिह लोके परत्र च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3874.

118. Foll. 76; size 10 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of 1642 A.D.; 9-11 lines in a page.

Padadyotanikā, without the text.

The author's patron is twice called in this MS. *Bhīshidāsa*, once *Bhīkhadeva*.

Copyist's signature : संवत् १६४२ समये आश्विन-
जुक्तपौर्णिमाया भौमवासरे श्रीमिश्रचालकृष्णात्मजश्रीमिश्रिरो-
मणिनेदं पुस्तकमलेखि ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3875.

197. Foll. 144; size 10½ in. by 4 in.; indifferent Bengālī handwriting of 1807 A.D.; 10-12 lines in a page.

Gītagovindavyākhyā, with the special title of *Gāṅgā*, by *Krishṇadatta* of Mithilā, son of *Bhaveśa* and *Bhagavatī*, and younger brother of *Purandara*, *Kulapati*, and *Śrīmālīka*.

It was composed with the view of showing that *Jayadeva's* poem can be made to suit *Śaiva* doctrines as well as those of the *Vaiṣ-*

navas, and consequently each verse is first applied to *Krishṇa* and *Rādhā*, and then to *Śiva* and *Pārvatī*.

It begins :

प्रीतिं च: परमेश्वरः परहितः प्रीतिप्रसन्नः पराम्
आप्त्वा घनसारसुन्दरतरभ्रीकस्य सा राधिका ।
गौरी भूषणभूषणीयपदतामन्योन्यशोभार्पणाद्
थैमीरप्रतिमासिताइमजटिता प्राप्नोति यस्याङ्गगा ॥
तामसापतिदेवता भगवतीदेवीं भवेण गुरुं
भक्त्यानन्यं पुरंदरं कुलपतिं श्रीमालिं आश्रमान् ।
गङ्गाल्या जयदेविद्यकविताव्यामिमो मैथिलो
बहूर्ध्यप्रतिपादनाय ततुते श्रीकृष्णदत्तः कविः ॥
यनसमयनिष्ठादाविलत्वे उपि पुण्यं
प्रथयति रसमञ्जे भङ्गिभिर्विस्फुलनी ।
गमयति पदमेषा वैष्णवं शास्त्रवं चा
जयति जगति गङ्गा गोत्रगोविन्दटीका ॥
शैवं नाद्रियते सुधीरपि मते प्रायो ऽधुना वैष्णवः
शैवो नैव च वैष्णवं निजनिजासङ्गासनावासितः ।
मत्वेण्य मधुसूदनो उपि मुरनिष्वके महिदः स्तुति
व्याचस्यौ नयदेवसूक्ष्मिष्टि तां शैवे पथे योजये ॥

It ends :

माता पुण्यशस्त्रती भगवतीदेवी भवेणः पिता
सनो यस्य पुरंदरः कुलपतिः श्रीमालिकाश्रमानः ।
तेने मैथिलकृष्णदत्तकविना तेनेह गङ्गाभिधा
टीकाया लहरी समाप्तिमन्तस्यामियं छादशी ॥
इति भगवतीभवेणसंभवश्रीकृष्णदत्तताया श्रीगीतगोविन्द-
व्याचस्यौ श्रीगङ्गाल्याया छादशी लहरी ० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3876.

1180. Foll. 85; size 13 in. by 4½ in.; indifferent, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Krishṇabhāvanāmrīta, or simply *Bhāvanāmrīta*, a poem, in 20 *sargas*, on the incidents during *Krishṇa's* residence in Gokula and Vṛindāvana; composed in 1786 A.D.

The first leaf has been supplied by a different (good) hand, beginning :

ओकृष्णचैतन्यपने प्रपदे सपदापव्यस्ततमःप्रपदं ।
पञ्चेषुकोद्युर्दकानिधारापरंपराप्यायितसर्वविश्वं ॥
सनातनं रूपमुदीयुधोः क्षिती
हृदा दधानो ब्रजकाननेश्योः ।
तत्त्वेलिकल्प्यागमसंगतिलिङ्गाः (१० तेलंतः)
सदालिङ्गोरनुरागिणीभेजे ॥ ०

As fol. 1 contains only 12 stanzas, and a few words, whilst the second leaf contains the last 6 stanzas (37-42) of the first canto, a considerable portion of the latter must be wanting.

For an analysis of the work see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 269.

It ends : इति ओकृष्णभावनामृते महाकाव्ये नक्तनन-
लीलास्तादनो नाम विंशतितमः सर्गः समाप्तः ॥

Then follow three more stanzas, beginning :
वस्त्राकाशविकारसंवितश्चे वारे गुरोः फालुने० — — तदेतदु-
दगात् कार्यं भन्त्युण्ठात् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3877.

584c. Foll. 27, the last but one of which is wanting ; size 10½ in. by 4½ in. ; clear Devanāgarī writing of 1761 A.D. ; eight lines in a page.

Vāsudevacarita-mahākāvya, or *Vāsudevakathā-kāvya*, by *Venidatta*, son of *Jagajjīvana* ; describing, in 7 sargas, the youthful sports of *Krishṇa-Vāsudeva* and his fights, in conjunction with *Rāma*, against *Kaṇsa* and other *Asuras*. The poem was composed at the instance of *Trilocana*, son of *Keśava tripāṭhin*, a Brāhmaṇ descended from a Gujarat family.

It begins :

- विषुधगणसपर्यासुप्रसन्नो नितानि
पदनतनवृद्धानंदसंदोहसन्नः ।
- गिरिचरणनिवासो ऽप्यात्मसंस्थानसंस्थः
फलयनु कुशलं नः काशिकायां चिनेतः ॥ १ ॥

जीमकुर्जरमंडले सप्तभासापानीविपाठी छिनो-
दोच्छातिसहस्रं उनमणिर्वेदापैशास्त्रापैवित् ।
तासुनुः किल केशवः श्रितिमुरानदिकबाह्यः कदा
चाक्षापूरणतम्पटं प्रकटितो^१ लक्ष्मा सुपल्लवा खर्य ॥ २ ॥
वेदशास्त्रापैसंप्रवस्त्रिपाठी वेजवाभिपः ।
दाव्यगोचः सम्बिदः स सम्भृतेश्वरो उपरः ॥ ३ ॥
केशवस्य सहर्षमारिणी
गोवतीय चुभकर्मेगोवती ।
ब्राह्मणस्य किल देहारिणी
ते चिलोचनभनीजनसुते ॥ ४ ॥
गृजंरोदीच्छासहस्रचिलोचनतपस्तिना ।
चाशमः कुहते कार्यं वासुदेवकथारसे ॥ ५ ॥
कवितावनकातारे कूटपर्वतदुर्गे ।
पदे पदे प्रस्तलतः संतः संतवत्तुंवने ॥ ६ ॥
यवामस्तरणं लोके पवित्रीकुहते जगत् ।
पवित्रयिष्यति न किं महार्णो मेविका च तत् ॥ ७ ॥
मुण्डा चुपा जन्म न यापयन्तु
कदर्पेकदर्पेमुखादिभावेः ।
भूभारनाशाय कृतावतारैं
अशीषासुदेवं सतते अयन्तु ॥ ८ ॥
गोत्रं पुराणैः श्रुतिभिः प्रणीते
नीति हृदयः कमलासनादेः ।
घोत्रं श्रिया चित्तलया नितोते
स्वातेषु संतस्तमिहाश्चयन्तु ॥ ९ ॥
गर्भेषु सप्तसु विनाशमुपागतेषु
अदीदेवकीवरकृतस्तव तुष्टेताः ।
चार्विर्भूव भुवि चालुकहपथारी
अदीदेवकीश्वरसंनिधिमादिदेवः ॥ १० ॥
चित्रं विविच्चरिते तमिहाकलय्य
चालुं प्रावालुलितामलपालियादै ।
कदर्पेकोटिकमनीयरुचा स्फुरते
दृष्टा पति परमकाहणिकान्वादीत् ॥ ११ ॥
स्वं(!) नय ब्रजभुवं भुवनस्य बीजं
नेदस्य यावदिह जागति नो सुरेशः ।
तावत्समानय सुती सुपशोदयामा
कोलाहलो ऽत्र भविताद्वृतमेव भूरि ॥ १२ ॥

¹ ? प्रकटितो.

इत्यै तयानुगदितो वसुदेवदेवो
वालावलोकनगतास्तिलंभनो भूत् ।
चिं न तद्दिह नाम जगत्सु गीते
संसारंधनमतिप्रसर्ति छिनिति ॥ १३ ॥
निधाय वालं हृदयारविदे
निधानवद्विस्मितचित्तवृत्तिः ।
पाणिङ्गयाभ्यामनुगृह्य तूर्णे
ब्रैव पूर्णे तदसौ चचाल ॥ १४ ॥ ०

I., 31 verses; II., 33 vv.; III., 35 vv.; IV.,
32 vv.; V., 39 vv.; VI., 35 vv.; VII., 39 verses.

The missing leaf contained from the 30th
to the 38th (or last but one) verse of the 7th
sarga.

It ends :

इति कृतसुरकृतः संगतानेकभूतः
श्रुतिवचनविवितः स्मृजिताशेषसत्यः ।
मधुपुरि जयलक्ष्मीसेवितः क्षेत्रशो ऽयं
जयति जयति नित्यं तत्परं ब्रह्म सत्यं ॥ ३१ ॥
वेणीदेवेन रचिते जगज्जीवनसुनुना ।
वासुदेवकथाकाव्ये सर्गो ऽयं सप्तमो अवत् ॥

इति श्रीवासुदेवचरिते महाकाव्ये क्रैसवधो नाम सप्तमः सर्गः ॥ ०
संवत् १८७८ समये आषाढ़मुद्भवदशम्यां श्रीवाराणस्यामयं ग्रंथः
समाप्तिमगमत् ॥

The same author's *Pāñcatattvaprakāśa* was
composed in 1644 A.D.

[H. T. COLEBOOKE.]

3878.

1171. Foll. 180; size 13 in. by 4 $\frac{3}{4}$ in.;
modern Bengālī handwriting; six lines in
a page.

Govindalilāmrīta, a poem, in 23 *sargas*, on
the sports and pastimes of *Krishnacaitanya* at
Vṛindāvana, by *Raghunātha Dāsa*.

It begins :

श्रीगोविन्दं वज्रानन्दसन्दोहानन्दमन्दिरं ।
वन्दे वृद्धावनाधीशं श्रीराधाकृनन्दितं ॥ १ ॥

यो इहानमर्जं भुवनं कृपालुहम्बाधयत्त्वप्यकरोत्प्रमत्तं ।
स्त्रेमसंपत्सुधयाहुते ऽहं श्रीकृष्णचैतन्यमर्मुं प्रपद्ये ॥ २ ॥
श्रीराधाप्राणवन्मोश्वरणकमलयोः केशशेषाद्यगम्या
या साधा प्रेमसेवा व्रजचरितपैर्गोदलौत्पैकल्या ।
सा स्यात्माप्या यया तौ प्रथयितुमधुना बानसीमस्य सेवा
भाव्या रागाध्यपाञ्चैर्वन्मनु चरितं नैविकं तस्य नौमि ॥ ३ ॥
कुम्भाहोऽहं निशाने प्रविशति कुस्ते दोहनावाशनाद्यां
प्रातः सायं च लीला विहरति सखिभिः संगवे चारयन् गाः ।
मध्याहे नक्षमपुद्विलसति विपिने राधयोद्ग्रा¹ पराहे
गोऽहं याति प्रदोषे रमयति मुहुदो यः स कृष्णो ज्वतातः ॥ ४ ॥
यस्योत्ते श्रुतिवाङ्मनोभिरनिशं तृष्णाप्रदं त्वद्वृत्तं
संसारामयहार्येषि प्रणयन्नोम्बादान्ध्यमोहादिकृत् ।
शशचर्वितमेव भूरिरसदं देहादिकृत् पुष्टिदं
तज्जीवादमृतस्थाहरमिदं गोविन्दलोलामृतं ॥ ५ ॥

The work consists of 2472 verses, treating
of *Kṛishṇa*'s sports according to the different
parts of the day, viz.: 1. (116 verses) *kuñjanisāntakeliracanam*; 2. (101 vv.) *kalyavilāsavaranam*; 3. (110 vv.) do.; 4. (78 vv.) *pratarbhajanakelivarpanam*; 5. (81 vv.) *pūrvāhna-lilā*; 6. (81 vv.) do.; 7. (132 vv.) do.; 8. (114 vv.) *madhyāhna-lilā*; 9. (106 vv.) do.; 10. (149 vv.) do.; 11. (145 vv.) *śrīrādhātanuvaranam*; 12. (105 vv.) *madhyāhna-lilā*; 13. (114 vv.) do.; 14. (111 vv.) do.; 15. (148 vv.) do.; 16. (107 vv.) do.; 17. (68 vv.) do.; 18. (99 vv.) do.; 19. (107 vv.) *aparāhna-keliḥ*; 20. (76 vv.) *sāyam-keliḥ*; 21. (127 vv.) *pūrvaniśāvilāsah*; 22. (101 vv.) *rāśavilāsavarpanam*; 23. (96 vv.) *rajanivilāsah*.

It ends :

यैरेतत्परियोगे कृदिलम् (!) तृष्णातिरेकामुहर्
ब्रह्माद्यैरपि दुर्गम व्रजविषोल्लिलामृतं राधया ।
वृद्धावनाधीशं कुमुदिनी वृद्धस्य वन्दुवने
कारुण्यादचिरेण चाप्यहत्तमै² तेषां तनोतु स्यां ॥ ६६ ॥

¹ ? राधया वा.

² ? वाच्चिततम्.

Followed by the colophon-verse repeated,
mutatis mutandis, after each canto :

শ্রীচৈতন্যপদারবিন্দমধুপশ্রীরূপসেবাফলে
দিষ্ট শ্রীরঘুনাথদাসকৃতিনা শ্রীজীবসঙ্গেহতে ।
কাব্য শ্রীরঘুনাথভট্টবরঞ্জ গোবিন্দলীলামৃতে
সগো ইয়ে রজনীবিলাসঘলিত: পূর্ণস্বর্ণোবিংশক:॥১৭॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3879.

2314d. Fol. 1; size 11½ in. by 5½ in.; modern Bengālī handwriting; twelve lines in a page.

A fragment of the *Govindalilāmṛita*, consisting of verses 1–10 of the 11th *sarga*.

[R. JOHNSON.]

3880.

2538e. Foll. 9; size 9½ in. by 4½ in.; excellent Devanāgarī writing of 1642 A.D.; eight lines in a page.

Krishṇalilā-kāvya, a poem, in 84 verses, on *Krishṇa's* separation from the Gopis; composed, in Samvat 1680 (1623 A.D.), by *Madana*, son of a *Krishṇa* (versed in medical science).

The author is probably identical with that of the *Kalyāṇarājācaritra* (Cat. Bodl., no. 228).

Each verse consists of two pairs of rhymed lines, one of these *pādas* being always taken from the *Ghaṭakarpara* and appearing in the corresponding place of the verse in regular order, so that four consecutive verses of the *Krishṇalilā* contain the text of an entire verse of that poem.

It begins :

- নিচিত খনুপেত্য নীরদেৱ (Gh. 1a)
বনুদেবে হরিবাহিনীরদে: ।
রচিত ফণিভূজানন্দে
উপরিজ্ঞামভাসি কাননৈ: ॥ ১ ॥

শাশ্বিন: কিরণে: সনীরদে:
প্রিয়হীনাহৃদযাবনীরদে: (Gh. 1b) ।
তুরিতী বিভিদে সরিজ্ঞলৈ: ।
শ্রদ্ধিত রাধিনন্দেসদালয়ে: ॥ ২ ॥
নিজপুত্রমুক্ত মুক্তবান्
স যদা [ঠ] জগৃহে অ্যনুক্তবান্ ।
সালিলৈর্নিহীন রঞ্জ: ছিতৌ (Gh. 1c)
জনতাভিনে চ তৌ সবৈবিতৌ ॥ ৩ ॥
নিজকার্যেচিকীষ্যোদ্ধীত
সুরস্যাঃ কুমুদে: প্রসুত ম ।
বনুপুঃ খনুবৰ্ত তপ্য ছিতৌ
রবিচান্দ্রাবিপি নোপলক্ষিতৌ (Gh. 1d) ॥ ৪ ॥
হংসা নদম্বেষভ্যস্ত [হ] দ্রব্যতি (Gh. 2a)
নেতৃত্বাত্ত চ মন্দ্রব্যতি ।
বাদানি নন্দো অপি দদৌ কুপেয়:
প্রোতো ধন্ত মার্গেণমাগধেয়: ॥ ৫ ॥
দণ্ডানি গোষ্ঠো বহুসারব্যতি
নিজামুখান্যছ ন চন্দ্রব্যতি (Gh. 2b) ।
ক্ষিপ্ত তু কাশিষ্ব তদাচচক্ষুঃ
সিক্ষা: পুনর্ক্ষাপিদপুঃ স্বচক্ষুঃ ॥ ৬ ॥
অজে জ্বরীর্ণে বিষমা঵ধীর
ধরা চ পূর্ণ(?) পৰনো জনিপীর ।
নবোজুমজ্জা: শিলিনো নদতি (Gh. 2c)
প্রথ ন ভোরপি(? প্রভো নভো অপি) স্ম সনানদতি ॥ ৭ ॥
ইহোদিরাবেদিরভাগতোষা
ন পৃতনামাহ বিভৌ সনোষাঃ (০ষা) ।
ন কোপিকোষে তু কিমাযদতি (? ০ নদতি)
স্বেচ্ছাগমে কুরুসমানদতি (Gh. 2d) ॥ ৮ ॥

Of the 22 verses of which the printed text of the *Ghaṭakarpara* (Hæberlin, *Kāvyasangraha*, etc.) consists, the 21st (রত্নিশাস্য ০) is here omitted, whilst vv. 15 and 16 are interchanged.

It ends with the following additional verses :

আসীত— সপ্তস্তুতিবিদিতয়শা¹ বিহৃপাশাপ্রভূতঃ
শ্রীকৃষ্ণ: কৃষ্ণপাদীবুজরবিতমনা বেদবিদ্যানিধানে ।
কাব্য তস্যামজ্জেনেদম্বয়তি মদনেনামন: প্রাপনুস্যে
সর্বেষা কোপকৃত্যে হরিগুণগল্পনে কালিদাসাত্মপদঃ ॥ ৮৫ ॥

¹ Torn, ১^o সিংয়০.

दिववसुरस्मूलोवत्सरे भाष्वस्य
द्विपुस्तदिनसोमे कृष्णलीलाभिधानं ।
मदनविविधमिद्यापश्चात्कामप्रयोगो-
दितुरितनिहत्यै काव्यमेतत्समाप्तं ॥ ६६ ॥

इति श्रीमदनकृतं कृष्णलीलानाम काव्यं समाप्तं ॥ संख्या ६६७
वर्षे असाधारुदृश्य गुरौ कृष्णलीलानाम काव्यं संपूर्णं ० ॥ मद-
पाठानातीयदीक्षितलक्ष्मीधरात्मजदीक्षितविश्वंभरकेन पुस्तकं
परोपकाराय ॥ [GAIKAWAR.]

3881.

56b. Foll. 46; size 10 in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eleven lines in a page.

Krishnalilātarānginī, a lyric-dramatic poem, describing *Krishna's* sports at Vṛindāvana, by *Nārāyaṇa Tīrtha*.

It begins (slightly corrected) :

हिमगिरितनयापतं हेमाचलचापसमुदितं तेजः ।
किमपि महस्तमद्य स्तरैव विघ्निमिरहरणाय ॥ १ ॥
गिरिराजसुतासूनुर्गजराजवराननः ।
परियंथिगणध्वंसी सुरसेचो विराजते ॥ २ ॥
गीतमालवरागो इटं तालः ॥

मूपकवाहन मुनिगणवंद्य ।
दोषरहित दुरितासुरवृद् ।
शेषभूषण शैववारिधिचंद्र ।
योधित्परिजन युग्मैक्यकंद ।
जय जय स्वामिन् जय जय ॥ ३ ॥
जय जय जितवैरिवर्गे प्रचंड ।
जय जय जय गजमुख वक्रतुंड ।
जय जय स्वामिन् जय जय ॥ ४ ॥
अद्विसुतासुत अनवद्यचरित ।
भद्र भक्तभवभयहर मुदित ।
रुद्रोदित रुचुमस्तकसहित (? गज०) ।
सदूप सरसिजसमुदित विनुत ॥ ज० ॥ ६ (!) ॥
लंघोदर धीर लावण्यसार ।
कंबुसधानिधि कर्पूरगौर ।
सामधेदगीत सकलाधार ॥ ३ ॥ ०

After this song to *Ganeśa* and one to *Krishna-Viṣhṇu*, the author proceeds to give some indication regarding the plan of his composition, after which the different episodes of *Krishna's* career are treated in song :

आदौ कृष्णावतारस्तदु नरहरेष्वलीलाभिलासो
वस्तानो पालनं तच्चरितमथ गवा पालनं ग्रीढभावः ।
गोपीवस्त्रापहारस्तदु गिरिवरोद्धारणे रामलीला
कंसादीना निरासस्तदु जलनिधौ छाकाया प्रवेशः ॥ १ ॥
रौहिणेयस्य कृष्णस्य विवाहस्तदन्तरं ।
हुक्मण्याद्यमहिमीसहितो गीयते अमैते ॥ २ ॥
इत्येवं संग्रहेणोक्ता कृष्णलीलातरंगिणी ।
आद्यः कृष्णावतारो इदं संग्रहेणाभिधीयते ॥ ३ ॥
उग्रसेनस्ततः कंसो देवको चमुदेवराद् ।
तयोः कारायहे (० गृहे) वासः कसेन विहितः किल ॥ ४ ॥ ० ६ ॥
गोकुले कृष्णगमनं दुर्गाया चधुरागमः ।
कथायाः संग्रहस्त्वेवं चरित्रे अस्मिन्विवर्धते ॥ ५ ॥
तत्रादावुद्यसेनागमनं । तालभेदः ॥ ०

The programme thus sketched out is not, however, exhausted in the form in which it is here presented ; seeing that the eight *tarangas* into which it is divided only bring it down to the *Rāsalilā*.

The MS., although written in one hand, begins a new pagination after every second *taranga*, counting 16 foll. for the first two, and 11, 7 and 12 foll. resp. for the three remaining pairs of *tarangas*. The musical modes and changes of rhythmic time are specified throughout ; and explanatory *slokas* are constantly inserted between the songs.

It ends : स्तोक ॥

उरसा भनसा दृष्टा परिव्यञ्च मुहुर्मुहः ।
कृष्णकृत्यास्तदात्मानं कृष्णं मत्वा समागताः ॥ १ ॥
आत्मारामो उपि भगवानात्मानं दर्शयन् परं ।
ततः ग्रभाते गोपीभिः सह गोकुलमागतः ॥ २ ॥
इति श्रीनारायणतीर्थविरचिताया श्रीकृष्णलीलातरंगिण्या
श्रीकृष्णरासक्रीडा महोत्सववर्णनं नाम अष्टमस्तरंगः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3882.

1177e. Foll. 15; size 12 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Camatkāracandrikā, a poem describing *Krishna's* love-intrigues with *Rādhā* and her companions; divided into four *kutūhalas* (of 37, 33, 101, 55 verses respectively).

The name of the author is not mentioned; but in a MS. described by Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 212, the poem is assigned to *Kavikarṇa-pūra Gosvāmin*.

I. यत्कारुणं नृचितसचमन्तारावारां निधोस्तान्^१
नृप्यो राधागिरिवरधृतोः^२ स्पृश्येष्वयेवः^३ ।
चत्सैवैकं पृष्ठतमचिराज्ञभाशाकृपाणैः^४ ।
सो ड्वाम्बन्तोदैशनवित्तोः कृष्णचेतन्यहपः ॥ १ ॥
प्रातः प्रातः किमिह कुरुते नस्ते (द० R. M.) पेटिकेय
यानादस्ता किमु चिनिहितं किं तथानेन सूनो ।
ज्ञातव्येन प्रणयिणिनुभिः^५ स्लेलगेहाङ्गिहस्ते
मिजासा ने भवति महतो द्वृहि नो चेत यानि ॥ २ ॥
अस्यां (क० R. M.) चन्दनचन्द्रपद्मजन्तरः कल्पुरिकाकुदुमा-
द्धक्षानामनुलेपनार्थमय तत्रेष्यहेतोस्तथा^६ ।
काष्ठोकुडलकद्वाणाद्यनुपर्यं वैदूर्यमुक्ताहरिद-
रामाद्यं वरजातमप्यतिभान्धं क्रमाङ्गते ॥ ३ ॥
अच्छेदं निदधासि किं मम कृते रामस्य वा नन्दन
झूमस्त्वामवधेहि या तु भवतो हेतोः कृता पेटिका ।
कान्यातोऽपि वृहत्यन्धेयमणिभागेवं चलस्पापरा
तत्कस्मिंश्चन ते जनन्युरीयान् चेहो यतो यास्यनि ॥ ४ ॥
अस्मात्पुख्यतपःफलेन विधिना दशोऽसि वर्णं यथा
मत्प्राणावनहेतवे व्रजपुरालंकारसूनस्तथा ।
कन्या काचिदिहस्ति मवयनयोः कर्पूरवत्तिः पुरा
तस्या अच्छरमण्डनादिधृतये भर्ये कृता पेटिका ॥ ५ ॥
कासी कस्य कुतस्तरी जननिवा यस्यामतिविश्वति (०सि)
क्षास्ते तड्डद सर्वमेव नृणु भो या ने ससी कीर्तिंदा ।

तस्याः कुदिक्षियोरनध्यमनुलैः नाशिक्षनेतस्यभा-
वीचीभिर्वृद्धभानुरुद्धनयते नृतीं (नृती) तदीय इषः ॥६॥
सोम्योगिः सुशोतला गुरुकुले भक्षिलापाङ्गालिला
सारत्य विनयित्वमित्विधरं ये तीव्रमृषा गुरुः ।
ते यज्ञेव नहस्तनापुरप ने चेहस्तु नेमगीकः
सा रापेष्वय गारमुत्पुलकितं कृष्णोऽनुकेनाप्यथात् ॥ ७ ॥

- II. प्रातः प्रातः नयनयामनया पदमा
ज्ञानाय याति किमिय वृषभानुपुच्छी ।
इयाकुलैव कुटिला चन्द्राच्चेष्म
कृष्णं पिलोकितुमगामिदतो शतिवस्ता ॥
- III. अचेकदा सा कटिला विविक्षे
चिनानुरा किंचिदुपाच पुच्छी ।
न रज्जितुं हा प्रभवानि कृष्णो
वपुं ततः किं चरवास्तुपाचे ॥
- IV. राधा कदाचिदतिमानवतो चभूष
ता न प्रसादपितुमेष्ट इषिः प्रयास्यन् ।
ज्ञानादिभिर्वृहुविपर्विततेष्यायैः
कीम्बा सहाय कमपि प्रतान नन्द ॥

Other Gopis mentioned in the course of the poem are *Goshtharājñī*, *Vrajeśvarī* (? *Rādhā*), *Yasodā*, *Gārgī*, *Tulasi*, *Paurṇamāsi*, *Kalīvali*, *Vidyāvali*, *Viśākhā*.

It ends :

इत्युक्तवायतिरुदेव निवेष्ट कुन्द-
वही चहिमेवनमेव यदाभ्यतिहत् ।
तस्याः प्रसादनकृते निरगुच्छ मस्यस्
तत्रेक एव कुसुमे सुरपानुवानी ॥ ५४ ॥
सभूषिभङ्गकुटिलास्यसरोजसोऽ-
माशम्भुष्वतविलाससुमोरभागि ।
संग्राम्य जालविवरेषु मुशूर्णुरेव
प्रेषालयः प्रतिपदं प्रमदोमिषुज्ज्वे: ॥ ५५ ॥
इति अचम्पाकारचन्द्रिकायोऽचुर्यकुरूहलं समाप्तं ॥
दयितोरसि सुसशयिता दयितामपि तापयाच्चक्षे ।
दरपुष्कवलसीरभभारतन्यरः पवनः (!) ॥
लिप्तवास्ते भूमिं (Amarus., ed. Simon, 8) ॥
जोभेष्वचन्द्रदेशर्मिलो लिपिरिव ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

^१ निधि स्वान् MS.

^२ राधा गिरिवरधृतः R. M.

^३ स्पृश्येष्वयेवः MS.

^४ ? तत्सैवैकं ? नाशाक्षिदानेः R. M.

^५ ? प्रणयसतिभिः R. M.

^६ ते ने० R. M.

3883.

2539a. Foll. 19, one of which (fol. 18) is wanting; size 8 in. by 6 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1603 A.D.; twelve lines in a page.

Rādhāprasāda-yamaka, a poem, by *Ekanātha*, describing, in 46 alliterative and rhymed verses, *Krishna's* appearance at Vṛindāvana, and his reception by *Rādhā*; with a commentary by *Lakshmidhara Sūri*.

The poem begins:

गोपालवेषो यनधामकांतः संरस्य साक्षाद्वसुधामकांतः ।
लक्ष्मीपतिर्दुर्दमदानवापदापातखिन्नो प्रमदानवाप ॥ १ ॥
सौदैयैसारोद्ययरोचितासु गोष्ठेषु हत्येभरोचितासु ।
उड्डेलकेलिप्रमराधिकाया कृष्णः सरागोऽजनि राधिकाया ॥ २ ॥
चायाविरासोद्युवने वसंतः प्रापुर्वै देलिवने वसंतः ।
नभुवताः पुष्टलतारसेन विलासिनश्चोद्युलता रसेन ॥ ३ ॥

The commentary begins:

उपनिषद्विदितपारं भक्तकृपारंभसिद्धाकृपारं ।
विगलितविषयालंबे ननिस्त्वेवरमास्यमवलंबे ॥ १ ॥
संतं ते सिद्धानामुच्चाटनमुच्चकैश्च विद्वानो ।
हृषीणामाकृषीणमिभानने दिशगु वसु वसुष्टिः ॥ २ ॥
दिशगु कुशलं महसे ० ॥ ३ ॥
कपटशब्दरोचिलासा ० ॥ ४ ॥
कृतं स्कनाथकविना काव्ये राधाप्रसादने यमकैः ।
चाल्या विषमपदानां लक्ष्मीपरमूरिणा क्रियते ॥ ५ ॥

इह तावल्क्वेः ओतुश्च काव्यकरणे अवणे च फलमभिपानीयं ।
तत्र देवतास्तोत्रेणानर्थनिवारणं ० ॥ गोपाल ० ॥ अवाप्य ग्राम-
वान् ० साक्षात्क्षमीपतिः कृष्णः ० प्रमदान् जानदान् ० संरस्य
वसुधी ० दुर्दमदानवापदापातखिन्नो हुदेमाश्च दानवाश्च तेभ्य आपद्
दुःखं तस्य जापातः जागमने तेन सिन्नो । यनधामकांतः निविं
तेजस्तेन कांतः । यद्वा मेघानां कृतिस्तद्वल्कांतः ० ० अकांतः
अकं दुःखं तस्यातो यस्मात् ०

The gap caused by the loss of the last leaf but one extends from the middle of the comment on v. 43 to near the end of the comment

on v. 45. The last verse of the poem, with the comment and colophon, runs as follows:

भव्यभावरसविधमकारि

प्रौढिभृत्यमकार्यमकारि ।

स्कनाथकविना कविराजन् (१)-

व्राततोषविधिना भुवि राजन् ॥ ४६ ॥

स्कनाथकविना यमकैहृपलशिंतं काव्यं ज्ञाकारि कृतं ।
किंविष्ठ । भव्यभावरसविधमकारि भव्यभावरसे: विधमं विलासं
करोतीति भव्यभावरसविधमकारि । पुनः किंविष्ठिः । प्रौ-
ढिभृत् प्रौढिं विभर्ति प्रौढिभृत् । किं कुर्वन् राजन् । केन
कविराजनाततोषविधिना कविराजानो व्रातः समूहः तस्य
संतोषविधिं संतोषविधानं तेन भुवि यृथिव्या राजन् शोभमानं ॥

श्रीस्कनाथविरचितं राधाप्रसादयमकं काव्यं समाप्तं ॥ लक्ष्मी-
धरसूरिविरचिता टीका समाप्ता ॥ संवत् १६६० वर्षे ज्ञानाट-
वदिप्रतिपत्तिष्ठी उदयाकरणे काव्यमलेचि ॥

The two outer pages are inscribed (not always very legibly), by the eldest son of one *Devakrishna*, with apophthegms of proverbial wisdom, in 33 verses (only the first 26 of which are numbered), apparently part of a century of *stolas*, called *Mūrkhaśataka*, exposing the frailties of human nature with some degree of wit.

The first three couplets run as follows:

नृणु मूर्खेश्वरं राजन् ते ते भावे विवर्जय ।

येन त्वं राजसे लोके दोषहीनो बलिर्यथा ॥ १ ॥

सामर्थ्ये विगते उपीशः स्वस्थाशी प्राहपर्वदि ।

वेश्यावचनविश्वासो प्रत्ययी दंभदंचरे ॥ २ ॥

शूतादिवद्विज्ञाशः कृष्णाद्यायेषु संशयो ।

निर्वुद्धिः प्रौढकार्यार्थी विविक्तरसिको वणिक् ॥ ३ ॥

Colophon: इति मूर्खेश्वरं समाप्तम् ॥ सर्वेषां शिक्षायै
लिखितं दैवकृष्णाना ज्येष्ठेन ॥

[GAIKAWAR.]

3884.

146. Foll. 47; size 14 in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1777 A.D.; 13-22 lines in a page.

Rādhāsudhānidhi, a poem, of 170 verses, in honour of *Rādhā*, by *Hita-Harivamśa*, son of

Vyāsa; with a commentary called *Cashaka*, composed, in Saṃvat 1830 (A.D. 1773), by *Gosvāmin Kripālā Narottama*.

The text begins :

यस्याः कदापि वसनाचलसेलनोत्य-
भन्यातिप्रवपवनेन कृतार्थमानी ।
योर्गीदुर्गमगतिमेष्टुमृदनो अपि
तस्या नमो इत्यु वृथभानुभुवो दिशे अपि ॥ १ ॥

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 239.

Colophon : इति श्रीवृदावनेष्टरीचरणकृपाचलविजृभित-
श्रीहितहरिवंशविरचितं राधासुधानिधिस्तोऽं समाप्तिमगमत् ॥

The commentary begins : श्रीप्रियादौ जयतात् ॥

चंद्रकोटिनिर्भ नियमुदितं यदहर्निश्च ।
कृष्णपद्मोनुसं शशज्जयति श्रीप्रियामुखं ॥ १ ॥
यत्र प्रदशिंते नाम श्रीमद्भागवते छाचित् ।
श्रीवैष्णवासकिहेषण दर्शितं तत्पुषानिधि ॥ २ ॥
तत्कृपापीगलेशेन प्रेरितो इहु(इह) नरोऽन्नः ।
टिप्पण्यं चषकं कुर्वे श्रीमद्राधासुधानिधिः ॥ ३ ॥
चंद्रो नश्यतु सूर्यो वा नश्येत् त्रिगुणवेभवे ।
दृढः श्रीहितवंशस्य विहारो नामया भवेत् ॥ ४ ॥

इह खलु सकलरसिकवंदितचरणः श्रीव्यासात्मजः सर्वेषां
हितहेषणवतीर्थः सखीहेषण स्वात्माने भव्यमानः स्वमनसि
विषयभावान्वावयमानः श्रीमद्राधासुधानिधिनामयं रचितुकाम
जादौ स्वेष्टभावमनुवर्णयन् त्रिविधात्मकं बंगलमाचरति । यस्याः
कदेति ॥

It ends :

विदुमात्रास्तलद्वीया स्त्रीकार्यं भावुक्तमुदा ।
श्रीमद्राधासुधापानं कर्यं स्याच्चषकं विना ॥ १ ॥
शुद्धाणुषविचारो हि चषकस्य कदापि न ।
स्यात्मानं रसिकानां हि तत्त्वालाया मुनिश्चित्तं ॥ २ ॥ ०३॥
श्रीवैष्णवासकिहादै यज्ञवासुं कः द्वयो भवेत् ।
दत्तं यत्कृपया तेन चहन्वासंचितं मया ॥ ४ ॥
वियद्रामपुराणे इद्दे भाद्रे शुक्रे हरेस्तिथौ ।
शनी नरोऽन्नेन्दे चषकं पूरितं त्वभूत् ॥ ५ ॥
इति श्रीमद्भास्त्रामिकृपाचलविरचित्(!) श्रीमद्राधासुधानिधि-
टिप्पनं चषकास्य समाप्तिमगमत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3885.

1398a. Foll. 9; size 11 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1742 A.D.; ten lines in a page.

Rādhāvinoda-vyākhyā, a commentary on the *Rādhāvinoda*—an alliterative rhymed poem, in 19 verses, on *Krishṇa's* amorous sports, by *Rāmacandra*, son of *Janārdana*, and grandson of *Purushottama*—composed, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, son of *Raṅganātha*, for the son of *Sukadeva Pañḍita-siromani*.

It begins (cf. Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 299):
पितृवचनमवश्यमेव पात्य जगति जनानिति शास्त्रितु वनाते ।
गतमतिकरुणारसाद्रेचित्तं रघुपतिमेकमुषास्त्वे वदारत् ॥ १ ॥

रंगनाथांगननुपा नारायणमनोविष्णु ।
राधाविनोदकाच्यस्य व्याख्या विस्तारप्रयत्नते ॥ २ ॥

राधाविनोदास्यं काच्य चिकिर्षितिर्विद्वा प्रारिच्छतसमाप्ति-
कामो रामचंद्रकविः परमचूरकर्तृकस्यसंरचणाशंसनहये वैगलु-
माचरति । मालीन इति ।

It ends :

कुक्कुदेवसमास्यस्य रंडितश्रीशिरोमलः ।
नानयस्य निदेशेन भट्टनारायणो दुधः ॥
राधाविनोदकाच्यस्य व्याख्याने स्वयमच्यात् ।
परोपकाररसिकाः शोधयेतु तदादरात् ॥

The commentary published (with the text) in the *Grantharatnamālā*, vol. iv. (Bombay 1890), professes to be *Rāmacandra's Prakāśa* in the introduction (कुशेश्यदलाकार० ॥ १ ॥ राधाविनोदकाच्यस्य
प्रकाशः परितन्यते । सुधिया रामचंद्रेण भासतेव भरो-
रुहाम् ॥ २ ॥), but from verse 2 to the end (incl. the final verses) it is identical with the present work. The commentary in *Haridās Harichand's* edition in the *Kāvyakalāpa* (Bomb. 1865), though beginning with the first introductory verse of this commentary, and probably throughout based on it, is not the same. Cp. also Weber, Berl. Cat., nos. 577, 578. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ Thus also *Grantharatnam.*, ? r. स्वयमच्यात्.

3886, 3887.

1177 b & c. Foll. 8 & 16; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Vilāpakusumāñjali, a poem (by *Rūpa Gosvāmin*), in 3 + 101 stanzas, addressed partly to *Rūpamāñjari*, separated from her husband, partly to *Rādhā*, pining for the absent *Krishṇa*, and partly to *Krishṇa* himself; followed by a brief commentary thereon, or rather a paraphrase of it, by *Raghunāthadāsa Gosvāmin*.

The poem begins:

त्वं रूपमञ्चरि सति प्रथिता पुरे अस्मिन्
युसः परस्य वदने न हि पश्यसीति ।
विशाखरे छतमनागतभृत्काया
यज्ञे व्यधायि किमु तच्छुकपुङ्कवेन ॥ १ ॥
स्थलकमणिनियुक्तं (?) गर्विता कानने अस्मिन्
प्रणयसि वरहास्यं पुष्पगुच्छलेन ।
अपि निसिलललतासाः सौरभाकाः स मुचन्
मृगयति तत्र मार्गे कृष्णभृज्ञो यदत्त ॥ २ ॥
ब्रजेन्द्रवसतिस्थले विविधवज्ज्वरीसंकुले
त्वमेव रतिमञ्चरि प्रचुरपुस्पपुष्पोदया ।
विलासभरविमृतप्रणयिमस्तलामार्गेण
यदद्वा निजनायथा ब्रजसि नायिता कन्दर ॥ ३ ॥
ओराधामोहनचन्द्राय नमो इतु ॥
प्रभुरपि यदुनन्दनो य रथः
प्रिययदुनन्दन उत्ततप्रभावः ।
खयमतुलकृपायतभिषेक
मम कृतवीस्तमहं गुरुं प्रपञ्चे ॥ ४ ॥
यो मी हुस्तरगेहनिर्जलमहाकृपादपारकमात्
साधा: सान्ददयासुधिः प्रकृतिः स्वैरी कृपारम्भिः ।
उड्हयात्मसरोजनिन्द्वरणप्रान्तं प्रपाता स्वयं
अदीपामोदरसाक्षाकार तमहं चैतन्यचन्द्रं भजे ॥ ५ ॥
वैराग्यपुरुभक्तिरसं प्रयत्नैरपायथयमासनभीष्मन्द ।
कृपासुधिः परदुःखदुःखी सनातने ते प्रभुमाश्रयामि ॥ ६ ॥
असुक्लेन नितरो विरहानलेन
दन्दस्यमानहृदया किल कायि दासी ।
हा खामिनि खण्मिह प्रणयेन गाटम्
आक्रम्दनेन विधुरा विलापनि परहौः ॥ ७ ॥

देवि दुःखकुलसागरोदरे हृषमानमतिर्गीते जने ।
त्वं कृपाप्रवलनौकयादुतं प्रापय स्वपदपङ्गजालयं ॥ ४ ॥
त्वदलोकनकालाहिंदशैरेष मृते जने ।
त्वत्पादाज्ञमिलह्नाक्षाभेषजैर्देवि जीवय ॥ ५ ॥
देवि ते चरणपददासिकां विप्रयोगभरदावपावकैः ।
ददमानतरकायवज्ज्वरों जीवय छणिरीक्षणामृतैः ॥ ६ ॥

Between foll. 7 and 8 of the text there is a lacuna extending from within v. 73 to within v. 94 (?r. 93). This gap was apparently caused by the leaves of the text and commentary of the original MS. from which this was copied having become mixed up; the missing verses of the text now appearing in the commentary, immediately after the comment on v. 83, in the order vv. 84-92, 73-82.

The poem ends:

त्वं चेत्कृपा मयि कृपामयि हुःसितायाः
नैव तनोषि नितरो किमिह प्रलापैः ।
त्वत्कुरुत्मध्यमपि नड्हुकालमेव
संसेव्यमानमपि कि न करिष्यतीह ॥ १०० ॥
अयि प्रणयशालिनि प्रणयपुष्टदास्याप्नये
प्रकाममतिरोदनैः प्रचुरदुःखदग्धामना ।
विलापकुमुमाङ्गलिहैदि निधाय पादादुजे
मया तत्र समर्पितस्तव तनोतु तुष्टि मनाह ॥ १०१ ॥
इति श्रीविलापकुमुमाङ्गलिस्तवः समाप्तः ॥

For another MS. of the text of this poem, ascribed, in the colophon, to *Rūpa Gosvāmin*, see Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 62.

The Commentary begins: हे रूपमञ्चरि सति
अस्मिन् पुरे त्वं प्रथिता स्यात् किञ्च्याता परस्य युसो
वदने न हि पश्यसि इति स्याता उत भो छनागतभृत्कायाः ते
तत्र विशाखरे यत्कारं तत्किं शुकपुङ्कवेन व्यधायि किमकारि ॥ १ ॥
हे रूपमञ्चरि सति अस्मिन्कानने स्थलकमणिनियुक्तं (?)
त्वं गर्विता गर्वयुक्ता सती पुष्पगुच्छलेन वरहास्यं प्रणयसि
विस्तारयति यत्कारणात् कृष्णभृज्ञः ताः सौरभाकाः निसिला
लताः मुचन् सन् अद्य तत्र मार्गे मृगयति ॥ २ ॥ हे रतिमञ्चरि
ब्रजेन्द्रवसतिस्थले विविधवज्ज्वरीसंकुले समूहे मध्ये त्वमेव प्रचुर-
पुस्पपुष्पोदया भवति यत्कारणात् विलासभरे विलासातिशये

विस्मृतः(!) सन् स्मृतिविभ्रमः सन् प्रणायिमेष्टलाभार्गीते प्रयुक्ता
स्तुद्रश्चिट्का जन्मेसने(?० कान्चेष्टो) नायिता याचिता सही
निजनाथाया राधिकया सह अस्ति कन्दर ब्रजसि ॥३॥ यः
यदुनन्दनः प्रभुरतुलकृपयामृतेन मां अभिवेद्य कृतदान् ते गुरुमहं
प्रपत्ये प्रपत्तो इति । स यदुनन्दनः प्रभुः किंविशिष्टः एव यदु-
नन्दनः श्रीकृष्णस्य प्रियः । पुनः किंविशिष्टः उच्चतप्रभावः ॥१॥
यश्चैतत्यचन्द्रः० श्रीदामोदरमात्रकारं तैतन्यचन्द्रमहं प्रभजे ॥२॥
यः गोसामिप्रयानैः करणैः वैराग्ययुग्मकिर्त्तं जनभीमुमन्द मां
अपाययत् ते सनातने प्रमुखं जाग्रयामि० ॥३॥ हे सामिनि हे
राधिके किल निश्चितं । हा खेदे । इह बृन्दावने० ॥४॥

It ends: हे कृपामयि हे राधिके नयि दुःस्तिताया विषये
चेत् यदि तं कृपा नैव तनोषि तदा इह तत्त्वाये मे नम नितरा
तत्त्वलोक्यैः किं तत्कृष्णमधमपि चहुकालवासे किं [स] सेव्या-
नमपि ॥१००॥ रोदनैः प्रकर्षेण वाञ्छानुरूप अतिरोदनैः
करणैः प्रचुरदुःखदग्धात्मना भया विलापकुमुकाङ्गलिहृदि नि-
धाय निमित्ताय तत्पादासुजे समर्पितः सनः (सन्) मनागत्यं
तुष्टि तत्पादासु विस्तारयतु ॥१००(१०१)॥ इति श्रीरपुनाष-
दासगोसामिना विरचिता श्रीविलापकुमुकाङ्गलेष्टीका समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3888.

1177h. Foll. 6; size 13 in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; 6 or 8 lines in a page.

Padāñkadaūta, or *Kṛishṇapadāñkadaūta*, a poem, by *Kṛishṇaśarman Sārvabhauma-bhaṭṭācārya*, in 45 verses, describing the grief of a *gopi* when reminded of the absent *Kṛishṇa* by his foot-mark traced in the *kridakānana*.

It begins :

गोपी भर्तुर्दिरहविभुरा काचिदिन्दोवराष्ट्री
उम्भेष्ट खलितकवरी निःश्वसनी विशालूँ ।
चरैवास्ते मुररिपुरितिभान्ति दृतीसहाया
त्वक्का गेहं फटिति यमुनामधुकुञ्जे जगाम ॥

The poem has been printed in Hæberlin's Sanscrit Anthology, and other collections, with an additional verse at the end, according to which it was composed, in Śaka 1645 (1723 A.D.), for *mahārājādhirāja Rāmajīvana*.

For another MS., the colophon of which locates the poet at Navadvipa, see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 380. [H. T. COLEBROOKE.]

3889.

1177i. Foll. 16; size and writing as in last MS.; six lines in a page.

Padāñkadaūta-śikā, a commentary on *Kṛishṇaśarman*'s poem, by *Rāmakhari*.

It begins :

नत्वा स्तेष्टपदारविन्दयुगलं स्तेष्टायैद वाच्चित्ते
संसारार्णवतारणेकपरमं वोत्रं कृपासागरं ।
श्रीकृष्णस्य पदाङ्गुहातरचनायन्यस्य टीका नुदा
विष्णुः संतनुते त्रिया हरिपरो रामः स्वयं यामतः ॥

It ends : इति श्रीकृष्णसार्वभौमभट्टाचार्यैकृतपदाङ्गुह-
टिष्ठनी समाप्ता ॥

नवीनगलदसुतिविति ॥ ॥ निलारिष्टो-
पदामुहकृपाप्रभात्परमदेवचित्तस्तिरः ।
कृती हिन्दनुःविष्णु वितनुते इति टीका नुदा
परं तु नपुरापतेष्टरणचिह्नाङ्गुहस्य ते ॥

[H. T. COLEBROOKK.]

3890.

1384b. Foll. 15; size 14½ in. by 5 in.; careless, modern Bengali handwriting; six lines in a page.

Pāñthadūta-kāvya, a poem in 105 verses (in the *śārdūlavikṛiḍita* metre), by *Bholānātha*, a Vaishṇava Brāhmaṇ of Tikuri.

The subject of the poem is a love-message sent by a *gopi* (perhaps *Rādhā*) to her lord through a pilgrim who passes by on his way to Mathurā.

It begins :

भक्तोऽपारणकारणादपत्तिरिष्वता स्तशापकलात्
स्तज्ज्वरं सत्यस्यया सकृपया गोलोकतो गोकुले ।
हादिन्या परकीयेष भहितो हहो उत्तारोह यः
श्रीकृष्णो उत्तारो यः सरसिकः साक्षी समुक्तायेत् ॥१॥

भूमी देवभुवा भवे प्रभजता भूभाक्षूमीभुगा
निर्माराय भुवो भवासुपिभियामाभीरवामभुवा ।
सौभाग्याय च शम्भुवा विभवभूभायो उभवो उपुद्वयं
यो लेभे भवतो भवोऽप्यवभयाभावे स भूयाङ्गं ॥ २ ॥
काचिद्विपि दिने दिवाकरसुताकूले सखीभिः सम
प्रत्येवे विरहप्रहयहणते वैवश्यमाप्नाव सा ।
कृष्णं तज्जलनीलपेशलतातु मृत्वापतन्मूर्छिता
दूतोदत्तनैर्विकुर्य मयुरापान्यं कमूचे(!) वचः ॥ ३ ॥
साथो सागतमास्यतामिह महातीर्थे कलिन्दामना-
तीरे नीरजनिःसरम्बृद्धमहसंचारतश्चारुणि ।
दृग्पारानिधनाय साखुविधिना गोभुवधूनी पुनस्
त्वत्सङ्गो विहितो हि साखु मिनन^१ संतापसंतापने ॥ ४ ॥
गतव्यं तव भव्य किं नभुपुरीयाकर्णे कर्णेप्रियं
भद्रे भद्रमनृष्ट शाह भवता कार्येद्यनो मामकः ।
कर्तृयो भवितव्यमेव भविता संपादिते प्रोद्यते
कार्ये(? कार्ये) सिद्धिरपि प्रभुलवगुणाय(?) स्यान्मापि
[भूवे ॥ ५ ॥]

It ends :

मालाकृतेव कुसुमोत्तमिवाक्षमेण
प्रेष्णा गुणेन च मया यथितं हि हारं ।
राधोत्तितप्रमदसार[गुणः] पवित्रं
कुर्वन्ति के सदृदया हृदये न मोदात् ॥ १०३ ॥
कुर्यात्मादमहः प्रभोर्मयश्चेतो [१] वदाते तयोर्
निर्मन्यं मम तत्कलापवरिकृज्ञेण(?) सुरैः कोश्यते ।
हृत्यं भूरि यथेन्वनानानगां ज्योतिर्विभाव्यं मुदा
दानो व्याकुरुते निजे हि हृदये मोदान्विते यसदा ॥ १०४ ॥
अतीसीतापत्तिसेवकेन दिकुरोवासेन कार्यं मुदा
भोलानायधरामरेण रत्नं यत्पान्यदृताहृये ।
राधाकृष्णपदारविदविगलन्मध्वादराः सादराः
सनक्तस्त्यरिशीलयनु सततं संतोषसंप्राप्तये ॥ १०५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3891.

1177 k. Foll. 14; size 13 in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Hamsadūta, a poem, by *Rūpa* (or, as he is here called, *Rūpadeva*) *Gosvāmin*, in 142 stanzas, picturing *Rādhā* as sending a love-message to *Krishṇa*, who is absent at Madhupuri.

It begins : दुकूलं विभाणो दलितहितालयुतिहर०

Printed in Hæberlin's Sanscrit Anthology, pp. 374-400, and in other collections.

[H. T. COLEBROOKE.]

3892.

570 b. Foll. 32; size 12½ in. by 5¾ in.; large, modern Bengali handwriting; six lines in a page.

Hamsadūta, by *Rūpa Gosvāmin*.

On the margin are inscribed occasional notes of explanation.

[H. T. COLEBROOKE.]

3893.

570 a. Foll. 30; size and writing as in last M.S.

Uddhavadūta, another poem, in 131 verses, composed (?) by *Rūpa Gosvāmin* in imitation of the *Meghadūta*. In this instance it is *Krishṇa* who sends his love-message to *Rādhā* through his friend and adviser *Uddhava*.

The poem has been printed, under the title of *Uddhavasandesa*, in Hæberlin's Sanscrit Anthology (pp. 323-347); whilst a different *Uddhavadūta* (by *Mādhavakavīndra* of *Talitaganagara*) is given in the same Anthology (pp. 348-373), as also in the *Kāvyasamgraha* (1872, 1888) and *Kāvyakalāpa* (1864).

It begins with a verse not given in the edition :

विधिशुद्धसनममलं प्राणिनिस्तारहेतुः

संसारान्ते शमनसुपटुर्नौलकर्घस्य चन्द्रः ।

^१ ?मिने orig. MS., corr. to मिलै.

रात्राभुक्तव्यपरिलक्षणात्काव्या (?) शा) विभूनद
चालो चिन्ने रात्रहृदयः कृष्णमेषः उदा मे ॥ १ ॥
काल्पीभूतेनेवविटिविना युचितानि विभाने: ०

The MS. omits the last verse of the edition (चोदामाहे: ०), ending with the verse गोहक्षीडोऽग्निः-
द्वन्मो ० and the colophon : इति चोदाकृष्णचरितमुद्ध-
द्वास्ते उद्धकार्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3894.

823c. Foll. 17; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengali handwriting (without diacritic r-point); eight lines in a page.

Uddhavacarita, a poem, composed by *Raghunandana Dāsa*, in 163 verses in the *mandekrāntā* metre; in which *Uddhava* appears in the character of a confidant of *Krishna*, bearing messages backward and forward between the god and his female companions, who are rendered desolate by his disappearance.

It begins :

ओशो भूता नधुपुरजनन्दसंदोहवर्ण
कात्ता गोषीविरहितशी आवकास्त्वभावः ।
कामीवत्तं यृदुमधुरतासुवि साकृतवाचा
ग्रोवीकुर्वन् (?) ग्रोवी (?) रहसि विनयादुक्षं आवहर
वयुक्ते इसि प्रकृतिश्वलः कृष्णसंपादनात्मा ॥ १ ॥
रामीदार्यवचदिपटुर्गृहवाचो ग्रगोपा ।
हस्तादिलिङ्गम इति विषये (?) विषये मा नियोक्तु मदीयं
चेत्तो अर्थं त्वरति मुहुस्तु संपादनोर्य ॥ २ ॥
यो भावनः करुदकलित्तेहभावानुरक्ता
आवेद्देमद्दहमवि त्वा त्व त्वां भवानि ।
वहित्तेदाह च्यसनविकला यदुक्तयामगोपा
गद्देन्नार्ता त्वत्युवत्तयो मा खलुद्देवतनि ॥ ३ ॥

It ends :

इति चुतोद्देववदनो नाष्टो याकुलात्मा
संप्राप्तोच्चरमिति सकृदं सामुस्यैनेकः ।
वहित्तेदायविवद्वातः तत्त्वं ये ये त्वत्स्ता
यानेदप्याः प्रियतम त्वते यत्तमीर्युनस्ते ॥ ५२ ॥

मानुदामनुवि जन पुरी डारिकात्ता यदात्मा
भावा इसी नधुनगरातः संप्रवास्तानि गति ।
चोदामाह उद्धवित्तिं उद्देवामीष इसी
रातः काके उह उद्धवरेत्तेदोर्मन्त्रवेष ॥ ५२ ॥
इति चोदामुद्धवदावविरहितं उद्धवरितो यमात्मा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3895.

12. Foll. 11; size 12 in. by 7 in.; large, modern Devanagari writing; five lines in a page.

Mukundamuktikālī, a poem in honour of *Vishnu*, ascribed to *Rāya Gosvāmin*.

It begins :

नववलवरसर्वं चेष्टकोद्धाविकर्षं
विद्विभृतिनिलिनाम्बं विम्पुन्दद्वाम्बं ।
कवकरुचिदुक्तं चारुवैष्णवै
कवचि निलिलार नीवि नोषोक्ताम ॥

The poem consists of 30 verses, two and two of which are in the same metre (or tune).

It ends :

यमुपुरुषिगोहो चुचित्तोम्भोहो-
स्मरदरलिद्विनिवैद्वान्दद्वृहिः ।
नववलवरवामा यातु यः कृष्णनामा
युदुनमधुरवेषा यालिनोवृत्तिरेषा ॥ ३० ॥ यात्तिनी ॥
इति चोदुकुद्दमुक्तावलो उपूर्वा ॥

It was published (with a commentary of his own) by *Premecadra Tarkavāgīśa*, Calc. 1859; also in the *Kavyamēlē*.

The author's name is not mentioned in this MS.

[? J. R. BALLANTYNE.]

3896.

1184g. Foll. 8; size 13 in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; six lines in a page.

Mukundamuktikālī-likā, an anonymous commentary on *Rāya Gosvāmin's* poem.

It begins :

ओं नमः श्रीगोविन्दाय ॥ नवनलपतेत्यादि ॥ अथ वृक्ष-
मुक्रावस्था मुकुन्दं स्तौति । नयेत्यादिभिः । ०

It ends :

तस्यैव हरिधर्मस्य यदिच्छोक्तिः पुनः पुनः ।
ते गाढरागाढावद्यमेतत्तद्वक्त्वलक्षणं ॥
इति श्रीलश्रीरूपगोखामिविरचित्मुकुन्दमुक्रावलीस्तोत्रस्य
टोका संपूर्णौ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3897-3899.

1184 d, e, f. Foll. 26 ; size 13 in. by 4½ in. ;
good, modern Bengali handwriting ; six lines
in a page.

Three poems in honour of *Vishnu* and
Krishna :—

I. *Mukundamuktāvalī*, in 30 verses, as above,
foll. 1b-4a, without the author's name.

II. *Manodūtakāvya*, foll. 4b-14a, a poem in
101 *vasantatilaka* verses, in which the poet,
who calls himself *Vishnudāsa Kavindra*, makes
his own mind the messenger for conveying his
feelings of devotion to *Vishnu*.

It begins :

निवैष्टं तानि रहस्यं स्यमनिज्ञानि
भूयस्तराणि दुरितानि सुदुःसहानि ।
अन्त्वा च कालविहितान्यवशेन्द्रियाणां
दुःखान्यचिन्तयत कञ्चन विष्णुदासः ॥ १ ॥
इष्टो धनैः शमदमादिभिरेव योगः
ज्ञान्या तयो वहुविधधमतत्र तीर्थैः ।
तरिं बरोमि विकलो इहितः क्षयामी-
त्वेवं विलप्य शरणं हरिमानृतोचे(?) ॥ २ ॥

It ends :

वन्धुस्त्वमेव हृदयार्थपर्यं(० खण्ड R.M.) प्रपद्म-
सत्यं रिपुविष्णुगमितया त्वमेव ।
तत्कातरे नयि विधेहि कृपां यदेतद्(यदै० R.M.)
उक्तं कुरुत्वं मुरवैरिपदे(सु० R.M.) रमस्य ॥
इति श्रीविष्णुदासकवीन्द्रिविरचित्तं मनोदृढकाव्यं समाप्तं ॥

For another MS. of this poem (wanting the first leaf) see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 56.

For a *Manodūtikā*, by an unknown poet, see Stein, Cat. of Jammu MSS., p. 287.

III. A poem in prose and verse, by *Gopālabhāṭṭa*, descriptive of *Krishṇa's* sports with *Rādhā* and the *Gopis*, and perhaps forming part of a larger work (foll. 14b-26b).

It consists of four chapters, viz.: *vasana-cauryakelivartanam* (ends fol. 17b), *bhārakhaṇḍa* (fol. 20a), *pārakhaṇḍakelivartanam* (fol. 24a), and *dānakhaṇḍa* (fol. 26b).

Chapter 1 begins :

ये ब्रह्मा वसुणेन्द्रस्त्रैमहत्तमनिति दिव्ये: स्तवैर्
चेदैः साङ्गपदक्रमोपनिधैर्दीर्घायनिति ये सामग्राः ।
ध्यानावस्थितत्तत्तेन मनसा पश्यन्ति ये योगिनो
स्यस्यान्तं न विदुः सुरासुरगणा देवाय तस्मै नमः ॥ १ ॥
नयति जलनिवासो(!) देवकीजन्मवादो
चतुर्वरपरित्वैदोभिरस्त्रपर्यमेति ।
स्थिरतरबृजिनश्च: सस्मिन्द्रियमुखेन
वज्ञपुरविनितानां वर्धयन्कामदेवं ॥ २ ॥

Ch. 2 : ततो दिनान्तरे दधिविक्रयणार्थं मधुरो ब्रजनीता
गृहीतधुराणामयत एवापरः(० रतः) ॥
राधानुरोपवस्तो(० वशतो) निनलीलया च
स्त्रन्ये निधाय दधिभारमपारमायः ।
कौतूहलेन कपटेन च मन्दमन्दै
कृष्णः कर्तिन्द्रतनयातदमानगाम ॥ ३० ॥

Ch. 3 :

विक्रीय तक्रमचिरेण निवर्तमानो
राधा मुधाकरमुखीमभिवीष्य दूरे ।
कूले निधाय तरणिं सहसा मुरारिर्
भूलीगृहीतरविजा(० धूलों गृजा) पुलिने तनोति ॥
राधा सन्तरमागय कृष्णं प्रति ॥
कृष्णं धूलिक्रीडा परिहर समारोह तरणि
मुरारे चरडामुश्चरमगिरिचृडामणिरभूत् ।
पुरः प्राच्चौद्वाने चहुलजलसंभारभविते
स्फुरद्विद्युमालं किमु घनकुलं नाकलयसि ॥

Ch. 4 : ततो दिनान्तरे ब्रजाङ्गना भारमादाय गर्वं विक्रेत्
मधुरो ब्रजनीरालोक्य कृष्णो जगदे ॥

अत्र वृत्ते विरम सुन्दरि नीपमूले
कूले कलिन्ददुहितुः सह गोपिकाभिः ।
अथ त्वया किमपि न अत्यस्ति भावे
पारे कलिन्ददुहितुः करमाचकार ॥

It ends : ततो राधा ॥

अन्योन्यवाहुपरिज्ञीलितकरवदेशं
शम्भूभिषः स्मरकर्णास्मितमुन्दरास्यं ।
लोलाधमन्मधुरगुच्छितचक्रपृष्ठं (?)
कुञ्ज नगाम तवधा (? तरसा) हरिणायतावौ ॥

ततस्तत्र गत्वा सखीभिः सुरतमनुभूय निन्द्रभवने जगाम ।
राधापि सखीभिः सह मधुरो गतवत्ती ॥ इति ओगोपालभू-
विरचितो दानसरबः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3900.

1605c. Foll. 35; size 9½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; eight lines in a page.

Krishnakarṇāmrīta-stotraratna, a poem, of three *satakas*, in praise of the youthful *Krishna*, by (*Bilvamaṅgala*, also called) *Lilāsuka*, pupil of *Somagiri*(?). [A.]

The three *satakas*, here consisting of 113, 111 and 108 verses respectively, begin thus :

I. चिंतामणिज्ञेयति सोमगिरिर्गुरुमे
शिखागुरुश्च भगवान् शिखिपिच्छमीलिः ।
यापादकल्पतरुपज्ञवशेषरेषु
लीलास्यंवररसे लभते जयश्रीः ॥ १ ॥
अस्ति स्वस्तरुणीकरायविगलत्कल्पसूनामुते
वस्तुप्रस्तुतवेणुनादलहरीनीर्णाणनिर्णाकुलं ।
स्वस्तस्तस्तनिरुहनीविविलसन्नोपीमहसावृते
हस्तन्यस्तनतापवैमसिलोदारे विशोराकृति ॥ २ ॥
चातुर्यकनिधानसीमचपलापांगज्ञटामधरे (० मंषरे)
कास्त्रामृतवीचिलोलितदशे लक्ष्मीकटाक्षादुते ।
कालिंदीपुलिनांगणप्रणयिनं क्रामावताराकुरे
वालं नीलमनी वर्णं मधुरिमसाराज्यमारामुमः ॥ ३ ॥

II. अभिनवनवनीतजिग्नप्रमापीतदुर्ध
दधिकणपरिदिग्धं मुखमैर्गं मुरारेः ।
दिशतु भुवनकृच्छ्रज्जेदिता पितॄगुच्छ-
च्छविनवशिखिपिच्छालाङ्गिते वौचिते वः ॥ १ ॥

III. अस्ति स्वस्त्रयने सवस्त्रमगतामधकलोलाङ्गीकामने
वस्तुभवस्तरजस्तमोभिरभिश्च न्यज्ञी मुखादितः ।
इस्तोदस्तगिरोद्रमस्तवत्तरुप्रसारविकारित-
स्तस्तस्तस्तस्तमूलस्तरलस्तमकारि राधामूलो ॥ १ ॥

It ends : कोदंडेववनसंदिनुः ॥ १०६ ॥

या ग्रोतिविंदुरापिते ॥ १०७ ॥
जयतु जयतु देवो देवकीनदनो इये
जयतु जयतु कृष्णो वृक्षिवंशप्रदीपः ।
जयतु जयतु भेषः इयामलकोवलांगो
जयतु जयतु पृथ्वीभारनाशो मुकुदः ॥ १०८ ॥

इति ओलीलाङ्गुकविरचिते ओकृष्णकर्णामृतसोचरामे
विश्वातकं संपूर्णे ॥

The verse from the *Karṇāmrīta* quoted above, p. 813b, occurs as l. 55 of this M.S.; but not those quoted from *Bilvamaṅgala* (for which see, however, the quotations in the *Sumanagalastotra*, below, p. 1474b). [H. T. COLEBROOKE.]

3901.

1994. Foll. 40; size 8½ in. by 4 in.; clear, modern Devanāgarī writing (European paper); ten lines in a page.

The same work. [B.] The M.S. is very far from correct.

I. consists of 105 verses; but in colophon : इदादशसोचस्तोकोवरज्ञातस्त्वाते प्रपमशतकं ।

II., 105 verses, but in colophon : इदादशसोको-
वरज्ञातस्त्वाते द्वितीयशतकं ।

III., 89 verses, ends : कोदंड ० ॥ ८५ ॥ या ग्री-
ति ० ॥ ८७ ॥ जयतु ० ॥ ८८ ॥

गोपाल मूले वदनानिलेन
किं पूरिते वास पयोधराये ।
कुरु भद्रीयौ पयसा विहीनो (० नौ)
यताचकारा (?) कुरु मे मुकुद ॥ ८९ ॥

इति ओकृष्णलोलाङ्गुकमुनिविरचिते ओकृष्णामृतसोचरामा-
करं (० राम I., II.) द्वितीयशतकं संपूर्णे ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3902.

74. Foll. 16; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; ten lines in a page.

The same work, here called *Kṛishnastotra*, and ascribed to *Bilvamangalācārya*. [C.]

The three sections consist of 106, 109 and 67 verses respectively; but in the first century the above figure includes a number of verses supplied in the margin, whilst others (as e.g. 107-112) are marked as omitted in the margin. From the colophon it appears that the copyist on purpose omitted some verses.

The text ends as MS. A, after which the colophon: इति श्रीविल्वमङ्गलाचार्यविरचित्पद्मक-कृष्णस्तोत्रात्मानिविद्विष्टपदानि लिखितानि स्वार्थं परार्थं ८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3903.

1177f. Foll. 9; size 13 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Līlāsuka's Kṛishnakarṇāmrīta, *sātaka* 1., consisting of 112 verses. [D.]

[H. T. COLEBROOKE.]

3904.

1293. Foll. 108; size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Karṇāmrītavyākhyā, also called *Suvarnacashaka*, a commentary on the *Kṛishnakarṇāmrīta*, by *Pāpa Yallaya Sūri*, son of *Tirumalla Bhatopādhyāya* and *Konḍamāmbā*; with the text of *Līlāsuka's* poem between the commentary.

The three *sātakas*, consisting of 111, 110 and 106 stanzas resp., have separate psgina-

tions; mistakes occurring in *śat.* II., where no. 36 is passed over and the last leaf is misplaced at the end of the whole work; and in *śat.* III., where nos. 28-37 are passed over without any omission.

It begins:

श्रीरामं सौतया साकं मुकुदं शौलिशेखरं ।
यज्ञानं वाजपेयेन यज्ञेण प्रणतो इस्य हं ॥ १ ॥
येषां संदर्शनेनैव बृद्धशास्त्रवश्यगो भवेत् ।
यत्तर्त्त्वान्नासुदेवेन्द्रावभासो भीष्मिष्ट्ये ॥ २ ॥
वसुमत्यन्ये जातपापयज्ञयसूरिणा ।
कर्णामृतस्य व्याख्यानं क्रियते कृतिनां मुदे ॥ ३ ॥
मंत्रशास्त्रे महाभाष्ये मणिमीमांसयोः सदा ।
मतिर्थस्य भवेद्देवं मंत्रम्या कृतिरोदशी ॥ ४ ॥ ० ५ ॥
षट्टिभट्टादिभिः प्राप्य यशसे प्रार्थनानि ने ।
किंतु कृष्णस्मृतिर्निर्यते भवत्तिति भत्तिर्वेन ॥ ६ ॥
अर्थीतरपरिस्मृतिर्येव ज्ञापि भवेष्टादि ।
भाद्राप्रभाकरो(!) दृढ़ा परितुष्टु ते जनाः ॥ ७ ॥
जशानाद्यत्र कुत्रापि विपरीतार्थवर्णनं ।
कृतं चेक्षाद्यतो तत्रहिंडिवीतमस्तैः ॥ ८ ॥ ०

तत्र यं प्रकर्ता यं च चिकित्सुः चादौ गुरुन् भ्रहोक्तरोति ।
चिंतामणिरिति । ० चिंतामणिर्नीम संब्रविशेषो यविच्छिन्नतनवशा-
त्कृतार्थो भूत्कविः । स जयति सर्वोक्तव्येण वर्तते इत्यर्थः । न
तु गुरुं प्रकाशयेद्वेषामात्रं तु मंत्रं प्रकाशयेदित्यादिना मंत्रो न
प्रकाशयत इति चेत्र तच्चिंतामणिर्वचिंतनफलं इत्यादिना श्री-
हर्षेण प्रकाशितत्वात् । स्मृतिस्तु साभवंतविषया न तु सिद्ध-
मंत्रविषयेति ज्ञेयं । यद्वा चिंतामणिरिति कश्चिद्गोगो यत्संनिधाने
कविना योगाभ्यासः कृतः । यद्वा चिंतामणिरिति सोमगिरे-
विंशेषणः । तस्मिन्प्रक्षे चिंतामणिवदभीष्मितप्रदाता सोमगिरिर्नीम
काचिह्वारवनितेति वा । यद्वा । उक्तविशेषणविशिष्टः सोम-
गिरिर्नीम महावाक्योपदेष्टा गिरिसंप्रदायप्रवर्तेतः । मे वम
गुरुर्जयति । शिशागुरुरत्यैमित्येन शिशकः शिलिनः भयूरस्य
पिङ्गं चैव शौली शिरसि यस्य स तथोक्तः । भगवान् घञ्जौ-
घर्येसंपत्तः श्रीकृष्ण इत्यर्थः । सो ऽपि जयति । ०

It ends: या प्रीतिः ॥ १०६ ॥ इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारा-
वारपाटीणश्रीमहोपाध्यायतिस्त्रूमलभृपुत्रेण कोट्डमीवा (कोट्ड-
मीवा I.; कोट्डमीवा II.) गर्भेनुकिलक्ष्मणिना पापयज्ञयसूरिणा
विरचिताया कर्णामृतव्याख्यायो युवर्णीचषकसमाख्यायो तृतीयो
प्रधायः ॥

There is much uncertainty about the Sanskrit spelling of these apparently Tamil names; the father's name appearing in the colophons as तिरुमल, the mother's as कौटमाचा, कोट्टमाचा and कौडमाचा, and the author's name as पयशङ्कय, पापपञ्चभ्य and पापयङ्गय.

[H. T. COLEBROOKE.]

3905.

2577. Foll. 46; 4to, size 10 in. by 8½ in.; modern Telugu writing; 31-33 lines in a page. Foll. 12b and 14b have been left blank.

Lilāsuka's Krishnakarṇamṛita, with *Pāpa Yallaya Sūri's* commentary. *Adhyāya* (or *sataka*) II. and III., of 110 and 106 stanzas resp.

The commentary begins :

लोकप्रसिद्धकोट्टमाचान् स्वैर्वदं भनुः ।
पुच्छास्त्रास्पि चेष्टादीव्रमो रामाय गृह्णते ॥

पूर्वज्ञातोत्तु यद्यैभवनेव मदीयं शानकरणं गोचरयतिव्युत्तं
तद्वैभव्यं येन देन प्रकारेण प्रतीतं तेन तेन प्रकारेणाह । अभिन-
नवेत्यादिना । ०

Adhy. III. beg. fol. 24 :

व्यास्यामुग्लस्त्वानि र्यक्तं पार्थिवारथि ।
भने इहं परमानंदमनं (?) मेने पश्चालयापति ॥

(Text:) चक्षि स्त्रयनं ० ॥ १ ॥

It ends: इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारावारपाठोल्लासमती-
तिरुमलभट्टोपाध्यायपुत्रेण कौडमाचागर्भेनुक्तिमणिना पाप-
यङ्गयसूरिणा विरचितायाः [कर्णामृतपाल्यायाः *adhy.* II.]
मुक्त्येचक्षस्त्रास्पायां त्रुतियो भायः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

3906.

823d. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eleven lines in a page.

Sārangaraṅgadā, a commentary, by *Krishnādāsa*, pupil of *Rūpa Gosvāmin*, on the first *sataka* of the *Krishnakarṇamṛita*.

It begins :

कृष्णामुखामरिष्टस्य विष्ववाज्ञापयन्वयिति ।
नोपगीते (निष्ठले न.) मदा भारिते ज्ञोवेन्द्रव्यवाज्ञावे ॥ १ ॥
वसन्तो कृष्णामुख्येनेलिमोन्दैवतेपदं ।
जैवित्र भावना सम्यग् इवा लौलामुखस्य गीते ॥ २ ॥
मन्दो इपि ज्ञापित् श्रीहयपादाभ्योन्नमधृमदः ।
कृष्णाकर्णामृतपाल्यायाः विष्ववोति यशामति ॥ ३ ॥
स्मै हे बाहदशोऽप्यर्थं निर्वैर्यं चरितुचता ।
निगृदो अन्नदेशोऽप्यर्थं व्याख्येयः साम्राज्य (सोमते) वशा ॥ ४ ॥
वदास्त्वर्ष [८] संचारसिद्धांगा गोकुलोनुरूपे ।
सनाः पुष्पनामो जिपाः कर्णेकासारतेनिधि ॥ ५ ॥
सद्गुरुभावगन्वर्वगान्वर्वभवलम्पदेः ।
मारज्जुः शोध्यामेषा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥ ६ ॥

अथ दार्थिणावः कृष्णवेष्टापित्तामीरवासो यदित्तकामोन्दः
श्रीविष्वस्मङ्गलनामा कद्यिद ब्राह्मणः किलासीत् । स च पूर्व-
दुर्वासनाप्रेरितस्त्वृद्वतोरनिवासिन्मा कस्याचिकित्तामविद्यामास्मी
वेत्यामामतीवासस्तो चक्षुः । स कदाचित् प्रवृद्धतिष्ठाया ज्ञी-
मूतमध्यगतितात्तद्वच्चयो इन्द्र इवागतितप्रमूहच्चयः स्वगृहाचिगैत
ती नदों हस्ताम्यो भवालुकेनोप्तीये (८. शब्दा०) ज्ञोलितकास्त
तदावासङ्गारसामसाद । तत्रापि तत्र चे (८. शब्दा०) चुतमुक्तारप्त्ता
इतस्तो भवन् भिसिगतेऽपेप्रविष्टकृष्णामुख्यपुरुषालम्पद्य भिसि-
मुख्यलम्पद्य प्रणालीकामये निष्वाम्बुद्धिते चभूव ।० (cf. Oxf. MS.,
no. 231¹) सार्वलीकिकी प्रसिद्धिरिति ॥ अप्यता सर्वोन्मादः
स्वालयात् श्रीवृद्धावनाय प्रस्याने कुर्वदेव ज्ञोलीलामुकः स्वगुरोः
स्वगुरुत्वेनैव स्वेष्टदेवतस्य च संक्षेपैनहर्ते चम्भलभावतीति स्म ।०
गुर्विद्वेष्टस्मरणे तत्पाता चिनामतिरितादि । मोक्षिगिरिष्वस्त्रामा
मे तम गुरुः जयति सर्वोन्मेषं चर्तौते । कोटुक् । चिनामतिः
जात्रयमावेषणाभीष्टपूर्वकत्वात् चिनामतिं सर्वसेवित्ता चास्य ।
किं वा जयति ते प्रति प्रश्नतो इस्मीत्वये ।० । तत्रा मे व्यवह-
देष्टते भगवान्न जयति । को इयं भगवानिवचाह । शिलिषि-
ज्ञनीलिः ०

It ends :

जयते सुराता यज्ञोनेन नम्दनतेजीते (१) ।
मसर्वेष्टपदाभ्योग्यो राधामदनमोहनी ॥ १ ॥

¹ Of *varia lectio*nes of our MS. may be mentioned :
एः सर्वे twice for सर्वैः ; राधाकृष्णादिलीला० (१) for राध-
कृष्णादि० ; and कृष्णलीलादिष्टयैनयंशोऽचकार for श्री-
कृष्णलीलादिष्टयैनयंशोऽचकार ।

जयति मधुराधाकृष्णलोला ० २ ॥
 असुखे पथि मे इन्द्रस्य खलुत्यादगतेर्मुहुः ।
 स्वकृपायष्टिदानेन सन्तः सन्तवलुक्षनं ॥ ३ ॥
 श्रीरूपचरणाञ्जालिकृष्णदासेन निर्भिता ।
 कृष्णकर्णामृतस्यैषा टीका सारङ्गरङ्गदा ॥ ४ ॥

Though the author's name is not mentioned in the Oxford MS., this is doubtless the commentary referred to by Wilson, Sel. Works, i., p. 168. Whether it extended beyond the first *sataka* seems doubtful, seeing that the other MSS. of which particulars are given correspond to ours. Cf. Notices, 2nd ser., i., p. 71 (beginning, like the Oxf. MS., with an additional verse : यद्वावभावितधिष्ठो ऽथ चाचो ०).

[H. T. COLEBROOKE.]

3907.

564. Foll. 64 (the first of which was lost and replaced by two leaves); size 12½ in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; 9–15 lines in a page.

Sumanagalastotra, by *Bilvamaṅgala*; with a (partial) commentary, called *Bhaktavallabhā*, by *Bhaṭṭa Vanamālin*.

The work is of essentially the same character as the same author's *Krishṇakarṇāmṛita*, with which it has indeed much of its matter in common, and with which it seems actually identified by the commentator. But, besides containing a good deal of new matter, it is arranged in a totally different way, so as virtually to constitute a different work.

The text begins :

चिंतामणिज्ञेयति सोमगिरिगुरुमेऽ ॥ १ ॥
 मातनीतः परमनुचितं यत्सलानं पुरस्ताद्
 अस्ताशंकं जटपिठरीपूर्तये नर्तिनामि¹ ।
 तत्यंतर्यं सहजसरले वत्सले वाणि कुर्यां
 प्रायश्चित्तं गुणगणनयोगोपवेष्य विष्णोः ॥ २ ॥

यो लोकभारोद्वरणाय चक्री
 चक्रे इवतारं वसुदेवगेहे ।
 गोपीननानंदकरो मुकुंदः
 पायात्स चो यादवराजसिंहः ॥ ३ ॥
 आबर्वध मुकुटे कुरुदिविनौ
 तत्र मूर्धिन मुकुंदनमनि ।
 यत्र रंगचितपुष्पपञ्चवैर्
 बह्वीभिरपि पर्यधीयत ॥ ४ ॥
 उपासतां ब्रह्मविदः पुराणाः
 सनातनं ब्रह्म निरुद्धचित्ताः ।
 वर्यं यशोदासुतवालकेलि-
 कथासुधासिंधुषु वज्जयामः ॥ ५ ॥
 विहाय पीयवरसे मुनीश्वरा
 मनोग्निराजोवरसे पिवति किम् ।
 इति स्वपादामुनपानकोतुकी
 स गोपवालः श्रियमातनोतु नः ॥ ६ ॥

The work, consisting of 383 stanzas, shows the following topics: *iti kaumāram* (after v. 69), *kaisorakelih* (v. 233), *tārunyam* (v. 240), *iti kariprasādah*, *samāptam gokulacaritāmṛitam* (v. 271), *mathurācaritam* (v. 286), *dvārakācaritam* *samāptam kṛishṇacaritāmṛitam* (v. 306), *śrinārāyaṇastutih* (v. 331), *śivastutih* (v. 336), *hariharastutih* (v. 338), *nṛisīṁhastutih* (v. 342), *rāmacaritāmṛitam* (v. 355).

It ends :

यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदोत्तिनो
 चौडा बुद्ध इति प्रसाणपठ्यः कर्तेति नैयायिकाः ।
 अर्हविवित्य जैनशासनरताः कर्तेति मीमांसकाः
 सोऽयं नो विदधातु वाञ्छितफलं श्रीदेवकीनन्दनः ॥ ३८० ॥
 इति समाप्तं स्तोत्रम् ॥

समीभिरष्टाभिरभिष्टुतः स्तवैः
 शतेन देवः शतपत्रलोचनः ।
 किञ्चोरवेषे न कृपासुदः स्तयं
 विराजमानो हृदि मे विराजताम् ॥ ३८१ ॥
 श्रीवासुदेवकृतभक्तिप्रसिद्धो
 योगीश्वरो विदितत्स्वमितिः प्रशान्तः ।
 मुक्तै यद्य भुवि चिकाय परं पवित्रं
 द्वारावत्तो ननु नगाम नमन् हरिं सः ॥ ३८२ ॥

¹ See the comment on p. 1475a.

हस्ती सुयोन्य हरिभक्तिरत्नकार
स्तोत्रं वरं हरिविलोकनकीष्यासी ।
श्रीविष्वमंगलं इदं पठनो जनस्य
प्रोतो हरिदेविति भक्तिप्रभगत्त्वाम् ॥ ३६३ ॥
इति श्रीविष्वमंगलकृतं सुमंगलास्यं स्तोत्रं समाप्तं ॥

The four verses quoted in the *Bhaktirasāmritasindhu*, above fol. 813b, as extracted from *Bilvamaṅgala* and *Bilvamaṅgalastotra* (and not found in the author's *Kṛishṇakarṇāmrīta*, cf. p. 1471b) occur here as vv. 305 (fol. 61b), 271 (fol. 60a), 189 (fol. 54a) and 245 (fol. 59a) resp.

Of the first 25 verses of this work the following occur also in the *Kṛishṇakarṇāmrīta*: 1 (= K. I. 1), 2 (II. 4), 5 (II. 55), 8 (III. 65), 13 (II. 54), 17 (II. 76), 21 (II. 69), 23 (II. 98), 24 (II. 82), 25 (II. 15); whilst of the last 25, not a single verse appears there; and of the last five verses commented upon, only the last two are found there (199 = III. 29, 200 = III. 80).

Bilvamaṅgala's Kṛishṇastotra (109 verses), printed at Calcutta (1817), represents a third work or version, which again has much in common with the present work, e.g. S. 2 (= K. 109), 5 (5), 11 (1), 12 (69), 13 (87), 14 (88), 201 (102).

The Commentary begins:

श्रीमहिरिवराधीशं वृदारस्यपुरदर्दं ।
कृष्णबन्द्रं प्रपष्ठे इहं भक्तानुयहकातरं ॥ १ ॥
नंदवने यामरता नायचामरता समा ।
यत्र प्रातिर्दिवा सायं नङ्गं व्यतं परं महः ॥ २ ॥
कृष्णकर्णामृतस्यैवा टोका श्रीभक्तवल्लभा ।
भूनिर्ज्ञरेण भट्टेन क्रियते चनमालिना ॥ ३ ॥

अथाखिलगोपनिहितिनीनिकरावल्लिदि रासविहारि श्री-
कृष्णभावाविडः परमभागवतो लीलामुकः श्रीकृष्णकर्णामृतास्य
स्तोत्रतन्मितिविकीर्तुः शिलिपिच्छमीत्य(०त्यलं)कृतश्रीकृष्णबन्द्रह-
देव्यानुस्मरणहर्षं मंगलमाचरति वित्तामितिरिति॥ भगवान् जयति
सद्बोक्तव्येण वर्तते भगवान् श्रीकृष्ण स्व।० कौदृशः। वित्तामितिः
वित्तानां वित्तमानानां चात्यादिकिशोरलीलातानां भक्तेषु भक्ति-
रित्य प्रकाशकः।० पुनः कौदृशः। सोमगिरिः सोमस्यामृत[स्य]

गिरिः पर्वत इ[ति] चहुप्रकारासाक्षपरमानंदनिर्वरतमयः ।
अथवा । उभया सह सोमः श्रीमहेश्वरस्य गिरिः पृथ्वे इति० ।
पुनः कौदृशः। ये यम गुरुः।० ॥ १ ॥ नातरिति० ॥ हे नातरी-
ग्नेत्रि अतः परमन्दनुचितं गतिः ।० ललानी श्रीकृष्णामुराग-
रहितानी पुरस्तादये व्यस्ताशक्तं । दूरीकृतये हि पारलीकिवभव-
याणा तथा यूपा त्वं नवित्तासि । यत्तेन श्रीभगवदये तद्रक्षानी या
समुचितमिति भावः।० ॥ २ ॥

The commentary ends (fol. 56b) with the explanation of verse 200 :

गोपीनामभिवत्तगीतहर्षेवैद
ज्ञापोनस्तनभरनिर्भेदोपगृह०(०गृह०)
केलोनामवतु रसेहपास्य वाने
कालिंदौपुलिनचरं परं नहो नः ॥ २०० ॥

गोपीनाम सर्वतः पीने: पुरो: स्तनभरेभैरेनिर्भेदं गाहं उपगृहै
ज्ञालिंगितं हेतुमाह । अभिवतः स्तस्याभोहो यो गोपीनामः नभुर-
गानामृतवर्षेस्य हैः ज्ञानेदस्तस्मात् तत्त्ववद्यादिवर्षैः ॥ २०० ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3908.

2420 b. Foll. 34; size 8½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1494 A.D.; eleven lines in a page; foll. 1-3, 6, 10-12 supplied by a more recent hand.

Vishṇubhaktikalpalatā, a poem in eight *stavakas*, consisting of meditations and devotional effusions on the names and qualities of *Vishṇu*; by *Purushottama*, son of *Vishṇu* and *Māṇi*.

The poem has been published in the *Kāryamālā* (no. 31, Bomb. 1892). It begins:

अतिसुदृढमगाता हर्षेनगेकभावाद्
अधिकतमसुमेशी यं तथालैकयोगात् ।
तदधिकमिव यात्री यं सुते वोषमाणी
सप्तलयतु म देवो वः ऋतु यक्तुः ॥ १ ॥
स्फटिकमयिमयात्० ॥ २ ॥
हृदयन्तलभगायप्रयोगित्० ॥ ३ ॥
अधिकगति जनानामेकं इवास्तुपायो
विवेत्तमभवात्ति तूलेनेत तरीतु ।
अवलम्बनपृष्ठं विष्वादारविंद-
स्मरणमिति तदेत् प्रोत्यते भस्त्रसोभात् ॥ ४ ॥

विमलयु मनो मे हृषिते दोषसंधेर्
अहरहरिह रस्या रामचंद्रस्य भक्तिः ।
सगरतनयभूतिभेषितं भूमिभागं
सुरसरिदिव दोषसोषविस्यातशक्तिः ॥ ५ ॥

I. contains 39 verses; II., 51; III., 41; IV., 41; V., 38; VI., 39; VII., 36; VIII., 40.

It ends :

मचेतोवृष्टिलक्ष्मीरहसि विहसिते दुसरोने मुजायद्-
विष्वक्षेपनप्रसंगोत्सवमवगणितोपायसर्वातरायां ।
संप्राप्य प्रेमपापोनिधिलहरिपरिष्वाकुलाश्चित्थादं
स्वामिन्यामिन्द्रभावं समलभत्त सुखे यत्र वाचा विरामः ॥ ४० ॥

इति श्रीविष्णुभक्तिप्रबोधे कल्पलतास्ये कविष्वापुरुषोत्तम-
कृतौ चित्तप्रबोधो नामाइमः स्वतकः ॥ समाप्तोये विष्णुभक्तिकल्प-
लतास्यः । संवत् १५५७ वर्षे चैत्रे शुद्धि १० गुरुर्देवण
लिलिसे ॥

मानी माता पिता विष्णुर्यस्यास्या पुरुषोत्तमः ।
विष्णुभक्तिलता चक्रे सती चक्रे कृतोजलिः ॥

[GAIKAWAR.]

3909.

2468a. Foll. 66; size 10 in. by 6½ in.; good, clear Devanāgari writing of 1791 A.D.; fifteen lines in a page.

Vishṇubhaktikalpalatā, with a commentary (*vivarana*), called *Kalpalatāprakāśa*, composed by *Mahidhara* (or *Mahidāsa*, as he is also called) in 1597 A.D. It begins :

नृहरि गिरिजा गिरं गणेशं
गुरुपादाक्षयुगं शिवं प्रणम्य ।
हरिभक्तिलताभिषेयकाद्ये
विवृति वस्त्रं यथामतीशतुष्टै ॥

तत्र स्वाभीष्टदेवतावर्णनकृपं विष्णुभक्तिकल्पलतास्ये काव्यं
चिकिर्णुः प्रारिच्छित्यर्थनिर्बिश्वसमाप्तै सदाचारपरिपालनाय
पुरुषोत्तमः कविराद् विष्वेष्वस्मरणलक्षणमाशीरुपं काव्यमुखं
वदति । आशीर्वदेष्विष्वाय चतुर्दशो वापि तनुसमिक्षेः ॥

अतिसुदृढमगात्मा ० ॥ १ ॥

उमेशी भवानीशंकरौ लंगैकभावाहेहैकादतिसुदृढं निविड-
हैं सतोषमगात्मा ये वीष्वमायौ विलोकयन्ती तदधिकमिवास्मै-

वायहर्षापिकं । हैं याती प्राप्ती म च [क्र]तुडोऽयमिति । प्राप्तुः ।
तथा आ[त्मै]व्ययोगादात्मनोरैक्यादधिकतममत्यपिकं हर्षमगात्मा ।
तथा यं सुतं गणेशं पुञ्च शो(स or स गणेशो) देवो यो युधाकं
क्रतुं संकर्त्य सफलयु सफलं करोतु मनोरथसिद्धं करोत्तिवर्णं ।
मालिनीवृत्तं ॥ १ ॥

It ends : इदानीं यंशते मातृपितृनामकथनपूर्वकं स्वनाम ।
माना (मानी) माता पिता विष्णुर्यस्यास्या पुरुषोत्तमः ।
विष्णुभक्तिलता चक्रे सती चक्रे कृतोजलिः ॥ ४१ ॥

निगमयति मातेति । यस्य माता मानीनाम्नो पिता विष्णु-
नामा । यस्यास्या नाम पुरुषोत्तमः स इमा विष्णुभक्तिकल्पलता
चक्रे कृतवान् । कौटृशः । सती साधूना चक्रे समूहे कृतोजलियेन
साधु[न]मनकृदिवर्णः ॥ ४१ ॥

इति श्रीविष्णुभक्तिकल्पलताविवरणे चित्तप्रबोधनामाइमः
स्वतकः ॥ ० संवत् १८४८ वर्षे ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे १ प्रतिपदि
गुरुवासरे लिलिति भट्टकाशीदासहरीहराणी लिलावीते से-
(?!. सी)तावेणीरामसुतकुबेरजीदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

3910.

1500. Foll. 76; size 11½ in. by 5 in.; fair Devanāgari writing of about 1650 A.D.; 8-12 lines in a page.

The same works.

Colophon : इति श्रीविष्णुभक्तिकल्पलताविवरणे चित्त-
प्रबोधो नामाइमः स्वतकः ॥ समाप्ता विवृतिः ॥
श्रुतिवाणरसेनुमानवर्षे
नभसि स्वददिने सिते उक्तवारे ।
महिदा[स]चुपो गिरोशपुर्णी
कृतवान् कल्पलताप्रकाशमोर्ण ॥ ०

Cf. Weber, Berlin Cat., no. 542.

[H. T. COLEBROOKE.]

3911.

2079d. Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgari writing of about 1600 A.D.; 9-12 lines in a page.

Vrindāvanakāvya, a descriptive poem, composed—by *Māna* (*Mānāṅka*), son of *Ugrasena*—

in 52 (of which 1-48 *dryāgīti*) verses characterised by alliterative (or agnominative) rhyme, in form of a dialogue held between *Rāma* and *Kṛishṇa* in the Vṛindāvana wood; with a commentary by *Rāmarishi*.

The text and commentary begin :

वरदाय नमो हरये पतति जनो यं स्मरत्पि म भोहरये ।
भुशश्वक्रंद हता बनसि दितियेन देवचक्रं दहता ॥ १ ॥
तस्मै वरदाय हरये नमः । तस्मै कस्मै । यं हरिं स्मर्-
चित्पत्प्रपि जनो लोकः भोहरये न पतति । अहानवेगे म
भस्यति । पुनस्तस्मै कस्मै । येन हरिणा देवचक्रं राष्ट्रसंबृद्धं
दहता व्रता बहुशो इनेकवारं बनसि हता दुषि ताडिता दिति-
हिरण्यकशिपुमाता चक्रंद रुदोद ॥ १ ॥

स्वप्निव भुजं गवि शेषं
चुपधाय स्वपिति यो भुजंगविशेषं ।
नवपञ्चवसमकरया
चियोर्मियंत्या च सेवितः समकरया ॥ २ ॥

पुनस्तस्मै । कस्मै । यो हरिः श्रीकृष्णः गवि जले समु-
द्रोदके स्वपिति शेषे । किं कृत्वा । भुजंगविशेषं सर्पोत्कृदं शेषं
शेषोत्कृ नारी चुपधाय उपधानीकृत्य । कवित । स्वं निः भुजं
वाहुनिः । यथात्यः स्वं भुजंपधानीकृत्य शेषे इति निर्भयते
दृष्टीतः । किंभूतः नवपञ्चवसमकरया । नूतनकिशलयतुत्प-
पात्या श्रिया लक्ष्या सेवितः । पुनः किं । उमियंत्या ब्रह्मो-
लश्चेत्या च सेवितः । किंभूतया । समकरया । ब्रह्मरैमनि: सह
वर्तमाना समकरा तया । बाणे चापि (?) चाचि पश्चात् भूमी
दिशि रथशी जले अस्ति । स्वर्गे भातरि वचे इन्द्री मुखे सम्बे
च गोभ्यनिरिति नानार्थे ॥ २ ॥

येन च बलिरसुरो[४]धः
स्तितेरथ स्थापितः सुरैरसुरोधः ।
पृथुकः सविभवदनन्
चिक्षेप यः सरोनसविभवदनः ॥ ३ ॥

पुनस्तस्मै । कस्मै । येन हरिणा बलिः असुरो देवः स्तितेर्भूमे:
चधस्तले स्थापितो रक्षितः । किंभूतः । सुरैर्देवैः असुरोधः सुखेन
न दोहु शक्यः । यो हरिः पृथुकः चालः सन् अनः शकट
चिक्षेप प्रेरयामास । किंवत् । इमवत् गगवत् । किंभूतः । सरो-
जज्ञानिभवदनः पमतुत्पमुखः । पृथुकः शावकः शिशुः । बलो-
पहारयोः धुसि बलिः प्राश्वेगजे स्त्रिया । बलिर्दानवपुंगवे ।
सर्वव्याप्तवतः । एवं श्वोकत्रयेण श्रीकृष्णं नत्वा श्रीबलभद्रं
स्तौति ॥ ३ ॥

The author of the poem speaks of his father as a ruler of men in the regions of the Vindhya and Rikshavat (vv. 7, 8), and a poet in the same style of poetry (*varṇakavi*) as himself (vv. 9, 12) :

यो भोक्त्रे मुधाया वर्णकविः ज्ञासिता च वनुधायाः ।
यस्य परामुदधीनो तटेषु कोर्ति प्रचक्षते मुदरीनो ॥ १० ॥
यः कः । य उपसेनः च मुधाया भूमे ज्ञासिता च पालक
इव । मुधाया अमृतम्य भोक्त्रे देव इव । किंभूतः । वर्णकविः
प्रवल्लरप्रकल्पितार्थपदकविः । यस्योयमेनस्योदधीनो ममुद्रावा
तटेषु तोरेषु पराम् उक्तृहो कोर्ति प्रचक्षते वर्णविति मुधाः ।
किंभूतो कोर्ति । मुदधीनो मुदो हर्षसाधोनामायोत्ता । चानंद-
कारिणीमित्यर्थः । मुधाखादे भुवि द्रव्ये मुधा चिष्ठुमुधानृतः ।
मुधा हि भोक्तने हेष्ये मुधा भाजी मुधा चिष्ठ ॥ १० ॥ ११ ॥

यस्येयमकार्येभ्य-

चुतेन तनयेन रचितयमकार्येभ्यः ।

दहा चाक् सा कृतिना

नानाकेन हरिसंजया स्वाकृतिना ॥ १२ ॥

यस्योयमेनस्य नानाकेन नानानादा तनयेन पुरेष सा चाक्
कार्यहणा चाक् चार्येभ्यो विड्वात् दहा समपिता । किंभूतेन ।
स्वाकृतिना मुशोभना चाकृतिराकारो देहो यस्य तेन । पुनः
किं । कृतिना कुशलेन । किंभूता चाक् । हरिसंजया श्री-
कृष्णकथाचित्ता । पुनः किं । रचितयमका मुफितयमका । पुन-
रावर्तीमानं पदे यमकं । पुनः किं । चकार्येभ्यः पापकर्मेभ्यः चुतेन
निवृतेन । इयं चक्ष्यनामोति योन्नयं । कृती कुशल इत्यर्थः ॥ १२ ॥

The text of the poem (in 51 verses) is given in Hæberlin's Anthology, pp. 453-462. The additional verse contained in this MS. is :

दिग्सावधेनदियता याम्या भृत्यमयमृत्यु चर्ये भद्रियता ।
यदियमुयतमेषु भ्रामा जलदेषु रविमुदयतमेषु ॥ ४३ ॥

The last four verses are composed in a longer *mātrāvritta* (22 × 4).

The commentary ends : दशनैर्देवैः सह लाजाना
भानाना छाया शोभी विध्वात्यन् । हसवित्यर्थः । ० लोचनं
नयनं नेत्रं । लोचा विलासक्रिययोः । सर्वव्याप्तवतः ॥

पदावोधेन लिङ्गाना विदो चेतःप्रसवये ।

रामविरकरोद चास्या यथामति कवेरीरा ॥

इति श्रीवृदावनकार्यस्य रामविद्या विरचिता टोका समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

3912.

1819. Foll. 16; size 12½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing on European paper (watermark 1808); 7-11 lines in a page.

Rāmakṛishṇakāvya, or *Rāmakṛishṇaviloma-kāvya*, an artificial poem, by the astronomer and poet *Sūrya Pañcita*, son of *Sugapaka Jñānā-dhirāja*, in 36 verses, praising in alternate half-verses *Rāma* and *Kṛiṣṇa*, and giving the same text whether read forward or backward;—with the author's own commentary.

The Text begins :

ते भूसुतामुक्तिमुदारहासं वेदे यतो भव्यभवं हयाश्चीः ।
श्रीयादवं भव्यभतोयदेवं संहारदामुक्तिमुतामुभूते ॥ १ ॥

The Commentary begins :

श्रीमन्मंगलमूर्तिमार्तिशमने नत्वा विदित्वा ततः
शब्दब्रव्य मनोमयं सुगणकशानापिराजात्मजः ।
यद्वाप्यथयनैविनेयनिवहो इप्याचार्यचर्यामगात्
सो ऽहं सूर्येकविर्विलोमरचनाकाव्यं करोमि स्फुर्ते ॥ १ ॥
छन्दःपूरणमुक्तमविधि साकौशता तत्पदैः
प्रारंभाच्छ्रितक्रमो अपि सुतरामेतत् त्रयं हुर्गमे ।
इवं सत्यपि मन्मतिः कियदपि प्रागगच्छमालंबते
तत्सर्वं गुणिनः स्वर्णतु यदहो यूर्यं अमङ्गाः स्वयं ॥ २ ॥ ० ३ ॥
भागीरथो रामकथा मनोऽना कालिंदिका कृष्णकथातिरस्या ।
सरस्वती सूर्यकवेस्तृतीया स्वातु प्रयोगे ऽत्र मतिः कवीनी ॥ ४ ॥
समाक्षराधी पितमाक्षरार्था द्वेषा भवेच्चित्रकवित्सीमा ।
समानभिन्नार्थतया द्विभाषा भिन्नाक्षरार्था च भवेद्वितीया ॥ ५ ॥

As in Hæberlin's Anthology, p. 468, the two final verses of the commentary are counted continuously with the text; the last being :

इति श्रीदैवज्ञकविसूर्यपंडितविरचिते रामकृष्णास्थकाव्ये स-
माप्तिं गते शुर्मं स्पात् ॥

For text and commentary see now *Kāvyamālā* (1895); also Aufrecht, Cat. Bodl., no. 240; Raj. Mitra, Notices, i., p. 42.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3913.

1185d. Foll. 22; size 13½ in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Samkashṭanāśanastotra, a poem in praise of *Rāma-Kṛiṣṇa*, in 141 verses, composed, in 1762 A.D., by *Gangādhara Mahādakara*, son of *Sadāśiva*, and grandson of *Vireśvara*.

The metre varies between *sārdūlavikridita*, *vasantatilaka* and *mālinī*. The *stotra* is preceded by a brief prose introduction, beginning: इह स्तु श्रीमद्भगवत्तारायणत्रिगुणमायापरमशक्तिपरिकल्पितवि-
चित्रलोकजालसाभूतायां हरिहरादिसुरुनिमुखुपरमहंसमाभित्तायां — श्रीविनायनाथराजभान्नां — श्रीमन्महाडकरोपनामकश्रीविष्णवेरेश्वरागिनहोत्रिसूनुसदाशिवसूरिसूनुसाधुननकिंकरणगाथेश्वरपूजकांगाधरो नाम कवीनानुचरो(!) — चंपक-
वनमधितिष्ठामि । ० ॥

The *stotra* begins fol. 2b :

राम च्छिद्वि कुक्रामानु भगवन् येनात्मि दुःखी सदा
नत्वा त्वा शरणं गते ऽस्मि सततं शूरं दयालुं परं ।
सामर्थ्यं तव नात्मि चेत्यनचरं चायं च मौने भज
दीनचाणपरायणो ऽहमिति ते गर्वं बृथा मा कृपाः ॥ १ ॥

It ends :

अद्वैतसौख्यगुरुपूतपदारविदं
चित्रे निधाय परमादरतो विमुक्तै ।
गंगाधरेण कविना कविदेवरामम्
इवं विनुल्य सुखतः कृतकृपतामा ॥ १४२ ॥
संकष्टनाशनमिदं स्तोत्रं नवरसान्वितं ।
कृत्वा गंगाधरः काशीं भुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ १४३ ॥
यहश्वसूभूमाने वत्सरे विजयाभिष्ठे ।
माघे शनौ पौर्णमास्या रामाधियुग्ले न्यधी ॥ १४४ ॥
तेन प्रोणातु भगवान् श्रीरामः परमेश्वरः ।
पठतां शूरवता चैतसर्वदुःखहरो ऽस्तु मे ॥ १४५ ॥

इति श्रीमन्महाडकरोपनामकवीरेश्वरागिनहोत्रिसूनुसदाशिवसूरिसूनुसदाशिवसूरिभगवद्वक्तिकरणगाथरसूरिणा विरचितं संकष्टनाशनस्तोत्रं संपूर्णे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3914.

1185 c. Foll. 2; the same size and writing.

Rāmāṅgasmitimālā, a poem of 18 *vasanta-tilaka* verses in praise of *Rāma*, composed, in 1763 A.D., by *Gāngādhara Mahādakara*.

It begins :

प्रातः स्मरामि रघुनाथपदारविंदं
विंदिति यक्तुशैतैरपि नो मुनीद्वाः ।
तत्प्रसगम्यमनये भयहारि रम्यं
रम्यभवज्ञादिभवदेशिष्वदं नमामि ॥ १ ॥

It ends :

विश्वनाथपुरे रम्ये विश्वनाथगृहे नुभे ।
स्वसुग्रवसुभूमाने वत्सरे जयनामके ॥ १४ ॥
वैशालीकृष्णाङ्गादश्यां रवीं गंगाधरः कविः ।
रामोगस्मृतिनाला च प्रार्थयद्रावपादयोः ॥ १५ ॥
इति श्रीवल्मीकीर्तिरोपनामकभगवद्गीतिकरांगगाप्तिरिचित्ता
रामोगस्मृतिनाला समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3915.

1138. Foll. 106; size 8*½* in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1625 A.D.; seven lines in a page.

Rāghavollāsa-kāvya, a poem—in 12 cantos, the first three of which are wanting—on the early life of *Rāma*, his winning of *Janaka's* daughter, and the recognition of his divine nature; composed, at Benares, for *Pratāpa-sāha-nṛipati*, by *Advaitārāma*, or *Advaita Yati*, pupil of *Rāmakṛishṇāśrama*. The poem is mainly composed in the *indravajrā* metre, occasionally varied by other metres.

The first leaf (iv., vv. 1-4) has been supplied (rather incorrectly) by a modern hand, and the pagination of the other leaves has been changed from 57-162 to 3-106.

Each canto begins with the verse :

जयंति रघुनाथस्य पदपैकजपासवः ।
मूढो अपि वावदूढो उपमृडो यदुपाप्रयात् ॥ १ ॥

Canto iv. then proceeds :

पुच्छे यज्ञप्रयि ते मुनिषे
विभीयते रघु[ल]मुख्यम्य(!) ।
तत्प्रापि चिंता हृदये त्वनीता
कौताननम्येति करोम्यहै चिं ॥ २ ॥

iv., 168 verses, ends fol. 19b; v., 98 vv., fol. 29b; vi., 49 vv., fol. 34b; vii., 82 vv., fol. 42b; viii., 173 vv., fol. 61b; ix., 76 vv., fol. 69a; x., 49 vv., fol. 73a; xi., 113 vv., fol. 85b; xii., 172 verses.

The story of the poem comes to an end with xii., v. 98:

संचितयती रघुनाथमेवस्तुद्वेषा रघुनाथमात्रा ।
जगासमस्ते रघुनाथप्रपत्यदधात्ति न चित्तुः ॥ १८ ॥

after which the poet proceeds :

कलयति कुलमेहस्तदसा नाम्य भावं
भवत्तुनिधिनावै यत्पदं लोकदत्ति ।
जगत्तित्तुगुणपारा यस्य मारीतमेते
न हि विदुरपि देवा राममेवाच्यामः ॥ १९ ॥
प्रतापसाहपितृगौरवेण येनाथमानि चिदिवस्त्रियाभः ।
मुरारिणा तेन समस्तमेतत्संन्यस्य काङ्गामितमामहये ॥ १०० ॥
येनाकारि विचारित्वानसमनोहारो कथासागरो
संयो उर्ध्यिमते: प्रतापनृपतेरादेशतः पूर्वतः ।
काव्यानामपि च चर्ये गुणमये श्रीरामनामाच्यव
काश्यामस्य जयत्(?) यस्य निलयः सो इड्डेनामा यतिः
ज्ञातु इयमानो(?) अपि कथासागरसंहितः । [॥ १ ॥]
कृतो ग्रन्थस्तथानेन रचिता भक्तिर्थित्वा ॥ २ ॥

ज्ञातु इयं गुरुणाम्य नाम कृते कृपातः करुणामयेन ।
यत्प्राप्तासारजनिप्रसादसंज्ञातशक्तिः कुरुते स्म काव्यं ॥ ३ ॥
न इड्डेन इड्डेतयती विभाति यज्ञेतसा ग्रेवत्साकुलो इस्तो ।
सदा मुदा श्रीगुरुपादपर्वं सप्त शिष्यो भ्यानपदं करोति ॥ ४ ॥

The remaining verses breathe a fervid devotion to *Rāma*. It ends :

जगरत्वं फलं दृष्टे दित्या रामस्मृतेस्तद ।
स्वत्तु कुरुते काश्यो परं चिंताभरं भव ॥ ११ ॥
वाराणस्यो शिवस्याने बानसाम्ये सरोवरे ।
ज्ञातेन कृते काव्ये सोताकातनियोगतः ॥ १२ ॥

इति श्रीराघवोद्धामे महाकाव्ये परमहंसपरित्राजकाचार्यवर्ष्य-
दिग्बरश्रीरामकृष्णाश्रमशिष्याद्वैत(० हैताराम other cols.)-
विरचिते छादशः सर्गः समाप्तः ॥ संवत् १६८२ ॥ समये फाल्गु-
नवदी अष्टमीवारत्पूर्वदीने(!) ग्रंथसंस्था २२७५ लिखीत मान-
साहिकारेस्य ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

3916.

2721a. Foll. 26; small 4to, size 6½ in. by
8½ in.; thick, modern Devanāgarī writing;
fourteen lines in a page.

Rāmagītagovinda, a weak imitation of *Jaya-deva's Gitagovinda*, treating, in mixed metres and tunes, of the fortunes of *Rāma* and *Sītā*, and (wrongly) ascribed to the same author as the *Gitagovinda*.¹

It begins :

इयामै सहासवदने मरसीरुहाष्ट
केयुरुकुण्डलकिरीटविराजमानै ।
कामाभिरामसुरुभीक्षिकदामदीप्तं
पीतास्तर किमपि धाम विचितयामः ॥ १ ॥
संसारसागरतरोकृतनामधेये
धेयं समापिरसिकैमुनिभिः सदैव ।
देव विनापि ददतो श्रियमानेभ्यो
बंदे विभु रघुपतिं कृष्णोक्तिंपुम् ॥ २ ॥
चाल्मोकिनाद्यकविना शतकोटिसंख्या
रामायणं विरचितं शशिनीलिना च ।
काकोनवायुतनयेन^२ तथापरेण
किञ्चित्करोति जयदेवकविष्णुरितं ॥ ३ ॥
जंदः प्रहर्षिणो(!) तृतीयम् । विकल्पालंकारश्च ।
यदि रामपदास्तु रतिर्
यदि वा काव्यकलासु कौतुकम् ।
पठनीयमिदं तदोज्जमा
रुचिरं श्रीजयदेवनिर्मिते ॥ ४ ॥

¹ See Garcin de Tassy, Chrestomathie hindie et hindouie, p. 47, where, in the *Bhaktamāl*, the Rājā of Nilācala is stated to have tried unsuccessfully to pass off a *Gitagovinda* of his own for that of *Jayadeva*. Cf. R. Pischel, die Hofdichter des Lakṣmaṇasena, p. 23.

² ? काकेन वायु०, or perhaps काषेप०, the *Hanumun-nāṭaka* being apparently alluded to.

मालवरागे रुपकताले ।

सूतिवेदानुद्वारक जनतारकपे(?० कम or कम)

शंखशमन सुरवैष्य जय जय राम हरे

भुपदमन(? मधु०) मदासयडल शेखरभृतमण्डलय

संतहजगदाधार जय जय राम हरे ॥

हेमनयनसंहारण खलदारण्य

भुवनानन्द मुकुन्द जय जय राम हरे

कनककशिपुत्रुभृथण घनकर्षण्य

धृतजगतीधरभार जय जय राम हरे ॥

चरणसलिलकृतपावन वदुवावनस(?)यदुपा०)

करकोदसिकुटार जय जय राम हरे

विहितसुननसंभावन जितरावण्य

रघुकुलमलदिनेश जय जय राम हरे ॥

मुरचारादूरविनाशक रिपुशारक

सिंधुनिकटसंचार जय जय राम हरे

श्रीनयदेवविधायक मुतुशायकशायकर(?)युतसा०)

कुरु कुशलं प्रणतेषु जय जय राम हरे ॥ १ ॥

स्त्रोक वसंततिलका ।

भूभारभैजन भवाभिवरिष्ठपोत

मी पाहि कौतकहण्याकर दीनवैधोः ।

श्रीरामचंद्र रघुपुरुष रावणारे

राजाधिराज रघुनंदन राष्ट्रवेश ॥ ५ ॥

स्त्रोक ज्ञुष्टुष्टनः ।

दानवाभिभवक्षाना देवा ब्रह्मपुरोगमाः ।

गत्वा श्रीरनिधेस्तीरु तुष्टुः कमलापतिम् ॥ ६ ॥

It ends : वसंततिलका ।

श्रीमहिदेहनृपदेशकृताधिवासो

निःशेषभूमिपतिमण्डलमाननीयः ।

सत्त्वकार चत वीरसप्रधानं

कार्यं कविप्रकरमौलिविभूषणं सत् ॥ ४ ॥

स्त्रोक ज्ञुष्टुष्टनः ।

श्रीमद्रामायणश्रीरामरामन्दरोपमः ।

जयदेवो रामगोत्तमोविदरलमाकरोत् ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्रामगोत्तमोविदरलमाकरोत् भण्डिश्रीजयदेवकृती रामराज्याभिवेको नाम षष्ठः सर्गः ॥

The M.S. bears traces of having been transcribed from another in the Telugu character.
[MACKENZIE COLLECTION.]

3917.

978. Foll. 118 (numbered 117, no. 27 being double); size 14 $\frac{1}{2}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgari writing of about 1750 A.D.; thirteen lines in a page.

Rāmarahasya, or *Rāmacariṇī*, a poem in 16 chapters (*kṛīḍopakarana*) on the story of the *Rāmāyaṇa*, by *Mohana-svāmin*.

It begins :

प्रणम्य देशिकं कृच्छा जगन्मोहनविद्यहै ।
यावने रामचरितं कीर्तयानि यथामति ॥ १ ॥
वंदे श्रीरामवेद्रु रविकुलतिलकं मानुजं सोतया ॥
भाजंते रत्नयीठे बनकमणिमये मंडपे देववृष्टे ।
दीर्घत्सुग्रीवजायैनैपवरसचिवैः सेव्यमानं सुरेशैर्
वंशी राजीवनेत्रं कनकनिभयटं इयामलं शार्ङ्गपाणिं ॥ २ ॥
यस्यांशेनावतोर्णा विधिभव च्युषयः सप्रज्ञेशः सुरेशा
यद्वृष्ट्या वंतसर्गाः स्थितिरपि नगता नैकशः संभवति ।
स्तुः स्तुत्यर्थयुक्तः कपटनरवपुर्नैकवाक्षत्यसंस्थः
सो अर्थं श्रीरामचंद्रो जयति [दिश]तु नः श्रीयुतो वागिव-
[भूति] ॥ ३ ॥
क्षार्केवंशचरितः पयोभिवान् यत्कणापतिसंमदंदरः(!) ।
क्षातिनंदविदयातुरः पुमान् यः समुद्रयति याँच्छ्रुतं छमः ॥ ४ ॥
यदुक्तं हृत्स्थितेनैतत्कीर्तयाम्यापैदशेनात् ।
शाटपदों वृत्तिमास्याय सादिमध्यावसानतः ॥ ५ ॥
श्रीरामचरितं पुर्णं नैव साध्यं यतो लभेत् ।
मृडेन द्वाष्टरं प्राप्तं शतकोटिप्रविस्तरात् ॥ ६ ॥

1., *sūryavāmśavarṇanam* (123 vv.); ii., *pura-yajñāvirbhāvavarṇanam* (163 vv.); iii., *rāma-janmavālacakritayajñarakshaṇam* (149 vv.); iv., *śrījānakīsvayaṁvaravarṇanam* (162 vv.); v., *bhārgavaparābhavapurapraveśa - sitārāmavilāsaḥ* (160 vv.); vi., *ayodhyākāṇḍapraستا* (306 vv.); vii., do. (234 vv.); viii., *āranyakāṇḍapraستا* (348 vv.); ix., *kishkindhākāṇḍapraستا* (363 vv.); x., *sundarakāṇḍapraستا* (248 vv.); xi., *yuddha-kāṇḍapraستا* (334 vv.); xii., do. *kumbhakarṇendrajidvadhavarṇanam* (207 vv.); xiii., do. *rāvaṇavadhah* (246 vv.); xiv., *rāmaprabhāva-*

ayodhyāpraveśavarṇanam (385 vv.); xv., *ullara-kūṇḍapraستا* *śrīrāghavarājyadharma-karmavarṇanam* (206 vv.); xvi., *rāmacandra-svapadārohaṇam*.

In the course of the poem some verses have been incorporated from other works, e.g. the *Brahmāṇḍa*, foll. 61b, 62a-b; *Bhāgavata*, fol. 65a; *Pādmya*, fol. 65a; and the *Nāṭaka*, foll. 56a, 61b, 62a, 69a, etc.—two of which verses have been identified in the *Mahānāṭaka* (Calo. 1840).

It ends :

तद्बुतेति ननोः प्रसूतिरस्तिलं साहंतमभिक्षमद्
तत्त्वाप्यापेकशाद्वृद्धेव गुरुणा यज्ञात्मनामादिते ।
स्तद्वामरहस्यरामचरितं संखेषतः कीर्तिर्ते
चाहुत्पात्रिसहस्रपूर्णेरसनः शेषो अपि नैव छमः ॥ १२४ ॥
साहोग्यात्मनिर्विद्या समस्तभावेः
सर्वासुरेन्द्रनिकरानिदमेव याचे ।
मदस्मिताद्वृद्धमुहोहनरामचर्दे
इत्वाकुपुलनिषये नम भवितरम् ॥ १२५ ॥
इति श्रीश्रीमद्भावरहस्ये वहाकाष्ये श्रीमन्मोहनसामिविरचिते
श्रीरामचरिते श्रीरामचंद्रसपदारोहणं नाम शोषणं श्रोतोपकरणं
समाप्तं ॥ १२६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3918.

586c. Foll. 40; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fair Devanāgari writing of about 1750 A.D.; 11-18 lines in a page.

Sitārāmavihāra, a poem on the marriage of Rāma and Sītā, in 12 *sargas*, by Lakshmaṇa Somayājin (*Orgaṇī Lakshmaṇādhvarin*), son of Śaṅkara Somayājin, and grandson of Lakshmaṇa Somayājin, of the *Orgaṇī* family.

It begins :

सत्ति प्रशस्तास्तिललोकभूषापूषितहादशयोजनेता ।
विनुद्भावैर्विनिविहमध्या विराजमाना विनुपेरयोधा ॥ १ ॥
भवत्ययोध्यारिजनैरयोध्या चत्पालराध्या चलुपेरवाध्या ।
पुरीसमानीयपुरंदरस्य भूमी विपाचा विनिवेश्विते ॥ २ ॥

मेधा ननु संविनिवेश्य काव्ये बोधाय नेपारहितांतराणा ।
ज्ञादावयोध्यासुतिपूर्वमन्त्र श्रीरामचंद्रस्य विहारमीठे ॥ ३ ॥
जहं महासाहस्रिको असि नुनं यतस्मगोभापुरवर्णनेच्छः ।
कथं विना साहस्रमन्त्र लोके भद्राणि पश्यन्तव्यवा कर्वन्द्राः ॥४॥
व्यास्य न वेदान्तं चतुर्मुखो इहं न वा गुरुनैव फणाभूदीशः ।
कथं त्वयोध्यापुरवर्णनाय दक्षो भविष्यामि दर्श विनैव ॥ ५ ॥
तथापि लक्ष्मीश्वरकृपाकटाद्विष्णानुलभां भविष्यादधानः ।
विचित्रवृत्तस्य विचित्रवृत्तैः पुरस्य शोभामनुवर्णयिष्ये ॥६ ॥०
i. (fol. 4b) *ayodhyāpuravarṇanam*, 60 vv.; ii.
(fol. 8a) *varshartuvavarṇanam*, 65 vv.; iii. (fol. 10b)
śaradvavarṇanam, 51 vv.; iv. (fol. 14a) *sānta-
kanyāvivāha*, 56 vv.; v. (fol. 17b) *vārāṇasīvar-
ṇanam*, 69 vv.; vi. (fol. 20b) *vindumādhava-
sākshātkāra*, 53 vv.; vii. (fol. 24a) *rāmakṛita-
viśvāmitrayāgoddharaṇam*, 69 vv.; viii. (fol. 27b)
sītāvarṇanam, 50 vv.; ix. (fol. 31b) *sītārāma-
vivāha*, 77 vv.; x. (fol. 34a) *sītārāmodyānaviḥāra*,
50 vv.; xi. (fol. 37b) (*manojapūjāyām*) *pushpa-
vacaya*, 67 vv.; xii. (fol. 40b) *yauvarājyābhiseka*,
52 vv. It ends :

तदा दशरथो विप्रान् चत्वाभरणदधिणाः ।
संपूर्ज्य तेऽप्यो दक्षा च कृताणो ऽस्मीत्यन्यत ॥ ३१ ॥
तत्रासौ यौवराज्यं दशरथनृपतिर्ज्येष्ठपुत्राय दक्षा
सीतारामाय मंत्रिद्विजवरथुरित तमस्तके न्यस्तभारः ।
पलीभिः सेव्यमानः स्वसुतपरिजनैः सर्वदाराध्यमानो
भुजानो भोगवर्गान् सुरपतिरिव स सर्वगसौर्यं प्रपेदे ॥ ३२ ॥
रथुपतिरिपिगत यौवराज्यं दशरथराजसुखाय सार्वभीमैः ।
स जनकतनयामसर्वकामो जगदवनं विद्धज्जगाम वृद्धिं ॥ ३३ ॥
जोर्गेट्यन्वयसिंभुवर्णनविभुनियान्वदानव्रत-
स्थातो लक्ष्मणसोमयाजिविचुपो भूद्विश्वुतो भूतले ।
ज्ञासीच्छंकरसोमयाजिसुकृती तस्याम्नस्तत्पुत-
श्रीमत्स्वर्णसोमयाजिकविना काव्यं त्रिदं निर्मिते ॥ ४० ॥
स्वप्रे साक्षात्कृतो यः प्रथमपुदिशन् दक्षिणामूर्तिमन्त्रं
पश्चादाद्वापयच्च स्वमहिमकलिते एतत्र यः पदेति ।
तस्येशस्य प्रसादाद्विमलमतिरये लक्ष्मणाध्युदारं
सीतारामस्य हारं वरचयदतुलं काव्यमेतद्विहारं ॥ ४१ ॥
जोर्गेट्यवंशवर्षनलक्ष्मणयच्चप्रणीतकृतिवर्ये ।
सीतारामविहारे द्वादशवर्गां अगमन्त्रहाकाव्ये ॥ ४२ ॥

इति श्रीओर्गेटिङ्करसोमयाजितानुजलक्ष्मणसोमयाजिकृती
सीतारामविहारे महाकाव्ये यौवराज्याभिषेको नाम द्वादशः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3919.

54b. Foll. 156; size 10½ in. by 5 in.; fairly written, by the same hand as the preceding MSS.; 11–13 lines in a page.

Sītārāmavihāra; with a commentary, called *Candrikā*, by *Vaidyanātha Sūri*, son of *Rāmacandra* (*Rāmabhaṭṭa*, *Rāmabudha*), and grandson of *Vīṭṭhala*, of the *Tatsat* family.

The commentary begins :

ईशविष्णुकमलासनमुख्येदैवतैरपि समीहितसिद्धै ।
संदितो गजमुखः सुखहेतुः सुखमुखो भवतु कार्यमुखे नः ॥ १ ॥
सोर्गेटिवंशविष्ण्यातलक्ष्मणाभरिनिर्मिते ।
सीतारामविहारास्यं काव्यं व्याकरवास्यहं ॥ २ ॥
तस्मद्विद्वलसंभवोद्भवगुणश्रीरामचंद्रामत्तजे-
नोन्नीतानिह वैद्यनाथकृतिना विड्यमनोरंजिका ।
सीतारामविहारभावकुमुदप्रोक्षासिका चंद्रिका
काव्यशः परिषिलयंतु सकलालंकारपारंगमाः ॥ ३ ॥

It ends : स्वप्र इति । ० पश्चादुपदेशानंतरं स्वमहिमा
कलिते मुक्तं पञ्चरास्यं स्तोत्रं पठेत्याप्नयच्च० सीतायुतस्य रामस्य
संबंधिनं अतुलं निरुपयं हारमित वारं इतस्य रामस्य विहारः
क्रोडा यत्र तत्रामकं काव्यं वरचयत् रचितवान् हारमिति रूप-
कालंकारेण श्रीरामचंद्रापैषांकरणं मृच्यते ॥

जोर्गेटिवंशवर्धन० ॥ ४२ ॥ इति श्रीओर्गेटिङ्कर० ५२ ॥
श्रीमत्स्वर्णसोमयाजिकविना स्वज्ञे निजे मानसे
सीतारामविहारकाव्यकुमुदं जाते यदाविष्कृतां ।
तासद्वामवुधात्मजेन कृतिना श्रीवैद्यनाथेन तत्-
प्रोक्षासाय विनिर्मिता सुखयतु खाते सती चंद्रिका ॥ १ ॥
भवेद्यदत्तं स्वलितं पदार्थसमासवाक्यार्थिविवेचनायां ।
संशोध्यमेतत्कृतिभिः प्रसिद्धं यहच्छतः संस्कृतं जनस्य ॥ २ ॥
इति श्रीमत्यदवाक्यप्रमाणाभिष्ठाप्तेषामधुरोत्तमद्वामभद्रा-
त्मजवैद्यनाथसूरिविरचितायां श्रीसीतारामविहारास्यकाव्यटी-
कायां चंद्रिकास्यायां द्वादशसर्गैकिरणः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3920.

890a. Foll. 66 (and an additional leaf between 18 and 19); size 10 in. by 4½ in.; legibly written in Devanagari in 1755 A.D.; fifteen lines in a page.

Rāmalingāmrīta, a poem in 18 *sargas*, composed, at Benares, in Śaka 1530 (1608 A.D.), by *Advaita*, son of *vaidika Bāyabhatta*, and grandson of *Kṛishṇa*; and completed (? by the writer of the MS.) in Śaka 1677 (A.D. 1755).

It gives the popular version of the story of *Rāma's* expedition to Laṅkā in form of a dialogue between two *gopikās* of Gokula, one of whom claims descent from *Raghu* himself, and therefore a certain traditional knowledge of *Rāma's* life and deeds.

1. *Upodghātavarṇanam* (64 vv.), begins :

आश्र्वये शुगु(शृणु) सागरे जलचरो दृष्टो नया क्रीडता
तस्मै घननीलसुंदरतनुस्सोदरे पंकजं ।
तत्त्वको भमरश्चतुर्मुखभवेष्टेदः कूर्त्तनी क्रिया
द्वृते ब्रह्मपरं गुरुं प्रतिष्ठन् दुदीष्वरः पातु नः ॥ १ ॥

तस्यहर्णं प्रकारोत्तरेण वर्णयति ।

हरिहरविधिरः सचिदानन्दरूपो
हयगजनकुलाइयो(० स्तो) विम्नाशो गणेशः ।
सुरसुगमकाव्ये रामलिंगाभिधाने
मम दृदयसरोजं सङ्किकासं करोतु ॥ २ ॥

तद्वृपेण मरस्तर्त्तं स्तौति । ० - - ॥ ६ ॥

ओत्तन्यार्थयति ।

ब्रह्मानन्दपयोनिधौ समभवच्छ्रीरामलिंगामृतं
तत्पानं क्रियतां यथारुचि बुधास्तत्पलं दास्यति ।
मुक्तानां परमार्थतां विषयिणां चित्तस्य संज्ञोवनं
कामोद्रुस्य विरागता जनयतीत्येवं विचित्रं महत् ॥ ७ ॥

इतमृतं सर्वैः सर्वदा येयं न हेयं ।

• श्रीरामलिंगामृतसिंपुसंभवं
श्रीरामहर्णं विमलं मनोहरं ।
तत्पादनिष्ठैर्विमलेन चेत्तमा
येयं न हेयं भवदुःखनाशनं ॥ ८ ॥

साक्षात् प्रकटयति ।

यो रामो दृदये स्थितो मन नहीं वार्ष लक्ष्मेत्व[न्]
शुभाशुद्धिचारलेन रहितं भक्ता नया कौरीते ।
तद्वैते नया हि निष्ठिविषये भित्ति हि रामम् नया
ओत्तर्वं सकलं भवद्विरपुता पुर्वं हठे कौरीते ॥ ९ ॥

किमर्यं शुद्धं न कृते ।

नो देयाकर्त्त्वं न ज्ञानपठने चेदाः पुरावानि नो
मत्संगो अपि न सेवित च सकलं होरीटने नो कृते ।
याम्याणो च कथारसेन बहुशः कालवयो चे कृत
तत्परं मम सद्यतां विपिवशाकाशयो नया स्वीयते ॥ १० ॥

दुलैभविदं आर्थं ।

पुराणसारसत्त्वं रामलिंगामृतयैते ।

सङ्गः कर्णपुरुषः येयं यदन्वेनेव चर्षिते ॥ ११ ॥

दत्तच्छ्रवणफलमाह ।

विभक्तिश्वयादूरान् नामार्थप्रतिपादकात् ।

शुद्धिर्भवति शूदानो यद्वृपस्यावलोकनात् ॥ १२ ॥

अपूर्ववर्णनमाह ।

काचित्तोकुलगोपिका गृहगता तत्त्वार्थमुख्योगिनी

ती दृष्टा गृहनायिका चरिति भो नातः कृतस्ते गतिः ।

कार्यं कुरु पुरे पिताम् जननी भात्ताप्रसंडो जनः

कुशास्ते सत्ति चर्णयस्त सकलं प्रीता नया पूज्यते ॥ १३ ॥

को च ।

यावद्ये दपित्रेण सत्ति भवेत्तापद्वादेहि चा

तिष्ठ त्वं गृहमागतासि सुभगे तत्त्वे नया दैयते ।

नानागोदपित्रेणेन करयोः ल्लेशादिर्क जायते

तत्त्वार्थे यद सावधानमनसा त्वद्वापौर्विकर्त्त्वं ॥ १४ ॥

चर्णिन्याह ।

मातस्ते वचने सुखस्य जनकं सम्यग् नया चे शुद्धे

गो गजामि गृहं तु मद्वृपतिः प्रातर्महाभारते ।

मध्ये भागवतं तथैव निश्चि चा श्रीरामजन्मादिर्क

निर्वा संचयणे करोति सह चा कालो नया नोयते ॥ १५ ॥

यद्वृहं सत्ति तत्परं चर्णते स्वस्यचेतसा ।

नया त्वयापि तत्त्वार्थं सर्वं स्वानंदलभ्ये ॥ १६ ॥ ० २४ ॥

चण कथार्थः ।

इकस्मिन्समये हरिः कमलया युक्तः शुभे वैचके

सुप्रस्तुतसमये भृगुमुनिगणेशार्थं ययौ दर्शने ।

कर्तुं डारि गतो जयच विजयसाम्या निवेदः कृतो

नायातेति शुनोप्तरः प्रति गृहं चातु शुनिद्वितः ॥ १७ ॥

ते कोपादशपद्मभूमी ह भजतं योनि महाराघसर्णे
ताभ्यां ते प्रणताः कृपादेहदया बुद्धा च तैलोषिती ।
तच्छापाज्जलधौ चिकूटनगरे पौलखगेहोडवौ

जातौ देवगणान्ननानिविषयशास्तंपीडयती स्थितौ ॥२६॥
II., *Rāmabālalilāvarṇanam* (70 vv.), begins :
तत्रायिनी संक्षेपेणाह ।

विष्णुः पक्षिरथेन पुस्यनिचयैः संप्रार्थितो भूतले
कौशल्याजठरात्स्वकोयिभवैः प्रादुर्बैभूतमजः ।
चिक्रोडे लपुचापवाणिनहतास्तेन प्रचंडा मृगास्
तस्युत्स्य विलोकनेन सफलं मेने सक्रीयं कुलं ॥१॥

तेन गोपी ।

कौशल्याजठराद्रामः कर्थं जातचिदात्मकः ।
कर्थं धृतानि नामानि तस्य राजेति वर्णेय ॥२॥०

III., *rāvaṇaparābhava* (64 vv.); IV., *sītāsvayāṇavaravarṇanam* (103 vv.); V., *ayodhyākāñḍe rāmāraṇyagamanavarnanam* (63 vv.); VI., do. (81 vv.); VII., *setukāñḍe rāmavibhishanañadarśanavarnanam* (63 vv.); VIII., *yuddhakāñḍe* (61 vv.); IX., *mahārāvaṇavadha* (45 vv.); X., *rāmarāvaṇayuddhe śivalīngavarṇanam* (83 vv.); XI., *sundarakāñḍe rāvaṇavadhavarṇanam* (81 vv.); XII., *śrīrāmarājyābhishhekavarṇanam* (75 vv.); XIII., *śrijānakirāmakriḍāhnikavarṇanam* (52 vv.); XIV., (*rāmasya vālmīkyāśramagamanam*, 38 vv.); XV., *kumbhagarbhabhavadhavarṇanam* (34 vv.); XVI., *śrīraṅgavarṇanam* (41 vv.); XVII., *śrīrāmasya svaevarūpavarṇanam* (80 vv.); XVIII., *khilam* (90 vv.), begins :

गोपी ।

अथ जननि रमेशो निर्गते खस्तहृणे
सकलविशुभवंशे मर्त्यलोकात्प्रसिद्धे ।
इति सदिसि मया यत्संश्रुतं त्वमुखाज्ञात्
वद रघुवरकोत्तिं यामि तदूपमूर्तिं ॥

It ends : यंथकृत्तनाम ० ।

फेनासंगमगौतमीशुभतटे वाज्जारतीर्थे द्विजः
श्रीकृष्णात्मनवायभट्टनुजो स्फैतसंज्ञो [५] नडः ।
आस्ते तेन सुर्यितं हरिवलाश्रीरामलिंगामृतं
काइया मुक्तिदम्भये हरितिथी विष्वासेनिधी ॥१॥

यंथाहुर्वर्तिं रघूत्समयतेर्थकीतिंच्छ्रादिकं
तत्सर्वे लिसितं मया हरिवलाश्रीरामलिंगाभिधे ।
सर्गे श्वादशासेनिते मुनिगणैर्मैक्षा श्रुतं च तदा
श्रीरामानुभवं करोति सहसा नो संशयो निश्चितं ॥१॥
अनेन प्रीयतां देवो हयग्रीवः छ्रियः पतिः ।
वेदव्याख्याननिरतो महंशप्रतिपालकः ॥ ८० ॥ ० ८६ ॥
अथ न दृष्टः कथितः श्रुतो वा यंथो धरिष्यां चहुशास्त्रविभिः ।
तेन श्रुतं चासकृतं पुराणं रामायणं भारतमादिकार्थं ॥ ८७ ॥
वृक्षरूपं वर्णयति ।
श्रहैतद्विनदत्सरोजनिलये वागीशबोनोद्वापः
सर्गीस्त्वंपदप्रवंभरचनाशास्त्रानितस्तापहा ।
भक्त्वदुद्रेकमुर्धपुष्पबहुलः श्रीरामलिंगामृतो
ब्रद्यानंदफलप्रदो विजयते काव्येषु कल्पद्रुमः ॥ ८८ ॥

शकमाह ।

शाके सप्तसु सप्तवोडशयुते शुक्रे च संवत्सरे
शुक्रे पुष्पयुते चतुर्दशितीयो माघे च काशीस्त्वले ।
श्रीवागीशकृपावशाद्विरचितः श्रीरामलिंगामृतो
यंथो उद्यं सकलो विवृद्धिमगमद्वयस्त्रहृपप्रदः ॥ ८९ ॥
देशस्थमाह ।
शाके खानलपेषभूपरिमिते संवत्सरे कौलके
हेमतोञ्जुमरीचिवासरहविर्भुग्नापूर्णातिथी (!) ।
सारं भुक्तिविमुक्तिं त्रिजगति श्रीरामलिंगामृतं
काइयो वैदिकवायभट्टनुजो स्फैतनामापिचत् ॥ ९० ॥
इति श्रीरामलिंगामृतकाव्ये खिले श्वादशः सर्गः ॥

The MS. was probably copied from a Telugu one.
[H. T. COLEBROOKE.]

3921.

1184b. Foll. 53 ; size 13½ in. by 5¼ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Rāmacarita, a poem—by *Kāśinātha Śarman*—in 13 *sargas*, composed in different metres, describing the life of *Rāma* from his birth to his elevation to heaven.

I., *rāmotpatti* (31 vv.), begins :

यद्वास्त्रदन्वयनयं नयनाभिरातं
इयामं समानगुणया मिलद्वुजाश्या ।
तद्विष्वधाम करुणामयमादिधाम
श्रीरामरमणीयमुपाश्रयामि ॥ १ ॥

यद्रावणादिरमनीचरभारसिन्धा
तुषाव दैवतमिला सह पश्चेन ।
तत्त्वीरसागरशयालुदयालुभक्ते
ज्योध्यापुरे समुदितं सततं भजामि ॥ २ ॥
वैभासिकीयहवनोत्यचरो राजादिर्
आविर्भूव भगवान्नुतुरशयामाते ।
मने [३] जनन्दनतपश्चयवद्भूतिः
को अपि प्रभावचतुरः पुरुषार्थे श्वः ॥ ३ ॥
रामासु तासु महितासु^१ हरिविरेणे
याभिनृपो दशरथः कृतपाणिपोऽः ।
जंशेन कौशलसुतो प्रथमेन मध्यो
मधेन भागयुगलेन चरन्मित्राः ॥ ४ ॥
मर्यं गते दिनकरे अदितिगे निशेषे
मृच्छु(?) पच्चतु सगेषु तिथो नवम्या ।
कौशलत्याजनि विभावसुवंशदीपो
रामो भुवेष जगदर्चनिगूढरामे ॥ ५ ॥

ii., grihamaitrikkaranam (36 vv.):
अथेकदा दैवविदा निवेदिते
मृग्ययहे भाविनि भेदिनोपतिः ।
शुद्धान्तपुचाटिवृत्तः सुराङ्गना-
श्रितामचारीह शुनदों विगाहितु ॥

iii., pinākabhaṅga (86 vv.):
अथ(? अथो) सभायां सरलक्रियावान्मुवाहुचाहुचितयश्चन्दः ।
रामागमापीनविधिप्रसिद्धै गाखेतन्नूजः खितिप्रपेदे ॥

iv., sitāparinaya (69 vv.):
मुलष्टयाक्रान्तमनाः स भूपतिर्
विदेहवंशासुनपश्चिनीपतिः ।
आधेयनदष्टो(?) जलकोमीलिः(?) कौशमीलिः)
प्रतिसापयामास(?) प्रस्या० नृपाय सारं ॥

v., rāmabalapravēśa (73 vv.):
प्रादुरास महसामय राशिः सैवत्सेनि पुरो[३] नवगातः ।
लोचनशुतिहरः करनालैैसमध्यग इवोष्णामयूसः ॥

vi., sitāharanam (54 vv.):
अत्रिस्तमागतमवेष्य महेन्द्रकल्पे
रामं चकार कृशलप्रणयानुयोगे ।
रामो अपि तृष्णमपतचरणे मुनेस्ता
सौतानमत् सुकृतमूर्तिमिवानुमूर्या ॥

^१ महितासु पाठद्वयं marg. gloss.

vii., sitāveshaṇam (78 vv.):

दुनिमित्तमय वीक्ष्य राष्ट्रवः काव्यनेत्रमवहय लक्षणः ।
सोऽनुवृत्य पुरातो गताश्च वस्त्रेनि चित्रमुपास्त मुखमन् ॥

viii., rāvaṇavadha (85 vv.):

अथ वानरसेचेन नहता कम्बयमहर्णैः ।
वगाम जलधेत्तोर दशिणे रघुनन्दनः ॥

ix., sitāsamuddharanam (47 vv.):

अथ भूमितले रजःप्रिति पतिर्ति वीक्ष्य पतिर्ति वयामन्ना ।
पिललाय चिरं कुचासुमे उपयनी नवनामुभिर्वैश्च ॥

x., rāmabhisheka (58 vv.):

यानेन तेनाय स पुष्पकेण
सपुष्पकेणापनभःस्पलेन ।
विठोक्यवद्युगतो वृगाष्ठैः
समिहृत(?) वारिप्रिमुद्रातार ॥

xi., rāmapramoda (69 vv.):

अथ समस्तजगद्भनमोहने नवयनाभानु रघुनन्दनै ।
भरणिभानुनमाहुतिसेविति समभनमनुनयः प्रतिनिदिते ॥

xii., sitāntardhānam (74 vv.):

अथ प्रिया दोहदमेदुराजिये
वीक्ष्य प्रभातश्चयाकराजिये ।
कुचायचुद्दिस्मृद्धालिमधुतो
स्तनौ दधानो मुद्राय राष्ट्रवः ॥

xiii., svargārohanam (46 vv.):

राष्ट्रवो अ व्यमेपश्चातेन रामपेष्यमुखयश्चतेन ।
कौशलायपि वसिहनिदिहो यज्ञपूरुषमयह सुखेन ॥

It ends :

अत्रवस्त्रेभाजि रामनाश्च पापिनामपि
अथेष्व परं पदं भवेदिति भ्रुव [स्मृते] ।
पातभाजि (?) नाकिपियह विनिष्ट देवता
रामभक्षिपीतिरे मनुष्यवियहैचिर ॥ ४५ ॥
यो अयोध्या सकलो कृपाकमलया वेकुम्भमानोत्तरान्
यः सेतु जलधौ यशोभनमिवात्तार तोषेभञ्ज ।
यत्तासः समुपैति भोरपिभये प्रोतः प्रभुः सानुजः
ओरामः सह सीतया कमलया वेकुम्भगः पातु चः ॥ ४६ ॥
ओरामचरिते महाकाव्ये रामस्तमीरोहयो नाम अयोद्धः
सर्गः ॥ इति अत्रिकाशूनायश्चर्मविनिर्वित ओरामचरिते नाम
महाकाव्ये समाप्ते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3922.

54a. Foll. 84; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of 1669 A.D.; eight lines in a page.

Udārarāghava, a poem on the early history of *Rāma*, by *Kavimalla Mallacārya*, son of (*Sākalya*) *Mādhava Sudhī*. [A.]

The two MSS. contain nine *sargas*, treating of *Rāma's* youth, his marriage with *Sītā*, and his banishment and sojourn on mount Citrakūṭa.

It begins :

अस्ति प्रशस्तः प्रकृतेः परस्ताद्
चाद्यः पुमान्वेवलचित्स्वहपः ।
स्वानंदपूर्णः सदस्त्रपंच-
चालांतरच्चामवहुप्रकारः ॥ १ ॥
जनतशक्तिं तमनंतकोटि-
ब्रह्मांडभीडावृतरोनरंभे ।
नमाधियोगैरपरोष्यते
भर्जति निर्वं दुदि निवयुक्ताः ॥ २ ॥
त दृष्टिनावृद्धुभितामनीत(० मोन B)-
मायाशुश्रैमैहदादितस्त्रैः(० कट्टैः B) ।
प्रारभ्यंड समनुप्रविष्य
प्रवृत्त्याभास भवप्रपंच ॥ ३ ॥
प्रागात्मसृष्टेः सलिले शयानो
नारायणास्थः स हिरण्यगम्भे ।
जजस्य नाभावरविदञ्जन्मा
यस्य स्वयंभूरिति संघृय ॥ ४ ॥
चतुर्मुखः एकमधिष्ठरो उत्तौ
जगत्सिसृष्टुर्जीनकोपदेशात् ।
प्रजापतीनां प्रथमं नवानी
मरीचिनादौ मनसा ससज्जे ॥ ५ ॥
मरीचितः कश्यपनामधेयो
महविरासीन्महनीयकीर्तिः ।
चयोदशासावपि दक्षकन्या
विरिचिनमा विधिनोदवाक्षीत् ॥ ६ ॥
तत्त्वादितः कश्यपतः पर्तगो
जङ्गे विवस्तान् जगदेकदीपः ।
त्रिलोकवंशस्त्रिगुणात्मको उत्तौ
दिवः पृथिव्योस्तिभिर विभित्ते ॥ ७ ॥

प्रकाशयत्रेष दिशो उवकाशान्
आकाशमाकाशयति सप्तास्त्रा ।
लोकेशलक्ष्मीशमहेशमूर्तिर्
वैदेशिभिः संचरते विवस्तान् ॥ ८ ॥
वैवस्ततो नाम मनुस्ततो अूह
भर्मोपदेष्टा भरणीपतोनां ।
महत्ययोध्यानगरे मपुञ्चम्
इक्षाकुमुर्वीपर्तिमन्यविक्ष ॥ ९ ॥

i., 106 vv. (fol. 10b); ii., 103 vv. (fol. 22a); iii., 127 vv. (fol. 34b); iv., 122 vv. (fol. 46a); v., 120 vv. (fol. 57a); vi., 79 vv. (fol. 64b); vii., 63 vv. (fol. 70b); viii., 60 vv. (fol. 75b); ix., 104 (108) vv.

The poem breaks off with the appearance of the *rākshasi* *Śurpamukhā* on the scene; and, considering the extent of other MSS. hitherto known, it seems doubtful whether it ever was carried any further.

This MS. is very incorrect towards the end.

It ends :

श्रुत्वा तत्परिभवूलं ० अनल इवाज्यपूरसिक्षः ॥ १०४ ॥
इति श्रीमत्सुसस्त्राकलित्तरभुनायदत्त्ववरप्रसादसहजसारस्त-
श्रीशाकल्पपदाकितमाधवमुधीतनयकविमव्यनन्नाचार्यविरचित
उदारराघवे महाकाव्ये नवमः सगैः ॥ संवत् १७२६ ॥

In Bühler's Cat. of Sansk. MSS. of Gujarat, etc., ii., p. 116, the author is called *Sākalamalla*.

[H. T. COLEBROOKE.]

3923.

1598. Foll. 57 (five of which, 12–16, are wanting); size 10 in. by 3½ in.; indifferent Devanāgari writing of about 1650 A.D.; 9–11 lines in a page.

The same work, likewise in 9 cantos. [B.]

This MS. is, on the whole, more correct than MS. A. The lacuna, caused by the loss of five leaves, extends from ii. 49 to iii. 15.

[H. T. COLEBROOKE.]

3924.

107c. Foll. 12 + 14; size 9 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; large, stiff Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; seven lines in a page.

Rāmakautuka, a poem in four *sargas*, by Kamalākara Bhaṭṭa, son of Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa and Umadā, and grandson of Nārāyaṇa Bhaṭṭa.

The subject of the poem is the praise of Rāma's mission generally, without more than passing allusions to his heroic achievements.

It begins :

मुडानृसनिरस्तविग्रनिवहो मृथानमादोलयन्
सिंदूरारुणगंडमेडितशिरा दृवीकपमसज्जा ।
नृत्यादविलगनूपरमहा इंशरवैः पूरयन्
रोदस्योर्बिवरं प्रसूकृतकरो विश्वेश्वरः पातु यः ॥ १ ॥
रोचनातिलकोपेत चलत्कुडलमेडिते ।
कौशल्यालालितं वंदे श्रीरामास्य स्तनंथये ॥ २ ॥
श्रीरामकृष्णं पितरं तपोमामवा रघूञ्जसपदं च नत्वा ।
तदाम्बजः श्रीकमलाकरास्यः कुनूहलाकौतुकमातनोति ॥
अष्टादशापि दश चाकरवं निवंधान् ॥ ३ ॥
नावामशरवपि भया जनुयः फलं तु ।
तेनाय दुःखनिषयाद्विपवीनुनीद्वैर्
गीतान् रथूङ्गमगुणान् क्रतिचित् प्रवस्थे ॥ ४ ॥
दशास्यादिरक्षोगणचस्तदेवैस्
तथा चुच्छर्णगादिभिः प्रार्थितो यः ।
दशस्यंदनस्योरुवंशे चतुर्थी
कृपाबद्वचित्तो हरिः प्रादुरासीत् ॥ ५ ॥
स्तनं धयन् कोशलाजपुच्चा
रामो निरुभन् स्त्रुच्चा प्रदीपान् ।
गोरोचनालंकृतभालपट्टो
नीराज्यमानः प्रियकृत् तदासीत् ॥ ६ ॥
पुरोधसा चाप्यवलेहितश्च
तातेन मध्वाज्यहिरण्यमुक्तं ।
आखादयन् स्त्रेमुखस्तदासीत्
विश्वस्य कर्त्तृसिलिलयज्ञभोक्ता ॥ ७ ॥
प्रासोष केकयसुता भरते सुमित्रा
श्रीलक्ष्मणं तदनु शत्रुहणं सुतौ द्वौ ।
स्तकः पुराणपुरुषो च्यवच्चतुर्थी
श्रीविष्णुषाहुमदृशाः स्तलु ते अराजन् ॥ ८ ॥ ०

With the third canto begins a new pagination; but the end of the third, and the first two verses of the fourth canto are wanting, between foll. 7 and 8 of this second portion.

The MS. is rather incorrect, especially in the latter part.

It ends : °मदालु पुष्पोनहिमे (पुष्पोदधिमे) कमला-
करम्य॥ इति श्रीमद्वारायणभट्टमृतामकमलाकर-
भट्टकृते रामकीर्तुके महाकाव्ये चतुर्थः सर्गः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3925.

772. Foll. 231; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fairly written in Devanāgarī A.D. 1748; seven lines in a page. The last leaf has been supplied by a more modern hand.

Jānakīyānanda-bodhana, or *Jānakībhāgirathī-*
samvāda, in 22 cantos (*taraṅga*), composed by Yati Govinda, or Govinda Muni.

Sītā, when rejected by Rāma, is visited, in her exile, by *Gaṅgā* in human form, who consoles her and teaches her to renounce earthly thoughts and pleasures, and to know Rāma as the divine spirit with whom she will ultimately become one again.

The work reads more like a Paurāṇik treatise than a poem.

It begins :

विश्वनाथं नमस्काय विश्ववंशे जगहुरु ।
जानक्यानदसंबोधः क्रियते साधुसंमतः ॥ १ ॥
मनसा वचसा चुदा कायनेन्द्रियवृद्धतः ।
यच्छेष्टे परं दृष्टे (र. दृष्टे) स माधुः सद्विरोदितः ॥ २ ॥
स्तिरः तिपुसमाभासो द्वंतलंष्टो (००४०) उत्तिनवृद्धतः ।
निर्निमेषो उत्तिभारो गुरुः केनोपमोयते ॥ ३ ॥
निषीय कनकं मूर्तो निष्कंपो वर्तते यथा ।
तथा कनकमापोय वर्तते यः स्तिरे सुते ॥ ४ ॥
चधेत गगनं व्योम्ना शोधेत महदामना ।
तदा स्तोतुं हि शश्वेत गुरुः शिष्येण यानतः ॥ ५ ॥

भुक्तानुसारतस्या यथोऽन्नाः स्वं मुखात् ।
 जायत्वेव गुरोर्मूर्तेरनुवादो विधीयते ॥ ६ ॥
 सिंधुं प्राप्य यथा सिंधुः स्वं हृषे नापि सैधर्वं ।
 विवेद तद्वच्छिष्ठो अपि गुरोर्वेऽन्न वा स्वर्कं ॥ ७ ॥
 चहानतिमिरे भग्नो ज्ञानार्को इदंश्च येन वे ।
 प्रकाशसिंधुतां नीतसत्त्वकाशं तथा वदे ॥ ८ ॥
 अलंडमंडलं व्योम सावकाशं हि यज्ञनी ।
 भासते तमहं वदे गुरुं गगनतः यरं ॥ ९ ॥
 नासोऽन्नास्ति न वा भापि यत्तेदं वियदादिकं ।
 चिदानंदसुधासिंधुं वदे तै शिवविघ्रहं ॥ १० ॥ ११ ॥
 ईदृशां गुरुतां लभो(लभ्वा) विष्णुनाथादुर्मूलिनः ।
 करोति मननं तस्या द्विदि गोविदनामकः ॥ १२ ॥
 भागीरथीगुणैर्नुंबो जानक्यानंदबोधने ।
 तदुक्तिभिस्तो यथाऽन्नोस्यलोकमनिवृतेः ॥ १३ ॥ ० ६१ ॥
 उपुनिषद्वाकालो यो विधावा निर्मितो भवेत् ।
 तेनेदं पुस्तर्कं लभ्ये नेतरेण कदाचन ॥ ६२ ॥ ० ६२ ॥
 जानक्यानंदसंबोधमालिकां चित्रकाशिकां ।
 धारयिष्यति ये कठे[उ]शिवा इव न ते नराः ॥ ६३ ॥ ० ६३ ॥
 मोक्षाकाली नरो द्वेन त्वक्षात्यनुस्तकं अयेत् ।
 विहाय नवनीतं स यस्याकं(पिं) भवते मुधा ॥ ६४ ॥
 सरागा ये नराः संति न ते पाठाधिकारिणः ।
 ये हंसा भानसारामा विरामायात्र ते मताः ॥ ६५ ॥ ० ६५ ॥
 इदानीं जानकीभागीरथ्योः संवादं वक्तुं जानकीरामवियोगेन
 वैराग्याय प्रस्तावकथया जानक्या शोकवर्णेन क्रियते ॥
 पुरा चेतायुगे न्यस्ता जानकी जहुञ्जातटे ।
 लोकापवादभीतेन रामेणाभितेजसा ॥ ६६ ॥ ० ६६ ॥
 सा तदा शोकवेहातौ चक्रं त्वरती यथा ।
 तच्छुत्वा दुःखभारातीः सर्वे तज्जीरजा भवन् ॥ ६७ ॥
 गतवेगा तदा गंगा वितरंगा स्थिराभवत् ।
 निश्चलैर्लोकयामास पंकजैर्लोचनैसदा ॥ ६८ ॥ ०

I., *bhāvinirdhāra* (267 vv.); II., *citprakāśaka-dhyānam* (207 vv.); III., *jātivarṇavimarsha* (63 vv.); IV., *gāṅgakojjvala* (147 vv.); V., *naiyāyika-prabodha* (153 vv.); VI., *pañcātītāpadam* (215 vv.); VII., *kāraṇatvāvabodhanam* (chiefly prose); VIII., *jagajjanmeśitūr nāma* (prose and verse); IX., *manolaya* (83 vv.); X., *bandhamokshakāraṇam* (73 vv.); XI., *ahamtotpattiṁśau* (110 vv.); XII.,

rāmodaya (120 vv.); XIII., *rāmalilāvīlāsa* (137 vv.); XIV., *jānakayai rāmabodhanam* (252 vv.); XV., do. (218 vv.); XVI., do. (112 vv.); XVII., *rāmasya advaitasiddhatā* (85 vv.); XVIII., *dāśendriyapadam* (93 vv.); XIX., *svātmapadam* (57 vv.); XX., *śadviṁśatipadam* (43 vv.); XXI., *nijānandabodha* (101 vv.); XXII., *layayoga* (74 vv.).

It ends :

एवं ते कथितः सीते समनस्तो लयो भया ।
 आस्तिके सिद्धिः सीते नास्तिके निष्ठयोजनः ॥ ६८ ॥
 चारेवारविमर्शो न्ये दृढवोधाय कल्पते ।
 अतो विमर्शयस्त्वै रामता ते ततो भवेत् ॥ ६९ ॥
 इत्यं भागीरथो तत्र जानकी प्रतिबोध्य च ।
 अंतर्हिता प्रवाहे स्वे विशोकाजनि जानकी ॥ ७० ॥
 नमस्त्राव सुराः सीतां ये च तत्र समागताः ।
 भवनानि मुख्या जग्मुज्जानकीं कवये इष्यन् (!) ॥ ७१ ॥
 यथा शास्त्रं यथा चित्ते जानकी जगदीशितुः ।
 कृते तेन सदा रामः प्रसन्नो इत्यु गुरुमेन ॥ ७२ ॥
 यदस्मिन्नीहवं भाति तदुरोरेव मे न वा ।
 यत्त निदां भवेदत्र तत्त्वैव गुरोर्न हि ॥ ७३ ॥
 इति गोविदसंगीते जानक्यानंदबोधने ।
 लयास्यो द्वाविंशतिमस्तरंगो रंगदायकः ॥

इति श्रीयतिगोविदविरचिते जानक्यानंदबोधने जानकी-
 भागीरथोसंवादे गोविदगीते द्वाविंशति[तत्त्व]स्तरंगः । ० संवत्
 १८०५ वर्षे भाष्यमुदी १३ भौमवासरे ०

For an incomplete MS. of this work see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 193 (where the author is called Śripatigovinda).

[H. T. COLEBOOKE.]

3926.

1925. Foll. 26; size 10½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1770 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Durgāṭakāvya, a highly artificial poem, of 86 verses, in praise of various deities, especially *Vishṇu*, with a commentary; by unknown authors.

It begins :

लक्ष्मीवन् कृतकूरसू रणदहिन् दुर्धेक लक्ष्मः पापडो-
लादूदोऽकलथो वडीज्ञन वडी साजोबुदालि(०ली)हृचिः।
मंडाशाकरसंडनो विविभुना खोरायसातुत्य मौ
सातुं हालितडिविभागवसनो इवाः सेवक सारवान् ॥ १ ॥
चास्या ॥ हे लक्ष्मीवन् त्वं मौ सेवक चवाः रण । कर्ण-
भूतस्त्वं । कृतकूः । कृतं कोः पृथिव्याः ज्वने रक्षणं येनामी
कृतकूः । पुनः कर्णभूतस्त्वं । चमूः । सूर्यते उत्पाद्यते असौ सूः ।
न सूः अमूः । पुनः क० त्वं । रणदहिन् । रणं संग्रामं ददति
ते रणदाः शत्रवस्तान् हिनलिं असौ रणदहिन् शनुहा इवये ।
पुनः क० त्वं । दुर्धेक । दुःखं पापं दहतीति दुर्धेक । पुनः क०
त्वं । लक्ष्मः । विमा(?) लक्ष्मास्यास्तीति लक्ष्मः । ० । पुनः क०
त्वं । पापडो । ० लुम् छेदने । पापं लुनातीति पापलो ।
पुनः क० त्वं । इलाद् । इलो पृथिवीं अटति प्राप्नोति सः
इलाद् । पुरा तामनादिरुपेण यलेः सकाशात्मामः । ० कर्णभूतस्त्वं ।
विविभुना जडः । वीनो पश्चिमां विभुः गहडस्तेनोदः । पुनः क०
त्वं । अकलथो । अकं दुःखं लघयतीति अकलधो । कर्ण-
भूतस्त्वं । अकलौज्ञनः । अवगतं प्राप्ने लौज्ञने यस्य सः अव-
लोज्ञनस्तस्य संबोधने हे अवलोज्ञन । ० पुनः क० त्वं । वडी ।
चलस्यास्तीति वडो । पुनः कर्णभूतस्त्वं । साजोबुदालिरुचिः ।
त्वे आकाशे अन्तीति लाजाः गगनचराः । ते च ते अनुदाश ।
तेवामालिः(०ली) पंक्तिस्तस्या रुचियैस्यासौ । ० पुनः क० त्वं ।
मंडाशाकरसंडनः(मड्डा० Kāvyak.) महाशालारुदयस्तेषां आशा
इच्छा तस्या आकरसं लंडयतीति मंडाशाकरसंडनः महेज्ञा-
समूहनाशक इति भावः । अरीरावस । अरीरे अरीमागरे आम-
मेताङ्गावेन वसतीति तस्य संबुद्धो हे अरीरावस । हे अनुत्य ।
नास्ति तुलो येन तस्य संबोधने हे अनुत्य । क० मौ । सातुं ।
असवः प्राणासौः सह वर्तमाने । पुनः क० त्वं । अलितडिवि-
भागवसनः । अंगं च वसने च अंगवसने । अलिश्च तडिच
अलितडितौ तयोर्निभेव निभा योस्ते अलितडिविभे अंगवसने
यस्यासौ । ० पुनः क० त्वं । सारवान् । सारो चलस्यास्तीति
सारवान् पालनसमर्थः ॥ १ ॥

साटीज्ञाशिपलेह पापड वडीज्ञारोडभाजी गणो
यक्को इनमिथी च बाकुलचणा भार्यति यो योगिनः ।
काला भीलकरालभूललभादैन्येद्रवेष्यार्थिनी
• सा सामुयरसा तवाषहतये स्तात् कर्णेमोटो चिर ॥ २ ॥
चास्या । अयमये । सा कर्णेमोटो आमुडा तवाषहतये । ० ते
विषयटतो साटी इच्छा अन्नातीति इच्छाशी । पले आमिषे
ईहा स्पृहा यस्येति पलेह । ० पापं लुनाति छिनति । अन्येभ्यो

दृश्यत इति ॥ ० चलस्यास्तीति वडो । लक्ष्मा इर्षेवा रोह
लोलं भजते ॥ ०

Verse 6 (see below) runs thus :

यो व्योमाडिनगो इहरेदुपगोयगः लग्नो इभीर्
भीमस्वयुक्ते रमातरसो नाभ्यनुदासीनकः ।
षोषकमवनस्य यस्तलिलुमो वार्षिष्ययो इहार्षेदोर
आदो गद्यविवाद् अचादमृतदः पायास चः कंदभाः ॥ ६ ॥

The last verse, with its commentary, runs thus:

यावद्वोयपरा भरापरभरापरा भरा भूपरा:
यावचारु सुचाहचारु च वर्त(वर्त) चामोकर चामर ।
यावद्वावगरामंरामत्वर्त रामायणं अ॒यते
त्रावद्वोयपरा भोगभवने भोगाय ते निमयः ॥ ८ ॥
अस्यार्थः । भोगेन भवने विजितो भोगः सुर्वं यस्य त भोग-
विभोगः । तस्य संवेष्यन् । ० भोगभवने झरीरै । ० यावद्वोयपरा
समुद्रास्तिईति । ० यावद्वावपरभरापरा[स] तिईति । भरावाः चर्पते
अपेभागसं भरतीति भरापरभरा: अवादयस्तेषां भारा अ॒य-
कूमोदिपकिरिति च । यहा भरापरभरा चे चापाराः अ॒पि-
करणभूताः अ॒यादय इवये । तथा । यावद्वावा पृथिवी तिईति ।
यावद्वृपरा: पर्वतास्तिईति च । चपरं चामरं चमरसंवधि चामो-
करं सौषधं चामरं तिईति । ० महेद्रुतान्धोपलक्ष्मनहत् ।
यावमा द्रुतान्धे । ० किंविशिष्य च । सुचाह रमलोकेष्विधि
रमणोये । ० प्रथमं चार्दिति विशेषणे भवने भैष्यते । ० रामो
इमिरामो मनोहरश्चासौ रामण रामरामः । रामकृष्ण रामरामकृष्ण ०
ताम्भी रमणे मनोहर । ० किं च रामवरामरामवरमविति यादे
रामणो रामा जानकी यस्यासौ रामणरामः च चालो रामण
रामवरामरामस्तेन रमणवित्यै इति च ॥

इति अदुर्घटास्य चार्यं संपूर्णे ॥ संवर १८२३ चर्चे चालाद-
वदि ५ चुपवासरे ॥ इति तत्वं चालानगरे ॥

Remarks as to various readings, such as the one above (रामण or रामण), would seem to show that text and commentary were composed by different writers.

A *Durgahatkāvya*, ascribed to *mahākavi Kālidāsa*, and consisting of six verses—only three of which (3, 4 and 5) occur in the present poem (viz. as vv. 6, 2 and 1 resp.)—has been printed in the *Kāvyakalāpa*, i. (Bombay, 1864), pp. 186-7.

[Dr. JOHN TAYLOR.]

3927.

2580 b. Foll. 11 (paged 1-21); size 10½ in. by 8½ in.; modern Telugu writing; 23-25 lines in a page.

Hariharatāratamya(-śatakam), a poem on the comparative claim of *Vishṇu* and *Śiva* to represent the Supreme Spirit, by *Rāmēśvara Adhvaramudhūmaṇi*, son of *Śrikānta*; with a verbal commentary, apparently by the same author. It begins :

चनादिमलसंसारोग्वैद्याय शंभवे ।
नमः शिवाय शांताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ १ ॥
प्रलयार्णवसंस्थाय प्रलयोन्यज्ञहेतवे ।
नमः शिवाय शांताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये ॥ २ ॥

श्रीगुहशांताय नमः । इन्द्रनीलवृत्ते ॥
बृहान् श्रुतिस्मृतिपुराणविशेषभाषान्
निःशंकवुद्भिकुशलान् प्रणिपत्य नित्यं ।
अडैतमेकमभजं अतिभेदवुद्भिं
पृच्छाम्यहं हरिहरस्यतारतम्ये ॥ ३ ॥

अतिग्रामा । भेदा भित्ता । बुद्धिः धीमान् । अहादश-
पुराणानां विशेषान् । युक्तायुक्ता विचारवर्थमानान् । भाषान्
वक्तृन् । निःशंकवुद्भिकुशलान् । निःशंका शंकारहिता बुद्धिः ।
प्रज्ञासु कुशलान् प्रौढान् । बृहान् पंडितान् । नित्यं सदा ।
प्रणिपत्य नमस्तारं कृत्वा । हरिहरस्यतारतम्ये । हरिहरः
शंकरनारायणयोः । स्थितं वर्तमानं । तारतम्यं चूनाधिकत्वं ।
पृच्छामि शृणोमि । एकं सुर्यं । अडैत अभेदानं । अभजं
प्राप्तो ऽस्मि ॥ ४ ॥

एकः समुद्रसलिले वटपत्रशायी
त्वम्यः समुद्रशरथिस्तिपुरप्रभेदे ।
को वानयोरधिक इत्युचित्य बृहाः
सत्यं वर्दनु तस्मिं वयमाश्रयामः ॥ ५ ॥

एकः विष्णुः । समुद्रसलिले अभितोये । वटपत्रशायी न्ययो-
धयत्रे शायी सुप्रवान् । अन्यः शंकरः । त्रिपुरप्रभेदे त्रिपुरवंहारे ।
समुद्रशरथिः पारावारतूणीरः । अनयोः एनयोः शंकरनारा-
यणयोः । को वा अधिकः को वा शिष्टः । इति इत्यं । बृहाः
पंडिताः । अनुचित्य आलोचयित्वा(!) । सत्यं यथार्थं । वर्दनु
ब्रुवन्तु । तस्मिं अमुं वस्थमाणभावार्थं । वयं जाग्रयामः प्राप्तास्मः ।
समुद्रस्य सलिलं समुद्रसलिलं । कस्मिन्समुद्रसलिले । वटस्य
पत्र वटपत्रं ॥ ६ ॥

The work consists of 114 verses, the last two of which run thus:

अडैतमेव भजनीयमतो ऽप्रमेयं
नित्यं निरंजनमनाकृतिनिर्विकल्पं ।
सत्यं परात्परमसंडचिदात्मभावम्
आनंदमच्युतमजं तमिहाश्रयामः ॥ ११३ ॥
वयं अडैतमेव डैतरहितमेव । ० इह अस्मिन् । आश्रयामः
प्राप्तुम् ॥ ११३ ॥

श्रीकांतनामविवेदेन्द्रतनूभवेन
रामेष्वराध्वरसुधामणिना प्रणीते ।
लोके चिदं हरिहरस्यतारतम्यं
युक्तान्वितं हि शतकं सुधियः पठन्तु ॥ ११४ ॥
इति श्रीहरिहरतारतम्यशतकं संपूर्णं । सांबशिवार्पणमस्तु ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

3928.

2543e. Foll. 30; size 10½ in. by 4½ in.; unequal Devanāgarī writing of A.D. 1536; ten lines in a page.

Darpadalana, a didactic poem, by *Kshe-mendra*, otherwise called *Vyāsadāsa*.

The work is a diatribe against human pride, which the poet describes as springing from seven principal sources—birth, wealth, learning, beauty, valour, charity, and religious austerity—and which he treats separately in as many chapters, illustrating each with appropriate examples and stories of his own invention.

It begins :

प्रशांताशेषविष्णाय दर्पसर्पायसर्पणात् ।
नमः शमनिधानाय स्वप्रकाशविकाशिने ॥ १ ॥
संसारव्यतिरेकाय हनोत्सेकाय चेतसः ।
प्रशमामृतसेकाय विवेकाय नमो नमः ॥ २ ॥
द्वेषेदः सुहृदी प्रीता दर्पदोषविकितसकः ।
स्वास्थ्याय कुरुते यत्नं मधुरैः सृक्षेपयज्ञः ॥ ३ ॥
कुलं विज्ञं श्रुतं रूपं शीर्थं दानं तपस्तथा ।
प्रापाच्येन मनुष्याणा समैते मदहेतवः ॥ ४ ॥

अहेकाराभिभूतानी भूतानामिव देहिना ।
हिताय दर्पदलने क्रियते मोहशातये ॥ ५ ॥

The poem has been published in the *Kāvya-mālā*, Bombay 1890.

It ends :

प्रशांतातसृष्टाविषमपरितापः शमजलैर्
अशेषः संतोषादमृतवरपानेन वपुषा¹ ।
असंगः संभोगैः (० गः K.) कमलदलकोलालुलया
प्रबुद्धे ईतश्चित्ते सपदि मुलर्णे शंकरपद² ॥ ६३ ॥

इति आसदासापाराख्येमेद्यविरचिते दर्पदलने तपोदलम्-
विचारः समाप्तः । समाप्तं चेदं दर्पदलने ॥ संवत् १५१३ चपे-
ञ्जेये सुदि १ गुरुदिने वैद्यवरण्योभाभाजीमृतुना गदाधरेण वृद्ध-
भानुवैलिराजस्य तथा पुत्रपौत्रादीना विलोकनाय लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

3929.

2079c. Foll. 9; size 9½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1651 A.D.; nine lines in a page.

Ratnakalācaritra, a dramatic poem of 84 verses (mainly Prākṛit), by *Lolimmarāja*.

It begins :

सुरसवचनगुफोदादताकल्पवृक्षो
विजितकविकदंबो डाकिनीभीतिभेदा ।
त्रिदशमदमि वाचो दोषिणी दोपहंता
जयति भरणिपीठे लाललोलिम्मराजः ॥ १ ॥

श्रीरामकलोवाच ।

यडि यडि मुनजासोगोष्ठिया (?) चौकरावो
सकलभुवनभिहीतो विचित्रिं लिहावो(?) ।
चहु चहु उत कंठाजीउ जाइ टिजाणा
क्षण भरि तुम्हि आणा लाललोलिम्मराजः ॥ २ ॥

The interlocutors are *Lolimmarāja*, *Ratnakalā*, a *sakhi*, a *buḍhi*(?), *Daulata* and *Ātmāma*.

¹ संतोषादमृतविसरपानेन वपुषः K.

² भवारख्ये पुंसो परहितमुदारं सत्तु तपः ॥ K.

It ends :

लोलिम्मराजरचतैर्विषयेविचैर्
वैद्यवरण्यो रामकलाचरितः ।
तेया भवे मुकृतिनानपिकारमयत्
तेया सहस्रभगदर्शनतो अस्ति मुक्तिः ॥ ६३ ॥

अतिरामकलाचरिताले
सकलां हि कर्ति आमनासिङ्गाले(?) ।
अमृताहुतगोडाले
पठवा वेषुठिलासि(!) भक्तिभावेः ॥ ६३ ॥

इति श्रीलोलिम्मराजविरचिते(!) रामकलाचरितं समाप्तं ॥
संवत् १५०८ चपे आवणमासे कृष्णपद्मे द्वादसी भृगुवासरे लघीतो
उदीच्छातीयवृद्धशायायो रामलक्ष्मानोमूर्तभूपरनीलपीतं सव-
पठनार्थं परोपकाराय ॥

On the first page of fol. 1 it is called *Lolimmarājākāvya*. Bühler, Sausk. MSS. in Gujarat etc., iv., p. 234, makes it a medical work.

[GAIKAWAR.]

3930.

114a. Foll. 37; size 10 in. by 4½ in.; excellent, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Kalāvilāsa, a poem in nine cantos, on the arts of roguery, by the Kaśmirian writer *Kshemendra*, surnamed *Vyāsādāsa*, son of *Prakāśendra*, grandson of *Sindhu*, and a pupil of the Śaiva philosopher *Abhinavagupta*.

The author flourished in the second and third quarters of the 11th century; his best-known work being the *Brihalkathāmāñjari*.

It begins :

अस्ति विशालै कमलालितपरिवर्णगलायतनम् ।
श्रीरतिवाचःस्पलभिव रामोन्नवलमुम्भलं नगरम् ॥ १ ॥

मणिभूविषितमुक्राप्रलेवनिवहेन यत्र शेषाहिः ।
भुवनानि विभर्ति सदा चहुधात्मानं विभज्यैकः³ ॥ २ ॥

विघ्नोऽभिसरिकाणि भवनगतः⁴ स्फटिकप्रभानिकरः ।
यत्र विराजति रजनीतिविरपटप्रकटतुंडाकः ॥ ३ ॥

³ विभज्येष ed.

⁴ भवनगत्ता ed.

यत्र चिनयननयनच्छलनज्ञालावलीशलभवृक्षः ।
जीवति मानसजन्मा शशिवदनाक्षत्रिपीपूर्णैः ॥ ४ ॥
रतिलुलितललितनयनात्मलजलववाहिनो^१ मुहुर्येत्र ।
स्थृतेशकुमुमपरिमलवासितदेहा वह्यनिलाः ॥ ५ ॥
तच्छ्रूटभिभूतप्रभूतमायानिकायशतधूर्तैः ।
सकलकलानिलयानां धुर्यैः ओमूलदेवाख्यः ॥ ६ ॥
नानादिग्देशागतधूर्तस्तुपजीव्यमानमतिविभवः ।
स प्राप्य चिपुलसंपदमात्मगुणैश्चक्रवर्तीन् ॥ ७ ॥
भुक्तोव्वरं सद्गुर्वैरास्यानीसंस्थितं कदाचिच्च^२ ।
अध्येत्र सार्थवाहो दत्तमहार्होपहारमणिचक्रः^३ ॥ ८ ॥
प्रणतो हिरण्यगुमः सहितः पुच्छं चंद्रगुमेन ।
प्राप्नासनसक्तारः प्रोवाच मुहूर्तविश्रान्तः ॥ ९ ॥
चिय परिच्छयसत्त्वतिभा^४ तत्र पुरतो माटृशामियं चाणी ।
ग्राम्योगनेव नगरे न तथा प्रागब्यामायाति ॥ १० ॥
पिहितवृहस्पतिपिष्ठो रुचिरः प्रशासरेचिनिचयस्ते ।
तिगमाशोरिव^५ सहजः प्रोषिततिमिराः करोत्याशाः ॥ ११ ॥
आजन्मार्जितबहुविप्रणिमौक्षिककनकपूर्णकोपस्य ।
एको भवैष मूनुः संज्ञातः पश्चिमे वयसि ॥ १२ ॥
मोहस्याने चाल्यं यौवनमपि मदनमानसोम्नादम् ।
अनिलावलोलनलिनोदलजलचपलाच्च वित्तचयाः ॥ १३ ॥
हारिष्यो हरिणदृशः सहते भोगाज्ञमधुकरा धूर्तैः ।
पतिता परंपरैषा दोषाणी मम सुतस्यास्य ॥ १४ ॥ २० ॥
इति विनयनश्चशिरसा तेन चत्रो युक्तमुक्तमवधार्यै ।
तमुवाच मूलदेवः प्रीतिप्रसरप्रसारितौष्टायः^६ ॥ २१ ॥
आस्तामेव सुतस्त मम भुवने(भ०) निज इव प्रयत्नपरः ।
शास्यति^७ मयोपदिदृशं शनकैः सकलं कलाद्वयम् ॥ २२ ॥
इति तस्य शासने स स्वसुते निष्क्रिप्य तदृहे भविमान् ।
नत्वा ते सार्थपतिः^८ प्रययौ निजमदिरु मुदितः ॥ २३ ॥

At night *Muladeva*, by means of amusing stories, instructs his disciples (*Kandali-mukhyān*) in the tricks practised by rogues, harlots, etc.; viz. in canto 1., on *dambha* (दंभवर्णनो नाम प्रथमः

सर्गः); II., on *lobha*; III., on *kama*; IV., on *vesyāḥ*; V., on *moha*; VI., on *mada*; VII., on *artha*; VIII., on *hemaharāṇa*; IX., various.

It ends :

इता वंचकमाया विज्ञेया न तु पुनः स्वयं सेव्याः ।
पर्मः कलाकलापे^९ विदुषामयमोस्मितो भूत्यै ॥ २४ ॥
उक्तेति मूलदेवो विसृज्य शिष्यान् कृतोभिताचारः ।
किरणकलिकाकलापैर्निनाय^{१०} निजमदिरे रननीम् ॥ २५ ॥
इत्याचार्यैष्मेन्द्रविरचिते कलाविलासकाव्ये नवमः सर्गः^{११} ॥ १ ॥
समाप्तं चेदं काव्यम् । संवत् १७२५—either Śaka (A.D. 1803)
or of a former MS.—वर्त्ते ज्ञापादप्रथमकृष्णप्रथमव्योदशी
१३ गुरुवारे लिखितं परमेष्वरीदासमित्रेण ॥

The text, as published in the *Kavyamālā* (Bombay 1886), adds a 10th *sarga*, of which the two concluding verses of our MS. form vv. 1 and 41 (the latter being followed by two more verses).

For another MS. see Raj. Mitra, Notices, i., p. 44, where the author is by mistake called *Kshirendra*, but the colophon runs : इत्याचार्यव्यास-
दासापरनामधेयस्मेन्द्रकृते कलाविलासकाव्ये दशमः (!) सर्गः ॥

Regarding the author see Bühler, Detailed Report, p. 46. [H. T. COLEBROOKE.]

3931.

1184.i. Foll. 40; size 13 in. by 4½ in.; modern Bengāli handwriting (foll. 1-3a by a different hand from the rest); eight lines in a page.

Kicakavadhakāvya-Tattvaprakāśikā, a commentary, by Janārdana Sena, on Nitivarman's *Kicakavadha*, a short poem, in five *sargas*, founded on the well-known episode of the *Muhabharata* (iv. 373-860).

^१ ललितललनाक्षमजललववाहिनो ed.

^२ कदाचित्तं ed. ^३ मणिकनकः ed.

^४ चित्परिच्छयसप्रतिभा ed. ^५ तोद्धर्णां^० ed.

^६ प्रीतिप्रसरैः प्र० ed. ^७ ज्ञास्यति ed.

^८ नत्वा ते सार्थपतिः ed.

^९ धर्मः कलाकलापो ed.

^{१०} किरणकलिकाविकासो निनाय ed.

^{११} Every second *akshara* of this colophon (as of those of the five preceding cantos) is omitted.

The text of the poem, as here commented upon, seems to begin (cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 57):

जितः सुचरितोऽदौ स्वरो अंये हुः सहो मया ।
इतीव देहमकरोदभिन्नं यः सहोमया ।
विभर्ति हारमनयं यो भस्मभिरहि सितं ।
तेजश्च मन्मथशरैरिन्द्रियार्थेरहिसितं ॥
या त्रिलोकताना मूर्तिरूपायेन जुगोप त्वा ।
यो उपहृत् क्षेत्रनिधनप्रयुक्तामृजुगोपता ॥

The Commentary begins :

वृन्दामि वृन्दारकवृन्दवन्दिताम्
आनन्दसन्दोहनिदानमेविता ।
सदासदानन्दविदै चिदधरे
विराजमानानमलो सदाशिका ॥
ओजनादैनमेनेन विदुषी त्रोपकाशिका ।
क्रियते क्रीचकवथकाच्छत्त्वप्रकाशिका ॥

तत्र तावत् कविकुलकुवलयवन्युसिन्धुसंतोषेन्दुमकृतिसुन्दर-
कोपथमें नोतिवर्मा प्रारिष्ठितप्रतिवन्दकप्रत्युह्युवियाताय
शिष्टाचारानुविवेदबोधितदेवतानामकीतैनक्षणे मङ्गलमाचरन्
शिष्पशिक्षार्थे यन्यादौ निब्रह्माह । जितेति । मया हुः सहो अंये
स्मरः कामः हुः स्वेन सहते नियम्यत इति एतेनास्य प्रवलता
भविता । ईश्वरो अपि जितः पराभर्व प्रापितः ॥ ननु तस्या-
निष्ठकारित्वाभावात् कर्त्तव्यं नियम्य इत्यत आह सुचरितेति । शोभनं
यच्चरितं शोलं चुभादृष्टे(!) वा तस्मोऽदौ उन्मूलयिता । तत्त्वा च
ईदृशा दमनमेवोचितविति भावः । इतीव इत्यमादेव कार-
णात् । इव उत्तेष्ठायां । उमया पार्वत्या सह देहे अभिन्ने एव
चर्धनारोष्णरात्मक अकरोत् । ० ॥ १ ॥ ० यो भस्मभिर्विमुतिभिः
सितं चुञ्चं अहिं फणिण हारं विभर्ति । कोटुशः । अनर्थं द्वयं । ०
इन्द्रियार्थेविषयहृष्टे: । ० ॥ १ ॥ या त्रिलोकताना स्वर्गमर्येपतालरूपा
मूर्तिः । तां उपायेन दुष्टेयादिवपादिरूपेण जुगोप रक्षितवान् । ०

Sarga I. from v. 5 onwards is a panegyric of the king (whose name is not mentioned, but who is said to have ruled as far as Kalinga) for whose delectation the poet composed his poem, as is stated in the comment on the last verse (fol. 6b): तस्य राजो विनोदाय विलासाय नोतिवर्मणो नोति-
वर्मनास्तः कवेरिदं कार्यं प्रवृत्तं । तस्य विनोदार्थमिदं कार्यं
नोतिवर्मकविना विधीयत इत्यर्थः ।

The poem seems to end thus (cf. R. M.):

इति भवतु दशा त्राविहताना
सकलमहीनभूत वाहिताना ।
तस्म मुखमुदयादौयमानः
सकलभरापरापरादौयमानः ॥

On which the commentator remarks : इता-
नीमभिजातयन्यावसाने नोतिवर्मा कवितिवर्मा राजानमाजाते ।
हे सकलमहीनयभूत ममस्तपृच्छीविनयस्तद्य वाहिताना वाहि-
ताना देशान्तरं प्रापिताना च । तस्म वाहिताना छतुकी इति
दशा कुहणी दिवावस्या(!) भवतु त्वं उदयो य (r. उदयाद्)
वहीयमान उदयेनाश्रीनः सन् मुखं यथा स्पाहया तस्म बुद्धन
तिष्ठत्वः । किमूतस्वरं । सकलभरापरापरादौयमानः । बोग-
तयाऽहिवैमुकिः स इवाचरतीश्यायिः (?) वानुकिसदृश इवयैः ।
तेनापि समस्ता मही प्रियत इति ॥

इति ओजनादैनमेनकृतायां कोचकवप्तीकायां तस्मप्रका-
शिकास्यायां पश्यतः सर्गः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3932.

2238a. Foll. 11 (the first of which is wanting); size 7½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgari about 1650 A.D.; 6-14 lines in a page.

Rākshasakāvya, in 20 verses, with *likā*.

The MS. begins with v. 2, and does not mention the author's name at the end. Text and commentary are, however, identical with those printed in Höfer's Sanskrit-Lesebuch from the Berlin MS. no. 580, where the author is called *Ravideva* of *Malayadesa*. The text (beginning : कश्चिद्गने चहृष्णने विचरन् वयस्योऽ), without the author's name, is also given in *Jivinanda Vidyāśagara's Kāvyasangraha*, p. 572 (21 *slokas*, the 6th of which is wanting in this MS.).

The text ends :

एताचटुकवचने सुवनाः स उक्ता
रेत्वा दिने सह तया प्रियया अदीनः ।
युञ्ज चतुर्भिरनुद्विरदीनवाप्तिर्
आहृष्म यानमप संप्रशयी रागेऽ ॥ २० ॥

3935.

2930. Foll. 8; size 11 $\frac{1}{2}$ in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

[*Rādhākrishṇastotra*], a rhymed hymn of two *ashṭakas* (each followed by an additional verse), in honour of *Krishṇa* and *Rādhikā* resp.

It begins :

अंगुदाजनेद्रनीलनिदिकातिंश्चरः
कुंकुमोद्यदकैविशुद्धुदेवदेवः ।
अमैर्गच्छर्चितेदुपीतनाक्षर्चदनः
सांग्रिदास्यदो इत्यु मे स बहवेशनंदनः ॥ १ ॥
गंडतांडवातिर्येतिनांडजेशकुंडलः
चंद्रपश्चंडगर्वसंडनास्यमेडलः ।
चज्जवीयु वर्धितात्मगृदभाववैधनः
सांग्रिदास्यदो इत्यु मे स बहवेशनंदनः ॥ २ ॥ ० ३ ॥
पुष्पचापिराधिकाभिमशीलभितविंशः
प्रेमवाम्यरम्यराधिकास्यदृष्टिहर्षितः ।
राधिकोरसोह लेप रथ हारिचंदनः
सांग्रिदास्यदो इत्यु मे स बहवेशनंदनः ॥ ३ ॥
अष्टकेन यस्त्वनेन राधिकासुशङ्खै
संस्तवीति दर्शने अपि सिधुजातिहुर्लंभं ।
ते युनक्ति तुष्टिवै रथ घोषकानने
राधिकागसंगनंदितात्मपादसेवने ॥ ४ ॥

कुंकुमाक्रकोचनाञ्जगर्वहारिगौरभा
पीतनाचिताञ्जनंधकोत्तिनिदिसौरभा ।
बहवेशमृनुसर्ववौलितार्थसाधिका
महामात्मपादपश्चदास्यदास्तु राधिका ॥ ५ ॥ ०

It ends :

स्त्रेदकंपकंटकाश्रुगङ्गदादिसंचित्य
मर्येहर्षवामतादिभावभूषणाचिता ।
कृष्णनेत्रोधिरस्तमेडनालिदाधिका
मद्यमात्मपादपश्चदास्यदास्तु राधिका ॥ ६ ॥
या क्षणार्थैक्षणाविप्रयोगसंततोदिता
नेकदन्यचापलादिभाववृद्धोहिता (?) ।
यललभृकृष्णसंगनिर्गताखिलाधिका
महामात्मपादपश्चदास्यदास्तु राधिका ॥ ७ ॥

जहकेन यस्त्वनेन नीति कृचारप्रभी
दर्शने अपि शैलजादियोगिदालिदुर्लभा ।
कृष्णसंगनंदितास्यमोध्भाजने
ते करोति नंदितालिसंचयानु मा चन्द ॥ १८ ॥
[? J. R. BALLANTYNE.]

3936.

1846b. Foll. 4; size 11 $\frac{1}{2}$ in. by 3 $\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; European paper; 11-14 lines in a page.

Rāmāryā(-śataka), a poem of 108 *āryā* verses in praise of *Rāma*, by *Mudgala*.

It begins (cf. Raj. Mitra, Notices, iv., p. 12):

त्वयि विमुखे भस्मस्ये भस्मे नान्यस्य जीवामि ।
जीवामिभवदपितृवसनाशनमावभीवनाः सर्वे^१ ॥ १ ॥
परितः पश्यति परितः शृणोति परितो जगद्विजामामि ।
मो राम किं तदेतने शृणोति न योग्यसे न चा वेतिस ॥ २ ॥
जानाति भूषणस्यो नात्य जानाति भृष इयेतत् ।
उचितौ सर्वमधित्ते सर्वत्ते त्वय्यदः कर्त्त च्यायं ॥ ३ ॥
सर्विनि विलसति लिप्षा दातरि दित्या च दृतो इपास्ता ।
सात्त्वी कृपलक्षणेये रमापते राम नोचिता भवति ॥ ४ ॥
अपि रूपमेकनिः प्रार्थयतानो अंको लभते हैः ।
कर्त्त चत जगदुद्वय भवदेवगतो (अपि) लभे न गद्वयतः ॥ ५ ॥
आशापाशनिवर्त्त कारागारे बलेवरे निहिते ।
यदि मोचयति न मो चै कुरु तर्हि सात्सनेष्य मे वृत्तिः ॥ ६ ॥ ० ८ ॥
यदि पुनरपराधानो कोटिभिरतविंशादमायामि ।
पश्चातितापि चालै हृष्टिः किमितीह मानुषो जननौ ॥ ७ ॥
अपि यद राष्ट्रव तथ्ये कोपो इये केन भटपराधेन ।
शपथसे दाशरथे दशरथपदयोर्यैदन्यथा^२ दूरे ॥ १० ॥

It ends :

आकर्णीकृष्णाय चैत्ते चाशवृहिमुक्ताय ।
वैदे योगिदुराय वैचन हुकारसुहर्त कोये ॥ १०६ ॥
संडितहरकोट्ठा ब्रह्मोडकरंडनीभृता ।
वैदेहीगलमाला विलसति लीलापिलासपत्नी ॥ १०७ ॥

¹ ० भस्मेनान्यस्य कस्य जीवामि । जीवामि न भव० Raj. M.

² तश्चातितापि चालैसुर्यति next MS.

³ दाशरथेरथ रथपदयोर्यैदन्यथा next MS.

भनुषा रिपुचयतनुषा^१ रुचिरतराकारनिर्जितादुपरा ।
 तरुक्षारुक्षानिभवरवा काचन रुक्षा रुद्यु मे दृद्य
 इयार्थोः समाप्ताः ॥ [॥ १०८ ॥]
 महामुद्लभक्तेन रचितार्थानिवंधने ।
 भक्तिप्रेरितचिह्नेन विवृते तुदिशुद्ये ॥ १ ॥
 भक्तवाग्नातिमुमनान्यादाय कुशलानि मे ।
 चिदानन्देन तान्यर्थेरपितानि रथूत्तमे ॥ २ ॥
 यः पृज्ञः सकलामैः सविधिभिर्थार्थति ये योगिनो
 येनेदं परिचालिते जगदिदं यस्ते हविदीयते ।
 यस्मात्स्याणु चरित्यु विष्वमधवष्टस्य प्रमातांश्चो(अभावः)
 यस्मिन्बर्वमिदं प्रयाति विलयं ते रामचंद्रं भने ॥ ३ ॥

The leaves are marked रामार्थो ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

3937.

2538b. Foll. 16; size 9½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1619 A.D.; nine lines in a page.

Āryāvijñapti, a hymn to *Rāma* in 209 verses in the āryā metre, by *Rāmacandra*, son of *Viśvanātha Sūri*.

It begins, as above: त्रयि विमुखे०; the first 61 verses being the same, after which it is entirely different.

It ends:

आर्यागतद्वयोर्ये भक्तिविरक्तिप्रबोधमयो ।
 विष्वामक्तिविमुखः शक्ता मुञ्च जगत्वै ॥ २०९ ॥
 आर्याः [अर्था] विष्वनाथस्य नंदनो रघुनंदने ।
 रामचंद्रो धधत्रेम सोद्द निवितवानिमाः ॥ २०८ ॥
 वेदे मासे रघुवरपरो रामचंद्रे हि भक्तिः
 प्रेमावासो धधपि भवति साधुभक्त्यातिमुद्धा ।
 कठेनर्वं त्वकृत इदं काव्यमार्थायुतं हि
 भुग्नप्रीयाकटितमुव(७८) वेष्वनार्थं न विश्वे ॥ २०७ ॥

इति अर्थविष्वनाथमूरिवरतनयेन रामचंद्रेण विरचितेयार्थार्थ-
 विहितः ॥ संवत् १६१६ वर्षे वेष्वनाथवदि ८ सोमे लिपिक्षयाठयो ॥

Burnell, Tanjore MSS., p. 163b, ascribes the poem to *Viśvanātha Sūri*. [GAIKAWAR.]

¹ Thus both MSS.; ^०ननुषा Raj. M.

3938.

2346a. Foll. 15; size 6½ in. by 9½ in.; modern Devanāgarī writing; twenty lines in a page.

Suryasatka, a hymn to the Sun, by *Mayūra Bhaṭṭa*.

Printed in Hæberlin's Anthology, pp. 197-216; *Jivānanda's Kārvyasamgraha*, the *Kārvyamālā* (1889), etc. Cf. Cat. Bodl., no. 819.

[GAIKAWAR.]

3939.

281c. Foll. 11; size 10½ in. by 2½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8-10 lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

3940.

1120d. Foll. 9; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Suryasatka. Not very correct.

[H. T. COLEBROOKE.]

3941.

2095. Foll. 30 (numbered 28; nos. 2 and 7 being double); European fashion; size 5½ in. by 9½ in.; good, clear Devanāgarī writing of 1681 A.D.; 21 lines in a page.

Suryastuti, or *Suryastotra*, by *Sāmba* (generally spelled *Śūmba*); with a commentary, composed by the same author.

It begins: यस्मात्सर्वं प्रसरतितरो झातृकर्तृसभावो०
 cf. Cat. Bodl., no. 248.

Colophon: संवत् १६३८ पात्तुनमुदि ८ एवं चत्वे
 राजनगरवासव्य- आर्थतरनागरद्वातीय- एचोलीयात्माभासमृत-
 नरसिंहेन श्रीशोकृता सभाषा सुतिलिंगिता ॥

[GAIKAWAR.]

3942.

2538c. Foll. 6; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; good Devanāgari writing of 1781 A.D.; ten lines in a page.

Mrigāṅkaśata, a hymn to the Moon, in 100 verses, by *Kavikāṅkana*.

It begins :

जेरु चिभुवनमस्तिलं स्फटिकगणेशं तु शारकरविनं (?) सा० ।
चिलदलैरर्वितवोस्तदिह कलंक विश्वकर्ते ॥ १ ॥
शशिनि मुखावयसिंधौ सपिति हरिः किल कलंकपठेन ।
अविरतमेव यदेतत्त्वनयो महनः पुरः सरति ॥ २ ॥
रजनीशरजत्त्वाजननमरकतवृत्युनयः कलंकविश्वात् ।
नभसि नयोभसि निहितः किमु जोवयितु पतिरापा (?) परि-

It ends : [ग्रन्थाति] ॥ ३ ॥

पिषुदधितेऽदुलधिं लौष्णनचदरोदलं विधिर्वहति ।
चहह चिरादिह सूर्ये कर्तव्य कुमारं स्वरं रजनी ॥ १०० ॥
इति कविकंकणभित्ति शतकं ततुर्ता बृगीकस्य ।
चिटुषो हृषिमचिरादिव ककुभासुदयो बृगीकस्य ॥ १०१ ॥
इति कविकंकणभित्ति बृगीकशतं सताम् ॥ ० पंचामासीन्द्री ५
दामोदरजोवत्पुत्रुलंभरामग्रोपठनार्थै़लिं० मधुरानापसंवत् ॥ १०२ ॥

[GAIKAWAR.]

3943.

586d. Foll. 70 (two of which, 12 and 39, are wanting) and a second foll. 20; size 11 in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; good Devanāgari writing of 1645 A.D.; ten lines in a page.

Stavamālā, a collection of *Vaishṇava* songs and poems in honour of *Kṛiṣṇa-Caitanya* and *Rādhā*; composed by *Rūpa Gosvāmin*, and collected by *Jīva*.

It begins :

श्रीमदोपरहयेण रसामृतकृता कृता ।
सववालानुजोवेन जीवेन समगृष्टत ॥
पृथ्वे चैतन्यदेवस्य कृष्णदेवस्य तत्पर ।
श्रीराधारापालिंस्तते स्तवः ॥

पिरदालौ ततो नामाद्वदोभिः चेतुपीहरिः ।
तामिह॒प्रकृतिवानि ततो गोपालौ ततः ॥
ललितायनुगावृक्षिपुरोहरिभूता ।
बृदाढोक्तवानामोः ग्रन्थं चतुरवहिः ॥
तत चीतैतन्यदेवस्य ॥
सदोपास्यः श्रीमान् धूमगुप्तकामैः प्रकृतिर्वा
वहरिगीर्वैष्णविरिष्परमेष्ठिप्रभूतिभिः ।
स्वभक्तेभ्यः शुद्धा निष्प्रभनसुद्धानुपदिष्टन्
स चैतन्यः किं ने पुनरपि दृशोर्वास्यति चर्द ॥ १ ॥
मुरेश्वाना दुर्मी गतिरतीङ्गेनोपविषटा
मुनीना संवैस्त्रं प्रकृतपटलोना वपुरिता ।
विनिर्यासः ग्रन्थो निष्पिलप्रभुषालाकुमदूभार
स चैतन्यः किं ने ॥ २ ॥
स्वहर्षे विधासो नगदगुलमड्डेतदितः
प्रपत्तजीवासो ननितपरमानेदगरिता ।
हरिदैनोहारो गमपतिकृष्णोत्तेकतारलः
स चैतन्यः किं ने ॥ ३ ॥

iti śrī-caitanya-devastotrāṇi, fol. 3a; śrimahā-nandākhyam stotram, fol. 3b; lilāṁritam nāma kṛiṣṇasya nāmadaśakam, fol. 4a; śri-premendu-sāgarākhyā-śrīkṛiṣṇa-nāmāśottaraśatam, fol. 6a; śrīkeśavāśṭakam, fol. 6b; kuñjavihārya-śṭakam, fol. 7a; śrimukundāśṭakam, fol. 7b; kuñjavihārya-śṭakam, fol. 8a; vrajanarayava-rājāśṭakam, fol. 9a; praṇāmapraṇayanāstavāḥ, fol. 9b; harikusumastavaka, fol. 10a; iti mu-kundamuktāvali, fol. 12a; premasudhāśatrākhyam śrīvindāvaneśvarināmāśottaraśatam, fol. 15a; śrirādhāśṭakam, fol. 15b; prārthanā-paddhati, fol. 16a; cāṭupushpāñjali, fol. 17a; śrīgāndharvāśamprārthānāśṭakam, fol. 18b; vrajanavinaḍrandvāśṭakam, fol. 19b; śrīkār-paṇyapañjikā, fol. 20b; ity utkalikāvallari, with the date Śaka 1471 (A.D. 1549):

चंद्राष्मुपने शाके पौषे गोकुलवासिना ।
इयमुखलिका पूर्वो वाहरो निर्विता नवा ॥

govindavirudācali, foll. 27a-38b; alha yamalār-junabhañjanam, fol. 39a; vṛindāvane vatsacōru-nādi, fol. 40b; vatsaharapādīcaritam, fol. 41a;

tālavanacaritam, fol. 42a; *kāliyadamanam*, fol. 42b; *bhāṇḍirakriḍanādi*, fol. 43b; *varṣhāśa-*
radvihāracaritam, fol. 44a; *vastraharaṇam*, fol. 44b; *yajñapatnīprasāda*, fol. 45b; *govardhanadha-*
raṇam, fol. 46a; *nandāharaṇam*, fol. 47a; *rāsakriḍā*, fol. 47b; *sudarśanādimocanam*,
 fol. 49a; *gopikāgūṭam*, ib.; *arishṭavadhālikam*, fol. 49b; *raṅgasthalakriḍā*, fol. 50b; *iti kampa-*
vadhāntā śrīkrishṇalilā, fol. 51b; *iti govardha-*
noddhaṇam, fol. 53b; *rāsakriḍā*, fol. 55b; *iti vilāsamañjarī*, fol. 57a; *iti gitāvalī*, fol. 66a;
śrīyamunāshṭakam, fol. 66b; *mattamayūrākhyam*
śrīgovardhanastotram, fol. 67b; *girīndravāsa-*
nandanandanāma *śrīgovardhanāshṭakam*, fol.
 68b; *śrīvṛindāvanāshṭakam*, fol. 69a; *śrīkrishṇa-*
nāmāstotram, fol. 70a.

It ends: इति ललिताश्कं ॥ संवत् १७०२ चैत्रकृष्ण-
 पंचम्या शुभदिने इलेपि । श्रीवृद्धावने श्रीश्रीगोविंददेवकेसरासे
 आगे लिखि पूर्णैकीयो ॥० इह पोथि श्रीरसिकानंद गोपा-
 ईजूकी ॥ लेखक सेवक नगजोवनदास ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3944.

1384c. Foll. 78; size 13 $\frac{3}{4}$ in. by 5 in.; good, modern Bengali handwriting; six lines in a page.

Stavamālā.

At the end, the collection here is somewhat shorter, ending as it does (on fol. 77a) with the *mattamayūrākhyā-śrīgovardhāna(-stotram)*, after which the colophon: इति श्रीमद्दूषगोस्त्रामिकृता स्तवमाला संपूर्णा ॥

Then follow six stilted verses (श्रीमञ्जिलामणि-मणिगणस्त्रे०), in which a scribe (*Ayodhyārāma*) states that he copied the work for king *Kirtipūrṇa* in Śaka 1662 (*netra-shaṭ-shoḍaśair gaṇite śāke*). This date (1740 A.D.) must, however, belong to a former MS., the present one having been written some 50 years later.

[H. T. COLEBROOKE.]

3945.

2929. Foll. 4; size 12 in. by 6 in.; large, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Yamunāśṭuka, a rhymed hymn to the *Yamunā*, in eight stanzas, extracted from the preceding collection (fol. 66b).

It begins: श्रीयमुनाष्टुपाय नमः ॥

भातुरंतकश्य(० स्य) पञ्चने विपत्तिहारिणी
 प्रेष्यातिपापिनो अपि पापसिंधुतारिणी ।
 नीरमाधुरीभिरप्पशेषचत्तवंधिनी
 मा पुनातु सर्वदारविंदवंधुनेदिनी ॥ १ ॥
 हारिवारिधारयाभिर्मडितोहस्तोऽवा
 मुंडरोकमेडलोद्वद्वालितांडवा ।
 स्थानकामपामरोद्यपापसंपदधिनी(r. ० संप्रदग्धिनी)
 मा पुनातु सर्वदारविंदवंधुनेदिनी(A, B) ॥ २ ॥

It ends:

चिद्विलासवारिपूरभूमुवस्त्रापिनी
 कर्तृतीतापुर्वीदोहृष्टापमैतापिनी ।
 बह्यवेद्रुनंदनांगरागवंगाधिनी
 मा पुनातु सर्वदारविंदवंधुनेदिनी ॥ ६ ॥
 तुष्टुष्टिरकेन निर्मलोपितेष्टिता
 त्वामनेन भानुपत्रि सर्वदेववेष्टिता ।
 यः स्तवोति वर्धयत्वा सर्वपापमोचने
 भक्तिपूरमस्य देवि मुंडरोकलोचने ॥ ७ ॥

इति श्रीयमुनाष्टुपाय ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 60, where the hymn is assigned to *Rūpa* in the colophon.

[? J. R. BALLANTYNE.]

3946.

2663c. Foll. 2; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Abhimanyuvākyā, consisting of 23 verses, apparently a fragment of some poem.

It begins:

अस्मि वौरतनया वरवौरप्रेषसो च कुरुवीरसवित्रो ।
 विक्रमं युधि तथा विदधीया नो यथा भवति तात विकल्पः*॥१॥

* This stanza has been identified by Prof. Aufrecht with *Bālabhārata*, *Bhishmaparvan* I., vv. 17, 18 (Pañdit, v., p. 198).

सूते हीने ब्राह्मणो याचितारं गौवेंदारं पावमाने तुरंगो ।
 शूद्रो दासं पालुपालं च वैश्या वीरं सूते महिषा राजपुत्रो ॥२॥
 तचिशम्य वचनं तनयः स्वा भातरं खलु जगाद् स वीरः ।
 संब मातिविधुरं विधीयोषा मानकं युधि यिलोकय इतीये ॥३॥
 संब तीक्ष्णशरनुविपद्यप्रेयसीनयननाश्रुनदीस्ताः ।
 सार्थकं च तव वीरसवित्रीशन्दमय भुवनेयु विधाम्ये ॥४॥
 उक्ता वैव भातरं ती प्रणम्य प्रहु प्रायो सुहरामानुनीयः ।
 दृष्टा तस्या रूपलावरण्योभां चिक्षयस्तो भूजदा सो इभिमन्युः ॥५॥
 अनंगकातासदृशं तदीय रूपं निरोक्ष्य वभाग वालो ।
 कृष्णोन दुष्टेन तवांगदोषो महान्माये ऋथितो स्तलीकः ॥६॥०

It ends :

नारीं नरेन्द्रतनयस्य विलोकनार्थं
 कुर्वन्त्यनीहगम्ने ऽपि यिलासलीलां ।
 काचित्करेण दधतो परिधानयस्तं
 काचित्करादिव न मुचति कंचुकं च ॥२॥
 योपित्तिनोहनखनुचनदशीनाम
 आदर्शेव दधतो स्वकरेण जान्या ।
 काम्येगनार्थमधितां कवरों करेण
 पीनोवत्तासनतटात्तरिता दधतो ॥३॥
 इति ओऽभिमन्युवाक्यं संपूर्णं ॥० इदं पुस्तकं नृमिहभट्टस्य
 लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

3947.

2593. Foll. 21; size 11½ in. by 5 in.; fairly written in Devanāgari, fol. 1 about A.D. 1650, the remainder about A.D. 1750; twelve lines in a page.

Kavīndra-Kalpadruma, a collection of *stotras* intended to serve as models of literary composition, by *Kavīndrācārya Sarasvatī*.

It begins :

गुरुं गंगा गणेशं च शिवौ विष्णुदिनेश्वरौ ।
 प्रणम्य रम्यतासिंहुनिवंधो ऽर्यं निष्प्रते ॥१॥
 काशेवासी प्रकाशीकृतगुणनिषयः सर्वविद्वाविलासी
 दासीभूतः स्मरार्विषयसुखगुणे भूर्युदासीनचेताः ।
 गोदातीरे प्रमोदावलिवलिततमे जन्मभाक्षुण्यभूमात्
 चुरुवदी वेदवेदी जगति विजयते ओकवौद्वो हिन्जेन्द्रः ॥२॥

¹ यतोन्द्रः Notices.

जपोत्व वेदवेदीगवाच्चास्त्राचिति सर्वज्ञः ।
 ततः स्त्रीकृत्य सद्वासं ब्रह्माभ्यासं समाचितः ॥३॥
 कराम्बोचितौ येन काशीप्रयागी
 महोद्यम्य स श्रीकर्वौद्वस्तनोति ।
 जगतव ब्रह्मद्वार्म्म भूसुराणाम्
 अभीरार्पलाभाय सीभाग्यभाजी ॥४॥
 तचादी गणेशस्तोत्रं ॥
 सचित्ते ऽपि धत्रे यदीयमूत्रियम् (० सूत्रि यम्)
 तदेवातिविशेषता तस्य पुमः ।
 प्रकामे प्रकामे दृतं या विधते
 प्रमत्तेभर्तुङ्ग-समिद्य (समोद्द) तत्रोत्ते ॥५॥०८॥

इति ओसर्वविद्वानिधानकवौद्वार्यमरमतीविरचिते कवौद्व-
 कत्पद्मे गणेशस्तोत्रं ॥ चतुर्वर्गास्तोत्रं ॥० (66 stanzas),
 ends fol. 5a; यमुनासुतिः (1 st.), ib.; चित्तमानुतिः
 (1 st.), ib.; सूर्यस्तोत्रं (6 st.), fol. 5b; शिवस्तोत्रं (45
 st.), fol. 8a; भवानोस्तवः (77 st.), fol. 12a; नृसिं-
 हणीन (1 st.), ib.; कृष्णणीन (58 st.), fol. 14b;
 रामचंद्रवणीन (11 st.), fol. 15a; इन्द्रस्तोत्रं (7 st.),
 fol. 15b; प्रात्मापिकथोकदृकप्रशस्त्रादि (9 st.), fol.
 16a; शिवरामथणीन (2 st.), ib.; ब्रह्मेद्रवणीन (5 st.),
 fol. 16b; then follow miscellaneous stanzas.

The MS. breaks off abruptly shortly after the commencement of the stanza रुचिरतरवचनर-
 चनसमुच्चरण-

For the same work see Notices, x., p. 162.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3948–3950.

2164–2166. Foll. 1168; size 12 in. by 8 in.; fair Devanāgari writing of 1789 A.D.; ten lines in a page.

Kathāsaritsāgara, a collection of poetic tales in 18 *lambakas*, or 124 *taraṇgas*, composed by *Somadeva*, son of *Rāma*—between 1063 and 1082 A.D., according to Bühlér, Ueber das Zeitalter des Kaśmirischen Dichters Somadeva, p. 16—for the amusement of *Sūryavatī*, the wife of *Ananta*, and grandmother of king *Harsādeva* of Kaśmir.

The collection (like *Kshemendra's Brihat-kathāmañjarī*) is based on an older work, written in a popular dialect, the *Brihatkathā* of *Gunādhyā*.

Editions of the work have been published by H. Brockhaus (books 1-5, in Devanāgarī, with a German translation, chiefly based on the present MS., Leipzig 1839; books 6-18, only in the Roman character, 1862-66); at Calcutta 1883, and Bombay (by *Durgāprasāda* and *Parāba*) 1889. An excellent English translation has been published by C. H. Tawney (Bibl. Ind., 1880-84).

The three volumes are paged continuously (fol. 1-392, 393-792, 793-1168 resp.); the leaves wanting after fol. 60 having been inserted by mistake between foll. 90 and 91.

The colophons of the 18 *lambakas* occur in the following places: I., fol. 45a; II., fol. 88a; III., fol. 147b; IV., fol. 174a; V., fol. 216b; VI., fol. 295b; VII., fol. 383b; VIII., fol. 474b; IX., fol. 579a; X., fol. 709b; XI., fol. 717a; XII., fol. 1005b; XIII., fol. 1018b; XIV., fol. 1055a; XV., fol. 1073a; XVI., fol. 1095a; XVII., fol. 1152a; XVIII., fol. 1168b.

The MS. ends with the first verse (see next MS.) of the genealogical account of the royal house, followed by the date: संवत् १८४६ ॥ विक्रमादित्यराजा ॥ माघकृष्णाच्योदयो इदं पुस्तकं ज्यानसन् (i.e. Johnson) साहिषार्थे लिखितम् ॥ [R. JOHNSON.]

3951-3953.

3001-3003. Foll. 681; size 14½ in. by 6½ in.; fair Devanāgarī writing of 1762 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

Vols. I. and II. have a combined pagination of 408 leaves; whilst vol. III. counts 271 leaves. Fol. 252 of vol. II. and fol. 122 of vol. III. being double, make the sum total 681.

The distribution over the three volumes is as follows:—

Vol. I. contains *lamb.* I. (fol. 30a), II. (fol. 59b), III. (fol. 103a), dated samvat 1819, IV. (fol. 124a), V. (fol. 155a).

Vol. II. contains *lamb.* VI. (fol. 207a), VII. (fol. 273a), VIII. (fol. 335a), IX. (fol. 408b).

Vol. III. begins with *taraiga* 8 of *lamb.* XII., and completes this section on fol. 124b. The other *lambakas* end at the following places: XIII., fol. 133a; XIV., fol. 158a; XV., fol. 170a; XVI., fol. 184b; XVII., fol. 223b; XVIII., fol. 271a.

Thus the MS. wants *lambakas* X. and XI., and *tar.* 1-7 of *lamb.* XII.

This MS. has at the end the complete genealogical account of 13 verses: श्रीसातवाहनकुलाचूपिपारिज्ञातः संग्रामराज इति भूमिपतिवैभूमः । ०

[DR. JOHN TAYLOR.]

3954, 3955.

419, 1102. Foll. 325 & 269; size 12½ in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing; 10 and 11 lines in a page.

Kathāsaritsāgara; carelessly written, and bound up out of order.

Lambaka I. and the *Vetālapañcarimśati* (xii., 8-32) are left out. The rest is distributed in the following order:

Vol. I. contains *lamb.* II. and III. in 73 foll.; IV., 17 foll.; IX., 76 foll.; XIII.-XVIII., in 109 leaves, ending respectively on foll. 7b, 25b, 34b, 47a, 75b, 109b; X., in 50 foll.

Vol. II. contains *lamb.* V. in 27 foll.; VI., 50 foll.; VIII., in 26 and 24 foll., paged separately; VII., 61 foll.; XI., 5 foll.; XII., in 47 and 29 foll., paged separately.

In this MS. also *lambaka* XVIII. ends with the genealogical epilogue.

[H. T. COLEBROOKE.]

3956-3958.

1880-1882. Foll. 272, 267, & 258; size 12 in. by 8 in.; good, modern Devanāgari writing; 13-16 lines in a page.

The same work.

Vol. I. contains *lambakas* i.-vi.; vol. II. continues the text as far as xii. 6; and vol. III. completes it. The pagination is irregular, owing to the MS. being written by different hands, and each having numbered the leaves independently of the others.

This MS. ends likewise with the genealogical account, here beginning: संग्रामलभश-शिशुध्यशेवितानः संग्रामराज इति०. The second half of v. 8, which, in the other two MSS. giving the epilogue, shows the same two lacunae* as the Bombay edition, is here altogether omitted.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3959.

2552. Foll. 121; size 14 in. by 8 in.; modern Devanāgari writing; fifteen lines in a page.

A fragment of Somadeva's *Kathāsariteśvara*, breaking off after *lamb.* vi. 4.

[MACKENZIE COLLECTION.]

* The edition makes the second *ardharca* of verse 8 to read thus:

विश्वंभरा ..... न च नापि भृ....

विश्वं भदा भगवती किल या विभर्ति ॥

Our two MSS. (3003 and 419) read the portion between the two lacunae thus: रचनापितृ, marking 2 *aksharas* as omitted in the first, and 3 *aksharas* in the second lacuna. This cannot be right, since the metro requires that the number of *aksharas* omitted must be either 1 (॒) and 4 (-॒-॒), or 4 (॒॒॒-॒) and 1 (॒) respectively. In the former case the last syllable between the two lacunae (भृ or तृ) must be metrically short, in the latter long. In other respects MS. 419 usually has the readings of the edition, whilst the other MSS. have numerous various readings.

3960.

1957. Foll. 77; size 9½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgari writing; 11-13 lines in a page.

Vikramodaya, a series of tales regarding *Vikramāditya*, incomplete at the beginning and end. The MS. begins with the 7th *sarga*, and ends in the 28th *sarga*, which treats of the legendary birth and life of Śālivāhana.

The MS., which is rather incorrect, begins :

रहसि प्रणाले वेश्यो चुकः संबोध्य नामाः ।
अयि वेश्येऽतिगुप्तात्मि(!) तपोपरि न संशयः ॥ १ ॥
वरमतो वृष्णोष्म त्वमित्युक्ता साक्षोऽप्तः ।
धनं सुविपुलं देहि नरानपनयस मे ॥ २ ॥ ० १६ ॥
इति विक्रमोदये चुकशरिते वेश्याप्रक्रियाकथनो नाम
सम्प्रसर्गः ॥

The 8th *sarga* begins (fol. 2b):

विक्रमस्य तु सत्ता(!) वृद्धौ^१ सोमदत्त इति चुकः ।
अन्वेषयत्स राजान् देशाद्वेशात्मरं गतः ॥ १ ॥
चुकहप्तरो राजा यत् वृष्णे निष्ठवान् ।
तद्वृष्णस्य तले वृद्धौ सो अयि देवात्मिष्टदिवान् ॥ २ ॥
आत्मस्मिन्निश्चान पीता तोयं सुशीलते ।
अयि छासि नृपेंद्र त्वं विक्रमारिक्रमाक्रम ॥ ३ ॥
सोदति सर्वदा राजन् त्वा विना नितिला प्रजाः ।
विचितः कुञ्जकेनासि दुर्विचेष्टातिपापिना ॥ ४ ॥
कदा जीवयसि प्रीता तदालोकसमुत्सुकाः ।
अहं तु त्वावच्छालो न यास्यामि गृहं निनेऽ ॥ ५ ॥
सहित्ये शीतवातादि गमिष्याम्यचक्षा वने ।
हवं लालप्यमानं है चुको चौक्ष्य दयानितः ॥ ६ ॥
आगत वैदिनो हस्ते निष्ठसादाविशिष्टिकाः ।
वास आतो असि नितरी सोमदत्त तवापुना(!) ॥ ७ ॥
विचितः कुञ्जकेनाह नातितेनातिपापिना(!) ।
तदारभ्य प्रविशो असि चुकदेहे चरनने ॥ ८ ॥
इत्यादि सर्वमास्याय पृष्ठांसि किमद्गुहा ।
भुवा परेष्टता दृष्टे तम्भमाचक्ष सौहृदात् ॥ ९ ॥

¹ The MS. spells the word throughout with ष.

ततो दृष्टेनादृष्टः स विक्रमस्तेन वंदिना ।
 पाणिना शुक्रमासून्यं प्राह दृष्टे यद्बुते ॥ १० ॥
 कस्मिंश्चिन्नगरे दृष्टे तपस्यना(?) तपस्यन् द्वुते तपः ।
 योषिदुलस्य लाभार्थं धूषपानं करोति सः ॥ ११ ॥
 अत्यद्वुतमिति प्राहुलोका रत्नं ह योषितो ।
 चिले तिष्ठति सा नारी नारीणामपि मोहिनी ॥ १२ ॥
 तदूपरचनां दृष्टा सुरुपा आपु(!) योषितः ।
 तद्वावं मनसा प्राप्य नरा मुहंति किंवद्(!) ॥ १३ ॥
 इति वंदिवचः शुक्रा तपस्यानं सम दर्शय ।
 इत्युक्तः स शुक्रेनाथं वंदी गंतुं प्रचक्रमे ॥ १४ ॥
 वंदिनः शिरसि स्थित्वा शुक्रो मार्गेमचिक्रमत् ।
 देशादेशात्मनं गच्छन्निलडारमवामवान् ॥ १५ ॥
 तत्र गत्वा सोमदत्तं राजाह शुक्रपृथक् ।
 कन्याया वरणे कीरदेहो नैवोपयुज्यते ॥ १६ ॥
 अतस्त्वदीयं देहि मे दस्ता शुक्रपुर्विश ।
 ततः शंकितचित्तस्तं वंदी नेत्रवद्बुक्तं ॥ १७ ॥
 शुक्रस्तं बद्धुसोत्वेन बाचा सृनृतयाभ्यधात् ।
 ततः सांत्वेन राजः स वंदी सुशुमना लभूत् ॥ १८ ॥
 तपेत्युक्तो इष्टं तेनासौ शुक्रस्तं सोमदत्तं ।
 यरकायप्रवेशस्य विद्यामुपदिदेश ह ॥ १९ ॥
 ततो वंदिद्विरोरे स प्राविश्चिन्निक्रमो नृपः ।
 शुक्रदेहे तथा वंदी विवेशाय बिलं नृपः(? ततः) ॥ २० ॥
 चिले प्रविष्टमात्रं ते दृष्टा दास्यो इतिभूषिताः ।
 प्रादुस्तप्तकटाहे इस्मिन्प्रविश्य बहिरावजेत् ॥ २१ ॥
 भाषयेच चतुर्वारमिमां योषिड्वर्ता तु यः ।
 तमेवैषा हि वृणुयादन्यैषा न लभ्यते ॥ २२ ॥
 ततो राजास्मरच्छीघ्रं वेतालं ते च दृष्टवान् ।
 तदाह्याविशक्तमं कटाहं तैलपृतिं ॥ २३ ॥
 वेतालस्य प्रसादेन तज्जलं शैवमापतत् ।
 राजाविशक्ताहं ते सुमंस्यो बहिरागमत् ॥ २४ ॥
 तद्वुतमवेष्याय विदिना ते नरोऽप्तनं ।
 आतिथ्येनार्हयामासुः शयनं स समाविशत् ॥ २५ ॥
 ग्रदीपदीपावलिराजिनिते
 प्रपुष्पुष्पावलिलंविदामके ।
 सुधूपधूपावलिकर्बुरे वरे
 सुधासु[धा]स्त्रि प्रस्त्रोह विक्रमः ॥
 इति श्रीविक्रमोदये चिलप्रवेशो नामाष्टमसर्गः ॥

9. *sārikoktakathāvarṇanam*, fol. 5a; 10. *śukokta-śivadāsaharidāsakathanam*, fol. 13a; 11. *sumantumālatikathā*, fol. 16a; 12. *cārucārvāṅgi-kathā*, fol. 22a; 13. *gopīcandaśukamelanam*, fol. 24b; 14. *sapatnīvivādakhaṇḍanam*, fol. 25b; 15. *śrikanyāvadhanayāyakhaṇḍanam*, fol. 27b; 16. *ratnanyāyaviveka*, fol. 29a; 17. *mādhavāpar-mānakaraṇam*, fol. 31a; 18. *śrimaheśadambhā-khyānam*, fol. 32b; 19. *śivaśāṅkarayoh sanmārga-sthāpanam*, fol. 35a; 20. *buddhyādipratipādake-tihāsakathanam*, fol. 42b; 21. *damanākhyānam*, fol. 47b; 22. (?); 23. *gaurijitismāgama*, fol. 60a; 24. *sukathākhyānam*, fol. 64a; 25. *moksho-pāyakathanam*, fol. 68a; 26. *prakirṇanirūpa*, fol. 70b; 27. *Vikramodaye Vikramacaritravārmanam*, fol. 73a; 28 begins :

प्रतिभाने उभवलश्चिन्निलाभणस्य कन्यका ।
 गंगायां नागतीर्थे उगात्मातुं तावनु कन्यका ॥
 तीरस्यामहरत्रागः स्वबिलं तामुपानयत् ।
 त्रिदिने स्यापियत्वाच तया सुरतमाचरन् ॥ ०

It terminates abruptly at the point when *Śalivāhana*, having made himself an army of clay soldiers and breathed life into them, scours the country :

अत्याभ्यषादिनं शाणैर्विशतांगं तु विक्रमं ।
 यावत्त्रैदयापावत्त्वालिवाहो महावलः ॥ प्रविष्ट ॥

There are blank spaces here and there.

[DR. JOHN TAYLOR.]

3961.

2799c. Foll. 110; size 9½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of the latter part of the 17th century (foll. 8 and 9 by a different hand from the rest); 11-14 lines in a page.

Viracarita, an heroic poem in 30 *adhyāyas*, composed, in *anushūlabhā* *ślokas* interspersed with other metres, by *Ananta*.

The poem narrates the events which are supposed to have taken place at *Pratishṭhāna-*

pura (Paithan) on the Godāvarī, in connection with Śālivāhana (Śālavāhana), the conqueror of Vikramāditya of Ujjayinī, and his son Śaktikumāra; the leading features of the narrative being the heroic achievements of Śūdraka (Śūdraka), the friend and afterwards co-regent of Śālivāhana, and subsequently of his son who, however, becomes jealous of him and tries to disembarass himself of his influence, but is apparently in the end himself overthrown and dethroned by him; the MS. terminating abruptly (at *adhy.* 30, v. 127) shortly before the final contest between the two armies.

An elaborate German analysis of the work, of which no other MS. is hitherto known, has been published by Dr. H. Jacobi, in Weber's *Indische Studien*, vol. xiv., pp. 97–160.

The first leaf is badly injured, whilst the second is half torn away.

It begins :

चृष्णो नैमित्पारस्ये दीर्घसन्धेण द[ैशिता]ः ।
प्रमत्तुः] सूतमासीनं सकृतं विनयानन्तः ॥
त्वत् सूतं श्रुतं सर्वे कलेवृद्धमतः परं ।
भविष्यद्गूप्त[रितमुक्तृष्ट] नः प्रकीर्तय ॥०

Dr. Jacobi's analysis also includes the text of the 8th *adhyāya*.

The last two leaves have been wrongly inserted between foll. 3 and 4.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3962.

1744. Foll. 44; size 7½ in. by 4¾ in.; good, though somewhat quaint Devanāgari writing of about 1750 A.D.; fifteen lines in a page.

Bhāraticamatkāra (*Prākritasamkskritatākvyam*), a series of 18 acrostic poems, by *Ghanāśyāma*, surnamed *Vaśyavacas Sarvajña Sarasvatī*.

I. begins : .

त्रेतो ने वित्तरु हानलक्षीकुलोद्धिः ।
कर्णतालानिला यस्य विवालापलीहराः ॥ १ ॥
वाणी नृथु दिभस्य नुवनाद्यगृहे नमः ।
विवातटाकलीलाया बीजा यस्याः प्राप्तयते ॥ २ ॥
मुर्वं कृतार्थेयति भूलोकं काशीति कापि पृः ।
चरिमुक्ताभिधी प्राप्ता चयोव यरमार्यता ॥ ३ ॥
देहिनो यत्ति इत्तो भिक्षिलैक्यर्थति नो ।
चधरी भोगिनगरीभूत्ताप्तमरावती ॥ ४ ॥
परायाचित्तने यस्याः स्वयं भवति चित्तने ।
रामेश्वरम्यार्थं सदा साखुचिता हि वृद्धिदा ॥ ५ ॥
महातिशयिना यस्याः पारम्पर्य विलक्षिता ।
पुरो कृष्णस्य संतता किं निमग्नापित्तामर ॥ ६ ॥
हिरण्यगमे निर्दत्ती यस्याः सौदर्यवत्यत्वं ।
विरक्ता विमनानाम जितायोध्या तपस्तिनी ॥ ७ ॥
तारवेदभिनिलैका (?० वेष्ठ०) विभौवशतपोईचिता ।
शाति यस्या न साक्षीच्यं कृतं कामोचितं कर्तुं ॥ ८ ॥
रजः सरस्ती मह्यं नहुमा यनुना तमः ।
इरोश्योर्येष पादावर्पनारोशभूयदौ(!) ॥ ९ ॥
माया नानार्थेविस्तारवासनावलभेदुरा ।
यस्याः सौमप्रपत्ताना पुरोहर्षं प्रपत्तते ॥ १० ॥
विशालाक्षोमस्कृपाकाञ्चो यस्या यमः स्वयं ।
कुशलं जन्मित्पामार्यं निर्यं साखुर्व(? विं)पृच्छति ॥ ११ ॥
तस्कीटहितातोनामवसानेऽतारकं ।
समो विषमनेत्रो अपि यतोपदिशति प्रभुः ॥ १२ ॥
रथभूम्पर्शविरही(?) शूलं यस्या विवेचने ।
देवानो भूमिदेवानो मिलितानो च कोटिशः ॥ १३ ॥
मेधावी नतमेत्प्रस्त्रे निधनमनु ते ।
इति यत्ताशिवं शंभुदुर्लभो(? शंभुदु०) वक्ति शोभने ॥ १४ ॥
विलासिनीव या भाति कैलासाद्विपतिस्तनी ।
रव्वोद्ग्रनयना सिंधुकेशो शिवमनोहरा ॥ १५ ॥
भोगिनोद्दीप्तसति या वेदीषिः शास्त्रपालभिः ।
चतुर्वर्गस्तनी समव्यानन्तृगा मत्तानना ॥ १६ ॥ ० १२ ॥

The initial syllables of the *slokas* of this poem make up the verse :

हे वासुदेव नहिता रता वित्तर ने विभा ।
विहातपरमोदार गोप चाहृदीपते ॥

9 ॥

The colophon of this poem runs thus : इति महाराजपदमहनीयतुङ्गेनिराजाधिष्ठितचोलभूसामान्यसर्वाधि-कारधुरधरमहामात्रशिसामणिना वैदिकलौकिकघंटापथगहन-महासिहेन मौनभागवत्कुलजलधिचंद्रचौडोबालाजिपैत्रेण चिदंबरब्रह्मयोगिपूर्वाश्रमानुजेन काशीमहाटेवतनयेन शाकंभरी-धातृकेण सुन्दरीकमलापतिना सर्वभावाकविना निखिललिपि-लेखनवाचनादिकलाकुशलेन देवोत्तांकलिपिकल्पकेन आषां-दण्डग्रन्थपीकरेण वश्यवचःसर्वज्ञसरस्वतीनामत्रयभूषितेन एका-धिकद्वाविश्ववयसा महाराष्ट्रमहरेण अनश्यामेन योजनार्थगम्भ-मार्गेलोल्या विरचिते मत्यम(!)भूतवर्तिभाविसादृश्ये सहजभव्ये प्राकृतसंस्कृतकाव्ये प्रतिपद्यपूर्वपूर्वाश्ररपरिणतपद्यभारतीचमल्कारो नाम प्रथमो विशेषः ॥

II. begins :

गंगा नदीरुपधरापि तस्या
मध्ये इस्ति भुक्तारणनायमाना ।
पुनाति या पुण्यजला चिलोकीम्
आस्मायमात्रेव पदार्थाति ॥ १ ॥
थर्तीव झीडो रत्नसुचितो या विजयते
स्फुटव्यालौवेणो भृतकषमुमा फेनहसिता ।
क्षिप्तो दीप्तोद्भैरितपनपुष्टं तटविटे
विनुवृत्तो यात्रं घनरसभरा भोगरुचिरा ॥ २ ॥ ० २३ ॥

इति ० प्रतिपद्यप्रथमद्वितीयाक्षरपरिणतपद्यभारतीचमल्कारो नाम द्वितीयो विशेषः ॥

Some of the devices adopted are rather complicated, and in some sections the rhyme is likewise employed, as in the 7th canto, where it is combined with the alphabetical (or 'abece-darian') method; whilst in others, again, different modes are employed in the same poem. In comparatively few places Prākrit is used.

The last poem, descriptive of love-scenes in Indra's heaven, ends :

प्रातः स्वागतसौरसेधवजलस्यायो विभूषोज्ज्वलो
वश्यायायाभुद्कुलकस्तिलवरारंभाकरालंबकः ।
देवीषे जयवाक्यपाठिनि वलारातिर्बले पार्श्वे
चंडांवरमारुरोह शिसरं सिंहो च(?)नं सिंहासनं ॥२७॥
सप्ताशेशनिमूर्तिप्रमुखनुगुणालंकृतः पूर्णसंधा-
कामः सस्त्रोसुतादिः परश्वविनिरतो जीवमंत्रिष्यभारः ।
स्वधातृयो मृक्कुप्रभवगुहगणाधीशशाकंभरीष्टस-
तुष्टो नित्यं सखोद्रुः सुखमनुभवति ग्रौदसामाज्यलङ्घार्ता ॥२८॥

इति महाराजपद ० काव्ये प्रतिपद्यद्वितीयाक्षरपरिणतार्थ्यद्वयतुपरपद्यभारतीचमल्कारो नाम आषादशो विशेषः ॥० संपूर्णमिदं प्राकृतसंस्कृतकाव्यं सं० १५०० ॥

From the author's reference to Tukkoji (cf. Mill, iii., 62) he would seem to have lived in the first half of the last century, and the MS. may possibly be in his own handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

3963.

1183 a. Foll. 30 ; size 13 in. by 6 in.; fair, modern Bengāli handwriting ; 8-20 lines in a page.

Caitanyakandramritam, a poem in praise of Caitanya, in 12 *vibhāgas* of together 134 verses, by Sarasvatī Gosvāmin; with a commentary (? by Ānandin), called *Rasikāsvādīnī*.

The poem begins (fol. 5a): श्रीकृष्णचेत्यचन्द्राय नमः ॥

सुमस्ते चैतन्याकृतिमतिविमर्यादपरमा-
हुतीहार्यं वर्णं व्रजपतिकुमारं रसयितु ।
विनुहस्तप्रेमोन्मदमधुरपीयूषलहरो
प्रदातुं चाम्बेयः परपदनवहीपग्रकटं ॥ १ ॥
र्खेम्भृष्टः सत्ततपरमाविष्ट एव त्वयमें
दृष्टिं प्राप्नो न हि खलु सती दृष्टिषु छापि नो मन ।
यहत्त्रोहरिरसमुधारमतः प्रनृत्य-
सुच्छीर्गायत्रय विलुठति स्तौमि ते किंचिदीशं ॥ २ ॥
यत्रात्रं कर्मनिष्ठैर्न च समधिगतं यत्रपोधानयोगैर
वैराग्यतागतस्तुतिभिरपि न यत्तकिंतं चापि कैश्चित् ।
गोविन्दप्रेमभाजामपि न च कलितं यद्रस्यं स्वयं त-
स्मामैव प्रादुरासीदवतरति परे यत्र तत्रौमि गौरं ॥ ३ ॥
दृष्टः स्मृष्टः कोतिर्तः संमृतो वाहृतो वा दूरस्थैरानतो वा ।
प्रेमः सारं दातुमीशो य एकः श्रीचैतन्यं नौमि देवं दयालुं ॥ ४ ॥
कैवल्यं नरकायते त्रिदशपूराकाशपुष्पायते
दुर्दानेन्द्रियकालसर्पेषटलौ ग्रोत्वातदृश्यायते ।
विश्वं पूर्णसुखायते विधिमहेन्द्रादिष्ठ कोटायते
यज्ञारुप्यकटाद्यवैभववतां ते गौरमेव सुमः ॥ ५ ॥

The commentary begins (fol. 1b) : श्रीकृष्ण-
वैतन्यनित्यानन्दाद्वैतेभ्यो नमः । श्रीराधाकृष्णाभ्यो नमः । श्री-
गुरवे नमः । सर्वेषां वैष्णवचरणेभ्यो नमः । श्रीगौराज्ञभक्त-
वृद्धेभ्यो नमः । श्रीराधिकारे नमः ॥

कृता मूर्खा प्रणामं सगुरुवरमहाश्रीनृसिंहाहृषिपदे
केनाप्यानन्दिनास्त्रा प्रकरणशटिका रच्यते सत्यपुणा ।
टीका वैतन्यचन्द्रामृतसरसिकासादिनो वैष्णवानो
देवा लीलामिवासलुक्लदनुजमुटाबोहनोवड्हरायो(?) ॥ १ ॥
श्रीपादपरिव्राजनरजोवेदानादिसाम्यवैशेषिकपाठञ्चलमीमा-
सागममहापुराणमेतिहासपूर्वावालंकारकार्यनाटकादिरहस्य -
सिद्धान्तानीर्गुरुकु(?)नोन्नलीकृतासंख्यकाशीवास्यनेवासिक-
गानाःकरणकसर्वावतारिणस्यभगवतोऽङ्गोकृताद्वादिनो शक्ति-
सारभूतश्रीराधिकाभावरुपस्य श्रीश्रीकृष्णचतन्यमहाप्रभोः कृपा -
दृहिपातेन सुरितयथार्थसिद्धान्तप्रबोधानन्दसरस्तीपरममहानु-
भावस्तस्यैवोपासनत्वं निर्णयन् तदुणवर्णनप्रधानवैतन्यचन्द्रामृता-
भिधानमङ्गलस्त्रहपत्तारभते । तत्रादौ स्तौति सप्तश्लोका । ०

Rūpa's Lalitamādhava and *Raghunāthudāsa's Cuitanyāśṭaka* are quoted on fol. 2b; as are also *Sanātana-gosvāmin*, fol. 3b; *Jīva-gosvāmin* and *Rūpa-gosvāmin*, fol. 4a.

The commentary is discontinued after v. 102 (fol. 25b), the colophons running thus : इति
श्रीवैतन्यचन्द्रामृते रसिकासादित्या टीकायाऽ विभागः ॥

The text ends :

यदि निगदितमानाद्य जारहीरचन्द्रो
न तदपि स हि कश्चित्किलोलाविकाशः ।
अनुलमकलशत्वार्थ्येलीलाप्रकाशैर्
स्तनपिगतमहस्यः पृणी एवावतीर्णः ॥ १४१ ॥
ब्रह्मादिमहाश्चर्यमहिमापि महाप्रभुः ।
मुख्यालोदिनैः श्रुता विग्नेऽवश्यं भविष्यति ॥ १४२ ॥
दृष्टे न शास्त्रे गुरुवो न दृष्टा
विवेचित नापि तुष्टैः सचुदा(स्त) ।
यथा यथा जन्मति बालभावात्
तपैव मे गौरहर्षिः प्रसोद(०देत्) ॥ १४३ ॥
० इति श्रीवैतन्यचन्द्रामृते शोचकवर्णनं नाम डादशविभागः ॥
इति श्रीमरसतिगो सामिना विरचित वैतन्यचन्द्रामृतमन्यं संपूर्णे ॥
श्रोत्सु मे लेखके ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3964.

1592. Foll. 93 (the first 10 of which have been replaced by 11 leaves); size 11 in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1642 A.D.; nine lines in a page.

Guruśataku, or *Gurustotra*, a Śaiva poem of 125 *ślokas* in praise of the principal spiritual heads of the sect, by *Saccidānanda Bhāratī*; with a commentary (*sippaṇa*) by *Lakṣmaṇa Śarman*, son of *Rāmakṛishṇa*, son of *Nārāyaṇa Bhāṭṭa Sūri*, sdn of *Rāmeśvara Bhāṭṭa*.

The text begins (fol. 2b) :

विनायकमहे वदे विविधायैविधायः ।
विहृत्वानलसर्वेतोविषये विचारपिलं ॥ १ ॥
चनुयाहाय भक्तानी प्रणमाति गुहनहै ।
ओकैः शतमितोः माधुपदेश्याभिधायिभिः ॥ २ ॥
तत्त्वेऽसर्विहानेऽक्षय ब्रह्मविलो ।
प्रस्तुतकरवणीय परिपृष्ठीय नित्यजः ॥ ३ ॥
ज्ञोकाराय नवस्त्वये दीगलाय महास्त्वने ।
वेदमूलाय नित्याय ज्ञोतिष्वे विमलाय च ॥ ४ ॥
नमः सदाशिवायाय कोटिमृद्योपनाय च ।
नमः महस्तशीर्वाय तायद्वयादवहये ॥ ५ ॥
नमः प्रकृतये तस्मै चिगुणाकृतये उनिषः ।
यथा विमोहिता रुद्रब्रह्मविष्णुपुरोगवाः ॥ ६ ॥
नमः शिवाय रुद्राय र्वांतोरमधाय च ।
नीलकंठाय नित्याय नूलिने ॥ ७ ॥

Having dealt at some length with *Sivu-Rudra*, as the supreme deity and first revealer of the *Vedānta*, the poet passes in review the following succession of teachers (cf. Wilson, Works, i., pp. 201-2) : *Gauḍapāda* (verse 32), *Govindapādācārya* (33), *Śaṅkarācārya* (34-52), and his four disciples *Sureśvarācārya*, *Padmapāda-Keśava*, *Trotakācārya*, and *Amalakācārya* (53-56); *Viśvarūpācārya* (57), *Bodhaghānācārya* (58), *Jñānaghānācārya* (59), *Prajñānagiri* (61), *Siddhagiriśa* (62), *Īśvaratīrtha* (63), *Nṛsiṁhatīrtha* (64), *Ādyavidyātīrtha* (65), *Bhāratikṛishṇa-*

tīrtha (71), *Vidyāraṇya Muniśa* (72), *Candraśekharāraṇya* and *Nṛsiṁha Bhāratī* (81, 84, 87, 93), *Puruṣottama Bhāratī* (82, 85), *Rāmacandra Yatīndra* (86), *Vidyāśaṅkara* (88), and possibly some others disguised under hyperbolical epithets which may, however, refer to *Nṛsiṁha Bhāratīśa*, apparently alluded to allegorically (in v. 94) as the author's guru.

It ends :

मनुजा भक्तिसंयुक्ता ये पठेति गुरुस्तुति ।
ते अत्रिया निष्ठया लोके युक्ता वृक्षिमवाप्नुयः ॥ १२३ ॥
अश्वीकृष्णपादस्मृतिभूतपापः
अश्वीमन्तिर्विद्वानेनदयतोद्वर्यः ।
अश्वीशंकराचार्यैसुसंप्रदायः
अश्वीमन्तिर्विद्वानेनदयतोद्वर्यः ॥ १२४ ॥
नमस्त्रितिलमहाग्रिभः शुभैषा गुरुसंततिः ।
पुनाति सकलान् लोकान् जाह्वीव प्रकीर्तिता ॥ १२५ ॥

The commentary begins :

गुणवृद्धिगरिष्ठशास्त्रनेतृप्रसरद्वाक्सरणिप्रमेयेऽ ।
गुरुवृत्तिविषयपादयुग्मं सहस्रोते रथुनंदनं प्रपद्ये ॥ १ ॥
गुरुशतमतिगृहं सारवद्वीकरुदं
प्रवित्ततिविषयार्थीदमस्तप्रमृदं ।
कतिपयबहुधार्थव्याकरोत्यार्थपाद-
प्रणितिपरमनस्को लक्ष्मणस्तर्कर्गमैः ॥ २ ॥

तत्रादोषौ सगुणौ सालंकारौ शब्दार्थौ कार्ये । तत्र द्विविधे महाकाव्यमुपकार्यं च । सर्वोद्देशं महाकाव्यं । असर्गवद्वनुपकार्यं । उभये त्रिविधे गदाद्यमयं पद्यमयमुभयमयं चेति । ० - - ॥ तत्र समवृत्तमुपकार्यरूपं गुरुशतकमारिष्वस्त्रस्त्रुणाभिव्यञ्जनया तद्वावं प्रतिपिपादयिष्वस्त्रस्तुत्या पुरुषार्थं चतुर्थमपिजिगमिष्वतो गुरुपासने न ब्रह्मतत्त्वं चुभुत्सवः अश्वीमन्तिर्विद्वानेनभारत्यः कर्तृव्यय विद्वाभावसमाप्तिप्रचयामनान्यतरलिप्यता वाङ्मनसाभ्यो भंगलमातन्वंति । विनायकमहं वदे ॥ ० ॥

The first 11 leaves seem to have belonged to a different MS. ; the two portions overlapping each other, so that the text of verse 3 occurs both on the last line of fol. 11b of the former, and on fol. 12b, l. 4 of the latter portion. Moreover, the portion common to both

shows considerable divergencies ; and if the 10 missing leaves of the second MS. were written in the same style as the bulk of the latter, they should have contained a good deal more matter than is contained on the supplied leaves. Fol. 46 has also been supplied by another hand.

It ends :

झेशेन आतिमहता प्रतिपादिते यत्
तेऽत्रोक्तयुक्तिभिरतीव विभूषितं च ।
साक्ष्यमस्तु सकलस्य सदैव तस्य
श्रीरामकृष्णचरणाञ्जसमर्पणेन ॥ १ ॥
निगदितमिह साध्वसापु वा यह
वृत्तमतिना प्रविष्वार्थं लक्षणेन ।
तटस्त्रिलमपहाय दोषदृष्टि
चिरमवलोक्य विशेषयंतु संतः ॥ २ ॥
ईति अश्वीमन्त्रायणभट्टसूत्रिनुश्रीमद्वामकृष्णातनुजन्मअश्वीम-
न्त्रायणशर्णैराणा कृतौ गुरुशतकटिप्पणी समाप्तिमयासीत् ॥ ० संवत्
१६०९ समये पौषन्त्रुदि पौरीमास्या ॥

[H. T. COLEBOOKE.]

3965.

1443. Foll. 136; 4to, size 12 in. by 8½ in.; fairly written in Devanāgarī ; 25 lines in a page. Modern.

Nānakacandrodaya, a poetical account of the religious work of *Nānak Shāh*, the founder of the Sikh religion ; in 19 cantos.

It begins :

यस्याशानवशादसावनवपिर्दुर्वारदैग्नाम्यदं
संसारः सुखदुःखमोहगहनः प्राचीन उज्जृभते ।
दृष्टे यत्र विवस्त्रीव तिमिरं तूर्णं तिरोपीयते
सत्यं ज्ञानमनेतमेकमलं तद्वासता वो महः ॥ १ ॥
चौदार्थार्जेवकीर्तनोयकरुणः शौर्यादिलक्ष्मीगुणः ।
शास्त्रार्थव्यवसायिसंगनिपुणः अभागमज्ञाभिः ।
शश्वत्स्वीयसम्हैणीवचरणभानानुरक्तः कृती
राजासीतिजन्मर्कम्बेसु दृढः प्रस्पातकीर्तिः सुधीः ॥ २ ॥

प्रस्तावानांतस्त्रियमितररणः पृष्ठेविद्वापिलास-
प्रमासः सरसननातासंस्मृतो ब्रह्मनिः ।
सांगोपागश्चुतिकृतिपदुः स्वीयवासात्प्रयुक्तः
शांतो दोतः प्रभवति गुरुर्भेदासामानिधानः ॥ ३ ॥
सकलकर्मसु धर्मसु निहितो
विशद्बुद्धिविलासविरोहितः ।
सुरतरामसमाख्य उदारथीर्
नयति संततमात्ममुदानितः ॥ ४ ॥
ज्ञानं गुद्यतर्म मतित्वममर्तुं ध्यानं तथाध्यायनं
मानंदाध्ययनं सुयोगसयनं सहृदसंसाननम् ।
संभाष्यात्मगतौ रतः समभवद्वस्मावृतांगः सदा
सिद्धश्रोहरिदासयोग्यतुलधीर्देवरोवृत्तिकृतः ॥ ५ ॥
श्रीमद्भुद्धिसुधाकरः पदुत्तरः सर्वागमज्ञानभृद्
बेदातैर्कविचाराचास्तुरच्छ्रेत्यचिंतामणिः ।
सद्गुणाश्रमसिद्धशुद्धविलवत्सावान्यतस्त्रोत्सुकः
सर्वैश्वर्यसमन्वितो विजयते श्रीनानकार्यः सुधीः ॥ ६ ॥
श्रीबंदिः प्रभवत्यनेकगुणवद्वास्तुतः संमतः
मद्भिक्षाभ्यस्ते सदैव जनताकारास्त्वकल्पद्रुमः ।
थैरेष्व्यर्थेत्येच्चितस्यितिरतिसच्छस्वभावोर्जितः
श्रीमद्भुद्धिसम्बोहितेष्विमलज्ञानप्रधानप्रधीः ॥ ७ ॥
वालाख्यं पुरांगदं प्रति कथा प्रोक्ता निजप्राकृत-
द्वाया नानकसंगतात्मविशदज्ञानांबुधिः श्रोगुरोः ।
गंगाराममुदाद्य सैव भवता गीर्वाणवाणीवृता
आश्च मे कृपयेत्युवाच नृपतिः श्रीभागमज्ञाभिपः ॥ ८ ॥
श्रीजगहुरुनानककथायो नानकबंद्रोदयसमाख्यायार्थ-
सिंधुसमागमो नाम प्रथमः प्रस्तावः (114 stanzas),
इति० राजवहुमानो नाम द्वितीयः प्रस्तावः (121
stanzas), fol. 12; इति० अधिकारयहयः नाम तृतीयः
(123 stanzas), fol. 16b; इति० नृपमसादो नाम
प्रस्तावः (111 stanzas), fol. 21b; इति० परिणाम-
प्रथमः प्रस्तावः (172 stanzas), fol. 28; इति०
नाम षष्ठः प्रस्तावः (146 stanzas), fol. 34;
सिद्धविमोचन नाम सप्तमः प्रस्तावः (154 stanzas),
इति० सालसरायविमुक्तिनैमाश्वः प्रस्तावः (168
stanzas), fol. 48; इति० सुवर्णपुरगमन नाम नवमः
(149 stanzas), fol. 55; इति० सुमेह्याका नाम
प्रस्तावः (126 stanzas), fol. 60b; इति० भर्तृहर्ष-
नामैकादशः प्रस्तावः (139 stanzas), fol. 67;
सिद्धसंवादो नाम द्वादशः प्रस्तावः (218 stanzas),

fol. 76b; इति० भगवन्नुहितोऽन चोदः प्रसादः (155
stanzas), fol. 84; इति० भूगोलादिस्तीर्ण नाम चुटुरेः
प्रसादः (340 stanzas), fol. 97; इति० जीरावचितो
नाम येचदः प्रसादः (168 stanzas), fol. 105; इति०
गांधारगमन नाम चोडः प्रसादः (154 stanzas), fol. 111;
इति० कुरुचेचयाचा नाम चप्रदः प्रसादः (159 stanzas),
fol. 117b; इति० चनिताहुष्टारो नामाहदः प्रसादः (176
-stanzas), fol. 125b.

The last canto ends :

पंशो वभूष वित्ततो नहनीयकीर्तेर

स्वं प्रभूतमहिमा भवि नानकम्य ।

अन्मिन् नितेंद्रि[यन]षः परतापैनिषा

देवद्विनव्युतपराः पुरुषा भूयः ॥ १८२ ॥

तापश्चयम्य विग्रहो नामकचंद्रो हयाद्रिता ।

तनिम अयंतु मुग्ना वाङ्मो नियकत्याः ३ १० ॥
इति श्रीजगद्गुहनानककथाया नानकर्षद्वेदयमवाक्याशी
परिचयो नामेकोनर्विज्ञः प्रसारः ॥

[H. T. COLKWOOD.]

3966.

2683. Foll. 89; 4to, size 9½ in. by 7½ in.; Telugu character; 20-30 lines in a page; recent.

Camatkāracandrikā (*Siṁhabhūpālakirtisudhā-sāraśītalā*), a panegyrical poem celebrating (*Sarvajña-*)*Siṁha Bhūpāla*, a petty ruler of the zemindari of Pithapur, in the Rājamahendri district (Wilson)—composed, with a view to illustrating the principles of rhetoric, by *Viśva-*
svara Kavicandra. Eight cantos.

It begins :

वागदेवी बदने नम भूतु या ध्यामनोऽसिनो
 वर्णविक्षिप्तयागता च तदनुस्थानप्रयत्ना दंभः ।
 भावानी पदसंक्षया विद्यतो चेपातुमुखेसना-
 न्यानंदाननुसंदधाति विदुतो प्राप्ता नहावास्ता ॥
 रम्योऽप्यर्थतनुश्चला रमनयप्राप्ता गुणोऽसिनो
 चेतोरंनकरोति विक्षिप्तचित्तापार्क वयो विधत्तो ।
 नानालंकरणोऽश्चलादवस्तो(!) सर्वत्र निर्देवता
 श्वासैर्चति कामिनो च वित्ता कस्यापि पुर्वामनः ॥

कृतिरभिमतकृतिचतुरा यदि चतुरोदाहनयगुणोदारा ।
 इति लक्षणकृतिरासं रथे सिंगनृपगुणोदाहरणं ॥
 लोके राथवपांडवाकुत्तकाथागंधानुसंधायिनौ (० गंधानु०)
 तौ गंधाविव तनुनिप्रणिहितौ श्रीसिंगभूषाच्छ्रयः ।
 यायादादरणीयतां कृतिधियां गंधो इयमस्तकृतो
 नाहं यद्यपि तादृशो इस्यमस्ती राजा हि तादृगुणः ॥
 नृणां विधो च नाथे च शिष्या काश्यप्रयोजनं ।
 शिष्या च न चमत्कारं चादिता स्थिरतां भवेत् (!) ॥
 चमत्कारलु विदुषामानेदपरिवाहकृत् ।
 गुणं रीतिं रसं वृत्तिं पाक(पार्क) शश्यामलंकृति ॥
 समैतानि चमत्कारकारणं बुवते बुधाः ।
 गुणादीना वाक्यशोभा कृतौ साध्ययोगतः ॥

I., *varṇapadaviveka*, fol. 9; II., fol. 15; III., *arthagunadosha prabandhaviśeshaviveka*, fol. 28; IV., *gunaviveka*, fol. 36b; V., *alamkṛitau rasa-viveka*, fol. 48; VI., *śabdālamkāraviveka*, fol. 54; VII., *arthālamkāraviveka*, fol. 71; VIII.: इति सरस-साहित्यचातुरोदुररोलविश्वेश्वरकविचंद्रप्रणीतायां श्रीसिंगभूषाल-कौर्मिसुपासारशीतलायां चमत्कारचंद्रिकायां आहमो विलासः ॥

For other works of the same title see Aufrecht, Cat. Catt., s.v.

[MACKENZIE COLLECTION.]

3967.

3017. Foll. 718; size 10 in. by 6½ in. (bound in Persian fashion); indifferent, modern Devanāgarī writing; mostly 16 lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī, a poetical history of Kaśmīr, composed, in the 12th century, by *Kalhaṇa*, son of *Campaka*. Complete in 8 *taraṅgas*.

The work has been published (with the supplements) by the Pañdits of the As. Soc. of Bengal (Calc. 1835); and of *taraṅgas* 1–6, with a French translation of the complete work, by A. Troyer (Paris 1840–52); and a new critical edition, with English translation, by Dr. M. A. Stein. Cf. also G. Bühler, Detailed Rep. of a Tour ... in Kaśmīr, etc., p. 52 seqq.

[LORD ELPHINSTONE.]

3968.

3019. Foll. 43; size 7½ in. by 5½ in. (bound in the Persian fashion); legible, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī-samgraha, a continuation of the preceding work (by *Sāhebrām*).

The companion volume to the preceding work.

[LORD ELPHINSTONE.]

3969, 3970.

664 a, b. Foll. 90+58; size 11½ in. by 9 in.; good Devanāgarī writing (of 1807 A.D.); about twenty lines in a page.

Rājatarāṅgiṇī, *taraṅgas* 1–6; preceded by an index to the same portion of the work, compiled by *Bāla Govinda*.

The index ends:

४६८
चालगोविन्दमिश्रेण वेदतक्ताष्ट्रयुते ।
वर्वं राजतराङ्गिण्याः मृचीपत्रं विनिर्मितम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3971–3974.

2769 b-e. Foll. 149; size 12¼ in. by 8¾ in.; fair Devanāgarī writing of 1821 A.D.; 21 lines in a page.

Four sections of the history of Kaśmīr, viz.:

b. (foll. 16). *Taraṅgas* I. and II. of *Kalhaṇa's* work.

c. (foll. 62). *Śrivara's (Jainarāja-)Taraṅgiṇī*.

d. (foll. 43). *Taraṅgas* IV.–VIII. of *Kalhaṇa's* work.

e. (foll. 28). The 4th *Taraṅgiṇī*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3975–3979.

1146 a-e. Foll. 369; size 9 in. by 5 in.; legible, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Different sections of the history of Kaśmir, viz. :—

a. (foll. 157). *Taraṅgas* I.–VI. of *Kalhana's* work. Each *taraṅga* is paged separately (fol. 2 of the first of which is missing).

b. (foll. 141). *Śrīvara's* (*Jainarāja-*) *Taraṅgiṇī*.

c. (foll. 83). The first part of the 4th *Taraṅgiṇī*, to the end of the *Tāhirājavāṇśavarṇanam* (sl. 1–498).

d. (foll. 8). *Taraṅga* VII. 1–118 of *Kalhana's* work.

e. (foll. 80). The second portion of the 4th *Taraṅgiṇī* (sl. 499 to the end).

[H. T. COLEBROOKE.]

3980.

2848. Foll. 166; size 16½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing (European paper, watermark 1806); eight lines in a page.

Two sections of the history of Kaśmir, viz. :

a. (foll. 76). *Taraṅgas* I.–VI. of *Kalhana's* work.

b. (foll. 90). *Pandita Śrīvara's Jainarāja-taraṅgiṇī*, in four *taraṅgas*.

[DR. LEYDEN.]

3981.

• 837. Foll. 258; size 12½ in. by 5½ in.; good, large, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page. The MS. has suffered from damp in some places.

The three supplements to *Kalhana's* work, viz. :—

1. *Jonarāja's* (2nd) *Taraṅgiṇī*, ends fol. 75b.

2. *Pandita Śrīvara's* (3rd, or *Jainarāja-*) *Taraṅgiṇī*, ends fol. 202b.

3. The 4th *Taraṅgiṇī*, here likewise ascribed to *Śrīvara Bhāṭṭa*, ends fol. 258a:

पुराणगतोदाहे सा चमी नगरी नवा ।
सप्तनवीपिरहे जाते शूद्रनोदेव चलभा ॥
कृता श्रीष्टरभट्टेन धितोन महाल्लना ।
च्यलालृदीनपर्यंते राष्ट्रो राष्ट्रतंगिणी ॥
श्रीमद्राजतंगिणी संपूर्णा ॥ सं ६१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3982.

2414. Foll. 109; size 9 in. by 3½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Śrīvara's Jainarājataraṅgiṇī.

[?]

3983.

2901. Foll. 134; size 8½ in. by 7 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; sixteen lines in a page.

The same supplement to *Kalhana's* work.

[DR. LEYDEN.]

3984.

1581. Foll. 144 [numbered 146; five leaves (63, 110–112, 129) being wanting; while no. 54 occurs twice, and 127 thrice; and fol. 5 has been wrongly inserted between 64 and 65]; size 18½ in. by 3½ in.; modern Bengali handwriting; 5 or 6 lines in a page.

Nānakula-vamśāvalī, genealogies of some septs of the Kulina Brāhmans of Bengal (by *Mitra Dhruvānandaka*?).

It begins :

वन्ध्यो मुखैटी काञ्जित्र शोषालच तथा परे ।
चट्टः पूतित्र गाङ्गोली कुन्दयानी(?) क्रमादनी ॥
आयितो चहुरुपास्यः शिवो गोवर्धनः मुधीः ।
गा॒शिवो(!) मकरन्दच जाह्नवास्यसमा इमे ॥
यं उत्ताहमुतः ॥

आयितस्य परोवतेभ्यार्था देवलके पुरा ।
चट्टेन चहुरुपेण मकरन्देन चोचितः ॥
जाह्नवेन(?) समानो इसौ पूतिगोवर्धनेन च ।
उचितेन खादुकेन देवलेन समः पुनः ॥
महिन्द्रा माधवस्मेष्यो गृदिः शरणिकस्यथा ।
उषोको लौलकचैव पुत्री इसौ स्यातपौरुषो ॥ ३

Fol. 2b : इदानीं लक्षणमेनस्य सभाश्रिताः [१४] कुलीना
निगद्यने ॥

अरविन्दो हलो नामा(?) मुचो वाङ्गालदेवली ।
महेश्वरस्तपेशानो शोशोवादलिवामनाः(?) ॥
यशिदितो माधवास्यच कृष्णः कुतूहलस्यथा ।
समानाः कथिता एते लक्षणेन प्रपूजिताः ॥ १४ ॥
यं लौलिकसुतः ।

आर्द्रिः कृतासीम्बकरन्दवन्द्ये
ओलारविन्देन विनायकास्यः ।
द्वेष्यः सुवन्द्योपरराजग्रामी
गंभेश्वरस्तेष्यतयाय पश्चात् ॥
बूत्र तस्मात्सुत आयितो इसौ
ओचट्टवंशासुनभानुरेकः । ०

Numerous marginal and interlinear glosses have been added over the greater part of the volume. The top margin of fol. 1b has the following stanza, which perhaps belongs to the work itself :

नाता तां कुलदेवतां खलु सदा सन्मानमे हैमतो
यातां भक्तिविशेषतः कुलसभामध्ये सदा मोदितां ।
ओमङ्गल्याघटीयकादिकमहावंशावलिं पष्ठतो
वस्ये तत्परिवर्तवर्तनविधि मिश्रो भृवानन्दकः ॥

Cf. Rājendralāla Mitra, Notices of S. MSS., 1., nos. 400 and 402 (the final stanza of these MSS. has not been found in the present MS.).

Fol. 1a also is written over with stanzas, the first of which is :

पायम्यायमयाम्यते जलधरा वर्षेनि मुखस्यो
देवाधीशरणे भयान्तिरिपरिचाणे गरीयानसि ।
अन्यत् किं जनको अृतेन्दुकमला देवदुवाणामहो
गर्वः सर्वत एव ते समुचितो नागस्यथाने पुनः ॥

On fol. 125b we read :

कालिदासकुलं वस्ये यस्य काशी स्वन्द्यजे ।
चार्दिन्यैनोचितो गेहे योगानन्दच गाङ्गुली ।
गोविन्दद्विकडी पुत्री कालिदासमहामतः ॥

The M.S. ends :

श्रीपतिः केशवश्वैत तथा श्रीयदुनन्दनः ।
समानाः कथिता एते गाङ्गवंशप्रतिष्ठिताः ॥
देवीदासो महेश्वर गोपालो वैशिष्ट्यन्नः ।
वंशो गाङ्गस्यथा स्यातः पश्चगर्भेसना इमे ॥
समाप्ते यं यन्यः ॥

[?]

3985.

2351. Foll. 42 ; size 10½ in. by 5½ in. ; good, clear Devanāgarī writing of 1809 A.D. ; nine lines in a page.

Jāmavijaya-kāvya, a poem on the history of the *Jāma* dynasty of *Kaccha* and *Navanagara* (esp. of Śatruśalya Nṛipa), claiming descent from *Yadu* and *Krishṇa* ; in seven cantos, composed (?) towards the end of the 16th century) by *Vāñinātha*.

It begins :

करकिशलयर्कपादोलि मंगल्यमाल्यं
दधुरसि नतीस्य(?) नवीयः सौतयासञ्ज्यमानं ।
गुरुगनचलदश्चिप्रीतमाद्रोडमानी(?) मानो
दद्यनिहितभावो राष्ट्रवो चः पुनातु ॥ १ ॥
शक्तिनगतां नाथः कस्यावरणालयः ।
वासुदेव इति ओमानामारामोऽवतीयैवान् ॥ २ ॥
संभवेति विलीयते यत्तिमेषाच्चर्णालयपि ।
भुवो भारावताराय शो उन्नायत यदोः कुले ॥ ३ ॥

केवलं चित्स्वरूपो यो [न] वाज्ञनमगोचरः ।
 चिजगसंततेस्तस्य तत्र संततयो उभयत् ॥ ४ ॥
 अनूनशीर्यसौदर्यैर्यैर्गाभीर्यवानभृत् ।
 तत्रैकस्तनयो नाम शारो ज्ञातवतीमुतः ॥ ५ ॥
 कामारे सारसानीव राजानीव महाशीवे ।
 वसते कुमुमानीव मणीनिव वराकरे ॥ ६ ॥
 विषयाम्यदवैर्यैलि यशोजितजन्मयपि ।
 दैवतान्यवतोर्णानि शिताविव यदृच्छया ॥ ७ ॥
 नरदेवप्रधानानि संभूतानि नदनये ।
 धर्णयानि गुणोल्पैरास्यार्थेति सत्ता बनः ॥ ८ ॥
 चर्त्यते रिपतो शेषाल्लोभिर्भृत्यभवेः ।
 तेन ते जाम इत्येव दथते नाम सान्यये ॥ ९ ॥
 अगणेन(अगण्येन) गुण्याम[ः] भंगामरमकक्षः ।
 आसीनमममो नाम राजा जगति विश्रुतः ॥ १० ॥
 समो रूपेण कामस्य तेजसा च विदोजसः ।
 यज्ञसा शीतमहस्तेन नाम समो उभयत् ॥ ११ ॥
 सर्वेषां चैव लोकानामेकः स हृदयंगमः ।
 शैलेनोऽन्नसयन् चेतो निदाय इव चंद्रमा; ॥ १२ ॥
 यस्मिन्वाजति निःशेषं जगत्स्ते ययुद्दिष्टः ।
 उदयत्वैवरमणार्थपकारा इत्योवरे ॥ १३ ॥
 एकः प्रकाशको नृणां दारिद्र्युद्दितात्मना ।
 त्रिमिराशद्वकोशाना पश्चानामिव भानुमान् ॥ १४ ॥
 करप्रतापसंक्रान्तान् दिगंतानस्तिलानपि ।
 मृष्टवानेक द्वयायुदयभानुमानिव ॥ १५ ॥
 अपनेता छिपो नेता नाम नेताखिलक्षितः ।
 सिंधिविव रवेविंवो वंशे तस्मादज्ञायत ॥ १६ ॥
 जनकादपि सो व्यंतमुच्चैः पदमवाप्नवान् ।
 नयनानंदनो नृणां विषु रत्नाकरादिव ॥ १७ ॥
 कष्टावलिं स निर्देश यत्प्रतापानिन्द्रियैः ।
 यद्दृमलहरीश्यामो धाम(० मोद्दाम) व्योमास्तिलं चभौ
 अलंचक्रे कुलं कीर्या कीर्या चंद्र इत्योवरं । [॥ १८ ॥]
 नोतियार इति श्रीमान् नेतुः सूनुरज्ञायत ॥ १९ ॥
 किं ब्रूमस्तस्य भूभर्तुः स्तोत्रं ओत्सुखावहं ।
 यस्तेयामकर्णा श्रुत्वा रोनोर्चति तनूरहः ॥ २० ॥
 शेषशंकरकैलाशहिमवत्सुरनिष्ठगा[ः] ।
 भवलौचक्रिरे येन शकीर्णायंतशोभया ॥ २१ ॥

गाढापोडातिकारोदीर्घा विषयातयज्ञा उमुहः ।
 चरदो माव गृदीमा दृढाइकारसंगरः ॥ २२ ॥
 धनुरादाय यः भज्जनेकः भन् दृढिक्षमः ।
 उवीभकारीवीरी जानदग्य इवापरः ॥ २३ ॥
 चंडप्रतापदुर्धेष्व उपाहर्ता द्विषतो चितो ।
 ममुष्महपनो योष्मे कामाराणामपाविष ॥ २४ ॥
 विप्रान्प्रीणयतो नित्यं वसुभिर्वसुतेजमः ।
 अभवत्तनयस्तस्य जरादीन इति उमुहः ॥ २५ ॥
 जराद्यपि च यो नित्या स्तोयपुस्तप्रभावसः ।
 पालयामाम गो तस्माज्जरादीन इति उमुहः ॥ २६ ॥ ० २६ ॥
 कवयो यं महावाहुं राहुमाहुर्द्विषतिष्ठोः ।
 स राहुरिति नासामृतस्य पुचो भ्रहोपते ॥ २८ ॥ ० २८ ॥
 यो उमयत्करवालेन करालेन भ्रहीमिमा ।
 उदाल इति नासाम्य राहोः सूनुरज्ञायत ॥ ३० ॥ ० ३० ॥
 लक्ष्यावधि ममुष्मोये यद्वानविशिष्टेष्वते ।
 माषाङ्गीम इवास्यासोऽस्यारिदिति चोर्यवान् ॥ ३१ ॥
 उदयाय प्रतापाग्निर्वृद्धे उच्चुभीजले ।
 वधामास्य यशोहमः यशो भानसे जहुः ॥ ३२ ॥ ० ३२ ॥
 उद्दितयज्ञः शालिगालाजातादिगावलः ।
 महत्सलोपमस्तस्य लस्यो* नाम मुतो उभयत् ॥ ३३ ॥ ० ३३ ॥
 अशेषभूमिभृत्यूर्धवतित्तास्य(० उर्तिनस्तस्य) भूपते ।
 उद्वडो नाम पुत्रो भूत् काले आहकलेवरः ॥ ३४ ॥ ० ३४ ॥
 यशमोत्तादितः सोकः सोमो येनार्चितः सदा ।
 नृसोमस्तनयस्तस्य इयामो नाम यज्ञायत ॥ ३५ ॥ ० ३५ ॥
 मनोभवमनोहारिवियहो इस्य मुतो उभयत् ।
 काकुलापौरुषो नासा काकुराकुलिताहितः ॥ ३६ ॥ ० ३६ ॥
 प्रसस यो भनोपाहविडेविनिधनोष्मः ।
 तस्य रायधनो नाम पुत्रो भूद्वनदोपमः ॥ ३७ ॥ ० ३७ ॥
 सदानवर्त्तामद्वृतो उपनाकस्तेतो इनू(१) ।
 चलीयान् रूपशालो च चलीति तनयो उभयत् ॥ ३८ ॥ ० ३८ ॥
 ऐउक्तारिस्तेष्वेभिर्मेडित्तान्यको गुणः ।
 पौडरोकृतदिष्टोर्या समीउयमिति(१+) तासुतः ॥ ३९ ॥ ० ३९ ॥

* Dr. Burgess, Rep. of Archæol. S. of N. W. I., ii.-p. 201 seq., takes this king to have flourished at Nagar Thātā in Sindh, about 1250 A.D.

† Dr. Burgess calls him Jām Sāndha, and his (2nd) son Virjī.

विरोचन इवाशामु अरोचत वपुःश्रिया ।
 यः सरोहृष्णेत्रो भूद चैरिहा नाम तत्सुतः ॥ ५६ ॥ ० ५८
 मुखोपमितपृणौदुर्विशिखोच्छशात्रवः ।
 श्रीनितोग्रसखो इप्पासोज्ज्ञो नाम सुलक्षणः ॥ ५७ ॥ ० ६१
 अमंदानंदसंदोहे दुर्दुभिष्ठनिवंधुरे ।
 अभूद रायथनो नाम पुत्रो इस्य चित्रतेजसः ॥ ६२ ॥ ० ६३
 दानैवहुविधैर्यहैः सुप्रीता देवता हिजाः ।
 ततो इस्य पुत्रो भूत्रास्त्रा गंजने(?) शत्रुगंजनः ॥ ६४ ॥
 शत्याहतारतो(०ति)महः प्रोज्ज्ञसल्कीतिवृडलः ॥ ० ६५
 वेज्ज्ञाहुरभूत्रास्त्रा हज्जः[:] पुज्ज्ञावुजेक्षणः ॥ ६६ ॥ ० ६६
 निदाने(?)निधाने यं मुदामाहुः भैनिधानं बिडोजसः ।
 तस्य रायथनो नाम प्रधानं भूभुजामभूत् ॥ ६७ ॥ ० ९०
 श्रेयान्कुवेरकल्पो इस्य कुवेरसखसेनकः ।
 कवेर इति नास्त्राभूद्वरे[र] परविंवशत् ॥ ७१ ॥ ० ७२
 अथाहृदावनं भद्रं गोपालैरनुज्ञोविभिः ।
 विलसत्कृष्णवस्त्रौज्ञा नास्त्रा हल्घरो इभवत् ॥ ७३ ॥ ० ७४
 माक्षाक्लालो इरिगोणो विश्वालो यशसा भैः ।
 हरिपाल इति श्रीमान् नृपालोऽनन्तिन तत्सुतः ॥ ७५ ॥ ० ७६
 शुद्धे कुले इस्य नास्त्राभूत्वतः संपदवतः ।
 अनृनगुणसौदर्यो मुकुरे प्रतिविंवशत् ॥ ७७ ॥ ० ७८
 माक्षादिव प्रतीचीशो नौचीकृतिरिपृचयः ।
 तमाची नाम तत्सुतः समीचीनगुणो इभवत् ॥ ७९ ॥
 हुयोधनकुलं हंता यंता दुःशासनस्य च ।
 हरिभीम इति श्रीमान् साक्षात्क्रौम इवाभवत् ॥ ८० ॥ ० ८१
 राजो हल्घरो नाम पुत्रो हल्घरोपमः ।
 विश्वातकोर्तिः शत्रुणामसोदाशीविपोपमः ॥ ८२ ॥
 सच्चेतःकुमुदामोदी लाल्यो नाम तदात्मनः ।
 आमीज्ञामकूलाभेधिचंद्रमा नृपचंद्रमाः ॥ ८३ ॥ ० ८४
 यस्मिन् पालयति शोणीमासीचौरयं परं ।
 कामिनीना मनश्चौरे रूपे भूपस्य केवलं ॥ ८५ ॥
 तेजोनिर्भृतसर्वारो पस्मिन् राजनि राजनि ।
 विश्राताभूद्युद्दकथा शूना सुरतसंगरे ॥ ८६ ॥ ० ९२
 श्वीणः सन् द्विजराजो इकं प्राप्तैकः पुष्टिमश्वते ।
 वृद्धिमीयुद्विजातीना लाल्यभूपे तु लक्षणः ॥ ८७ ॥ ० ९३
 चिराय कच्छदेशं स खच्छदं खच्छमानसः ।
 च्छपालयस्त्वर्गीमित्र वासवो भूमिवासवः ॥ ८८ ॥

इति प्रवर्धमानस्यानन्यसाधारणश्रियः ।

स्य दिग्बिन्नयाकांशा कौतुकादूपतेरभूत् ॥ ११ ॥ ० १०३ ॥

Canto II., describing the successful invasion and conquest of Saurāshṭra, begins :

अथावनीभृतुरुद्यग्नेजसो

नियोगमालाय युयुत्सयोत्सुकाः ।

भटाः कराम्फालनमेव चक्रिरे

तथा नु मन्ये द्विषतो नितानिव ॥ १ ॥

Canto III. describes how, on the death of *Lāksha*, his successor, *Rāyula* (or *Rāvala*, as he is also called), subdues some rebellious chiefs, and, as a devout worshipper of *Vishnu*, resolves to reside in Saurāshṭra, ‘in order to be nearer to *Dvārāvatī*'; whereupon the king of Saurāshṭra calls out his tributary chiefs, and enters into an alliance with the ruler of the Dekhan, but is finally defeated; *Rāyula* then builds himself a new capital, *Navanagara* (in 1539 A.D., acc. to Dr. Burgess), where he subsequently dies and is succeeded by his son *Virabhadra*.

This canto begins :

ततः सदानंदसमुत्तियताभिर्

आशोभमानं परितः प्रजामिः ।

स पालयामास चिराय कच्छं

राज्यं नृपः स्वच्छमना मनीषी ॥ १ ॥ ० ४ ॥

तस्मिन् दिवे गतवत्ति(?) दिवंगे प्रभुवंशवीरे

श्रीरायुले राज्यपदाभिषिक्ते ।

शाणाद्विषक्षा उदिताश्च लीनाश्

चान्वग्ययौ दीनकृताभिलापात् ॥ ५ ॥ ० ३३ ॥

नवविभवविलासादेशविन्यासहेतोर्

नवभवनतागारामशोभाभिरामात् ।

चमिनवचयसाद्वो रावलक्षोणिपालो

नवनगरमितीदं नामतो नाम चक्रे ॥ ३४ ॥ ० ४६ ॥

स पालयित्वा हुतसर्वसंपत्

श्विति श्वितोद्वो विपिवच्चिराय ।

विन्यस्य पुत्रे श्रियमेव काले

दिदृश्येव त्रिदिवं जगाम ॥ ४५ ॥

श्रिया तनोर्निर्जितकामदेषः
श्रीकृष्णपादान्जनिरुदसेवः ।
श्रियोर्जितः पूजितभूमिदेषः
श्रोवीरभद्रः समभूदेवः ॥ ४६ ॥

Cantos iv.-vii. deal with *Virabhadra's* son and successor, *Satruśalya*.

C. iv. treats of the king's youthful pleasures, esp. those of the harem :

दिने दिनेशप्रतिमप्रतापः
मन्मगले मंगलुराशिरेषः ।
ज्ञातिचिंताहितगाढशत्यो
राज्ये अभिक्रिकः खलु शत्रुशत्यः ॥ १ ॥ ० २८ ॥

C. v., on the same subject :

प्रबोधितो दुदुभिनिःस्वनेन
प्रातः समुत्थाय स मानितार्थी ।
शुश्राव गोतान्यथ बंदवृद्धैर्
उहीयमानान्यथ मंगलानि ॥ १ ॥ ० ३९ ॥

C. vi. The king starts on a course of *digvijaya* (no particular countries being mentioned), and, implored by his wives, returns victorious:

अधोबुवाहारिवत्तिबुर्गमी(?)
नभस्युदासौनतया विरेजुः ।
तथा हि पूर्णाः खलु मानुषाणां
भवति नेत्रातिथयो विशेषात् ॥ १ ॥ ० ३९ ॥

C. vii., describing the daily life of the king, and esp. the enjoyments of the harem, also relates how a Muhammadan ruler (*sa pārasikah kshitiपाह*) came to meet the *Jāma* in a friendly way (*prītiṁ cikirshuh*); and having noticed among the tributary chiefs of the king of Navanagara one *Candrasena*, who had formerly given him trouble, he had him seized and fettered; on hearing which *Satruśalya*, enraged, pursued him and made him give up his vassal.

It begins :

ततः खचीर्येण विजित्य जेता
युद्धे विरुद्धान्वसुधाधिपालान् ।
पुरं प्रगच्छन्पुरुहूतज्ञाः
परं प्रगनंदतति ततान् ॥ १ ॥

It ends :

वशत्यापतपनो अस्तिलोकनुर्वृत्ते
ज्ञानेदयन् जगति विमृतकोर्तिर्वृद्धः ।
नक्षे दिवे जगति विजितशत्रुमहाः
श्रीजामवशतिलकः किल शत्रुशत्यः ॥ १०६ ॥
आस्ते यस्य समोप इव नगरी द्वारावती ज्ञोपतेरे
देवो नागविभूषणो इस्य नगरोपां इस्ति नागेष्वरः ।
नानाशास्त्रविचारचाहुचारुः श्रोक्तनामा हिनो
यस्यास्ते म चिरायुरलु जगति श्रीशत्रुशत्यो नृपः ॥ १०७ ॥
जीयाः श्रीयुतशत्रुशत्य भवतो भृयाद्वये भृतये
धेयाः सर्वविपश्चमूर्धेषु एवं तदो विहेयात्मः ।
मित्रेषाः परिपूर्ये: प्रशस्येष्टारिद्वावानले
श्रीरामं परिवित्यर्वसुमतीमाकस्यापालये: ॥ १०८ ॥
श्रीजामविजयं नाम कार्यं कार्यविदो नमः ।
कृपया शोधयत्वेतासुधियो हि दयालुः ॥ १०९ ॥
दोर्देऽप्रश्लप्रतापतपनस्याष्वसर्वाहितः
श्रीमज्जामकुलप्रदेव उदितः श्रीशत्रुशत्यो नृपः ।
शालोनाथकृते इस्य जामविजये तत्रहुयालंकृते
कार्ये दानविधानवर्णनविधी सर्गो इगमस्तप्रमः ॥ १ ॥
ममामो इय(!) जामविजयकार्यमिति ॥ संवत् १८६६ नावर्षे
भाद्रपदमासे कृष्णपथे दशमी १० बुधवासरे नीतनपुरवरे
पुष्करज्ञातो जोस्ते भगवानजोलालजो लिखितमिद ॥

[GAIKAWAR.]

3986.

1499. Foll. 57 (with *suddhapattras* to foll. 13, 35-9, 48-50); size 12 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Nripatinītaribhitavṛitta, a versified account, by *Lakshṇipati*, of the historical events which occurred after the death of the emperor *Aurangzeb*, or rather of his son and successor (*Muazzam*) *Bahādur Shāh*.

When *Aurangzeb* died in 1707, the second of his three surviving sons, *Azam*, proclaimed himself emperor, but fell, with two of his sons, in battle with his elder brother *Muazzam*, who

thereupon was proclaimed emperor under the name of *Bahādur Shāh*. On his death, in 1712, his second son, *Azīm-ush-Shāh*, proclaimed himself emperor, but perished in a sally from his camp while invested by his elder brother *Muizz-ud-dīn*, who then ascended the throne under the title of *Jahāndār Shāh*. The cause of *Azīm-ush-Shāh's* son *Farrukh Siyar* was, however, espoused by *Saiyid Husain Alī* and his brother *Saiyid Abdullaḥ*. It is at this point that the story commences, which is intended, at the same time, to serve the purpose of a frame for a course of instruction in political ethics and diplomacy :—

पृथर्णे शासति कूर्गाद्रौ श्रीजगच्छ्राजनि ।
पृथिवीनाथनिखिलक्षणेश्च सुलक्षिते ॥
लक्ष्मीपतिडिनाभ्येण वृक्षांते मंचिभूपयोः ।
लिख्यते निजशेमुख्या (०मुख्या) शकप्रस्थमुद्वर्व ॥
सर्वेषां भूमिपालानामुपदेशाय शोभने ।
अनयव्यवसंक नोतिगिरिते बुद्धिवर्यकं ॥
सौरंगजे वभूमोद्रुतनयस्य तु नंदने ।
मौजदोनाभिधे भूषे शकप्रस्थे स्थिते सति ॥
नोतिक्षे युद्धकुशले दुष्टामात्रिशिर्दके ।
भयभीतैस्तु शयदैर्गते (? शब्दे०) पाटलिपुत्रकं ॥
द्रुतं भूमोद्रभातृष्य द्रष्टुमात्महिताय तु ।
अनभम्हीनतनयः फर्केसाहाभिपत्तु तैः ॥
संदृष्टसञ्च भूमोशलक्षणेस्तु सुलक्षितः ।
अभिवादा तु ते तत्र स्थितं भयविवर्जितैः ॥
अवटुज्ञाभिपत्तेषां मुख्यभूतस्तु यः स्थितः ।
तनोक्तं तस्य निकटे तत्कालसदृशं वचः ॥
समर्थो नाजमो यस्तु पितृव्यापादकं न हि ।
व्यापादयति तस्याशु धर्मः कीर्तिसमन्वितः ॥
स्थर्यं याति यतस्समात्समर्थोनामन्वेन तु ।
तात्व्यापादकः कार्यं व्यापादः सर्वभावतः ॥
तात्व्यापादकं हंतु यो न कुर्वति (!) यत्कं ।
स जीववेत्र मृतको देहोते जायते खरः ॥
तात्व्यापादकं हंतु जायते यस्य वै घृणा ।
असंशयं स विडिङ्गोत्त्वो जारजातकः ॥

समर्थो यस्तु तातस्य हंतारे हंति वै न हि ।
हंतुमिच्छति ते व्रजपाणिगीर्वाणवंदितः ॥
अश्वस्यास्ता स्थर्यं पूर्वे तातहंता न किं हतः ।
धृष्टद्युमः पुरा रात्रौ पश्चामारतया द्रुते ॥
पराश्रेरण किं पूर्वे स्वतातानिष्ठकारकाः ।
न हता राष्ट्राः क्रूराः स्थर्यं चानृत्यहेतवे ॥
हिंदूकानी यथा आद्वात्पितृतृप्तिः प्रजायते ।
यद्वानानी तथा तातहंतुर्व्यापादनेन तु ॥
मौजदोनो न यावत्तु त्वया संहन्यते प्रभो ।
पितृणि तत्र निर्मुकिस्ताववैत्र प्रजायते ॥
इत्याकर्ण्य वचस्तस्य फर्केसाहेन ते प्रति ।
क्रिपते वचने चेदं तत्कालसदृशं स्थर्य ॥
मौजदोनो इसि भूमीद्रो बलवान् राजवंदितः ।
ज्ञाहं तस्यालिम धातृत्यो बलहीनो निरंतर ॥
यावत्तेन ममोपेषां विहितास्ति कृपाधिया ।
जीवने जायते तावन्म तेन यदा स्थर्य ॥ ०

The story is continued, in a rambling way, to the end of the power of the Syeds, when (in 1722), as a final, futile move, after the murder of his brother, *Syed Abdullaḥ* set up *Rufy-al-Kadr* (रफीलकदर), son of *Buhādur Shāh's* son of the same name, as counter-emperor.

The verses contain numerous modern dialectic and Persian words, usually explained in the margin, such as नाजमो in v. 9 above, explained by पुत्रे, अमंद (by स्यादमंसु मंत्रिणि, fol. 2b), करिम (by रिपौ तु करिमो भवेत् ib.), जारकाच (by जार-काचलु जनके), पारवादी (= चन्द्र), मज्जन (= सरित्यति), चार (= च्वान्न), मरोज (= परिडत), साहिव (= प्रभु), etc.

It ends :

फर्केसाहस्तु जन्मालदीनस्याशो न वै यदि ।
चसामाधीश्वरस्याशो यदि नो उज्जीतसिंहकः ॥
संचित्राशी न चेत्रौ स्तस्तहिं तस्य तयोश्च वै ।
दृपणं चास्ति सुमहत्वेभ्यो दृपणवर्जितः ॥
ईश्वरः सर्वभावज्ञो देहं दास्यति चोलठं ।
असारे सारसे (=संसारे) किंचित्कालं मे यशसः स्थितिः ॥
जायतामिति संचित्य यथा सर्वेस्तु कार्यकं ।
क्रियते तु तथा चात्र मयावि निजभापया ॥

लिलित चास्ति यत्क्वचित् तदिदं सर्वपार्येः ।
द्रष्टव्यं न मयि ह्वेषः कर्तव्यः सर्वभावतः ॥

इति श्रीलक्ष्मीपतिलिखितं नृपतिनोतिगम्भीरं वृत्तं ॥
On fol. 1a Colebrooke's Pandit calls the
work नृपनोतिगम्भीरनोतिशास्त्रं.

[H. T. COLEBROOKE.]

3987.

2320c. Foll. 8; size 12½ in. by 4½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; seven lines
in a page.

Ratnasenakulavamśamuktāvali, by *Bhava-*
datta Pandita; a genealogical account of a
family of Rājas of the common appellation of
Sena, beginning with *Ratnasena*, and ending
with *Ranavīrasena*, by order of whose father,
Rāna Bāhadūr (Bahādur) Sena, the pedigree
was composed, in 1802 A.D.

It begins :

सरस्वती व्यक्तिसुभक्तिशक्तिभिर्
निजार्थसार्थे इन्गतागतामृतः ० प्रितः ।
बुधेषु योग्या समुपासिता सती
रसानुकूला जयतीति मे मतिः ॥ १ ॥
आचार्यादीवराहार्थनिर्देनामुनाध्वना ।
चरिष्णोरस्तु मे पश्चः द्यमासोकथेभृत्यः ॥ २ ॥
शक्तिर्नैपुण्यमयो न पुरुणं
शिष्या कवीनां प्रतिभान न मे अस्ति ।
किंत्वेकमात्रं कविताविधी भा
ओमदुरुणा हि कृपा नियुक्ते ॥ ३ ॥
कार्यं नव्यं सौषधं चेद्वजेत
नानीयाप्त्वौरवं विश्व एव ।
आहो हंहो सौषधं चेद्वजेत
तन्मे लोके लाघवं शालिनीदम् ॥ ४ ॥
रणाशाह्वद्रमुखसेनमुखाद्
उपिगत्य शासनमधीतरमः ।
भवदन्नपरिडत इमी कुरुते
प्रमिताद्यर्थं नृपकलावलिकाम् ॥ ५ ॥

सक्षिं ओरलमसेनो उभवदत्तिदित्तासवैगवीरित्वे-
याहचूहायनक्रहिपवमठषटायेभयमोदित्तारात् ।
कोदद्वामन्यदद्वात् स तरलतरवायैहवचीरवेध
भेजाते चन्द्रलक्ष्मी निरवधिग्निरप्तराया भरायान्॥५०

Ayodhyānagarisālikā, Citura, Vināyakapuram, Pālyāpuri, and Makavānanāmākam puram are referred to as places where different members of this family were domiciliated.

It ends:

अश्रीमन्महादत्तनृपाद्धभूर्भयिषाभूपालगुलाभिभाजः ।
जगिष्यथोदयेपल्लीभवतः पुचास्यस्थाहमहा भवान्मः॥५६॥

अश्रीमन्मध्योपालसेनो महीना
राजा यस्या सा च राजनन्तरे भुः ।
इत्य पूर्वे वित्तयित्वैव विहीर
अन्यथास्या चास्य तापाकृतभूत् ॥ ३८ ॥ ५७ ॥ ३९ ॥

रणवाहदूरयुतसेन दकिका
रसना कुहूनिनदमन्नभाषिणो ।
किल यस्य वीरकमलालयः शायः
शायने जयत्रिय उत्ते अषि संहतम् ॥ ३९ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥

वसुधातलं समरवाहदृः प्रभुः
स्वयशःसुप्रातिपद्धतिलोकतोत्तिविम् ।
स्वविभावलोकसमवेत्तिविद्वेर
गुणविक्रमान्विलितु तदेयानुमः ॥ ५९ ॥ ५९ ॥ ५१ ॥

राजन्यप्रमुखतया तु राजसेनो
उन्नयास्यो उजनि तत इव राजराजात् ।
चित्रं किं न चहुतुली प्रहविंलौ ताम्
आहटो अषि च सुलुली कदापि नैकाम् ॥ ५३ ॥

कौशरे वयसि कुमारविक्रमो उष्य
सौदर्ये रतिपतिरेव कुसितो ज्ञः ।
मादृश्विर्विवुपननैः कुमार इत्या-
स्यातो उसी नरपतिपुत्रराजसेनः ॥ ५४ ॥

अश्रीचत्वरेशो रणवाहदूरसेनस्तु लभ्या राजवीरसेनम् ।
प्रापान्यतो उर्ध्ये व्यग्रेशमहैव्यवर्यमहं तनये प्रमोदतः ॥ ५५ ॥
शाके चतुर्भुजपत्रापरभूमियुक्ते
रात्रि दिवे बृष्टवलादुपचोयमानम् ।
अश्रीराजसेनकुल नायनिमातिरंजा-

मुक्रावलैः यथितवान् भशदप्तीमान् ॥ ५६ ॥

[Dr. F. BUCHANAN.]

3988.

2364. Foll. 32; size 10 in. by 4 in.; careless Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; six lines in a page.

Vamśalatā, a compilation of genealogies of kings, by *Udayanācārya*.

It begins :

तीर्थैः कोटिनसाग्रकैश्च दिविजैस्सार्कं महीमण्डले ।
स्तभोत्पादनर्दत्तिंपरं कम्पयन्यस्तिलोकम् ।
भित्ता राष्ट्रसगृदपाठलपुद्दु वष्टःस्थलं ष्टेत्रकं
प्रहादाय वराह्वरं च निनदौ(०दे) तं तारसिंहं भजे॥१॥
वाग्देवी यस्य जिह्वाये नरोनर्ति सदा मुदा ।
तं गुरुं परमानंदं नौमि नित्यमखितम् ॥ २ ॥
वरीचर्तुं सदास्सार्कं नृसिंहो हृदये प्रभुः ।
यस्य स्मरणमात्रेण छीयन्ते सर्वसंशयाः ॥ ३ ॥
सृत्वा सृत्वा गुरोः पादं नत्वा गुरुपरंपराम् ।
उदयनाचार्योऽहं वै वस्ये वंशलतां शुभाम् ॥ ४ ॥
वंशाभेः छातिगम्भीर्यै छाहं चात्प्रतिस्तथा ।
तथापि वस्ये कृपया हर्वैशलतां तथा ॥ ५ ॥
वंशानामेव ह्यानन्याःपारं नैव च विद्यते ।
शास्त्रसिद्धान्तशैव संक्षेपेणेह कथ्यते ॥ ६ ॥ ०

Sūryavamśa, foll. 3a-11a; *Nabhagavamśa*, fol. 5a; *Ikshvākutanayam*, fol. 5b; *Rāma-cundrasya vamśavarṇanam*, fol. 9a.

Somavamśa, foll. 12b-32a; *Jayāter vamśah*, fol. 14b; *Gautamavamśa*, fol. 16b; *Māgadha-rājānah*, fol. 19a; *Yador vamśah*, fol. 20b; *Kaler ārambhe rājavamśavarṇanam*, fol. 29a.

It ends :

उदरं भरतस्यार्थः सत्यते भार्यमेव हि ।
ब्रह्मविद्यत्रशूद्राणां यो बली भविता नृपः ॥
सर्वं वंशयाः समाख्याता विस्तरेणात्यशस्तथा ।
तेन तेनैव बोद्धव्या देशो देशो नृपास्तथा ॥
इति श्रीमद्दयनाथार्थ्यकृतो वंशलतात्मकः समाप्तः ॥ सम्पृष्ठं शुभम् ॥

[DR. F. BUCHANAN.]

2. ORIGINAL COLLECTIONS OF MISCELLANEOUS VERSES, AND ANTHOLOGIES.

3989.

2411. Foll. 9; size 8½ in. by 3¼ in.; legibly written in Devanāgarī; 8 or 9 lines in a page.

Cāṇakya's collections of sententious couplets, entitled *Rājanīti(-samuccaya)*.

The MS. contains first the shorter collection, or *Laghu-Cāṇakya* (A), consisting of a hundred couplets, arranged in eight *adhyāyas* (the last two of which are wrongly numbered 6 and 7). This version differs considerably from those hitherto published.

Then follows the first, and part of the second, *adhyāya* of the larger collection, or *Vṛiddha-Cāṇakya* (B).

A., *adhy. 1.* begins :

प्रणम्य शंकरं देवं ब्रदायं च जगद्गुरुं ।
विशुं प्रणम्य शिरसा वस्ये शास्त्रमनुज्ञनं ॥ १ ॥
चालिक्येन(!) स्वयं प्रोक्तं(प्रोक्तो) राजनोत्तिमुच्यः ।
तमहं संप्रवस्थामि नराणा बुद्धिवर्धने ॥ २ ॥
अतोर्थे पठ्यते शास्त्रं कौरीतिलोकेषु जायते ।
कौरीतिमान्यन्यते लोके परत्रेह च मानवः ॥ ३ ॥
यलो पलितकायेन कर्तव्यः चुतसंयहः ।
न तत्र भनिनो याति यत्र याति चहुश्रुताः ॥ ४ ॥
श्रुत्वा धर्मं विजानाति श्रुत्वा सञ्जाति दुर्मतिः ।
श्रुत्वा ज्ञानमधामोति श्रुत्वा मोक्षं च गच्छति ॥ ५ ॥
श्रुते यलविरागाय न धर्माय न शात्रये ।
किं तेन पठितेनापि काकभाषतमेव(०भाषित०) ततः ॥ ६ ॥
संडसंडेषु पांडित्यं क्रयक्रीतं च मैथुनं ।
भोजनं च पराधीनं तिसः पुंसां विडंबनाः ॥ ७ ॥
पदं पदार्थे पादं वा व्याहरेणः सुभाषिते ।
मूर्खोऽपि [प्रा]ज्ञतां याति नदीभिः सागरो यथा ॥ ८ ॥
नदीतोरेषु ये वृक्षाः या च नारो निरंकुशा ।
मैत्रिहीनश्च यो राजा तस्य राज्यं विनश्यति ॥ ९ ॥

- सेवितव्यो महावृद्धो (० स्त्र.) छाया भवति शीतला ।
 यदि दैवाकालं नास्ति छाया केन निवारितः (० ता) ॥ १० ॥
 इति श्रीबृद्धचाणिके राजनीतिशास्त्रे प्रथमो उधायः ॥
- II. अतिदानाद्विलिंबेदो नष्टो मानास्तुप्योदयः ।
 विनष्टो रावणो लौत्पादति सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १ ॥ ० ९९ ॥
- III. अन्यथा वेदशास्त्राणि ज्ञानपादित्यमन्यथा ।
 अन्यथा तत्पदं शीते लोकाः क्रियंति चान्यथा ॥ १ ॥ ० १० ॥
- IV. शुचिभूमिगतं तोयं यत्र लेपो न विद्यते ।
 लेपस्यानं परिवर्ज्य अन्यतस्यानं भवेच्चुचिः ॥ १ ॥ ० ९३ ॥
- V. का प्रीतिः सह मार्जनैः का प्रीतिरवनीपत्तौ ।
 गणिकाभिष्ठ एव प्रीतिः का प्रीतिर्भिषुकैः सह ॥ १ ॥ ० ९५ ॥
- VI. मिहरपेण रानानो व्याघ्रपेण मंत्रिणः ।
 भृत्याश्च गृग्रहपेण स्थंयं यास्यन्ति वै प्रजाः ॥ १ ॥ ० ९२ ॥
- VII. किं कुलेन विशालेन विद्याहीनस्य देहिनः ।
 अकुलीनो ऽपि विडान्यो दैवतैः सह पूज्यते ॥ १ ॥ ० ९ ॥
- VIII. धनवानकुलीनो ऽपि कुलीनो धनवर्जितः ।
 सुविद्वान् जातवशो ऽपि निर्धनः परिभूयते ॥ १ ॥ ० ९९ ॥

B. begins :

प्रणम्य शिरसा विष्णुं चैलोक्याधिपतिं प्रभुम् ।
 नानाशास्त्रोद्वृतं वस्ये राजनीतिसमुच्चयं ॥ १ ॥
 अधीवेदं तथा शास्त्रं नरो ज्ञास्यति तस्यतः ।
 खर्मोपदेशविज्ञानकार्याकार्यैः चुभाषुभं ॥ २ ॥

तदहं संप्रवस्थ्यामि ॥ ३ ॥ मूर्खोः शिष्योपदेशेन ० ४ ॥ हुए
 भायै शठं मित्रं ० ५ ॥ आपद्यें धनं रघेह ० ६ ॥ त्यजेदेकं
 कुलस्यार्थं ० ७ ॥ चलत्वेन पादेन ० ८ ॥ यस्मिन्देशे न
 सम्मानो ० ९ ॥ पंच यत्र न विद्यते ० १० ॥ धनिकः श्रोत्रि-
 यो राजा ० ११ ॥ इत्यादः प्रेषणे भृत्या ० १२ ॥ जातुरे व्यसने
 प्राप्ते ० १४(!) ॥ वरयेत् कुलजो प्राप्तो ० १५ ॥ नदीनां च
 नस्तिनां च ० १६ ॥ विषादप्यमृतं याहं ० १७ ॥ स्त्रीणां द्वि-
 गुण चाहारो ० १८ ॥

इति श्रीबृद्धचाणिके राजनीतिशास्त्रे प्रथमो उधायः ॥
 अनुत्ते साहसं माया ० १ ॥ भोज्यं भोजनशक्तिश्च ० २ ॥
 यस्य पुत्रा वशे भृत्या ० ३ ॥ ते पुत्रा ये यिर्मकाः ० ४ ॥ परोक्षे
 कार्यहंतारं ० ५ ॥

* Of editions may be mentioned the *Cāṇakya-saṭakam* (110 verses) in Hæberlin's Anthology (pp. 312-22); another (109 vv.) ed. A. Weber (Monatsber. of Roy. Ac., Berlin, 1864); a series

of 91 verses peculiar to Nepal MSS., ed. by J. Klatt (Halle, s.d.,? 1873); *Laghucāṇakyam*, with Italian transl., by E. Teza, Pisa 1878; *Vriddha-Cāṇakya*, Bombay, 1858. Cp. E. Monseur, *Cāṇakya*; récension de cinq recueils de stances morales (Par. 1887). Most of the verses are included in Böhtlingk's *Indische Sprüche*.

[?]

3990.

1518a. Foll. 19; size 9½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Cāṇakya's Rājanīti. The larger collection, consisting of 352 *ślokas*. Rather incorrect.

It begins :

प्रणम्य शिरसा विष्णुं चैलोक्याधिपतिं प्रभुम् ।
 नानाशास्त्रोद्वृतं वस्ये राजनीतिसमुच्चयम् ॥ १ ॥
 मूलमूर्खं प्रवस्थ्यामि ० २ ॥ पठनादम्य शास्त्रम्य ० ३ ॥ तदहं
 संप्रवस्थ्यामि ० ४ ॥ रूपयौवनसंपदवौ ० ५ ॥ ०

It ends :

आचार (० १०) विनयो विद्या प्रतिष्ठा तोर्येदशेनम् ।
 निषा वृत्तिस्थो दानं नवधा कुललवणम् ॥ ३५५ ॥
 वालो ऽपि चोरः स्वविरो ऽपि चोरो
 वृद्धो पुत्रा दंडधरो ऽपि चोरः ।
 [राजापि चोरः] सचिवो ऽपि चोरा
 चोरं विना न प्रसर्यति नार्यः ॥ ३५२ ॥
 इति श्रीनीतिशास्त्रे चाणक्यं समाप्ते ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3991.

1121b. Foll. 29; size 12 in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1786 A.D.; 8-10 lines in a page.

Rājanīti, in 16 *adhyāyas*, in mixed Hindi and Sanskrit. *Adhy.* 1-8 are ascribed to *Laghucāṇakya*, 9-16 to *Vriddha-Cāṇakya*.

It begins : अथ राजनीति लिखते ॥ दोहरा । विषन-
 विनासनभयहरनकरनवृचिपरगामु ० १ ॥ शुचिपुष्टोति ० २ ॥
 स्त्रोक ॥

प्रणम्य शंकरं देवं ब्रह्माणं च जगद्गुरुं ।
विष्णुं प्रणम्य शिरसा वस्थे इहं शास्त्रमुत्तमं ॥ ३ ॥
दोहरा । शिवकौसीमुनवाइकै० ४ ॥ स्मोक । आशिकेन
स्थं प्रोक्ष० ५ ॥ ०

Adhy. 8 begins fol. 12b: अथ वृद्धचानिके॥ स्मोक ।

प्रणम्य शिरसा विष्णु० as in MS. 1518a.

It concludes with three Hindi verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

3992.

3024. Foll. 184; size 13½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8–11 (on foll. 65–80, 2 or 3) lines in a page.

Kāmandakiya-Nītisāra, with a commentary, entitled *Upādhyāyanirapekshā*.

The text has been published, with extracts from the commentary, in the *Bibliotheca India*, by *Rājendralāla Mitra* and *Jagannāhō Tarkālānkāra*.

The Commentary begins:

चतुर्मुखमुखांभोजवन्हंसवर्घम् ।
मानसे रमती नित्यं सर्वमुक्ता सरस्ती ॥ १ ॥
अभिप्रतार्थसिद्धिर्थं पृजितो यः सुरैरपि ।
सर्वविभृज्जदे तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ २ ॥
चेतश्चक्रे शिलालाङ्गानव्याभिसामर्थ्यादितणा ।
नमो विनिभितानन्तभवध्वंसाय शंभवे ॥ ३ ॥
व्याख्या मुखावबोधार्था स्पष्टा मृक्ता मुसंगता ।
कामंदकिप्रश्नीतस्य नोतिशास्त्रस्य लिख्यते ॥ ४ ॥

शास्त्रकारः स्वास्त्रादौ नमस्यति नमस्कारं करोति । किं
मर्यमिति चेत्तमस्यनमस्कारात्पुण्यमुपश्यते । तदुपश्यमानं गिरो-
धादपुण्यं निवर्तयति । तत्रिवृत्ते तु कार्याणां विग्राहीनामभावं
मन्यमानः सकलार्थशास्त्रपाठावारदृशा कामंदकिराह । यस्म
प्रभावाद० ।

[J. R. BALLANTYNE.]

3993.

1025. Foll. 192; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing, by three or four different hands; nine lines in a page.

The same work, and commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

3994.

2769a. Foll. 112; 4to, size 12 in. by 9 in.; clear, modern Devanāgarī writing; 21 lines in a page.

Nītisāra, with commentary.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

3995.

2539e. Foll. 22; size 10½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of 1547 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Bhartrihari's Śatakas, viz.: *Vairāgyaśataka* (123 vv.), *Nītiśataka* (106 vv.), and *Śringāraśataka* (111 vv.).

Bohlen's edition (Berlin, 1833) of *Bhartrihari's* centuries being based exclusively on four of the MSS. of the India House, it will suffice to refer to his preface, pp. x. and xi., for a description of them. The present is his MS. B (old number 1987).

Dated : संवत् १६०४ वर्षे राज्यसनामसंवत्सरे चैत्रमुद्दे ११
स्कादशी गुरु॒ खपरोपकारार्थे गणेशार्थितेन लिखितमिदं
पुस्तकम् ॥

In K. K. Telang's edition of the first two *śatakas* (Bombay, 1874) a useful comparative conspectus is given of the verses in the different editions and MSS. used by him. Numerous other editions of the work have been published in India, both with and without commentaries and vernacular translations. Also an English translation, by B. H. Wortham, in Trübner's Or. Ser., 1886. [GAIKAWAR.]

3996.

1151b. Foll. 18; size 9 in. by 5 in.; Bengali character; eight lines in a page; European paper.

Bhartrihari's Vairāgyaśataka (104 vv.). This MS. was not known to Bohlen.

[H. T. COLEBROOKE.]

3997.

2150. Foll. 33, 32, 32 resp.; size 11 in. by 6½ in.; no date; number of lines varying.

Bhartṛihari's three *Satas*, with a commentary.

The commentator's name is not mentioned in this MS., but the commentary on the *Nītiśataka* appears to be identical with that assigned to *Maheśvara*, in a MS. described in Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 47.

The comment on the three centuries begins as follows:

I. *Vairāgyaśataka* (86 vv.): चूडोऽसित चारुचंद्र० ॥ १ ॥ योगिनो चेतःसमनि चेतः मन एव समनि गृहे ज्ञानमेव प्रकर्षेण हीयो यस्य श्वर्मूलो हरः शंकरः विजयते सर्वोत्कर्षेण वर्तते । किं कुर्वन् सन् । ज्ञतः ज्ञतरे स्फुर्जत् प्रस्फुरत् । ० चपारमोहतिमिरस्य प्राभारमज्ञानलक्ष्मुशाटयन् दूरोकुर्वन् । पुनः किं कुर्वन् । श्रेयोदशाये श्रेयसां पुण्यानां दशा तस्या जग्ये स्फुरन् प्रकटयन् ।

II. *Nītiśataka* (110 vv.): दिक्षालाल्य० ॥ १ ॥

विष्वेशं विश्वहर्तारं गणराजं नमास्यहं ।
ज्ञातदी वरदो नौमि जाग्रापनुव्ये तथा ॥ १ ॥
श्रीगोपालं नमस्त्वाय नत्वा गुरुपरपराम् ।
भर्तृहरिकृतो ग्रंथस्य चाल्या करोम्यहम् ॥ २ ॥
दिग्भिति दशदिशासु तथा भूतभविष्यवर्तिमानविकालेषु जन-
वज्ज्ञानाः । जन एव जनेतः ज्ञतो नास्ति । चिन्मात्रमेव ज्ञान-
मूर्तिः स्वरूपं यस्य०

It ends: जनस्तेजस्तिनः सुखमसून् प्राणानपि वर्जन्ति ॥ ११ ॥
इति श्रीभर्तृहरिणा विरचितं टोकायां नौतिशतकं समाप्तम् ॥
[इति महेश्वरकृता नौतिशतकटोका समाप्ता ॥ R. M.].

III. *Śringāraśataka* (100 vv.): शंभुसंभुहरयो० ॥ १ ॥ परं तु नास्ता सम्यग्विचारिते चेत्परिणामे वैराग्यमेषास्ति । निनासुतिः सुतिनिंदा वा द्विप्रकारो जस्ति । उच्च तावत्सुति-
निंदाप्रकारः । ०

Cf. R. Garbe, Tübingen MSS. (2nd coll.), no. 62.

This is MS. A of Bohlen's edition (praef., p. x.), old number 1791. [GAIKAWAR.]

3998.

1419b. Foll. 15; size 11½ in. by 4½ in.; indifferent, modern Bengali handwriting; 11 or 12 lines in a page.

Bhartṛihari's Śringāraśataka (100 vv.), with the same commentary.

The latter commences: च य गुणारसां नासा चरं
तु सम्यग्विचारितो चेत्परिणामे०

This is MS. C of Bohlen, old number 1549.

[H. T. COLEBROOKE.]

3999.

1203a. Foll. 20; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of 1798 A.D.; 7-10 lines in a page.

Bhartṛihari's Śringāraśataka (101 vv.), with the same commentary, commencing as in the preceding MS.

This is MS. D of Bohlen, old number 1378.

[H. T. COLEBROOKE.]

4000.

1854. Foll. 25, 19 & 24; size 11 in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgari writing; 7-11 lines in a page.

Bhartṛihari's three *Satas*, with a rhymed paraphrase (*līkā*) in Marāṭhī.

Noticed by Bohlen under the old number 140.

I. *Nītiśataka* (99 vv.): यो चित्तयामि० ॥ १ ॥ मो जोस चित्तित जसे नहचे तिला मो । माने तिला चपर तो पर जन्मगामो । मंगुट मंडिचइ जानवधुच पाहों । चिक तोस त्यास बदनास इला मस्ता हों ॥ १ ॥

II. *Śringāraśataka* (100 vv.): चूडोऽसित० ॥ १ ॥ मोलि स्थान मनोङ्ग चंद्रुकलिका०

III. *Vairāgyaśataka* (116 vv.): [चूडोऽसित० ॥ १ ॥] च य तृष्णापहतिप्रारभः ॥ श्रीते देशमनेकतुर्गचित्तम० २ ॥ १ ॥ शिखो निधिकलो महाविषमर्दगेद्धातरा० । ०

[DR. JOHN TAYLOR.]

4001.

2555. Foll. 15; size 13½ in. by 5¾ in.; good Devanāgarī writing of 1775 A.D.; 12–14 lines in a page.

Bhartṛihari's Vairāgyaśataka; with a commentary by *Dhanasāra*, pupil of *Siddhasūri* of the *Ukeśagaccha*.

It begins: दिक्षालाद्य०॥१॥ तस्मै शीताय तेजसे पर-
व्रद्यणे नमः। किंविशिष्टाय शीताय तेजसे स्वानुभूयेकमानाय
स्वकीयायाः अनुभूतेः अनुभवात् एकमाने यस्य स स्वानुभूयेक-
मानस्तस्मै। पुनः किं०। शीताय तेजसे दिक्षालाद्यनवच्छिन्ना-
नंतचिद्ग्रानमूर्तये। दिक् च कालश्च दिक्षालौ। दिक्षालाभ्याः
अनवच्छिन्ना अज्ञाता(!) अनंता चिदानन्दस्य मूर्तिर्यस्य स दिक्षा-
लाद्यनवच्छिन्नानंतचिद्ग्रानमूर्तिस्तस्मै॥१॥ अथ गुणहीनता-
स्वहपमाह। बोड्डारो भत्सरयस्ताः०॥ बोड्डारो ज्ञातारो भत्सर-
यस्ताः विरोधव्याप्ताः प्रभवो नृपाः स्मयदृष्टिताः गर्वकल्पकिताः
चाच्ये जनाः अज्ञानोपहताः संगे शरीरे सुभाषितं जीर्णं स्फृति-
होने द्वाते प्रकाराः महिमानं न प्राप्नुवंति॥२॥०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 186. This MS. was apparently unknown to Bohlen.

It ends:

उकेशगच्छगगनांगणदीप्तभानोः
ओसिद्धमृतिमुगुरोर्महिमापिकस्य ।
शिष्यो तस्य भनसारवरेण रम्या
टीकेयमद्य ननु भर्तृहरी विधिपि(०रेव्यधायि)॥

इति श्रीभर्तृहरस्य(!) हृतीयस्य खंडस्य टीकेयं समाप्ता ॥
लिख्यते श्रीमद्भूप्रदायोदायूर्ध्विष्यु मध्ये श्रीमदाचार्यश्रीसंपत्त-
रामजीत्यादपूज्यशिष्यश्रीमन्मनोहरदासजी तद्वृत्य अस्तै(i.e.
अक्षय)रामेण जयपुरानास्तीनगच्छ्या आवणमासे शुद्धपद्मे तिथौ
चनुदैश्या संवत् १८३२ ॥ [MACKENZIE COLLECTION.]

4002.

1503d. Foll. 9; size 11½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Amaruśataka, a century of erotic stanzas, ascribed to a poet (or a king) *Amaru* (also called *Amaruka* and *Amarū*).

A very incorrect MS., counting 102 verses.

The work has been repeatedly printed in India. It has also been published, with a French translation, by A. L. Apudy (i.e. A. L. de Chézy), Paris 1831. There is, moreover, a critical edition, with extracts from the commentaries,¹ and an exhaustive discussion of the different recensions of the work, by R. Simon (Kiel 1893). [H. T. COLEBROOKE.]

4003, 4004.

1392 a & b. Foll. 12+35; size 13½ in. by 3¼ in.; careless, modern Bengali handwriting; 6 and 8 lines in a page.

Amaruśataka; followed by a commentary (*līkā*—*Kāmadā*), by *Jñānānanda Kalādhara Ravicandra*, in which the text is explained in a double sense (viz. that of sensuous love and dispassion).

The MS. of the text, which is pretty correct, contains only 98 verses, terminating abruptly without colophon.

The commentary, which has been printed at Calcutta (1808), begins in this MS. and the next:

विद्या वितरति मुक्तिं भुक्तिमविद्याया भुजिष्यामः(भ०)।
या चरमाचरमा या शक्तिः सा नः शिवं विशतु(र.दि०)॥
तमुभयरसपरिपाठीपरिहरणवाटीमिमी(र.तद०) रम्या।
कुरुते इमरुशतटीको [ज्ञानानन्दः कलाधरः श्रीमान्] ॥
यो उसौ भाग्यवता विभक्तविलासानामृतानन्दथुर्
यो वात्स्यायनकामतन्वविलसालेलिक्रियाकौशलः।
व्याचहे इत्र रसद्वये कविकुलालङ्कारचूडामणिः
ओलश्रीरविचन्द्र एष विमुनां मात्सर्यतामुत्सृजन्॥
यदि स्पात्यरमानन्दे कामानन्दे च वासना ॥
तदा संसेव्यता धीराहृष्टेयं कामदा सदा ॥

Colophon: इयमरुशतकटीका समाप्ता ॥

This MS. of the commentary is rather incorrect. [H. T. COLEBROOKE.]

¹ The extracts from commentaries given under the following numbers were made before the appearance of this edition, and are here retained for comparison.

4005.

711b. Foll. 27; size 16 in. by 5½ in.; good, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Amaruśatakañikā (*Kāmadā*), the same commentary (without the text), but here (wrongly) ascribed to *Vidyāvinoda Sukrīlin* (*Ravicandra*); and counting 95 verses of the text. A more correct MS.

In the second line of the 2nd introductory verse, where the MS. reads: कुरुते असूशतटीका विद्याविनोदः सुकृतौ श्रीमान् । the two words underlined, giving the author's name, have been subsequently written in (in somewhat paler ink), though perhaps by the same hand. Most likely the MS. was copied from the same original as the preceding one, which omits the author's surname in the 2nd verse, and the scribe filled up the lacuna with a name of his own invention, but unfortunately not according with the metre. Whether this is also the case as regards the colophon is not quite clear. It runs thus: पूर्वयामिकुलकलानिधिश्रीविद्याविनोदाचार्य-भट्टाचार्यकृतामरुशतकटीका समाप्ता ॥

Then follows an imperfect list of the authorities used by the commentator, for which, as completed, see Simon, p. 24.

[H. T. COLEBROOKE.]

4006.

711a. Foll. 66; size 16 in. by 5½ in.; fair, modern Bengali handwriting (apparently different from that of the preceding MS.); nine lines in a page.

Amaruśatakañikā (-traya), three commentaries on the *Amaruśataka*, written one after the other for each verse, viz.:—

I. An anonymous commentary (on 106 vv. of the text).

It begins: कामोरदेशनिषालिनः शत्रूहीकिलोह-
लितगतिविलासवल्लभित्तापाङ्गाश्लोबनक्षम्भक्षुदादिभिरपह-
दप्रस्थ इन्द्रियेरिविद्यारचितविषयविषयात्पूर्णनिश्चिताम्ब-
ज्ञमहनामधेयपरतोषंहोनोपदेशार्थे परमदाहुषिको भगवान्
शक्तुराचार्ये: कदाचिद् दिविषयवाज्ञेन तत्सनितिवृपगतो
यथावदुपकल्पितोपचितिरुपविद्यः सभ्ये: शृङ्गारतमस्त्वैनार्थ-
भर्धिताम्बुद्या कृतवान् । तत्त्वं कुमारवत्तचारिकः शृङ्गारत-
वर्णनमिति तेपामुपहासमस्तमानः सकृदग्रन्थवयवाचार्याभिष्ठेन
नाय परमेहननप्रवेशविषयवानोषेत्तरस्मैव द्युरादिष्ठेऽपि । उत्तम-
रमणि राजा स्वदननिर्गतदम्लनिगृदार्थमिभृत्वदेव परि-
विनिदाशेषक्यायाक्लिनगङ्गात्पविष्टमनपरायवाना विद्याम-
धिगत एवाविद्याविमृद्यपरमात्मत्वेत्वर्त्तरामतदावैनमनित-
वेराग्येण तत्सनितिसेविनो अपि परमशानिकवापुरिति शाक-
रसमत्र व्यास्पास्यामः । ०

It ends: उहड्यमिति द्वौकेन सामान्यमृदेनकारं विश्व-
मृष्टै कन्दर्पमाययोः ग्राधान्येनोपयोगित्वात् तदुभयमरतो सामान्य-
मृष्टिः स्फैर्यातालमृष्टिमार्चं विशेषमृष्टिः । तथा ८ । विच्छमर्गो
विसर्गे इति श्रीभागवतम् ॥ १०६ ॥

II. A commentary, the author of which is not mentioned, but which (as Simon points out) seems to be identical with that of *Rāmarudra Nyāyavāgīśa Bhāṣācārya*, described in the Notices, vii., p. 135.

It begins: जय गन्यारम्भे विग्नविषाताय यन्वकृद्वा-
वत्तीस्मरणलघुष्टमप्लमाचरन् राजानमाशीर्वदेन योग्यति
ज्याकृष्टोत्तिः । ०

It ends: ॥ १०४ ॥ अटयोवनात् कामदेवमृपतेत्वमितेक-
सामयीत्वेन वर्णयति । उह ड्यमिति भनोमनुपतेत्वमितेचनाय
ज्ञमिषेकाय मृगदृशो मृगलोचनाया उहड्ये कदलस्य कार्ही
मध्ये अतुलं वेदिरस्याः(!) सनयुगे लावस्त्रकुम्भी ज्ञनितेच
कदलोकास्त्रोपयोवेदिनीमैत्रायोन्य इत्यर्थः ॥ इत्यनहमतकटीका
समाप्ता ॥

III. The commentary of *Jnānānanda Kalā-
dhara Ravicandra* (called, however, *Karicandra* in the MS.); here adapted to a different re-
cension from that followed by the above two
MSS.

It begins :

विद्या वितरति मुक्तिं भुक्तिमविद्या तु या(!) भुजिष्यामः ।
चरमाचरमार्था शक्तिः सारः(सा वः) शिवं दिशतु ॥
तदुभयपरिपाटीकामिका रम्यो(!) ।
अमरुशतकम्य टीका ज्ञानानन्दः कलाधरः कुस्ते ॥
यः श्रीभागवताविभक्तिलितज्ञानामृतानन्दधुर्यो^० श्रील-
श्रीकृष्णद्वय पिण्डुनामात्सर्यमुत्तरार्थता ॥^०

It is only carried on as far as verse 90
(आयाते द्वितीये^०) of this recension.

[H. T. COLEBROOKE.]

4007.

2580a. Foll. 29 ; folio, size 11 $\frac{1}{4}$ in. by
8 $\frac{1}{4}$ in. ; modern Telugu handwriting ; 32-36
lines in a page.

Amarūṣataka (or *Amarūkam*, as it is called
on the fly-leaf) ; with a commentary, called
Śringāra(rasa)dipikā, by *Vemabhūpa*, son of
Komatiendra.

The commentary begins with 11 *ślokas*,
which, owing to their being preceded by the
first verse of the text, are numbered 2-12 :

गणपतिमतिविद्वः(०विष्णु) भक्तसंवातविद्वः
भजत भुजगेष्वाप्नतेजोविशेषं ।
अहितकलित्तच्छं ते प्रतापप्रवृद्धं
सुरगणनुतपादं शोषेषीयूषपादं ॥ १ ॥
अन्योन्यमेलनवशात्प्रथमं प्रवृद्धं
मध्ये मनाग्नविहितं च कुतो न(अवि ed.) हेतोः ।
प्राप्तं दशामयं मनोरथवोध(लोभ ed.)योग्या
पायाक्षिरं रतिमनोभवयोः मुखं नः ॥ २ ॥
आसीन्तुयैन्यचक्रवर्ती
वेमक्षितीशो नन्त[ल]भग्नः ।
स्कादशेति प्रतिभाति शंका
येनावताराः परमस्य युसः ॥ ३ ॥ (om. ed.)
राज्यं वेमः सुचिरमकरोत्त्वाच्यहेमाद्रिदानो(!)^२
भूमोदवैमुवसुरभुजो भुक्तिशेषामर्तुक ।
श्रीशैलाग्रामवर्ति यथि प्राप्तप्रातालगंगा-
सोपानानि प्रथमपदवीमारुष्यश्चकार ॥ ४ ॥

¹ Different in ed.

² प्राप्त्यदानो ed.

माचक्षोणिष्ठिर्महेद्रमहिमा वेमक्षितीशायणी^१
रामाद्वैः^२ सदृशो वभूत् सुगुणैस्तस्य त्रयो नंदनाः ।
कोत्तै जायति रेडिपोतनृपतिः^३ श्रीकोमटोद्रस्तो
नागस्मापतिरित्याज्ञवपुषो^४ धर्मार्थकामा इति(इव)॥५॥
वेमाधिपो माचक्षिभुज्ञ नंदनौ
श्रीकोमटोद्रस्य गुणैकसंश्रयो ।
भूलोकमेकोदरजन्मवाङ्ग्या
भूयो वत्तीर्णविव रामलक्षणी ॥ ६ ॥
स वेमभूपः सकलासु विद्या-
स्तिप्रगल्मो नगज्ञभग्नः ।
कदाचिदास्थानगतः कवीना
काव्यामृतास्वादपरः प्रसंगात^५ ॥ ७ ॥
अमरुकविना^६ रचितां शृंगाररसात्मिकां शतश्चोक्तां ।
श्रुत्वा विकसितचेतास्तदभिप्राये प्रकाशती नेतु ॥ ८ ॥
मूलश्चोक्तान् समाहृत्य प्रशिप्तान् परिहृत्य च ।
विपत्ते विदुषामित्ता टीका शृंगारकात्मिकाः^७ ॥ ९ ॥
अवतारो ऽर्थसंबंधो^८ अभिप्रायो भावलक्षणं ।
नायुकास्तदवस्थाच्च^९ नायकच्च ततो रसः ॥ १० ॥
खंगानि कैश्चिकीवृत्ता(र. वृत्ते)रलंकारस्तः क्रमात् ।
इत्येतानि प्रवर्लयते यथासंभवमेनजसा ॥ ११ ॥
सत्रादौ कविस्तावदविग्रहपरिसमाच्यथमिष्टदेवतास्तरणह्या-
रेणाशिखं प्रयुक्ते ।
ज्याकृष्टिवडकटकामुखपाणिपृष्ठ-
प्रेष्वलखांशुचयसंवलितो मृडान्याः ।
त्वा पातु मंजरितपञ्चवकर्णपूर-
लोभभ्रमद्वमरविधमभृत्कटाक्षः ॥ १ ॥
मृडान्याः दुर्गायाः कटाक्षो ऽपांगदर्शनं त्वा पातिरिति क्रिया-
संबंधः । कोदृशः कटाक्षः । ज्या^० संवलितः । ज्याकृष्टये
वडः कटकामुखपाणिः कटकामुखो नाम धनुराकर्वणहस्तविशेषः ।
तर्जनीमध्यमामध्ये प्रेष्वांगुहे^{१०} न विद्यते यस्मिन्नामिकायोगात् स
हस्त[ः] कटकामुखः तस्य पृष्ठे पश्चाद्वागे प्रेषंतश्चलंतः नस्ता-
नामश्चवः तेषां चयः समूहस्तेन संवलितः मित्रः ।^०

¹ अन्नो ed.   ² हेमाद्रेः ed.   ³ रेडिपोत^० ed.

⁴ गुणप्राप्तवपुषो ed.   ⁵ खादनतत्परो भूत् ed.

⁶ अमरुकविना ed.   ⁷ दीपिका ed.   ⁸ य संबंधो ed.

⁹ नायिका तदवस्थाच्च.   ¹⁰ पुस्तोगुहे ed.

This MS. has 100 verses, the order of which varies somewhat from the printed texts: thus Hæb. 32 being inserted here between vv. 3 and 4; and Hæb. 80 between 4 and 5; whilst some differ entirely. The last 10 begin as follows: 91. अदृष्टप्रसरात्मियस्य पदवीमुड्डोऽयः (Hæb. 74); 92. देशैरनन्तरिता शतैश्च सरितामुर्विभूतौ (Hæb. 93); 93. स्विदं केन मुखं दिवाकरकैःऽ; 94. कठिनदद्ये मुखं धौतिः (H. 47); 95. भूभेदो गुणितत्वरं नयनयोरः (H. 92); 96. अरण्यपतनं साक्षालापा भनोहरचाटकःऽ; 97. काने तत्पुणागतेऽ; 98. निःच्छासा बदने दहंति हदये निर्मैलमु-मूलने०; 99. नातःप्रवेशमस्याहिनुसी न चासीतः०;

प्रियकृतपटस्येक्रीडाविलोभन(०. विलंबन)विहळा
किमपि करुणालापा तन्वीमुद्दीप्य ससंधर्म ।
अपि विगलिते स्कंधापारे गते सुरताहवे
क्रिभुवनमहापनो स्याने न्यवर्तीत(च्य० ए.) मन्मथः॥१००॥

The commentary ends without colophon :
तत्र पटस्येक्रीडासंभोगावसाने कृते निवेदितव्यागते सुरताहव
इत्युक्तवात् । सुरतस्य आहवत्वनिरुपः ॥

The fly-leaf has the following title: "Amarū-kam, a rhetorical book, composed by Śaikarācārya after he had transmigrated himself into the body of the king of Amarooga." Cf. Burnell, Tanjore MSS., 163b, where the commentator is called Vimabhūpāla; and Taylor, Cat. Rais., pp. 86, 89, where he is called Diva Bhūpalan, and Deva Bhupāla. This commentary was printed at Madras in 1871.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4008.

175b. Foll. 18; size 12 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing of 1798 A.D.; 5-10 lines in a page.

Caurapañcasikā, a series of 50 erotic verses, generally ascribed to the Kaśmir poet Bilhaṇa; with a commentary, by Gaṇapati, son of Rāmopādhyāya.

Text and commentary were published, by

P. v. Bohlen—in his edition of *Bhartṛihari* (Berlin, 1833)—from a transcript made (by Lassen) from this MS. An edition of the Kaśmir recension (discovered by Bühler) has been published by Dr. W. Solf (1886).

This commentator assigns the poem to a poet *Caura*. On the (doubtless fictitious) circumstances which are said to have occasioned the composition of these verses, see Colebrooke, M. E., ii., p. 95 (2nd ed., p. 86); Bohlen's Introd., p. xxvi.; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 245; Bühler, Det. Rep., p. 48; *Vikramāñikacarita*, Introd., p. 6; and this Cat., no. 4011.

The commentary begins :

विष्णुपरं नवखात्र रामोपाधायनदनः ।

गणपतिस्त्रानुते(गणपत्तं Bo) टीका लंडकाचास्य वे म्यु ॥

Colophon of text: इति शोचीरमहाकविना रामिता
स्त्रोक्तपञ्चासिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOK.]

4009.

1577E. Foll. 23; size 9 in. by 4½ in.; modern Devanāgarī writing; 7-11 lines in a page.

Caurapañcasikā, with *Gaṇapati's* commentary.
[B. H. HODGEON.]

4010.

3240. Foll. 4; size 14½ in. by 6 in., modern Bengāli handwriting; 8 or 9 lines in a page.

Caurapañcasikā, without commentary.

This version of the text differs considerably from that adopted by *Gaṇapati*, both in the general arrangement and in the readings of particular verses. As far as the arrangement goes, *Gaṇapati's* verses will be found in the following order in this text: 1-6, 10-12, 7-9, 13, 14, 16, 15, 17, 19, 18, 20-31, 34, 32, 33, 35-50. [?]

4011.

1184a. Foll. 55; size 13 $\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; excellent Bengali handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Caurapāñcāśikā, in a somewhat different recension; with a commentary, called *Kāryasamādīpa* (*kālikāpakshavyākhyāna*), composed, in 1798 A.D., by *Rāma Tarkavāgiśa Bhāṭṭācārya*, son of *Nandarāma*, and grandson of *Janārdana*, a Brāhmaṇ of the neighbourhood of (the tirtha) *Siddheśvarī*. [A.]

According to the commentator's view, as set forth in the introduction and epilogue, the verses were uttered, as an invocation to the goddess *Kālī*, by prince *Sundara*, son of *Gupasūgara* (of Caurapalli in Rāḍhā), when standing in his trial before king *Vīrasimha*, and awaiting his sentence of death, for having entered into a clandestine union with the king's daughter *Vidyā*; whereupon the king is inclined by the goddess to mercy, and gives the prince his daughter in marriage. Cf. above, no. 4008.

Some of the original stanzas being quoted in *Bhāratacandra's* Bengali poem *Vidyāsundara*, this fact is supposed to have given rise to the inscription of the 50 stanzas to a poet *Sundara*. Cf. *Rāj. Mitra*, Notices, i., p. 250.

The commentary begins (with the figures supplied):

विद्याविद्यात्मिन्नप्रतिहतचितदृक्कारका तारहुण
तारासाराहिहारा हरिहरविधिसद्वानधारानगम्या ।
इयामा काम्या सुरम्यासुरसुरकलानन्दकन्दा मुनन्दा
साद्या काद्याभिवाद्या वरददरहरा सा तु पायाच्चिरं नः ॥ १ ॥
कौमारोपमभूरभूत्सुवरा कौमारहट्टस्त्वली
भव्या भव्यकवीन्द्रकाव्यलहरीहङ्गासपूर्णद्वारी ।
महङ्गोसमवावरी(?) दरदरा यवास्ति सिङ्गेष्वरी¹
तत्र श्रीलज्जनादैनो डिज्जरो इप्पासीच तस्यात्मजः ॥ २ ॥

¹ B omits this *pāda*.

श्रीलज्जनन्दरामः प्रथितपृथुपशाः काम्बिवंशाज्जहंसस्^१
तत्पुत्रो रामनामा रचयति रुचिरं सौन्दरश्चोकतत्त्वं ।
सन्तः संतोषवन्तो निदधति नितरा शोधयन्तो हि नव्यं
श्रीमत्तद्विष्वप्रमोदे पिपटिष्वमुखमं काव्यसंदीपसंक्षेपं ॥ ३ ॥
स्थातश्रीगुणसागरात्म्यनृपतेः पुत्रप्रतिष्ठो^२ उभवन्
नाम्ना श्रीयुतसुन्दरो नरवरो वीर्यात्तिधैर्यान्वितः ।
श्रीकालीपदपृत्तकः द्वितितले स्थातः षष्मापालकः
कान्या कामजितो जितारिनिकरो विद्यापतिः श्रीपतिः ॥ ४ ॥
गाम्भीर्यस्यैर्यधैर्यं चतुरत्तरचितं रूपलावण्यविद्या
विद्याया वेदात्म्यं त्वभिनववयसो [१]दूरवस्था विद्यग्धं(!) ।
श्रुत्वा सद्वृक्तवक्तादिति(संवक्तृ० B) नृपतिसुतः मुख्य द्वाप्यसुव्यो
मुग्धो [१]मुग्धो [१]पञ्चग्धः शरशयितसुहृदौर्यचिन्तापरो
[भूत्] ॥ ५ ॥
विद्यानवस्था नृपत्रीरमिंहकन्या वदात्मा बुधमान्यपन्ना ।
सा संहता भूपञ्चसुन्दरेण औरेण गेहे पितुरप्पनृदा ॥ ६ ॥
विद्यागमे प्रभूते रहसि सखिननो लज्जया दृष्टजिह्वो
धिक् धिक् न्तो हीति चिच्च किमिति हिमवलो(?०तो) कुम्भमा-
इयाभाष्यानुपर्वं तत्र दुहितुरिदं आवयामास भूपं [लभ्य करेते ।
अत्वा खर्वात्तिगर्वः^३ स तु भट्टदिशश्चौरमानेतुमार्वः ॥ ७ ॥
दूरैरानोत्तमाञ्च शितिपतिसविधे सुन्दर सुन्दराङ्गं
पश्यन् भूपः सकोपस्वरूपितनयनो उपत्पानववक्तः ।
दृतान् प्राहेति सो ऽयं विलुप्तिवदनो वध्यता द्वितीया रे
अत्वैवं राजपुत्रः पितृतपदगिरा प्राप्तवीत्सेषदेवीं ॥ ८ ॥
यद्यप्पिलिशास्वसंकुलपारावारसमुत्तितत्त्वस्यैयुपनिषेत -
मर्गिडतमर्गिडलकृतकाव्यतत्त्वस्ति तथाप्यभिनवमिति मत्वा दया-
वनः सन्तः संशोधयन्तो गृह्णन्तीत्यभिगम्य भया व्यास्यायते ॥
अत्यापीति ॥ अपीति स्मरणे । तत् किं । श्रीमत्कालीपदपृत्तकः
सो ऽहं । मम कुतो भयं सैव मामवतीयाहोपुरुषिको कृत्वा
राजकुमारः कृतान्तुल्यरुद्दान्तराजकिंकरसंकुलानीतो ऽपि निरा-
तक्षाशङ्कः शिष्वचसा राजानं तुदन् परदेवता चिन्तयन् स्त्रीति
अप्यापीयादिपचाशङ्कोकेन । तस्यायमाद्यश्वोकः ॥ ९ ॥

The text here commented upon offers differences in reading as well as in arrangement from the preceding two versions, coinciding sometimes with the one and sometimes with

¹ ० वंशाहनंसस् B; ? read काम्बिं०

² स्थातः श्री० B; पुत्रः प्रतिष्ठो A, B.

³ खर्वात्तिखर्वः B.

the other. Three of the verses in this recension (vv. 30, 39, 41) are quite different from the corresponding verses (vv. 30, 40, 43) of the other versions, and v. 48 may be considered as a set-off for v. 6 of the other versions not found in this. It ends :

पञ्चाशत्संस्थकैः पष्टैश्चौरराजकैश्च मा ।
तुष्टा विभुवनेशानी राजो निहृत समाविशत् ॥
दीनानुकम्पिनी दुग्धी दुर्गसागरतारिणी ।
भक्तानुकम्पिनी माता उवाच वचने सती ॥
राजनिहृत समास्याय वाणीहृषाभवत्स्वयं ।
उवाच नृपतिर्भूयो विद्यापतिरित्य त्रिवि ॥
तच्छुत्वा सुन्दरो राजा बाहुद्वृत्य आस्ते ।
धूलिगुणितसर्वाङ्गो गलत्वेशो महामनाः ॥
राजन् धर्मस्वरूपो असि सत्यवादी जितेन्द्रियः ।
उक्तेनानेन वाक्येन धर्मभागभव भूमिष ॥
पुरा(पुना) राजा चौरवाक्यं अत्त्वा किं किं हि भरयताः ।
तत्तच्छौरश्च^३ विद्यायाः पतिर्भूपतिरित्य त्रिवि ॥
बदुक्तः ॥ उदयति यदि भावुः यज्ञिने दिविभागे
प्रचलति यदि भेदः शोततां याति वह्निः ।
विकसति यदि पद्मं पर्वताये वने वा^३ ॥
न चलति खलु वाक्यं सज्जनानां कदाचित् ॥
ज्ञात्वा चौरस्य वाक्यं विकसितवदनो भूत्रदासौ नरेन्द्रो
नानाविद्यातिरूपिः सदसि न रिपुनिज्ञौरमद्वे निधाय ।
उक्तः कस्त्वं नृपेण प्रकथय मतिमन् कस्य पुचो असि वास
को वा देशः कुलं च मम पुरगमने द्वयतां ताडने यत्^५ ॥
अत्त्वा चौरः कथयति ॥
गुणसागरस्य पुचो इहं राजो राजन् कृपानिषे ।
देशश्च चौरपञ्जी मे^५ रादायां पृजितो(०ते B) नृपः ॥
देवतागुरुविप्राणो प्रसादात्ते इग्नं पुर ।
तव प्रसादान्मुक्तो इहं चन्दनाङ्गो महानृप ॥
राजा प्रजाय सर्वे शुभिनमकरोचौरराजाय विद्या
कन्यां पश्यायताल्कीं शशधरवदनो संप्रदाय प्रभुः सः ।
हस्ते राजा च चौरो जलजनिनयनाभूद्विं विद्या सुमध्या
सर्वे कालीप्रसादान्विजपुरगमने चौरराजस्य तस्याः ॥

^१ हिरस्यताः B.^२ चौराच्च B.^३ विकसित(०ते) यदि पद्मं पर्वताना शिलाये B.^४ ताडनयत् B. ^५ चौरपञ्जीये B. ^६ भूमिष B; ^७ नौभूदि A.

इति ओचौरमुन्दरकृतपदागच्छोकस्य कालिकावच्चाक्षात्ते
संपृष्ठे ॥

भव्ये सम्बे प्रपञ्चे मरहरवहिलासोचपञ्चे मुकाव्ये
सौन्दर्ये विषेवयो यदि यदमदृशो प्रोक्षमव प्रवादात् ।
अनन्या तत्त्वामिन्द्रिपरिगिधरधरेनेतरादक्षिण्डे^१
मुखा^२ भृशोपनीये ननु खलु महमा प्राचलिप्राप्यनीये ॥
अनन्यनेत्रासुन्नराजपृष्ठे जाके म्मराहे सितपञ्च चीर्णे ।
निधाय विहं हिन्दरावनामा चकार सौन्दर्यमुकाव्यताल्ले ॥
तस्यायैः ।^० ओरामनामा छिङः सौन्दर्यमुकाव्यताल्ले मुन्दर-
रचितमुकाव्यस्य तत्त्वे याचार्ये चकार० । अनन्यं गगर्य चूच-
मिति याचत् । नैरेहृये । असुन्ने सम् । राजा रकः । शोन
पृष्ठे यः स तथा तस्मिन् । म्मराहे चयोदयां चीर्णे सितपञ्चे ।
तत्र प्रमाणये । यज्ञः सहाये नासार्वे पार्वत्ये नाभ्यकिरीटयोः ।
वले पतने केशादेः परतो निकरषके इति भूरिप्रयोगः ।
कालिकस्य भुक्तपञ्चे । ऊर्जस्याये चीर्णे इति पश्चविशेषणः ।
[१९२० B] ॥ ओकालीकत्यवल्लो^० ॥ समाप्तशाये यन्यः १९२० ॥
इति ओरामतकेवागोशभट्टाचार्यविरचिता चौरपदागच्छात्तोका
समाप्ता ॥

शके कीटृशि । अनन्ये [H. T. COLEBROOKE.]

4012.

2881. Foll. 30; folio, size 11 $\frac{1}{4}$ in. by 8 $\frac{1}{4}$ in.; modern Bengali handwriting; 24-27 lines in a page.

Caurapañcāśikā, with the same commentary. [B.] [DR. LEYDEN.]

4013.

2118a. Foll. 22 (and an additional leaf between 9 and 10); size 8 $\frac{1}{4}$ in. by 8 $\frac{1}{4}$ in.; good, small Devanagari writing of 1681 A.D.; seven lines in a page.

Bhāminīvilāsa, 'the dalliance of a fair woman,' a series of verses in 4 cantos (*vilāsa*), by Jagannātha Panditarāja, of the Akhilāndhra-Venigānātikula.

^१ Marg. note: भरो भारवर्षेयोरिति चाहिः । A.^२ वृद्धा B.

I., 101 vv.; II., 101 vv.; III., 19 vv.; IV., 31 vv. The inserted leaf contains I., 92–101; II., 1–5, omitted on fol. 9b.

Variously printed in India. Also the text, with a French translation, by A. Bergaigne (Paris 1872); and, with an English translation, by Sheshādri Iyar (Bombay 1894).

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 236; Cat. Catt., sub *Jagannātha*.

Dated : संवत् १९३८ वर्षे लालितनकृष्ण ५ तिथी लिखितमिदं पंचनदान्वयदामोदरभट्टामनहरिशंकरेण ॥

[GAIKAWAR.]

4014.

1811. Foll. 14; size 12½ in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1770 A.D.; 11–13 lines in a page.

Bhāminīvilāsa.

This MS. begins :

माधुर्यपरमसोमा सारस्वतजलधिसंभूता ।
पिनतानन्यसुखदां वसुधायो मम सुधा कविता ॥ १ ॥
दिग्ंते ०

I., 128 vv.; II., 181 vv.; III., 19 vv.; IV., 32 vv.

Colophon : इति श्रीमद्बिलांभवेगिनारिकुलावत्सर्प-
डितरजगन्नाथनिमित्ते भामिनीविलासे शीतश्वतुर्यो विलासः
समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4015.

2883a. Foll. 18; size 9½ in. by 5 in.; European paper; Telugu character; fifteen lines in a page.

Bhāminīvilāsa.

I., 102 vv.; II., 184 vv.; III., 19 vv.; IV., 16 vv.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4016.

1396. Foll. 163 (the first 12 of which are wanting); size 13½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8–14 lines in a page.

Jagannātha's Bhāminīvilāsa; with a commentary, called *Vilāsapradīpa* (of four *prakāśas*), composed, in 1802 A.D., by *Maṇirāmaśarman*, son of *Rāmacandra*, grandson of *Jayarrāma-sūri*, great-grandson of *Bhaṭṭa Gaṅgārāma*, and elder brother of *Hari*.

Text and commentary begin with I., v. 22 (सप्तनोत्परिम्लातरकथे ०).

I., *prastāvikavilāsa*, 126 vv.; II., *śringāra-varyanavilāsa*, 182 vv.; III., *karuṇāvilāsa*, 19 vv.; IV., *sāntavilāsa*, 46 vv.

For cantos I. and II. of the text with the same commentary, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 236. The reference to the same commentator's(?) *Muktāvalīprakāśa* in the comment on I. 35 is as follows : दर्शिता चेये रोतिर्विश्विशातायेत्तेजास्यानावसरे मुक्तावलीप्रकाशे ।

The commentary concludes with the following verses (the 1st of which also occurs, with some variations, at the end of canto I.):

तातः श्रीरामचन्द्रः सकलबुधवरत्रेणिसंगोतकोत्तिर्
माता उन्नदीति याता अवहुतिमनुजो यस्य सुजो हरिः सः ।
तेन ग्रोदर्शिते उस्मन्तुष्मणिमणिरामाभिधेन प्रकाशः
पृणो लासप्रदीपे सुखयतु विवुधानेष्व तुर्येष्व भृयः ॥ १ ॥
सहर्षे उष्मराहचन्द्रकलिते चेते पवित्रे पुनर्
मासे चाथ वल्लभप्रक्षललिते सौम्ये दशम्यामयं ।
पृणः प्रादुरभृत्तिरोन्नतनयावस्थोत्रनिर्यतसुधा-
स्वादप्रोद्वदञ्चलुडिरचितो लासप्रदीपाभिधः ॥ २ ॥
क्षाहं मन्त्रमितिः क्ष चार्यगहनाः सत्सूक्तयो उस्याखिलाः
श्रीमत्यगितराजाराजिसुकुटालंकारचूडामणेः ।
सर्वं सत्यपि यन्मार्थरचनाचातुर्यमवादुर्म-
तज्जाने जननित्वदीयकरुणावीरुत्तालं पेशलम् ॥ ३ ॥ ० ४ ॥
यदिह किमपि मे स्याच्चापलं भाषितेषु
प्रविदितरसशास्त्रास्त्रमध्ये सुधोन्द्राः ।
अपदुष्कृतानां चेष्टितानां प्रकाशो
न भवति किमु लोके यदुरुणी शमार्हः ॥ ५ ॥

A leaf is wanting at the end containing the last three syllables of the next verse (and any more verses there may have been) as well as the colophon, which in the other cantos runs thus:
इति श्रीमत्यदवाक्यप्रमाणपारावारपारोणभुरोणविताकानार-
कगदीरवतारोपाहूभृगङ्गारामशर्माङ्गुनजयरामशर्मसूरिसूनुराम -
चन्द्रविबुधः (or शर्म) सुतविद्वन्मणिरामशर्मरचिताया भाष्मिनोवि-
लासप्तास्थाया विलासप्रदौपास्थायां० प्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4017.

2425. Foll. 70; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

Āryāsaptaśati, a collection of miscellaneous poetry, by Govardhanācārya.

See Colebrooke, *Misc. Ess.*, ii., 74; Wilson, Pref. to 1st ed. of *Sansk. Dict.*, p. xxxi. It has been repeatedly published in India.

Between foll. 43 and 44 there is a leaf from an astronomical work, called *Dyucārodaya*, by Śrīpa (Śrīpati or Śrila) Bhaṭṭa Tulasi. It contains the last two verses of the *madhyamādhikāra*, and vv. 1-11 of the *sprishṭādhikāra*; the latter beginning: गनादयोश्चेऽस्तुतंगमः ०

[GAIKAWAR.]

4018

959. Foll. 256; size 10½ in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 6-11 lines in a page.

Āryāsaptaśatī, with a commentary, called
Vyaṅgyārthaḍīpana, composed, in Saṃvat 1702
(A.D. 1645), by *Ananta Paṇḍita*—son of *Timoji*
(*Tryambaka*) *Paṇḍita*, grandson of *Balo Paṇḍita*,
and great-grandson of *Nilakanṭha Paṇḍita*—
a native of *Punyastambha* on the banks of
the *Godāvarī*; but residing, at the time, at
Benares.

The commentary begins : नरे नाभुवनाः सदावत्-
हुदा मात्संप्रदायादलूः १

Text and commentary were published at Benares in 1867; and in the *Kavyamālā*, i. (Bombay 1886). [H. T. COLEBROOKE.]

[H. T. COLEBROOKE.]

4019.

2220. Foll. 149; size $8\frac{1}{2}$ in. by 3 in.; legibly written in Devanāgari, in 1685 A.D.; ten lines in a page.

Rasikacandrikā, a commentary on Gorur-dhana's *Āryāsaptaśati*, by Gokulacandra, eldest son of Bālakrishṇa Bhaṭṭa, and grandson of Mahādeva Bhaṭṭa.

It begins :

कलयास्यनेकदृष्टि विद्यतमेतःस्मुट्टकदंतमविः ।
विभुजे चतुर्भुजे ये जगति गायति लोदकैकभुजः ॥ १ ॥
प्रीमविद्यतचरणानानिद् पश्य ॥

पीता कर्णपुटेन यम्भुरवानाभीरवामधुः;
 कौतोषातनितीतनिर्गवधिया प्रीढा नवोटापिताः ।
 मुग्धानामपि सीमते वितनुते हृतीष्व हृति(हृत्य) मुदा
 अयःसंततिमातनोतु मुरली सेयं मुरारेन्द्रेहः ॥ २ ॥
 सामान्यमुरतकथने रसिकमनःप्रोतये भवति ।
 राधाकृष्णाविलिस्ति कविवरक्षिप्ता पनः किं न नः ॥ ३ ॥

सामान्ययोः क्योरपि यूनोः सुराक्षयने । चतुर्वा सामान्यन
केनचित्कलिविना यस्तुरत्कपने इसिकानी मनःप्रोत्तये भवत्यवेद ।
इदं कार्ये तु नृगाररसामर्कं । यत्र यत्रासाधारणः नृगारमन्त्र
तत्र राधाकृष्णात्मक श्वेति राधाकृष्णविलम्बितमिदं कवित्वरो
गोवर्धनाचार्यैः यतः नृगारोत्तरसत्त्वमयरचनैराचार्यगोवर्धनम्पर्या
को अव न विद्वत् इति जगदेवोक्तः(०३)। तत्र कल्पिते पुनः किंतु-
त्वर्णैः । सकलनृगाररसानुभवैकवेदिनो गोवर्धनाचार्यम्येकाचार्य-
मप्रशार्तें कथमहं तैलंगनादेकविनितारमैकदेशवेदो व्याख्याम्या-
मीति चित्तयाप्तलं । छाचित्वैलुक्ष्यितदेवताप्राप्तेन छाचिद्गुणेभ्येन
छाचिपितृचरणकृपया छाचित्तानाविधकाच्यावलोकनानुमारण
छाचित्तौकिकचातुर्येण छाचित् नृगाररसानुभवेनापि वसु ग्रन्थत
स्व श्रीमदावैष्णवावत्तेसच्चोमहादेवभट्टाम्बनममस्तविज्ञानिधान-
श्रीवालकृष्णभृत्युपुरुषेण कविकेसरीतिप्राप्तसप्तशीकेन ॥

नृगाररससारङ्गो शर्षनकुतेरियं ।

कृता गोकुलचंदेष टीका रसिकचंटिका ॥ १ ॥

अनुधा बहुधा विदृष्टयं गणयन्तु प्रसर्व न मे भयं ।
 मुधियः सुविभावभाविताः कविताः शोभितार इति
 समयं गमयेति अक्रवाका [यत् ॥ २ ॥]
 हहि राकारजनीशमास्त्रिपतः ।
 कुमुदानि मुदा मुवति यत्नं
 न हि काते अपि समस्तप्रथातः ॥ ३ ॥
 कवितावनितासमानतामिह तात्पर्येवदो वदंति न ।
 वनिता युचिच्छिवहरिणो कविता सर्वमनोदित्वोदित्वो ॥ ४ ॥
 मदनमथनस्यापि चंद्रशेखरस्य शृंगारेण कामापीनवात् प्रथम
 तावत्पार्वतीपाणियहण्ठर्थं भंगलमारभते । पाणियह इति ॥

It ends :

नैव व्याकृतिरुच्चमा न बहुशः कोपो न वालं कृपा
 हृदस्येव ममार्थचंद्रुचिराभिस्थातिविस्थातिनः ।
 आर्येण्यं स्फुरिता नितीतसरसा प्राग्जन्मसंस्कारतो
 व्याख्याता जगती तनोतु नितरामंतःसती भंगलं ॥ १ ॥
 इति श्रीमदाचेष्टावत्सथीबालकृष्णभट्टतनूजगोकुलचंद्र-
 विरचिता रसिकचंद्रिकभिधाना गोवर्धनसप्तशतीटीका समाप्ता ॥
 संवत् १९४२ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे १ गुरौ लिखितमिदं
 पुस्तकम् ॥

[GAIKAWAR.]

4020.

907. Foll. 91; size 15½ in. by 5½ in.; fair, modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

Sutpadyaratnākara, a collection of miscellaneous verses, by *Govindadūṣa*.

It begins (with the numbers added):

प्रणम्य गोविन्दपदारविन्दे गोविन्ददासो विदुषो नियोगात् ।
 नानाकवीनामनवद्यपद्मैः सत्पद्माकरमात्नोति ॥ १ ॥
 यं सास्थ्याः प्रकृति जगुर्यमपरे पातन्नलाः पूरुषं
 काणादाद्य यमोशमाल्यचरणा यं कर्म भीमासकाः ।
 यं ब्रह्माद्यमेकमागमविदः शैवाः शिवं वैष्णवाः
 यं कृष्णं भगवन्नमन्त्र विमला(निगमा)स्तस्मै परस्मै नमः ॥ २ ॥
 यस्यालीयत गच्छसीम्नि जलपिः पृष्ठे जगन्मरुडलं
 दंष्ट्रायां धरणी नखे दितिसुतापीशः पदे रोदसी ।
 क्रोपे ऋचगणः शरे दशमुखः पाणौ प्रलभ्यामुखो
 धाने विश्रमभावधार्मिककलं (?) कस्मैचिदस्मै नमः ॥ ३ ॥

वेदानुद्गरते जगन्ति वहते ० ॥ ४ ॥
 पायाद्विश्रममन्दमन्दरगिरिप्रद्युम्भटुर्घोदपि ० ॥ ५ ॥
 यस्य श्रीः परिचारिका चरणयोः ० ॥ ६ ॥
 सेयं शौलिदिदं शशाङ्कदिनकृचिह्नं ० ॥ ७ ॥

अथ मस्यावतारस्य ।

पातु त्रीणि जगन्ति पार्श्वकपणप्रसुभदिङ्गुडलो
 नैकाभिस्तिमितोदरः स भगवान् क्रीडाकृपः केशवः ।
 त्वङ्गविषुररोमराजिखचित्तव्रदागुभागदावधेर्
 यस्मात्तालकुतूहलेन कथमप्नेषु जीर्णायितं ॥

अथ कूर्मावतारस्य ० ॥ अथ वराहावतारस्य ० etc., अथ
 श्रीरामस्य ० ॥ अथ विश्वामित्रेणानीते रामं दृष्टा जनकः ।
 योग्योऽयं दुहितुर्वर्दः किल कुले वैवस्ततीये महान्
 शास्यः साधुसमादरो यदि भवेद्वामो धनुर्मन्त्रकः ।
 पूर्वे भग्नमहोद्यमाः कति कति षोणोभुजो लज्जिता
 नो जाने किमु दुःखदः किमथवा हर्षाय रामागमः ॥ ०

Fol. 3b: शारस्त्रि नारस्त्रि किमेतदेवं ० ॥ प्रतिप्रतीकं
 जनकात्मजाया ० ॥ उद्धत्त साम तु उकोरनेत्रा ० ॥ पद्मचर्य
 कविनगदीशस्य ॥ The same poet is referred to
 on fol. 5b; but no other name has been met
 with on foll. 1-40.

It ends :

धेनुः सूते अपयसेकं लोकस्योपकृतौ शितौ ।
 शूकरो बद्धपत्यानि तानि दुःखाय केवलं ॥
 भावं सितानां रसपूरितानां
 वहन्ति नियं जगतीह गावः ।
 रसं न जानन्ति तथापि तासां
 चित्रं चरित्रं किमिदं विधातुः ॥

इति श्रीगोविन्ददासविरचितः सत्पद्माकरः समाप्तः ॥

See Raj. Mitra, Notices, iii., p. 147 (ending
 differently). [H. T. COLEBROOKE.]

4021.

2458b. Foll. 36; size 9¾ in. by 4½ in.; good Devanagari writing of ab. 1600 A.D.; 9-11 lines in a page; fol. 21a left blank; foll. 12 and 18 somewhat damaged and pasted over with transparent paper.

Sarasamgraha, a collection of descriptive poetry, compiled by *Śambhudāsa Paṇḍita*.

It begins (cf. *Mālatīm.*, v. 1; *Amarūś.* 2):

सानंदे नैदिहस्ताहतमुरजरवाहृतकौमारचहि-
चासावासायरंभं विशति फणिपतौ भोगसंकोषभाजि ।
गंडोडुनालिमालामुखरितकुभस्तोडये शूलपाणेर्
चैनायकश्चिरं वो वदनविधुतयः पातु चीकारवैयः ॥१॥
श्चिसो हस्तावलग्नः प्रमधमभिहतो व्याददानोशुकाते
गृहस्तकेष्वयास्तश्चरणनिपतितो नेष्ठितः संधेष्ट ।
आलिंगन्यो ऽवधूतस्तिपुरयुतिभिः साश्रुनेत्रोत्ताभिः
कामोवार्धापराधः (?) स दहुतु दुरितं शोभतो वः ।

[शराग्निः ॥ २ ॥]

तपस्वी का गतो ऽवस्थामिति स्मेराननोत्सुकी ।
गिरिजायाः कुचौ वंटे भवभूतिस्ताननौ ॥ ३ ॥
उत्तिष्ठत्वा रतोते भरमुरगपतौ पाणिनैकेन कृत्वा
धृत्वा चामेन वासो विलुलितकवराभारमें वहंयाः ॥
भूयस्तकालकातिद्विगुणितमुरतप्रीतिना शौरिणा वः
श्वासालिंगय नीतौ वपुरलस्लसद्वाहु लक्ष्म्याः पुनागुणः ।
इति नंगलाचरणः ॥ अथ नायिकावर्णने ॥
अनुच्छिष्ठो देवैरपरिदलितो राहुदशनैः
कलंकेनाम्भूष्टो न खलु परिभूतो दिनकृता ।
कुहूभिन्नो लुभो न च युवतिवक्तेण विजितः
कलानाथः सो ज्यं कनकलतिकायामुदयते ॥ ५ ॥
किमिदुः किं पञ्च किमु मुकुरविंचि किमु मुसं
किमन्जे किं मोनौ किमु मदनबाणौ किमु दृशी ।
खगी वा गुच्छौ वा कनकलशी वा किमु कुचौ
तडिङ्गा तारा वा कनकलतिका वा किमष्ला ॥ ६ ॥
इति नायिकावर्णने ॥ अथ हारवर्णने ॥ ०

ग्रामं गुणिगणसहितं काइयप्पाः पश्चिमे तटे प्रथितः ।
परमानपुरे नासा तस्मिन्नासो विप्रस्ते (?०स्तस्ये) च ॥ १ ॥
उदिच्येषु (चीदो०) च श्रेष्ठो हरि(वज्रभाया)दासत्वेन
[प्रथितोऽसौ ।
तस्य [च] मुतस्य मुतेन लिखितोऽयं सारसंग्रहः शुद्धः ॥ २ ॥
चैत्रे मासे मिते पक्षे दशम्या भौमवासरे ।
वर्षे च शाष्ठ्यषष्ठात्ये लिखितो ऽयं द्विजेन तु ॥ ३ ॥

*Iti romāvalīvarṇanam jṛimbhā veṣī, fol. 2b;
rayahsandhīḥ, fol. 3; kaver uktīḥ, fol. 5b; nāyikām prati nāyakavākyam, fol. 7; (viparīta)
suratavarṇanam, fol. 7b; abhisārikāv., fol. 8b;
nāyakacintanam, nāyakavākyam sakhyām prati,
nāyakam prati mītravākyam, fol. 9b; nāyikā-*

vākyam nāyakam prati, nāyikāvākyam sapalnīḥ
prati, fol. 10; nāyaka - videśagamanasamaye
nāyikāyā avasthā, fol. 10b; dāmpatyoh parus-
param pattralekhanam, virahīṇyavasthā, fol. 11;
० इति० चृगारवर्णने, fol. 13 (up to here, 157 vv.).

*Apahnuti, ib.; vāyuvarṇanam, fol. 13b; pras-
nottaram sūryāstasamayāḥ, rituvarṇanam, fol.
14b; candrodaya, fol. 15b; rājavarṇanam, fol.
25b (up to here 103 slokas).*

Nitivarṇanam anyoktayaś ca (192 slokas).

It ends (cf. final sl. of *Mālatīm.*):

संतः संतु निर्तता॒ मुकृतिनो॑ विभसतापोदया॑
राजानः॑ परिपालयन्॒ वसुधा॑ धर्मे॑ स्थिताः॑ गर्वदा॑ ।
काले॑ संततवर्षिणो॑ जलधराः॑ संतु॑ प्रसादात्मभोः॑
मोदती॑ पुनरंव वापवमुहूर्मोशप्रमोदाच्छिर (!) ॥ १२२ ॥
इति श्रीशंभुदामर्थेऽप्तिविरचिते मारसंग्रहे नोतिवर्णनमन्वयोऽस-
यम् समाप्ताः ॥ [?]

4022.

1649. Foll. 81; size 9½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanāgarī, by different hands, about the middle of last century; 11-13 lines in a page.

Nitimañjari, a collection of ethical maxims, in verse, based on passages collected from, or incidents alluded to, in the *Rigveda-samhitā*; composed by *Dyā dviveda* of *Ananda*, son of *Lakshmidhara*, grandson of *Atri*, and great-grandson of *Mukunda* *dviveda*; with a commentary by the same author.

The first four *Aṣṭakas*.

It begins :

अमूर्कंहडिवेदस्य नमा ऽनन्म्याचिमोचितम् ।
सृष्टे विकार्ये वेदार्थान् वक्ति शा नोतिवेजरोम् ॥ १ ॥
डी वेदी यम्यासी डिवेदः शिया युक्तो मुकुंदः चीमुकुंदः च
चासी डिवेद्य च तथा । तस्य नमा प्रयोगः । शानामा चनुषे
(१०षे०) नोतिवेजरो० वक्ति व्रवीति । नपाच्चदो ममृपर्यायो यास्तेन
चनुषो व्यास्तातः । नपादिव्यननेतरायाः प्रनाया नामेति (8, 5) ।

गौरच तनूस्तम्याः पयः पयस सार्ज्ये आज्ञादग्निशुर्यो यथा ।
स्वं आहयो मुकुदडिवेदाच्चतुर्थो भवति । कुतः ।

श्रीमुकुदडिजातो [३] विरचलैल्लोधरो महान् ।
तस्य लक्ष्मीर्हादेवी आडिवेदमनोजनत् ॥

इति नपृत्वं । किं कृत्वा । वेदार्थान् विचार्ये इति सर्वहि-
तान् चृगर्थान् अन्यान् ब्राह्मणसूत्रगतार्थान् विचार्ये नौतिमन्तर्गते
यक्ति । स्वं कर्तव्यमेवं न कर्तव्यमित्यात्मको यो धर्मः सा नौतिः
तस्याः मन्त्ररौ । नौतिमन्त्ररौ । इन्हा झात्वा धर्मे रतिरथमें
विरतिमेवति । चृगर्थं च सुखेनावगच्छति । एतदथं वक्ति । पुनः
किं कृत्वा । सूर्यं सर्वप्रेरकमानम्य । ० । करीदृशं सूर्यं लक्ष्मी-
मोचितं । सूर्यः पूर्वे स्वर्णेनुना समुरेण यस्त आसीत् । तस्य
चृगर्थो मोचयितुमशक्ताः । ततो डिवभिमोचितः । तथा ब्राह्मणे ।
स्वर्भानुरुहासुर आदित्यं तस्माविभ्यवस्याच्यतः तमो उपनिशदसत्
इति । अस्मिन्बर्थे चृक् । ये वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसा उविध्यदासुरः ।
अच्चयस्तमन्विंदन्न च्यन्ये इश्वर्कुरुन् । ० एवं सूर्यमतिभिमोचित-
मिति मिद्दृशः ॥

मम त्वं कवयस्येवं प्रसन्ना भव शारदे ।
विभयामि डिनकोधादोता देवव्ययेरिव(!) ॥ २ ॥

गंधकृत्यमस्त्रोक्तेष्टं सूर्यं नमस्त्रात् डितीयेनैकाभीष्टा सर-
स्वतां यथाचे । ०

Ashṭaka I. ends (fol. 38): डिष्टेद श्रीलक्ष्मीप[र]-
मृतुना सत्यज्ञना आडिवेदेन विरचिते नौतिमन्त्ररौभाष्ये
प्रथमाष्टके नौतिवाक्यानि समाप्तानि ॥

Ashṭaka II. begins :

मरस्तीमहं वंदे सभाष्या नौतिमन्त्ररौ ।
आडिवेदस्य चात्मस्य मुखे (मुखे) स्थित्वा कृता यथा ॥ १ ॥
प्रथमे सेतिहासान्यो दर्शयित्वा सुभाषितान् ।
डितीये इष्टक आहाय तत्त्विद् आहय चृचो ॥ २ ॥
स्त्रीयु विद्यासो न कार्ये इत्याह ॥
विद्यासो नैव कर्तव्यो वशभाष्या अपि स्त्रियाः ।
महिष्याः प्राप विद्यासाहासीपुर्वं कलिंगतः ॥ ३ ॥

Ashṭaka III. begins (fol. 52):

डितीये नौतिवाक्यानि चृगदृष्टातान् प्रदर्शये च ।
तृतीये इष्टक आहाय डिवेदो आहयो महान् ॥ १ ॥
उत्तमाधमयोः कार्ययोरुत्तमाधमौ दूताविद्यर्थं आह ।
उत्तमे चाधमे कार्ये दूतः स्याटुत्तमोऽधमः ।
देवटनो बभूताग्निरूपोह सरमा पथीन् ॥ २ ॥ ०

Ashṭaka IV. begins (fol. 64):

मरस्तीमहं वंदे सभाष्या नौतिमन्त्ररौ ।
आडिवेदस्य चात्मस्य मुखे स्थित्वा कृता यथा ॥ १ ॥
आख्यानपूर्विकान्धर्मान् आख्याय आकृतिष्ठामः ।
तृतीये इष्ट चतुर्थो आ मठोडकुलजो इतदत् ॥ २ ॥

It ends : इति आडिवेदविरचिते नौतिमन्त्ररौभाष्ये वेदार्थ-
प्रकाशे चतुर्थाष्टके नौतिवाक्यानि आख्यातानि ॥

According to a statement contained in some MSS., the author was a native of Ānanda (? in Gujarat), and completed his work on the first day of the bright half of the month Māgha in Samvat 1550 = A.D. 1494. Cp. *Haraprasād*, Notices, x., p. 283; Peterson, Ulwar Cat., Extr., no. 6; also Prof. Kielhorn's account of the work, Ind. Ant., v., p. 116; and that of A. B. Keith, Journ. R. As. S., 1900, pp. 127 ff.

[H. T. COLEBROOKE.]

4023.

966 a, b. Foll. 34 & 40 resp.; size 8½ in.
by 4 in. and 8 in. by 3½ in. resp.; indifferent
Devanāgarī writing of the middle of the 17th
century; 9–15 lines in a page; different hands.

a. The third, fourth and fifth *Ashṭakas* of
the same work. The third *Ashṭaka* (8 leaves)
by a different hand from the two others, and
with a separate paging.

b. The second, fifth, sixth and seventh
Ashṭakas, each paged separately.

Ashṭaka II. ends (fol. 11b): इति श्रीमत्याडि-
वेदिक्ते नौतिमन्त्ररौभाष्ये प्रथमाष्टकः (डितीय written
underneath by Colebrooke) समाप्तः ॥

Ashṭaka V. begins :

तुरीये सेतिहासान्यो दर्शयित्वा सुभाषितान् ।
महोउदर्भेकुलज आहाय आडिवेदिकः ॥ १ ॥
गुरुं संतोषयेदित्यर्थं आह ।
गुरुं संतोषयेद्वक्त्वा विद्याविनयतप्तरं ।
प्रस्तोकाय ददौ यायुः स्तुत्वा तुष्टो इस्तमित्तुं ॥ २ ॥

It ends : इति श्रीमद्भाद्रिवेदिकृते नोतिर्वर्जयात्ये भाष्ये
द्वितीयाहकः (with पञ्चम written underneath by
Colebrooke) समाप्तः ।

Ashṭaka VI. begins :

च्यास्याय पञ्चमे स्मोकानितिहासपुरःसरान् ।
मुकुंदकुलज्ञो द्यादृः पष्टे इष्य चाचिकीर्तिः ॥
अथमें मति न कुर्यादिवर्यमाह ॥
हृणि वश्यायते अथमें यदा मतिभेवेष्टाणि ।
फेनेनापि दृढं शक्रश्चिच्छेदं नमुच्चेः शिरः ॥

Ashṭaka VII. begins :

आदृयः अुतित्त्वः पष्टे इष्यके वृहमतिः ।
दर्शयित्वेतिहासान्यः सप्तमे इदर्शयद्यथा ॥
पैनुन्यं न कुर्यादिवाह ॥
परेषां द्वेषदं कुर्यात् पैनुन्यं सुहतियं ।
विशिरसं जघानेद्रः पैनुन्याम्बातुलप्रियात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4024.

876. Foll. 229; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of the earlier part of the 17th century; eleven lines in a page.

Sāringadharapaddhati, a poetical anthology, by *Sāringadhar*, son of *Dāmodara*, grandson of *Rāghavadeva*; brother of *Lakshmidhara* and *Kṛishṇa*, and nephew of *Gopāla* and *Devadāsa*. Complete in 163 sections.

Colophon : इति शार्ङ्गपरविरचितायां पट्टात् शांतर्वे
विदेहमुक्तिकथनकालवृच्छनादिपरिच्छेदः ॥

The work has been published by P. Peterson (Bombay 1888). Cf. also Aufrecht's extracts from the work in the Journal of the Gerin. Or. Society, vol. xxvii., pp. 1-120; and Cat. Bodl., nos. 215, 216. [H. T. COLEBROOKE.]

4025.

• 2023. Foll. 147; size 9½ in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 15-21 lines in a page.

The same work.

Colophon : इति० पट्टात् शारित्तकालकारनुक्रिमोषाम-
कथनपरिच्छेदः ।

This section is preceded by the *Videhamuktikathanam*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4026.

2048. Foll. 92, of which one (fol. 72) is missing; size 11½ in. by 5 in.; good Devanāgarī writing of about 1600 A.D.; nine lines in a page.

The same work. Incomplete.

The MS. breaks off abruptly in sl. 4 of the 63rd section (*ratnānyoktayah*).

[GAIKAWAR.]

4027.

125. Foll. 473, of which are missing foll. 1-10 (supplied on four leaves by a more modern hand), 52, 61, 76, 84, 176, 181, 193, 209, 216, 249, 256, 277, 280-227, 332, 380, 388, 404, 440, 449, 456, 457, 461, 468; the last leaf having also been supplied by a more modern hand; 8vo, size 9½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century.

Sāringadharapaddhati; omitting the introduction, and breaking off at the end of the 160th section (*yogimahimā*).

[H. T. COLEBROOK.]

4028.

1784. Foll. 24; folio, size 12½ in. by 7½ in.; fair Devanāgarī writing of Samvat 1909 (A.D. 1852); 24 lines in a page.

Sections 40 (*suryānyoki*) to 71 (*samkīrṇānyoktipariccheda*) of the same work.

[J. R. BALLANTYNE.]

4029.

1384a. Foll. 55; size 14 $\frac{1}{4}$ in. by 5 in.; excellent, modern Bengali handwriting; 7-9 lines in a page.

The same work; from the beginning to the end of the 8th verse of the 44th section (*hamsānyoktayah*).

[H. T. COLEBROOKE.]

4030.

1667a. Foll. 10; size 9 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; twelve lines in a page.

A fragment of the *Sārṅgadharapaddhati*; viz. the 80th section, called *Viracintāmaṇi*, or *Dhanurveda* (Pet.'s ed., pp. 263 seqq.), and treating of the science of war.

It begins: ईश्वरोक्ताङ्गुर्वेदाद् व्यासस्यापि सुभाषितात् ०
१. vv. 1714-1941.

Colophon: समाप्ते इयं धनुर्वेदस्य परिच्छेदो वीरचिंता-
मणिर्वाम ॥ लिखावितं श्रोथनस्य(!) मनि० ॥ लि० कायस्य-
माथुरमेवरिया भगवत्तीदास ॥

The leaves are marked धनुर्वेद.

[H. T. COLEBROOKE.]

4031.

2098c. Foll. 13; size 10 in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī about 1700 A.D.; nine lines in a page.

The same section of the *Sārṅgadharapaddhati*.

Colophon: इति वीरचिंतामणौ धनुर्वेदपरिच्छेदः श्री-
गौडविष्णुदाशः कविवरशदृशः तस्य पुत्रो मुरारि तस्या मुनु(!)
डिजेन कृतलिपनमिदं स्वार्थं मुदा पुस्तकं ॥ १ ॥ लिपितं
देवेस्तरेणैव मंत्रवाणावलीं तथा । ज्ञातव्या सर्वसिद्धौश्च भवत्येव
न संज्ञयः ॥

[GAIKAWAR.]

4032.

1203b. Foll. 61; size 12 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Sūktiratnāvalī, an anthology, compiled by *Vaidyanātha*, of the *Tatsat* family, son of *Rāmabhaṭṭa Śūri*.

It consists of two parts, the first and larger of which follows very much the same plan as the *Sārṅgadharapaddhati*, to which it seems indeed largely indebted for its materials. The MS. is, however, extremely incorrect, so as to be of little use; especially as no authors' names are given with the verses.

It begins (somewhat corrected):

गंगोद्वासितमौलिश्चंद्रकलाकलितशेखरः मत्तै ।
संगीकृतगलगरलो जयति जयंतीपतिज्ञेगति ॥
तत्पंगकरैरेण रामचंद्रात्मजम्भना ।
तत्पते वैद्यनायेन सृकिरत्नावली चुभा ॥
शाकाः (? शलाकाः) सृकिरत्नानां क्रपाशाङ्गस्यया
[(? वक्तृदाः)] ॥

ततः सुपुडती(संयुज्यते) सेयं सृकिरत्नावली मया ॥
अथ नमस्तत्यः ॥ १ ॥ चलत्कर्णानिलोद्धत० (S. 57) ॥ २ ॥
नियतिकृतनियमरहितां हादैकमयीमनन्यपरतंत्रा । नवरसह-
चिरा निर्वितिमावती(?) भारती कवजंयति(?) ॥ ३ ॥ अथ
शिवः ॥ वंदे टेवं तलधिशरधि देवतावभौम(?)० ॥ ४ ॥ वा-
भोगीकृत० (S. 62) ॥ ५ ॥ विनाकफण० (S. 63) ॥ ६ ॥ ०६ ॥
इति गौरौ ॥ ०९० ॥ इति कृष्णाः ॥ ० - - - (fol. 6b) च ३
विशिष्टकविप्रशंसा ॥ व्यासगिरा नियोमं सारं विश्वस्य भारते
वंदे० (Aryās. 31) ॥ ६७ ॥ कवोंद्रं नौमि० (S. 172) ॥
६८ ॥ ०६९ ॥ अथ कुकविनिदा ॥ अप्रगत्ता० (S. 191) ॥
६२ ॥ ०६५ ॥ अथ यंडितप्रशंसा ॥ अपिगत० (S. 197) ॥ ०

Part I. ends with the *nīti*, verses 904-993, the last of which is मित्रं स्वज्ञतया० (S. 1554), followed by the colophon (fol. 55b): इति श्रीमद्भास-
भट्टसृकिरत्नात्मजतस्त्वैद्यनायपुतिकायां सृकिरत्नावली पूर्वधि
समाप्तम् ॥

Part II. begins: संदृष्टापरपञ्चवं सचकित० (S. 3668) ॥
संपदो जलतरंगविलोक्ता० (Subhāsh., ed. Pet., 3316) ॥

अतिर्मती सकलकर्मणा वर्जिते
कुटिलालये कपथपूरिते मदि ।
करणानिधे प्रतितपावने त्वया
करणीयमात्मसदृशं न मत्सवं ॥
संकरोऽपि श्रय[नादपि] गेहाह
ग्रामतोऽपि नयनादपि दूरं ।
स्थ गच्छति हर्मेधुर्पूर्यो
पामरेण विधिना किमकारि ॥
मुखाद्युक्तानि सुकोमलानि
पल्लीकरायागुलिपोडितानि ।
कि कि ददामीति सुभाषितानि
स्मरामि राजन् गृहभोजनानि ॥
जशनावसरे कलिप्रिया
कुरुते रोगकथा रत्नांतरे ।
विधिना सुखवृक्षज्ञेदिनी
प्रमदा नाम कुठारिका कता ॥ ९

Seven more verses are followed by an extract (of 108 verses) from the *Mahābhārata*, viz. v. 981 seqq., where *Vidura* discourses before *Dhṛitarāshṭra* on moral conduct and future happiness; after which the (apparently incomplete) MS. ends with three verses:

कामिनीनयनक ज्ञालपंकादुष्यितो मदनमस्वराहः ।
 कामिमानसवनातरचारी मूलमुत्खनति मानलतायाः ॥
 बौद्धा सज्जनसंगमे ० (Subh. 2094) ॥
 ये शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति चेदातिनो
 बौद्धा बुद्ध इति प्रमाणपटवः कतेति नैयायिकाः ।
 अहैवित्यथ जैनशासनपराः¹ कर्मेति मीमांसकाः
 सो ई वो विदधात वाच्चित्पत्तं बैलोच्चनाथो इति ॥

The last verse is given as the 3rd introductory stanza of *Dāmodara's* version of the *Mahānāṭaka* (Cat. Bodl., no. 291); but not in that of *Madhusūdana*. It also occurs as v. 80 of the *Durghaṭakāvya* (cf. no. 3926), and at the end of *Bilvamaṅgala's Sumaṅgalastotra* (cf. no. 3907).

The MS. then concludes with the colophon,
written by another hand. [H. T. COLEBROOKE.]

4033

1518b. Foll. 23; size 11 in. by 4½ in.; large, clear Devanāgari writing; 7 or 8 lines in a page.

Subhāshitāvalī, a collection of 222 sententious couplets, compiled by *Sumati*(?).

This is a different work from the anthology of the same title by Vallabhadeva.

It begins : विद्यान् ॥

विष्णुं च नृपत्वं च मैय गुरुत्वं कदाचन ।
स्वदेशे पूज्यते राजा गुणो(!) सर्वत्र पूज्यते ॥ १ ॥

यद्यपि भवति विहृपो वस्त्रालंकारवेचपरिहीनः ।
मस्त्रनसभाप्रविहो विभाति विद्धापिको मनुजः ॥ २ ॥
अपृष्ठं शस्त्रकोशो अय पिण्डाते तद भारति ।
अथगते पृष्ठिमास्रोति अथमास्रोति संवतः ॥ ३ ॥

गुरुः ॥ कुद्दो गुरुर्बदति यानि वचासि शिष्ये
 मध्याह्नसूर्ये इव त्रानि दहेति तस्य ।
 ताम्येव कालपरिणाममुखावहानि
 पञ्चाद्वयं कुमुकाकरणीतलानि ॥ ४ ॥
 अन्यानि शास्त्राणि चिनोदमार्थ
 प्राप्तेषु कालेषु न तेष्वं किञ्चित् ।
 चिकित्सिते ज्योतिषं च वादे
 पदे पदे प्रव्ययमावहेति ॥ ५ ॥

विद्याप्राप्तिः ॥
 अलसो मैदनुडिष्ट मुखितो व्यापिषीडितः ।
 निद्रालुः कामुकचैष बडेते शास्त्रपातकाः ॥५॥ B. 642.
 वेश्यानाभिव विद्याना वहवो मुख्युविनः ।
 दृद्ययाहिणसासी भवेति विरता जनाः ॥ ७ ॥
 नालम्योपयत्तेन नाम्यननसा नाम्यायेविहेविद्या
 न भूर्भगकटाष्विस्मयकर्त्तौ सीर्वतिनौ भ्यायता ।
 नानुष्ठोगवता न च प्रवसता मानं च नोर्कर्वता
 लोके स्थातिकरः सतामविकलो विद्यागुणः प्राप्तेऽप्तः ॥

मूर्खत्वे हि सर्वे यमापि रुचिते यस्मिन्दद्वा गुणा
निर्दिष्टो बहुभोजनेष्वनुरत्नो रात्रौ दिवा सुप्तो ।
कार्यकार्यविचारणाप्रधिरो आनापवानी सर्वी
कृत्वा सर्वजनस्य मृग्भिः पदं मूर्खः मुर्ख जीवित ॥ १ ॥
[cf. Bö. 4910.]

सौभाग्यं वः समनादधतु मधुभिदः केलिगोपालश्रुतेः
सानन्दाकृष्णवृद्धावनरसिकमृगश्चेष्यो वेणुनादाः ॥ ४ ॥

अथ श्रीकृष्णमहिमा ॥ [हरस्य ॥]

अभोधिः स्तुलता स्पलं जलपिता भूलीलवः शैलता
शैलो मृत्कण्ठा तृणं कुलिशता भ्रंजं तृणच्छीता ।
वह्निः शोतलता हिंसे दहनतामायाति यस्येच्चया
लौलादुलैलिताङ्गुष्ठसनिने कृष्णाय तस्मै(तुभ्यं T.)

[नमः ॥ ५ ॥ कस्यचित् ॥]

वास्तव्यादभयप्रदानसमयादतीर्तिनिर्बाधणाह्
श्रीदार्थादघशोषणादगणितश्चेयःप्रदप्राप्णात् ।
सेव्यः श्रोपतिरेव सर्वजगत्मेते यतः साक्षिणः
प्रहादच्छ विभीषणात्त कविराट् पाञ्चाल्यहत्या भ्रुवः ॥ ६ ॥

अथ भजनमाहात्म्यं ॥ [कस्यचित् ॥]

व्याधस्याचरणं भ्रुवस्य च वयो विद्या गजेन्द्रस्य का
कुञ्जायाः किमु नाम रूपमधिकं किं वा^१ सुदामो धने ।
को वंशो विदुरस्य यादवपतेरुपस्य किं पौरुषं
भक्त्या तुष्टिं केवलं न तु गुणैरेक्षिप्यो भापवः ॥ ७ ॥

[कस्यचिद्वादिष्णात्यस्य(दादिष्णात्यस्य T.) ॥]

अनुचितमुचितं वा कर्म कोऽयं विभागो
भगवतिं परमास्तो भक्तियोगो द्रुटीयान् ।
किरति विघमहीन्द्रः सान्दूषीयूधमिन्द्रु
द्युषमपि स महेशो निर्विशेषं विभर्ति ॥ ८ ॥ विष्णुपुरो-
यदि मधुमथन त्वद्द्विसेवा [श्रीपादानी ॥]
हृदि विदधाति जहाति वा विवेको ।
तदस्तिलमपि दुष्कृतं त्रिलोके
कृतमकृतं न कृतं कृतं च सर्वं ॥ ९ ॥ तेषामेव ॥

We subjoin a list of the authorities quoted—also given, with some variations, in R. Roth's Cat. of Tübingen MSS. (R.), pp. 12, 13; but here completed, and corrected after collation of the two MSS. (A = I.O.; T. = Tüb.)—with references to the verses as numbered in the present MS., the compiler's own verses being given under the signature 'Samāhartṛi':—

Aṅgada, 225; *Aparājita*, 375; *Abhinanda*, 147; *Amaru*, 220, 226, 228, 234, 315; *Avilambha-sarasvatī*, 387; *Āgama*, 114 (T.; ke-

shāmcit A), 132; *Ananda*, 361, (-ācārya) 20; *Īśvarapuri-śripādānām*, 62, 75, (*śrimad-Īśvara-pādāpūrīpādānām*) 17; *Umāpati-dhara*, 146, 374, 375, (-vadha) 257; *Aulkalya* (*Aulkala T.*), 54, 63 (A; *kasyacit T.*), 213 (T.; not assigned to any author in A), 216 (T.; not assigned in A); *Kaṅka*, 211 (T.; not assigned in A), 212 (T.; *kasyacit*, A); *Karācārya*, s. *Śrikara*; *Karṇapūra* (A, R.; *Karṇapūrṇa T.*), 303; *Kavīcandra*, 160 (*Kavīratna T.*), 163 (*Kavīratna T.*), 186; *Kavīratna*, 39, 40, 76, 77; *Kavīrājamītra*, 84, 196; *Kavīkēkhara*, 119 (T.; *Bhuvana A*), cf. *Sañjaya*; *Kavi-sārvabhauma*, 130; *Kumāra*, 320; *śri-Keśava* (*śri-Keśavachattrin T.*), 151; *Keśavabhaṭṭa* (-ācārya T.), 344; *Kahemendra*, 357; *Gajapati-Purushottamadeva*, s. *Purushottamadeva*; *śri-Garbhakavīndrāṇām*, 83; *śri-Gopālabhaṭṭa*, 37 (T.; *samāhartuḥ A*); *śri-Govardhanamīśrāṇām*, 251 (A; *Govindamīśrāṇām T.*), 253; *Govardhunācārya*, 187, 239, 301, 376; *Govinda* (A, T.), 87; *Govindabhaṭṭa*, 181, 302; *Govindamīśrāṇām*, 123; *Gaudīya*, 94 (T.; *kasyacit A*); *Cakrapāṇi*, 280; *Ciramjīva*, 155; *Jagadānandarāya*, 269; *Jagannātha-sena*, 64 (T.; *Dhanañjayasena A*), 65 (A; *kasyacit T.*), 368; *Jayanta*, 161; *Jivadāsa-vāhinīpāti* (-vāhi-*nīpāti A*; cf. *Vāhinīpāti*), 287; *Tairabhukta*, 317, 340; *Tairabhuktakavi*, 304, 331, 341 (T.; not assigned in A); *Trivikrama*, 356; *Daśaratha*, 345; *Dākṣiṇātya*, 7 (A; *D. kaścit A*), 49, 50 (A; om. by T.), 70, 113 (T.; *keshāmcit A*), 298; *Dākṣiṇātya-śri-Vaishṇavasya*, 52 (A; *Dākṣiṇātyasya T.*); *Dāmodara*, 300; *Divākara*, 130; *Dipaka*, 128 (A; *Mangala T.*), 137; *Daityāri-pāṇḍita*, 189, 250; *Dhanañjayasena*, 64 (A; *Jagannātha-sena T.*), 66 (T.; *kasyacit A*); *Dhanya*, 324; *Nāthoku*, 259; *bhaṭṭa-Nārāyaṇa*, 292; *Nīla* (? *Līla A*), 377; *Pañcatantrakrit* (कालिष्वाः पुलिने प्रदोषमस्तो रस्याः शशाङ्काशः), 378; *Purushottamadeva*, 47, 217, 218, 221, 154 (T.; *Gajapati-*

¹ तत्त्वे T.

Purushottamadevaya A), 159 (T.; *Jagapati-Purushottamadevaya A*); *Pushkarākhyā* (A; *Pushkarāksha*, T.), 174; *śrīmat-Prabhūnām*, 230; *Bāṇa*, s. *Vāṇa*; *śrī(-śrī)-Bhagavat*, 21, 30, 31, 71, 74 (A; *kasyacit* T.), 92 (T.; not assigned in A), 93, 326, 339; *Bhavabhbūti*, 327 (orig. *Bhūpati* T.), 328; *Bhavānanda*, 29 (T.; *kasyacit* A), 88; *Bhīmabhaṭṭa*, 358; *Bhuvana*, 119 (A; *Kaviśekhara* T.); *Bhūpati*, s. *Bhavabhbūti*; *Māngala*, 128 (T.; *Dīpaka* A); *Manohara*, 272, 273; *Mayūra*, 144; *Mādhava*, 80 (T.; *kasyacit* A); *Mādhava-cakravartin*, 285; *śrī-Mādhava* *Sarasvatī-śrīpādānām*, 57; *śrī-Mādhavapurī-śrīpādānām*, 78, 95; (*śrī-*)*Mādhavendra**pūrī-śrīpādānām*, 284, 332; *śrī-Māradākāra* (R.), s. *Śāradākāra*; *Mukundabhaṭṭācārya*, 184, 167, 274; *Moṭaka* (T.) or *Moḍhaka* (A), 347; *Yāda-vendrapurī-śrīpādānām*, 41, 75²; *Yogeśvara*, 150, 388; *śrī-Raghunātha*, 209, 334; *śrī-Raghunāthadāsa*, 129; (*śrī-*)*Raghupatyupādhyāya*, 299 (*śrī-Raghupādhyāya* A), 81, 86, 97 (*śrī-Raghū-pādhyāya* A), 124; *Rāmacandra**dāsa*, 295, 349, 353 (T.; not assigned in A); *śrī-Rāmānandarāya*, 12; *Rāmānuja*, 115 (T.; *kasyacit* A); *Rudra*, 214, 215 (T.; not assigned in A), 240, 311(?), 321, 329, 336, 367; *śrī-Rūpadēva* (A; *samāhartuḥ* T.), 198; *śrī-Lakṣmaṇasena**dēva*, 199, 203 (*Lakṣmaṇasena* A), 258; (*śrī-*)*Lakṣmīdhārāṇām*, 15, 28, 32, 33; *Vanamālin*, 135; *Vasudeva* (? *Sudeva* T.), 145 [धोरा धर्तिभवभारम्-वहि०]; *Vāṅga*, 136 (T.; *kasyacit* A), 178, 179, 190, 223, 224; *Vāṇa* (T.; *Vāraṇa* A), 365 [चित्राय त्रयि चिन्तते तनुभुवा चक्रे०]; *Vāṇīvilāsa*, 316; *Vāraṇa*, s. *Vāṇa*; *Vāsava* (thus A, R.; *Vāsara* T.), 245; *Vāhinīpati*, 318 (cf. *Jivadāsa-V.*); *Viśvanātha*, 216; *Vishṇupurī-śrīpādānām*, 8, 9; *Vīrasarāsvatī* (T.; not assigned in A), 371; *śrī-Vaishṇava*, 35, 36 (cf. *Dākshinātya-ś.*); *śrī-bhagavad-Vyāsapādānām*, 23, 24, 38 (*śrimad-Vy.* A; *śrī-Vy.* T.), 51; *Śaṅkara*, 44 (T.; not

assigned in A), 68, 322, 359; *Śacīpati*, 364; *Śambhu*, 363; *Śarāṇa*, 166, 232, 260, 268, 312, 313; *Śāntika*, 160; *Śāraṅga*, 3 (*Śāraṅga* A; not assigned in T.), 335; *Śāradākāra* (*Śāradākāra* A, T.; *Māradākāra* R.), 45; *Śivamauinīnām* (? *Śiromaulinām*, orig. *Śiram.* or *Śivam.*, T.), 109; *Śubha*, 382; *Śubhāṅka*, 4 (*Śubhāṅkura* A), 249 (do., corr. *Śubhāṅkarasya* A), 265 [T. has another verse (148) by *Śubhāṅka* after 145: एते लक्षणं जानकोविरहिणं मातृ०]; *Śrikarācāryāṇām*, 85; *Śrīdhara**sāvāmi-pādānām*, 20, 27, 42; *Śrīmat* (! A, T.), 14; *Shashīhīdāsa*, 323, 350, 370; *Shāṛmāśika*, 338 (?-*māshika* A), 191; *Sañjaya-kaviśekhara*, 165, 168, 266, 325; *Samāhartri*, 37 (A; *śrī-Gopālabhaṭṭācāryāṇām* T.), 59 (T.; *kasyacit* A), 60 (not assigned in A), 61, 104, 105, 117, 121, 122, 125, 126, 142, 195 (T.; *kasyacit* A), 198 (T.; *śrī-Rūpadēva* A), 205, 206, 219, 222, 227, 233, 236 (T.; not assigned in A), 261 (T.; not assigned in A), 267, 268, 276, 277, 278, 284, 288, 289, 290, 293, 305, 307-310 (311²-313² om. T.), 385; *Sarvajñā*, 11, 56; *Sarvabhaṭṭa*, 108; *Sarvavidyāvinoda* (-*bhaṭṭācārya*), 102, 152, 157, 170, 171, 182, 192, 244; [*Sarvāṅka* R.; his mistake for *Sarvajñā*]; *Sarvānanda*, 55, 149, 346; *Śāradākāra*, s. *Ś.*; *śrī-Sārvabhaumabhaṭṭācārya*, 72, 73, 89, 90, 98, 99, 131 (cf. *Kavi-sārvabhauma*); *Sāhnika*, s. *Sāhnoka*; *Sudeva*, s. *Vasudeva*; *Subandhu* (T.; *Suśāṅku* A), 264; *Surottamācārya*, 82; *Sūryadāsa*, 270; *Sauhnoka* (? *Sāhnoka* T.; *Sāhnika* R.), 262; *śrī-Hanumat*, 110; *Hara*, 5, 238, 381 (*Raha* or *Vaha*, A), 202; *Hari*, 333, 379; *Haridāsa*, 101; *Haribhaṭṭa*, 330, 337; *Harihara*, 184, 282. The remaining verses are ascribed to anonymous writers, either under *kasyacit*, or under *keshāmcit*. Not assigned to any author in either MS. are: 96 (श्रुतयः पलालकस्याः किमिह वयं साप्रते चिनुमः १०), 193 (चित्रोलीर्णादपि विषधरा-झोतिभाजो रजन्मा०), 248 (मकरोविरचनभद्रज्ञा राधाकृष-

कलसमर्देनव्यसनी । ०), 348² (वियोगिनीनामपि पद्धति वो
न योगिनो गनुमपि हमने । ०).

The MS. counts 389 quoted verses; but several mistakes occur in the numeration, viz.: nos. 252, 314, 319, 354, 355 are omitted; and nos. 75, 124, 267, 311, 348, 375 are double (or two verses being given under one number), the actual number of verses thus being 390; whilst the Tübingen MS. (which is, on the whole, more correct) counts 382 verses, though here, too, five numbers are double, and one is omitted, thus making actually 386 verses.

It ends :

यदुवंशावत्तंसाय वृद्धावनविहारिणे ।
संसारसागरोक्षारतरणे हरये नमः ॥ ३६७ ॥ अविलम्ब-
[सरस्त्राः ॥]
भास्यद्वासुरमन्दराद्रिशिखरव्याघ्रजनाद्विस्फुरत्-
केयूराः पुरुहृतकुञ्चरकरप्राभावसंवर्धिनः ।
देवेन्द्रप्रमदाकपोलविलसत्पुत्रादुरच्छेदिनो
दोदैरुडाः कलिकालकलमधुयः कंसद्वियः पानु वः ॥
[३६८ ॥ योगेश्वरस्य ॥]
जयदेववित्यमङ्गलमुखैः कृता येऽन्न सन्ति संदर्भैः ।
तेषां पद्मानि विना समाहृतानीतराण्यन्न ॥ ३६९ ॥
लसदुञ्जलरसमुन्नता गोकुलकुलपालिनीयलितः ।
मदभीष्मितमभिद्यावस्थाणतमालकल्पयादपः (। A., T.)
[क्लो अपि ॥ *]

समाप्ता चेयं पद्मावली । रामनाथविदुषो श्रीहरिः ॥
कालाभ्योनिधिकालचन्द्रगणिते शाके च सिंहे रवौ
पञ्चम्यो शशिजे शुभे इहि समये पक्षे सिते स्वातिषु ।
नन्ना श्रीगुरुपादपद्मपुगलं व्यालेखि पद्मावली
श्रील श्रीयुतश्यामसुन्दरप्रभोगेस्वामिनः पुस्तिका ॥ ९६ ॥ ९६ ॥

The date (Śaka 1646, A.D. 1724) must have belonged to a former MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

* Instead of this *sloka*, the Notices read :

श्रीमन्मदनगोपालचरणदण्डसंनिधी ।
पद्मावली विरचिता केनचिद् द्विजवन्मुना ॥

3. ROMANCES, POPULAR TALES AND OTHER COMPOSITIONS, IN PROSE AND VERSE.

403.5.

1740a. Foll. 155; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; fairly good Devanāgari writing of 1790 A.D.; ten lines in a page.

Aniruddhacarita-campū, a romance, in nine chapters (*ucchvāsa*), on the marriage of *Aniruddha* and *Ushī*; by *Devarāja*, son of *Raghupati*, and grandson of *Gaurikānta Godāvaripati*.

It begins :

शार्ङ्गेन्न्याकिणहुचिरचियो नहोत्तम
ते इवामुरुमथनम्य वाहयो वः ।
पंचानामपि मुरभृहामसाध्य
ज्ञात्वारो विद्धति ये भनम्य कृष्णम् ॥ १ ॥
जयंयजसं श्रुतिवामलोचना-
शिरस्मुक्त्रावलिविधवावहाः ।
अनारते नारदवत्तकीगुणैर्
उपसिताः कैटभवैरिकीर्तयः ॥ २ ॥
ब्राह्मं तेजः स्तोकृताकारसंपद
वाचो देव्याः स्तैरस्त्रामधूमिः ।
आसीनेतु (आडित्यकुलendds MS.) आनगोभीष्मितो
गोदावरीपतिरुदारगुणोचरनम्
तस्मादभृद् रथुपतिः श्रुतशोलसिंधुः ।
चंकं जहच्छगति यस्य यशःशशीकम्
चैविक्रमे क्रमणकौतुकमातनोति ॥ ११ ॥
ततः सुतो इन्द्रायत देवराजः
समाप्तिः श्रीशिवलालपादान् ।
नानारमोहारगरीयसीय
तेनानिरुद्धम्य कथा निष्ठा ॥ १२ ॥
विषुड्डिभूषा सुभग्ने करिष्युर्
वहंति कोतीः किल केऽपम्य ।
तस्यार्थगृहम्य ऋषेर्वचासि
संतः समाकर्त्ते कृतार्थेयंतु ॥ १३ ॥

अस्ति खलु जलधिनिकघोपठोऽग्निस्तिविश्वकर्मनीमाणनै-
पुणसर्येत्तेव शोभमानाभिनवनोरदकुहरदृश्यमानचंचला(०ल)-
चाहकातिर्विशुधराचिलासिनोवालया(? चलय or देवालय)श्या-
मायमाना नभोविभागभासुरहिरण्यमरालमालानुकारिणी मुकुं-
दोत्संसंगिनीसनाभिश्वेभा शात्रुंभवयी द्वारवतो नाम नगरी।०

i. *pradyumnapariṇaya*, ends fol. 13b; ii. *svapnadarśana*, fol. 27b; iii. *mṛigayāvinoda*, fol. 42b; iv. *aniruddhaharana*, fol. 65b; v. *śarabandha*, fol. 90b; vi. *nāradasamṛīpa*, fol. 108b; vii. *śoṇitapuraprayāṇa*, fol. 122b; viii. *govindavijaya*, fol. 146; ix. *aniruddhahariṇaya*.

It ends :

कविमौलिमणेज्ञेयंति वाचो
मुनिवर्यस्य पराशरप्रसूते ।
अनुगामितया चिराय यासी
भुवि भास्यंति मदुक्तयः प्रतिष्ठाम् ॥ १२९ ॥

० संवत् १४४७ मित्रिश्रावणमासे कृष्णपक्षे द्वितीयाया २ चंद्र-
वासरे ॥

For another MS. of this work see Raj. Mitra,
Notices, i., p. 39. [H. T. COLEBROOKE.]

4036.

290 d. Foll. 64 (the first of which is wanting); size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1613 A.D.; eleven lines in a page.

Ānandakanda-campū(?), or *Campūkāvya*, as it is simply called in the colophons; a composition, in eight chapters (*āśvāsa*), by *Samarapungava Dikshita*.

The former title, which does not occur in the colophons, but is assigned to the work by another hand, may have been taken from the introduction now lost in this MS.

The first complete *śloka* (11) runs as follows :

महाकविसरसतीमधुरकाष्ठनिर्बोने
प्रसन्नपदलिप्स्या परमुखानि नावेष्टते ।
अलंकृतिपिधौ मणेरथिगमाय किं गाहते
भुवि चिदशधाम वा भुजगराजसीमन्तिनी ॥ ११ ॥

The work treats of legends of Śaiva ascetics, male and female, practising austerities, and obtaining their reward in the manifestation of the deity and the bestowal of favours upon the votaries. But, as in most *kāvyas* of this order, the accessories of laboured composition have entirely overgrown the little incident there is in it, and make it difficult to follow any development in the narrative part of it.

i., fol. 9a; ii., fol. 15b; iii., fol. 22a; iv., fol. 29a; v., fol. 37b; vi., fol. 46a; vii., fol. 53a; viii., fol. 64 (fol. 57 misplaced after 61).

It ends :

आर्यश्वकसरोवगाहनियमैरश्रातयाचाक्रमैर्
ञ्जस्तोकडिजसौहितीविरचनैरावश्यकैरध्वैः ।
विद्याच्याकरणैश्च शिष्यसदसे विश्वेशमाराधयन्
काश्यामास्त कलवस्तुमुस्तिनः कल्पाणवृद्धये ॥
इति श्रीसमरपुरगवदैक्षितकृतो चतुर्काव्ये इष्टम ज्ञानासः ॥
संवत् १५७० समये चयहनसुदी देपुदशीवारसनोवासरे(!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4037.

492. Foll. 269 (of which foll. 110 is double, and foll. 98 is wrongly bound between foll. 87 and 88); size 13 in. by 6 in.; excellent Bengali handwriting of 1805 A.D.; 8-10 lines in a page.

Ānandavīrindāvana-campūkāvya, a romance in verse and prose, in 22 *stavaka*, on the early childhood and youth of *Kṛishṇa*, by *Kavi-Karnapūra* (son of *Sivānanda Sena*). It begins :

वन्दे कृष्णपदारचिन्दयुगलं यस्मिन् कुरुक्षीदृशा
वष्टोजप्रणयोकृते चिलसति छिंग्यो झङ्गरागः स्ततः ।
काश्मीरे तलशोणिमोपरितनः कस्त्रिकां नीलिमा
श्रीखण्डं नसचन्द्रकानिलहरीनिर्वाजमातन्ते ॥ १ ॥ ०४ ॥
गुरुं नः श्रीनाथाभिधमवनिदेवान्यविधुं
नुमो भूषारालं भुव इव विभोरस्य दयिते ।
यदास्यादुन्मीलनिरवकरवृद्धावनरहः-
कथास्तादे लभ्या जगति न जनः छापि रमते ॥ ५ ॥ ०५ ॥

मातर्वाणितवानिशं करुणया लभप्रोदा वर्य० ॥ ६ ॥ ० १४ ॥
जानन्दवृद्धावननामधेयो चम्पूमिमो कृष्णचरित्रविज्ञा ।
मनोविनोदये रसग्रहाणी चक्रे स्मोदाय च कर्णपूरः ॥ १५ ॥

Cf. Notices, x., p. 76; new ser., i., p. 29.

Stavaka I. is devoted to the description of *Vrindāvana*, and called *bhagavatsthānatattvavallīvistāra*; II.-VII. are comprised under the general appellation *bālyu*(or *kaumāra*-)lilālatā-vistāra; VIII.-XXII. called *kaisorālilālatāvistāra*.

It ends :

चैतन्यकृष्णकरुणोदितवाग्निभूतिस्
तन्मात्रजीवनपनस्य जनस्य युक्तः ।
ओनाथपादकमलस्मृतिशुद्धवृद्धिः
चम्पूमिमो रचितवान् कविकर्णपूरः ॥
इत्यानन्दवृद्धावने कैशोरलीलालताविस्तारे दोलोत्सवो नाम
द्वाविंशः स्वतकः ॥

The MS. is in the handwriting of *Rāmahari Rudradāsa*. [H. T. COLEBROOKE.]

4038.

645. Foll. 282; Bengāli character; size and writing as in last MS.; twelve lines in a page.

Ānandavrindāvanaṭīkā, also called *Sukhavartī*, a commentary on the preceding work, composed by *Vrindāvana Cakravartin*(?), whilst residing on the banks of the Rādhāsaras.

It begins :

वत्साखाद्य मुहुः स्याया रसनया प्राप्य सत्काव्यता
देये भक्तजनेषु भाविषु सुर्देह्याप्यमेतस्या ।
इत्याकापयतेव येन निदधे श्रीकर्णपूरानने
चात्ये स्त्रीशिदलाकृतं गतिरसी चैतन्यचन्द्रो इत्यु नः ॥
[१ ॥ ० २ ॥]

नन्दोत्सवादिरासानां होलीदोलादिकाधिकाः ।

श्रीकृष्णलीलां जगन्य कर्णपूरो महाकविः ॥ ३ ॥

Cf. Notices, x., p. 78.

It ends : तन्मात्रजीवनपनस्य श्रीशिवानन्दसेनस्य ॥ इत्या-
नन्दवृद्धावनठीकायो मुखवर्तीन्या द्वाविंशतिसप्तवर्षगमनं ॥ ०

राधामरसोरवृट्टीरवतिमः
प्राप्यवृद्धावनप्रवर्तिमः ।
जानन्दवृद्धिप्रवर्तिमः
सको गतिर्वे मुखानिपतिमः ॥

Rāmahari Rudradāsa likewise wrote this MS. in 1805 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

4039.

2624. Foll. 62; folio, size 12 in. by 7½ in.; modern, cursive Telugu writing, by different hands; 20-44 lines in a page.

Kākutsthabijaya-campū, the story of the exploits of *Rāma*, the descendant of *Kakutstha*, in eight cantos, in prose and verse, by *Vallisahāya Kavi*, pupil of *Nārāyaṇācārya*(?).

It begins (with the numbers added): रघुनार-
विजये (? रघुनौरो विजयतु) ॥ ओदविशामृते नमः ॥ ओ-
नारायणायैपदपंकजयोरयन्तज्जिः ॥

भव्यतरदानसंपत्तिर्वानेकपूर्वहकारेष्व ।
गलयतु स प्रथूहानागलदेवावलं नहा[३] किमयि ॥ १ ॥
वस्त्वसु तड्टदूषशालाभास्तमूलशिशरचरमेव ।
निद्राशुणविद्रावनमुद्राकरमस्तदतरे किमयि ॥ २ ॥ ० १४ ॥
तमःपटललुटाक[२] नःपुणसमुच्चलं ।
नारायणायैरत्तलं तच्छेष्यसे धूयसे इत्यु नः ॥ ५ ॥
रघुवीरगुणशालावरम्बौतुकिनमिय ।
काकुस्यविजयभिस्या वृत्तिरेषा वित्यते ॥ ६ ॥ ०

The sixth canto is wanting between foll. 48 and 49.

It ends :

काकुस्यविजयसंह कार्य वज्रोमहायकविरचित ।
पर्याप्तमतुलभाव्यादुद्वाचेनाहमेन च तदेव ॥
वामभागप्रभापूर्वतांशपाशतसुतः ।
कालपैभिदः प्रोत्येकत्यवित् (१कस्य०) स्पादिवै कृतिः ॥
इति श्रीमहापूर्वतांशपारावारपारिज्ञातेन कवित्तारसधारा-
विसायणद्रोणीभवचरणनारायणविष्विद्वांश्चरुवेक्षाच-
शतानुतमेन (०वृत्तेन) वज्रोमहायकविना विरचितः काकुस्य-
विजयास्यस्यांपूर्वप्रथमः पर्याप्तः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4040.

408. Foll. 82; size 12½ in. by 4 in.; fairly written in the Bengali character; seven lines in a page; modern.

Kumārabhārgavīya, the story of *Kumāra*, the god of war, told in ornate prose and verse, in twelve chapters, by *Bhānudatta*, son of *Ganapati*.

The introduction gives the following pedigree (son of son): *Ratneśvara* — *Sureśvara* (disciple of *Śaikarācārya*) author of *Śārīrakamīmāṃsābhāshyavārttika* — *Viśvanātha* — *Ravīnātha* — *Bhavanātha* — *Mahādeva* — *Ganapati* — *Bhānudatta*.

It begins (with the numbers supplied):

भूयादेव सतीं हिताय भगवान् कोलावतारो हरिः
सिन्धोः झेशमपास्य यस्य दशनप्राने नटन्या भुवः ।
ताराहारति वारिदस्तिलकति स्वर्वाहिनो मात्पति
क्रीडादर्पणति अपापितिरहदेवश्च ताटंकति ॥ १ ॥
विम्बं चण्डहृषो विधाय परम्पु दण्डीकृताहीश्वरं
रामे खेलति खेलकाय कनकस्तीणीधरं पश्यति ।
दीर्घश्चासयुधाः(० जुधा) विशाणवपुषो विश्वानवक्रिद्धिः
वाय्ष्वालितच्छुधा दिविषदो सेवाब्रिलिः पातु नः ॥ २ ॥
भूतेशस्य कुमुडतीपतिकलां कोदण्डमासादयन्
शिङ्गां सञ्चनयन् भुजङ्गमपति शूलं शरं योजयन् ।
कैलासे दरहासमत्रिसुतया व्यालोलमालोकितः
पायादायतपुण्डरीकनयनो बालः कुठारायुधः ॥ ३ ॥ ० १३ ॥
पृष्ठकवेरपि कविता शृगवानो मम गिरं शृणुयात् ।
द्वाष्टामपि भुज्ञानो जगति जनो वागमृतं पिवति(पिपासति)
शरजन्मकर्मसुकं(!) गौरीहितकारि चेष्टितं यस्य ॥ ४ ॥
भवसूनोस्तु कथां भानुसत्कविः कुरुते(!) ॥ ५ ॥
गुरुप्रकाशो जगदधिकाया रत्नेश्वरो रत्नमिवाविरासीत् ।
परिस्फुरन्यः क्षितिमण्डलानामन्तस्मलोब्रमपाचकार ॥ ६ ॥
चत्वारीतिविचित्रवीतिबहुलम्फीतिक्षणाळ्ड्यां
नृत्यतीं वसनाङ्गने भगवतीमालोकितुं भारतीं ।
नाभीं पदममुद्वो हृदि हरिनीले(?) भवानीपतिश्
चक्रे यस्य चिराय दर्शितसमुज्जासानिवासोद्वर्वं ॥ ७ ॥

सुरेश्वरः सुराचार्य इव तस्यात्मजो भवत् ।
यः पोतं वार्त्तिकं चक्रे वेदानक्षीरनोरप्तौ ॥ ८ ॥
वात्य एवाभवद्यस्य विश्वस्यातो गुणोदयः ।
पद्मः कोकिलस्येव मदनस्येव सौरर्णे ॥ ९ ॥
पुत्रस्य प्रथितचरितः श्रीवपाविच्यमिन्द्र(श्रौत०)
दुःखार्तानां सदयहृदयो विश्वनाथो इवतीर्णः ।
वाची देवाः सुरतगशिर्त मौलिरनं प्रदोपो
यस्यागारे समजनि तमःक्षालितासु ज्ञापासु ॥ १० ॥ ० २१ ॥
अन्तनि दलितोषः क्षुभृचक्रतोषो
रविरिति [र] विनाथस्य पुत्रः पवित्रः ।
विकचकमलकानैर्भारतो लोचनांतैर्
यदुपरि परितुष्टा पुष्पवृष्टिं चकार ॥ ११ ॥ ० २२ ॥
बहुविधगुणधामा श्रीवसौजन्यसीमा
समजनि भवनाथो भूषणं भूतधात्राः ।
प्रसरति वहिरनः पूरयित्वा सुरारः
स्मितचयवचनापद्मना यस्य कीर्तिः ॥ १२ ॥
स्वामी त्रिभुवनवन्ध्यः श्रीवस्तं लाल्वनं कृतवान् ।
इति किं पतिव्रतामौ भवनाथलङ्घ [तु] नेदिनो विदधे ॥ १३ ॥
वेल्लदेवविधिर्भोवतिनिधिः पाविच्यवाची निधिः
तस्मात् पुण्यवशादनायत महादेवो गुणस्यावधिः ।
नृत्यनः शशिन विधाय तिलकं यत्कीर्तिवामभुवो(!)
मुक्ता मौकिकपथेरो वितनुते भावावतारश्चिये ॥ १४ ॥ ० २४ ॥
पाण्ड्रीप्रौढमतिर्नेये कृतरतिर्वेशे शिरोऽलंकृतिः
प्रोती कैरविणोपतिर्गणेष्वतिस्म्यात्मजो इत्तत्र ।
दृष्टा यस्य यजोभियापसरतो यज्ञोपवीतं पथि
प्रभृष्टं रजनीपतेः सुरसरिद्वाजादिवोम्भोलति ॥ १५ ॥
एवं यन्निरवद्यशीघ्रवितासौभाग्यमालोकयन्
एकामङ्गुलिमातनोति भगवान् शङ्के सरोनासनः ।
तस्मात्त्रावयतन्मुपारकिरणक्रोडे कलङ्गुच्छलाद्
रथा काचन काचकानिरुचिरच्छाया समुज्जृभते ॥ १६ ॥
गणनाथकृतो पुस्ती(!) वीणा नारदनिमित्ता ।
रोमाङ्गली गिरा देवी करोति करपदयोः ॥ १७ ॥ ०
Another stanza, after which prose.

Fol. 5: तथैकदा सतातेन यमदग्निना(ज०) इनन्तरुणेन चतुरेण
संचारेण भरित्रीं पवित्रीकुर्वता चरणकलाभ्यो दक्षिणा दिग्लक्ष्मे
ततश्च मदालसमुरनगरनागरोकरकमलविकीर्यमाणसिन्दूररजो-
राजीभिरिव विराजमाने वियति ककुष्कामिनोवः(०व) कणित-

कनककलसकानिमनुवहति भगवति विवस्ति मधुमधुरनिमने
मारसभियुने समुद्रसति दशिणमहति चानुकूले म्बावामस्यल-
हेतोहस्तमा दिशं भृषयितु शुभप्रस्थाने कृतवाभगवान् । अथ
भगवानीसिव(!) भुजशीचिलालितगणेशमृतिमनयरतशेषो नर्मदा
पुरस्त्रात् विन्ध्याटवोमिव महाकालभवनमनोहरा जयिनोमुज्ज-
यिनोमवलोक्य गृहाराममिव नोलुकश्रवमृगेष्वानन्दितजनवृन्दं
कास्त्रीपुरमिव विलसत्सौधकोटीतीर्थनोहर द्रौपदोदृष्टिपात-
मिवार्जुनवर्यमाने खलमिव नवाशुरसमृद्धिं दधाने पोतवणिमिव
संपदं दधत् नरपतिप्राङ्गनमिव विपुलभवनाभिरामे खलमिव
स्मृततरमधुमदारभूषणं कार्णिकेयमुभश्चोरजस्तीरं शक्ननगर-
मिव माधुकस्त्रतस्त्रकरन्दसन्दोहदुर्दिनं नरपतिप्रहनमिव कल-
शीतलागमशेहर(?) युवतिकुलमिव भव्यामलकधारादधत् हरजटा-
जूटमिव कपिलाभानुषकं चयोध्यामिव बहुशोभाद्वनविनोदशो-
भमानमुन्माञ्छमिव ॥

Ch. II. begins, fol. 7b: अथ तस्मिन्वेत्रं स्त्रेत्रं यदिवेत्रं
कियनस्तपस्त्विमार्थास्त्रं भगवन्नं संयत्यास्त्रभूवः । ततस्त्रैः समेतो
नन्दिगणापरिवृत्तः पन्धानमतिवाहयास्त्रभूव सः । ततः स च
तपस्त्विमार्थास्त्रपस्त्विनामधिपतिं कलावनं जमदग्निमित्यवादीत् ॥

III., fol. 15a: अथ क्रमेण कल्यज्ञवेदों गौरीकन्यास्त-
कपेण(!) भरणोभूतो महोत्सवदीधितिमेनामलज्ञक्रोऽ ॥

IV., fol. 23a: अथ प्रादुर्भूतयोवनीमेनामवलोक्य विहस्य
रहस्यवेशमनि काचिदाजन्ममहचरी किञ्चिदिति बभाषे ॥

v., fol. 31b:

शायकैवहुलस्तेददायकैस्तां प्रहय सरसोरुहेष्वाणी ।
मन्मयो मधुमस्तपस्त्विनामन्धकारिगृहमाययौ ततः ॥
मदनो मदनो नः सती विश्वैर्यर्थविदारणोन्मुखैः ।
मुख्यलोकृतलोचनासुजं प्रजहार द्विनराजशेषरं ॥

VI., fol. 39a: अथ दशिंतमहोवतिः कुबलयालंकृतिर्यहीभृ-
दपि स्वपर्वभिरशेषैस्तदचित्तेन विरचिना सुरैः कृतकन्यकाप्रार्थ-
नः कनककेतकीर्गमेमञ्चरोमम्बुदेहदीधितिमद्वियुगलनमस्काराय
समागतां अनःप्रेममृदुना करतलेनामृश्य मुकुलितविलोचनयु-
गलश्चिरं चेतः प्रमोदयामास ॥

VII., fol. 47b: अथ महोत्सवचरितमवलोक्यितुमानन्द-
विकसिततारका तस्याः ॥

VIII., fol. 53b: चितुः [— —] प्रमदेन गोत्रिणो
मनो मनोराजशतेन(?) नाकिनो । रिपोर्योदद्वयया महोत्तरं
मरोत्तनेत्रा समधत् दोहद् ॥

IX., fol. 58: अथ चुभे शुद्धें निविलडाता पिता च
पतन्या प्रतिपद्मलक्ष्मा पतितमिव त्रिमु[न]कलार्य दत्तिपति-
ममुपनीतमिव चरणप्रोक्षनविवसने नसनिकातकिरणं दधाने
किमलयमीभास्यानी प्रतिनृपतिजियो चरुवारामानी च ग्रन्थ-
पतिविवेष्टेता दधाने ॥

x., fol. 62b:

करेण कोदद्वलतां विपृथ वातुनेवत्तात् पदारचिन्द ।
इति म नार्य वमुपाधिनार्य चेतु भवानीतनयः प्रतस्य ॥

XI., fol. 66b: जवानरे कपोलमवलदेलायवानकुबलः
किरीटोटिकिरणकलापार्कमीरितमभावदपलस्त्रज्ञमिहनिन-
दसविभरचनामवपूर्तीसरस्तुरगमारुष्य गदमनुगचन् वैता-
निकसमस्तीषोत् ।

XII., fol. 73b:

दिलु दिलु चिपन् चमुरभोरुहसहोदर ।
पदातिमुभगम्भके मुरसेनावलोकने ॥

अथ भाद्वारयनु भेरोः प्रताडयनु पटहान् तरलीकुर्वन्नु
तुरगान्मदयनु मतझान् चमाकारयनु चापश्चानीः शीलयन्नु
शरान् अयन्नु शकोः स्तेलयन्नु लक्षान् दीपयन्नु दहनवाना-
दीमुभयोः सेनयोः समभूतन् मावनानी धनयः ॥

It ends :

पुलकाद्वारजोभमानमूर्तिः सुरकानाकुलगोयमानकीर्तिः ।
सरविन्दमरन्दचास्त्रास्त्रो चहुलास्त्रो भगवान् गृहे प्रतस्ये ॥
भवतनयो चहुधारणकुशिकीतुको यावत् । तावत् कुमार-
भार्गवि भगवती भवार्चिता यदभूत् ॥

चालो शुहुरलंकारमर्थं विस्तरति व्रजन् ।

धीमान करते तमाद्वे न तु चित्तेन दुष्पति ॥

इति श्रीभानुदत्तविरचिते शुभाभार्गवीये ढादश उच्चासः
समाप्तः

[H. T. COLEBROOKE.]

4041.

114d. Foll. 44; size 10 in. by 4½ in.; fair,
modern Devanāgarī writing, by two different
hands; 10 and 11 lines in a page.

Gangāvatarana-campūprabandha, a poem on
the Descent of the Gaṅgā, in seven cantos, by
Śaṅkara Dikṣita, son of Dikṣita Bālakṛṣṇa,
and grandson of Dikṣita Dhundhirāja.

It begins :

गलदानकीलालकद्वोलिनीभिः
परिप्राण्य ग॒डस्थलौं लोलौमैलिः ।
हसन् हा॒सयत्वेकंगाधरं यः
समव्यादभव्याङ्गवानीतनृजः ॥ १ ॥
प्रविकासिताज्जस्तः प्रसूहध्वीतस्तुने चंडः ।
भुवनाभयकरदेंडः स जयति विष्णुमार्तिंडः ॥ २ ॥
एकं स्तनं धयत्रपि तिर्थेवलनोध्वेशुडेष्टुमुषा ।
वरदानवदान्यकरः किरु सविग्रान् डिष्टेद्रास्यः ॥ ३ ॥
परीरथा स्याशु निजसमधिकारुण्यकलिता
त्रयाणां देवानां त्रिगुणपुरुषार्थाघमलिता ।
हरंतों भक्तौषे भवभुजगद्वे विकलता
हिमाद्रावुदूता निजहृदि भजे कामपि लता ॥ ४ ॥ ०६ ॥
वंदे सुबंधुवाणौ कविसमाद्वालिदासभवभृता ।
शेषाशेषमुखादिव येष्मो वाणी सहस्रा समभृत् ॥ ५ ॥
वल्लीकभूरगरिं वंदे कविकार्यकंदभुवं ।
यम्भुकंदरनीतनिर्स्ववाग्नाहवी पुनाति जगत् ॥ ६ ॥ ०७ ॥
आसोदासोमस्था वलयरक्षगदीक्षाविचक्षणक्षपितारातितति-
तमितुंडपुंडरीकतोडवितयशःकासारः । कुटिलकौशिकगणी-
धीकरणमहीषधिरिपुयीमदिवसंतापभीष्मः । प्रचंडदोहंडा-
विरेवत्प्रतापमार्तिंडः । ०

It ends :

कपिलमुनिसुकोपप्रौढदावानलोष्ठल-
ललित[न]रश्वाभिषुद्धसर्वैगसाराः ।
भसितलसितदेहा[ः] सागरा वलुंगा-
चरणशरणचिन्तामुक्तिभावं गतास्ते ॥ ८४ ॥

इति श्रीमत्सनस्तशास्त्रपारंगमदीश्वितदुष्टिराजात्मजसाहित्य-
पारावारपारोणकविताकांतारकंठीरवसर्वस्वदनदीक्षाविचक्ष-
णश्रीमद्देविष्णवालकृष्णसूनुशंकरविरचिते गंगावतरणचंपूर्ववंधे
गंगाचरणांकः सप्तम उच्छासः ॥ सप्तमोऽयं ग्रंथः चृतुब्रह्मव्यान-
नहरणदेहावनिमित्ते (?विनिमित्ते) महोमासे सोमाहनि विशद-
पद्मे शिवतियौ ॥

Then follow three verses, beginning : लस-
त्काशीशंपुस्तव ०

According to Prof. Aufrecht (Cat. Bodl., p. 122a) the author wrote his *Śāṅkaracetovilāsa* between 1770 and 1781 A.D.

[H. T. COLEBROOKE.]

4042.

2625. Foll. 86; size 10½ in. by 8½ in.; modern Telugu handwriting; 34–41 lines in a page.

Campūbhārata (or *Bhāratacampū*), the story of the Bhāratas, in prose and verse, by *Ananta-bhaṭṭa*; with a commentary, called *Sarasvatī-vilāsa*, by *Nṛisiṁhācārya*.

The complete work consists of 12 *stavakas*; but the present MS. breaks off before the completion of the 7th chapter.

It begins :

वेदाताचार्यकृपया चंपूभारतदीपिका ।
सरसतीविलासास्था नृसिंहायेण तत्त्वते ॥
नालंकारो न शब्दस्य मक्रियापि विलिस्यते ।
ग्रंथविस्तरभौत्या तु तात्पर्यं वस्तु वर्णयते ॥
प्रारम्भितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नं परिसमाप्त्यर्थं ० स्मोकतो
निवधाति ।
कल्पाणी वो निपत्ती करटमदभुनीलोलकज्ञोलमासे ०

See Burnell, Tanjore MSS., p. 160a; according to whom text and commentary have been printed at Madras. In the Brit. Museum and Ind. Office Catalogues, editions with the commentaries of (*Kuravikula Candra*) *Rāma Kavīndra* (*budhendra*), *Mallādi Lakṣmaṇa Śūri* and *Nārāyaṇa Śūri* (*Bājirāy Khaṇḍ*) are mentioned.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4043.

1829. Foll. 81; size 12 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing (European paper); eight lines in a page.

Campūrāmāyaṇa, or *Bhojacampū*, an imitation, in prose and verse, of the story of the *Rāmāyaṇa*, divided, like the original, into six *kāṇḍas* (from *Bālakāṇḍa* to *Yuddhakāṇḍa*). The first five *kāṇḍas* are ascribed in the colophons to *Vidarbharāja*, also called *Bhojarāja Pandita*

at the end of the work; whilst the 6th *kāṇḍa* is attributed to *Lakshmana Sūri*, son of *Gangādhara*—a native of Āśanagaragrāma (?)—and *Gangāmbikā*.

Some MSS. contain a 7th *kāṇḍa*, ascribed to *Venkaṭarāja*.

It begins: लक्ष्मौ तनोतु सुतरामितरानयेष्वम् ०

It ends:

साहित्यादिकलावताशनगरभासावत्सायित-
श्रीगागाभरथीरसिंधुविभुना¹ गंगाचिकासूनुना ।
प्राग्भोजोदितपञ्चकांडविहतानंदे प्रवर्षे पुनः
कांडे लक्ष्मणसुरिणा विरचितः पष्टोऽपि जीयाचिर ॥

The leaves are throughout marked भो० च०.

The work was published at Poonah in 1852; and, with a commentary by *Rāmacandra Budhendra*, at Madras in 1859; and repeatedly since.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4044.

939a. Foll. 61; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengāli handwriting; eight lines in a page.

Citracampū, a romance in mixed prose and verse, composed, in 1744 A.D., by *Bāṇeśvara Vidyālāṅkāra Bhāṭṭācārya*—son of *Rāmadeva Tarkavāgīśvara*, and grandson of *Vishṇu Siddhāntavāgīśvara*—for his patron *Citrasena* of Vardhamāna.

It begins:

वन्दे कवीन्द्राननभिन्दुमौलिं वृद्धारकेन्द्रैभिवन्द्यमानं ।
विप्राटवीदारणदारुणैकदनं जगन्मङ्गलकुम्भकुम्भं ॥ १ ॥

अथ च ॥

जङ्घारोहणवाच्या गिरिभुवो यानं प्रति सं हठात्
भान्या वन्यमतङ्गजस्य कुपितं तडाह(?)करणीरवं ।
दृष्टा चौकृतिगर्जितैस्तिजगतीमुद्देपयन् सस्मितं
देव्याङ्के कलितः सुरासुरसुतो लक्ष्मोदरः पातु वः ॥ २ ॥

¹ स एव सिन्धुः समुद्रः । तस्य विभुना चन्द्रेण पुत्रादुज्ञा-
सकरत्वाच तदूपेण्येचेः । *Rāmacandra's* comm.

विच च ॥

समकादुज्ञामध्यतिनिहतयोदैचतत्वे(?)
कलानाथप्रेणैकृताहचित्पूर्वे निरुपने ।
शरण्ये संपृच्ये निरवधिपरानम्भमहने
हरे: पादाभ्योगे तत्पूर्वे दृष्ट्यभृतो विहरु ॥ ३ ॥

विधाणी निलिप्रकाशनकर्ते भौदिनिर्वाणी ज्ञाप्ताते
प्रेष्ट्वौषिरुहैकवर्षनकर्ते ज्ञाप्तामनज्ञाप्तादृ ।
वायाभ्यन्तरनुनैवारचहुधामेतापशानिप्रदा
पारी चाहवितान्तर्वाणी स्मर ननः कादिनिर्वाणी कामपि ॥ ४ ॥

यहोलोकविलासकेलिरसिर्वं भूभङ्गभृतोनव-
क्रोडाविष्कृतमर्गमिष्यतिलये चारी चुतीनामपि ।
वृद्धावल्पिलकुम्भपुम्भभवने ब्रह्मे ननः पञ्चरे
राधाप्रवसंहिते विजयतामङ्गनमात्रं ननः ॥ ५ ॥

कवितविमलहेतोहनरेखाङ्गाना(१०ला)-
वलयित इव भूयादिनद्वयोलो नक्षिते ।
हरि निरवधिराधालिङ्गिताधीनदङ्गो
निलिलहृदयहरिभृतरङ्गो नुरातिः ॥ ६ ॥

नना ओगुरुपादपङ्गजयुगं ओरामपादासुनं
ओमहस्तणनानकौहनुमता पादारविश्वान्वयि ।
पीरश्रीयुतिव्यासेनभरणीपीरेयचूडामलोर
आदेशेन समातनोति किमपि ओयुक्तवाणेष्वरः ॥ ७ ॥

पूर्वेषामतिमात्रहरिमधुरवाहारलीलाभृता
भीराणी भणितेतु सास्पदि समारभातिदभादिव ।
द्वन्द्वे करुणामैः सुकरुणा दृष्टिविधेया याः
स्पर्शः स्पर्शमणेष्वोर्यपि तनुते हेमाष्ठनीलगुणे ॥ ८ ॥

जभूदभूतप्रतिमो महामतिर्
महीपतिर्भूमिमहेष्टसंततिः ।
मनोभुव[ः] स्पर्शिनोहराङ्गतिर्
मुरारिपादान्तुपुगस्मृत्यतिः ॥ ९ ॥

निर्मात्रम्याङ्गुतसर्गकौतुको
स्पृच्छिवेदीचतुरानन्तरिः ।
निर्वद्धप्राप्तासनसुन्दराङ्गतिः
सरोनयोनिर्भगवानिवापरः ॥ १० ॥

गिरा ग्रिया च स्पृच्छुदमाङ्गतिर्
जगत्परिचालविधानसङ्कृतिः ।
सुपुक्षरीकाष्ठतया मनोहरो
रथाङ्गप्राणिर्भगवानिवापरः ॥ ११ ॥

पुराञ्जितेरुस्तरपृथिव्यकूटै
चिराय बह्नानपि यः स्केतने ।
विमोचयामास दयार्दमानसः
पिनाकपाणिष्ठभगवानिवापरः ॥ १२ ॥

यत्र निखिलभूमीपालमौलिमालाविराजमानकिरीटघटा -
विजूभमाणमहामणिनिवहमयूखमगडलीनीराजनातिविराजमान-
राजमिंहासनोपानभूमगडलो भूमगडलोदरविरोचमानप्रताप्रभा-
करमगडनप्रभावदुरितचराच्चकारो इन्द्रकरोतिरिव निर्भरसं-
वर्धमानविनायकगणो महासेनातिशयप्रेमाखर्वितदर्पकदणो ना-
गेन्द्रावत्तेसो भूतिभूषितश्च ० . . . . . (fol. 3b) विचित्रसेन-
श्चित्रसेनेति युक्तार्थेवाभिधाने समाप्तादितवान् ॥ . . . . ॥
तस्य राजो निखिलराज्यसंभारसंरक्षणवेश्वरविभवत्तत्त्वसं-
चारचार्यवातुयेधुर्यचक्रे चूडामणिरतुलशाहूरुपप्रमुखसाहुरुपपरम्प-
रापराभावितपुरुहूतपुरोहितप्रभावो निरवद्यगद्यपद्यमयविविध-
प्रबन्धव्ययनव्यातिदिव्यकाव्यमाधुरीभरचमलारसारचुच्छनचटुल-
चारुचबरीकवरचातुरीभरमनोहरो . . . निजकुलकुमुदकान-
नविकाशनामन्दचन्दः श्रीमाणिकचन्द्रो नाम ॥ . . . ॥ एत-
स्मिन्नेव वासरे महता चमूसमूहेन सचिवसमाजाधिराजं वर्धमान-
नगरमधिसंस्थाप्य महाराजः समस्ताशाचक्राक्रामिणा महावि-
क्रमशालिना वृहता चलयूहेनाच्चाद्य भूमीवलयमनन्परायणः
शरणागतकरुणास्पददरिद्रिङ्गजगणभूषिष्ठं प्रजासमूहमन्न (!)
उभयसंचारं संस्थापयितुमधिनवनिजाधिकारदश्शिलप्रयागगङ्गा-
सागरसंभेदमयतोर्थवया इन्द्रनरालमहीवलयमगडलायमानो वि-
शालीं नाम विशालीं नगरीमाजगाम ॥

The king subsequently starts on a hunting expedition, which offers the poet opportunities for numerous descriptions of forest scenery and occurrences. A dream during a night's rest introduces an even more wonderful hunting expedition, in the course of which the king fancies himself to go to Goloka (fol. 32a):
० गोलोकभवनं पुरमतिमनोहरं प्रविवेश । प्रविश्य च . . . .
भगवतीं प्रेमभक्तिं ददर्श । ततश्च . . . साषाङ्गप्रणतिसुतिसं-
ततिभिः सपरिजनी देवीमधिमंतोषयामास । the 'mahā-
devi' then refreshes him with fruit and cool
drink, bids him seat himself near her divan (*paryāṅka*), and addresses him (fol. 33a): महा-
राज मुक्तो इसोदानीं दाहणेभ्यः संसारपाशेभ्यः । ० She
subsequently visits with him the Satsangas-
aras (fol. 33b), the Maṇikarṇikā lake at Kāśī

(fol. 34b), the Mandākini, Yamunā and Vṛindā-
vana (fol. 38a), where the king sees Govinda-
dēva himself (fol. 41a). At the goddess's
command he then plunges with her into the
Rādhākuṇḍa and the Śyāmakuṇḍa. On issuing
again he sees rising from the water a tender
youth (*sukumāra kumāra*) driving swiftly away
on a horseless car, of whom he had had a
glimpse several times before, and questions
the goddess regarding him, whereupon she
explains to him that this is the *māyā avidyā*,
the car being the human body; and in a series
of stanzas she expounds the principles of
Vaishṇava Vedāntist metaphysics. The king
then starts with the *mahādevī* on his homeward
journey, the goddess pointing out to him many
sacred spots about Mathurā. Having passed
successively the Sarayū with Ayodhyā (where
the king offers to Rāma a prayer of 39 stanzas,
each ending with श्रीरामचन्द्रं शरणं प्रपद्ये or रघुनाथ-
मोऽे), Janakapura, the junction of the Gaṅgā and
Gaṇḍaki, the Phalgu with Gayā, the Mandāra
(where he worships *Madhusūdana*), Vaidyanā-
thaśrama, the Pañcakūṭa—where he sees and
worships *Raghunātha*, *Lakṣmaṇa*, *Mahīputrī*
(? *Sītā*), and the son of the wind (*Hanuman*)—
they at last arrive at Guptapallipuri (sacred to
Vṛindāvanacandra and *Rāmacandra*), where, in
parting from the king, the goddess recom-
mends to his good favour the poet (*śrī-Bāne-
śvarasamjñitam dvijavaram*) and his minister
Māṇikyacandra; and having blessed him, enters
his heart. At the same moment the king is
awakened by the sound of singers and instru-
ments. The poem ends:

सासोद्दृपतिचक्रमौलिमुकुटो यः कृष्णरामः कृती
तत्पुत्रो जगदादिरायमुकृतो स्थानो भरमगडले ।
तस्मादद्वुषकीर्तिंचन्द्रकिरणश्चेणोनिरस्ताखिल-
भानो जननि कौरींचन्द्रसुकृतो स्थापालचूडामणिः ॥
[२७५ ॥ ० २७६ ॥]

पुत्रस्तम्य नहोभुजः समजनि श्रीमान् गुणाभ्वोतिपिर्
विद्याभिर्विनयैर्नैर्यैरभिनयैः प्रेह्नगतायोचयैः ।
प्रादुर्भूत्य महोभुजः सुरपुरोनाथं कृतावयहं
संपातैर्विविधाक्षरं चयमयैर्जिता जहासेव यः ॥ २७७ ॥
समग्रामसमीपधाम परमं श्रीगुप्तपक्षीति यत्
श्रीवृद्धावनचन्द्रनन्दितमपि श्रीरामचन्द्रोऽक्षलं ।
यत्र स्वर्गीयुनीतरङ्गनिकराः स्वर्वाम्बसेतुपमा
विड्वासो निवसन्ति तम्भायुख्यातिपन्या जनाः ॥ २७८ ॥
तत्रान्नान्नवुधेन्द्रसुन्दरयशः संतानसंतानसद्-
वंशोऽसपरम्परा विजयते शोभाकरस्योऽप्तरा ।
यत्रामित्रवुधेन्द्रपेन्द्रदमनप्रोहामकरण्डोद्वो
वादीन्द्रः कविवक्त्वैरत्परव्योर्यो रामनामा कृतो ॥ २७९ ॥
जातो इमादतुलो यथा दशरथात् श्रीराघवेन्द्रस्तथा
धीरेन्द्रो भुवि राघवेन्द्रसुकृतो स्यातो धरामस्तले ।
यस्मात्कामपि लभवानय महाविद्या यदामोऽवो
विष्णुनिष्णुरभूदभूतसदृशः सिद्धान्तवागीश्वरः ॥ २८० ॥
यत्काष्ठोदयतः शिलापि वृद्धुना वज्रं शिरोवायते
विड्वासः परिषूर्यैयन्ति नितरा मूर्धानमूर्धाननाः ।
यद्विद्यायशसा निगद्यत इह ब्रह्मायभागोदरे
तस्याभूहनयः सुरेन्यसदृशः सत्त्वकवागीश्वरः ॥ २८१ ॥
पुत्रस्तम्य [च] रामदेवकृतिनः श्रीयुक्तवाणेश्वरो
धीरश्रीयुक्तचित्तसेनधरणोनायेन संविधितः ।
चम्पू कामपि निश्चलेन मनसा तस्याद्यया निर्ममे
विड्वासः परिशोधयनु कृपया हेष्यो ममास्ती नतिः ॥ २८२ ॥
ध्यात्वा श्रीरामचन्द्रं सह जनकसुतालक्षणाभ्यो प्रयत्नाद्
आज्ञामाज्ञाय राज्ञापि मुकुटमणेश्वितसेनाहृपस्य ।
शाके कालाङ्क(?) तर्कैषिधिपतिगणिते कार्णिकोये दशाशे
पूर्णो श्रीचित्तचम्पू व्यतनुत दिवसे श्रीलक्षणेश्वराण्णः ॥
शकान्दा: १६६६ ॥ [२८३ ॥]
धीरश्रीचित्तसेनः शितिपतितिलः श्रीलक्षणेश्वराण्णो
मन्विस्तोमाग्रगत्यस्तदुभयमिलने रामहेमाभिष्ठः ।
ज्ञास्ती भूमूषणाय प्रकटितमहिमा पुरपीत्रपीतैः
स्पृज्ञहीरिश्विताराय प्रथयतु परमं कीर्तिपूरराज्ञी ॥ २८४ ॥
इति भासहोपाभ्यायमहाराजाधिराजसभास्तारवर - श्रीयुत-
स्तम्य श्रीरविद्यालङ्कारभद्राचार्यविरचिता चित्तचम्पूः समाप्तः ॥

The narrative prose paragraphs of the work amount to 131 in all.

[H. T. COLEBROOKE.]

4045.

1750. Foll. 74; size 8*½* in. by 4*½* in.; fair Devanāgari writing (by at least three different hands) of 1619 A.D.; seventeen lines in a page.

Damayantikathā, or *Nalacampū* (as it is called on the fly-leaf), a romance, by *Trivikrama Bhaṭṭa*, son of *Nemāditya*, and grandson of *Śridhara*, of the *Śāṅghilya-vamśa*.

It begins: जयति गिरिसुतायाः कामसंतापवाहिन्युरक्षिः see Cat. Bodl., no. 208.

Prof. Kielhorn, *Epigraphia Indica* (ed. J. Burgess), i., p. 340, takes the author to have flourished about 1000 A.D., identifying him with the *Trivikrama Kavikākraवartin* mentioned, in a Patna inscription, as the father of a *Bhāskarabhaṭṭa* who received the title of *Vidyāpati* from *Bhojurāja* (probably *Bhoja* of Dhārā, who reigned in 1021 A.D.).

The work has been published, under the title '*Damayantikathā athavā Nalacampūḥ*', with commentary, at Bombay (1885).

Colophon : इति श्रीचित्तचम्पूभद्रिविद्यायां ददर्शी-
कथायां सप्तम उच्छासः । समाप्तो इत्ये चतुः ॥ प्रीहभाद्रप्ते
मासि कृष्णाश्रीक्रो(कृष्णे श्रीक्रो) चतुर्दशी । तदा सप्तवा-
गैकसमिते इत्ये उच्युतामना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4046.

1257a. Foll. 124; size 8*½* in. by 3*½* in.; fairly written in Devanāgari about 1700 A.D.; ten lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

4047.

1897. Foll. 82; size 12 in. by 5*½* in.; fair, modern Devanāgari writing; twelve lines in a page.

The same work.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4048.

1868. Foll. 33; size and writing as of last MS.

The same work; called *Damayantīcampū* on the title-page. *Ucchvāsa* I.-III.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4049.

1520a. Foll. 15; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 5 $\frac{1}{4}$ in.; clear, recent Devanāgarī writing; 7-12 lines in a page.

Damayanti(kathā)vivaraṇa, or *Vishamapadaprakāśa*, a commentary on *Trivikrama's Damayanti* (kathā), by *Candapāla*. A fragment comprising only the first *ucchvāsa*, and not very correct.

It begins:

सूक्ष्मपर्याचे(सुहिप्रबन्धे ed.) चतुराननस्य
तास्तानिशेषान्(भावानशेषान् ed.) विलसत्यशेषान्
विवृत्वातो स्नेन वचन्येन [(०हिशेषान् ed.)]
स्याद्वारातो(स्याद्वारातो ed.) बोधविवृद्धये वः ॥ १ ॥
शक्तिस्त्रिविक्रमस्येव जीयाज्ञोकातिलंयिनो ।
दमयंतीप्रवंधेन सदा चलिमतोदिता ॥ २ ॥
चैविक्रमाणि मधुराणि(विषमाणि ed.) पदानि यानि
तेषां प्रकाशमभिनंदति चंडपालः ।
यत्स्यायिभावघटनात्पदुदृष्टिभाजः(यं स्यायि० ed.)
संप्राप्य चित्ततरां रसनिर्भरत्वं ॥ ३ ॥
भंगस्त्रेषुनिवद्वाः(०वन्धाः ed.) स्तुर्गिरः संदेहमंदिरं ।
सम्यक्त्वैष्यव्यवर्थं(०निश्चित्वै ed.) निवंधो इयं विपीयते
[॥ ४ ॥ ० ७ ॥]

सकलमंगलकारणं हुरितनिवारणमभिधेयोपयोगि चावश्यं
शास्त्रादौ कविना किमपि प्रणेतव्यम् त (an omission) श्री-
त्रिविक्रमभट्टःप्रतिपादनीयसर्वरसकथोपक्रमे शृंगारित्वादिंद्रादीन्
स्कोतशात्तात्र वीतरागप्रभृतीनपहाय सर्वसामर्कं कालाय-
नीकामुकं(परमेश्वरंed.) शंकरमेव प्रणुवन्नाह । जयतीत्यादि०

For another copy of this commentary, apparently lacking the introduction, see Weber,

Berl. Cat., no. 1588. It was published at Bombay (together with the text) in 1885.

It ends:

इति विषमपदप्रकाशमेति
दमयंती तनुते स्म चंडपालः ।
शिशुमतिलितिकाविकाशचैत्रं
चतुरमतिस्फुटभित्रिषारुचित्रं ॥

इति चंडपालविरचिते दमयंती[कथा]विवरणे प्रथम उच्चासः॥
and after a few words introductory to the second *ucchvāsa* it breaks off at the foot of the page (fol. 15b). [H. T. COLEBROOKE.]

4050.

1924. Foll. 230; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Damayantīkathāvivṛitti, also called *Sārasvatīvritti* (or *śri-Campūrvritti*), a commentary on *Trivikrama's* romance, composed—avowedly to supplement the preceding work—by *Guna-vinayagamī*, pupil of *Jayasomagamī*, pupil of *Pramodamāṇikyagamī*.

The work was apparently composed in the 35th year of *Akbar's* reign (A.D. 1591).

The writing on the first page has been obliterated in places owing to the stickiness of the ink.

It begins:

धात्वा सरसतर्तो देवों विवुधानंददायिनो ।
सुवर्णो पुण्यरूपो तामलंकारविराजितां ॥ १ ॥ अर्थः ॥
पादाज्ञागुलिसक्निमैलनखादशेषेषु लोकत्रयो
निःशेषा प्रतिबिंशितातरमुदा यस्यानमंतो प्रभोः ।
अप्राप्तापरभागसंसृतिभयाज्ञीनेव दीना सती
ते पार्थिष्ठं फलवर्धिकेश्वरमहं नन्तोपसर्गीपहं ॥ २ ॥
प्रौढं प्रौढपुगप्रधानपदसाधार्यं प्रतीते पुरा
देवोक्ता भुवि नागदेवभविकश्चाद्वस्य साक्षात्पुरः ।
योगिन्यो ऽपि च येन मंत्रमहिना प्रागत्यतो जिग्मिरे
सुत्वा श्रीनिदहसूरिमनर्थं तीव्रप्रतापारुणं ॥ ३ ॥

जिनकुशलं कृतकुशलं प्रारभविषेषशास्त्रसिद्धिकरं ।
प्रणिभ्याय (८.० धाय) मनसि मानसमिव चुचितदये
ओर्बंडपालो इत्र कियत्पदाना [महामाने] ॥ ४ ॥
यद्यप्पनिदी विहृति चकार ।
तथापि तज्जेष्यदार्थसार्थ-

ग्रकाशानांशी विवृणोमि चर्षे ॥ ५ ॥

क्वचित्पुरे वरेष्यपुण्यमतिभाक् द्वाक्रवोधितसकलशास्त्रोपनिष-
पत्कमलो विमलो ध्वस्तसमस्ततमःप्रसर आदित्य इव नेमादित्यो
द्विनो वभूव । तस्य सुतस्त्रिविक्रमः पठनान्यकर्मविहितविक्रमः
समजनिष गरिष्ठः । अन्यदा हि स्वपितरि स्वर्णभुविवाहादिप्र-
योजने वहियोर्म गते समाजगाम भविमान् क्रश्चिदपरस्तपुरे
विद्वान् । तेन च रंधान्वेषिणावसरं प्राप्य ओर्बिविक्रमभट्टः
प्रतिपादनीयसर्वतसकथोपक्रमे ० सर्वतसात्मकं सर्वमुरेश्वरं शं-
करमेव स्तुवन्नाह । जयतीयादि । चंद्रमौलिः सुधानुशेषो
जयति सर्वोक्त्वेण वर्तते । ०

It ends : प्रत्यंतरे तु अतिविदग्ध इति पाठः स च स्पष्ट
एव ॥ इति वाचनाचार्योर्मच्छ्रीप्रमोदमालिकगणिशिष्यश्री-
जयसोमगणितच्छ्रीपैडितश्रीगुणविनयगणितविरचिताया ओर्बि-
विक्रमभट्टविरचितश्रीदमयंतोकथाविवृतौ सप्तम उच्चासः
समाप्तः ॥

ओर्मतवरतरगच्छे सच्चे भूवद्वांगवृक्षिकराः ।
ओर्मदभयदवास्थाः पुरा वराचार्येगुणसुख्याः ॥ १ ॥
तेषां क्रमेण पट्टे विस्ताता लघ्वसंख्यगुणदक्षाः ।
रेजुर्जलभिगभीराः ओर्जिनमालिकवृत्तिवराः ॥ २ ॥
तस्यट्टे विशदप्रभाकरकरस्पूर्जेत्यतापोद्वुरा
वादप्राप्तजया भरापतिसदःपटे सदा सुंदराः ।
तत्त्वकृत्यविधानतो भुवि चमलारं विशी चक्रिरे
चेतःसु प्रथमागमाधिगमतो लभ प्रतिष्ठान्नये ॥ ३ ॥
युगप्रथानेषु महाप्रभाव-
श्रियो निधानेषु विशुद्धवृद्धिषु ।
विराजमानेषु जनेषु तेषु
स्तुतेषु सञ्चोर्जिनवृद्धसूरिषु ॥ ४ ॥
ओर्मेषशास्त्रासु सुधातिशायि-
रसप्रवेशासमवाग्निलासाः ।
ओर्मेषराजा भुवि पारिजात-
फलोपमाः पाठकलक्ष्मिलक्ष्माः ॥ ५ ॥
जयंतु तेषां च वरा विनेयाः
सद्वागधेयाः स्वगुणैर्मेयाः ।
चत्वार चासन्विमलप्रबोधा
विभेन्तु वेदा इव मूर्तिमंतः ॥ ६ ॥

शिवसुदरनामानो विलक्ष्मेवेगवनकातिलकाद्वाः ।
पाठकपदप्रधाना उभये अष्ट प्राप्तकीर्तिभराः ॥ ७ ॥
सदयोदयासृतीयाः सदयाः सतते दयातिलकगवायः ।
वाग्गुरुवो वाग्गुरुवल्याः शिवाच विजयत ॥ ८ ॥
ओर्मतवरतस्त्रिविक्रमपेयाः सुवापुवृष्टधराः ।
भाग्याभ्यधिकालेषो विष्णुते अमी पुनः शिवाः ॥ ९ ॥
चत्वारो उप्युधिष्ठिभीराक्षोभ्यतादिगुणयुक्ताः ।
न च जडसंगतिभाजो भवेति ये इस्मवहीषोठे ॥ १० ॥
वाग्गुरुगुणरंगास्या रंगागुरुभक्तिभाग्दयारंगाः ।
चोर्मयोसोमा ऽसोमाननास्तपा चेमसोमाद्वाः ॥ ११ ॥
तत्र ओर्जिनयसोमकत्यातरवो इमेष्यप्रमाणेषुभूषी-
शास्त्रा लोटवरागमावरतलाः सत्याचशोभावहाः ।
कोर्मिप्राप्तफलाः कलोत्तरकलाः संतोह नवाडकाः
ओर्मंतो गुरवो रवोदितरसेः संप्रीचितप्राप्तिनः ॥ १२ ॥
तेषो शिष्यो मुख्यो गुणविनयास्यो विमृश्य शास्त्राणि ।
सत्याग्निनौयहेमानेकार्येणिगादिमुख्यानि ॥ १३ ॥
ओर्बंडपालरवित्त दुर्गपदप्रकटनेकमित्तवत्तः ।
ओर्बपृष्ठिष्वनकं पुनः सहायै समुपजीव्य ॥ १४ ॥
ओर्विक्रमवेशो इवसीड्विकमराजमित्तनृपराज्ञे ।
सत्कर्मेकमित्तद्वाभिपृष्ठेसवधुर्येसधायें ॥ १५ ॥
ओर्मद्विकम्भूपतेः स्वरसरसत्त्वकेशक्राप्रमा-
स्याताया शरदि प्रमोदविसरधानिषुपौराकुले ।
ओर्मेषवृक्षकनात्पि भद्रनगरे उहेत्तेवशोभाखरे
चक्रे ओर्मयुद्धारचिते टीका महार्षी मुषीः ॥ १६ ॥
[० २२ ॥]

Then follow 9 more verses, ending :

सकवरनृपापितृपतौ विजयिन शरभुवनसम्भाते चर्देः ।
ओर्मेषाभपुरोर्ये प्रकाशिपरापुरः मुख्याः ॥ १ ॥
इति ओर्बपृष्ठिः समाप्ता ॥ यंशाय ११००० मारसत्तो-
तिनास्त्री वृत्तिरियम् ॥

Cf. Raj. Mitra, Notices, viii., p. 133. In his Cat. of Bikaner MSS., p. 254, Raj. Mitra, apparently misled by the final colophon, makes this work a commentary on another romance, simply called *Campū*, which there precedes it; whilst a MS. of the *Damayanikathā* follows it.

[Dr. JOHN TAYLOR.]

4051.

1715e. Foll. 12; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1667 (? 1658) A.D.; ten, sometimes nine, lines in a page.

Nṛsiṁha-campūkāvya, a tale, in 5 chapters (*ucchāsa*), by *daivajñā-paṇḍita Sūrya*, son of *Jñānarāja*, and grandson of *Nāganātha* of the *Bhāradvāja* family of Pārthapura, near the confluence of the Godāvarī and Vidarbha. [A.]

The subject of the tale is the myth of the *daitya Hiranyakaśipu's* son *Prahlāda*, who excited his father's wrath by breaking away from his order and proclaiming himself an adherent of *Viṣṇu*. This story is interwoven with poetry in praise of *Viṣṇu* (*Nṛsiṁha*); the verses being arranged under different heads illustrative of different poetical *rasas*.

It begins :

आनंदं स दधातु धातुरपि यो धाता यदंग्रिस्तलहृ
दिव्याभः सुरभूर्यैष्टिनजटाङ्गेऽटा A इवत्सायते ।
भूयो दानवभारभैरुथरोद्वैकधीरः स्वयं
लीलावैमवनिर्मितस्य जगतो वैकुंठकंठीरवः ॥ १ ॥

अथि च ॥

यत्संकल्पविकल्पकल्पितजगज्जन्मायापिष्ठित-
प्राधान्यौ विभिशंकरौ किञ्चु परे^१ तत्रामरेन्द्रादयः ।
चंतःसंततमरायरहैयों योगिभिर्घायते
सांद्रानंदसुधोदधि निरवधिं ते श्रीनृसिंहं भजे ॥ २ ॥ ०

It ends (cf. the epilogues to the author's other works, above nos. 2809, 2823) :

क्षा[स्ते च]स्तसमस्तदोषनिवहं गोदाविद्भयुतेः
प्रोशेनोज्जरतस्तदुज्जरतटे पाणीभिधानं पुरं ।
तत्रासीहणकायणीः [पृथुयशाः] श्रीनागनाथो द्विजो
भारद्वानकुले इष तस्य तनयः श्रीज्ञानराजाभिपः ॥ ३ ॥
यद्यन्यान् समधीय शिष्यनिवहो इपाचार्यवर्यमगात्^२
तत्सुरीणितार्णीवप्रतरणे सत्क[र्णधारः] मुधीः ।
संगीतागमकाव्यनाटकपदः सूर्यभिधानः कविष्
च्यपूर्काव्यमिदं चकार चतुरं लक्ष्मीपतिप्रीतये ॥ ५ ॥

^१ किमपरे B.

^२ ० चर्यो गतः B.

इति श्रीगैवतज्ञापदितसूर्यविरचिते नृसिंहचंपूकाव्ये यच्चनो-
च्छासः ॥० शके १६६८ (? १६५०) भाद्रपदवद ३ सोमे वैदर्भदेशे
लिखितं श्रीधराश्रमेण श्रीलक्ष्मीनृसिंहार्पणमस्तु । नृसिंहचंपू-
काव्ये गणितश्चोकसंख्या [चित्र]शत ३०० संपूर्णमस्तु ॥

For an incomplete MS. of this work see
Weber, Cat. Berl., no. 539.

[H. T. COLEBROOKE.]

4052.

2538d. Foll. 9; size 10 in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; indifferent Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; thirteen lines in a page.

The same work. [B.]

The copyist's signature runs as follows :
श्रीतापोतीरे बभ्युरनिवासिना दादाजीपंतमठस्येन गोपीभट्टेन
लिखित ० ॥

[GAIKAWAB.]

4053.

1958. Foll. 12; size 10 in. by 6 in.; fair, modern Devanāgarī writing; sixteen lines in a page.

Nṛsiṁha-campūkāvya, another composition on the same subject, in six *stavakas*, by *Bhaṭṭa Keśava* (or *Keśava Paṇḍita*) of the *Laugākshi* family, son of *Ananta*, and grandson of *Keśava*, of *Punyastambha* on the Godāvarī.

It begins (with a verse used by the author in other works, cf. Not., iv., p. 42) :

कनकरुचिदुक्तुः कुडलोङ्गासिगङ्गः
शमितभुवनभारः को अपि लीलावतारः ।
त्रिभुवनसुखकारी शेषधारी^० शायो N.) मुकुंदः
परिकलितरमीगो भंगलं नस्तनोगु ॥ १ ॥
श्रीगोलाङ्गी^१ कुलारविदंतरण्मीर्धंदिनास्त्रायविन्
मीमांसायुततर्कंतंचनुरः साहित्यरत्नाकरः ।
क्राव्यं श्रीनृहरे: करोति सुकृती गोदातटप्रोक्षसत्-
पुण्यसंभनिवासिकेशवसुतानंतामजः केशवः ॥ २ ॥ ०
विष्णोनैभिसरोहे^२ ॥ ३ ॥ तेषे तपः^० ॥ ४ ॥

ततस्तदोयोपतेजः प्रचयेन प्रतमाः सुमनसः सर्वे समुद्भव-
चिदिवापिवासाः कथमपि ब्रह्मलोकमागत्य धारे विहापया-
मासुः । तथापि । अहो विधातः ॥

There are several Bombay editions of this work. See Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 274.

It ends : काव्यं कर्तुमजानतापि स्वचिरा चंपूरिये गुफिता-
ओलक्ष्मीनृहिप्रतापमहिमा ० केवलं ॥ १२ ॥ इति ओनृसिंह-
चंपूकाव्ये यष्टः स्तवकः संपूर्णः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4054.

2543 c. Foll. 12 (one of which, fol. 4, is wanting); size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgari writing of 1627 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Nrisimha-campūkāvya, in five *stavakas*, composed, by *Kesava Pandita*, by order of *Rājan Umāpati Dalapati*, son of *Dalapati Govinda*.

This is another version of the story contained in the preceding MS., but differing so much from it (especially in the first part) as almost to constitute a different work. If both versions owe their origin to the same author, the present version may perhaps have been his first attempt, which he saw fit afterwards to recast. The MS. is, however, a very poor one, abounding in blunders of all kinds, so that this may account for at least some of the discrepancies between the two versions.

It begins : कनकरुचिदुक्तुः० शेषधारी नृनिः०
परिकल्पितरमागो भंगलं नस्तनोतु ॥ १ ॥
विष्वनंडलकल्पपादपवनं विद्योतिवाग्देवता-
संकेतायतनं नितातकमलालीलाविलासास्पदं ।
लक्ष्मीवल्लभभक्तिपीडववनं भूमंडलीमंडनं
विज्ञैः क्लेनिचेतनं दलपतिगोविदनामाभवत् ॥ २ ॥
ओमान्कत्यमहीरुहः किमवनौ किं वाच वित्तामणिः
किं कर्णः किमु विक्रमः किमस्त्रा भोजोऽवतोणोऽपरः ।
इत्य यत्र विलोकिते मतिभत्ता बुद्धिः समुज्जृभते
सो ऽयं ओमदुमापतिर्दलपतिस्त्योगजो नंदति ॥ ३ ॥

ओलक्ष्मीनृहिप्रतापमहिमा चिमलक्ष्मीतस्य नस्त्वाद्या
नानानृतमग्नपद्मरचनाविद्वेकवाचम्यतिः ।
ब्रीमासानलिमीविकाशातरकिन्त्याभिर्वाचलभ्
चंपू केशवपैदितो वितनुते चेत्तद्वारिकौ ॥ ४ ॥ ०

It ends : काव्यं कर्तुम० चंपूरिये निविता ओलक्ष्मी-
नरहरे प्रतापमहिमा० ॥ १२ ॥ इति ओमदुमापतिर्दलपतिरचनोविदितकेशवपैदितचिते चंपूकाव्ये
पैचमः स्तवकः समाप्तः ॥ संवत्सरे शोल १५ ओराजीया चर्वे
शाके पद्मप्रवतीमाने शरद चूतो नाहीनोगचमद नारदामे
कृष्णपद्मे चक्र च दशमी भोजवासरे चक्रोह चंडपद्मशास्त्र-
शातिभट ओडेवजोमुत भटधीर्जयसिंहमुत भयकृजादेव-
कृष्णपठनार्थे चुर्म भवतु ॥ भटजयकृजाकेन लिपिते चुर्म भवतु ॥

Cf. Aufrecht, Florence MSS., no. 100.

[GAIKAWAR.]

4055.

2817. Foll. 51 (and a leaf added between foll. 30 and 31); size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgari writing; 7-11 lines in a page.

Bhojaprabandha (or *Bhojacaritra*, as it is commonly called in Southern India), a fabulous history of King *Bhoja* of Dhārā, by *Ballāla(-deva) Pandita*.

There are several versions of this work. The Southern text has been repeatedly printed (the first edition, Madras 1851), whilst editions have also appeared at Calcutta in 1872 (pp. 109) and 1883. An eclectic edition, from two Paris MSS., has been published by Th. Pavie (Paris 1855).

This and the following two MSS. present a somewhat shorter version than that contained in the Calcutta edition.

This MS. (A) was copied for Wilkins, and has been revised throughout (*alterā manū*), apparently after collation of other MSS.

It begins (cf. Oxf. MS., no. 320) : ओमतो
धारापीयरस्य [भोगस्य a. m.] प्रवर्षो लिप्यते ॥ चत्ति

धारा नाम नगरो । तत्र सिंधुलसंज्ञो राजा चासीत् । तस्य सावित्री नाम पल्ली चासीत् । तयोर्वृद्धने भोजनामा पुत्रो जातः । स यदा पंचर्पैस्तदा तिग्रितात्मनो मरणसमयं विदित्वा विचारयामास । किं राज्यं पुत्राय देये । अथवा भावे मुनाय । चेत् राज्यलक्ष्मीभारभरणसमर्थं सोदरमपहाय राज्यं पुत्राय प्रयच्छामि [तदा लोकायवादः] । अथवा पुत्रायैव प्रयच्छामि a. m.] तदा दत्तमपि राज्यं वृथैर् । कथं । चयं मुनो राज्यलोभाद्विधादिना पुत्रं मारयिष्यति । इति दत्तमपि राज्यं वृथा । तदा पुत्रहानिवैश्चल्लेदद्ध । इति विचार्य श्वोकं पठति । लोभः प्रतिष्ठा पापस्य^० ॥ १ ॥ लोभाकूनं भवेत्कोपः क्रोधाद्वौहः प्रवर्तते ॥ — this MS. thus giving the queen's name, and some additional matter omitted in the other MSS., as well as in the editions.

At the end the version of these three MSS. has the story about the *sāmyātrika's madana-pallikā*, given by Aufrecht; this being followed by a short story, here given with various readings to show the difference between the MSS.: ततः क्रमेण धारानगरमासाद्य यावद्दृह-मागच्छति मही^१ शासति श्रीभोजे तावद् द्वाःस्यः प्राह^२ । देव को ऽपि विडान् द्वारि चर्तते (तिष्ठति C) । राजाश्चाय प्रवेश्यते । स च राजे स्तोत्र्युच्चोपविष्टः प्राह^३ ।

वक्त्रं चंद्रकलाश्रिता नवनवा प्रज्ञा^४ हृदिस्यायिनी
देवश्रीभेजते भुजं चरणयोः सक्ता च दिङ्गुडलो ।
इत्यालोच्य निरुद्धमंगमभितः सौभाग्यलक्ष्मीपतेः

कीर्तिः क्रोपवती च भोजजलधेः प्रातंसु बैधम्यते ॥

राजा लक्ष्मी ददौ^५ ॥ इति पंडितवज्ञालविरचितो राज्ञः श्रीभोजस्य प्रबंधः संपूर्णः ॥ श्रीपोषी सरकारकुलकोनसाहेच ॥

[SIR CHARLES WILKINS.]

^१ तावन्महीं C ; ^० गच्छति स्म । ततो बहुकालं महोमंडलं B.

^२ धाराधीश्वरे भोजे (om. B) द्वाःस्यः (द्वारपालः B) प्रणम्य राजानमाह (राजानं विज्ञापयामास B) B, C.

^३ राजा । प्रवेश्यते । [ततो विडान् B; om. C] सभी प्राप्य [राज्ञः B; om. C] स्तोत्र्युच्चा प्राह [विडान् B] B, C.

^४ ^० कलाश्रितं नवनवप्रज्ञा C; वक्त्राभोरुहि भारती नव^० B.

^५ For this sentence the hand which has revised the MS. has substituted the following (cf. Oxf. Cat.): ततो राजा तस्मै कवये प्रत्यक्षरं लक्ष्मी ददौ ॥ धाराधीश्वरस्य शतशः प्रबंधाः संति । सया च कियंत्यपि लोकतः

4056.

2107. Foll. 110; size 9 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1779 A.D.; 7-10 lines in a page.

The same work. [B.]

It begins : अथ श्रीमतो धाराधीश्वरस्य [राज्ञो adds C] भोजस्य प्रबंधो लिख्यते ॥ यथादौ धाराराज्ये (धाराया राज्ये C) सिंधुलसंज्ञो राजा चिरं प्रजाः (om. C) पालितवान् । तस्य वृद्धने भोज इति पुत्रो भूत् । स यदा पंचर्पैस्तदा पितात्मनो मरणसमयं ज्ञात्वा (विदित्वा C) मुख्यामात्यानाहृय अनुजं मुनं [च adds C] महाबलमालोक्य (० मवलोक्य C) पुत्रं च बालं चीम्य विचारयामास । यद्याहं राज्यलक्ष्मीभारभरणसमर्थं (राज्य^० धा-रण^० C) सोदरमपहाय पुत्राय [राज्यं adds C] प्रयच्छामि तदा लोकायवादः । अथवा बालकं मे पुत्रं मुनो राज्यलोभाद्विधादिना मारयिष्यति । तदा दत्तमपि राज्यं वृथा । पुत्रहानिवैश्चल्लेदद्ध । लोभः प्रतिष्ठा पापस्य^० ॥ १ ॥ लोभाक्षोपः प्रभवति क्रोधाद्वौहः प्रवर्तते ॥ ०

It ends : राजा तस्मै वज्ञालकवये (!) प्रत्यक्षरं लक्ष्मी दत्तवान् ॥ इति श्रीवज्ञालयेऽपितविरचितो राज्ञः श्रीभोजस्य प्रबंधो ऽयं मया लिपिकृतः ॥ संवत् १८३६ ना चैवमुद ९ गुरुते श्रीमोरवीमध्ये ल० । च० सदाशिवमुत्तरेता स्वाम्नार्थे ॥

[GAIKAWAR.]

4057.

2320a. Foll. 54; size 12½ in. by 6¼ in.; fair, thick Devanāgarī writing of 1812 A.D.

The same work. [C.]

It ends : राजा तस्मै कवित्वमुकुटमण्ये प्रत्यक्षरं लक्ष्मी ददौ ॥ इति श्रीविडज्जनपुञ्चमुकुटहीरालंकारश्रीमिश्रवज्ञालविरचितो भोजप्रबंधः समाप्तः ॥ ०

[DR. FRANCIS BUCHANAN.]

अतानि वृज्ञानि एकत्र कृतानि । अमंगलमिति कृत्वा राज्ञो भोजस्यावसानपद्यानि न लिखितानि । कालिदासस्य च वेश्या हस्ते मरणं तद्दहितमिति कृत्वा नात्र लिखितं । पावकोत्सृष्टे यदि मोक्षं न लभते काते इत्यादि । तथा च यः कालिदासमरणं भुवि निश्चिकाय स एव किल भावपदस्य वेत्ता । इत्यादित्तग्र-सिद्धा कथा नात्र लिखिता ॥

4058.

2688d. Foll. 75 (the first 8 of which are wanting); size 9½ in. by 6 in.; careless, modern Devanāgari writing; eleven lines in a page.

Bhojaprabandha. Wanting the beginning, as far as Pavie, p. 11, l. 7; Calc. ed., p. 12, l. 4.

This incomplete MS. offers on the whole the same text as the others. In the concluding passage it agrees pretty closely with B, after which it proceeds : [वक्षोभोहम्भारती० लक्षं दशवान्] तेन विदुपा धनमादाय गच्छता को इपु बुधा मार्गे दृष्टः पृथग्म । विद्वन् वद छ चलितो इसि । स आह । समयविद्यापारंगमं कलयितु किल भोजराजम् । द्वितीय आह ।

वेस्यश्वराणि नहि वाचयितु स राजा

राज्यं ललाटलिखितादधिकं ददौ यः ॥

ततो राज्ञो दानमभिलाषतो इधिकं मध्डार धावमान(!) नगरोतो यातः । राज्ञः पुरः कवित्वनिहिरं निदास्तुतिडारणोक्ता तस्यी ॥ इति येदित्ववाचालविरचितो भोजप्रबंधः ॥ एवं पाराधीश्वरस्य शतशः प्रवंधाः संति ० (see p. 1550, n. 5) यः कालिदासमरणं भुवि निश्चिकाय । अनिलस्य गमनं नास्ति द्विपदे च चतुर्थदे । वारिमध्ये स्थितः कंपितः पदः केन हेतुना ।

पावकोच्छिष्ठवणीनो शर्वरीकृतवंधना ।

मोक्षं न लभते काते कंपितस्तेन हेतुना ॥

भोजः किल भावपदस्य वेत्ता इत्यादिनग्रमस्तु तथा न लिखिता ॥ इति भोजप्रबंधः सप्तमः ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4059.

2694. Foll. 86; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgari writing of 1799 A.D.; 9-11 lines in a page.

Daśakumāracarita, the story of the adventures of the ten princes, by *Danḍin*; in eight *ucchvāsas*, without the *pūrvapīṭhikā*.

In this form, probably representing the original extent of the work, it was published in the Calcutta editions of 1849 and 1870; whilst the complete work, including the introductory section (see nos. 4065, 4066), has also been repeatedly published, esp. by H. H. Wilson

(1846); Tārānātha Tarkavācaspati (Cal. 1872); G. Bühler and P. Petersen (Bombay 1887, 1891); and, with commentaries, by N. B. Godabole and K. P. Paraba (Bomb. 1883, 3rd ed. 1898).

Extracts of these stories were translated by Wilson for the Quarterly Oriental Rev. (1826, 1827), reprinted in Essays on Skt. Lit., vol. ii.; whilst free translations of the whole (with omissions) have been published, in English, by P. W. Jacob (Hindoo Tales, 1873), and by Janakinatha (Calc. 1889); and, in French, by H. Fauche (in 'Une Tétrade,' etc., vol. ii., Paris 1862).

This is Wilson's MS. B, described by him as the best at his disposal for his edition. It contains marginal notes in part of the work.

Copyist's signature: अलेखि भिक्षेष भासा दग्गानुगः कुमारसेनः कमनोयकमेणाम् । बनोमुदे बामवपालसम्बक्षणमुगेयो जनता हेयः(!) ॥ [MACKENZIE COLLECTION.]

4060.

2369. Foll. 80 (of which fol. 4 is wanting); size 11 in. by 4½ in.; clear Devanāgari writing of 1685 A.D.; ten lines in a page.

The same work, with marginal notes.

The right hand corner is eaten away, probably by mice, but without much injury to the text, except on the last few leaves.

Of the copyist's signature the following remains: संश्रृ. १९४७ वर्षे बाणीश्वीरेतिपद्मे द्वादश्या भूगौ ----- त्वारामपीडमदानंदमुत्तमाकेऽपेनाम्प[उनार्थे लिखिते ॥] At one time the MS. belonged to one Jayakrishna Bhatta. [GAIKAWAR.]

4061.

586b. Foll. 52; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of 1789 A.D.; thirteen lines in a page.

The same work. Wilson's MS. C, 'not very correct.' [H. T. COLEBROOKE.]

4062.

1144. Foll. 51; 4to, size 11½ in. by 9 in.; excellent Devanāgarī writing; European paper (watermark 1809); 21 lines in a page.

Daśakumāracarita, likewise without the introductory section. Written with great care.

A few English and Sanskrit notes have been added in the margin; and in the latter part numbers in pencil, marking the beginning of the corresponding pages in Wilson's edition. Apparently it is his own MS. E, 'transcribed from a Benares MS.' [? H. H. WILSON.]

4063.

2923. Foll. 82; size 14 in. by 5½ in.; good, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

Daśakumāracarita, without the introduction; with a commentary, called *Daśakumārabhūṣaṇa*, by Śivarāma, son of Kṛishṇarāma, and grandson of tripāṭhin Trilokacandra.

Apparently Wilson's own MS. A, 'transcribed from the copy of a Marhatta Brahman.'

It begins :

अपर्णया हैमवता युक्तः स्यालुः प्रसीदतु ।
सर्वतापप्रशमनः सर्वाभीष्टफलप्रदः ॥ १ ॥ ० २ ॥
महेशपादोनुजसक्तचेता नरेशसंपूर्जितपादपमः ।
यहेशतेजा विरजा महौजास्त्रिलोकचंद्रो जज्ञि स
[द्विजाम्यः ॥ ३ ॥]
सिद्धिर्वैचोद्भिरलं सुतादीनशिश्रियस्य गृहै समृद्धिः ।
नुद्भिर्मनोद्भिरुदारकर्मधर्मप्रसक्तस्य च शर्मिराशः ॥ ४ ॥
जातः सुतस्य स कृष्णरामो मनोजवस्तस्य सुता अभूवन् ।
तेष्वग्रजः पूज्यपदारविंदप्रसादचित्तः शिवरामनामा ॥ ५ ॥
गोविंदरामो उष मुकुंदरामो जातः ऋमालेशवरामसंज्ञः ।
करोमि टीका निजबंधुवर्गमुदे मनोऽमांशिरामसंज्ञः ॥ ६ ॥

This commentary has been published in N. B. Godabole and K. P. Paraba's edition.

[? H. H. WILSON.]

4064.

1121f. Foll. 24; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Daśakumārabhūṣaṇa, without the text.

[H. T. COLEBROOKE.]

4065.

107a. Foll. 24; size 9½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 12-14 lines in a page.

Daśakumāracarita. The *pūrvapīṭhikā*, or introductory section of the work — probably, however, a later addition, by a different author — in five chapters.

This is one of the two MSS. from which Wilson edited that part of the text; cf. his Preface, p. 30.

Colophon : इति दंडिनः कृतौ दशकुमारचरिते पंचम उच्चासः ॥ ० संगिरासेवत्तरे भाद्रसुखदशम्या ग्रंथः समाप्तो जातः । नवेदेसुवा नानुसूर्विहरनतश्चिदो दंडितखिलि (to be reversed:—likhitam idam dōkshita-Naraharisū-nunā Vāsudevena) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4066.

2883d. Foll. 22; size 10 in. by 6½ in.; fair, modern Telugu handwriting; 15-18 lines in a page.

Daśakumāracarita. Part I., and a small portion of part II.

The *pūrvapīṭhikā* here consists of only four *ucchāsas*, the last of which, corresponding to chapters 4 and 5 in Wilson's edition, ends fol. 22a.

The MS. breaks off abruptly at निर्देहत्विव दहन (Wilson, p. 51, l. 1).

[MACKENZIE COLLECTION.]

4067.

586a. Foll. 8; size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of 1789 A.D.; twelve lines in a page.

Daśakumāracarita-Pūrvapiṣṭikā, a versified introduction to *Danqin's* tale, by *Vināyaka*. Chapters I.—III. It begins :

नमो इनंतद्युते तस्मै स्पाणवे यस्य ताडवे ।
प्रतिरोमस्वेदर्विद्युते(? प्रतिरोम विद्युते स्वेद) ब्रह्मांडको-
यस्याः क्रियाः सुधासिधुतरंगा इव सर्वतः । [ट्य: ॥१ ॥]
स्वेलंगि काव्यबंधास्तो गिरा देवीमुपास्मे ॥ २ ॥
अस्ति स्तुतिपदं श्रीमतुरु पुष्पपुराभिष्म ।
मगधेषु किलाशोषदेशमेंडलमेंडनम् ॥ ३ ॥
दीव्यतसौधमुथाकाव्या थौते दिवलयोत्तरम्(? देवा०) ।
यद्विच्छु जेतुमुद्याया कीर्येवालिंगिते चभी ॥ ४ ॥
यद्रंजयति(० यंति) सद्राजननोत्ता नित्याधिकर्षयः ।
प्रजाः प्रजातप्रमदाः संपदा पापक्षेपदाः ॥ ५ ॥
तस्मिन्वस्ति पुरे राजा राजहस्तः प्रतापवान् ।
शौर्येदिगुणसंपदः प्रजापालेन(० पालन)तत्परः ॥ ६ ॥ ०

It ends :

अत्रोत्तरे कुतो इप्येत्य कलावनैद्रजालिकः ।
इदूनालूं दशैयितुमारेभे छारि भूपतेः ॥ ७१ ॥
तेन मायामये विष्वग् मेषजाले प्रसारिते ।
लभप्रवेशे(० शो) याति स्म स क्लीतःपुरात्तरम् ॥ ७२ ॥
तत्र वावंति सुर्दया साकं भोगाम्बुदुलेभान् ।
कुमारो इनुभवन्वासं चक्रे नवनवीश्चिरम् ॥ ७३ ॥
स्वं तया विहरता सह सारंगनेत्रया ।
अतिक्रातो इपि सुमहान् क्लालो नाजापि तेन सः ॥ ७४ ॥
अथैकदानुयुक्ते इसौ क्रातया निरवर्णयत् ।
चतुर्दशानां वृत्तोत्ते भुवनानामशेषतः ॥ ७५ ॥
इति विश्वक्लितार्थे दंडिकाव्यानुसारा-
नुगुणपर उदंतोकेन पुष्पोद्घस्य ।
अगमदमलपद्योद्योतमुद्योत उच्चेर्
अयमिह हि समाप्तिं पूर्ववृत्ते तृतीयः ॥ ७६ ॥

● इति श्रीविनायकविरचिता दशकुमारपूर्वपीठिका समाप्ता ॥
संवत् १८४६ ॥ वैशास्त्रासे शुक्रपञ्चे लालस्या रविवासरे लीषा
काजीमध्ये रामधान कालेष (कायस्यः) ॥ पुस्तक सीताराम-
भृत्यै ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4068.

1784a. Foll. 13; size 8 in. by 3½ in.; fair Devanāgari writing of about 1750 A.D.; eight lines in a page.

Daśakumāra-kathásāra, by *Appaya Muntrin* or *Appayāmātya*; being another attempt at reducing the *pūrvapiṣṭikā* of *Danqin's* romance to smaller proportions and a metrical form.

It begins :

अशीवागुवापराशातामेकपीरा नहेष्वरी ।
रम्यसाहित्यस्त्रीभाग्यसम्प्रियार्थेन्द्रेष्वै ॥ १ ॥
अशीगंगेष्वरमाराध्य अशीवदप्यवर्णिका ।
दशानी च कुमाराणी कपालारो विरचते ॥ २ ॥
अस्ति पुष्पपुरु नाम भगधेषु नहसुरं ।
राजहंसाद्यो राजा हजाशासारिशासनः ॥ ३ ॥

It ends :

रम्ये क्लीतगृहे लार्थे प्रियया राजवाहनः ।
विहरनामयामास दिनानि कृतिचित्पुनः ॥ ४५ ॥
कृथेकया चहामया मुगोद्धामभ्यर्थेनापूर्वकमेव पृष्ठः ।
चतुर्दशानी अगतो प्रपेक्षे संखेषतः पृष्ठमुदानहार ॥ ५६ ॥
इति श्रीमद्प्रयामात्रविरचिते दशकुमारकपालारे लोकदस्त-
कथाकथने नाम तृतीयः परिच्छेदः ॥

This little work was printed (probably from this MS.) as an appendix to the first edition of the *Hītāpadeśa* (with preface by Colebrooke, Serampore 1804). See Wilson's Pref., p. 5.

A *Daśakumārasamkṣepa*, by *Appaya Dikṣita*, is referred to *Kāvyam.*, *Guech.* 1, p. 91.

[H. T. COLEBROOKE.]

4069.

2934. Foll. 52; size 11½ in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of 1784 A.D.; ten lines in a page.

Daśakumāraśeṣa, a continuation and conclusion of *Danqin's* romance, in five *ucchvāsas*, by *Dikṣhita Cakrapāṇi*, son of *Dikṣhita Candramauli*.

902

It begins :

भजे भवनिषेवितं भवनमेकमुच्चैःश्रियाम्
अपारकरुणामयं परमधामं रामाश्रितम् ।
चन्ततचरणं हृदा परिविभाव्यं रामायणं
तनोति सुखमष्टयं जगति यस्य पारायणम् ॥ १ ॥
देवोमीडे शमर्यां वाङ्मयां तां ० ॥ २ ॥
व्याकुर्वाणे ज्ञोषेष्वप्रवन्धान्
आस्येनाहृथेत्रं शेषाडिशेषम् ।
कान्त्या कीर्त्या प्रज्ञया चन्द्रमौलिं
ताते वन्दे देविकां चन्द्रमौलिम् ॥ ३ ॥
कुशला मतिः किमीया निर्माणे दशकुमारशेषस्य ।
चन्तेवासिभिरनिः प्रेरितबुद्धेमात्रं निर्मित्वा ॥ ४ ॥
ज्ञानन्दपूर्णमानसो उमानसोमकान्तिः सुश्रुतविश्रुतचरित्रो
मित्रोदयविकाशी पाशेव कमलाशयाश्रितो ०
It ends : कामतंत्रनिषातश्चिराभिलिपितसुखान्यनुभवन्
सुचिरमानन्द ॥ इति श्रोदीक्षितचन्द्रमौलितनयचक्रपाणिवि-
रचिते दशकुमारशेषे पञ्चम उच्चासः ॥
कृतिरियमिरोदाभावमेतातिरस्या
कलितरतिरतीताशेषलेखप्रसादात् ।
जगति जयति या सौश्रीलिता लोचिता वा
ललितसरसभावा हर्षवर्षे तनोति ॥ ५ ॥
विविधयमकृतप्रगत्यपद-
स्फुटतरभावविशेषभावरस्यः ।
ललितपदपदार्थगुफितो इयं
जनयनु चेतसि संमदं कवीनाम् ॥ ६ ॥

Cf. Wilson, Pref., p. 5.

[? H. H. WILSON.]

4070.

1850. Foll. 183; size 11 $\frac{1}{4}$ in. by 4 in.; good, large Devanāgarī writing of 1788 A.D.; eight lines in a page.

Daśakumārakathā, purporting to be an improved (*samśodhita*) version of *Dandin's* stories, by *mahārājādhīraja Gopinātha*.

As Prof. Wilson points out in his preface, pp. 6, 30, the author's improvements mainly consist in an independent introduction of three *uccvāsas* (as far as fol. 44b) and a conclusion

of his own (fol. 177–183). Otherwise he has incorporated the whole of *Dandin's* text, as far as it goes, with unimportant alterations and additions.

It begins :

सर्वकामप्रदामिष्टदेवतां भुवनेष्वरों ।
ग्रणस्य परया भक्त्या गणानामधिपं तथा ॥ १ ॥
गोपीनाथो द्विजाधीशः सतां कौतुकहेतवे । ०
दशानां च कुमाराणां संशोधयति सत्कर्ता ॥ २ ॥
अस्ति पुष्पपुरं नाम मगधेषु महसुरं ।
महेन्द्रनगरोमारमादायेव विनिर्मिते ॥ ३ ॥
तत्रासीनिर्जिताराती राजदंसाद्यो नृपः ।
राजराजानमन्मौलिमालार्चितपदद्वयः ॥ ४ ॥
अभूद्राजी वसुमती तस्य भूमिपतेः प्रिया ।
कमला केशवस्येव शिवस्य च शिवा यथा ॥ ५ ॥ ०

It ends : एवमास्त्यितास्ते राजवाहनप्रमुखा दशापि कु-
माराः ० परस्परमैकमत्वेन वर्तमानाः पुरदरप्रभूतिभिरप्यतिदुल्ल-
भानि राज्यसुखान्यन्मूलवन् ॥ इति श्रोराजाधिराजश्रीगोपिनाथ-
संशोधितायां दशकुमारकथायां सकलसमागमो नाम एकादश
उच्चासः ॥ समाप्रेय कथा दशकुमाराणां ॥ संवत् १८४५ ना च वे-
त्येषमुदी ३ बुधवासरे ॥ [Dr. JOHN TAYLOR.]

4071.

1220. Foll. 206; size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 6 in.; good Devanāgarī writing of about 1780 A.D.; twelve lines in a page.

Kādambarī, a romance by *Bānabhatta*, son of *Citrabhānu*, grandson of *Arthapati*, and great-grandson of *Kubera*; completed, in a second part, by his son.

Printed at Calcutta in 1849, and afterwards repeatedly in India. A critical edition was published (in 1883), by Professor P. Peterson, in the Bombay Sanskrit Series, and an English translation by Miss C. M. Riddings, with introd. essay and notes by Mrs. Rhys Davids, Or. Transl. Fund, 1890.

It begins : रजोनुषे जन्मनि सत्त्ववृद्धये ०

The first part ends : मरणेन प्रोत्तिमित्यसंभाव्यमेवेति

वाणभागः संपूर्णः ॥ इति महाकविकविराजश्रीवाणभट्टविरचितः
कादंबरीपूर्वसंखः समाप्तः ॥

The second part ends : सर्वे एव सर्वकाले मुखान्य-
नुभवेत् परा कोटिमानंदस्याध्यवागच्छविति ॥ इति सकलक-
विकुलललाभभूतभट्टवाणतनयविरचितः कादंबर्याः समाप्ते अ-
मुक्तरभागः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4072.

866. Foll. 106; size 12½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of 1809 A.D.; seven
lines in a page.

Samkshipta-Kādambarī, or *Kādambarikathā-samgraha*, an abstract of *Bāṇabhaṭṭa*'s romance,
compiled — by order of *Padmorja* — by *Kāśī-nātha*, a Kaśmirian.

It begins :

गणेशानं नमस्काय शिवं विष्णुं सरस्वतीम् ।
कादंबर्याः कथानो तु संक्षेपो अयं विष्णोयते ॥ १ ॥
यात्पायनमुनेवंशे कुवेरास्यो हिन्जः सुधीः ।
जातस्तस्याध्यभूद्वीमान् नाम्ना चार्येपतिः सुतः ॥ २ ॥
तस्याध्युचित्रभानुसु विदुषामयण्णो सुतः ।
चाणास्त्यस्तस्तु जातो यशोव्यासदिगंतरः ॥ ३ ॥
तेनेयं निर्मिता चित्रा कादंबर्याः नुभा कथा ।
कवीनामग्रग्नेन लोकरंजनहेतवे ॥ ४ ॥

अभृदेको शेपराजमस्तकनभितश्चुःममुद्रपरिसाया भृमेरभि-
पतिरप्रतिहताङ्गक्रादिलोक्तोपेतः शास्त्रशस्त्रास्त्रवेत्ता सकल-
गुणाकरो अतिमनोहरवपुः भृद्रको नाम राजा । यस्य देहे
धर्मादयो देवा यथास्यानं निवसन्ति स्म । ०

Part II. begins (fol. 58a) : अथ कादंबरीकथा-
संग्रहे उत्तरार्थे लिख्यते ॥ अपि चेदानीमागतस्यापि कुमारस्य
लज्जायैव दर्शनं न ददाति । ०

Colophon : इति संक्षिप्तकादंबर्यामुक्तरार्थं संपूर्णमिति
भट्टम् ॥

काश्मीराभिजनो हिन्जः सुमतिमान् दृष्टा तु कादंबर्यो
वाणास्येन कवीम्बरेण रचितां दीर्घीं सुगृदार्थकाम् ।
काशीनाथसमास्यया मुविदितः पश्चोन्नेनास्त्रः प्रभोर्
आदेशादकरोदिमां सुलिलां संक्षिप्तकादंबरीम् ॥ १ ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4073.

1520 b. Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of 1801 A.D.; ten lines
in a page.

Kādambarīyarthasāra, a versified abstract of
Bāṇa's romance; composed, for Colebrooke,
by *Manirāma*, son of *Rāmacandra* and *Anandī*.

The MS. only contains four *sargas*, bringing
the story down to the consecration of the
young prince, corresponding in its end to ed.
Calc. (1849), p. 98; ed. Peterson, p. 111. The
first two *sargas* are composed in *anushūlī*
ślokas, the other two in more artificial metres.

The original first verse ran as follows :

प्राय श्रीराजराजप्रतिमगुणगणस्तोममोक्तोर्ति-

ज्योत्तरासेभासितोलापलयकुक्तलयात् कुन्तकामाहयेद्वात् ।
आहो तत्त्वीतिमित्तन् गुणिमणिविरामाभिधानः कवीद्वः
कादंबर्येत्तारं मययति हृषिरं सत्यवक्षीद्यताये ॥ १ ॥

For this the same hand has substituted :

सकलापादुरविग्रही चिनयनो विष्णावालापर-

ज्योत्तरामृषितसकलो हितकरप्रोत्त्रासमानानना ।

चाणों ब्रह्ममहेशविष्णुभिरभिधाती विष्णवामनाद्

आनन्दैक्षसनि तुः प्रतिदिने लेसारसारी परी ॥ १ ॥

सप्त वेदवतीतीरे भूत्र विदिशा पुरी ।

स्तुलंचकार ती राजा भूद्रकः परिवारमुह ॥ २ ॥ ०

It ends with two verses, preceded by the
colophon-verse, which recurs, *mutatis mutandis*,
after each section :

तातः श्रीरामचन्द्रः सकलवृधतवातसंगीतकोर्ति-

माता अनन्दोति याता व्यवहृतिमनुग्रो यस्य सुहो हरिः नः ।

तेन प्रोद्धर्शिते अमिन् गुणिमणिविरामाभिधानेन स्तोः

कादंबर्येत्तारे बुधजनसुसदे अपुरुषे चतुर्थः (!) ॥ ५७ ॥

अथ नुभे दिवसे नृपनायकः सप्तदि कातिशरैः सुमसायकः ।

नरवैः प्रवैः परितो वृत्तसदनु भासुरभूमुरसंवृतः ॥ १ ॥

निश्चित्तोर्येत्तालाकलित्तैष्टैः प्रविलसमितमुदरसंपर्दः ।

जमिष्वेष्व वैरवर्णनैः सविनयं तनयं सहितः सुरैः ॥ २ ॥

By another hand the MS. is marked as
कादंबरीसहजः ० का[ञ्च] on the first page.

[H. T. COLEBROOKE.]

4074.

1121c. Foll. 26; size 12 in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Vāsavadattā, a romance, by *Subandhu*.

Edited, in the Bibl. Ind.—with *Śivarāma Tripaṭhin's Darpana* (or *Kāñcanadarpana*)—by Fitzedw. Hall (1859); also printed, at Madras, in the Telugu and Grantha characters, in 1861 and 1870 resp. Cf. Berl. Cat., no. 560; Cat. Bodl., no. 332.

It begins: करवदरसदृशमस्तिलं० ॥ १ ॥ ० ३ ॥ नृसिंह इव शेत्तिरेपकशिषुप्रदर्शितदानविमयः कृष्ण इव कृतवसुदे-वत्पर्णो नारायण इव सौकर्यसमाप्तादितथरणिमगडलः०

It ends: मुखान्वनुभवन्कालं निनायेति ॥ इति श्रीमहा-क्षविमुखन्विरचिता वासवदत्ताचावास्थायिका(!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4075.

1398d. Foll. 27; size 12½ in. by 4¾ in.; fair Devanāgarī writing of 1804 A.D.; ten lines in a page.

Vāsavadattā.

[H. T. COLEBROOKE.]

4076.

543b. Foll. 52; size 16¾ in. by 10¾ in.; fair Bengāli handwriting; European paper (watermark 1805); 17–25 lines in a page.

Vāsavadattā, accompanied by three commentaries, written above and below the text; viz.:—

I. *Sarvacandra's Vāsavadattā-ṭīkā*. [B.] See no. 4077.

II. A commentary by an unknown author. [B.] See no. 4078.

III. *Kāśirāma-Vācaspati's Vāsavadattā-ṭīkā*,

consisting of brief, detached annotations on the text, hardly deserving the name of a commentary.

Perhaps the MS. from which these notes were copied was defective at the beginning.

The notes begin: (sl. 3, last word: भवतः) युष्मान् । (sl. 4) कञ्जल लाता(?) इति स्याता । (रजत-सुद्धि०) चन्द्रः । sl. 5 (विसालारितपरगुणस्य) पह्वितः परगुणो येन । ०

It ends: शक्तिः पराक्रमः इन्द्रदत्तास्त्रविशेषम् । (text ततो विसलध्वनपठमापतत्यताकं च्युतचापचामरापीडं खेलास-क्रिपानुर्बं समस्ते मिथो इत्ते जगाम सैवं ।) सैवं जगामेति परेणान्वयः । शिखास्तापोडशिखरौ ॥ इति श्रीकाशीराम-वाचस्पतिकृतो वासवदत्ताटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4077.

996. Foll. 126; size 12¾ in. by 4 in.; modern Bengāli handwriting; eight lines in a page.

Vāsavadattā-ṭīpanī, by *Sarvacandra*. [A.]

It begins:

नत्वा सुरासुरनरप्रकरैकवन्द्य
शश्वत्काशसहजं स्वसमस्तभावं ।
चित्तप्रवृत्तिरहितं गुरुवाक्यगम्य
किंचित्प्रबोधनननो क्रियते इति टीका ॥
वह्निभा वह्निभस्यात्र विद्यते तदसेभवे ।
सर्वास्त्रस्य तथापीयमाशुबोधाय भाविनो ॥

इह खलु निष्प्रयूहमोहितसिद्धार्थमर्थी कविकुलकुमुदवन्धुः सुचन्द्रुवागधिदेवताकीर्तनरूपं भङ्गलादौ निवधाति । करवदरेत्यादि । यस्याः प्रसादो यत्प्रसादस्तस्मात् कवयः काव्यकृतः सूक्ष्मतयः अखिलं समस्ते भुवनतलं चिमुचनं स्वार्थं तलप्रययः करतलवत् उक्तं तलं स्वार्थं अपि दृश्यते करवदरसदृशं हस्तस्थितवदतुलं पश्यन्ति अवलोकयन्ति । वदरो हि वर्तुलत्वादस्यरत्ने सर्वावस्थेन दृश्यते । सा सरस्वती वाग्धिदेवता जयति जययुक्ता भवतीत्यर्थः । जयतीत्यत्र नाशोर्विविक्षिता किंतु जययुक्ता भवति । ०

Quotations from all the principal *Koshas* are very numerous; of less common *Koshas* and other works may be mentioned: *Uttara-*

tantra, foll. 41b, 44a,b, 52a, 57a, etc.; *Utpalini*, foll. 16a, 69b, 71a, 74b, etc.; *Dhātupradīpa*, foll. 38b, 90b; *Nāgarasarvasva*, fol. 70b; *Nitiśāstram*, fol. 22b; *Bhaṭṭa Śubhāṅga* [(ed., p. 142) पष्ठे नन्दिषोषो इन्तरणः । तथा च भद्रमुभाङ्गी(!) । गायडीवं धनुरेतस्य हनूमान्वजभूषणः । नन्दिषोपरपश्चास्य देव-दक्षसु वारिजः ॥ fol. 75b; (ed., p. 174) पुटकिनोपु । तथा च भद्रमुभाङ्गः । नालिकिनो पुटकिनो विसिनो पश्चिनो लता । पश्माश्च पश्मवीजं स्थानलिने च नलं तथा ॥ fol. 88a]; *Bhāguri*, foll. 57b (-*koshā*), 62b, 118a; *Rakshita-vyākhyā*, fol. 61b; *Ratnakosha*, fol. 79a; *Ratnā-kara* (? *Vṛittar.*), fol. 118b [ed., p. 236]: पष्ठे तनुमध्या पठम्बरम्बन्दोविशेषः । त्वौ चेत्तनुमध्या इति रत्नाकरशान्तिः (!) । चत्पार्थः । तत्कार्यकारौ पञ्चिपत्रे(!) तत्तदा तनुमध्या नाम वृृः]; *Rantideva*, often; *Rasabha* (? *Rabhasa*), foll. 49b; *Rudra* (lex.), foll. 21a, 115b; *Vāmana* (rhet.), foll. 59b, 60a; *Vindhyanāvin*, foll. 17b, 45b, 55a, 81a, 93a; *Vopadeva*, fol. 52a; *Śabda-prakāśa*, fol. 60b; *Śabdārṇava*, foll. 72a, 115a, *Sarasvatīkaṇṭhabharāṇa*, fol. 9a; *Subhūti*, foll. 17b, 56b, 61b.

Another commentator on the work (neither *Śivarāma*, nor that of next MS.) is referred to, fol. 10b, in the rhetorical explanation of the different kinds of prose (where the latter begins, ed., p. 10): यत्र पूर्वस्यान्ते परादिर्भेदति यथा नयेन कीर्तिः कीर्तये च सप्त सागराः । सागरैरित्यादि वृत्तस्य छन्दसो गच्छो यत्र तद्वृत्तगच्छ्य । अत्याक्षेयमिति टीकाकारः ॥

Popular or vernacular terms met with in our commentary are: (ed., p. 57) कपोल्योर्येवपानं चातुरिका गानवालिश(? गाल०) इति स्थाते(०तः)॥ fol. 39b; (ed., p. 87) समदनः सक्षण्टकः संबाधफलवृक्षभेदः मयना इति प्रसिद्धः ॥ fol. 51a; (ed., p. 105) वृहत्रालसृष्टयभेदः होगण इति स्थातः ॥ fol. 56b; (ed., p. 110) मत्तशारणो हिन्दुलचित्रितहस्ती धरणिभेदो वा । प्रासादोपरि कुन्दवृष्ट-वेहने कुन्दरूप इति स्थाते ॥ fol. 58a; (ed., p. 134) शोलुना जीवति वासविकः । वाटीवाण्टकः । गुडा इति स्थातः ॥० सुखहेतव आशा येन । पष्ठे सुखेन चश्यते भस्यते इति सुखाशा राजतिमिरः यथा इति स्थातः ॥ fol. 72b; (ed., p. 136) विचकिलो मस्तीभेदः । वियविन्द इति स्थातः ॥

fol. 74b; (ed., p. 198) भावको भस्तुरित्या इति ल्पातः ॥ fol. 95a; (ed., p. 234) श्लाका लाराग इति प्रकिञ्चा ॥ fol. 118a; (ed., p. 250) झरयनः लारह इति ल्पातः ॥ fol. 124b.

The MS. is incomplete, the commentary ending at p. 257 of the edition: चर्च विट्येत्यादिना दद्यनानहृदयानेन चक्ष्यवस्था दर्शिता । प्रिये वाचपदे देहि मे दर्शनमित्यादिना वद्यवस्था दर्शिता ॥

After this, another hand has added the colophon: इति श्रीपुत्रसर्वचक्षुदिविचिता वाचपदप्राप्तिनी समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4078.

1526a. Foll. 44; size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgari writing of about 1700 A.D.; nine lines in a page.

Vāsavadattā-śikā, an anonymous commentary on *Subandhu's* romance [A], the same as that noticed above, no. 4076 (MS. 543b, II.).

It begins: वचनरचनाविद्ये प्रथमे वाचदेवतायाः कीर्तये समुचितमित्यत चाह । कर्तवदेवादि । सा तरसती देवी जयति । सा चा । यत्यसादः कवयः पञ्चिताः भुवनतलं पश्यन्ति । कीटृशः । खिलं समस्तैः । कवयः कीटृशाः । सूक्ष्ममतयः कुशायवुद्यः । यहा । सूक्ष्ममतयो शथ कवयः कलो खिलं भुवनतलं पश्यन्ति कवयः किं न पश्यन्ति इत्यादि । कर्तवदरमदृशः हस्तस्थितवदरम्भसदृशः । यहा । सरसविक्षुद्दे इत्यश्लीदेवी जयति यत्प्रसादतः कवयो राजानः सकलं भुवन-तलं पश्यन्ति उपलभेते ।० चद बालसामान्येन जयती भवती भवती वक्ष्यते इति भाष्यवचनात् जयन्ताः प्रयोगः यथा स्वप्नि जयः तिष्ठन्ति पर्वता इत्यादि ॥ १ ॥

Besides quotations from *Vistra* (fol. 2b) and *Śāśvata* (fol. 5a), no other authorities have been found referred to by name.

It ends: कुमुमपुरे याटलिपुरनगरे हृदये याम्बिलिवितानि सुखान्यनुभूष न काल० (? r. सुखान्यनुभवन् चिरकाल०) नीतवानिति ॥ इति वाचपदप्राप्तिनी समाप्ता ॥

The other two MSS. seem to have been copied from this MS. [H. T. COLEBROOKE.]

4079.

1120b. Foll. 40; size 12 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same anonymous commentary on the *Vāsavadattā*. [C.]

[H. T. COLEBROOKE.]

4080.

543d. Foll. 2; size 16¾ in. by 10¼ in.; good, modern Bengālī handwriting; European paper; eighteen lines in a page.

Vāsavadattā-Sthūlatātparyārtha, an abstract of *Subandhu's* romance, written by the hand of *Bholānātha Śarman* of *Viranagara-grāma*.

It begins: अथ वासवदत्तानामा गद्यप्रधानो द्यमास्याधिकायन्मः । तस्य कर्ता श्रीमान् सुबन्धुनामा भाषकविः । चिनामणिनामधेयस्य राजः पुरेण कर्दपकेतुना सह शूक्रार्थेन्द्रनाम्नो राजः कन्याया वासवदत्ताया मिलनमेतद्यार्थः । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4081.

1715d. Foll. 13; size 9 in. by 4 in.; clear Devanāgarī writing of 1681 A.D.; 14–16 lines in a page.

Mādhavānalakāmakandalākathā [A], a tale of the love of *Mādhavānala* and *Kāmakandalā*, by an unknown author.

It begins:

प्रणम्य परया भक्त्या हृसयानो सरस्वतीं ।
प्रस्त्वा:¹ प्रसादमासाद्य करिप्यामि कथामिनो ॥ १ ॥
निरामया निरातंकाः संतुष्टाः परमायुधः ।
वसंति यत्र मुदिताः कालाङ्गाता इव प्रनाः ॥ २ ॥
अस्ति संसारसकलमध्ये पुष्पावती नाम नगरी । तत्र गो-

विंदचंद्रो नाम राजा । तस्य राहीना सप्त शतानि । तासी मध्ये रुद्रा महादेवो पट्टराज्ञो । यतः । योविता चत्वारो शतान्यः । ०

It ends: ततो राजा तयोर्विवाहः कारितः । तौ च मुखिनौ जातौ । लोकाश्च हर्षिताः ॥ इति माधवानलकाम-कर्दलाकथा समाप्ता ॥ संवत् १७३६ भाद्रपदि अधिके ६ वर्षे लिखिता इथं कथा ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 339, 340.

[H. T. COLEBROOKE.]

4082.

1238c. Foll. 17; size 10¾ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, c. 1650 A.D., by two different hands; generally nine lines in a page.

Mādhavānalakathā [B], the same tale, differing somewhat in its wording from the preceding version.

It begins: प्रणम्य परया भक्त्या ० ॥ १ ॥

अस्ति सकलभूतलालंकृतिसंसारतिलकालंकारभूता पुष्पावती नाम नगरी । यत्र नगरी ॥

निरामया निरातंकाः संतुष्टाः परमायुधः ।

यस्या वसंति संदृष्टाः कालाङ्गाता इव प्रनाः ॥

तत्र राजा गोविंदचंद्रो नाम । तस्य राजः सप्तशतिका महादेवः । तासी राहीनी मध्ये पद्मावती पट्टराज्ञी । तत्र नगरी चत्वारो योविता शतान्यः । प्रथमं परिनीलक्षणं । ०

It ends: ततो राजा विक्रमादित्येन तयोर्विवाहः कारितः लोकास्तु हर्षिता भूताः ॥ इति श्रीमाधवानलकथा समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4083.

2206a. Foll. 20; size 9 in. by 4 in.; large, clear Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; eight lines in a page.

Mādhavānala-śringārakāvya, the same tale, here ascribed, as it also is in one of the Oxf. MSS., to *Ananda*, who was a pupil of *Bhaṭṭa Vidyādhara*. [C.]

¹ तस्याः B. C.

Though essentially the same as the text of the first two MSS., it again differs considerably in details from them. At the end, moreover, this version is spun out by additional matter not contained in the two other MSS. (but given also in the Oxf. MS. which has the author's name), spread over the last five pages.

It begins: प्रणस्य० ॥ १ ॥ अस्ति पुष्पावती नाम नगरी । तत्र गोथंदचंदनो नाम राजा । तस्य राज्ञेसप्तशतानि निर्वत्ते । तासो मध्ये रुद्रामहादेवीनाम्नो पट्टराज्ञो वर्तते । यतः । इयामा यौवनशालिनो मधुरवाक्०

It ends: ततो इन्तरं राजा विक्रमादित्यः काममेव स्वप्ने कृत्वा प्रभृतद्रव्यदंडं गृहोत्त्वा माधवानलः कामकंदलया सह उज्जयिन्या प्रस्थितः स्वराज्ञपात्यो(० न०) छेषणं प्राप्तः ततः पञ्चामाधवाय बहुपने दस्ता नगरमध्ये स्थापितः । माधवो अपि अनेकप्रकारैः कामकंदलया सह संभुक्ते । माधवेनोक्तो यः को अपि एता कथा ओष्ठिति तस्य विद्धो न भविष्यति ।

कथामेती पठेद्यनु तस्य दुःखं न विद्यते ।

शृणोति अद्याया युक्तो अंते सो अपि वसेहिति ॥

इति श्रीभट्ट० विद्याधरशिष्येण आनंदाभिषेन विरचितं माधवानलभृत्यागरकाव्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4084.

2643. Foll. 153 (one of which, fol. 92, is missing); size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanagari writing of 1517 A.D.; twelve lines in a page.

Pāñcatantra, or *Pāñcākhyāna*, the well-known collection of fables, plentifully interspersed with moral maxims, and intended to serve as a manual of practical and political ethics for princes; ascribed to *Vishṇusarman*.

This is the MS. A used for J. G. L. Kosegarten's edition (2 vols., 1848, 1859). Since then the work has been published repeatedly in India, esp. by Bühler and Kielhorn, in the Bombay Sansk. Ser. (1868-69 and later editions), and by Jibānanda Vidyāsāgara, Calc.

1872 (6th ed. 1899); the Southern recension (from insufficient materials) by M. Haberlandt (Vienna 1884).

An 'Analytical Account' of the work was published by H. H. Wilson in vol. i. of the Transact. of Roy. As. Soc. (repr. in Essays on Sansk. Lit., ii.); whilst translations have appeared in French, by Abbé J. A. Dubois (the Southern recension, Par. 1826) and by E. Lancereau (Par. 1871); in German, by Th. Benfey, with valuable notes, and a dissertation on the literature of fables and popular tales (Leipz. 1859), and by L. Fritze (Leipz. 1884); in Dutch, by H. G. van der Waale (Leiden, 1895); in Italian, by J. Pizzi (Turin 1896).

Foll. 94-122 of this MS. were supplied subsequently, the leaves of this portion being also numbered 1-29, and, at the beginning, overlapping the preceding page by a few lines.

Tantra i. ends fol. 67b; ii., fol. 91b; iii., fol. 124a; iv., fol. 137b; v., fol. 153a.

It ends: समाप्तं पञ्चतांशापरनामकं पञ्चास्थानकं नौति-
शास्त्रं ॥

कथानितं सत्कृतिमृक्युप्तं
श्रीविष्णुशर्मो नृपनौतिशास्त्रं ।
जकार येनेह परोपकारः
स्वर्गाय जायेत बुधा वर्दति ॥ १ ॥
श्रीसोमसंविवरनेन विशेषीयत्यन्
जालोक्य शास्त्रमस्तिलं सतु पञ्चतांशं ।
श्रीपृष्ठेभट्टगुरुणा गुरुकादरेण
मंशेभिर्नृपतिनौतिविवेचनाय ॥ २ ॥
प्रत्यक्षरे प्रतिपदं प्रतिवाक्यं प्रतिकर्त्त्वं प्रतिष्ठोक्तं ।
श्रीपृष्ठेभट्टसूर्यिष्विषोपयानास शास्त्रमिदं ॥ ३ ॥
यच्छ्रिंचित् छ्रिंचिदपि मया नेह सम्यक् प्रयुक्तं
तत्वंतर्यं निषुप्यधिष्ठयोः खोतिमंतो हि भृतः ।
श्रीश्रीचट्टप्रभपरिवृद्धः पातु मा पातकेभ्यो
यस्माद्यापि धमति भुवने कौतिंगग्राप्रवाहः ॥ ४ ॥ ५ ॥
तत्वारोह सहस्रायि तत्परं चट्ट झटानि च ।
यंस्माद्यस्य मया मानं गणिते शोकसंस्पर्शा ॥ ६ ॥

चंद्रमुनिशाणचंद्रे वर्षे कार्त्तिकसितड्हितीयाया ।
जीणोङ्गार इवासौ प्रतिष्ठितो उधिष्ठितो विदुषैः ॥ ६ ॥
इति ऐचास्याने समाप्तं ॥ शिवसुदरेण लिखितं ॥ संवत् १५७४
वर्षे ज्ञासो वदि ६ सुक्रे ॥

[GAIKAWAR.]

4085.

2790. Foll. 176; imp. 8vo, size 10½ in. by 6½ in.; good, somewhat thick Devanāgarī writing of 1739 A.D.; 24 lines in a page.

The same work. Kosegarten's MS. D.

Tantra I. ends fol. 67a; II., fol. 95a; III., fol. 128a; IV., fol. 153a; V., fol. 176a.

Colophon : इति श्रीविष्णुशर्मेणा विरचिते ऐचोपास्याने
अपरीक्षिकारित्वं नाम ऐचमं तंत्रं समाप्तं ॥

नास्ति नास्तीति चाभ्यस्तं यन्मया पूर्वजन्मनि ।
तदेन ह देहि देहीति विष्णौतमुपास्यते ॥ १ ॥
संयोगा विप्रयोगाता मरणाते हि जीविते ।
सर्वे छयाता निचयाः पतनांताः समुच्छयाः ॥ २ ॥

इति भंगलं ॥ ० पश्चित्तजीश्री ० भूभरजीतस्युत्सुधाभरजी
आत्मार्थे वाचनार्थे लिपिकृताया ॥ संवत् १५६६, वर्षे ज्ञाषाढ-
वदि ३ मष्टूदावादनगरे । महिमापुरे ॥ ० ग्रन्थाग्रंथ ४५०० ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

4086.

1812. Foll. 257; size 11¼ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing (European paper); nine, from fol. 132 onwards six, lines in a page.

The same work. Kosegarten's MS. E.

Colophon : इति श्रीऐचोपास्याने महानौतिशास्त्रे अति-
चातुर्यैसंपादके अपरीक्षितकारके नाम ऐचमं तंत्रं समाप्तं ॥ ०

Then follow four *slokas* from the *Bhāgavata-purāṇa*, after which :

अर्थे नराणां पतिरंगनानां स्वर्घमेचारी नृपतिः प्रजानां ।
वर्षा नदीनाम् चतुराद् वनानां गते गते यौवनमानयंति ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4087.

2319. Foll. 215; size 10½ in. by 3 in.; fair, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Pañcatantra. Kosegarten's MS. F, but mentioned again by him afterwards as MS. L, under its old number (1440).

[H. T. COLEBROOKE.]

4088.

2146. Foll. 48; size 13½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Pañcopākhyānasamgraha, or *Kathāmritanishī*, a condensed version of *Vishnuśarman's Pañcatantra*, by *Ananta Bhaṭṭa*, son of *Nāgadeva Bhaṭṭa*, of the *Kāṇva* family.

Cf. Wilson, Essays on Sansk. Lit., ii., p. 79; Hall, Index, p. 183.

It begins :

नत्वा श्रीराधिजाजनिं ब्रह्मशर्वादिकानपि ।
गणेशं विग्रहर्तारं चंदे हैमवतीसुतं ॥ १ ॥
पदवाक्यप्रमाणाङ्गो ऽनेतभट्ट इति श्रुतः ।
भट्टश्रीनागदेवस्य तनृजः काशवशालिनः ।
कौतुकाशन्यते तेनः ऐचोपास्यानसंयहः ॥ २ ॥
कथामाचम्य विलारो ज्ञातव्यो ऽत्र सुबुद्धिभिः ।
तथोपपुक्तपद्यस्य भवसर्वस्य संयहः ॥ ३ ॥

अस्ति दक्षिणदेशे महिलारोपं नाम पुरं । तत्र प्रवरनृप-
मुकुटमणिमरीचिच्चर्चर्चितचरणकमलः सकलकलापारं गतो
अमरणशक्तिनाम राजा बभूव । तस्य चयः पुत्राः । परं तु
दुर्योधनः ॥ ०

This is Kosegarten's MS. G.*

* The Marāṭhī version of the *Pañcopākhyāna*, contained in MS. 2482, is of no value for a critical constitution of the text, not even the poetical part of it. The verses, quoted also in the original Sanskrit, are considerably thrown out of order and so corruptly transcribed that their readings are of little use. The Bodleian Library seems to possess the same work in Walker 154.

It ends: इदं श्रुता राजमुता चत्तिनिपुणा वभृः ।
राजाय हैपूर्णो विविधभोगैवैश्वर्यं तोषयामास ।
चनचप्रसूनमाला(वचन०) अनेतभट्टेन विदुषा(!) रचिता ।
भित्ती हृदये सदये कमलामहिलेन पुरुषेण ॥
ओमत्वारबकुलाभिशीतकिरणो विद्याकलानी निधि:
ओमडिष्टुपदात्रितः सरसगुर्विद्वकोरप्रियः ।
भट्टो इन्त इति श्रुतः पृथुयशाः ओमागदेवामनस
तेनास्मिन् रचिते कथामृतनिधावृमिस्वयं पंचमः ॥

The latter stanza also occurs, *mutatis mutandis*, at the end of *tantras* 3 and 4.

Fol. 7b, which was left blank, contains the note: 'Quoique le verso de cette feuille soit resté en blanc, il n'y a ici aucune omission dans le manuscrit.' [EXAMINER'S OFFICE.]

4089.

2824. Foll. 139; small 4to, size 7½ in. by 6 in.; good Devanāgarī writing, European fashion and paper; thirteen lines in a page.

Hitopadeśa, the well-known collection of fables, with interspersed moral maxims, based chiefly on the preceding work, and ascribed to *Nārāyaṇa Pāṇḍita*, patronised by *Dhavalacandra*.

This popular work has been frequently edited and translated.

On the authorship of the work see P. Peterson's edition, pref., p. v.; J. Hertel, Ueber Text und Verfasser des *Hitopadeśa*, Leipzig 1897.

This MS., which was copied by Wilkins's *pāṇḍit Mahātāb Rāya*, has been revised throughout. [SIR CHARLES WILKINS.]

4090.

1764b. Foll. 104; size 8 in. by 3 in.; fair Bengālī handwriting of about 1750 A.D.; eight lines in a page.

The same work.

The last two leaves have been supplied by a more modern hand.

It ends with the two verses containing the author's name and that of his patron, *Dhavalacandra*, viz.: अन्यदासु ।

प्रालेश्वरः सुतायाः प्रशयिनि वसतिष्ठन्त्रमीले: त बाष्ट
यावत्त्वामेरुरारेत्तलद इव तदिन्द्रान्ते विम्बुत्त्रमी ।
यावत्त्वामेरुरारेत्तलद इव दवदहनमानः मृथेतम्भुलङ्घम्
तावत्त्वारायणेन प्रचरतु चरितः (रचितः) संयहोऽयं कथानी ॥

अपरं च ॥

ओमान्धवलचन्दो इति ज्ञोयाम्बाहलिको रिपून ।
येनायं संयही यामाहोवयित्वा प्रचारितः ॥

As mentioned by Hertel, p. 21, E. Lançereau, in the preface to his translation of the *Hitopadeśa*, refers to Lulloo Lal Kub's *Rajneeti* (Calc. 1809), or *Braj-bhāshā* version of the *Hitopadeśa*, in which the original work is ascribed to 'Narayun Pundit.' In subsequent editions of that Hindi version—Calc. 1827; Allah. 1854 (ed. by F. E. Hall, whose preface deals with this question)—this is likewise the case; whilst, in the *Sūcīpustakam* of the Asiatic Society of Bengal (p. 87), the *Braj-bhāshā* version of the *Rājñīti* itself is ascribed to *Nārāyaṇa Pāṇḍita*, and (p. 13) the original *Hitopadeśa* to *Vishṇuśarman*. Cf. Garcin de Tassy, Hist. de la Lit. Hindouie, ii., p. 448.

[H. T. COLEBROOKE.]

4091.

2778. Foll. 94 (counted 92, nos. 3 and 57 being double); size 13½ in. by 5 in.; good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work. Revised throughout.

A leaf is wanting at the end, the MS. breaking off at इयोरप्तेत्येत्युपा —

[?]

¹ ० समो यस्य मृष्यः सुलिङ्गस् Pet.

4092.

2454. Foll. 68; folio, size 12½ in. by 8½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nineteen lines in a page.

Another MS. of the *Hitopadeśa*. Not very correct. [R. JOHNSON.]

4093.

1765. Foll. 87; size 8 in. by 3½ in.; neat Devanāgarī writing of 1792 A.D.; nine lines in a page.

Vetālapañcavīṁśatikī, a popular collection of 25 tales of a demon, in the recension ascribed to Śivadāsa. [A.]

This version of the tales (together with another, by an unknown author) has been published by H. Uhle (Leipzig 1881), prior to which only single tales had been printed in Europe. Versions of this work also exist in all the Indian vernaculars (cf. the introduction to H. Oesterley's German translation of the Hindī version, the *Baitāl Pachisi*, Leipzig 1873), as also an important Mongol one, the *Siddhi-Kür*, published, together with the story of *Arji Borji Khān* (the Mongol version of the *Sinhalasānadvātriṁśati*), and a German translation of both works, by B. Jülg, Innsbruck 1867; cf. also 'Sagas from the Far East, or Kalmouk and Mongolian Traditionary Tales' (London 1873), based thereon.

This is the chief of the MSS. used by Uhle, called A by him (as it had been by Lassen and Gildemeister, Anthologia Sanscritica, 2nd ed., pref., p. v.).

It begins :

ग्रणम्य शिरसा देवं गणनाथं विनायकं ।
लोकानो च विनोदाय करिष्यामि कथामिमां ॥१॥ ०३॥
अस्ति दक्षिणापथननष्टे उच्चयिनी नाम नगरी । ०

It concludes with five *slokas*, ending thus :

त्रिपुरारेवरं प्राप्य ततो भूचक्रवर्तिनः (१) ।
निजं प्रविश्य नगरं प्रभाते संमता श्रियः ॥ ४ ॥
प्राङ्मो वा यदि वा मूर्खो वृद्धो वाप्यथवा शिष्यः ।
य इमो सकलो वेत्ति स भवेद्विद्विमत्तरः ॥ ५ ॥

इति शिवदासविरचितायां वेतालपंचविंशतिकायां पंचविंशतिः [त]म् कथानकं समाप्तम् ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

4094.

1668a. Foll. 54; size 9½ in. by 4½ in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; 10–12 lines in a page.

The same work, here likewise attributed to Śivadāsa. Rather incorrect.

This is Uhle's MS. B, differing from the preceding one chiefly in the last two tales, which are here in verse (Uhle, pp. 64–66), being indeed, as he conjectured, taken from *Kshemendra's Brihatkathāmañjarī*, of which they form *lambakas* 14–16. Cf. Sylvain Lévi, Journal Asiatique, 8th ser., vii. (1886), p. 191.

For the beginning of tale 24, as printed, we would rather read the MS. thus :

भूषः स्तंधगतः प्राह वेतालो “ चतुर्थं भूषते ।
अस्मान्नाद्यापि निर्बंधाद्विरतो ऽपि कथा शृणु ॥
यज्ञस्त्वलाग्रहारे भूक्लिंगविषये द्विजः ।
यज्ञसोमाभिः सोमपानपृतकुलोद्धतः ॥ ” ॥

and tale 25 probably begins thus :

पुनः स्तंधगतः प्राह “ निर्बंधो ऽपि महोपते ।
मृषागच्छाश्रयं राजस्तावदेको कथा शृणु ” ॥

It ends :

त्वं स विक्रमसेनश्च राजवंशविभूषणः ।
स्वर्गापर्वीसुभगी भुद्धं (०८ मुख MS.) विद्याधरश्रियः ॥
इति शिवदासविरचितायां पंचविंशतिकथानकं समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

¹ वेतालो तत MS.

4095.

2688c. Foll. 83; size 9½ in. by 5¾ in.; fair, modern Devanāgari writing; eleven lines in a page.

Vetālapañcavimśati, in *Śivadāsa's* version.

The text, as presented by this MS., which was apparently not known to Lassen and Gildemeister, begins with a special introductory story, which, on fol. 19b, leads over to the former version. Towards the end it agrees more particularly with the second of the above MSS. Rather incorrect.

It begins :

प्रणन्य शिरसा देवै विघ्नराजे गणाधिपै ।
लोकानां हि विनोदाय करिष्ये ऽहं कथामिमाम् ॥ १ ॥
प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः ।
प्रारभ्यविघ्नवित्ता विरमेति मध्याः ।
विघ्नैः सहस्रगणितैरपि हन्यमानाः ।
प्रारभ्यमुखमजनाना न परिवर्जन्ति ॥ २ ॥
आसोदुज्जयनो राजा सार्वभौमो ऽतिष्यिष्य ।
यस्मादुज्जयिनो प्रभूत्वगर्हेवामरावती ॥ ३ ॥

तस्य राजो द्वे भायें आस्ताम् । विशालाक्षो भनोरना चेति ।
विशालाक्षी सुभगा भनोरमा दुर्भेगा । विशालाक्षी डौ पुत्रौ
सुपुत्रे । भनोरना वंधा । तथा चिंतितः । धातः किं करोमि
कर्थं मम पुत्रोत्पत्तिर्भवेत् । उकदा भनोरमा सिङ्गसेनब्राह्मणसमैषे
गत्वा प्रांजलिं कृत्वा स्थिताभूत् । सिङ्गसेनस्तु तौ दीनमनसे
विलोक्य सञ्चेहमाह । जहो भनोरमे मनसित्क्रमिष्यमागतासि ।
तयोऽक्षम् । स्वामिन्वहमनपत्या दुर्भेगा च किं करोमि । मनसि
वहुदिनं विशार्ये भवतं महानुभावं विशाय शरणमागत् (०गता) ।
ब्राह्मणेनोक्तम् । क्षणमत्र तिष्ठ । यथा भवत्या तथा मम ब्राह्मणे-
दानां भणितम् । भोसर्वासी वरं ददासि । अनपत्याहं पुनर्देयिता
ममानुग्रहै (० हो) भवता न क्रियते । तस्यार्थै (!) तथार्थं चेदानं
यावद्वोषं विपाय हुतशेषं पायसपिंडमवचित्तो (?) समन्वितो इयोः
करे सर्पयामि । ०

* The Brāhmaṇa prepares a *pinda* by eating of which the queen, as well as a potter's and an oil-maker's wives, conceive, and in due time bear sons. The young prince, *Vikramāditya*,

as he grows up, becomes peculiar in his habits, wanders about the forest, and is excluded from the throne, his step-brothers succeeding their father one after the other. The second is killed and eaten by a *Rākshasa*, who, after that, appears night after night to devour whoever is placed on the throne. At last *Vikrama* himself becomes king and pacifies the Demon. Meanwhile, the oil-maker's son takes to acting the *Vetāla* by tying himself up in the midst of corpses suspended from the branches of a *simśapā* tree; whilst the potter's son goes abroad as a *yogin*, and ultimately returns with 200 gems. Each day he then presents to the king one of these gems secreted in a cocoanut, till one day the king's monkey knocks down the fruit, and the sparkling gem, falling out, illuminates the whole *sabhā*, when the 'bhāṇḍāgārika' has to produce the nuts brought before (cf. Lassen, Anthol., 2nd ed., p. 2). The *yogin*, knowing the king to have acquired the power of entering dead bodies with his inner self, then asks him to enter the body of a dead parrot he brings him. This being done, the *yogin* at once enters the king's own empty body; and, having tried in vain to catch and kill the bird, he passes himself off as the real king. He forthwith orders all hunters (*vyādhās* or *pulindas*) in the kingdom to catch and bring him all the parrots within their reach, offering first a reward of one 'śivāṅka' for each live bird, which is gradually increased to a 'rajata(or raupya)-mudrā', to two and four such, and finally to a 'dināra.' Thus his own and the adjoining countries are cleared of these birds. At last an old hunter catches the particular parrot, which his wife then sells to *Vidyāvati*, the daughter of the 'dattakusreshtha', to whom the bird reveals its real nature. Being courted by the impostor, whom she

detests, she gets him to visit her, and asks him to prove the truth of the popular rumour that he can enter dead bodies by there and then entering a dead crow which she has by her. This having been done, *Vikramāditya* then enters his own body, whilst the crow flies away. After a while, however, the impostor again enters the body of a dead *yogin* and betakes himself to *Vikramāditya's* court,—this being the beginning of the first story of the other version.

It ends :

राजा स विक्रमादित्यः पुण्यकोर्तिनिरामयः ।
इत्येवं तुषुकुः सर्वे विक्रमाकैं नृपं तदा ॥ ३६ ॥
त्वं सुविक्रमसेनश्च राजकंसविभूषणः (राजवंशः) ।
स्वर्गापवर्गसुभर्णा भूल्ल विद्याधरश्चियं ॥ ३७ ॥
इत्येवमाश्रियं दत्ता विक्रमाकैं तदा सुराः ।
यथुः सर्वे सुमनसो राजा चैव तुतोष ह ॥ ३८ ॥
इति श्रीशिवदासविरचितार्था वेतालपंचविंशतिकार्या पंच-
विंशतितम् कथानकं समाप्तम् ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4096.

2239. Foll. 97 (numbered 96, no. 70 being double); size 6½ in. by 5½ in.; clear Devanagari writing of 1808 A.D.; 8-10 lines in a page.

Vetālapañcaviniśati, in an abridged version, by *Vallabhudāsa*.

The text, as here presented, is divested of some of the ornamental work of the former version, and frequently omits verses, though, on the other hand, it occasionally offers verses peculiar to it. The demon is throughout called, in the Hindi form of the word, *Vaitala*.

This is MS. C of Lassen and Gildemeister, who collated the first five stories; whilst Uhle, who notes their readings for that portion, was unable to make use of this MS., as it was apparently in India at the time.

The name of the author of this version is not given by the Bonn scholars, having probably been taken by them as the name of the copyist of this MS. Cf., however, Peterson, Rep., iii., p. 396, no. 353; where likewise a version by *Vallabha* is mentioned.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं गणनार्थं विनायकं ।
लोकानां हितकामाय करिष्ये इहं कथामिमां ॥ १ ॥
अस्ति दद्विष्णापये प्रतिष्ठानं नाम नगरं । ०

The text in which the tales are here given is generally rather poor and ungrammatical, and mixed with vernacular forms and constructions. Moreover, before the last (24th) story of the ordinary text another tale (Solomon and the two women) is inserted; the last two stories running thus : xxiv. श्रीनर्मदायै नमः ॥ अस्ति महा-राष्ट्रदेशे धनपुरं नाम नगरं । तत्र प्रतापनदस्ते नाम राजा । महीपर्मपरश्च । समुखे कर्णवारी(!) करोति । तत्र धनदेवो व्यवहारी कोटिध्वजो वसति । तस्य प्रिया धनश्रीनैम सुखेन दिनान्यमयति । एवं संततिः प्रियाया न भवति । तया दुर्मितविंशतया शून्यदृढया चर्तते । एकदा प्रियेण दृष्टा । प्रिये त्वं विविधा कर्त्त्वं दृश्यते । इदं दे(र. न.) गेहं इदं लक्ष्मीः ॥ इदं न शारीर सर्वे तवापत्रं चर्तते । तयोक्ते । संतत्यभावात् मे शून्य-चिङ्गे । तौ विवाधानं दैवान् (र. विविधान्दैवान्) आराधयं-तलग्नौ (? ऋग्नौ) यागभोगादिकैः । स च विष्णुवर्मेधि-वासितः(!) । नित्यं पुत्रार्थं विशेषकपूरुकसूरिकापुष्पश्चोक्तेन भक्त्या देव्यां(देवीं) पृजयति । दीनदुःस्थितदुःस्थितानां स्वधनं पात्रेषु ददाति । एकदा तस्य आवस्य(!) गोत्रदेव्या भणितं । हे श्रेष्ठिन् द्वितीयवेलं पाणिग्रहं कुरु । तथा तत्र प्रथमभार्यायाः पुत्रो न (? om.) भवति । सपलोमुखे दृष्टे श्रेष्ठिना स्वकलब्धं आपृच्छ परिणीता द्वितीया भार्या । कालक्रमेण या धनश्रीः प्रथमभार्यां तस्या हेतोः पुत्रो जातः । जातमात्रः सन् द्वितीया-या भार्या [याः] प्रीत्या लालनार्थं समर्पितः । तथा पश्चात्भार्या-मनसि संतरो(!) न जायते । एवं वर्षत्रयो(०ये) जाते भर्ता धनदेवो मृतः । मृतकार्ये कृते पश्चात्परिणीताभार्याया(० शीतभार्याया) प्रथमकलब्राग्ने(०ये) करितं । त्वं यथोचितं धनं स्वत्यं गृहीत्वा याहि स्वस्थानं । इदं मे गृहं इयं मे लक्ष्मीः । अयं मे पुत्रो

अथ(!)। तय न किमप्पति । इति परम्परं कलहायेते । कैरपि वारयितु न शक्येते । एवं विवादं कृत्वा पुरुषं गृहीत्वा राजकुलं गता । मैत्रिभिर्निषेधोभ्यमाना सती तवयित(?) । ततो राजाये कथितो वृत्तातः । राजा पृष्ठः पुत्रः । तय माता का । एवा या पश्चात्या [वा] स बालः किं[च] न वेति । राजा वित्तिते । केनोपायेन निश्चयो भविष्यति । मूर्षेटो राजा । इति कथानकं कथयित्वा वैतालेनोक्ते । राजन् कथय कस्याः पुत्रो भविष्यति । यया जातः केनोपायेन सत्यं ज्ञास्यते । राजा उक्तः । तेन राजा जागदूकर्थे¹ कथितं । तैज्ञागदूभिर्मार्याह्यमाकार्या(२.०कार्य) पृष्ठ राजासमर्थ(!) । सर्वं पुत्रेहं कृत्वा उभयोरुभयोः संडं संड² दास्यति । या अपरमात्मा(०माता) तया मनित(?) भणित । स्वमस्तु । या माता यया जातः सुतः तया कथित । न मे पुत्रो अथ । संड॒२ न विधेय । तथा जागदूभिः कथित । राजन् इये माता सत्या इय(इय) कूटात्[१] वैहात् ज्ञातः पुत्रः । एवं अन्त्वा गतो वैतालः ॥ २४ ॥ इति चतुर्विश्वितिकथानकं समाप्ते ॥ श्रीनर्मदायै नवः ॥ अस्ति पद्मपुरे नगरे प्रधुस्त्रो नाम राजा । तस्य भार्या प्रेमलदेवी पुत्री चंद्रिका नाम । सा परिणीता दक्षिणाधिपतिना राजा विजयसेनेन । तस्या हुहिता जाता लुब्धवयती नाम । सा यीवनेन संवर्धमाना सती पुरे धाटीपातः कृतः शानुभिः । राजा भार्या हुहिता च गृहीत्वा पुरात् निर्गतो महाट्यां निपतितः । तत्र भिज्ञा दृष्टाः । तैर्भिज्ञे राजा रुद्धः । राजा खङ्गवलेन आपादितः(१राजा०ताः) । केनचित् भिज्ञेन मुख्यपद्मीपतिः अग्ने(२.मुख्यपद्मीपतेरद्य) कथित । स पञ्चोपतिः समुदयेन आगतो युद्धार्थं । राजा विरुद्धं दृष्टा भार्या-हुहितोरये कथित । भवद्विः पश्चिमाये गम्यता । यावदहै आपाद्य आगलाभि । एवं अन्त्वा राजा पुत्रोसहिता गता । परम्परे युद्धं कुर्व[न्] राजा आपादितो भिज्ञः । मातादुहितरौ भयेन वज्रमानी सनृपौ सरसंगौ गत्वा जलं पीत्वा च ल्लग्मेकं विश्राम्य चतिन्तौ । तावत्(?यावत्) कोर्पि राजा सपुत्रस्त्र गतः विश्राम्य स्थिती तावत् स्त्रीयुगलं लक्षणसंपूर्णे(!) । पुत्रेणोक्ते । या लघुपदी सा नम या दीर्घेपदी सा तय भार्या भवतु । एवं विचित्रं तुर[गम्] जाहृदी पादानुसारेण गती यत्र स्त्रीङ्ग-यमस्ति । प्रयमाश्चास्य पृष्ठौ(पृष्ठवती) । भवतां(!) का जातिः । कस्मादागतौ(०ते) । कङ्गमिष्यत्य[ः] । एवं अन्त्वा एकया कथिते । सर्वे वृत्तातं अन्त्वा राजोक्तं भव्यं संजाते । ह्योरपि राज्यलक्ष्मे: पुनर्भेविष्यतः । तयोरुक्ते । स्वमस्तु । एवं कथितं गृहीत्वा(!) एवपुरं ग्रास्ते । तावत् या लघुपदी समायाता(२.सा माता) ।

¹ Cf. Marāṭhi जागरुक 'wakeful, watchful, vigilant; . . . proofs, evidences,' Mol. († policeman or watch).

² Doubtless = Mar. चड or आड, i.e. अर्धे.

या दीर्घेपदी सा हुहिता । राजोक्ते । तत्र इवं दीर्घेपदी च गृहाय । पुत्रेणोक्ते । वर्षं गृह्णाति । वया इवं विज्ञे माता प्रविष्यता । जातो(?) जातो or जातःपरे) न वज्रते । माता-हुहितरौ पुत्रपृष्ठे स्थिते । तयोः पितृपुत्रयोः वह शुभमनुभवतः । कालक्रमेण मातादुहितरौ प्रवृत्ते । मात्रां जाती जन्मापुत्रकी । जीवुकेन उभयो वरिकावित्तौ । जावय प्रसूती । पुत्रकन्या जाती(!) । राजकथानकं कथयित्वा वैतालेनोक्ते । तासी संततोनां परम्परे नात्रक्ते(!) भवति । वदि जावयपि न कथयिष्यति तदा ज्ञीर्णे विदारकीभविष्यति । समाप्ते ॥

It concludes with seven verses (numbered 1, 2, 1, 1, 2, 3): 1. द्वोषे डिजे० ॥ 2. विग्रहा सद्विपा० ॥ 3. जाते० दशेनमागते० ॥ 4. एवं राजा पृष्ठयो चनृणौकृते० ॥ 5-7:

सारं सारं समादाय कथेयं च वयोहुता ।
ज्ञानानां व्रजोधाय वक्ष्या तु मदा युपेः ॥ १ ॥
प्राङ्मो वा यदि वा मूर्खे० वृद्धो वा यदि वा शिशुः ।
इसो यो अस्ति सकलो च भवेहुद्विमावरः ॥ २ ॥
त्रियान्त्यप्रसूतेन कायस्यकुलशूलिना ।
कृता वज्रभद्रासेन जगदानेदकारिणी ॥ ३ ॥

इति पंचविश्वित[त]ं कथानकं समाप्ते ॥ संवत् ७५५५ वर्षे आवणाशुदो० ९ मंदवासरे० ॥

The leaves are marked वे० पंचविश्वी० or वे० पंचविश्वी० [GAIKAWAR.]

4097.

3108. Foll. 41 (numbered 39, nos. 16 and 27 being double); size 12½ in. by 3 in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines, from fol. 11 nine lines in a page.

Vetālapañcavimśati, in the version attributed to *Jambhaladatta*.

It begins :

देर्दगड्हयलीलया चलगिरिध्याम्यहुचौर-
भानोद्वीतगगद् भमेत् पदभरालोलवज्राम्योरं ।
भृगापिङ्गनटाटवीपरिसरोद्ग्रुमिनालाचलतच्-
चन्द्रं चाह महेश्वरस्य भवती सत्रेयसे तावद्वये ॥
चैलोक्यादरदीपकाः० ॥ नवामि वद्विज्ञियमहुर्ण० ॥
सान्त्विष्वीवरदेववक्षकमलादाकस्त्रै० ॥
सञ्जना यदि युम्पाकमासे(०म्प) जावयकीरुते० ॥
भवत्वो अपि पठनवेनी कथामहुतविहिता० ॥

इह हि महीमदले नरपतितिलको नाम विविधमणिकुस्तुल-
मणिडगदस्यलो नानालंकारभूषितसर्वेश्वरीरे ० राजचक्रवर्ती
श्रीमान् विक्रमकेश्वरी बभूव । ०

Fol. 34b is left blank; tales 22, 23 and the beginning of 24 being omitted.

Tale 25 begins: अथ राजा वेतालं शास्त्रं शास्त्रं भाष्म
धार्मं कदर्थं एकवृद्धशाखायां विधृत्य स्थितः । ० तथापि वेतालो
गुरुवाचं प्रश्नमकार्पीत् देव दक्षिणस्यां दिशि धर्ममेनो नाम
राजासीत् । ०

See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 327, where the same lacuna occurs.

Colophon: इति सान्धिश्रीजम्बलदत्तविरचितकथापीठे
पञ्चविशतितमो वेतालः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4098.

1315. Foll. 49 (counted 47, nos. 13 and 14 being double); size 12½ in. by 3¾ in.; fair Devanāgarī writing of 1665 A.D.; eleven lines in a page.

Simhāsanadvātrimśati-kathā, the well-known collection of 32 tales celebrating king *Vikramāditya*, and professing to be told to king *Bhoja* of Dhārā, when about to seat himself on *Vikrama's* unearthed throne, by as many female statues surrounding it. [A.]

According to a final verse given in the next MS. (as well as in others), the Sanskrit text of these tales and the interspersed verses would seem to have been composed by *Kshemamṛkara Muni*, who, according to another verse (given, however, in a different form in MS. 2523), made use of older versions in popular dialects, chiefly the *Mahārāshṭri*. Cf. the exhaustive dissertation on the work (including the text) by Prof. Weber, Ind. Stud., xv. (1878), pp. 185–453.

Prof. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 326, recognises two recensions, called by him the Jaina (to which the first three of our MSS. belong) and the Tāntrika recension (as contained in

the last two MSS.); but the latter is itself shown by Weber (*l.c.*, p. 207) to consist of a group of different versions. The South-Indian version, usually called *Vikramacarita* or *Vikramārkacarita*, has been repeatedly printed at Madras (cf. Weber, p. 234).

The present MS. is Weber's MS. F, being described by him as 'not a good copy, but carefully revised.' It begins:

अनंतशब्दार्थगतोपयोगिनः
पश्येति पारं न हि तस्य योगिनः ।
जगन्त्याशेषतमोविनाशकं
ज्योतिः परं तज्जयति प्रकाशकं ॥
अनेकवैचित्र्यमयं जगन्त्यं ० Weber, p. 264.

It ends: श्रीभोजनु जलनिधिमेसलायामखंडशासनश्चिरं
रराज लक्ष्या ॥ इति श्रीसिंहासनद्वाचिंशतिकथा समाप्ता ॥
संवत् १९२२ वर्षे आषाढामासे कृष्णपक्षे नवम्या तिथौ इक्वारे
लिखितं जगदाथमहात्मना ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4099.

1516a. Foll. 19; size 10 in. by 4½ in.; good Devanāgarī writing (resembling the Jaina type) of 1675 A.D.; nineteen lines in a page.

Simhāsanadvātrimśati, in the same version as the preceding MS., though with occasional additional verses. Weber's MS. G.

It ends (*cf.* Aufrecht, Cat. Bodl., p. 152, note; Weber, *l.c.*, p. 188):

श्रीविक्रमादित्यनरेश्वरस्य चरित्रमेतत्कविभिर्निर्बद्धं ।
पुरा महाराष्ट्रविरचित्यामयं महाश्चयैकरं नराणां ॥ १ ॥
श्वेतकरेण मुनिना वरगद्यपद्यवंथेन युक्तिकृतसंख्यतं चुरेण ।
विश्वोपकारविलसद्गुणकौतैनाय चक्रे [३] चिरादमरण्य-
[हर्षहेतु] ॥ २ ॥

इति सिंहासनद्वाचिंशकाः संपूर्णाः ग्रन्थाद्यं १९७९ संवत्
१९३२ वर्षे यौविसिताष्टम्या भौमवासरे श्रीब्रह्मावादनगरे लिपि-
कृते उत्तमेन स्वाच्छनाय ०; after which a later hand
has added लघुसिंहासनवित्तिसो ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4100.

2183. Foll. 28; size 11 in. by 7 in.; fair Devanāgari writing of 1809 A.D.; thirteen lines in a page.

Simhāsanadvātrīmśikā. Weber's MS. H (l.c., p. 261).

It contains the same version in a somewhat abbreviated form. The Prākṛit verses are, however, given in full, being even occasionally accompanied by a Sanskrit 'chāyā.'

Copyist's signature: लिखिते गनविनपुरवास्ये गिरिनारायणातोयभट्टश्रीविश्वभरविश्वाननोलकठ लेखक-पाठकयोर्कैत्याण् (!) भूयात् ॥

[GAIKAWAR.]

4101.

2523. Foll. 58; size 10½ in. by 5¾ in.; fair Devanāgari writing of 1795 A.D.; twelve lines in a page.

The same work, here called *Simhāsanadvātrīmśatputtalikāvārtā* (Weber's MS. S), belonging to Aufrecht's Tantric recension; the introduction representing *Maheśvara* as relating these stories to his consort *Gauri*.

It begins: अथ द्वार्चिंशिंहासनपुत्रलिकाना वार्ता लिख्यते ॥ ये ब्रद्वेदोत्तिविदो वर्दति० Weber, l.c., p. 209.

It ends (cf. Weber, l.c., p. 189):

श्रीविक्रमादित्यनरेश्वरस्य चरित्रमेतत्कविभिर्निर्बद्धं ।
पुरा महन्नद्यसुपथयुक्तं परं महाश्वर्येकरं नराणा० ॥
भुजनगरमध्ये त्र्याडि श्री ५ भगवानन्नो तत्सूनुना चेला-
संक्षिकेन लिखितेये द्वार्चिंशत्पुत्रलिकावार्ता ॥

[GAIKAWAR.]

4102.

2897c. Foll. 110 (foll. 21 and 22 of which are wanting); size 9½ in. by 5½ in.; clear Devanāgari writing of about 1650 A.D.; eight lines in a page.

Simhāsanadvātrīmśikā.

Weber's MS. T, exhibiting the same 'tantric' feature as the preceding MS. (the stories being here related by *Mahādeva* to *Bhadrī*), and following the same order of the stories; but differing from it in being entirely composed in verse.

It begins:

पुरा लक्ष्मीभरभुजक्षेत्रनिक्षेपले ।
शैले शैलेद्रमुत्तया जगदे जगदीश्वरा ८ १ ॥ ०

The introductory portion, including the first story, is here divided into seven sections (*lapinikā*). Cf. Weber, l.c., pp. 226-232.

It ends:

भोजोऽपि भुजनश्चाद्ये सिंहासनमुपयुक्तः (० येवान्) ।
शशास भरतोमेका शक्वराताप्नत्वरः (१) ॥

[DR. LEYDEN.]

4103.

2557. Foll. 62 (the first 14 of which have been replaced by 11 leaves written in a different hand); size 11½ in. by 5 in.; fair Devanāgari writing of 1809 A.D.; 12-14 lines in a page.

Śālivāhanakathā, or *Bhūpatiśālivāhanakathā* (s. 10-18), a poetical account of king *Śālivāhana*'s life, in 18 *sargas*, by *Śivadāsa*.

The work (which is partly in prose) resembles in character the *Viracarita*, though with even less real incident and a stronger predilection for stereotyped descriptions of fights and battles.

Sarga 1., which is entirely in prose, can hardly have belonged to the original work; but, indeed, possibly the whole of *sargas* 1-5 contained on the first 11 leaves (the last 3 of which are paged 9-14) was made up to supply a portion that had been lost. If the original

fol. 1-14 were written by the same hand as the bulk of the MS., the missing portion would amount to nearly twice the extent of the matter supplied.

I. begins :

नमस्त्राय महेशानं देवों सरस्तर्ते तथा ।
वाल्सीकादिकवीत्सर्वान् व्यासादिमुनिपुण्यवान् ॥ १ ॥
कुर्वे शास्त्रं छत्रियस्य शालिवाहनभूपतः ।

तत्रादौ राज उत्पत्तिकारणमाह । एको ब्राह्मणः सुधीनैम
नमेदातीरे तपः करोति स्म । निराहारस्य तस्यायुतपरिमिताः
समागताः(!) । स केवलं निष्क्रामतया विश्वोराराधनं चकार ।
एकदा देवेन्द्रस्य पुत्रो गंधर्वसेनिः शायवशात्पृथिव्यामागतः । तेन
पावरजातिराजः कन्या मदयंती नाम विवाहिता । अवैत्यौ
राज्यं कृतं । तस्य विक्रमादित्यो पुत्रो जातः । गंधर्वसेनिर्विं-
श्वमाकें राज्यं समर्थं स्वयं शायोद्वाराय तपः कर्तुं विश्वालौ
गतः । अथ विक्रमादित्यो दिविवजयाय निर्गतः । तेन सर्वा
दिशो जिताः । जंबूडीपो स्वघो कृतः । उदयास्तमयं [गावः]
राज्यमभूत् । राजो राज्ये कलौ द्वापरथर्मो भूत् । एवं राज्यं
कृतवत्स्तिंशोच्चरशतवर्धाणि अतीतानि ॥ एकदा नमेदातीरे
नियुतगजस्मूहेन वेहितस्य मुनेरात्रानीतिकं जगम । राज्य-
मदोन्मदेन राजा तस्मै प्रलामोऽपि न कृतः । तदा दैववशामुनेः
क्रोपो अभवत् । तदा नामेदेश्वरं पृथिव्यानु नागराजः[स्य] वासुकेः
कन्या भानुमती मुनेरैषिष्यं गता । मुनिना मनसि विति-
तमस्या महावीरः पुत्रो यदि भविष्यति तदा विक्रमाकेस्पातः ।
तदैव तस्या गर्भो अभवत् ॥ ०

Sargas II.-v. are devoted to the hero's youthful sports and exploits, by which he draws on himself the attention of the aged *Vikramāditya*.

II. begins (fol. 2b) : अत्रोत्पत्तिः ॥

चैत्रमासे सिते पश्चे नवम्या बुधवासरे ।
मृगशिरोनामनस्त्रेते सिद्धियोगे च वालवे ॥
मध्येदिनगते सूर्ये लग्ने कर्के तथायि च ।
मुहूर्ते अभिजिते नाम्नि सानुकूले ग्रहोदये ॥
वचौ वातः सुखम्पश्चे गुणत्रयसमन्वितः ।
मंदं मंदं जलधरा जगर्जुः पुष्पवर्धिणः ॥
पूर्वं शाता डिजातीनो वहयो चलितास्तदा ।
मनोस्यासन्ध्रसन्नानि साधूनो च जलात्यपि ॥

सर्वः पश्चिगणो वृश्चान्कुर्वाणो मधुररवान् ।
स्वंगुणयुते काले पुत्रो जातो महाभुजः ॥
पंचोच्चगृहाणि आसन् मालायोगो(०गस) तथाभवत् ।
मेरे भानुः वृषे चंद्रः कन्याया वर्तते वृथः ॥
गुरुः कर्के भृषे शुक्रः गृहा(ग्रहाः) पंचोच्चसंश्रयाः ।
ब्रह्मादयः सुराधीशा मुनयः शनकादयः(स०) ॥
शेषादयो नागनाथास्त्रकादिप्रभूतयः ।
प्रसन्नमानसो(०मनसो) आसन् प्रभूते शालिवाहने ॥

अथावंता रिंहासनस्ये विक्रमाके व्योमवाणी व्यूत्र ।
राजवशेषशास्त्रज्ञ नीतिशास्त्रपयोनिधे ।
निर्जितसकलाराते मुकुंदचरणप्रिय ॥
तत्र नाशकरो वौरो जातः शृणु महाभुज ।
घषे वर्ये त्वदीयोतो भविष्यति न संशयः ॥ ०

III. begins (fol. 5b) :

एकदा नगरोद्याने क्रीडार्थमाययौ शिशुः ।
तच्छ्रुत्वा नागरा बालाः समाजग्नुः सहस्रशः ॥
क्रीडासकेषु बालेषु शालिवाहन इत्यपि ।
नृपो भूत्रते बाला स्थिकारं प्रपेदिरे ॥
गोदावरीनदीतीरे चनमासीच निर्जने ।
जटीं सिंहा महावेगाश्चकुर्वासं निरंतरं ॥
पांचान घातयन् शश्वद्वन्द्वगतानपि ।
मृगान्ते घातयामासुर्वनवासरतानपि ॥
कश्चिद्वाद्यणपुत्रो ऽपि कुशार्थं तद्वने गतः ।
सिंहासं खादयामासुर्वादणी चेदपारं ॥ ०

IV. begins (fol. 7a) :

अथ प्रभाते संजाते यज्ञा शाया शिशुरपि(!) ।
कृत्वा च भोजनं किंचिदुद्याने क्रीडनं यद्यौ ॥
तच्छ्रुत्वा बालकाः सर्वे जग्मुरुद्यानगम्भरे(!) ।
चक्रुच्च विविधाः क्रीडास्तेन सर्वां सहस्रशः ॥

V. begins (fol. 9a) :

शालिवाहननृपेण घातितस्य रक्षणविधौ प्रतिष्ठितः ।
ते ऽपि विक्रमनृपस्य सत्रिधिं वैराचाकुशधराः समायुः ॥
अथ सिंहासनस्य ते विक्रमं नयशालिनं ।
कृतांजलिपुटा भूत्वा प्रणम्य च पुनः पुनः ॥
नृपे विक्रमपायांचकुलद्वयेन प्रकृषिताः ।
राजवशेषशास्त्रज्ञ नीतिशास्त्रपयोनिधे ॥
पट्टहस्ती भगवतः प्रतिष्ठानपुरे स्थितः ।
अस्माभिः सर्वथा स्वामिन् यत्नेन परिपालितः ॥

स्तकदा देवयोगेन विभव्य संस्तलानपि ।
निगटान् (० डान्) भेन्यामास निर्गतो वासतो बहिः ॥
बहून् चर्मज वृष्णान्स उद्यानस्य महीपते ।
स जयान महाकूरः सप्रविशति मानुषान् ॥
विश्वावसोः कुलालस्य पञ्चवर्षोवपि: शिष्यः ।
राजनिपातयामास भृत्यानां तु निरोधितां (० छती) ॥ ०

This chapter ends :

तदेव लोकादभृणोद्धृतां श्रीनागनायम्य सुने विभागं ।
विचारयामास नृपः सभायो यो वाहनिष्ठ्युपि शालिवाहने ॥
सते समस्ता बहवश्च भूराः शस्त्रास्त्रमार्गे कुशलाः सदैव ।
युद्धप्रयातयशावदाता बलैः प्रमाणैर्वेदुपा प्रयुक्ताः ॥
प्रस्थापयामि सततमहमप्रमेयान् ।
सतान्महारथिवरान् लघुहस्तकांश्च ।
एनं कुलालतनयं सहस्रा हनित्वा
दुष्टं सहायककरं यदि किञ्चिदत्ति ॥
निष्ठकंकं मम च राज्यवरे तथापि
तत्केऽक्षेन सहितं यदि स (!) पृथिव्या ।
तस्मात्कुलालतनयं सहस्रा हनिष्ये
स्यैतः समस्तकरणैर्युपि सर्वया च ॥

The second section of the MS. begins with
sarga vi.:

अथ क्रोपपरीतात्मा विक्रमो भेदिनीयतः ।
शिष्युमारं पर्मारेद्द (!) सभासंस्थमुद्वाच ह ॥
प्रतिष्ठानपुरं गच्छ बहुसैन्यसमन्वितः ।
चखा कुलालतनयं शीघ्रं मत्पार्श्वमानय ॥
इति तडाक्षमाकरण्ये प्रणाम्य शिरसा नृपे ।
लक्ष्माश्रसादिसहितो गमने कृतवीस्ततः ॥
मार्गे रात्रिपुष्पित्वा स डित्यो दिवसे नृपः ।
प्रतिष्ठानपुरस्यास्य वेष्टने कृतवाङ्मृपः ॥
कृते तडेष्टने लोका भेदनासन् प्रकृपिताः ।
यामपालं समासाद्य धाकरेद्द यशःश्रुति (!) ॥
किं करणीयं महाराज त्वस्मिन्मय उपस्थिते ।
उवाच यामपालस्तान् भयेन च प्रकृपितान् ॥ ०

Sargas vi.-xv. are taken up with descriptions of battles fought between the two rivals, at the end of which *Vikramāditya* is removed into heaven.—Sarga xvi. describes the esla-

blishment of Śālivāhana's universal monarchy, and his reconciliation with the dethroned dynasty by his marrying *Vikrumārka*'s daughter *Madayanti*, and appointing her brother *Vikramasena* king of *Mālava*. By this marriage he begot *Trailokyacandra*, his successor; while he had no less than 42 sons from so many other wives, all of them being mentioned by name in this chapter.—Sarga xvii.: *Trailokyacandra*, having married *Padminī*, the daughter of *Sauryasiṃha* of *Śimhaladvipa*, and built a temple to *Viṣṇu*, is appointed *Yuvarāja*; whilst the aged king himself performs the horse-sacrifice on the northern bank of the *Godāvari*:

एनं ब्रह्मागवते स्तुपै लैलोप्यर्द्द नृपशालिवाहनः ।
तदाभिषिष्य निजयोवराज्ये तुरगमप्य विधि चकार ॥
इयामैकवर्णं तुरंगं महोत्त जलेष्वरप्रावितमप्यलोकं ।
जनर्गालं नूरसहस्रंयुतं निःसृष्टास्त्रं नृपशालिवाहनः ॥
अथ तुरगो जंबूद्वीपे सर्वेच वधाम । तमनु भस्मेयस्त्वेष्वर्द्दः । शालिवाहनस्येति तुरगः । एव इत्याकाशिद्वेषो वामुरो वा दानवो वा यद्वो वा राष्ट्रमो वा मनुजेष्टो वा नामेष्टो वा तुरगप्रतिवेष्पको न वधूत ।

पैलोप्यर्द्दप्य अलत्यापापं न सेहिरे भृत्यभुजः पृथिव्या ।
तर्यैव सर्वे स्तलोंकवासिनस्त्वेष नामालयवासिनो जनाः ।
एव सर्वे जंबूद्वीपस्य पर्यटने कृत्वा तुरगः प्रतिष्ठानपुरं गतवान् ।
तमनु समैयस्त्वैलोप्यर्द्दः । तुरगं दृष्टा शालिवाहनो द्वाहोगो वधूत । तदा जंबूद्वीपस्य सर्वे राजानो वेशराज्येन (thus often)
निर्मितिः ० प्रतिष्ठानपुरमानग्मः । ० In the course of time, however, the king resigns the throne, and having retired with his wife to *Nārāyaṇa*'s hermitage, dies there.—Sarga xviii. treats of *Trailokyacandra* and his wife, ending with their departure from *Daudiyākhera* (thus several times) to *Viṣṇu*'s paradise: भरद्वाजे शौदियाले ऋभिष्य जंबूद्वीपे तद्वेषे कृत्वा पश्चिम्या वह काश्यो गतः । भगवतः कृष्णस्य प्रोत्पर्वे निष्ठामतया तपस्याचार । कियदपि काले चातोते महापुरुषलोकाद्विनामागत्यं ददर्श । महापुरुषस्य विमानमिति इत्यादेषां गंगायां झरोते तत्त्वा विमानमास्त्व भगवतो लोकं नग्नमनुः ।

३ैलोक्यचंद्रनृपतेरेहिमानमेत
ग्रंथे मया निगदितं भगवत्प्रभावं ।
यो वा पठिष्यति शृणुत्यति (!) मानवेषु
प्रोति सदा परमहेसगतौ लभेत् ।
यो ब्राह्मणान् पटकुलान् कृतवान्महात्मा
यो वै दधार भुवि रूपचतुर्भुजार्थं ।
सष्टौ शतान्धिपि ददौ द्विजमृतं यो
शामान्मो इत्यु शतशो नृपतेनाय ॥

इति श्रीशिवदासविरचितायां भृपतिशालिवाहनकथायाम-
दादशः सर्गः ॥ संवत् १८६६ शाशादभृत्योददशी भौमे लिखित
वौशितमयारामेण (!) वोदामौ वासिना ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4104.

2731. Foll. 76; small 4to, size 8½ in. by 6 in.; Devanāgarī writing of 1805 A.D.; European paper; 20–24 lines in a page.

Mayūravarma-caritra (?), or *Kadambarāya-mayūravarma-caritra*, being apparently fragments of (or materials for) a work on king *Mayūravarman*, the founder of the *Kadamba* dynasty of Jayantipura (cf. p. 1371), in different metres, mixed with prose. Rather incorrect.

The fragments seem to be taken from at least two different MSS. (or works), one of which contained only the Sanskrit text, whilst the other had a Canarese commentary along with the text. The volume consists of eight different sections (generally separated from each other by blank leaves), some of which are so completely detached as not to allow any continuous text to be formed by re-arrangement, viz. :—

I., foll. 1–5, commencing with commentary, whilst the prose text begins on fol. 1b: महिषि किंचन चलिप्रभादीपविरचितां राजसभा संपश्यन्तेकलङ्घणं ॥ शंकित इव तां निरीस्यानंतरदख . . . यो यक्षः संविवेश इति राजानं व्यक्षापयत् ॥ राजा च स्वमहिष्योक्तं निशम्य संधिविधि ग्रहिनानाहूय (!) राजादेशं विलोकयेति महाराष्ट्रराजा ॥ ०

The verses begin on fol. 2a:

मयूरवर्मो मधुकेशरस्य सदयहाराश्रितविग्रहं ।
कृताभिषेकस्य जगन्मयस्य पूजामकार्पीशुगमाधवस्य ॥

From fol. 2b onwards the verses are counted 39–68, at the end of (the text of) the last of which occurs the title इति श्रीबिंनहपद्धतौ ॥

A slip inserted after fol. 5 contains a list of ten works, the last two of which are विनय-पद्धतौ (!) चहिष्वत्तदेश ५१ and देवीभागवत पत्र १४ ॥

II., foll. 6, 7; *slokas* 1–24½, spoken by Śiva to Pārvatī, begin (after 4 introductory verses):

श्यातः संप्रवल्लासि चंडवर्मीविधि शृणु ।
सर्वाषोयप्रशस्तं सर्वस्तं फलदं शृणु ॥ १ ॥

It ends in the middle of fol. 7a: तत्पूजने (viz. of a *linga*) दिवा कुर्यात् संगमे परिपूजयेत् ।

III., foll. 8–22: (a) vv. 71–112 (without comment), beginning :

दत्ता सेपमितीरिते डिननरेणोच्छिन्ना न त्वया
दत्तायो भुवि वस्तुमात्रभवतो युक्तं वहिनिःसरं ।
मोहादत्र यदि त्वमद्य निवसदेवापहारो भवेत्
सायं दुल्लरयोरितो भृगुनृपो यातो यतो ज्योगति ॥११॥

v. 112 is followed by three more verses (mixed with *bhāshā* forms) ending with colophon: इति श्रीबिंनाहपद्धतौ प्रथमः प्रवंशः ॥

(b) vv. 113–312; with colophon after v. 277: इति श्रीसमप्रवंशसंहे विनाहपद्धतौ ॥ This section is continued from v. 313 in section VIII. A leaf inserted after it contains the title कदंबरायमयूरवर्मचरित्रे चरचदके । and thereunder, in Col. Mackenzie's own hand :

" Cadumba-Raia & Mayoore-Vurma-Charitra, or The History of Cadumba Raia & of Mayoore Vurma, formerly sovereigns of the South of India about the commencement of the era of Salavahan. Copied from an ancient MS. preserved at Bannavassee in Soondali & communicated to Nanau Rav Bram in August & September 1805. Azimpore Oct. 4th. C. Mackenzie."

IV., foll. 24–28, sl. 1–32 (with explanatory notes), beg.:

तस्मात्तेनाथ तस्मिन् जयति यदि तदा सा जयेतीति नाम
यस्माद्देनाय यस्मिन् विजयति यदि सा वीजयतीति नाम ।

चम्मादेनाथ चासिन् यदि कनकमधूत् सा पुरी तस्य नाम
कस्माकेनाथ तस्मिन् यदि वने वानवासीति नाम ॥१॥
जयंतो विजयंतोति स्वनौपु(!) वानवासिर्क ।
चतुर्युगेषु चत्वारि नामान्यस्याः प्रचक्षते ॥ २ ॥
चलिंदयस्तिका । जयंतो । विजयंतो । कनकपुरी । वन-
वासीपुरी । ० It breaks off abruptly in the
middle of fol. 28b.

V., foll. 29–31; prose story (very incorrect) of three thieves, and an old woman who cooks their food, and whose son is consecrated whilst resting under a Kadamba tree, and becomes king *Mayūravarman* of *Vānavāsi*. It is defective at the beginning: ॥ स्ता — तातरि स्तभायी-
मवदमानास्त्वयश्चोराः श्रुतयतो इस्मिन्नहे चौर्येभावे कृते द्रव्यमल्ले
भविष्यति । ०

VI., foll. 32–38; verses, with vernacular comments:

अथोत्तरे इस्मिन्नभिरामया यशः-
प्रभाविभूत्वा भुवनानि भासयन् ।
भुवो निराजो इनि राजवल्लभः
भुभोदया यस्य भवंति मिद्यः ॥ ०

VII., foll. 39 and 40; a fragment of verses, numbered 73–82; 1.(ज्ञानभिप्राप्त्ये हयगप्रश्नसा०)-11.

VIII., foll. 41–76; continuation of section III. (fol. 22), verses 313–472, where colophon इत्याग्नीर्वादस्त्रहृष्टकथनं ॥ Then vv. 1–378 (mixed with prose, and partly with vernacular comments).

The text ends:

श्रीमान् शंभुमुखाज्जसंभवतनुः सर्वप्रसिद्धो मह(?)महा-
भट्ठाचार्यवरः प्रसववदनाभोजः पुरद्वास्कर(!) ।
सर्वज्ञोव्रतदृष्टिपंकजलमङ्गुष्ठगवडाहिरा(?)—
छत्राकारकरः स भूपतिर्य भेजे समो माधवं ॥ ३९६ ॥
बुद्धान्तुर्जेनसज्जनान् जिनवार[न] प्रत्यष्ठिष्ठाकशा-
घातेन प्रतितादितान् पुनरभी जित्वाथ तानाहृष्णन् ।
यद्वा विष्विनाशकारणमर्थ(?)०८८ त्वका स्य यूर्यं सदा
संतोषेण वर्यं भवद्विरधिकं वोद्घृपयामः परैः ॥ ३९९ ॥
राजा राहो प्राश्चिकव्राद्यशस्तान्
पूर्वश्चासो(?) वृद्धेषुश्चासौ) पठन्नैव पोठैः ।

बृन्दा नागच्छेव शृणिष्ठ भूयाग्

चक्रः सर्वे दुन्तनमेष्टरास्त्व(?) ॥ ३९८ ॥

इति अविविनहपृष्ठतो चहित्तचनो — नवप्रतार्थ(!) वैपूर्वैः ॥

The cover outside has the title affixed to it: चानवासीम्यलपुरार्थ । *Mayoor Vurma-charitra. Codumba Raja Charatra. Banavusee Sthala-poora.* [MACKENZIE COLLECTION.]

410.5.

948. Foll. 409 (of which are wanting foll. 61, 131, 135–134); size 11½ in. by 5 in.; fairly written in Devanagari, by several hands, about 1700 A.D.; 10–15 lines in a page. The second half of the MS. (from fol. 206 to the end) formed at one time a separate volume (no. 1426).

Kathāprakāśa, a collection of tales, in verse and prose, mostly (if not wholly) derived from various (unspecified) sources, by *Mitra Jagannātha* of the *Rādhivamśa*, son of *Lakshmana*, and grandson of *Veda*.

We subjoin a summary of the contents (cf. *Gurupūjākaumudi*, Leipz. 1896, pp. 120–27):—

I., foll. 1–76; stories extracted from *Kathāsaritsāgara*, tar. 9–13, 24–37.

II., foll. 77–134; stories extracted from *Märkandeyapurāṇa*, adhy. 16–24, 61–77, 109–16.

III., foll. 155–217; prose tales (a number of which are also found in *Vidyāpati's Purushaparikshā*, ed. Bomb. 1882), viz.:

1. *Vibhishanaripunjayakathā*, incomplete, begins (fol. 155a): [स मानुषो चकुरेशविद्वा-]निधानं वर्तते यस्येण विस्तावलौ भवता पठिता । तेनोक्तं भो राजन इतः समुद्रात्परे यारे अंवृद्धौपे कालो नाम नगरो वर्तते । तत्र रिपुञ्जयो नाम राजा राजते । भनदस्य पुरो गजता यथा पथि सा नगरो दृशा । तत्र रिपुञ्जयो यथा दृशः । तत्रैष पठद्विर्व-न्दिनैरियं विस्तावलौ यथा चुता । जातकोषो विभीषणः सभी विहाया तःपुरं गत्वोपविश्य चिनयामास । सम विहावलौ रिपुञ्जये सत्यासत्येति चा निर्णेतु केनोपायेन ज्ञक्ता । ०

2. *Rājasimhakathā* (fol. 160a):

वरं हि परिदितः शत्रुने मूर्खो हितकारकः ।
वानरेण हतो राजा विप्रचौरेण रक्षितः ॥

कथमेतत् । अस्ति भागीरथोत्ते राजपुरनाम नगरं । तत्र
राजसिंहो नाम राजा चमूव । एकदा स राजसिंहो निज-
सेवकैरावृतो मृगया जगाम । तत्र नानाप्रकारा मृगवराहादि-
सत्त्वास्तेन हिंसिताः । तत्रैकमृगो निकटादुषितः । तस्य
पठायमानस्य पश्चादेकाको स नरपतिर्जगाम । ०

3. *Brahmanakathā* (fol. 162b):

सनेन तत्र पुत्रस्य प्रमुखस्य वनान्तरे ।
शिखामाक्रम्य पादेन सङ्गेन निहते शिरः ॥

कथमेतत् । अस्युच्छयिनो नाम नगरो । तत्र भोजराजो
नाम राजा चतुर्दशशिद्यानिधाने तिष्ठति । ते राजाने महा-
परिदिता नानापुराणशास्त्रमृतिव्याकरणादिवकारः परिदितास्ति-
हन्ति । अथ भोजराजनगरवासी कश्चिद्वाद्याणो इतीव तृष्णा-
लोलुपै भोजराजनमवज्ञाय भिक्षार्थी नृपान्तरं जगमैकं ब्राह्मण-
सेवकं मूर्खं संगे विधाय । ज्ञानवानपि कदाचिद्वानवान्दैव-
योगाद्वरति । गृहान्नच्छतस्य ब्राह्मणस्मोषीवं चलं स्थयमेव
मुक्तं । ०

4. *Bhāravi-śvāśuragrihavāsuduḥkhakathā* (165a):

सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदं ।
वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलभ्यः स्थयमेव संपदः ॥

इति कथं । अस्ति भगवान्नामा पर्वतः । तत्र वीर-
मिन्हनामा नरपतिरासीत् । स राजा कदाचित्सभामालिलम-
ध्यस्यो भारविनाम्भो महापरिदितस्य पितरमिति पृष्ठवान् । भो-
परिदितश्चेष्ट त्वयुत्रो भारविः कोदृशः परिदितः । तेनोक्तं ।
राजन्नसौ किमपि न जानाति । इति पितुर्वचनमाकर्ष्य स
भारविरजः कोपेन जन्माल । ०

5. *Kalyāṇasarma-śivāśarmakathā* (fol. 168a):

नैकत्र प्रियसंवासः सुदृदो चित्रकर्मणो ।
ज्ञोधेन वृद्धमानानां (च्यु) प्रवानां ओतसो यथा ॥ ०

See *Guru*., p. 127.

6. *Virasimha-virabhadrakathā* (fol. 169b):

तत्रनिति मित्राणि धनैर्विहीनं पुत्राश्च दाराश्च मुहूर्जनाश्च ।
तमर्थवतां पुनराश्रयन्ति अर्थो हि लोके पुरुषस्य चन्द्रः ॥
कथमेतत् । कदाचिद् ब्रदलोकादागतं नारदं वृहत्सेनः
शत्रुभिरभिसृतो वने वसन्नपृच्छत् । भो देववें मनश्चिन्तितं फलं
कथं लभ्यते । ०

7. *Madanāvatī-madanamañjarikathā* (173b):

पृथिव्यामस्ति नगरी कौशास्त्री यमुनातटे ।
तत्र राजा महासेनो चमूवातीव सुन्दरः ॥
द्वे भायें तस्य भूपस्य रूपशोलगुणान्विते ।
चमूतां पृथिवीपालं परिवतपरायणे ।
एका भृङ्गारदेवीति द्वितीया महनावती ॥ ०

8. *Māraṇarakshānakathā* (fol. 179b): अरक्षित
तिष्ठति दैवरक्षितः ० ॥ अस्ति रत्नपुरनाम नगरं । तत्र वीरसेनो
नाम नरपतिरासीत् । तस्य राहो द्वे भायें भवत एका सुवेणी
द्वितीया सुनन्देति । ०
9. (fol. 190a) *caurakathā* (*Pur.*, p. 20); 10.
(fol. 192b) *subuddhikathā*, or *sapratabhakathā* (*P.*,
p. 24); 11. (fol. 196a) *vañcakakathā* (*P.*, p. 32);
12. (fol. 199b) *piśunakathā* (*P.*, p. 35); 13. (fol.
203a) *upavidyakathā* (*P.*, p. 55, *caturvidyakathā*);
14. (fol. 206a) *gitavidyā* (*P.*, p. 58); 15. (fol.
207b) *dānavīrakathā* (*P.*, p. 8); 16. (fol. 211a)
bhīrukathā (*P.*, p. 17); 17. (fol. 213a) *hāsa-
vidyakathā* (*P.*, p. 62); 18. (fol. 215a) *kāmu-
kathā* (*P.*, p. 84).

IV., foll. 218–408; stories extracted from
Mahābhārata, *Harivamśa*, and some *Purāṇas*.

This portion breaks off abruptly at the foot
of fol. 408b, in the verse *Mahābh.* i. 8466.
After this at least one leaf is missing; the
next leaf (marked 409) containing the fol-
lowing: नृतनमेष पुस्तं ।

करोति यो वेदसुतस्य पुत्रः श्रीलक्ष्मणास्यस्य पुराणवाचैः ॥
विज्ञिरेषा खलु पैदितेषु कृपाकटाक्षैरवलोकनीया ।
यस्यैव विद्या रसिकैर्मेवद्विः कथाप्रकाशो न तु दुष्टचित्तैः ॥

काव्ये भुभे विरचिते स्लु नो खलेषु
कश्चिद्गुणो भवति यद्यपि संप्रतीह ।
कुर्यात्तथापि मुननार्थेभिदं यतः किं
युक्ताभयेन परिधानविमोक्षणं स्पात् ॥
यावद् ब्रदेति शब्दस्त्रभुवनविदितो यावदेवासु विष्णुर्
यावच्छंभुमेद्द्वः सुरनरमहितौ यावदेवास्ति भित्रः ।
यावद्वौरी गणेशः सुरगणसहितो यावदेवास्ति धंद्रः
तावल्लेषु मुधीनो प्रवसनु सततं ग्रंथं दण्डं प्रसिद्धः ॥

जगती जीवने येन येन नारायणे रुचिः ।
 सो इयं कथाप्रकाशो वै शिवं दिशतु भूतले ॥ ०
 इति श्रीमद्गुटोद्योगावत्संश्रीमन्मित्रजगद्वायविरचितः कथा-
 प्रकाशः पूर्णमिति ॥

The same author (as would seem) composed a medical treatise, *Yogasamgraha*, in 1617 A.D. (Weber, Berlin Cat., no. 958).

[H. T. COLEBROOKE.]

4106.

2775. Foll. 228; size 12½ in. by 5 in.; large, regular Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; seven lines in a page.

Sarvadeśavrittāntasamgraha, a history of part of the Emperor Akbar's reign, by Maheśa Thakur.

The first leaf is wanting; the one inserted in its place apparently belonging between foll. 12 and 13. Only foll. 2–12 bear original numbers, the other leaves having evidently been arranged and numbered subsequently, and, in part, wrongly. After fol. 12 (left partly blank) there seems to be a break; and foll. 227 should follow fol. 13.

Fol. 2 begins with the 4th *śloka*:

यडस्तुतवस्त्रीकृद्विरतिसूक्ष्मत्वगमिभिः ।
 स्वज्ञातः करणैः प्रातः स वाचिभः सूक्ष्मदर्जिभिः ॥ ४ ॥
 जगत्तिभित्तिरेखायाधीचित्रैकर्कटार्पकैः ।
 महाभीतिकमृष्टंतदृश्यं यत्यापिवै वपुः ॥ ५ ॥ ०

83 *ślokas*, followed by prose.

Fol. 13: अथ वंशावली लिख्यते ॥ एतम्य हजरति-
 जाहनशाहीकस्य पूर्वजाः सर्वेऽपि समाजो बभूवः ॥ श्रीजगत्
 मुन्जप्पर जग्नालदौं मुहम्मद अकबर पातिशाहः । स नसी-
 रहदौं मुहम्मद हुमायूँ पातिशाहात् ॥ स जहीरहदौं मुहम्मद
 वाकुर पातिशाहात् ॥ स अमर शयेत मिर्जातः । स मुलताँ जनू-
 अस्त्रोद(Sayid)मिर्जातः । स मुलताँ मुहम्मद मिर्जातः । स
 मीराशाहात् । स माहिवकिरौ अमीर तिमुर कुरगौतः । स
 अमीर तरागायितः । स अमीरवरकुलात् । स अलंगिर वहा-
 दुरतः । स इचिल् नोयौतः । स बरावारचोर्यौतः । स सोगो-

हेमेन्नतः । स इर दामनी वरलामतः । स बाचोली वहा-
 दुरतः । स तोमिनहस्तौतः । स वायसेगुर्वातः । स व वृ-
 लौतः । स जूमिननस्तौतः । स यु (fol. 227a) काकालौतः ।
 स वृत्तमरकालौतः । स अलंकुवातः । स चचोपोम वहा-
 दुरतः । स युलदुततः । स बंगलीषामहतः । स तिमिहवा-
 शतः । स चकयावैश्यः । स च इलस्तौतः । स जैगिज्जातः (Jenghis Khan) । स बंगलीलौतः । स युलदुततः ।
 स जायस्तौतः । स गुनलौतः । स इगु रुलौतः । स वहा-
 लौतः । स मुगुललौतः । स अलंकुहस्तौतः । स गिवक्लौतः ॥ ०

The work seems to be incomplete at the end. Foll. 226 (if that be really the last but one leaf) ends: यस्त्रीपि विगिज्जातः समयवर्धने जातस्यापि
 काचोलीषामहारुप्य संताती न तस्य भग्संभावनापि । इचरेत-
 तदर्थे ताङ्गो न कारितो यदेतासंताती स्वगुणे न यः भुत्ताको
 भविष्यति तत्पूर्वजातस्यवर्धनेतत्त्वात् कोवि वा निर्दु इति ॥
 स्वं स्वे यत् इयं चास्त्रा निदानमस्मि वर्षमानस्योत्तारकाक्षय-
 साहित्यकिरानीकोदप्यम् ॥ माहिवकिरानी च ज्ञाहन ॥

And the last leaf (228) has the colophon, written by a different hand: इति श्रीमहामसोधा-
 यायश्रीमहेश्वरकुरविरचिते मवदेशवृत्तस्त्रेयः पषाण ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

4107.

3179. Foll. 5; size 7½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1807 A.D.; fifteen lines to a full page.

[*Vijayapura-kathā*], a brief history of Bijapur and its Mahomedan rulers, in rather barbarous Sanskrit.

It begins: विजयपुरमहाराजधान्यो दस्ताविपादभानां
 विस्तारः ॥ आदौ शोजनहस्तौति नाम यावः चस्ति ॥ तदनेतरं
 इमृपपादशाहम्य पूर्वजेन केनाच्च विलखणजाहरनिर्मातृ कृतैः ॥
 सनेतरं जाके १४०२ प्रवनामसेवत्सरे आवादवहसमस्यो रवि-
 वासरे शोजरामाद्वपदानष्ठं त्रिमिन् दिने यवनमते जबोगुहरे
 अमृतवेडायो विलखणशाहरोत्तर्दुर्गमध्ये इमृपपादभानां नि-
 हासने प्रतिशापने जाते ॥

Copied by Pāndurāṅga, son of Rāma jyotiṣṭrivid, and grandson of Tammana daivajña.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4108.

2741. Foll. 57; size 6½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; six lines in a page.

Saṃskritamañjari (or *Gīrvāṇapadamañjari*), being courses of elementary conversational questions and answers on every-day occurrences, on literary, devotional, and other subjects; by *Varadarāja Dikṣita*.

The book begins: अरे मया चानार्थं गम्यते ॥ शीघ्रं
गैतर्यं ॥ पाकस्तु किं जातः ॥ अरे कति ब्राह्मणः कति मस्क-
रिणः ॥ कति ब्रह्मचारिणः ॥ भोजनार्थं समानेयाः ॥ तयोऽं ॥
पैच संन्यासिनः ॥ ब्राह्मणपद् ॥ अष्टौ ब्रह्मचारिणः आनेयाः ॥
अरे अवश्यं ॥ तर्हि चानसामयो दायनीया ॥ कुण्डः मृतः ०
गोमयं ० तिलाः ॥ सुमनसः ॥ यवाः ॥ ०

स्वाम्युवाच ॥ कति संन्यासिनः अदेशिताः ॥ द्राविडा चा
लपेशिताः ॥ ज्ञाधा चा लपेशिताः ॥ ० fol. 2b; गृहपति-
रुवाच ॥ भो स्वामिनः श्रीमतो पूर्वाश्रमे कः यामः ॥ इति
पृष्ठचान् ॥ अस्माकं पूर्वाश्रमे विद्यानगरं ॥ तत्र के के पदार्था-
स्तिष्ठति ॥ वज्रं ॥ वैडयं ॥ गोमेदं ॥ ०

इति संखात्मनंजरो वरदराजदीक्षितकृता समाप्तिमगमत् ॥
ओरेलु ॥ लक्ष्मनभक्षणं कुर्वति श्रुते मया तत्सर्वं
वा ॥ मिथ्या ॥ अरे ये अशिष्टा ब्राह्मणास्ते भक्षयति ॥ ०
fol. 12b.

This portion ends, fol. 16b: स्वामिभिः काव्यानि
पठितानि प्रायः ॥ काव्यालापांश्च वर्जयेत् ॥ निषेधात् वा ॥

Then follows a second course of conversations, beginning in the same way as the first, with slight modifications; but differing further on.

This portion ends: अरे वामनाश्रमवद्यज्ञतं तत्सर्वं
भुक्तं वा ॥ न भुक्तं मया स्वामिनः ॥ मम यद्दसु भक्षणयोग्यं
तदेव मया गृहीते स्वामिनः ॥

कृता वरदभट्टेन गोर्वाणपदमंजरो ।

गणेशप्रीतये चैव वैदिकप्रीतये भवेत् ॥

इति श्रीसंखात्मनंजरो वरदराजदीक्षितकृता समाप्तिमगमत् ॥

[SIR CHARLES WILKINS.]

4109.

1962. Foll. 16; size 9¾ in. by 5½ in.; modern Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

A collection of easy, continuous sentences on ordinary domestic occurrences, intended to serve as a primer, and variously called *Bhāshāmañjari*, *Gīrvāṇavāgmañjari*, or *Gīrvāṇasabda-padamañjari*; compiled, at Benares, by *Dhūndirāja*, son of *Śrīraṅga Bhaṭṭa*.

It begins:

नत्वा श्रीषतिपादपदममलं विप्रेश्वरं शातं
तद्वच्छीरुपादपंकजयुगं धात्वा ततः सादरं ।
काशिस्थेन हि पुंडिराजकविना गीर्वाणवाग्मंजरो
बालानां सुखोपनाय रचिता संशोधनीया बुधैः ॥ १ ॥
केवलं वैदिकानां तु शब्दाभिमतिदुस्तरं ।
स्वत्यायासेन संततैः निर्मिता तरणो दृढा ॥ २ ॥
शब्दलिंगविभक्त्यादि कर्तृकर्मक्रियाद्यतं ।
नानापदार्थसंझार्थमनया बुध्यते इतिलं ॥ ३ ॥
उक्तिप्रयुक्तिभिः किंचित् स्त्रीपुंस्या वित्तनोदतः ।
गृहकृत्याविधौ सर्वे वस्त्रमाणमुद्दीर्घते ॥ ४ ॥

तदाह कश्चित् ब्राह्मणः उपःकाले शयनादुत्थाय । प्रातः-
स्तोत्रादिकं पठन् सन् । स्तिथं प्रत्युचिवान् । अयि मया दीर्घ-
शंकार्थं गम्यते । शीघ्रं उदकं देहि । करपादशोधनार्थं मृत्तिका
देया । इति उक्ते सति । तथा इटिति उत्थाय । जलपूरितपात्रं
दर्शनं । करपादशोधनार्थं मृत्तिका दक्षा । ०

It ends: इति उक्ते सति तथा सोपस्ताता तोड्वलवी-
टिका दक्षा । तदा तेन तस्याः पाणिं अश्वलं तो क्रीडे
उपवेशयेत् । ततस्ता दोभ्यामुपगुच्य । तस्याः वदनं चुर्चुके ।
ततः उभौ तदृष्टमुत्तरक्रोडी चक्राते ॥

श्रीरंगभट्टमुत्तुडिकवीच्छरेण

गीर्वाणशब्दपदमंजरिकादरेण ।

नौतां समाप्तिपि तो विद्युधाः सुधावत्

दृष्टा पिबन्तु सुरतां कृपयैव तावत् ॥ ०

इदं पुस्तकं श्रीरसागर इत्युपनामः जीवसूनुमाधवेन लिखितं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

IV. Dramatic Literature (*Nātyasastra*).

4110.

1718. Foll. 35; size 9½ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Kālidāsa's Śakuntalā, or *Abhijñānaśakuntala*, in the so-called Devanāgarī recension.

The chief editions of this recension are those published by O. Böhtlingk (with German transl., Bonn 1842), and (of a rather eclectic character) by Monier Williams (1853, 1876), who also brought out an English translation (1849, etc.) Several critical editions, with translation, have also been published in India, esp. by K. R. Kale (Bombay 1898); P. N. Patankar (Poona 1889); and the text, with *Rāghavabhaṭṭa's* comm., by N. B. Godabole and K. P. Paraba (Bombay 1886, etc.).

On the question of the priority of one or other of the different recensions, see R. Pischel, De Kālidāsae Čakuntali recensionibus, etc. (Breslau 1870); id., Göttingische Gelehrte Anzeigen, 1873, p. 189 seqq.; id., Die Recensionen der Čakuntalā (Breslau 1875); A. Weber, Ind. Stud., xiv., p. 35 seqq., 161 seqq.; C. Cappeller, Jen. Literaturz., 1877, no. 117; A. Barth, Revue Critique, 1877, pp. 169 seqq.

This is MS. C of Böhtlingk's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4111.

1858. Foll. 45; size 11½ in. by 5½ in.; fair Devanāgarī writing of 1812 A.D.; twelve lines in a page.

Śakuntalā-nāṭaka, in the same recension.

MS. T of Böhtlingk's edition.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4112.

2238 c. Foll. 45; size 7 in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

The same work, in the same recension.

Incomplete. The MS. breaks off abruptly in the middle of fol. 45b, before the end of the 3rd act.

This is Böhtlingk's MS. G. [GAIKAWAR.]

4113.

2696. Foll. 52; size 9½ in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Śakuntalā-nāṭaka, in the Southern recension.

Editions of this recension have been published in India, with *Śrīnivāscārya's* comm. (Madras 1874, etc.); and with *Mṛityuṣjaya-Niḥśāṅka Bhūpāla's* comm. (Madras 1883).

This is MS. M of Böhtliugk's edition.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4114.

2697. Foll. 108 (one of which, fol. 59, is wanting); size 9½ in. by 5 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śākuntalavyākhyāna Kumāragirirājīya, a commentary on the Southern recension of the *Śakuntalā*, by *Kāṭayavema Bhūpāla*, son of *Kūṭa Bhūpa*, and minister of king *Vasantarāja* of Kumāragiri ('a place on the frontier of the Nizam's country,' Wils.), by whose order it was composed by him (as well as his commentaries on the poet's two other plays).

In the colophons of the different acts the commentator's name is variously given as

Kāṭayavema-bhūpāla (5), *Kāṭavīyavema-bhūpāla* (1), *Kāṭaveyavema-bhūpāla* (3, 4), *Kāṭavema-bhūpāla* (2, 6, 7). This last form is that finally adopted in Aufrecht's Cat. Cat., part ii., p. 237, as it also was by Wilson, Mack. Coll., p. 157; Böhtlingk, ed., pref., p. viii.; Burnell, Tanjore MSS., pp. 171, 172; and in the Alph. Index of MSS. in the Gov. Or. MSS. Lib. Madras. But the other forms may be intended as patronymics, which would thus accord with the statements in the introduction. Cf. R. Pischel, Gött. Gel. Anz., 1873, p. 200 ff.; and his dissertation 'De Grammaticis Prācriticis,' p. 17.

The author's patron was apparently one of the petty rulers known under the name of *Reddis*, who divided the country after the downfall of the Cālukya and Cola kingdoms. A *Komāragiri Vema Reddi* is mentioned as having reigned at Kondavidu, 1381–95, R. Sewell, Lists of Antiquities, etc., Madras (Arch. Survey of S. I.), ii., pp. 118, 187.

It begins : वागर्थविव संपृक्तौ० (*Raghuv.*, I. 1) ॥
 चतुर्देशविधानो च विद्यानो जमहेतवे ।
 पार्वतीपरतंत्राय परस्मै वस्तुने नमः ॥
 कोर्त्तिप्रतापस्मैभाग्यत्वागभोगविभूषितः ।
 कविभिर्विहिमः स्माधः कुमारगिरिजो नृपः ॥
 मुनीना भरतादीना भोजादीना च भूमुना ।
 शास्त्राणि सम्यगालोच्य नाट्यवेदार्थवेदिना ॥
 प्रोक्तं वसंतराजेन कुमारगिरिभूमुना ।
 नास्त्रा वसंतराजीयं नाट्यशास्त्रं यदुच्चर्म ॥
 तत्रोक्तेनैव सार्गेण दशिनं नाट्यलक्षणं ।
 कवीनामाश्रयो मंत्रो काटभूपतनूद्रवः ॥
 सोऽयं वेमविभुः कुमारगिरिणा राजा नियुक्तः कृतो
 नाट्यानो तृतयं कृतं कृतविदा श्रोकालिदासेन यत् ।
 तस्योद्विक्षमनोभवस्य रसिकं शाकुंतलादेः स्यं
 व्याख्यानं कुरुते कुमारगिरिराजीयाख्यमस्मै० शुभं ॥

[MACKENZIE COLLECTION.]

¹ कुमारगुरुराजीया० MS.

4115.

1080. Foll. 64; size 14½ in. by 2 in.; good Bengālī handwriting of 1671 A.D.; five lines in a page.

Abhijñāna-śakuntala, in the Bengālī recension; with numerons glosses and the Sanskrit version of *Prākrit* passages in the margin.

Copied, for his own use, by *Rāmarāma Śarman*.

Editions of this recension have been published by A. L. Chézy (with French transl., Paris 1830); and R. Pischel (Kiel 1877); and, in India, by Premacandra Tarkavāgīśa (Calc. 1839, re-ed. by E. B. Cowell, 1864); by Jaganmohana Śarman and Kedāranātha (Calc. 1869); and, with comm., by Damaruvallabha Panta (Calc. 1871). The first translation was published by Sir W. Jones (Calc. 1789).

This is MS. S of Pischel's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4116.

1491 a. Foll. 50; size 15¾ in. by 5½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

The same work, in the same recension.

After the final colophon, it has the verse :

कालिदासम्य सर्वेसमभिज्ञानशकुललं ।
 तत्रापि च चतुर्थोऽङ्को यत्र याति शकुलला ॥

This is MS. R of Pischel's edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

4117.

77 A. Foll. 38; size 16½ in. by 5¾ in.; clear Bengālī handwriting of 1806 A.D.; eight lines in a page.

Śākuntalavritti, also called (*Jñāna-*) *Sandarbhadipikā*, a commentary on the *Abhijñāna-*

sakuntala, by *Candrasekha Cakravartin*, son of *Vishnu Pandita* (and grandson of *Rāga-bhāṭṭa*). [A.]

This commentary (on which Prof. Pischel's edition of the play is chiefly based) was apparently composed under the reign of a king *Candrasekha*. Cf. R. Pischel, De Grammaticis Pracriticis, p. 22-23 (where this commentator receives the high commendation of being one of the best of all Indian scholiasts).

It begins :

ओचन्द्रगेसरपदामुखे महेन्द्र-
ओचन्द्रशेषरकृतावनती प्रणम्य ।
ओचन्द्रशेषरकृती वित्तनोति वृत्तिं
आकुनलस्य विलम्बनुचिह्नवृत्तिं ॥

प्रारिच्छितस्य निर्विप्रपरिसमाप्तिकामः कविताकस्यलता-
रामवाग्देवताविश्रामश्रीकालिदासः सकलान्तरायोत्सारणका-
रणस्तरणस्य भगवतः शशभरशिरोमणेरष्टमृतिवर्णनरूपामाशीवै-
दातिमकां नान्दों प्रकाशयति । या सृष्टिरिति ॥

It ends : पुन[भैवं०] । अतिमती वेदविदो महीयता
पृजिता भवतु प्रसन्नेति यावत् । नोलोहितः शिवः आत्म-
नात्मभावेन परिगता आश्रिता इक्षिः सकलभुवनशासना-
नुग्रहस्थं सामर्थ्यं यस्तु (पद्य B) । नियशक्तिरित्यैः । यडा
परिगतशक्तिः सगीरोकः । आगमे शक्तिपदेन गौरीया विधानात्
(गौरीयभिधानात् B) । आत्मभूरिति छ्वचित् याठः । प्रशस्तिता
सामर्थ्यकमिदं (प्रशस्तित्वाच्चाम नाट्यलब्धणमिदं B) । तदुक्तः ।
भृपदे ज्ञानिरस्तु (भूपते: शनिरस्तु B) प्रशस्तिरित्यभिधीयत
इति ॥ इति महामहोपाध्यायश्रीविष्णुष्ठिततत्त्वज्ञ (०ज्ञन्म B)-
ओचन्द्रशेषरकृतावभिहानशकुनलटोकाया झानसन्द-
भेदोपिकाया सप्तमाङ्गुष्ठिवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4118.

1398 e. Foll. 40 ; size 13 in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; ten lines in a page.

The same commentary, apparently transcribed from the same MS. as the last. [B.]

Both MSS. having been revised by different hands, Prof. Pischel considers the present MS. (his C*) to be now in a more correct state than the other (C).

Colophon : इति नहा० टोकाया भेदोपिकाया
सप्तमाङ्गुष्ठिवरणं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4119.

1627a. Foll. 34; size 16½ in. by 3½ in.; folded to half their length; indifferent Bengali handwriting of about 1800 A.D.; 8 or 9 lines in a page.

Arthadīpikā, or *Rasikamanoramā*, a brief commentary on the Bengali recension of the *Abhijñāna-sakuntala*, by an anonymous writer who calls himself 'the son of *Nyāyācārya*' Careless and inaccurate.

It begins :

नत्वा ओहरिश्चरणं जरणे संसारवासिनी निति ।
कुरुते टोकमेती न्यायाचार्यामनो रस्या ॥

यन्यादौ ब्रह्मलिपिग्रन्थमहारा लमाति प्रति प्रयोगवक्तव्याद-
कादौ मेव नान्दोति देवतासंकोटैनहस्यमङ्गलं नाटकादाशक्तेष्व
परं तु तदैर्याशीनान्दो(?) जस्तमृतित्वेन पषष्मूतान्वितत्वेन
ए युग्मे मुसिकनपञ्चविंशत्यदेनाभिहानशकुनलाभिधाने नाटक
कुर्वेद्वाह या मृहोवादि ॥

Act I., इति रसिडमनोरमाया प्रपत्तमाङ्गुष्ठिवरणै, fol. 7b
II., fol. 11 (without title, as also acts III.-VI.) ;
III., fol. 17 ; IV., fol. 21 ; V., fol. 25 ; VI., fol.
31b ; VII. ends : तत्त्वेति ॥ तत्प्रवत्तु (प्रवत्तु) विदोमाः
शक्र[ः] प्राज्ञे प्रचुरं ज्ञलमित्यै इहं प्रीणय सुग्रामे परिवृत्तैः
पुनः पुनर्जीयमानैः ॥ निर्वैहल्यमिदं ॥ प्रवच्छेति (?) र. प्रवत्तै-
तामिति) ॥ प्रकृतयो भ्यायाः (भ्यायाः) चुतिः चेदः तेऽ
महती सरसती न हीयती हीना न भवतु(!) नोलोहितः
शिवः भवो जन्म अपयनु नाभयनु ॥

इत्यभिहानशकुनलटोकायावर्णोपिकाया सप्तमाङ्गुष्ठि-
वरणैः ओहरिश्चहरदेवशमेषः साष्ठरपुत्रकमिदं ॥ भक्ताद्याः
१९९८ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4120.

1703 c. Foll. 36; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vikramorvaśī (or *Vikramorvaśīya*), a drama (*troika*), in five acts, by *Kālidāsa*.

Edited (rather unsatisfactorily) with a Latin translation, by R. Lenz (Berl. 1833); and, with a German translation, by F. Bollensen (St. Petersb. 1846); and repeatedly in India, especially by Shankar P. Pandit (Bomb. 1879, 2nd ed. 1889). Translated into English by H. H. Wilson (Hindu Theatre, vol. i.), and E. B. Cowell (1851); into German, by L. Fritze (1880). The text of the Southern recension has been published, in the Roman character, by R. Pischel (Monatsber. der Berl. Ak., 1875).

Colophon: इति सन्मित्रश्रीकालिदासकृती विक्रमोर्वशी-
नाम्नि नोतुके (१. ब्रोटके) पंचमोक्तः समाप्तः ॥

स्वरसंतुमुपाद्युमित्ते समये विक्रमराज्यतो गते ।

अलिलहुपवालकृष्णा एतां क्रवित्यस्तकृते युधानो ॥
लिखितं दलपति मे १६६२ (? १६६०) ॥ This verse
and colophon must have been copied from a
former MS., the present MS. not being older
than the latter part of the 18th century. On
the MS. (old no. 860) see Lenz, Apparatus
ad *Urvasiām* (Berl. 1834).

[H. T. COLEBROOKE.]

4121.

699b. Foll. 57; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 10 or 11 lines in a page.

Vikramorvaśī-prakāśikā, a commentary on *Kālidāsa's* play, composed, in A.D. 1656, by *Rāṅganātha*, son of *Bālakrishṇa*, grandson of *Rāṅganātha*, and great-grandson of *Tānabhaṭṭa* of the *Veṅkaṭa-vāṁśa* (?).

It begins :

गंडसिंदूरमार्तेऽसंडिताद्यतमश्च यः ।
जुऽोन्निष्ठारिवक्षो ऽसौ रक्षताहणायकः ॥ १ ॥ ०

It ends (slightly corrected) :

श्रीश्रिंखेकर(? श्रीश्रिंखेकट) वंशभूपणमणिः श्रीतानभद्रालङ्घः
श्रीमहीक्षितरंगनाथविकुप्तो धीरो धराविश्रुतः ।
श्रीनारायणबालकृष्णकृतिनौ जडे तनूनौ स्फुरद्-
विड्वादिकरोद्भुकुंभस[र] शोसंचारिपंचाननौ ॥ १ ॥
सर्वत्रस्तंत्रश्रीबालकृष्णतनूद्वौ ।
श्रीवेणोमाधववृथरंगनाथाभिधौ सुतौ ॥ २ ॥
श्वोमकेशपुटभेदनवासी(?) जानकीशपदपदमिलिंदः ।
रंगनाथ इममाशु वितेने प्रीतये रघुवरस्य निवंधम् ॥ ३ ॥
कृतेयं विक्रमोर्वश्या रंगनाथमनीषिणा । ॥ ४ ॥ ० ६ ॥
प्रकाशिका काशिकादिपचेत्वनेष(?) पञ्चनेषु प्रकाशताम्
नयनभरणभूमृद्(२. ० भूमृद्) मितेऽन्ते १७७२ नभस्ये
[३] सितदल इह नागानी तिथावर्कवारे ॥
सुरभिषगधिदैवते [३] पि भे वृद्धिषोगे
उक्तं कृतमतिरेन रंगनाथः प्रपूर्णम् ॥

As Lenz had already noticed, this MS. must have been derived from the same source as the Oxford one (Aufrecht, Cat. Bodl., no. 255). There can, indeed, be no doubt that Wilson had his MS. copied from this.

The work was completed, at Benares, on Sunday, the 7th day of the bright fortnight of *Nabhasya* (*Bhādrapada*), Samvat 1712. Cf. Aufrecht, Flor. S. MSS., no. 444 (kindly collated for the above extract by Professor Pavolini).

Old number 577. [H. T. COLEBROOKE.]

4122.

833. Foll. 35; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; seven lines in a page.

Kālidāsa's Mālavikāgnimitra, in five acts.

This MS. was partly collated as MS. D for Tullberg's edition of this play (Bonn 1840). It has also been edited by F. Bollensen (Leipz. 1879); and, in India, by Tārānātha Tarkavā-

caspati (Calc. 1870); and by Shankar Pāṇḍu-rang Pandit, Bombay 1869; 2nd ed., with *Kāṭayavema's* comm., 1887; and, with the same comm., by K. P. Paraba (Bomb. 1890). Translated into English by C. H. Tawney (Calc. 1875; 2nd ed. 1897); into German, by A. Weber (1856) and L. Fritze (1881); into Italian, by F. Cimmino (1897).

[H. T. COLEBROOKE.]

4123.

369. Foll. 80; size 10 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mṛicchakaṭikā, a drama (*prakaraṇa*), in ten acts, ascribed to a king Śūdraka.

An excellent edition of the work, chiefly based on this MS., was published by A. F. Stenzler (Bonn 1846). It has also been repeatedly printed, with or without commentary, in India. A free English translation was given by H. H. Wilson, in his Hindu Theatre, vol. i. (1827); a French one, by P. Regnaud (1876-77); German ones, by O. Böhtlingk (1877), and L. Fritze (1879). [H. T. COLEBROOKE.]

4124.

117b. Foll. 73; size 10 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10-12 lines in a page.

The same work. MS. B of Stenzler's edition. [H. T. COLEBROOKE.]

4125.

2230. Foll. 84; size 9 in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of 1775 (?1805) A.D.; eight lines in a page.

Mālatīmādhava prakaraṇa, a comedy, in 10 acts, by Bhavabhūti (surname *Śrīkaṇṭha*), son of *Nilakaṇṭha* and *Jātukarṇī*, and grand-

son of *Bhaṭṭa Gopāla* of Padmapura, in the land of the Vidarbhas.

It was first published at Calcutta in 1830. The first act of it was edited from MSS. of this collection by Lassen in 1832.

A complete critical edition of the text, with *Jagaddhara's* commentary, has been published, by R. G. Bhandarkar, in the Bombay Sanskrit Series, 1876. An English translation of this play is contained in H. H. Wilson's Hindu Theatre.

[H. T. COLEBROOKE.]

4126.

1155. Foll. 64; size 9½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1796 A.D.; nine lines in a page.

Mālatīmādhava.

Some corrections, in red pencil, have been added in the margin. [H. T. COLEBROOKE.]

4127.

895a. Foll. 52; size 15 in. by 5 in.; clear, modern Bengāli handwriting; eight lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

4128.

895b. Foll. 46; the same size; legibly written, in the Bengāli character, about 1800 A.D.; nine lines in a page.

Another copy of the same work, written by a different hand from the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4129.

1890. Foll. 52; size 12½ in. by 5 in.; fairly written, in Devanāgarī, after 1815 A.D.; ten lines in a page.

Mālatīmādhava, slightly differing in its arrangement of the text, at the beginning, from the other MSS. Apparently copied from a South Indian MS.

At the end it has the following verse :

वसुगगनरसेलासमिते [४] च्छे [४] क्षमायाखे
नभसि सितमुपस्थे वासरे भास्करेष्टुः ।
अवणसहितपूर्णाया मयूरे घरेण
लिखितमिदमपूर्वं नाटकं भावभूतयै ॥

This date (Saka 1608 = 1686 A.D.) must have been copied from a previous MS., as the present is written on European paper showing the watermarks 1814 and 1815.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4130.

158b. Foll. 217 ; 4to, size 9½ in. by 12 in. ; number of lines varying (30 to a full page) ; very well written, in Devanāgari, in the European style, on European paper marked 1803.

Mālatīmādhava, together with the commentaries of *Jagaddhara* and *Mānāṅka*, written above and below the text.

The blank spaces frequently resulting from this arrangement are often filled up with notes and translations from Colebrooke's hand.

The MS. looks as if it had been written by Sir C. Wilkins's *Pāṇḍit Mahtāb Rāy*. Wilson's Cod. 306, described in Oxf. Cat., no. 259, is identical with this, and may possibly have been transcribed from it.

[H. T. COLEBROOKE.]

4131.

943c. Foll. 122 ; size 12½ in. by 4½ in. ; fairly written, in Devanāgari, in 1799 A.D. ; nine or ten lines in a page.

Mālatīmādhavaṭīkā, by *Jagaddhara*, son of *Ratnadhara* and *Damayanti*, grandson of *Vidyādhara*, and great-grandson of *Gadādhara* (son of *Rāmeśvara*, son of *Devcāśa*, son of *Cāndēśvara*).

This commentary is given in Prof. Bhandarkar's edition. [H. T. COLEBROOKE.]

4132.

1316b. Foll. 120 ; size 12½ in. by 4½ in. ; careless, modern Devanāgari writing ; 11 or 12 lines in a page.

The same commentary.

Whilst foll. 82–110 are not numbered at all, the last ten leaves are paged 30–39.

[H. T. COLEBROOKE.]

4133.

895c. Foll. 53 ; size 15 in. by 5 in. ; fair, modern Bengālī handwriting ; eight lines in a page.

Durgamāśubodhini, a commentary on the *Mālatīmādhava*, by *rājādhirāja Mānāṅka*.

It begins :

मालाङ्गाख्यो(!) महोपालो नत्वा हरिपदान्तुन् ।
मालतीमाधवस्यार्थे विवृणोति यथामति ॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 259.

As in the Oxford MS., the author's name is everywhere clearly spelt 'Mānāṅka,' both in the above Devanāgari and the present Bengālī MSS. All three, however, seem to represent a single MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4134.

158a. Foll. 29 ; 4to, size 9½ in. by 12 in. ; good, modern Bengālī handwriting ; European paper ; 16 lines in a page.

Mālatīmādhavaprakaraṇoddhāra, an abstract of *Bhavabhūti's* play, principally in the words of the original, prepared by *Maithila Ganesa-datta Śarman*.

The Prākṛit speeches are given only in the corresponding Sanskrit words.

It begins : प्रथमः नादौं कुर्वन् सूचारः प्रविशति
प्रविश्य सूर्योपस्थाने कृते ततः न उ प्रतिवक्षि०

[H. T. COLEBROOKE.]

4135.

943a. Foll. 48 (one of which, fol. 11, is wanting); size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1800 A.D.; eleven lines in a page.

Mahāviracarita, or simply *Viracarita*, a drama (*nāṭaka*), in 7 acts, by *Bhavabhūti*.

F. H. Triten's edition of this play (London 1848) was mainly based on these two MSS. The work has also been published by Tārāṇātha Tarkavācaspati (Calc. 1857), and, with a commentary and a Sanskrit-English glossary of difficult terms, by A. Borooah (Calc. 1877).

An English translation has been published by J. Pickford (London 1871).

[H. T. COLEBROOKE.]

4136.

114c. Foll. 38; size 10 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī handwriting of 1607 A.D.; ten lines in a page.

Mahāviracarita. The first five acts. Far more correct than the preceding MS.

Colophon: महावीरचरिते आरण्यके नाम ऐचमोक्षः ॥५॥
समाप्तं चेदं वीरचरितं नाम नाटकं कृतिः श्रीकरलापरनाम्ना
भट्टभवभूतेः ॥ संवत् १६६५० लिखितं चतुर्भुजपुस्तकं रामदाश-
कुरुद्वेषिवालग्नेदेति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4137.

1805b. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; indifferent, though clear, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Uttaracaritāpekshitavyākhyāna, a commentary on *Bhavabhūti's Uttararāmacarita*, composed, in Samvat 1686 (1629 A.D.), by *Bhūṣa Nārāyaṇa*, son of *Raṅganātha Dikshita* of Benares, and elder brother of *Bālakrishṇa* (whose son, *Raṅganātha*, in 1656 A.D., composed the commentary on *Vikramorvaśi*, noticed above, no. 4121).

It begins : अपारभवसागरोत्तरगमेनुभूते नवृत्ते० Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 262; Weber, Berl. Cat., no. 549; Rājendra Mitra, Notices, vol. vii., p. 235.

It ends : इति श्रीमीनिवेश्वरोत्तरगमाण्डेवित्तमूर्तो-
भट्टनारायणस्य कृताप्तवरचरितापेक्षितव्यास्थाने लक्ष्माईङ्कः ॥

वाराणसीनियतवासपवित्रमूर्तेः

श्रीरंगनाथिदुषो विहिताधरम्य ।

श्रीबालकृष्ण इति यः प्रयितस्तनुजम्

तस्यायनेन रुचिरा विवृतिर्याप्ति ॥ १ ॥

यो श्रीनभट्टपुष्पंपुरधीतविष्णुः

श्रीतात्मभट्टमुकुतो(श्रीतान० A., R.M.)कृतिकृष्ण-

श्रीरंगनाथतनयेन तदीयपौत्र- [मृगः ।

नारायणेन सुधिया रचितेति टीका ॥ २ ॥

वेदडंडुरंगचंद्रमिलिते श्रीवैकल्याद्ये कृते

मामे शुक्लशनीति प्रौढदिवसे लेसो वस्त्रापदे ।

काशीनामपुरोति षष्ठ्युपुष्याता तस्मिन्दग्यै(!) भवत-

नान्हाजानोपूर्यताष्टहरते(!) तस्य त्रिदं पुस्तके ॥

If this date (Samvat 1724 = A.D. 1667) is correct, the verse must have been copied from a former MS.

The date of the composition of the commentary (*riṭu-gaja-rasa-candrair vikramārkaśaya śake*) is recorded in a final *śloka* given in the Oxf. and Calc. MSS.

[H. T. COLEBROOKE.]

4138.

2634. Foll. 38; size 10 in. by 6 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of the 18th century; twelve lines in a page.

Prabodhacandrodaya, an allegorical play (*nāṭaka*), in six acts, with abstract conceptions as *dramatis personæ*, composed by *Krishṇamīśra*.

The Sanskrit *chāyā* of Prākṛit speeches is given immediately after each passage. The end and colophon is wanting, a leaf having evidently been lost. Being apparently of Southern origin, it differs somewhat from the text of Northern MSS.

The work has been edited (entirely from MSS. of this collection) by H. Brockhaus (Leipz. 1835; with notes 1845); also repeatedly in India, with or without commentaries. It has been translated into English by J. Taylor (Bombay 1872); into German by T. Goldstücker (1842), and B. Hirzel (1846).

This MS. was unknown to Brockhaus.

[MACKENZIE COLLECTION.]

4139.

2037. Foll. 126; size 12½ in. by 5½ in.; clear Devanāgarī writing of 1800 A.D.; 13 lines to a full page.

Prabodhacandrodaya, with a commentary called *Prakāśa*, by *Dīkṣhita Rāmadāsa*, son of *Bhatta Vināyaka*, written above and below the text.

Old number 1868. MS. A of Brockhaus's edition.

Copyist's signature :

शाके श्रीविक्रमाद्वान्नगशरशिवमूर्तीदुसंख्येऽगिरादे
सौम्ये ग्रीष्मचूर्णाधे सितदलदिशि देवेन्द्रवारे मधाद्ये ।
वृद्धौ योगे नृसिंहो व्यलिखदत्तिमुदा राष्ट्रवाचार्यसूनुर्
भूयो गृह्णलंतु भूयःपठनमननयोस्त्वक्त्वे नाटकज्ञः ॥

This commentary has been repeatedly printed in India. [GAIKAWAR.]

4140.

483. Foll. 70; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; 15 lines to a full page.

Prabodhacandrodaya, with the same commentary written above and below the text.

Old number 441. Brockhaus's MS. B.

[H. T. COLEBROOKE.]

4141.

1917A. Foll. 70; size 16½ in. by 7 in.; fairly written, in Devanāgarī, by three different hands, in 1808-1809 A.D. (the latest on European paper); 12-17 lines in a page.

Prabodhacandrodaya, with *Rāmadāsa's* commentary.

Dated : संवत् १८६४ वर्षसके १९३० विमवनामसंवत्सरे
मासोऽन्नमासे आवणवद्य २ चंद्रवासरे ॥

MS. T of Brockhaus's edition.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4142.

436a. Foll. 39; size 11 in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing (the last leaf by a different hand); fifteen lines in a page.

Rāmadāsa's commentary on the *Prabodhacandrodaya*.

Old number 221. Brockhaus's MS. E.

[H. T. COLEBROOKE.]

4143.

591. Foll. 114 (paged 115, no. 43 being passed over); size 11 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about the middle and latter part of the 18th century; 5-15 lines in a page.

Prabodhacandrodaya, made up of portions taken from two manuscripts, written by two different hands—the (older) one containing the text with a commentary (*vivaraṇa*) entitled *Ciccaṇḍrikā*, by (*Bhāva*) *Gaṇeśa Bhūṭha*, son of *Bhāva Viśvanātha Dikṣhita* (and grandson of *Bhāva Rāmakrishṇa*); and the other, and more modern one, with *Rāmadāsa Dikṣhita's Vyākhyāna*.

The different portions are combined so as to yield a very nearly complete copy of the text with the one or the other commentary, viz.—

1. (fol. 1–11) *Gaṇeśa*, from the beginning of the play to ed. Brockhaus, p. 9, l. 16.
2. (fol. 12–56) *Rāmadāsa*, ed., p. 9, l. 17–p. 57 end.
3. (fol. 57–70) *Gaṇeśa*, ed., p. 61, l. 5 (beginning the same as p. 58)—p. 75, l. 13.
4. (fol. 71–97) *Rāmadāsa*, ed., p. 75, l. 14–p. 102, l. 11.
5. (fol. 98–114) *Gaṇeśa*, ed., p. 102, l. 12–p. 117 end.
6. (fol. 115) *Rāmadāsa*, ed., p. 118.

Gaṇeśa's Ciccaṇḍrikā begins :

यदभानादिदं विश्वं यद्वानान्वेह किंचन ।

तन्महः परमानन्दं खदे निविष्टकारणं ॥ १ ॥

अथास्य प्रबोधचंद्रोदयाभिधेयनाटकस्य प्रवृत्तिप्रयोजनम् निधीयते ब्रह्माज्ञानज्ञनितानादिसंसारसागरनिमग्नानामुक्तिरूपैर्णामुपनिवन्धनाटकादिकथास्वादमनसी संसारिणा परमकारुणिकः श्रीकृष्णमिथुः संसारसमुच्चेदाय नाटकव्याजेन संसारादिरसैरुपसिद्धं वदोत्तिसिद्धात्मतःकरणेषु दृढयन् नाटकमारभवान् । तत्र च यद्यपि तडिवरणोपायाः पूर्वमृतनिरूपिता यहव उपलभ्यते तथाप्यनभ्यस्तकाच्चाकरणानामनधोतशास्त्राणामेतद्वोधविरहव्याकुलितचेतसा सचेतसा प्रयोजनायालभित्तिचिंटिकाविवरणं संक्षिपत्तिसुबोधमारथ्युपकल्पतेऽतिशयेन भावानां भावयन् भवो (भावो or भट्टो) गणेशस्त्रं प्रारम्भित्तिप्रतिबंधकविष्वविद्यात्मुहित्य कृतं मंगलं शिष्यशिष्यार्थं ग्रंथादात्मुपनिवभाति । सप्ताहेति । यमित्यध्याहारः । महरेजः प्रकाशारुपमिति यावत् ०

The colophon of the 3rd act occurs on fol. 59b : इति श्रीभावाद्विद्विष्वविद्यात्मुहित्य ग्रंथादात्मुपनिवभाति प्रबोधचंद्रोदयचिंटिकाया सृष्टीयोकः ॥

The pagination of the two portions of *Gaṇeśa's Ciccaṇḍrikā*, from fol. 57 onwards, has been altered so as to run on with the portions that were supplied.

Old number 196. MS. C of Brockhaus's edition.

For a MS. of the latter (and larger) portion of the *Ciccaṇḍrikā*, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 286. [H. T. COLEBROOKE.]

4144.

1715b. Foll. 7; size 9½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Prabodhacandrodayanāṭaka-prākṛtitavivṛti, a Sanskrit version of the *Prākṛti* passages of *Krishnamiśra's* play, by *Govinda Jyotirvid*, son of *Nilakantha Jyotirvid*.

It begins :

नलकंठे नमस्कृय गोविन्दो देववद्वुपः ।

प्रबोधप्राकृतानां हि संकृतानि चदाम्यहम् ॥ ०

Colophon : इति श्रीभावोलकंठज्योतिर्विष्वविद्यात्मुहित्योत्तिसिद्धिरचित्ता प्रबोधचंद्रोदयनाटकप्राकृतविवृतिः संपूर्णभवतः ॥ श्रीगोविन्दज्योतिर्विदा देवोपास्याय रामकृष्णाय दर्श पुस्तकमेतत् ॥

Old number 774. Brockhaus's MS. D.

[H. T. COLEBROOKE.]

4145.

320b. Foll. 44; size 11½ in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing of 1784 A.D.; eleven lines in a page.

Mahānāṭaka, ascribed to *Hanumat*, and hence also called *Hanumannāṭaka* or *Hanūman-nāṭaka*. In the recension of *Miśra Dāmodara*.

arranged in 14 acts. The work, which is entirely composed in Sanskrit, presents a dramatised narrative of the principal events of the *Rāmāyaṇa*.

It begins (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 291):

कल्याणानि निधाने कलिमलमथने जीवने सज्जनाना
याथेयं यनुमुद्दोः सपदि परपदप्राप्ते प्रस्थितस्य ।
विश्रामस्थानमेकं कविवरचत्सी पावने पावनाना
वोजं धर्मद्रुमस्य प्रभवतु भवतां भूतये रामनाम ॥१॥
पातु श्रीसनपत्रभंगमकरीमुद्राकौरस्यलो देवः ॥२॥
यं शैवाः समुपासते ॥३॥
जानकी ॥ कमठपृष्ठकठोरमिदं भनुर् ॥४॥
रामः ॥ आ ह्रीपात्परतोऽप्यमी नृपतयः ॥५॥

This text shows more verses than those commented upon, viz.: I., sl. 48; II., sl. 33; III., sl. 28; IV., sl. 19; V., sl. 75; VI., sl. 45; VII., sl. 19; VIII., sl. 55; IX., sl. 40; X., sl. 24; XI., sl. 42; XII., sl. 19; XIII., sl. 36; XIV., sl. 105.

Colophon: इति श्रीहनुमद्विरचिते महानाटके रामविजयो नाम चतुर्दशोँकः सप्तास्त्रायं ग्रंथः ॥ श्रीशाके १६५६ संवत् १९२१ काञ्जिकशुक्रसप्तम्या सौरमानेन काञ्जिक २७ गते भौमवारे जगन्मणिशम्येदं पुस्तकं लिखितं श्रीनगरशुभस्थाने स्वपाठाय ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4146.

2184. Foll. 98 (and a *suddhapattra* to fol. 41a); size 11½ in. by 5 in.; large, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Mahānāṭaka, in the same recension.

It begins: कल्याणानां० (as above) ॥१॥ यं शैवाः समुपासते ॥२॥ जयति रघुवंशतिलकः कौशल्या-हृदयनंदनो रामः । दशवदननिधनकारी दाशरथः पंडुर-काळः ॥३ (Madhus. 3) ॥ तत्त्वादः कामचरः कदाचिङ्गाज्ञीं दशग्रीवपुरो जगाद० ॥४॥ जनकः ॥ आ ह्रीपात्०

I., sl. 54; II., sl. 30; III., sl. 23; IV., sl. 16; V., sl. 59; VI., sl. 48; VII., sl. 24; VIII., sl. 56; IX., sl. 40; X., sl. 24; XI., sl. 43; XII., sl. 19; XIII., sl. 38; XIV., sl. 96.

A loose leaf (10 in. by 4½ in.), written by a different hand, lying in the volume contains from within v. 52 to within v. 58 of the 14th act of the same work. [GAIKAWAR.]

4147.

1830. Foll. 63; size 12½ in. by 4¼ in.; clear, modern Devanāgarī writing (European paper); 9 or 10 lines in a page.

Hanūmannāṭaka, in Miśra Dāmodara's recension, but somewhat more expanded than in the preceding MSS.

It begins: जयति रघुवंशतिलकः ॥१॥ कल्याणानां० ॥२॥ पातु श्रीकुचपत्रः ॥३॥ यं शैवाः ॥४॥ श्रीसोद्दुद्रवभूपतिभटप्रोभ्नायिविक्षिको भूषः ॥५॥ तेषामीश्वरतागुणेष्व जनुषा ज्यायानभूद्राघवो रामः ॥६॥ सुंदरस्त्रौकदनप्रमोदः ॥७॥ पृष्ठे यहविधौ ॥८॥ सीता ॥ इदमयुक्तकृतं भवतां० ॥९॥ कमठपृष्ठः ॥१०॥ अनेकशः संति समर्थमज्ञा० ॥११॥ यदि भनक्रि धनू रघुनंदनादपर-कोऽपि० ॥१२॥ जय यश्य सखि० ॥१३॥ जय रामः । सीतासंशयमवधायीमशक्तिं ज्ञापयितुं लक्ष्मणमनुवदति । आ ह्रीपात्परतो० ॥१४॥

I., sl. 68; II., sl. 30; III., sl. 26; IV., sl. 17; V., sl. 66; VI., sl. 54; VII., sl. 22; VIII., sl. 63; IX., sl. 42; X., sl. 24; XI., sl. 43; XII., sl. 19; XIII., sl. 41; XIV., sl. 96.

At the end, a leaf containing part of the colophon is wanting.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4148.

1982. Foll. 37; size 8¾ in. by 4¼ in.; no date; 9 or 10 lines in a page.

Mahānāṭaka, in the same recension, from the beginning to v. 8 of the 8th act.

It begins in the same way as MS. 320b.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4149.

1279. Foll. 122; size $13\frac{1}{4}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; good Devanāgarī writing of about 1800 A.D.; 8-13 lines in a page.

Mahānāṭaka, likewise in *Miśra Dāmodara's* recension; accompanied with a commentary, called *Hanumannāṭaka-Dīpikā*, by *Miśra Mohanadāsa*, son of *Kamalāpati*, written above and below the text.

Text and commentary have been printed repeatedly at Bombay (1860, etc.) Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 291. [H. T. COLEBROOKE.]

4150.

237. Foll. 125; size $12\frac{1}{4}$ in. by $5\frac{3}{4}$ in.; fair, modern Bengālī handwriting; 8-15 lines in a page.

Mahānāṭaka, in *Madhusūdhana's* recension, in 9 acts, with *Candraśekhara Vidyālāṅkāra's* commentary (*tīkā*).

The commentary begins :

नन्वा रामपदाभोजडन्डे भवभयापहं ।
महानाटकटीकां तु कुरुते चन्द्रशेखरः ॥
बालानामन्यज्ञानकृत एषा वित्तमते ।
नात्रोपहासं कुर्वन् तद्वीरा नतिरस्तु मे ॥
कर्तव्ये महानाटकास्ये ग्रन्थे प्रथमतो दशमिः श्वोकैर्नान्दो
करोति । नान्दीलक्षणमाह यथा । आशीर्वचनसंयुक्ता नियं
यस्मात्प्रवर्तते । देवघिननृपादीना तस्मात्वान्दीति संक्षिप्तेति ॥
नाटके श्वोकत्रयेण श्वोकह्येन च प्रायो नान्दी क्रियते । तथा
हि । मङ्गलशङ्क्वचन्द्राज्ञकोक्तैरवशःसिनो । पादैर्युक्ता डादण-
भिरषाभिर्वा पादैस्तथेति (!) ॥ महानाटके तु नाये नियमः ।
इति बहुभिः श्वोकैर्नान्दों करोति । विश्वेशो व इत्यादि ।
०

The text of this recension (cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 295) has been published repeatedly at Calcutta (with an English translation, by Mahārāja Kālikriṣṇa Bahādur, 1840); also with *Candraśekhara's* commentary, ib. 1874. [H. T. COLEBROOKE.]

4151.

1715a. Foll. 65; size $8\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; well written, in Devanāgarī, by *Bālo Pañjita*, about 1650 A.D.; 9-12 lines in a page.

Anarghyarāghava, a drama, in seven acts, by *Murāri*, son of *Vardhamāna* and *Tantumati*.

It begins : निःप्रवृहमुपास्महे भगवतः क्षीमोदके-
लक्षणः ०

The MS. contains numerous marginal glosses.

After the final colophon it has two verses, followed by the copyist's signature, viz. :

देवस्यामभुवः कर्मउलुग्नलक्ष्मीति० (as commented
[upon by *Rucidatta*]) ॥ १ ॥

देवों वाचमुपास्महे हु बहवः मार्तु शारमनी
जानीते नितराममी गुरुकुलकिंदो भूरादिः कविः ।
जम्भिलेषित एव वानरभट्टः किंवस्य गंभीरताम्
आपातालनिमयपोवरतानुजीताति भैषजलः ॥ २ ॥

श्रीनृभानि संतु ॥ शालोपेडितीयमिदं पुस्तकं लिखिता
सहस्रे ॥

The play has been edited by Premacandra Tarkavāgiśa (Calc. 1860), and repeatedly since. Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 263 seqq.

[H. T. COLEBROOKE.]

4152.

320a. Foll. 88; size $11\frac{1}{4}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; fairly written in Devanāgarī, in 1729 A.D., by *Jaganmaṇi Śarman*, at Śrinagara; eight lines in a page.

Anarghyarāghava.

It ends with the first of the above two final *ślokas*, followed by the colophon, and the date (cp. colophon of no. 4145) : श्रीशाके १६५७
संवत् १६८६ आचिनकृष्णद्वितीयायो मीरमानेन भाद्रपद २८
गते शुक्रवासरे जगन्मणिशमेदं पुस्तकं लक्षणात्यालिपिशूलिगरे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4153.

136. Foll. 95 ; size $6\frac{1}{2}$ in. by $9\frac{3}{4}$ in. ; fairly written, in Devanāgarī (in European style), in 1797 A.D. ; 23 lines in a page.

Anarghyarāghava.

At the end it has the first of the above two final *ślokas* added in the margin so as to be inserted before the colophon.

[H. T. COLEBROOKE.]

4154.

1872. Foll. 59 ; size 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in. ; good, modern Devanāgarī writing (European paper) ; thirteen lines in a page.

Anarghyarāghava. Corrected throughout.

It ends with the first of the above two *ślokas*, followed by the colophon of the last act.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4155.

1005a. Foll. 55 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in. ; modern Devanāgarī writing ; ten lines in a page.

Anarghyarāghava, copied without much care.

At the end it has neither of the above two verses.

[H. T. COLEBROOKE.]

4156.

1874. Foll. 152 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by 4 in. ; good, modern Devanāgarī writing (European paper) ; eleven lines in a page.

Anarghyarāghava-tīkā, a commentary on *Murāri*'s play, composed—for King *Bhairavendra* (or *Bhairavasimha*), son of *Narasimha*—by *Rucipati*, of the *Khau-ālavamsha*, residing at Vaijoligrāma.

It begins : दोहिंडितयेन खंडपरशः० Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 267.

This commentary has been published, along with the text, by Pandit Durgāprasāda and K. P. Paraba (*Kāvya-mālā*, v., Bombay 1887).

[DR. JOHN TAYLOR.]

4157.

1005b. Foll. 142 ; size $12\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{3}{4}$ in. ; fair Devanāgarī writing of 1795 A.D. ; ten lines in a page.

Anarghyarāghava-tīkā, by *Rucipati*.

Copyist's signature : संवत् १८५२ ॥ then by a different hand : इयं मुरारिटीका गोतमीनीतोरसमुच्चसद्वै-पुरीस्य । नर्शकुर्तिस्युपनामकोनेरुग्नास्तिणा लिखापिता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4158.

937. Foll. 77 ; size $12\frac{3}{4}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in. ; good, bold Devanāgarī writing of 1671 A.D. ; eight lines in a page.

Prasannarāghava nātaka, in seven acts, by *Jayadeva* (*Kaundinya*), son of *Mahādeva*.

It begins : चत्वारः प्रथयंतु० See Aufrecht, Cat. Bodl., no. 289.

It has been published in the 'Pandit,' vol. ii. (Ben. 1867 ; repr., ib. 1868) ; by Jīvānanda Vidyāsāgara (Calc. 1873) ; and repeatedly since.

[H. T. COLEBROOKE.]

4159.

971. Foll. 42 ; size $15\frac{1}{2}$ in. by $2\frac{1}{2}$ in. ; Bengāli handwriting ; five lines in a page.

Ratnāvalī, a comedy, in four acts, ascribed to *Śrī-Harshadēva*.

It has been published repeatedly in India ;

and, in Europe, by C. Cappeller, in Böhtlingk's Sanskrit-Chrestomathie, 2nd ed., St. Petersburg 1877, for which edition the two MSS. of this collection were collated.

An English translation of the play was published by H. H. Wilson, in his Hindu Theatre (1827), vol. ii.; a German one by L. Fritze (1878).

[H. T. COLEBROOKE.]

4160.

2353e. Foll. 30; size 10 in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, by several hands, in 1751 A.D.; generally 12 lines in a page.

Ratnāvalī nāṭikā.

Dated: संवत्सर १८० माघसिंहपक्षस्यकलाचित्यमनुहि-
नोऽनुमालिन्मात्रा तिथ्या लिखितेयं रत्नावली स्वामीविप्रठनाय॥
युद्धेन संगनामधे कृतवासो भिपणोमुदुर्लभः। समलौलिस-
दामु साधुसज्जनगोविंदसुतः सुरलतां॥

[GAIKAWAR.]

4161.

468. Foll. 22; size 12 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

Nāgānanda, a Buddhist drama, in five acts, likewise ascribed to Śrī-Harshadeva.

The text has been printed repeatedly in India. An English translation was published by Palmer Boyd, with an introduction by Prof. E. B. Cowell (London 1872); a French one by A. Bergaigne (1879). Cf. F. Cimmino, Sul dramma Nāgānanda (Napoli, 1902).

The date (Samvat 1726) given at the end—unless it be a mistake for Śaka 1726—must have been copied from a previous MS., as the present one must have been written early in the 19th century.

[H. T. COLEBROOKE.]

4162.

1148b. Foll. 25; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Karpūramāñjari sākha, a comedy, in four acts (*javanikāntara*), composed, almost entirely in Prākrit, by Rājaśekhara (son of Durduka and Śilavati), guru to King Mahendrapāla of Kanouj. Very incorrect.

It begins: भव भोदु सरसईच०

It ends: विद०। भो वचस्त बनिरा दिन्नामु दुष्पवे
लानहोमो होनु ॥

राजा । तथैव भवण्य नाटयति नायिका मल्लामवनतमुमो
विवाहं निर्वये सोसाहं यपाहैमध्यर्थं सर्वान्विमन्त्यं चक्रवर्ती
भूत्वा तथा सह राज्यं चक्रे ॥

भैर०। राजाने प्रति । किं ते भूयः प्रियमुपकरोति ।

राजा । नुहयसा राणलडारा सा(?) ।

राजी । सकलमवगत्य । परिणीदा वहाराहण कम्पूर्वम-
मिर(०जरो) नुहायं चक्रवर्तमुहुरमहणिर(?)। योगिने प्रति
संस्कृतमाधिव ।

सामिन्तत्त्वरणारविंदवशतः] शृगारसंज्ञोवना
लभा पंचशरामिया ननु यथा कपैरन्तर्यसी ।

तत्त्वामेन च चक्रवर्तिपदवी लोके समापादिता किं किं नेह
करोति हत महती संदर्शने प्राणिषु ॥

कम्पू॥ इति निःक्रीताः सर्वे । चतुर्थं नवनिकातरं भोरम् ॥

Edited, with a *prākritavivṛti*, by Pandit Vāmanācārya, in the 'Pandit,' vol. vii. (1872); also separately, and, with Vāśudeva's *Prakāśa*, by Pandit Durgāprasāda and K. P. Paraba (*Kāvyaṁlā*, iv., 1887).

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 313; Weber, Cat. Berl., nos. 1557-8; Rāj. Mitra, Notices, i., p. 46—where the author is called *Rajanivallabha* (rather *Rajanivallabhaśekhara*, which, however, is only the term by which the author himself explains his own name).

[H. T. COLEBROOKE.]

4163.

3153. Foll. 31; size 13 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Karpūramāñjari.

It ends as in the *Kāvyamālā*.

[DR. R. HOERNLE.]

4164.

699c. Foll. 29; size 9 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; rather careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Viddhaśālabhañjikā nāṭikā, a comedy, in 4 acts, by *Rājaśekhara*.

It begins: कुलगुरुस्तलानी केलिदोषा प्रदाने०

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 284; H. H. Wilson, Hindu Theatre, ii., p. 354.

Editions of the work have been published by Jivānanda Vidyāsāgara (Calc. 1883), and, with *Nārāyaṇa's* commentary (Calc. 1873; and, by B. R. Apte, Poona 1886).

[H. T. COLEBROOKE.]

4165.

602. Foll. 49; size 9 $\frac{1}{2}$ in. by 3 in.; indifferent Devanāgarī writing, of 1514 A.D.; ten lines in a page.

Mudrārākshasa nāṭaka, a political play, in 7 acts, by *Viśākhadatta*, or *Viśākhadeva* (as he is here called in the prologue), son of (*mahārājapadabhāk*) *Prīthu*, and grandson of *Sāmanta Vačeśvaradatta*.

It begins: खन्या केयं स्थिता ते शिरसि शशिकला०

Foll. 1-12 show many corrections, executed in a rather slovenly manner.

Copyist's signature : संवत् १५७१ समये चित्रभानु-नामसंवत्सर चाश्विनशुद्ध अमावास्यायां १५ सोमवासरे लिखितं मुद्राराष्ट्रसं नाम नाटकं कृष्णेन [स्त] पठनार्थं परोपकारार्थं च॥

There are several Indian editions, esp. those by Tārānātha Tarkavācaspati (Calc. 1869); Jivānanda Vidyāsāgara (ib. 1881); K.T. Telang (Bombay 1884). It has been translated into English, by H. H. Wilson (Hindu Theatre, 1827); into French, by V. Henry (Paris 1888); into German, by L. Fritze (Leipzig 1887); into Italian, by A. Marazzi (Milano 1874).

[H. T. COLEBROOKE.]

4166.

1238d. Foll. 42; size 10 $\frac{1}{2}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D., by four or five different hands; 11-14 lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

4167.

1148a. Foll. 56; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

The same play.

[H. T. COLEBROOKE.]

4168.

1853. Foll. 45; size 11 $\frac{1}{2}$ in. by 4 in.; good, modern Devanāgarī writing (European paper); ten lines in a page.

Mudrārākshasa, by *Viśākhadatta*, son of *mahārāja* (prologue; *mahārājapadabhāj*, colophon) *Prīthu*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4169.

2574e. Foll. 15; folio, size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 8 $\frac{1}{2}$ in.; fair, small, modern Devanāgarī handwriting; about 50 lines in a page.

Mudrārākshasa, by *Viśākhadatta*.

It begins: केयं कन्या(!) स्थिता ते शिरसि शशिकला०

[MACKENZIE COLLECTION.]

4170.

827a. Foll. 109; size 12 $\frac{1}{2}$ in. by 5 in.; good, clear, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Mudrādīpikā, a commentary on the *Mudrārākshasa*, by *Graheśvara*, son of *Siddheśvara*, son of *Rāmaśarman*, son (?) of *Śrideva*, son of *Jayāditya*, son of *Śrivatsa*, son of *Cakrapāni*, of *Tirabhukti*.

The commentator explains the text both from the dramatic-poetic point of view and as a manual of political ethics (*nīti-sūstra*).

It begins: कथ्यते तदा सोसाहा: शिष्यादयोऽच इटिति प्रवर्तने तेन ग्रन्थस्याविच्छेदे विच्छिन्नसंप्रदायेनोपजीवनप्रवाहो भवतीति सर्वमयि संधाय विशालदत्तः प्रथमत एव तत्सर्वमिदधाति स्म धन्या क्येमिति । विभर्मेहादेवस्य शार्णवं शठम्य भावः वचना तदनुकूलं वचने वा वो युक्तानव्यात् आयता । अब रथणे ज्ञाशिर्लिङ्गं हृष्टं । वचनादि निष्प्रतियोगिका न भवति । किं च । महतो नीचवचनेऽपि न महस्यं । तथा च । स्वसदृशे स्वाधिके वा सा शोभनेति भगवत्येव तप्रतियोगिनो दर्शयितुमहेति । तदर्थेशारीरत्वादिति तामाह देव्या इति देव्या हत्(र. हुते) इत्येन प्रकारेण सुरसरितौ गङ्गा निहोतुं तिरोपातुं गोमुँ वा इज्जोरिज्जतः । यद्वा देव्या इति पञ्चमो देवीत इत्यर्थः । यद्यपि भगवान् स्वतन्त्रो निर्देषश्च तस्यतः परस्त्रीविमुखो भगवीरथदीर्घतपसा लोकानुग्रहकामाय च भगवतौ शिरसा चभार तथायि तस्यतः शुद्धम्यापि यशाक्षाविषयाकारस्य तादृशाचरणेऽपि दुराचार इति परेष्यो भेतव्यमिति शिक्षयत्तिव भगवत्यामयि संकोपने दर्शितवानियाह क्येयं धन्येति वाक्यवाक्यकदेशो यमलवः(?) । सतो भगवत्या वाक्यं प्रश्नमुक्तरं च भगवतः[!] इयं धन्या का तत्र शिरसि स्थिताऽस्तीत्यथाहार्थं । इयमपूर्वनारो या भगवतः शिरसि स्थिता ईदृशं सौभाग्यं न कापि धन्या अपि नार्था दृष्टपूर्वं श्रुतपूर्वं वा । स्थवा धन्यापदं सोपहासपरं अधन्यत्वर्थः । अस्या चयं दुराचारो यद्यगवतः शिरसि स्थितिः । ईदृशोऽर्तक्रमे नार्था चनुचिता भर्तुरेव शिरसि स्थितिः । यद्वा भगवती परमसुभगापि स्वामिनि दुराचारनेन शङ्खेऽपि कार्यमिदमनार्थमिति उल्लोऽचगमयति स्म न करदतः । प्रभो दोषोऽयो द्वारे स्फुटीकर्त्तैष्ये भृत्यम्यानभिकारात् । यद्वा सर्वमेव धनाधीनमिति योषिदपि धनवतीति परमेश्वरेणापि शिरसि भ्रिय इत्युपदेशः । स्थवा स्त्रीसहप-

संपर्यायोऽप्य धन्याग्रस्यः । धन्या योषित् प्रलोभिकैति कोवदशीनात् । भगवतो इष्टोर्य लैड्याना नवि निष्ठितदोषा वा वा पृच्छति । तादृशमुक्तरं करवाति यत्प्रवापि चर्वे वोषकविवाशयेन मुग्धमपि निष्ठितमेवोक्तं कृतं । शङ्खिकलेति । चतु एव चर्वेऽप्य प्रतीयते । शशिनः कला शङ्खिकलानामौति काचित् । चतु द्वितीयमर्यं पुरस्कृतं पुनर्मेगवतो पृच्छति । अस्या इत्यत्र किनु नाम । ०

Act I. ends fol. 27b इति नहोपाध्यायोऽप्यहेष्टव्यायामी मुद्रादीपिकायां प्रथमोऽप्यः ॥ II., fol. 41a; III., fol. 59b; IV., fol. 70b; V., fol. 87a; VI. fol. 99a.

It ends :

अनुई नुई वा वचनरचने हाटकमते
इयाः चेष्ट चहो युधननमये युक्त इह हि ।

अयं नुई कामे परमपिकमन्त्रं भगवते
सदोपयागेन प्रकटनमलंकारविधिपु ॥

सापूनामप्यसापोहृचितपदिपौ दवानामाद्धाने(०नो)

नीमा देव्या भवच्याः(०ना) परिगतदृश्यः सर्वकर्त्तिकदृश्याः ।
कास्प्यादहृषेता निजहितपरताहानिमामुच्चितात्रोऽ(१)

ओमान्देवो महेशः प्रभवतु कृतिनामहमिहेचिराय ॥
देशे ओतोरेमुक्तो स [मु]चित्तमतिश्चक्षयागिरुलाद्यः
ओवामस्तमुतो युवयविनयमयस्तत्र(०स्तत्र)विदः कर्त्तीष्टः ।
तत्पुत्रः स्त्यात्कोतिः कविगरणितः ओमादिवधिरेः
ओदेवतस्तमुतो यमदुचित्त[त]नयः पदितो राजशीला ॥
सिद्धेभरतस्तनयो इष्टो यमदुचित्तर्गें गणितप्रतिहः ।
तत्पुत्रुरानवशिरा गुह्यो यमेभरः सदयमार्गेवो ॥
तेनेयं रचितोचैर्यमामुद्गात्यनाटके टीका ।

इति नहोपाध्यायोऽप्यहेष्टव्यायामी सप्तमोऽप्यः ॥ स्थानः
पृथ्यो पृथुतरपशा दुर्लभो नाम विषः ॥

Whilst various readings are mentioned pretty frequently, no other commentator has been found referred to, the only authorities quoted (besides a *Purāṇa* and several *Kośas*) being *Nayalocana* [सन्ध्यादयो गुला उपायात् भेदादयः । स्थवा । मन्त्रसंगोपने दाने चरस्य परिपृत्तैः । सन्ध्यामुद्दीन(!) राजामुपायः परिकोतितः ॥] fol. 9b, and *Nāṭakadarpaṇa* [कन्तुकोतिः । चन्तःपुरचरो यृद्वो विप्रो गुणगतान्वितः । भैवित कार्यकुलः कचुकोत्यभिधीयते ॥]

[H. T. COLEBROOKE.]

4171.

1835. Foll. 43; size 12½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing, on European paper (watermark 1809); eleven lines in a page.

Venīsamhāra, a drama, in six acts, by *Bhaṭṭa Nārāyaṇa*, surnamed *Mṛigarājalakṣman* (and *Nirvāṇa-Nārāyaṇa*).

This is the MS. A on which J. Grill's edition (Leipzig 1871) is chiefly based. The work has also been repeatedly printed in India (cf. Grill, introd., p. xxvii.), especially by Tārānātha Tarkavācaspati (3rd ed. 1886), N. B. Godabole (Poona 1895), and K. P. Paraba (Bombay 1898). It has also been translated into English, by S. M. Tagore (Calc. 1880).

[DR. JOHN TAYLOR.]

4172.

1316a. Foll. 44; size 12½ in. by 4¾ in.; modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Venīsamhāra.

A very incorrect MS. (old no. 1290) collated by Lenz, whose notes were made use of by Grill for his edition (cf. his introd., p. xxviii., MS. L.).

Colophon : मुगराजलस्मनारायणभट्टविरचितं वेणीमं-
हारं नाम नाटकं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4173.

1503b. Foll. 30; size 11¾ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, in the latter part of the 18th century; thirteen lines in a page.

Venīsamhāra-tīkā, by *Jagaddhara*, son of *Ratnadhara* and *Damayantikā*.

It begins :

कंठस्याहिमणीविष्णुपिततनूराजज्ञापञ्चवो
हृष्णमौलिमुधाकरेककुमुमस्तर्पञ्चशाखश्रयः ।
स्यासामे? (स्याणोमे?) फलदस्तु नियमधिकं गौरीमुखेदुद्रवन्-
पीयृष्टद्रवपानदोहदवशात् कल्पद्रुमत्वं वहन् ॥ १ ॥
गुरुपदेशमासाद्य विभाव्य निपुणं हदा ।
ओजगद्वरथोरेण टिप्पणो क्रियते युभा ॥ २ ॥
इह ताविविर्बिंश्च प्रारिष्ठतसिद्धिमनुवृथ कविः स्वेष्टेवता-
क्रौतैनरूपमंगलं नादीमुखेनाह नियमद्वैरिति०

It ends :

यदि भवति मदीयग्रंथमध्ये प्रसादः (प्रसादः)
क्वचिदपि समहिस्ता? (मम हस्तः) जोधनीयो महङ्गः ।
स्वलूति गमनकारो प्रायशो नात्र चित्रं
भवति च गुरुहस्तालंबनोऽपि प्रकारः ॥
जस्त यं रत्नपरो गुणीशो नानागुणाद्या दसयंतिकापि ।
जगद्वरं तस्य कृतौ व्यरंसीत् षष्ठो अर्थंको वरटिप्पने इत्र ॥
इति महामहोपाध्यायभौपिकारिश्रीजगद्वरकृतौ वेणीसंहार-
टीकायां षष्ठोऽकः समाप्तः ॥

For other MSS. of this commentary see Weber, Cat. Berl., no. 554; Aufrecht, Cat. Bodl., no. 309. Cf. also Grill, *Venīsamhāra*, introd., p. xxxvi.

[H. T. COLEBROOKE.]

4174.

1605a. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Ushārāgodayā nāṭikā, a drama, in 4 acts, by *Rudracandra Deva*, or *Rudraderā*; founded on the love-story of *Ushā*, daughter of the *daitya* *Buñā*, and *Aniruddha*, grandson of *Krishṇa*, as related in *Harivamśa*, adhy. 176 seqq. Rather incorrect.

It begins :

प्रणयकलहकोपात्याटलिष्ठि प्रजाते
मुखशशिनि परार्थे पाङ्गुरन्ते च सद्यः ।
प्रकटितनिजदेहडंडसोमाविभेदं
वपुरथ शिवयोस्तद्वृत्ये तावदास्ती (शश्वदास्ती R.M.) ॥

नाईते सूचधारः । अलमतिप्रसुतेन(०सुतेन) । नेपथ्या-
भिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

उपमृत्य नटी । इयन्हि आणबेदु अज्ञातप्तो ॥

सूचधारः । आर्ये उषारागोदया नाम नाटिका नाटिय-
तयास्ति । तस्यरस्ते नेपथ्यग्रहणाय यावदेषो इहसपि दशावधाना
अपि सामाजिका इत्यर्थ्ये ॥

नटी । जं अज्ञातन्त्रो आणबेदिति निष्कान्ता ॥

सूचधारः । सर्वतो अवलोक्य । भगवद्गुणानुरागादतिनवर्णं-
प्रसंगाच्च परिभावयन्तविहिताः कृतिमेता रुद्रदेवम् ॥०

Cf. Raj. Mitra, Notices, i., p. 64; iii., p. 192
(with analysis).

It ends : नारदः ॥ परम्परामप्राप्तिया(०प्त्या) च किमतः
परमर्थनीये । तथापीदमस्तु भरतवाचा ।

पृथ्वी समस्तरसमाप्तवती सदास्तु

यंतु श्ये रिपुगणाः किल सज्जनानां ।

लक्ष्मीविलासमनुलूलं लभता हि(०तोहि or ०ताङ्गि) लोकः
काव्यप्रवंभरचनाचतुरो जनोऽस्तु ॥

इति निष्कान्ताः सर्वे ॥ चतुर्थोऽङ्कः ॥ इति श्रीप्रतापनाराय-
णश्रीरुद्रवंद्रदेवविरचिता उषारागोदयनामनाटिका समाप्ता ॥०

In the other two MSS. above referred to
the author is styled श्रीकूर्मिगिरिधरेश्वरश्रीमत्प्रतापचा-
रितारितमोभास्करश्रीमद्भुद्रचन्द्रदेवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4175.

1627c. Foll. 39; size 8½ in. by 3½ in.;
legibly written, in Devanāgarī, in 1800 A.D.;
10–12 lines in a page.

Kāmsavadha, a play, in seven acts—on the
destruction of *Kāmsa*, king of Mathurā—com-
posed, by Śesha Kṛishṇa, son of *Nṛsiṁha*, at
the instance of *Giridhārin*, surnamed *Govardha-
nadhārin*, son of (*Akbar's* minister) *Raijan
Todaramalla*. [A.]

It begins :

प्रारंभः शुभकर्मणस्तिभुवनज्ञेशाभिचारागमः

कानाकर्षणकर्मकर्षणविभिः कामाङ्गितीयश्रुतिः ।

हुकारो मदनस्य निर्वृतिवधूमनीरसिंजाव्यनिः

थ्रेयःसंपदमातनोतु भवतः कंसारिवशीरवः ॥१॥०

सूचधारः ॥ आर्ये जयमेव तावदकिलवलाइवेदपमहामटः
(०मंडपउपमहामटः B) । शृदिष्पतिप्रलयनाटिकामुचधारः ।
मृतामा विष्वासांघी भगवानिदुषेवतः । गायादपवरिचौ-
पर्याप्तान्यसाकाञ्जुरुंपरो गोवदुषापारिराज्ञः ॥

नटी ॥ को उष इसो गोवदुषापारोति भक्तिम् ॥
सूचधारः ॥ तदाकस्यैतां ॥०

तस्यास्ति तेऽनकुलमलमुडनम्य

श्रीतोडर(A B)वितिपतेस्तनयो नवः ।

नानाकलाकुलगृहे स विद्यग्नोहीन्

एवोऽधितिष्ठति गृहमीरिधारिनावा ॥१३॥

तेन आहं सबहुमानमाहूय समाजेनादिष्ठो इस्मि ॥०

पृथ्वीमंडलमीलिमंडनविदिः श्रीमद्विहासमनः

कृत्वा कृष्णकविः कृत्वलवज्ञादस्मानु यस्यविषय ।

नाटयं कंसवधाभिप्राप्तमधुना तस्य प्रयोगोऽप्तम्

विड्राजसमाजमानसमहानंदाय विदावहे ॥१५॥०

It ends : अपि च । साहित्यामृतः० कृष्णानुगाः ॥ इति
निष्कोताः सर्वे ॥ सप्तमोक्तः ॥

सानंदाभिप्राप्तस्तराज्ञिनवनामाज्ञः श्रवे लंविते १७२२

वैशालाभिप्राप्तमासि शंकरतिथी धारामुते वासरे ।

नाटयं कंसवधे समाप्तिमग्नमृद्ध्वादिदं एडितेन

तैलाभःशिष्ठिलप्रवंधनभयाद्वस्य बहायामतः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4176.

1859. Foll. 45; size 11½ in. by 5½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines
in a page.

Kānsavadha, by Kṛishṇa Pañḍita. [B.]

The first few leaves contain marginal
glosses such as the following one on the
opening *śloka*: सिन्जयेव मिष्टे धनिपदमर्योहरे संक्रान्ति-
तयाच्च भंजुलातिशयं गमयति । धन चचके भृष्ट इति धारोः ।
निरतिशयानंदः ॥

The Saṃskrit *chāyā* (not given in MS. A)
is here given immediately after each of the
(comparatively rare) *Prākrīt* passages.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4177.

141b. Foll. 71; size 14 in. by 4½ in.; good, modern Bengālī handwriting; eight lines in a page.

Vidagdhamādhava nūtaka, a play, in seven acts, illustrative of *Kṛiṣṇa's* life and amours in *Vṛindāvana*; ascribed to *Rūpagosvāmin*.

The author's name, however, is not mentioned either in this or in the next MS.

It begins : सुधानी चान्दोणामपि मधुरिमोन्माददमनो०
Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 305; H. H. Wilson, Hindu Theatre, ii., p. 393; Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 172 (where the work is ascribed to 'one of the followers of Caitanya of Nuddea.'

The work has been published (under *Rūpa's* name), with a commentary (including the Saṃskrit version of *Prākṛit* passages) and a Bengālī translation, by Rāmanārāyaṇa Vidyāratna, Mürshidabad (Bahrampur) 1880.

The MS. ends : कृष्णः । स्त्रिया । भगवति तथामु । तदेहि गोदोहावसरे मासपेक्ष्य चिन्तयिष्यन्ती पितरावविलभ्वं गोकुलं प्रविश्य नन्द्याम इति निष्क्रान्तः ॥ इति निष्क्रान्तः सर्वे ॥

इति गौरीतीर्थेविहारो नाम सप्तमोऽङ्कः ॥ सप्तममिदं विद्यथमाखं नाम नाटकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

4178.

2353d. Foll. 78 (of which are wanting foll. 2–6, 73); size 10½ in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, by two or three different hands, about 1650 A.D.; eleven, sometimes ten, lines—the first leaf, apparently somewhat older than the rest, eight lines—in a page.

Vidagdhamādhava.

The last two leaves have somewhat suffered from insects.

Fol. 1a has the note : असहितामते विभागे ।

[GAIKAWAR.]

4179.

141a. Foll. 81; size 14 in. by 4½ in.; fairly good Bengālī writing of 1807 A.D.; eight lines in a page.

Lalitamādhava, another play, in ten acts, on the same subject, likewise ascribed to *Rūpagosvāmin*, but without his name being mentioned in this MS.

Cf. H. H. Wilson, As. Res., xvi., 120 (Sel. Works, i., p. 167).

It begins :

सुररिपुसुदृशामुरोजकोकान् मुखकमलानि च खेदयत्त्वतः । चिरमखिलसुहृच्छोरनन्दी दिशतु मुकुन्दयशःशशी मुद्रं चः ॥ चपि च ।

अष्टौ प्रोक्ष्य दिग्हनाधनरसैः पत्राङ्गुराणी श्रिया
कुर्वन्मञ्जुलताभरस्य च सदारामाचलीमण्डने ।
यः पोने हृदि भानुजामगुलभां चन्द्राकृतिं चोज्जवलौ
रुच्यानः क्रमते तत्र मुदिरं कृष्णं नमस्कुर्महे ॥
नान्यने सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समनादचलोक्य ।
हन भोः सन्ततवृन्दाटवीनिकुञ्जवेदिकानिवासदीक्षारसङ्गस्य
स्फुरदुहणपुण्डरीकमण्डलीमण्डितब्रह्मकुण्डतोरोपानस्थलीमहा -
भौमिकस्य भगवतो गोपीश्वरतया प्रसिद्धस्य चन्द्रार्थैर्नौले
सप्राविभृतमादेशमासाद्य दोपावलौकौतुकारम्भे गोपथनाराध-
नाय श्रीराधाकुण्डरोधसि माधवमन्दिरस्य पुरतः संगतानि
वैष्णववृन्दानि सप्रवच्येन ललितमाधवनामा नाटकेनाहमु-
पस्यात् पर्युत्सुको इसि ॥ तदभीष्टदैवतमन्यर्थेयिष्य । ०

Act I., *sāyamutsava* (fol. 10b); II., *śāṅkhacūḍavadha* (fol. 18a); III., *unmattarādhika* (fol. 25b); IV., *rādhābhiseṣa* (fol. 33b); V., *candrāvalilābha* (fol. 41a); VI., *lalitopalabhi* (fol. 49b); VII., *navavṛindāvanasamgama* (fol. 56b); VIII., *navavṛindāvanavihāra* (fol. 63a); IX., *citradarśana* (fol. 71a); X., *pūrṇamanoratha* (fol. 81a).

It ends : इति निष्क्रान्तः सर्वे ॥ पूर्णमनोरथो नाम
दशमोऽङ्कः ॥

नाटके समुचितामपीच्छरः स्वैरमप्रकटयनुदात्तां ।
चत्र मन्यथमनोरथो हरिलीलया ललितभावमाययौ ॥

समाप्तमिदं लुलितमाधवास्यं नाटकमिति ॥
पूर्णं कलाचतुःषष्ठा लुब्धयैर्मूपणैरपि ।
भजनु श्रुतगान्धर्वे(orig. श्रित^०) घोरा लुलितमाधवं ॥

The text of this play was published by the same editor, with notes and a Bengālī translation, at Murshidābād, in 1880.

[H. T. COLEBROOKE.]

4180.

1668b. Foll. 32; size 9½ in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kumāravijaya, a drama, in 5 acts, on mythological events leading up to the victory of Kumāra over the daitya Tāraka; composed by a Marāṭha poet whose full name seems to be Caunḍājī Pant Ghanaśyāma, son of Mahādeva and Kāśī, grandson of Caunḍājī Bālājī, brother of Īśa and Śākambhari.

It begins :

नद्या हरन्हरकपर्दनुपोडवुजानि
द्यानि मातरि सह प्रमथैर्हसंस्या ।
द्याचकास्तु शिशुकेलिधरः स को जपि
विद्यावलीकुनुकनाटकसूत्रधारः ॥ १ ॥
किं च । मूर्को यस्त्वपया पयोजलनिधिस्थूलोमिंगर्वैश्वितर्ण^१
सर्वस्वासहनामुपैति सरसा सर्वंकमा साहिनर्ण ।
ज्ञायभोजभवो यया जयति सा देवौ विभक्ता सदा
भूमीमेडनर्पटिद्वरसनारंगस्थले ताडवं ॥ २ ॥
अथि च । नोलारक्षशिरोरुहं शशधरसोतस्त्रिनीशेखरं
ताटकोरगराजकुंडलधरं कालाष्टकुंडाकृति ।
लौलाकंकणशंस्वचूडवलयव्यालोठहस्तीबुजं
कौशेयद्विपर्वेभारि किमपि इङ्गे हृदि स्मदतां ॥ ३ ॥
नोद्यते सूत्रधारः । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । मारिषेतस्ताषत् ॥
प्रविश्य परिपार्श्वकः । भाव अ अम्हि (अम्हि) ॥
सू० । मारिष परिपदा मादरमाहूय नियुक्तो इसि ॥
पा० । कह विज ॥

¹ Read ^० गवोन्नति

सू० । सभाजनसभाजनसमुचिते किमपि हृष्टं निहत्याविति ॥
पा० । अ-पि तारिसे किं वि ॥
सू० । असि नाम कुमारविजयाभिधाने नाटके ॥
पा० । को शु त-स कहे ॥
सू० । अूयता समसनतो निरेदयानि ।
यस्येऽपि उपभक्तः पिता किल नहारेवः स काम्बोधवः
सापुः अर्यति मृदरो प्रियता प्रार्थनरो च स्वता ।
सप्ताहोऽपि लिपिप्रभुर्गुणनिधिष्ठौदानिषालानिषत् -
पीतो इवं पिभुरश्विशितिभित्तौदानिषतः किं ॥ ४ ॥
सू० । मारिष वाचको अप्यहं नालुवेव तस्य गुणगते उर्वदि तु
तथापि विचिदेव वर्णयानि । अूयता ॥
पा० । अवहितो मिह ॥
सू० । सर्वदप्रवहसु धारसहरीकालहोलाहु-
हंकारोलहरुक्षियाकरमहायाग्नुपकृत्येवः ।
हृतध्वानदिवाकरः किल नहाराहेकचृतामकिः
संतोषाय कुरुहुलाय च चन्द्रश्यामो विजेन्नोयते ॥ ५ ॥
संस्कृतमाकाशे । ज्ञायाः किं ब्रूप । सम्यगाह भवान् विज-
ज्ञायत इति । यदेव एव प्राकृते च निरीलै प्रगत्येत । अन्वे-
तु कवयः प्रकृतघोकरचनस्थले ।
प्रायः संस्कृतमात्रियेत्युक्ता धन्वा भवेत्यहो ॥ ६ ॥
इति विचिदेव । ज्ञाया राजाशेषरच्च प्रगत्येत । पुनः किं
ब्रूप । स सत्तु संस्कृतप्राकृतमात्रकवितर्य तु सर्वभावाकवितिरिति ।
संशिरःकर्त्तये । ज्ञायेपादा एव तरतमभावपरोक्षकविचक्षयाः ।
मारिषं प्रति । उक्ते च तेन कविना प्रवैष्टप्रारंभसमये ।
यस्तेतत्त्वविधो पुराणकवयः शक्ता न निष्ठा गिरो
यं ब्रह्म प्रथयति शङ्करपदं देवो य इवाहैति ।
यज्ञामाय्यमृतापेणैकरसिकं ते नाटकेकावलै-
मध्ये नायकायम्यहं तदिह को भन्नो नद्यो ननः ॥ ७ ॥
सू० । सहेदं चितो नाटयिता सानेदं । अलनिह वहता
विचारेण ।
क्लेषण परिणेष्यानि पुचिकां विचवर्तेतः ।
गिरोणा सार्वभीममय ऋच्यामानिष ऋच्यकरः ॥ ८ ॥
नेष० । हा देवि कवये चैलोक्यननन्यास्तापि तादुभ्ये दजा
संवृत्ता ॥
सू० । ज्ञाकर्त्तये । कह भोः कह पितुरवह्या विजानायो
पतितो सतीदेवो विद्याय दूयमानमानसम्य धृगिरिट्टे-
मिकामादाय मम धाता कनोयानित इवभित्तौते
तदनेतरकरणोयाय गजावः ॥ इति निष्क्रान्ती ॥
प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति भृंगिरिदिः ॥ हा देवीत्वादि पुरोक्तं पठन्
 पुरतो ज्वलोक्य । ज्ये माणिभद्रः समायाति ॥
 ततः प्रविशति माणिभद्रः ।
 मा० । उपमृत्यु । सखे किं स्त्रियमान इव दृश्यसे ॥
 भृंगिः । किं न विदिते देवीगतं वृत्तं ॥
 माणिः । सभयं । सखे कथयते किं तत् ॥
 भृंगिः । निष्प्रस्य नखायैर्बाष्पकणान्विकरन् । हंत निवेद-
     यामि मंदभाग्यः । अूष्टां ॥
 मा० । चावहितोऽस्मि ॥
 भृंगिः । दक्षप्रजापतिना महासत्रमारभं द्रुते व्रजामीति देवी
     ननाथ नाथं ॥
 मा० । हु ततः२ ॥
 भृंगिः । ततो न मामाहतवानाहतसकलदेवतोऽपि ते पिता तम्मा
     गाः परिभावपितुमात्मानिनिति बहुधाभिदधी देवः ॥
 मा० । ततः२ ॥
 भृंगिः । तत्क्षणं पितृसुखमजानतो भवतो ननु सदृशं खलु गम-
     ननिपेधनमिति विषोदतीं गच्छ गच्छेति रूपाभाषत ॥
 मा० । अहो दद्याः पितरि गरीयसी भक्तिः । ततः२ ॥
 भृंगिः । ततश्च तत्र गत एव मखपदे किमाहृतेव सत्वरमागता-
     सीति पित्रा विप्रकृता नायवाक्यं च विचिंतयतो देवी
     सज्जोक्तं तस्मिन्नेत्रं कुण्डे ।
 मा० । अलभलमतः परमभिधानेन । देवेन विदिता किं कृतं ॥
 भृंगिः । शोकाधेन देवेन कपदमधः संतात्य निर्मितो वीरभद्रो
     मखपदं च प्रेपितः ॥
 मा० । सभयं । यद्वैरभद्र एव गतस्तम्भलयकालं एव समु-
     पस्थित इति मन्ये । सखे ऊनु खलु प्रस्थितोऽसि ॥
 भृंगिः । शोकाभारलशूकरणाय देवसंनिधिं परिहय त्वामेव विचे-
     तुमागतः ॥
 मा० । विलोक्य । ज्ये देव इत एवाभिवर्तते । य एषः
     शैलादिक्कंठविनिवेशितवामवाहुश्
     चंडीशपाणिनिहितेतरबाहुदंडः ।
     चारोन वेत्रकलितेन निवेदिताधा
     संलक्ष्यते प्रतिकलं दयनीयवेषः ॥ ८ ॥
 तदेहि विविक्ष्यलं गच्छावः । इति रिक्षातौ ॥
 शुद्धविष्कंभः ॥ ततः प्रविशति यथानिदिः परमेष्वरः ।
 परः । सविमर्शः ।
 मा गच्छेति पुरा मया निगदिते रोषाकुलाभृत्यिया
     नियाहीति समीरिते प्रणयतः साकृतमालोकयत् ।
 आस्तामेतदिदं विचित्रमप्तुः कर्तुं शितौ या पदं
     वाला सैव सखीश्च वाहनमनाकास्त्राशु यत्रियैयौ ॥ ९ ॥

क्षणं स्पृत्वा ।

धिगिंद्रं धिगिवष्णुं धिगिपि धनदं धिक् छत्रधृति

पतंस्या यज्ञस्या शिखिनि भृशमौदास्यमभजन् ।

तदास्तां भट्टपस्तिपुरदहनैवधितवलो

मयासौ सप्तार्चिः कथमित्र सतीं तो निरदहत् ॥ १० ॥

In consequence of Śiva's resentment and withdrawal from active interest in celestial affairs, caused by the loss of his beloved wife, the power of the *Daityas* increases and threatens to overwhelm the rule of the gods, when an oracle uttered by *Bṛihaspati* holds out hopes of the final victory of the gods in the event of a girl being born to *Himavat* from *Menā*. A daughter, *Gaurī*, accordingly makes her appearance in heaven, and attracts *Paramesvara*'s attention. Mutual love leads to matrimonial alliance, from which *Kumāra* springs, who, in consequence of his heroic achievements, is eventually proclaimed leader of the heavenly armies.

It ends : देवः । सोऽन्नासै । देवि किमतः परमपि प्रिय-
 मस्ति । तथापीदमस्तु भरतवाक्यं ।

सापद्मासनमापतंगमविलाः सप्ता लभतां सुखं
 विद्वांसोऽपि भवतु सत्कविगिरां गुंफे गुणयाहिणः ।
 बाढव्यं भुवि जायतामपि सदा पद्मनिष्ठारतं
 साधुनामधिमानसारणिपरं ज्योतिः परिस्पन्दतां ॥ १५ ॥

इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥ पंचमोक्तः ॥ संपूर्णमिदं कुमारवि-
 जयाभिधानं नाटकं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4181.

584d. Foll. 14; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; excellent Devanāgarī writing of about 1500 A.D.; nine lines in a page.

Bhojasaccarita, or *Bhojarājasaccarita*, an encomiastic play, in two acts, composed, entirely in Sanskrit, by *Vedāntavāgīśa Bhaṭṭācārya*, pupil of *Nārāyaṇa munīndra* of Benares.

Bhojarāja, in praise of whose virtues the work was composed, is described as the ruler of Vṛindāvati, a locality including Vārāṇasi (fol. 9a), Haridvāra or Muktidvāra, the former abode of *Vedaghosha rishi* (fol. 11a,b), and Mathurā (fol. 12b). He was the son of *Sūrijana* (also called *Sūrajana*, *Surajana*), who reigned before him, and his first wife *Kamalā*; and his claim to distinction rests on his piety as a *Vaishnava*, and various other virtues, which are declaimed by two sets of interlocutors in each act.

It begins :

ओमचक्रधरः सती सुरतर्जनीयादयं सर्वदा
सौभाग्याचारधि भूमिदेवतिलको गोपालव्यासात्मभूः ।
संख्याचत्परितो [अ]सती मदहरः संतापहारी नृणा
ओमद्वोजमहीपतेरुदयदो धर्मो वपुभानिव ॥ १ ॥
यद्वाख्याममलं जनस्य सुखदं पौयूषमास्ते प्रियं
यद्वाले हृचिरा शुभाक्षरतत्त्विद्वा विचित्रा कृता ।
यत्पाणी कमले द्विजार्पणजलैरादें सति ओमति
याच्याकृद्वरावली मदवती सोऽयं कृती चक्रभृत ॥ २ ॥

नाईते सूत्रधारः ॥ अलमतिविस्तरेण । इदानीं सलु चतुर्दश-
भुवनाधीशेन सकलफलदायिना निर्सीमुदरेण सर्वोत्तम्यामिणा
ओमता ओकृष्णेन लीलाविग्रहधारिणेति प्रेरितो अस्मि ॥ यत्त-
वत् सूरिजननंदनस्य भोजस्तो भोजस्य वृद्धावत्परीशस्य रासः
सञ्चरितं सम्युक्ते सञ्चरितेषु सम्यगभिनीयं संदर्शयेति ॥ आशासु
नयनसुम्बोत्य सहवें । अहो परमचतुरा अस्मदभिनयं वीक्षितुं
निर्मेत्सराः सम्याः संप्राप्ता एव ॥
प्रविश्य नटः ॥ अत्रागतानां सम्यानां कः स्वार्थः । अस्मन्महिम-
वृद्धिरेव । तथा हि ।

महिमानं परस्पैव कर्तुमिक्ञंत आदुताः ।
निर्मेत्सराः शुभाचाराः सम्या याति सभीगणं ॥

सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । विवक्षितमेव कथ्यता ॥
नटः सोत्साहं ॥ इदमेव विवक्षितं यदावाभ्यां सम्यानुरंजने कर्तव्यं
तत् केन सोत्वनेति ॥

सूत्रधारः । कच्चित् जानासि किं । शृणु । इदानीं वेदोत्तवा-
गीशभट्टाचार्येण निवधो रचितो अस्मि ॥

नटः । स किं साधनं ॥

सूत्रधारः । कः संशयः ॥

नटः सहै ॥ कच्चित्ताम किंनामायं निवधः ॥
सूत्रधारः । ओमद्वोजमहीपतेनामायं ॥
नटः सविस्मयं ॥ अये इतिविष्ठपरचनकारसं वेदोत्तवागोऽग्नभट्टा-
चार्येष्य किं विमलं इति ॥

सूत्रधारः । कः संशयः । तथा हि ।

शीत्यादिसंदर्भेषुपेत्य पुस्ते: पुराकृतेदीनदद्य गुह्यं च: ।
नारायणं ब्रह्मविदं मुर्नोद्धृं संसेच्य भातीह परामविदः ॥
कदापि केनापि कलिः कृतो नो पीडितमानेन सर्वं तुपेतु ।
संपश्यता सर्वेननेतु संते पीडितर्व येन तुपेत तो व्य ॥
नटः सविस्मयं ॥ अस्य वेदोत्तवागोऽग्नभट्टाचार्येष्य ब्रह्मविद्मुर्नोद्धृं:
किं नारायणो गुहः ॥

सूत्रधारः: सानंदे ॥ अये न जानासि किं । शृणु । वाराणस्य
गृहीतलीलावतारो नारायणो मुर्नोद्धृः ॥

नटः । भक्तिभावितो नारायणो पुरः पश्यविदं सानंदे ॥ किंप्र-
योजनो वाराणस्य गृहीतलीलावतारो नारायणः ॥
सूत्रधारः । तमेव नारायणं भायन् सप्रसादे ॥ किंप्र-
जानासि नारायणलीलावतारप्रयोजने । नृद्विति प्रयो-
जने । तथा हि ।

काले कली गतरणे कृपयत्वये च
कूरं तपश्चरति तत्पविदो मुर्नोद्धान् ।
रक्षस्त्रुशंसकृतिभिर्बुर्धिर्विष्पदो
गोहपिणीविष्व द्रुती परमात्मविद्वा ॥

नटः । नेपथ्यमिमुखमवलोक्य ॥ भो रंगाचार्येष्य कवेः साकाशा-
रायणो गुहः स वाणीशो यस्य रात्रो भोजस्य निवधं
कुरुते स भोजनृपतिः कमनोयकीर्तिरेव ॥

सूत्रधारः । सानंदं सम्यवदनाम्यवलोक्यन् ॥ अये नटवर किं
नावगच्छसि राजालंकार एव भोजराज इति । तथा हि ।
वृद्धावतीशो जगति प्रसिद्धः शीर्येण दानेन जनावनेन ।
यशोनिधिः सूरजनो महोद्दृस्तदाम्बजो राजति भोजराजः ॥

नटः ॥ अये भोजराजस्य सूक्ष्मे सञ्चरिते नीत्युपते दुष्प्रेषे किं
विदितं ॥

सूत्रधारः । साभिमानं ॥ नटवर प्रजापालनादि वृद्धावत्परो-
शस्य भोजराजस्य सम्यग्ज्ञातमेव । तथा हि ।

तथा प्रजाः पालयतोह भोजो यथा प्रजाः पूर्वतने स्मरेति ।
भोज महोद्दृं सलु चौरभीतोः सवीर्येतो भर्मेतिः कृपालुः ॥

नटः । प्रपुज्जनयन लेद्वौदिशमवलोक्य ॥ अये वृद्धावत्परोऽस्य
साक्षोत्तिमुद्वायतो धुस्तोकिलाविषेत्तो । तदस्मास्त्वाना-
दपर्तेवामावाभ्यामिति वरं । यतः ।

स्वस्मात्समागच्छति सभ्यमुख्ये स्पातुं न शक्यं खलु चोधपूर्णे ।
पूर्वे सभा संगतिनाथिके अपि जनेन मानाधिकमसरेण ॥

इति निष्क्रीतौ तौ ॥ प्रस्तावना ॥ ततः प्रविशति वाणी-
पतिः । नयनानन्दश्च ॥

वाणीपतिः । अये नयनानन्द । इति सानन्दं संबोध्य ।

तो वाणीं करवाणि वाणिलितो भोजस्य राजो गुणा
वर्णेते सुधया समा मधुरया यस्मीं प्रिया भूमजो ।
इत्येवं ननु भारती कृतनतिः संप्रार्थिता भूरिशः
प्रादाङ्गांचितमस्तु ते वरममुं मातेव वागदेवता ॥

तथा हि ।

भोजसंगरमवेष्य प्रनिनो भीमदेवसदृशस्य वेपते ।
सायकै रिपुतनौ प्रवर्षतो मानसं प्रविसमं मुद्देशः ॥०

After these two 'vandivarau' have made their exit (fol. 5a), the dialogue is carried on to the end of the first act by three *Vaishnavas*—*Karuṇākara*, *Bhūrilābha*, and *Rāmadāsa*.

Act II. begins (fol. 8a): ततो भिन्नदेशस्थितौ निसर्गसुदरो उर्विदलोचनश्च डिनवरौ प्रविशतः ॥

निसर्गसुदरस्तावत् । उर्विदलोचनं कुतः स्यानात्समागतो
भवान् तस्यात् सुन्त्वे । यथा ।

सूर्यविंशं विनियोतमिंद्राशायाः प्रगे डिजाः ।
दृष्टा सुवैति तमिद्रोऽहमाद्रिश्चरस्तुति ॥०

After these two worthies have taken their departure (fol. 12b), the conversation is taken up and carried on to the end by *Cārumitra* and *Kirtivarman*.

It ends: इति तौ निष्क्रीतौ ।

श्रीमच्चक्रपरव्यासप्रसन्तुक्षलोचनः ।
वृद्धावतीशभोजो अयं जीयात्सूरिननामनः ॥

इति श्रीमत्तारायणसरसतीसंपूर्ण्यचरणकमलयुगलवेदतवा-
गीशभट्टाचार्यकृतौ धर्माध्यक्षव्यासश्रीगोपालनन्दनव्यासश्रीचक्र-
धरालंकृतवृद्धावत्यधीश[सुरजननन्दनवृद्धावत्यधीशश्रीभोजराज-
सचरितनामि श्रीनाटके डितीयोक्तः] ॥

From सुर० this has been supplied by a later scrawling hand; but the first act has the same colophon.

[H. T. COLEBROOKE.]

4182.

117a. Foll. 30; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing, of about 1800 A.D.; thirteen lines in a page.

Dharmavijaya nāṭaka, an allegorical play, in 5 acts, composed—for the purpose of demonstrating the spiritual advantages of a life regulated by religious ordinances—by Śukla *Bhūdeva*, or *Bhūdeva Miśra*.

It begins: प्रकटितनिजरूपः षोडशारामिरामे०

See A. Weber, Berlin Cat., no. 1561; Raj. Mitra, Notices, i., p. 37.

The work has been published in the *Grantha-rutnamālā*, iii. (Bombay 1889).

The MS. ends: विद्याः । तदेहि चत्स महैव तावत्सा-
प्यामः ॥ इति नाट्येन निष्क्रीताः सर्वे ॥ इति श्रीमच्चक्र-
भूदेवविरचिते धर्मविजयनामि नाटके नायकनन्दनो नाम पंच-
मोकः ॥ समाप्तमेव नाटकं ॥

After the colophon the edition adds 3 ślokas which evidently merely record the date of a MS. used by the editor, viz. :

जाननंदभिधवर्षे तथास्यैः संविते शके मात्रे ।

कृष्णनवम्बा पूर्णे नाटकमेतच धर्मविजयास्यम् ॥ १ ॥

लिखितं शंकरभिषजा वैनायकिना पुरे त्रिसंध्यास्ये । ०

This gives the late date Śaka 1776 (A.D. 1854). [H. T. COLEBROOKE.]

4183.

1860. Foll. 53; size 11½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; 9–14 lines in a page.

Bhūdeva's Dharmavijaya, with a commentary, entitled *Arthatāpikā*, by the poet's disciple, *Bhatta Bhavāniśāṅkara*.

The commentary begins :

श्रीभूदेवगुरुनामा सांवशंभुस्तृप्तिः ।

भवानोऽशंकरेणास्य क्रियते द्वैदीपिका ॥ १ ॥०

See A. Weber, Berlin Cat., no. 1561.

It ends :

ओमद्वयगुरुतो हाते भैश्रुतादिकं ।
इति हापितमस्माभिर्नवे नाम प्रकल्पितं ॥ [भूवतः :
अर्थः शब्दश्च सर्वोर्ध्यि जगामानो(?) निं or जडा)
यथोस्तथापि चक्राते नाटके दीपिकां च यत् ॥ १ ॥
सर्वथा व्यवहारस्य निषेद्धु नाहेता यतः ।
लोको धर्मस्य विजये दुद्धा धर्मे प्रवर्तते ॥ २ ॥
न प्रातिपदिकं किञ्चित् स्याद्योः प्रतिपादकं ।
तौ भूदेवभवानोशंकरास्यौ नामकीर्तनात् ॥ ३ ॥
असंवृद्धिमिमं लोकं कुर्वते हतकिल्वं ।
तौ ब्रह्मकूटस्यावौशोत्तरात्माहं तु जीवकः ॥ ४ ॥
इत्येवंचिच्छतुर्थेति संसराद्विभावति(!) ।
नवर्त्तेषुधीर्घन्दे शंभुनैतद्विभावित(थित W.) ॥ ५ ॥
मार्गीमस्तककृष्णायां पंचम्या पुस्तकं मुदा ॥ ६ ॥
इति ओमद्वयभवानोशंकरविरचितायां भैश्रुतियस्या-
यामर्थदीपिकास्यायां पंचमोऽकः ॥

Seeing that the Berlin MS. has the same date (Samv. 1869 = 1812 A.D.), one might feel inclined, with Weber, to take it to be the date of the composition of the commentary, were it not that Peterson, Rep. iv., no. 710, mentions a MS. of the work dated Samv. 1832.

[DR. JOHN TAYLOR.]

4184.

1183b. Foll. 30 ; size 13½ in. by 4½ in. ;
indifferent Bengali handwriting of 1805 A.D. ;
eight lines in a page.

Kuvalayavatī nāṭikā, a short play on the
love of *Mādhava* (*Krishna*) and *Kuvalayavatī* ;
by *Krishna Kaviśekhara*.

The MS. is rather incorrect, especially in
the *Prākṛit* passages.

It begins :

यः सूत्रेति(?) संचाति जगन्ति यं परिचरन्त्यश्च महासिद्धयो
येन स्वप्रपदे इर्विता दिविषदो यस्मै हरते चल्लि ।
यापुर्वैति विभर्ति भूर्वितपते सूर्योर्ध्यि विश्वं यतो
यस्मै तत्प्रभयावभाति रमते यस्मिंश्च तस्मै नमः ॥

नान्याश्च मृतधारः ॥ चलुमिहितरेत । जादिहो अस्मि चार-
वदा । चलि परिचितरचुकारभारतोत्तीर्थम् चौकुञ्जनातः
विशेष[र]स्य कृतिरभिनवा कुपलयवती नाम भाटिका ।
सा च रमणीयवत्ताकुपूर्वलेनासामिरत्त चौमुदीनहोत्तरे वता-
प्रयोगमयैश्यालोकवित्तवा । तत्त्वियतो नेपथ्यपरित्यह इहि ।
मवापि स्वाने भवानव एरितोत्तो हृदयस्य वासवनकुलभो इत्य-
कत्वसेनियातो गुणातिशयाना । तथा हि ।

चरितमिदवदाववैचित्र(?) चरितमिदनुदार०)

परिषदतोत्त गुणस्पृहावतीव ।

वयमपि मधुरप्रयोगरक्तः ।

कृतिरभिनवत्तरस्तितिः विचेष्ट ॥

नेपथ्याभिमुखम् । आर्ये इत्तत्तावत् ॥ प्रविश्य नटी । अस्मि
(? इच्छमि) आनवेतु जन्मो(!) ॥ मुद्द० । आर्ये कुपलयवतीदर्शे
नोत्तुका परिषद् । तद्यावदादिहो विष्णिकायाहकाय याचरणः ०
--- ॥ इति निष्कामी ॥ प्रसादना ॥

ततः प्रविश्यति माधवो मधुवरक्त ॥

माधवः । ललितपदेन परिक्षम्य तद्वै । तत्ते मधुवर चाल
सर्वतो विशेषितगुरुतोऽयं रमणीयभूयितो वनाभोगः । तथा हि ।
ये पृथृं परिणामपादुरुचयः शासावस्त्रे दुमाम
ते लालावसना हिमोभिननो¹ प्रापुः विषये पत्तये ।
नीहारद्युपितात्र या मधुवरेत्तातकल्पा लता
हूलो(? दृष्टे) कुन्दिनि कुट्टले प्रवयिता तामी परावधते ॥

This poor play, consisting of 4 acts, looks like an imitation of the first part of the *Śakuntalā*. The hero meets *Kuvalayavatī*, accompanied by her two friends, *Naramālikā* and *Campakamālikā* (afterwards joined by *Caturikā*), in *Vṛindāvana*, and falls in love with her ; but, in spite of every care to keep the liaison secret, *Rādhikā* (with her confidante *Ratnamāli*) becomes aware of it and takes offence. In the end, however, she condones the temporary aberration of her lover, and *Kuvalayavatī* and her friends are handed over to her as her handmaids ; and matrimonial harmony is thus once more restored in *Vṛindāvana*. It would almost seem as if the author, for want of inspiration, had been in haste to bring his piece to a conclusion.

¹ Read होमामभिननो or इत्ताम ०

On the margin of the last page, the play is called *Kuvalayaratnātikā*, both in Bengālī and Devanāgarī characters.

[H. T. COLEBROOKE.]

4185.

1713c. Foll. 15; size 9 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing, of 1744 A.D.; eleven lines in a page.

Narakadhvamsa, a dramatic entertainment, in one act, of the kind called *vyāyoga*, by *Dharma Sūri*, son of *Parvateśvara Sudhī*, who belonged to a Benares family distinguished for the proficiency of its members in philosophical studies.

The subject of the piece is the victory of *Krishṇa* over the *Asura Naraka* near Prāgjyo-tisha; *Purandara* and *Sacī*, with their followers, being introduced as witnesses of the fight, and their dialogue giving a vivid description of all its incidents.

The *Prākṛit* passages are throughout followed immediately by the Sanskrit version.

It begins :

कम्भूरीपरिदिग्मुधकम्लावस्थोजनुद्या भुवं
नोलाद्रेः शिखेरेषु नियकुतुकी देवारिरच्यात्स नः ।
प्रत्यंगभरणेषु दीप्तपुषः सेवासु देवाः स्फुटी
यस्याशेषसुरात्मता विद्धते चंद्रार्घचूडादयः ॥ १ ॥
नाईंते सृतधारः । सकौतुकं सर्वतो ऽवलोक्य । अहो प्रम-
दयति मम हृदयं प्राभातिकी लक्ष्मीः ।

शश्वीबर्त शशिनिशोरिव भाति लाक्षा-
तीबूलयोरिव रसैरुणाभलेषैः ।
हारैः प्रसूननिकरैरिव तारकैश्च
चूर्णैः पटीरशकलैरिव चंद्रिकाशैः ॥ २ ॥

अथि च ।

त्रासादासादिताशाविवरभुवि हरेष्पकारामराटौ
तद्योधः प्राप्तवाधा इव दिशि विहगा विद्रवंति ध्वनंतः ।
भृष्टाश्चित्ताः पताका इव सलिलधरा हारवत्तारकाश्च
प्रात्प्रालंबिविंबोऽपरस्मरभुवि च्छवच्छीतरोचीः ॥ ३ ॥

प्राचीमश्लोकम् ।

प्राकिक्ष्वरिश्वरशेखरतहणाहृष्टकिरणमंजरो तरणः ।
विद्धाति रथतुरंगमचूडारूणचारुचामरधाति ॥ ४ ॥
युनविलोक्य । उदितः खलु भगवान् भक्तनन्देयस्तरो
भास्तरः । नूनमयमधुना कामपि कामुकपरिपाटीमाटीकते ।
यदिदानीं

नीतद्यपः छ्वचिदधःकृतजोवनाया
रागान्वितलुहिनवाष्ममुचो नलिन्याः ।
लीनश्रियो विगलितालिगिरो विवस्तान्
पुणाति पादपतनेन युनः प्रहर्ष ॥ ५ ॥
वियडिलोक्य सार्श्वयं ।

इयामीत्तु मुरुपथवनी वासरेष्वातपेन
स्मृष्टा भावा निशि विरचितैदैहैर्ध्वात्पूर्णैः ।
सद्यस्ताराकुसुमरुचिरा भृदलेनास्य भानोः
संप्रत्येषा भवति फलिता पद्मविन्यस्तुभिष्ठ ॥ ६ ॥
तदेनमभितः फलप्राप्तये भगवंते भानुमत्तमुपतिष्ठे ।
नमस्तमःकर्दमदुदैमात्रुधि-
प्रनष्टेष्वासिलनंतुमंतरिति ।
प्रसारैमाणैः पदुदीर्घरश्विमभिर्
जगन्त्ययैमुद्धरते विवस्तो ॥ ७ ॥

इति सादरं प्रणवति । वियडिलोक्य सहर्षं ।

कालाभडिपपाकलः कतकज्ञोदः कठोराभसा
केकास्त्रयकुहुः कलानिधिमणः शीणोपलोहृष्टयै ।
कंसारे: प्रतिबोधिका कमलिनीकादंवयोः कुट्टनी
कालः कोऽपि करोति काशसुरभिः कामं मनःकौतुकं ॥ ८ ॥

अथि च ।

चापान् पुद्रेष्वृह्यान् कमलकुचलयोमुखमज्जीव्युरप्रान्
दीप्रांचोहृष्टमसप्तदमभुमदवहंभवाहृष्टेष्ट्रान् ।
निवापान् हंसयोधाश्चारकुसुमरजोवैजयंतीर्जयंती:
सज्जोकुर्वन् समंताङ्गदति शरदृतुर्जैवयाची स्मरस्य ॥ ९ ॥

अथि च ।

समच्छदस्तवकसंभृतसौरभाध-
पुष्पंभयप्रायमंथरगंधवाहाः ।
व्यातन्तते विमलशालिवनालिकेलि-
लोलहुंगयुवुंगवसंगलानि ॥ १० ॥

तदहं तावदाश्रिताभिमतफलप्रदायकस्य निखिलनिगमने-
णीमुक्तावली नायकस्य कमलामुखकमलदिननायकस्य भगवतो
जगन्नायकस्य शरलकालविहितोस्तवसमालोकनातिकौतुकान्
सकलकलाकलापकोविदान् पादिष्ठान् सत्त्वरमुपगम्य कमपि

रूपकदिशेपमभिनीय विज्ञानं सपलुगीकरिच्चामीति परिक्रम्या-
वलोक्य च । अयं खलु लवणजलनिधेष्ठोलकज्ञोलजालेन
कूले समुत्सारितो महेदुनीलमणिराशिरिव प्रकाशते नील-
सुंदरगिरिः । यदिदानेऽ-

चार्येषां द्रुतनराजिविराजमान-
पार्श्वेष्टुहिनपादुर्तुग्रृंगः ।
निर्यंदमानविततायत्हेमष्ट-
भाजडलक्ष्मुखताऽर्थ्येष्टियं तनोति ॥ ११ ॥
पार्श्वेतोऽग्नोक्तम सहर्वै । हंतास्मद्विष्टेष्ट भागधेयै । इह हि
जगत्पतेरस्य दयाद्रेष्टुतिभिः
कटाक्षविक्षानिरभिक्षणोक्षिते ।
मुशीतलज्जायवटीतिकस्यले
सुखोपविष्टाः स्वयमेव सज्जनाः ॥ १२ ॥

तदिह विलंबः अद्यसौतरायः । आयं इत्सत्तावत् ॥
प्रविश्य नटी । अय्य(!) इयस्मि । आये एषास्मि । किं
करणिज्ञमाणवेदु अय्यो । किं करणीयमाणापयत्वायैः ॥
मृ० । आयें किमन्यदस्ति करणीयमेतत्सामाजिकमनोरंजनात् ॥
नटी । अज्ज कहे करणिज्ञं सामाइज्ञहित्ताणुरंजनै । आये
कर्य करणीयं सामाजिकददयानुरंजनं ॥

मृ० । विष्टातेऽननि पर्वतेष्ट्रमुष्टीः श्रीवारणास्यन्ये
द्खाँ दशेनकारिणां सुमनसामेकात्म्यलोलाप्तिः ।
धर्माव्ययेन मनोविष्णु विरचितस्त्वनुना तादृशा(? शो)
आयोगो रसनैभितोऽस्ति नरकध्वंसभिषो नूतनः ॥ १३ ॥

तदभिनयेन सभासदः संतोषणीयाः ॥

नटी । कहे ज्ञाणाण(०णी) ज्ञाणिमेहरभिणज्जो रूपज्ञाहिणवो
स्तदायै महाप्यायै सकृदापद(?) सलाहाय॑) हविस्तदि ।
कथमस्माकमनितमात्रमणीयो रूपकाभिनयो स्तेषो
महात्मनो आशापदं भविष्यति ।

मृ० । महात्मान एव रमणीयगुणलेशवज्ञयापि परकृतिं आयते ।
तथाहि ।

दोषाकारोऽपि नित्यं सुधाकरत्वेन चंद्रमा लोके ।

स्थान्यतरो भवति बुधैर्नै तथा खलु पंकजनम्भिस्तु जड़ैः ॥ १४ ॥

नटी । अय्य चंद्रमि सुहात्तरचर्णं विज्ञ च्छायां रूपज्ञाहिण-
वि(?) रमणिज्जो को उणो ।
आये चंद्रे सुधाकरत्वमिवास्माकं रूपकाभिनये रमणीयः
को गुणः ।

मृ० । अस्ति खल्वत्राप्यमृतरसनियंदी सकलतमस्तोतपरिपूर्णयो
नरहरेनरकामुरनिवृण्णोदाहरणहपो गुणशिरोमणिः । इत्य-
मेवैतत् कविना स्वकाव्ये बालभागवतेष्ट्युदीर्घितः ।

विनिदिताः केन च ऐवजन्मना जडेन दोषोपहिता अवि व्याहः ।
ममोक्तयो विष्णुपदस्पृशो बुधे: बला इव यात्तानाः बलानिः ॥
[१५ ॥

नटी । निसगगशङ्काकाङ्क्षतपत्तविठाकाम खैदुइको पत्ताकाम
कहे मुहारसपहुराइ संकुचाइ ।

निसीवकात्कर्केशवपत्तविठाकाम । खैदुरेवंचनानि
कर्के मुधारसपहुराइ संकुचानि ।

मृ० । तर्केकर्कती गतापि नितरा वाग्वेष्टी वालवेद
माखुर्यै प्रकटोकरोति विविताकालेतु विं वाहुरै ।
पश्यायतकठोरतामुषगता योक्ते वयुतावलिः
विं नाविक्युहते नवामृतमर्त भासानिः प्रावृद्धिः ॥ १६ ॥

नटी । जुहमुत्तमज्जेष । युक्तमुक्तमायेष ॥

मृ० । आयें कुतो विलंबने(०ने) ।
भारापरतमस्तोत्रैः विवामाश्च झचोपते: ।
हरिः प्रसादवदेव नाट्ये त्वरयतीह नः ॥ १७ ॥

नेष्ट्ये । भौति विष्टवननामनिता भहीहि
देवेश मृच नगरों नगरोपभर्में स्ता ।
रक्षोपलेन सहसा सह सायकानी
हर्ष्य करोति नरवेन नरवैटवे ते ॥ १८ ॥

मृ० । सविमझी । नूनमये नरकामुरवामेन स्तपुरं परिविहीर्युं
पुरदरमाशासयतः कृष्णस्य वेदविभिनोत्तवतो ववामुत्तम्य
कलहंसकंपरस्यालापः अ॒यते । तदयमविलंबितमेव वव-
रोम्बुसो निर्गीविष्यति । पार्श्वो तो विलोक्य सहर्वै । अयहि
संके निधाय दयितामिह सयभासी
प्राप्ती पुरेव समरादिव बौरलस्तो ।

दोष्यन् रथे महति दाहकचोदिताच्च
पंचायुधीपरिकरः पुरतो अभ्युर्येति ॥ १९ ॥

तदावामनतरकर्णणोयाय सज्जनीभवावः ॥ इति निष्ठाती ॥

प्रस्तावना ॥ ततः प्रविजिति यथानिदितः कृष्णः ॥

कृ० । अयि दाहक प्राग्न्योत्तिव प्रति सत्त्वर चोदयामान ॥

दाहकः । आयुम्न् भया निष्ठितपूर्वमेव भवत्तिकीपितम-
त्तमुर्दरागमनात् ॥०

It ends : पुरंदरः । नूनमये द्वारकापुरपरिमरे संचरन्म-
रहरो हलधरेष प्रसुष्टम्यते । तद्यमप्येतदनुज्ञानाः मुरपुरं प्रवि-
श्यामः ॥ इति नेनदनस्यंदनस्येदनसविधे सङ्गदनः समवतरति ॥

पु० । भगवत्तिवेदते पुरंदरः ॥

कृष्णः । अप्रतिपद्यो भूयाः ॥

पु० । भगवत्तिवेदते पुरंदरः ॥

कृ० । इदं तमणिकुडलाभरणमुगलमदिवे समर्पय ॥

पु० । सहर्षं । महाप्रसादः । इति सादरं गृह्णाति ॥
 कृ० । पुरंदर किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ॥
 पु० । इतः परं किमु कर्तव्यं ।
 दुर्वारा समरे मुरेण सहिता सर्वापि रथश्चूर
 गर्वांधो दलितश्च सोऽपि नरकः पूर्वामराणी प्रभुः ।
 निर्वाणं गमितश्च शोकदहनो गीर्वाणमातुस्ततः
 सर्वाख्यस्तदपेक्षितानि भगवत्तिर्वाहितानि त्वया ॥६१॥
 तथाप्येतदस्तु भरतवाक्यं ।
 भास्युद्भविता रता विवरणे तत्रे निरुद्धिं गताः
 सच्चिंतामण्यः समुज्जवलयशोलोलावतीवज्ञभाः ।
 साल्यन्यायविचारचंचुमतयः प्राभाकरप्रक्रिया
 शौरेयस्फुरणा भवत्वविनिपा विप्राश्च नियोत्सवाः ॥६२॥
 आविभूता श्रियमुरस्यथवा शिरोधाव्
 अर्जुनं च नाभिसुधिरे यदि वा कपदे ।
 पाणी सुदर्शनवताप्यथवा ललाटे
 देवेन केनचिदिदं जगदे तु मोदं ॥६३॥

इति निष्क्रीताः सर्वे । व्यायोगः समाप्तः ॥ संवत् १८[०]१
 आदादमुद्भितीयाया लिखितं मृमुक्षयेन ॥ श्रीमाते नमः ॥

Whilst each leaf is marked नरकध्वंसः नाटकं (or ना०) व्या०, on the title-page the work is called नरकासुरध्वंसः ।

If, by his reference to a *Bālabhāgavata*, the author (as would seem) refers to his own work, no such work of his is known to exist, unless, indeed, the *Kūrmabhaṭṭa*, to whom such a work is ascribed in Bühler's Cat. of Gujarat, etc., MSS., ii., 14, is a mistake for *Dharmabhaṭṭa*.

The MS. belonged at one time to one *Nārayaṇa Bhaṭṭa*. [H. T. COLEBROOKE.]

4186.

2353a. Foll. 19; size 10 $\frac{3}{4}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; good Devanāgarī writing, of 1588 A.D.: eleven lines in a page.

Vāsantikā nāṭikā, in 4 acts, by *Rāmacandra*.

The plot is the familiar one of a king (*Hamsaketu* of Pushpapura) falling in love with a singing girl (*Vāsantikā*), and of a jealous

queen (*Hamsamālā*, daughter of *Kuntaleśvara*) trying to separate them, till at last, *Vāsantikā* is found to be the long-missing daughter of *Malayaketu*, Mahārāja of Kesaraṇa, on the banks of the Kāverī, who is at the same time the queen's uncle. The princess being compelled by a curse to become a maid-servant till a wonderful jewel (*hāramadhyamaṇi*) of which she has been robbed is recovered, her mother's sister, *Vasumatī*, in the disguise of a female mendicant, named *Rāgataraṅgiṇī*, takes her to the court of Pushpapura. Here at last the jewel turns up again, with a prediction attached to it by the sage *Vāmadeva* to the effect that she shall be wed by *Hamsaketu*, who at the same time shall become *cakravartin*. Thus the queen at length becomes reconciled to the proposed addition to the king's seraglio.

It begins : श्रीगोषीजनवज्ञभाय नमः ।

आयाता पुरतः सखीजनगिरा ब्रीडावनवानना
 स्तिष्ठत्स्तच्छकपोलमीश्वतवती रोमाच्छितांग वरं ।
 आबृत्ताननमीश्वितालिवदना आवर्तमाना मनाक्
 साशंकं शशिमौलिना गिरिसुताश्विष्टा शिवायालु वः ॥१॥
 नांशंते सूत्रधारः । आलमतिप्रस्तुतेन । पुरतो ड्वलोक्य । हंत
 सिद्धार्थो ऽस्मि । यतः । समुदिता नानाद्विगतरेष्यो
 भगवत्सिलोचनस्य याचार्यी यात्रिका लोकास्तथावद्व
 गज्जामि । परिक्रामति ।

नेपथ्ये । हंतो सूत्रधार वयमतिभीम्यामिहिरकरसंताप-
 भयात् कतिष्यवासरानिहैवातिवाहियिष्यामः । तद-
 नुयहुद्वासामासु भवता रामचंद्रकवेः कृतिर्वासंतिका
 नाम नाटिका प्रयोक्तव्येतार्येविदग्धमिश्रा विजापयंति ।

सूत्र० । आकर्षे । हंत हृदयानुसारिणा प्रसक्तं दैवेन । उच्चैः ।
 भो भोः सामाजिका एष तावदहं गृहं गत्वा गृहिणी-
 माहूय संगोत्तमनुतिष्ठामि ॥

पुनर्नेपथ्ये । त्वरतां२ भवान् ॥

सूत्र० । नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आर्ये इतस्तावत् ॥

प्रविश्य नटी । अज्ज एसंहि । आणवेदु अज्जो ॥

सूत्र० । आर्ये आहम्प्रोऽस्मि तावदत्तैरार्येविदग्धमिश्रैर्घासंतिका
 नाम नाटिका नाटिपत्येति ॥

नटो । सविद्यासं । उज्ज्वरा मे खेगाइं पफुरैति ॥
 मृच० । ससंध्रमे । किमिति ॥
 नटो । साएं । उज्ज्वर उज्ज्वर (आर्य अष्ट) कुंडिनपुरादो आजदेश
 (आगतेन) केणावि कुशीलवेण विहस्तोकिदम्भि
 (विहस्ता कृतास्मि) ॥
 मृच० । कथमित ॥
 नटो । जं तुह वहणिचा मातुस्सचार (यहव भगिनीं मा-
 तृष्णसा) समं मातुलकुलादो जगाच्छरं परिहृदा (जन-
 कगृहं प्रस्थिता) ॥
 मृच० । ततस्ततः ॥
 नटो । तदो कुटोवि उवडिदेष महाशीकेण विलहिता (वि-
 शहिता) कुतोवि (कुत्रापि) देसंतरे लोणा । रोदिति ॥
 मृच० । हा कहं । अथ तत्रभवती भवत्या मातृष्णसा किंवृता ॥
 नटो । अशूलं प्रमृत्य । तदो यिवुत्ते तस्मि सा विद्दो तदो
 विलोइच सचिव्वेदा कासाव परिपरित्त ते अशेषिदु
 देसंतरे वायुउडे ॥
 मृच० । सनिध्यासं । धिग्दैव यदेतादृश्यो अपि महाकुलसंभ-
 वासादृशीमवस्या प्रतिपद्धते । शशं भात्वा । आये
 अहमप्यनया चितया परिप्रुणिचितः शङ्कोषि नाम्नाने
 भारपितुं । यतः ।
 चितया अष्टचित्तानां भीरतो वहतामपि ।
 अनास्या जायते निर्यं संस्तुतेष्ठपि वस्तुषु ॥
 नेपथ्ये । साधु रे भरतपुत्र साधु सम्यग्भिहितं चितयेत्यादि पठति ॥
 मृच० । आकर्ण्याचलोक्य च । आये संप्राप्तसावदर्थं महारा-
 जस्य हंसकेतोरमायो वसुमित्रः । तदेहि गच्छावः ।
 इति निष्क्रान्तौ ॥ प्रस्तावना ॥
 ततः प्रविशति वसुमित्रः ।
 वसु० । साधु रे साधु सम्यग्भिहितं चितयेत्यादि पठित्वा
 चिरं विचित्रं । सर्वं चिताविष्टानामीदृश्येव रीतिः । आत्माने
 निर्वर्ण्ये । आः अहमपीड्यंभूत सवास्मि । यतः ।
 राजकार्याणि सर्वाणि हित्वा संप्रति शून्यया ।
 चित्तवृह्या मयात्मापि न विशेषाद्विभाष्यते ॥
 अथ ए प्रभूणामुदयमुपेष्वमाणानां भृत्यानां कुतः श्रेयः । तथाप्ये-
 तावचिंहनीये । यत्सप्रथमनुनीतेन महर्षिणा परिव्राजिका-
 शिष्याणा वार्तिकाणाः पाणिपैडनमहोत्सवमनुभवत शत्रु-
 वात्सहंसकेतोष्ट्रकवत्तित्वभित्तावेदिते । देवा च कुतलेष्वरदुहिता
 हंसमालया सबहुमानाहूयामात्प्रवसुमित्र [।] इयं संगीततरंगिणी
 परिव्राजिकास्माक्षतिविद्विति । आत्मास्वेव स्थानुभिज्ञति । तदेव

ਲਗਿਆ ਧਰੀਨਾ ਚਾਮੇਤਿਕਾ ਨ ਮਧਨਗੋਖਰੀਕਰੀਵਾਈਪੁਰਕਾ
ਵਿਪੇਹੋਤਿ ਸਾਨਾਦਿ ਭਿਨੰਨਿਗੁਹੀਤੋਤਮਿ । ਗੁਟ ਕਿ ਬਹੁ । ਬਹੁ
ਧਾਤਾ । ਪ੍ਰਸੂ ਭੁਲਾਨੀ ਪ੍ਰਸੂਕੁਸ਼ਮੇਤੇਰੇਵ ਨ ਤੁ ਕਹੈਵਿਜੇਵਕਾਲ-
ਕਰਾਇਤੀਪੰਨ ਪੇਚਿਧਾਮਿ ॥ ਮੇਧਾ ਕਲੁਕਲੁ ॥

४८० । चाकस्येवलोक्य च । अदे यथा लंचरत्नहीहार-
शतकरकलित्तकनकवेष्यद्विष्णुहारप्रतिसाधेनागरिकजनको-
लाह्लः भूयते तथा तर्वेयामि यत्वचलित् इव भौतिकादुष्टाद
मुरेण सम्बोधतसेवनाय देहः । तत्त्वाधेष्व चित्तवान्मौति
निष्काशः ॥ विम्बभृतः ॥

ततः प्रविश्यति राजा विदुपवत् ॥

राजा । वयम्य पश्य । सोऽप्यतुल्यं तरलितादृष्टवः समुद-
गतः सुभिसमयः । यस्मिन्निर्

भूयो भूयः कुमुमविश्वलहेविभालादि इति
आलामालाकशलितवपुःकामिकेदारत्म

जस्यत्स्यद्विशनयनादिष्पोषवद्धा

सिक्खः सिक्खो ब्रह्मसिद्धान्तः प्राप्तवा

The Sanskrit version of the *Bhagavata*

The Sanskrit version of the Prakrit passages is only given in the margin of the first few pages. The writing of foll. 3-10 has suffered from damp along the right-side edge; whilst the left edge of fol. 14, and the right-hand edge of the last three leaves has been torn or eaten away.

It ends : राजा । इह पर . . . बसि । यह ॥

नीतस्त्रेन वृहविषा स्त्रियस्त्र हेत्वा प्राप्तः च गो

जातास्तेऽपि दिग्गतगीतवशः संतोषितः वा अस्ति ।

तं चापि प्रणयोऽप्य समधवास्त्रे पनः वेगः

प्राप्ति चेयमर्द्धाद्युपलक्षी वानः परं प्राप्तं-(r. प्राप्तिः)॥

[तथा] पीटपल्ल भरतवासे ।

શાલે દોષમણો ભર્તી ગલદાઃ સોયાધિકાઃ શાલા-

तेषामनुषित्वेष्टला वस[भरी प]श्चैवाभीताप्यः ।

શાસ્ત્રાલ્પદણાષિદ્ધભૂતનાં પ્રયાસિતે જાતાઃ

शर्वः शर्मेपरंपराः प्रधितरत्नास् (-) ० - शो शहः ॥

इति निष्क्रीताः सर्वे ॥ चतुर्पौकः ॥ इति रामचेतुकृता
वार्तिका नाम नाटिका समाप्ता ॥ मे १६४५ शनी चा ।
कृष्णनोमुत्सुरारित्या लिखिता । ओगोपीनवद्भाष ज्ञाते
कर्मो नको ना- ॥

Fol. 1a has the statement of a former owner: आसहरिरामने विभागे। [Gaikawar.]

4187.

2353b. Foll. 25; size 10 in. by 3½ in.; good Devanāgari writing, of 1470 A.D.; eight lines in a page.

Pāñdavābhūdyuyam chāyānālakam, a dramatized account of the birth of *Draupadī* from the smoke of a sacrifice performed by *Drupada*, king of Pañcāla (act I.), and of her being given away in marriage, by *svayamvara*, to the five Pāñdava princes (act II.); composed, by *Vyāsu-*
sri-Rāmañadeva, for the delectation of his patron, *Vira Rañamallañadeva nrīpati*, grandson of *Hari-*
bhra (*Haribrahman*).

The MS., though written by a skilled calligraphist, is, on the whole, rather incorrect in its readings; and there are occasional small lacunae, probably caused by flaws in the original MS. In some places a second hand has made corrections.

It begins :

स्विसर्गात्मगीदाविह किल विधातुः समुदिता
परा सा काचिद्वागचरमचिद्विन्मेषमहसः ।
पुराणं वेदानप्यसिलपुरुषार्थयत्तरुण्

गुरुन् पंचास्त्रायान् सममय भजंती विजयते ॥ १ ॥

नांदिते सूतधारः । सर्वतादवलोभ्य सचमत्कारं । अये कथमियं
प्रवृत्तैऽवश्वरत् । यदिदमपगतजलदपटलकलं कश्चिकमर्यकसंकरम-
मलुमलिलकेलिलोलकोलाहलिलकलहंसकुलाकुलितकमलवनं
भुवनमंडलमलंकरोति कापि समयलक्ष्मीः ।

स्वपि च ।

स्वतस्मिन् शरदुत्सवेऽतिमुभर्ग गायंति भृगांगना
नृयंत्यचकराभिनीतिभिरिमा राजीविनीराजयः ।
मुक्ताजालकशालिसंततसितज्योत्स्वाविताने विय-
ष्टेणीभिः ककुभी मुखेषु च चुक्रेतात्यते तोरण्य ॥ २ ॥

किंचित्परिक्रम्य सोद्वासं । जहो महोदयपरंपरामित्र यश्यामि ।
यदिह जगदुदरजागरुककौमुदीमहसि हसितहरिमुखे सुस्थित-
मुरुमिनमुनजमनोहारिणि हरिप्रबोधमहोत्सवे त्रिभुवनजननमनः-
प्रमदमादधानो जगदुदयमहानाटिकाभिनयमद्याभरत कोऽपि
सबलकलामयः समयसूत्रधारः । तथा हि ।

तत्त्रादृग्विधिनाऽभिनेतु[म] भितः शुद्धप्रबंधक्रमं
यः संशूर्क्षित मंजुले मधुकरप्रारम्भगीतध्वनौ ।
उत्तार्यामु घनावलीजवनिकामस्मिन् जगन्मङ्गले
प्रायगप्रथितप्रसादसुमुखोः ग्रावेशयहिरवधुः ॥ ३ ॥

साकूतमित्र । अहमपि तदप्र(?)नु त्रिविधिवोरचूडामणेरसमसा-
हसकस्य स्वयमंकायातविजयश्रोस्यंवरमालालंकृतवंटकंदलस्य
भुजबलदलितसकलारातेरातस्य श्रोहरिधमतनुजजन्मनो महा-
मंडलेष्वरस्य श्रीमतो रणमहस्य महानवम्युत्सवमनुमिलितसमस्त-
सामंतचक्रे इनकृतशक्तसंसदि दर्शितसकलकलाकला[प]शालिनि
निखिलिनिरवध्वविद्याविद्योतमानेऽस्मित्रास्थानोमंडपे कस्यचित्प्र-
वंपस्याभिनयेन निनकुलकलां कृतार्थियतुमित्तामि । तद्रवतु ।
परिक्रम्य नेपथ्याभिमुखमवलोभ्य । आये इतस्तावत् ॥

प्रविश्य नटो । सप्रश्यमंजलिं बद्धा । एसम्भि । आणदेदु
चज्जो ।

सूतधारः । सादरं । आये ननु प्रवृत्तैव तावदिव शरत् ।
नटो । साक्षर्यं । अज्जं कञ्जलकिसिण सुषष्ठुयोरंधयामुक्तलि-
दभुवणकोसम्भि । ० - -

सूत० । ससंर(?)सरसं । अयि एतदर्थमेत्राकारितासि । किंच
विदितमेव तावद्वत्त्रात्मा ।

अस्ति स्वल्पयनैकहेतुरलिलस्माद्वर्त्तकर्मणाम्
आविर्भावितभावितकृतयुगाचारप्रचारः द्वितौ ।
वोत्रीरणमद्वेवन् प्रतिस्त्रहद्वयै रागिणी
यत्र श्रोतुं सरसतो च वसतस्यज्ञा निन्जं मत्सरं ॥ ६ ॥

स्वपि च ।

न निह्नासाहसं न खलु विषुलत्वं च मनसो
न चायुःसात्त्वे क्रतिचन विधातुः प्रतिभुवः ।
गुणानामास्थाने निधिरनवधिः श्रौर्यमहसः
कथं वा वर्ण्यः स्पाद्वणत रणमचः द्वितिपातिः ॥ ७ ॥

आये निरूपयामि तावलिमपि रूपकमनुरूपं । इति चित्ताम-
भिनोय सहयोज्ञासं । अस्ति किल सकलसामंतचक्रचूडामणिना
कवंपत्तकुलावत्तेसनामैव(?)नुनैव) नरपतिनाभ्ययितस्य सरस-
कवेष्वासश्रीरामदेवस्य निर्मितिरभिनवं पाडवाभ्युदयं नाम च्छा-
यानाटकं । तदभिनयेन ० इस्म नृपतिमाराधयिष्यामः । यदिय-
महिसामयो(?) ।

मङ्गर्ण्यो नटकर्ममैनिपुणाः सम्भा गुणग्राहिणो
वाणो रामवेदवेदितरसौचित्रा चमक्तरिणी ।
पाडूनी चरितं च सिंचति सुधाधाराभिरंतः सत्ता
स्वामी श्रीरणमद्व एव निखिलस्मापालचूडामणिः ॥ १० ॥

० १३ ॥

नेपथ्ये । अत्रिः? अयि) भागुरे कुशकुमुमृद्धिवर्षितसावहति-
विमलसलिलाशयालंकृतः किमपि कमनीयो अये देशः ।
सू॒३० अन्त्वा । सहर्ये । आयें समुपक्रोतमेव वर्णैकैः । यदये मुख्य-
नामा ममानुजो गृहीत[कुशकुमुमृ] जावालिरित एवा-
भिवर्तते । तदेहि । जावामप्यनंतरकरणीयाय सज्जो-
भवावः ॥ निष्क्रान्तौ ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति गृहीतकुशकुमुमृः सकमंडलुञ्जावालिः ।
जावालिः । उर्ध्वमवलोक्य । अहो । विदलित्तमिति गगनतले ।
पुरस्तादवलोक्य । प्रभातमिति पश्यामि ।०

Jāvāli is joined by *Bhāguri*, who tells the story (heard from *Śālankāyana*—pupil of *mahā-muni Śamīka*, dwelling on the *Śriparyata*—who has come from the south country to king *Drupada's* sacrifice) of a *Brāhmaṇī* widow who comes to stay at *Ekacakrā* in a Brāhmaṇ's out-house (*aṅgāna-kuṭiraka*) with her five sons, one of whom, by dint of great strength and valour, subsequently rids the town of a *Baka-rākshasa*, to whom the Brāhmaṇ, according to the daily custom, was to have given himself up; whereupon the widow with her sons disappears from the city.

The *vishkambaka* completed, the first act begins thus (fol. 9b):—

नेपथ्ये । भो॒२ विताव्यरोपचारपरिचारकाः । समाहा-
पयति वः सर्वानेष देवो देवयजनमधिवसन् पाचालचक्रतीर्ती ।
अमंदस्वादूनि प्रगुणयत भोज्यानि वहुशः
समताव्यीयती धृतदधियासि प्रचुरती ।
चिनुध्वं द्राष्ट्वेषुप्रभृतिमधुरं वर्णननितः
प्रसर्पत्सौरभ्यं कुरुत विविधं पानकमिषि ॥ १७ ॥

अयि च ।

यद्यस्मै रुचिते प्रदेयमस्तिलं तस्मै तदेवादरात्
शाकानां तु पुनः पुनर्विकरणे कार्यः प्रमादो न च ।
भुजाना व्यजनानिलैरुपतत्खेदोहमाः सं[य]ह-
स्त्रङ्गावूलविलेपनम्यतिकरे भा भूङ्गच्छिद्धमृतिः ॥ १८ ॥

अयि च ।

कोर्यंता गृहपक्षिणा प्रतिपर्य भामानि संतुष्टेः
गोम्यः संतु समंततो अतिवितालङ्घासाधाकाद्यः ।

आनेन्दु पविकान् पुराण चरितमित्यु दृशा चहिर
चन्यानामवि नृपवे निश्च तदाहारा विदेही वने ॥ १९ ॥

ततः प्रविशति राङ्गः प्रतीहारः ।

प्र० । समर्पितसावहति स्वामिनो निदेशः । अहो अवैष्णवै । अहो
निश्चिलजननयनवनोहारिको विविधि कमनीयाम-
श्य०यो यहमेवस्मीः । तथा हि ।

चेतःकर्म[क] चुकुमाञ्चुभिरिव्य लिङ्गा स्वीकारमहो
त्राण्गिरिग्रममुक्तमीकिकर्मतेरतःकृतसलिला ।
चित्तेव वितानहः प्रविशतीरामुंसलालैविभिः
प्रालंबेः सुमनःसनी जयनिकाशोभामित्तसम्बन्धे ॥ २० ॥

ततः प्रविशति सपरिजनो राजा च्छ्रिमच्छ । ०२१ ॥

प्रतीहारः । सपहुनानमुपमृत । अयनु॒ देव इति प्रकल्पति ॥
राजा । विरोचन समादिष्ट तृपवारपरिवेविकाभिः ।

प्रती० । सप्रश्वये । संपादितः सकल इव स्वामिपादानामादेशः ॥
राजा । सानेद । विरोचन विभावद्यामि । विविधि अविधि-
कालमनसः प्रसङ्गः ।

न संगः साधूनो न च विपुलतोरैगुरुरव्य
न सेवा देवानो न च विविधिविद्याम्यतिकरः ।
अमेदा[नन्दा]य प्रभवति ततो चेतति तथा
यथा वेतानोर्ध्य विविधिकरम्यः प्रतिष्ठद ॥ २२ ॥

पुरतो डवलोक्य च्छ्रित्वां निदिशन् राजा लङ्घधरं प्रविति ।
पश्य वसुभूते अये चर्माणि कथनिव प्रचर्तति ।

च्छ्रित्विजः । उपानेताविद्वत्ता भूरिनाहान्
विद्यास्याचे० चुकुमा झाष्टूतीः ।
तद्वृत्तहन् सामस्तुतः सुर्वोक्त-
त्वं नो विद्यान पविनर पाहि दाम्पत् ॥ २३ ॥

इति होमं नातर्थति ।

राजा । सहर्ये । अहो प्रथमसवनाहाननगामादिविनिर्वय वन-
प्रमद्वातनोर्ति ॥ ०२४ ॥

It ends : द्वैपायनः । राजन् चूपती ।

निर्गेत्र लालागृहाः प्रदोषात् यरोऽनै॑ श्रातिहविविधाय ।
गुरुं चर्तोर्ध्य मनाहायाच प्राप्तात्त इते नृपयीतुपुत्राः ॥ २५ ॥

राजा । सानेद । भगवन् चन्द्रगृहीतेऽस्मि संप्रयनिरावेन ।
द्वैपा० । अयि च ।

युधिष्ठिराद्वैरिह पंचभिस्तेऽस्मे किलाये नववाहोरैः ।
शच्च तवेयं तनया तदस्याः पंचायमो संतु चरा नृशोराः ॥ २६ ॥

राजा । सोपयहै । भगवन् विवेन भगवता चावदेव-
स्त्राकुलं कुरुकुलं च ।

या दत्ताः श्रुतयस्त्वपैव भगवन् व्यस्ताः समस्तास्तु ता
 या चान्या विविधात्मिका स्मृतिरियं युभादृशमुक्तयः ।
 किं चातः परमस्ति मूलमपरं धर्मस्य तद्यज्ञिरा
 पंचैते पथयो मदीयदुहितुः पलनी तथैषामिह ॥ ३७ ॥
 इति द्रौपदीं बरेण गृहीत्वा पंचम्यः समर्पयति । ज्ञाकाशे
 दुटुभिष्वनिः पुष्टवृत्तिष्व । नोराजनप्रभृतिमंगलाचारश्च । युधि-
 ष्ठिरादयो द्वैषायनं प्रणमेति ॥
 द्वैषाऽ । युधिष्ठिरं प्रति । किं ते भूयः प्रियमुपकरोमि ॥
 युधिऽ । भगवन् चातः परमस्ति प्रियमस्ति ।
 यज्ञाक्षागृहवहिता न दहने मार्गे हिंडिवादिभिर्
 यद्विष्वस्य लवोऽपि न प्रतिहतास्ते ते यकाद्याश्च तत् ।
 स्त्रीरत्नं यद्वास्त्रमेष सकलो युम्बवसादो उथवा
 पाँडूनामुदयस्य मूलमतुलं नाथ त्वदीयाशिषा ॥ ३९(!) ॥
 तथापीदमस्तु ।
 पञ्जीन्योऽयं विध्वामभिमतफलदामुवैरेण भूमिषाला
 भूयामुख्यक्त्वैराः सततगतरुजः संतु [ले]का विशेषकाः ।
 शश्विष्वेभरातः प्रथितनवसुधासारमायुष्येषु
 वर्षा वाचः कवैनां सहद[यहद]यानंदमुज्जासयंतु ॥ ४० ॥
 द्वैषायनः । द्वैषमस्तु । राजानं प्रति । विधीयता वैदाहिको
 विधिः ।
 राजा । आदेशप्रमाणमिति निष्क्रीताः सर्वे ॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥
 समाप्तं चेदं पाँडवाभ्यदयं नाम ज्ञायानाटकं । कृतिरियं
 महाकवे: श्रीरामदेवस्येति ॥ ०संवत् १५२७ वर्षे फाचोत्र(!)
 शुदि १ शके(marg. ०नी) लिखिते ॥ [GAIKAWAR.]

4188.

2353c. Foll. 9 (one of which, fol. 2, is wanting); size 9 $\frac{3}{4}$ in. by 4 $\frac{3}{4}$ in.; fair, somewhat cursive, Devanāgarī writing, of 1574 A.D.

Dūtāṅgada, a short dramatic composition (*chāyānāṭaka*)—in which the ape *Āṅgada*, the son of *Bālin*, is despatched by *Rāma* to *Rāvaṇa* to demand the surrender of *Sītā*—by *Subhaṭa*.

It begins: पायात्स वः कुमुदकुंदमृणालगौरः० नौचो
 (काश्यो ed.) भवंति शिघ्निला जघनस्यलौपु ॥ १ ॥ ० See
 Aufrecht, Cat. Bodl., nos. 276–278.

The little work has been edited in the *Kāvyaṁalā*, no. 28 (1891). According to the editors, the author (like *Hemacandra*) flourished under *Kumārapāladeva* of Gujarat (1088–1172 A.D.), in whose honour this work was composed.

The missing leaf contained from (वस्ते)तोत्सवे (ed. p. 2, l. 7) to वि गले (p. 5, l. 11). The discrepancy in the number of *ślokas* seems chiefly owing to some of the verses (esp. Prākrit ones) not being numbered in the MS. There are, however, considerable differences of reading.

It ends: रामस्त्वयोध्यामभ्यागच्छन् लंकारणभुवं निदर्शयन्
 पुष्ट्वापिरुद्दः सपरिवारः स्वयं च सीतां प्रति । ज्ञासीत्०
 कंठाटवो ॥ ४६ ॥

इति नवरसगीभिर्ज्ञानकों प्रोणयन्तः० प्रकटितहुभद्रः
 शुद्रसंहर्विकोर्जिः(! सर्वदा रामभद्रः ed.) ॥ ४७ ॥

सनिमितं किंचन गद्यबंधं कियत्क्यत्प्राक्तनसत्कविंद्रिः ।
 प्रोक्तं प्रगृह्य प्रविरच्यते स रसाद्यमतासुभटेन नाटये ॥ ४८ ॥

इति श्रीकविसुभटेन विरचित दूतांगदं नाम ज्ञायानाटकं
 समाप्तं ॥ शाके दलवशकेतु १५२६ नमस्ये माति शुक्रके ।
 उद्याकरेणालेखि नाटकं दशमीगुरौ ॥

[GAIKAWAR.]

4189.

1520 e. Foll. 13; size 10 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{4}$ in.; good Devanāgarī writing, of 1584 A.D.; 12–14 lines in a page.

Dūtāṅgada, in a different recension from that of the preceding MS. and the printed edition, but likewise attributed to *Subhaṭa*.

Not only is the dialogue itself considerably extended in this version by the insertion of many additional stanzas, but narrative verses also are thrown in, calculated to make the work a curious hybrid between a dramatic piece (with stage directions) and a narrative poem. This latter character of the composition is rendered still more pronounced by an introduction of 39 (12 + 27) stanzas in mixed metres

(partly, however, placed in the mouths of *Rāma* and *Hanumat*), referring to incidents which lead to the discovery of *Sītā's* hiding-place.

On the first 9 leaves of the MS. numerous marginal and interlinear notes in Gujarātī have been added, which have, however, suffered a good deal from wear along the edges.

It begins :

कौशल्यालुसदालवालनितः सीतालतालिंगितः
सिक्कः पंक्रिथेन सोहरमहाशासाभिरभ्युच्चतः ।
रक्षसीक्षणिनदायपाठनपदुक्षायाधियानेदकृद्
युम्हाँहितसकलानि फल्तु ओरामकत्पदुमः ॥ १ ॥
उद्गीतसी भरितीभरमिति भुजगाधीश्वरो वेशवृद्धिः
संबृद्धेत्युमालौ दलितयरिभवा भाविनो द्यौरितीर्द्वः ।
हयोवेद्राननश्रीरननिजनिदिने यस्य लक्ष्मीवयस्य
सोऽयं वः सर्वकालं सफलयतु ननः कामनो रामनामा ॥ २ ॥
कृतिः पादोऽस्य यष्टिर्मुनगपतिरसी भाजने भूतधावी
तैलापूरा: (? तैलोत्त्वाः) समुद्राः कनकगिरियं वृक्ष-
वृक्षप्रोहः (? वृक्षवर्ति०) ।
अविश्वासुरोचिर्गगनमलिनमाकञ्जलं दस्यामाना
शतुश्रेणी परंगा जयति रथुपते त्वयतापप्रदोषः ॥ ३ ॥ १२ ॥
आ हीपात्परतोऽप्यत्री नृपतयः सर्वे सम्भागताः
कन्त्रेयं कलधौतोकोलहृषिः कौरिंश्च लाभो इपरः ।
नाकृष्टं न च टकृतं न नमिते नोत्यापिति स्याननः
केनापोदमहो महाधनुरिदं वानीरमुर्मीतिलं ॥ १ ॥ ०
यद्भेज जनकात्मजाकृते राघवः ब्रितिपतेहृदनुः ।
तद्वनुगुणरवेण रोपितस्वाजगाम जमदगिनजो मुनिः ॥ ८ ॥
राम उ० । भो ब्रह्मन् भवता सर्वं न शतो संयामतातैषि नः
सर्वे हीनबला वयं बलवतो यूर्यं स्थिता सूर्पिति ।
यस्मादेकगुणं शरासनमिदं सुव्यक्तमुर्विजाम्
सास्माकं भवतो यतो नवगुणं यशोपदीते चलं ॥ १ ॥ ०
हनुमानुवाच रामं प्रति ।
दृष्टा सा जनकात्मजा रथुपते युम्हत्प्रसादात्मया
लंका नाम पुरी समुद्रजठे तत्रात्मि वीरप्रभो ।
राहुग्रस्तनिशापतेरविकला लावण्यहीनप्रभा
सीता जीवति हे नु किं च वद सखे रामामृते मानसं ॥ २७ ॥
स्य दृतांगं ॥ ओरामाय नमः ॥
रमेते योगिनो यत्र नियान्दे चिदात्मनि ।
इति रामपदेनाशी(०सी) परब्रह्माभिषीयते ॥ १ ॥

रामो रामविषः सदा विमवते रामं रमेते भवं
रामेकाभिहता विजाप्तरम्भू रामाव इमे नमः ।
रामावासि परायते नन परं रामस्य दानो भवते ।
रामे चित्तलयः सदा भवतु ने हे राम ना ना नम ॥ २ ॥
पायात्म वः कुमुदवृद्धमृकालगीरः० ॥ १ (ed. 4. 1) ॥
श्वभोः कोदक्षमंगादविदितविभवः० ॥ १ (ed. 2) ॥
यनोहृष्प तरेगिकोपातिमनु दुर्बोरज्ञामामृदे
हत्वा राघवसुगमेववप्ता प्राविज्ञामृगमयो ।
सिंप्रीन विधिसया जलनिषेहत्वंवने भागीः
दूतो वालिमुहः कृतो रिपुनये रामः सदा यामु नः ॥ ५ ॥
मूर्खारः मुख्यनट० । विष्विनीभराम्भुद्वरकादिवरामस्य०
महाकविना मुनेन निविने द्वागदं वाम चावामाटवं
भवती पुरो भिन्नतर्यं नवा ।
ज्ञेय भैविधिरव एतिवत्तात्म
सीधात्तां च निशिला गुरुभाक्तिच ।
वाल्मीकिना विदिवरप्रवरेत गीते
रामायणे पद्म केऽप्य गुणा न कंति ॥ ७ (!) ॥
तारापति वानरामलस्त्र० ॥ ८ (ed. 3) ॥
तारा रुदा हरिपति रविने विधाय
हत्वा पुरंदरवृत्तं चलिने झरेत ।
वद्वार्यै दाशरथः च देवः
मुगेलशेलोपवनेषु रम्ये(? रेवे) ॥ ९ ॥
रामः । लक्ष्मणो प्रति ।
तोर्णोऽप्तिवः कवलितेव कपोचरस्य० ॥ १० (ed. 4) ॥
लक्षणः । चार्य ओराम कातरमनोऽपलैविना देवेन किं ।
उषोगिनं पुरुषसिंहमृपेति लक्ष्मीः० ॥ ११ (ed. 5) ॥
यावद्वलाटशिलस्तर० ॥ १२ (ed. 6) ॥
जयति भृगुवैशतिलकः प्रथमकपिंचवरः च वाल्मीकिः ।
मृत्तुलितपदनिष्ठं कृतिवह रामायते येन ॥ १३ ॥
जयति रथुवेशतिलकः कौशल्याहृदयनेदनो रामः ।
दशवदननिधनकारी दाशरथः पुंडरीकाषः ॥ १४ ॥
तोर्णोऽप्ति० ॥ (!)
तद्वुल्यं व्यनलं च यज्ञलनिधि सर्वभवते: सर्वे
तीरे वारिनिर्येनिवेश्य सर्वलं सर्वे ततो राघवः ।
कर्त्तुं कोलपशोर्येनिवेलनिधि प्राहाश्च लक्ष्मणे
दिव्यं गृष्ण भनुः भरं च परं चेरोवरे दीवितः ॥ १५ ॥
यावद्वलाट० ॥ (!)
संदिदियती रथुपते त्वय वियहस्य संपेः० ॥ १६ ॥
यो वाली राघवे तै चिभुवनभवदं दुर्मै० ॥ १७ ॥

तदादिश्यतामंगदाय दौर्यं ॥
 सञ्चुमानमवलोक्य संगदं श्रीरामः । वत्स संगद ।
 विता ते यद्वालो० ॥ १६ (not numbered in MS.;
 ed. 7) ॥
 संगद उवाच । किं प्राकारविहारतोरणवत्तें लंकाम् ॥ १७
 (MS. १६; ed. 8) ॥

राम ३० । संगद रावणं प्रति गता इति निवेदय ।
 सज्जनादयवाधिपत्यरभसाद् ॥ २० (MS. १९; ed. 9) ॥
 रामस्य वचने शुन्ना वालिपुत्रो महाष्ठः ।
 उवाच वाक्ये मेधावी राष्ट्रं हरिरेतिष्ठै ॥ २१ ॥
 संगदः । किमेतत् । संधौ वा वियहे वादिं ॥ २२ (ed. 10) ॥

Besides the introduction, the MS. contains 138 verses (as against 56 of the edition); but the total number is still larger, owing to several verses, apparently considered as mere variants of the same, being sometimes counted as one, e.g., after *sl.* 104, beginning जन्म ब्रह्मकुले०, two others are given, beginning in the same way, and the next verse (105) being then (like the verse before the colophon) actually introduced by पाठीतरं । सा हृष्येऽहम्ये रामभद्रे सच्चटु० ॥

Whilst verses 132 and 138 (the last) of this version correspond to vv. 49 and 54 of the edition, the intervening verses are quite different; nor are the last two verses of the edition found here. It ends :

बाल्ये येन हता सुकेनुद्दिता भग्नं धनुः शांभवं
 स्वर्गीवासगतिः द्वाता भृगुपतेर्गुर्वाङ्गया मेदिनो ।
 त्वक्ता वालिरपि द्वातः कपिपतिं सुग्रीवं उवाकरोत्
 पौलस्य विनिहत्य येन मुगपञ्चकेश्वरोऽहं कृतः ॥ १३७ ॥
 त्वा पौलस्य निहत्य यस्त्वदनुजं कर्ता स लंकेश्वरः ॥ १३९ (1) ॥
 पाठीतरं । अत्रासोत्कणिपाशवंधनविधिः० कृत्वा च कंठावली० ॥ १३८ ॥
 इति सुभटेन विरचितं दृतांगदं नाम नाराकं समाप्ते ॥ सं १६४१
 वर्षे १५०५ प्रवर्तमाने पुस्तकलितं व्यासमहं कालतमु मथुरादामु ॥

The remaining space on the last leaf is filled up with miscellaneous verses (beginning च : किं सुदरि सुदरं न करेषि), written by two different hands.
 . [H. T. COLEBROOKE.]

4190.

607a. Foll. 51 (one of which, fol. 3, is wanting); size 10 in. by 3½ in.; clear Devanāgarī writing, of 1666 A.D.; six lines in a page.

Nandighoshavijaya, or *Kamalāvilāsa*, a dramatic entertainment, in five acts, on incidents connected with the religious festival of the 'rathayātrāmahotsava,' or procession of *Purushottamadeva's* car; composed by *Śivanārāyaṇa Dāsa*, son of an *ambashṭha* (? *Dūrgādāsa*), in honour of his patron, *Gajapati Narasiṃha-deva*.

It begins :

फुलत्यंकजतां स्मितांभसि रमावक्त्रामृतांशौ परि-
 स्फीते चाहुचकोरतां दिविषदां हन्त्युडरीकेऽकेतां ।
 दैवतोमवनोयु दाहणद शोहावक्रियापाटवं
 विधक्तौसुभूषणस्य नयनं पायादपायाज्जग्न् ॥ १ ॥

चपि च ।

लावण्याचृतरंगिणो तस्मिन्प्रागलभ्यकेलिस्तुली
 पुष्पेषोनिशितानि विजयीन्यस्ताणि कौतेः सभा ।
 भाग्यं नेत्रयशोदयोवैजवधूप्राणा नगनंगलं
 मूर्तिः पातु नगंति वासवमणिः इयामाभिरामा हरेः ॥ २ ॥

चपि च ।

यद्यपन्ति समस्तवस्तुपु तथाप्यकोत्भकेच्छया
 लीलोप्यतितनौ तनौ तु दधतं सृष्टिक्रियासाधनं ।
 पार्थायोपदिशंतमौ पनिषदं तस्मं स्वरूपोदयाद्
 दूरोनूलितमायमज्जुनसंखं ध्यायेम मध्येरथं ॥ ३ ॥

नांदंते सृत्वधारः । अलमयलीकिकचमत्कारसंभारशालिनि
 परामर्शानभीने वस्तुनि वाची प्रथेन । किं च सोप्रतमहं
 श्रीमत्सात्वतगणहलमलांतस्त्रृभृमाणलावरयसंतानवि-
 द्रावित्तद्रावित्तशुनासोरमणिमोसलमरीचिनिच्ये चिलो-
 कोलोकोपजीव्यक्तरुणावरुणालये पुंडरोकालयपांडुर-
 गंडकपालोक्त्यनतांडवित्ताधरपुटपृष्ठुसंचारपंडिते भग-
 वति जगतीपरिवृद्धे अहनिश्चनिर्वासिताशेषवासना-
 विषयिगणानुगम्यमानचेतोवृत्तिसंतानसंविधीयमानता -
 दृग्वासनानुसंधीयमानसपर्यापर्यायसोदरीकृतनृगनहुषभ-
 रतमगीरथांवरीपर्यायिकांतर्निवृद्धपर्यंकवंधविश्रान्तिर्वतेः

प्रतिपक्षवदः कपाटपाटनाविरुद्धाभिनवनरसिंहमूर्तेर्गेत्यप-
ते नरसिंहदेवस्य—[this name has been supplied
by a different hand* at the beginning of
four lines daubed over with yellow pig-
ment at the end of fol. 2b, and beginnuing
of fol. 4a; the expunged passage (which
did not contain that name) having originally
ended with तस्य श्रीमम्हाराजकुमारस्य]—
वपुमद्विनैग्रैरिव प्रवद्यता गताभिः स्मृतिभिरिव
खोकृताकृतिभिर्दृढनीतिभिरिव दर्शनविषयमुपेतदर्श-
नैरिव मुखैरिव काव्यालंकारनाट्यस्य भाजितसभाजितैः
सभासारैरादिष्ठोऽस्मि । यतस्य जगतीजननमनोनयनम-
होत्सवस्य कहणाकटाक्षपातपरिभावितैहिकायुष्मिक-
भावुकेन शिवनारायणदासाभिधेनावध्यमूनुना तदाशया
विनिर्मिते नदिघोषविजयास्यनाटकमभिन्नेतु । सतः
सहभिर्णेणीमाहृय संगोतकमनुहितामि ॥ परिक्रम्य
नेपथ्याभिमुखमवलोक्य किञ्चिदाकरण्य पुनरपवायै । अपे
प्रिया समाहितेन चेतसा किमप्यद्वृत्तं गायति । तदैवा-
वस्थाय तूष्णीमाकर्णेयामि । तथा करोति ।

नटो गायति ।

आणंदमित्तपुंजो रेचद् नीलादिकुञ्जमि ।
सुत्रामशिला कषणो जलभइस्मेहदो मसिणो ॥ १ ॥
आनंदाशृतपुंजो राजते नीलादिकुञ्जे ।
सुत्रामशिला कृष्णः जलभरितमेषतो ममृणः ॥ १ ॥ ०२ ॥

मृत्र० । आकर्ण्याभिमृत्य । प्रिये किं तावद्वापसि ॥
प्रविश्य नटो । सलज्जाद्वाद॑ । अच्च न किंपि अण्ण ॥ ०३ ॥ ०४ ॥

मृत्र० । प्रिये एवमेतत्कः संदेहः ।
भास्त्रि ब्रद्यमये निरंतरचिदानंदाशृतमोनिपौ
प्रत्यग्न्योतिपि योगिनामष्य मनो ध्यानैकतानोऽरु ।
यस्मिन्नस्तमुपेत्य न अवसिते भत्रे पदच्छाकुलम्
अक्षणोग्योचरमेतद्भक्तुमुमुकुर्वन्तमो किं जनाः ॥ ५ ॥ ०५ ॥

Then, hearing two persons speak behind the scene :

* It had, however, in the first place been supplied by a second (neat) hand in the lower margin of fol. 2b as to be inserted after नरसिंहमूर्ते, but has been daubed over along with the two bottom lines (doubtless in order to disguise the gap caused by the loss of fol. 3), after which it was written in again by a third hand; a ३ having also been added on fol. 2b.

१० । इती देवाः चनलायाः विकराररोपयो भवान्वदी
भवता चेदग्ध्यवोधभावया भ्वातिरचयाचानहोत्सवमा-
भ्यर्णेभावितेन जनितोहेगी रोषादिहेवागवानः । इन्द्र-
दानीमस्माकमितो उपरात्मेव चेव इति विप्राणी ॥
प्रसादना ॥

Act 1. Abhisheka.—Brahman tells Jaya and Jayā the traditional story of king Indradyumna and his pilgrimage to the Nilādri and the Purushottamakshetra (cf. nos. 3627, 3711), whither Purushottama (*Vishnu*), according to his annual custom, has now again betaken himself, thereby arousing Kamalā's (*Lakshmi*'s) displeasure. Citraratha and Urvati also appear, sent by Indra to inquire after the goddess.

II. Kamalāviraha.—Vimalā tells Nārada and Virajā the circumstances regarding the estrangement of the divine couple; the goddess having become jealous of the 'yajñavedi,' looked upon by her as her 'saptnī.'

III. Punarāvirbhāva.—The *devī*, in her apartments, attended by Jayā, is lamenting her fate. The *rishi*, with Vimalā and Virajā, having pacified her, she asks to be taken to her lord.

IV. Rathavijaya.—Viśvāvasu and Menaka, having been sent by Viśiṇu to see that everything is ready for the festival, describe the incidents connected with it, as witnessed by them. Then enters king Narasimhadēva with his spiritual guide (*Rāyaguru*) and his ministers to do homage to Purushottama.

V. (? Kamalāvilāsa or Nandighoshavijaya).—Viśvāvasu and Menaka witness and describe the subsequent ceremonies. Kamalā appears and receives homage from the king (acting as the god's *pratinidhi*, or *pratimūrti*); whereupon she becomes satisfied with her consort's doing, saying (fol. 46a): तत्त्वाधिताय नवि का ज्ञकिनैवोऽ-
वित्तरणे यहेषाः ॥

With one or two exceptions, the Prākrit passages are followed by their Sanskrit versions. Only the minor female characters (but neither *Kamalā* nor *Virajā* and *Vimalā*) speak, however, in Prākrit.

It ends : तथापि तदस्तु यथा भरतेन गीते ।

असितमणिमरीचिवौचिसंग-
स्फुटधिशंपमवंयमिदुविंचं ।
विकसितसरसीरुहोक्त्रृगी-
व्यतिकरमुग्धमपायतः मुनातु ॥
स जयति पुरुषोत्तमः स रामः
कलमुखो कमला च सा सुभद्रा ।
जयतु नरपतिः प्रजाश्च सर्वा
द्विजवृषभाश्च निरीतयो भवतु ॥

अपि च ।

भज्ञा विष्णु हृदि परिचरन् मोदयन् सन्मनासि
आति भुन्नन् सुरविटपिनो वाप्यन्नैरिकोताः ।
नीति धर्मे इनिशमुपनयन् वर्धयन् राजलक्ष्मीं
वैरिचार्द्द भुवि विजयतो केसरो सिंहवीरः ॥
इति नदिशेषविजयनास्त्रि नाटके पञ्चमोक्तः ॥ समाप्तश्चायं
ग्रंथः ॥ संवत् १९२३ ॥ फाल्गुणे कृष्णपक्षस्य अमायो भौम-
वासरे । लालाभिधेन लिखितं मुदे भवतु धीमता ॥

The leaves are marked कम° ; and the reverse of the last leaf contains the (Nāgarī) title *śri-Kamalāvilāsa-nāṭakam*. [H. T. COLEBROOKE.]

4191.

99. Foll. 35 ; size 10 $\frac{3}{8}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in. ; modern Devanāgarī writing (Nepalese paper) ; 8 or 9 lines in a page.

Hāsyārṇava, a comedy in two acts, by *Jagadīśvara*.

It begins : स्वेदस्येदितसीद्रुष्टदनवर्य°, cf. Wilson, Theatre of the Hindus, ii., p. 408; Sylvain Lévi, Le Théâtre Indien, p. 253 ; Cat. Bodl., nos. 311, 312.

The MS. is incomplete ; the first act ending on fol. 34b : इति हास्यार्णवे सभानिर्णयः प्राप्तमोक्तः ॥

Editions of this farce were published at Calcutta, in 1835 and 1872.

[B. H. HODGSON.]

4192.

607c. Foll. 19 ; size 10 in. by 3 $\frac{1}{2}$ in. ; careless, modern Devanāgarī writing ; 8-10 (mostly 9) lines in a page.

Hāsyārṇava-prahasana, a complete, but poor copy. [H. T. COLEBROOKE.]

4193.

3281. Foll. 32 ; European foolscap paper (water-mark 1811), 13 in. by 8 in. ; twenty lines in a page.

Hāsyārṇava, the text written out on one side as for publication, with an English translation on the opposite side.

The latter begins :—“A Brāhmaṇa pronounces the benediction : May the copulation of the husband of *Mridani* with *Parvati* be for the happiness of the voluptuous—”

The Sanskrit translation of the Prākrit passages is not given. [H. H. WILSON.]

4194.

2388. Foll. 134—of which are wanting foll. 4, 6, 7, 50, 51, 56, 57, 65, 66 (but 67 double), 69, 90-92, 99, 115-117, 126, 128, 133-135 ; size 9 in. by 4 in. ; fair, large Devanāgarī writing, of about 1700 A.D. ; seven lines in a page.

Gāngadāsa-pratāpavilāsa, a drama, in 9 acts, on certain incidents in the life of king *Gāngadāsa Bhūvallabha Pratāpadeva*, of Campakapura (i.e. Campānīr, with its hill-fort, the Pāvadurga or Pāvakadurga) in Gujarāt ; composed by *Gāngādhara*.

It begins: श्रीमहामाया कालौ ॥
 श्रीमत्संतोषजननी जननी जगती परा ।
 परापरगिरं दद्यादद्यानंदमयी मम ॥ १ ॥
 उद्यत्कालैकटाक्षावलिचलनचलप्तेचनापांगरंगः
 कुधृद्वैतेयमुक्रागतशरनिकरम्भेदिवाणप्रयोगः ।
 श्रीलक्ष्मंगारवैरस्कुरितभुजयुगोऽस्मिरोमाचितांगः
 संधाने सावधानस्त्रिपुरनुपज्ञये पातु गंगेष्ठो वः ॥ २ ॥
 विश्वामित्रातिविश्वाध्वरहरविहरयामिनीचारहारी
 सोतामृगारलैलाकितभुजविलसत्कार्मुकज्याकृतोकः ।
 पारावारात्रात्रहरितदृथदगुलस्मीतसद्वीतकोत्तिर्
 लंकेशातेककारी स जयतु भुवने रामनामावतारः ॥ ३ ॥
 नौद्यते सूत्पारः । परितोऽवलोक्य । जहो भूमंडलमासंडलपुर
 संप्रति विजिगीषतीति भाति । यतः ।
 इह हि विजुधाधारः पावः सुरालयभूधरं
 जयति कनकोन्मादं भृष्टद्विक्षिसुवर्णेभूः ।
 कुलसुखकृता युक्तः पद्मा स गोवभिदा युते
 स्थिरतरलसङ्गासंगो विनिर्गतज्ञुनं ॥ ४ ॥
 निवसति नहाकाली यस्मिन्कुहललालसा
 निजमनु कलान्यासैरेत्कृपेण विभाविता ।
 सितगिरिमपि त्यजा प्रातः प्रियाविरहासहो
 चिलसति महदेवो अप्यस्मिन् गणावलिमितिः ॥ ५ ॥
 व्यरचि किमये धात्राधारः प्रयासवतावता
 सकलवसतिब्रैडस्य स्वभावमहान् गिरिः ।
 उपरि च तले मध्ये यस्मिन्निवासवती नृणा
 चिभुवननन्नप्राप्य सौख्यं सदापि ददाति यः ॥ ६ ॥
 कुबलयदलश्यामः कार्म पुरा यदजीननत्
 कुबलयदलश्यामः कार्म वधनयनीचलः ।
 जनयति गिरेस्योपाते स्थिते पुरचंपके
 तदुचितमहो लज्जा नैति स्वयं जनयन् रति ॥ ७ ॥
 अपिच। एते चंपककामिनीपरिलमडिम्हमहीमिल-
 चापेयप्रबलस्कुरायरिमलस्मीकारतस्मिन्दिलः ।
 पीत्वा वारि शरतप्रसवसरसो पावाचलारोहण-
 प्रत्यारोहणजातस्तेहरणा वीतोह मंदानिलः ॥ ८ ॥
 ०१४ ॥ . . . the lost leaf 4 contained from the
 latter part of sl. 10 to the beginning of sl. 14.
 यटाक्षेपेण विद्युकः । जहो सञ्चं सञ्चं ।
 सोत्ताणं वसणे कस्ता वि मद्याणं माणं पहूणं गावा
 गो वंगमिरस्तस्स मे ण जणिक्षं से अंतु कंपुप्पहं ।
 लंवज्ञनयणहृयं मम हिमं मझेमि गो दीसये
 ता भूमितलज्जोसिच्छा ग विद्युत्यीणं महिज्ञतरं (!) ॥

मूत्रधारः । जहो कम्बे नधेकम्बे प्रस्त्रे परिहत्वा ॥
 विद्युकः । परिहासभृतोऽहे तुरे तुरे वर्वेति ।
 मूत्रधारः । भवनिता विपरोता प्रतीतिवैषते ॥ ० . . (fol. 6
 and 7 wanting, containing sl. 15-21) . . ०२३ ॥
 कुर्वेदवादमुष्टवादार्द लवार्द ललन्
 प्राणापारपुरे पुरंदर इशानीर्द वर्वेविद्वा ।
 वल्लापाणिगुरुम्भलोकरनितावद्वोद्यावद्वार्द
 निसायाप्रतिवादिने लवकरोक्तीत्तुलेनेव वः ॥ २४ ॥
 देशान् गुर्वेभृत्यिपम्य सहसा वो लोलवेवायहीद्
 यः संयामसभातले अतिविवान् भूमोष्टीन्द्यवहीद् ।
 वो अर्णांद समयाहोड्हुरारान्विवान् रक्षितु
 यो वैरिक्षितिवैषम्भेः सह भूमोष्टीदले अवहीद् ॥ २५ ॥
 यविसालरणाद्रुणादपगतः स्वप्राक्षिप्तावद्व
 प्रामः स्वागुलिचर्वेत्ते न चर्वे वेगदुतेः वार्द्वे ।
 कृत्वा दुलृणदुर्दुमादिवर्वे संवत्य लहार्द
 नप्त्वा हुक्कर्णे स गुर्वेभूत्पाकः वर्वे प्राक्षिति ॥ २६ ॥
 नाल्कीर्णा भुवनवये भवलिते झोकादिवक्षोत्तिने
 संभातीदिवस्मलरन्वम्भुपतिगोर्णीर्णा सदा संगतः ।
 तस्मात्योत्तिमतीयमद् नृपती श्रीगंगादासाभिषे
 मामादिष्टदमुष्य नाट्यविषये त्रेनाहववाग्मी ॥ २७ ॥
 तदहमनेकानवद्वार्दविष्टोपासनासमासादित्वसर्वेतपेत्तराचावेद्वैः
 विराजमाने श्रीमम्भाकालोप्राप्तादपुरोषत्तिनि वभातले अस्मिन्
 मुसासोने श्रातसमयसमुचितदेवोपूजनाय स्वागते लकलुराचरभै
 गंगाधरकविरचितगंगादासप्रतापविलासनामनाटकाभिनयेन व-
 रितोपयानि ।
 गंगाधरकविकविता चरिते श्रीगंगादासभूपस्य ।
 वयमपि नाट्ये कुशलाः किं संतोषकर्वे नाच ॥ १ ॥
 विद्युकः । को सो कई जस्ते क्षेत्रा संतोषो भोदि ।
 मूत्रधारः । तस्य गुणवयेनपद्मे नाक्षित्रैः । तस्य विहृदपद्मे
 नव्या नाक्षित्रैः ।
 विद्युकः । तद वह कहे किं न सावरति ।
 मूत्रधारः । शूणु ।
 तरङ्गातुगाकुलतरतरंगागुलवचो-
 वणो रंगासगादमृतरसभैगारितरनुः ।
 मधुसंगो भूगालसलमदनेगारितहृषी-
 दृगासंगभं गायति रथति गंगाधरकविः ॥ १० ॥

नेपथ्ये । अलंक्रियतामलंक्रियता पुरे ।

कुर्वन्तु प्रतिवीषि मार्जनचिदिष्य पश्चानि सुक्राप्लैर
माणिक्यैरभितो लिङ्गंतु सुधया लिंगंतु सौधानि च ।
पश्चांतु प्रतिमंदिरं प्रतिपुरहारं पताकावलीए
वादित्राणि च वादयंतु नगरे नृयंतु वारोगनाः ॥ १ ॥

चूलिका ।

विदूषकः । समेधमे विलोक्य । भाव महूसवसंभवाकलिदो को
एसो स्थापद्धति ।

सूत्रधारः । मारिष स्यं किल राजसचिवो देवीमहोत्सवसंना-
हाय पुरपालकानाशापयति । तद्वयमप्यभिनयोचितने-
पश्यग्रहणाय व्रजामः ॥० इति निष्क्रीतौ । प्रस्तावना ॥
ततः प्रविशति राजसचिवो हरिदासः । यथा ।
स्फायत्रोञ्जलकंचुका० ॥ २ ॥

सचिवः । उच्चस्य सानंदं ।

धैर्यैकपद्मा चलतामभिमानवती नृणां ।
करावलंबनं दत्ते दैवं साहसिनो स्यां ॥ ३ ॥

कथमहह पंचत्रिंशत्युल्लाजकन्यकावाङ्मारुचाणकुलंप्रदीपस्य
हठंभीरस्य मम स्वामिनो भोगींद्रियं स्वस्तकरस्तमिव कन्यारस-
मभिलघुतो महंमदमहासुरत्राणस्यापमानना स्वभुजवलेनैव मस्ता-
मिना समकारि । तत्र संगरैकोगवीरस्य स्वप्रभोर्भुजसामर्थ्यम-
जानता मया सचिवद्विज्ञत्वात्सचितेनास्याय यावज्ञावन्देप्यमुर-
चाणेन गूर्जेरसुरत्राणपूर्वद्वेषिणा अस्तस्हायत्वमंगीकृत्य भासापत्रं
प्रविते । तद्रात्रौ देवीव्रतनियमवताः प्रतापदेव्या भंदिरे देवी-
पृजनसामयों विलोकयतो महाराजस्याये मया वाचिते । तदभि-
नदिते देव्या स्वोकृते च महाराजेन ।

तन्मन्ये श्रीमहाकालीसेवया सुस्थिरोकृतः ।

गंगटासमहीजाने(१०पेन) राज्यमाचंद्रतारकं ॥ १ ॥

तदधुना देवतायाचाभिमुखस्य महाराजस्याह्या देवतायजनसा-
मयोसहितमित रथायोंतु पुरोहितं देवतालयं पुरः प्रस्थापयामीति
निष्क्रीतः ॥ विष्णुभक्तः ॥

ततः प्रविशति पुरोधाः पुरो धावतः बंचलकमंडलुपृजोपक-
रणकरा बटवश्च । यथा ।

प्रातःच्छानपविच्छाचविलसत्प्रस्त्रालितप्रोक्षस्त्-
धोद्दस्फारितयज्ञसुत्ररचनो दर्भप्रगल्माणुलिः ।
गोपीचंदनचर्चितालिकजितादित्यप्रभामंडलः
कर्णीदोलितकुंडलः समयते राज्ञः पुरोधा इह ॥ १ ॥

पुरोहितः । पुरो उवलोक्य । लो

नमो देव्ये महादेव्ये शिवायै सततं नमः ।

नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताप्रणा(१०तप्रणताः) स्म तो ॥ १ ॥

इति नमस्करोति । पुरोहितः । विलोक्य ।

स्या सा जगदंचिका विजयते काली कपालिप्रिया

देवीभिर्नैवकोटिभिः परिवृता युक्ताभितो भैरवैः ।

स्त्री मंत्रमत्तांगभूतहवनैराराधयामो ऽधुना

येनासौ यवनाधिष्ठयुधि जयेष्ठोगंगदासो नृपः ॥ १ ॥०

Act II. (beg. fol. 16b). The king enters, with the *vidūshaka*, to attend the *homa* and the festive performances. For the latter the chief actor introduces himself :—

नाट्यकारः । नाट्यरसिको नाम नाट्यकारो इह ॥

राजा । कुतो देशादागम्यते ॥

नाट्यकारः । कर्णीटात् ॥

राजा । तत्र किमपूर्वमत्रागमने च किं कारणं ॥

नाट्यकारः । आकर्ष्यते । पूर्वपञ्चमदक्षिणसमुद्राधोष्वरे हयप-
तिगतपतिनरपतिरायसुवर्णपुञ्जलोकितवामचरणविहृद-
तोडराइचरे महाराजाधिराजराजपरमेश्वरे राजकठाटौ-
त्रिनेत्रे(!) राजगनेटकारे रिपुराजगनगंडभेदंडवतारे
विजयनगरोपुरंदरे श्रीमत्रापदेवराजे महेंद्रसभालंकारे
सति तत्तुमारण श्रीमञ्जिकार्जुनराजेन सामाज्यसिंहास-
नमपितृते । तदाकर्ष्य दक्षिणसुरत्राणेन गजपतिना च
पूर्वपरामृताभ्यामुभाभ्यामनितहयगजपदातिभ्यो संभूयाभि-
षेणनमकारि । विजयनगरमावृत्य स्थितं तावदसहमानो
गजबलं मृगेद्रशाव इव गिरिकंदराद् विजयनगरः
श्रीमञ्जिकार्जुनराजो बहिर्निर्गत निशिततरकवालभा-
राजलप्रवाहवाहिनोपरे हयपतिगतपतिसैन्यमशेषमज्ज-
यत् । गजपतिः सदेहमात्रावशेषः पलाय्य निरगाद्
यवनपतिश्च । तदनंतरं श्रीमञ्जिकार्जुनराजेन रणद्वृत-
चिजितान्यगतान् सकलमहीमंडलकलावत्करकमल-
साकृतवता तस्यामेव वेलायां निजननकेन श्रीप्रता-
पदेवराजेन दिव्यरलरचितकटकुंडलहारकनकदंडचा-
मरयुगलमौकिकच्छत्रिपुराजगनगंडभेदंडनिनविहृदपद-
कहयगतनरपतिराजकविपुञ्जलोकिते(०ते) विहृदतोडरं
दस्ता निजकोतिनिजनगाया भगवीरथोकृत्य सम्मानितह-
चिरागधरो(संमाते) इनवद्यविद्यावलेन दिव्यवज्ञयाय यातः
संप्रति झाल इति पृष्ठे । तदा तदानीमेवोहरहिंतरा-
लात्समागतेन केनचिह्नालिकेन महाराजस्य कीर्तिमा-
हिमाचलं कृत्वा द्वारकायाचो विद्यायाद्यदावादनगरे
गूर्जेरसुरत्राणस्य महाड्डारे वामचरणे विहृदतोडरं निधाय
सभाकोविदान्मूकोकृत्य घर्खासानुपित्वा ततो निर्गम्य

पावाचलाधीश्वरं चंपकपुरपुरुंदरं । श्रीगंगदामभूवज्ञमेन
द्रुं समागतः । तत्र श्रीगंगदामभूवज्ञमेन लोकोहर-
विद्योर्जिता कविता विलोक्य संतुष्टेन वहुमानदाने:
परितोष्य मच्चरित्राभिनयनाटकं भवता विष्वेयमित्युक्तः
करोतीति स्तोकृत्य लोकोहरं नाटकमकार्यत् । तदहुत-
माकर्ण्ये गंगदामभूवज्ञभो वहुकनकरनैरायादतलमस्तवं
तमापूर्यत् । अस्य नाटकस्याभिनयं कर्तुं कश्चिद्वारथ-
कारः समागच्छेदिति राजा चित्तां करोतीत्युक्ते श्री-
महिन्द्रिजीनराजेन साधु कथितमस्मिता दूरोकृतेति
वहुदानपुरःसर्वं स वैतालिकः समानितःसमाऽ ।
तदानीं तदास्थानस्थितेन रिपुनाथ्यकारवारणमदनिवा-
रणपैचाननेन मया तदाकर्ण्ये तत्राटकमहं नाथ्यरसिको
अभिनेष्यामोत्तमं स्तोकृठमागतो अस्मि । तावन्मम भाग्य-
गुणेन महाराजो अपि महाकालीमहामहोत्सवे कलाकृ-
तहूलानि विलोक्यव्यवेष अन्ययनगोचरः समग्निः । तदहुं
महाराजस्य युवराजत्वमारभ्य रूपकाभिनयाय नेपथ्या-
भिनयनाय गच्छामि । पश्यतु महाराजः । इति निष्क्रीतः ॥
नेपथ्ये कलकलः ।

नयति नयति मुग्धी राजपुत्रीं कुमारः
सितहय इव भद्रो सानुरागां मुभद्रो ।
व्रजत व्रजत पञ्चाङ्गतः शख्वहस्ताः
कथमहं पुरस्तात्साहस्री वीर एषः ॥ ४ ॥

सर्वे क्रिमिदमिति सहस्रोऽिष्ठंति ।

राजा । तुरगस्तुरगस्तरवारिस्तरवारिः ॥

ज्ञात्वा तरे प्रविशति तुरगाधिरुदो राजकुमारोऽसहितो युवराजः ।

राजा । क एष नूतनवयाः कस्येयं कुलकन्यका ।

मामेवायाति शरणं दात्यमभयं मया ॥ ५ ॥

त्रिटूपकः । वयस्स एसा खु कुलकणा तवेव रुचानुरुचा । ता
रदं जपहरिच्च अंतेऽरे कीम न करेति ।

राजा । धिग्मूढं कथमेवं पापधियं ददासि । परस्त्रीपरथनवि-
मुखानस्मात्र जानासि किं ।

युवराजः । ऋये राजकुमारि श्रीतासि तदत्र तुरगादवतीये
महाकालीसरसीरे कदंबतहतले खण्डुपविश्य यावदहं
पञ्चादागतान् त्वज्जनकभट्टान् निशितशरणतैनिर्वर्त-
यिष्ये ।

राजकुमारो । पिय ते तदैव यिद्वज्ञाः ।

युवराजः । विलोक्य । सर्वं । निर्वृत्ता एव । तस्मुलेनोपयि-
शाव । इत्युपवेशक्रिया नाट्यति ।

राजकुमारो । वहुह गित्विद निः । तापयमित्वीपत्रपत्रेण वे
कलमुपयोहि ॥

युवराजस्तथा वरोति ॥

राजकुमारो । पिय तुम घटने विष । चक्रतरं वै यावत् ॥

उभो तथा कुरुतः ॥

युवराजः । इवामन उपविश्य । वक्षनवै गलवानितुः अव-
मपनयति । यथा ।

आदोलयन्तु यलयानि विलोक्यनृग-
संगोत्तरं गदलाहं मुलादृतानि ।
स्तोकृत्य नः अमग्नले गिरिशोदरिष्ठि-
माली ददाति वलयोपनातः वज्रोः ॥ ६ ॥

राजा । विलोक्य । यथेतो वालिशी न जानीत्वायामिन्द्र-
हलवकुलातरे स्थितानयोः परम्परानुरागगोडीवाक्यै-
यावः ।

विटूपकः । ममाति कोदुर्चं वहृ ॥ तथा कुरुतः ॥

The king soon perceives that it is an incident in his own life that is represented : वहो
कण्ठाटनाट्यकारेण० मवेष युवराजदशाचरितमभिनैतिकिं०
युवराजत्वं इवास्माभिः क्लोडिते० कर्त्त नाट्यकारचारुपैयुनोऽग्र-
मिव सर्वं दर्शयति०

Act III. (beg. fol. 36b). The queen *Pratā-
padavī* is put out of humour by what has
occurred, and fancying herself rejected, goes,
with her attendants *Jayalatī* and *Vikramadevī*,
to do homage to *Mahākālī* for her intercession.
Meanwhile the king himself is longing for his
consort, and is at length reconciled to her
(the scene of reconciliation being, however,
lost on foll. 50 and 51).

Act IV. (beg. fol. 53a). The general *Rā-
ga-cāṇīga* brings some enemies' heads (*Dalapati-
Yavana-sirāmsi*), and is taken to the audience
chamber [कंचुदी । महाराय रणधनो दलपद्मवरणिर-
रामिं(!) जाणिच्च हुग्गुच्चारे सचिवेष सह तुर्जि कुञ्जं वहृ ।०
ततः प्रविशति समानीतयनमस्तको रणधनः ।], where the
king sits in state, attended by the *kumāra*
Narasimha with his younger brothers. The
general's account of his victory seems lost on

foll. 56–57. Messengers then appear with reports from all directions, followed by two courtiers bringing a letter. From the West the report is as follows:—

राजा । पश्चिमे देशे क्रिमपूर्वे ।
दृतः । देव त्वच्छरणार्थिभिन्नैपश्चतैस्त्वत्याणिदशाभयैस्
त्वद्राज्ये सुखवासितात्पदयितापुत्रप्रयोज्ञादिकैः ।
गम्भे गृन्तरमंडले प्रतिपदं यासार्थेनालोलुपैर्
संतदैहयुतो महमदसुरत्राणो उर्धरं खादति ॥ १ ॥

राजा । इतःपरमधराधरं खादतु ॥
सचिवः । इतःपरमिदमिव ॥

राजा । हूतात्मंभाव्य स्वमंदिराणि प्रस्थापनीयाः ॥
सचिवस्तथा करोति । दूता नमस्कृत्य प्रयोग्ति ॥

नेपथ्ये । कर्यकः ॥

प्रविश्य कंचुकी । महाराज । वीरमधुवस्स नानभूवस्स पत्तहरौ
समागदौ ॥

राजा । आकारय ॥
कंचुकी तथा करोति ॥ पत्तहरौ नमस्कृत्य पत्रं दत्तः ॥
सचिवः पत्राय करं प्रसारयति ॥

राजा । संप्रोक्ष्य पत्रं याहं । यतः ।
झेज्जाय कन्या ददतोऽस्ति स्वस्य जीवनहेतवे ।
नानवीरमयोः कस्य संपक्तो नोपजायते ॥ १ ॥

सचिवः । तथा कृत्वा पत्रं वाचयति । स्वस्ति श्रीगंगदासभूष्ये
प्रति नानभूपतीरमधुपयोः प्रणामपूर्विका विज्ञिः ।
वयमिह कुशलिनः । भवता स्वकुशलपत्रं प्रेपणीयं ॥
तात्पर्यं च । सुरत्राणाज्ञयास्त्राभिरलेखि । ये सुरत्राण-
डेखिषः सुरत्राणाराज्यमुड्सीकृत्य (डासी०) भवज्जरणा-
गता यासिनो^१ राजानो भवन्नंडले वर्त्तते तेषां निवासो
न देये । भवता नोतिविस्तु क्रियते । महता सह वैरं
नारंभणीयं । किं च । आत्मानं सततं रथेद् दारैरपि
पनैरपि । इति नोतिशास्त्रार्थं चेत्ति संधाय स्वकन्या-
मपि दत्ता^२ स्वस्त्रियोऽपि सुरत्राणस्याये नरैयित्वा सुर-
त्राणस्य पादपरिचाणमपि करे भृत्वा यानि कानि

^१ That is, vassals, or holders of grants of land; cf. Forbes, Rās Mālā, i., p. 242.

^२ As a matter of fact, the Rājā of Edar, for one, had given his daughter in marriage to the Sultan, and thereby bought his peace.

चिह्नैन्याद्वाराणि प्रतिद्वेषमुक्ता सकलमपि मानमहंकारं
त्वज्ञास्त्राभिर्यैषा कर्यंचित्समयप्रतीक्षा क्रियते । स
चतुरो यः समयं जानाति । चयं समयः शक्तियाणी न
भवति । चयं कलिकालो यवनानामेव । विचारय ।
आस्त्राकमैलदुर्गमनेनायाहि । चयेषां क्रियता लंकास-
मानि दुर्गाण्यनेनायाहिपत । किं च सकलमहीमंड-
लोक्जसलीर्तेः करविजितकर्णेकामधेनुकल्पद्वृमस्य सिद्धा-
गनापितामितवितरणजनितयशः कलापरतस्योचितदान-
द्विगुणभोजस्य श्रीमुगुलराजस्यापि राज्यमेतज्जनकेन
गृहीते । किं च भवसूर्वजस्य चाहुआणकुलावतंसस्य च-
समसमरसाहृसैकमज्जस्य शरणागतवज्रपंजरस्य हमीरवी-
रस्यापि रणथोवराभिधृग्मपि दुर्गं द्विजेसुरत्राणेन
गृहीते ॥ दक्षिणसुरत्राणेनापि जेमराजमानकरादिभूपाना

... wanting foll. 65 (? and 66), containing the end of 4th and the beginning of 5th act.

Act v. takes us to the court of Sultan Muhammad (1443–1451 A.D.), of Ahmadābād, son of Abmad Shāh.

Fol. 67¹ opens with an incomplete verse, after which :—

नानभूपतीरमौ । पत्रं वाचयतः । शक्तियै महतीति महंमद-
सुरत्राणस्येति ॥

सुरत्राणः । कर्यमहंकारः ॥

नानभूपतीरमौ । पातसाह (Padishah) कि कथनीये ।
झेज्जाय कन्या ददतोः स्वस्य जीवनहेतवे ।

नानवीरमयोः कस्य संपक्तो नोपजायते ॥

इति पठित्वा । कर्यम अपमानिता वयमनेन ।

गतेन सर्वराज्येन न दुनोति तथा मनः ।

यथानेनापमानेन कृतेनाहंकृतात्मना ॥ १ ॥

भिगस्माकं कुलं यत्र चयं जनुरुपागताः ।

दर्शयामो मुखं लोके ये इपमानमखोसखं (!) ॥ २ ॥

सुरत्राणः । कृचंमवलंच्य । चयमपमानो ममैव न भवतां ।
तदहमहंमदसंभवो महंमदो न भवामि यदस्य मदमनसो
गंगदासस्य दुर्गपावके यावक्लिमिव प्रतापपावके न द्राव-
यामि ।

यावहुमेदंतिदत्कुलिशैः पावाचलं छेमि नो
यावज्जुनदंमंडितथनुःसंड शरैर्भेद्य नो ।

यावत्तज्जनाकरं निजकरेणासादितं वेत्ति नो
तावत्राहमहंमदादुदभयं तावत्र वा भद्रादः ॥

परिक्रम्यावलीकथ ।

रे संटूर भयंकराननकरान्कुर्यंतरे खुजरान
रे पत्त्वाण विभावितान्यरिसमारोहेतु वाजिवनाम् ।
रे संग्राम परिम्फुरशुतिभरान् गृह्णातु शस्त्रोत्करान्
सोऽहं पावकपातनाय चलितो नालीकयोपलैः ॥ २ ॥
किं च । पदातिनिकरा: पुरस्तदनु वाजिनो राज्यस्
ततो गजशटालयस्तदनु भृतो गच्छत ।
ततो इहमपि विम्फुरद्रव्यहयापिष्ठः स्वयं
वज्रामि रणहेत्वे यवनसादिभिः संवृतः ॥ ३ ॥
०

The army then starts on its march (the unsuccessful campaign of 1449 A.D.) to *Gangadāsa*'s capital, where at first—according to the descriptions given by the Sultan's companions (*Nānabhūpa*, *Virama*, *Bhimabhūpa*, and *Khāna Munīra*)—it carries everything before it, the assailed king, with his family and troops, being thrown back into the hill-fort and closely invested.

Act vi. (beg. fol. 80a). Whilst, however, the Sultan's troops take a rest, the king, having conferred with his general *Ranadīra*, suddenly makes a sortie, and routs the enemy. The Rājā himself encounters *Nānabhūpa*, who turns to flight; whereupon *Virama* comes to meet the king, but after some exchange of taunting words, the end of the act is lost in foll. 90–92.

Act vii. (incomplete at beginning). *Virama* produces a plan of the hill-fort (which he has obtained from his *Purohita* who had once stayed there, receiving rich presents from *Gangadāsa*'s mother, *Bhūmāmbā*), and enters into a minute description thereof in 30 *slokas*. The Sultan, spurred on by the glowing account of the place, makes another effort to retrieve his defeat, but falls from his *pattahastin*, which then is killed by a stone from the ramparts, whilst he himself only succeeds in saving himself by mounting a horse and taking to flight amidst the jubilant rejoicings of the besieged.

Act viii. (beg. fol. 101b). *Ranadīra* points out to the king the spot where the Sultan has halted with *Virama*. The latter bids his master take heart :

वीरमः । यात्रसाह पिता न कौचा । इनैः कंचा इनैः कंचा
इनैः पर्वतमन्तरे (I cf. Böhtlingk, Ind. Spr.,
6390) इति नीतिविचारकौया । प्रभवतो एव देहा
विधेसनोयाः । ततः परिवेशवा न्यवनेष परिष्ठृ
गलिते प्रायुषुषफलविष (दुर्मृगी marg.) कर्त तनेचति ॥
सुरवाकः । तत्प्रयत्नेष पल्लीदेशरामधारो नक्तौ तुलिका-
ठटेतुरादिदेशयामान् विधेसनियु मूलाक्षदिरनिदामदो-
प्रमुखाद्यनारिशत्ताहसाहात्त चाराः प्रस्ताविदाः ।
वीरमः । तत्साधु कृते नीतिरहम्पिदा पात्रसाहेन । इति प्रवाप्तं
करोति ॥

नेष्ये कलकलः । दुर्गम्योर्पर जयपत्राकाः । जिते जिते
सनकालेन (?) भोजेन च वधेष्यितवने । चत्वारिंशत्ताहसाहि
यवना विनिपातिताः ।

देवुरे निहताः केचित्प्रविक्षयना बलीतरे ।
हताद्युवारान्तुरगा नीताः पद्मोनिवासिभिः ॥ ४१ ॥
०

Whilst the Sultan is lamenting the slaughter of his troops, *Virama* points out to him how a body dispatched by him has gained possession of part of the rampart of the fort (नक्तौ तुलिका-ठटेतुरादिदेशयामान् विधेसनियु मूलाक्षदिरनिदामदो-प्रमुखाद्यनारिशत्ताहसाहात्त चाराः प्रस्ताविदाः). But presently *Gangadāsa* himself, becoming aware of the fact (आः शशो पिष्टप्लृतुर्गेपरिकरश्चित्त-रमाहटा एव. वीरेणादृष्ट्वेत नार्तेव पावकपरिकरश्चित्त-रमारोहिताः स्वभातः), throws himself against the assailants and forces them back. The Sultan then threatening the king that he will yet bring him to his knees, the latter jeers at him :—

राजा । विहम्य । निसाशब्दनिः शशुरनिहतापत्रोन्मेलयोत्पत्ता
प्रतिभनति यथा भवत्युत्ते भवादृशो विकाशनात् युक्तेत् ।

यस्य वर्णेयितान्योग्नित स चामाने न वर्णेत् ॥ ४२ ॥

वर्णेनीयगुणाभावात् नो यस्य स वर्णेत् ॥ ४२ ॥

भवत्यौरुच भवता कि वर्णेनोय । तत्प्रवाप्त एव वीरेते ।

सुरवाकः । दुर्गचलेन वसाति ।

राजा । गजाभकटकपाहुत्याङ्गलित । वदि निग्नुजयोत्पत्तो
वहसि तदेकाकिनौ युधाव । उभयसेन्ये विलोकताः ।

सुरचाणः । काकतालिकान्यायेन जयं प्राप्तो इति । तेन गर्वं
वहसि । त्वयूर्बन्नस्य हम्मीरस्य हठिनः का दशा जाता ।
सा त्वया नाकर्षिता प्रायेण ।

ममापकारिणः सर्वान्नासिनो रष्ट्रतस्त्व ।
त्वयूर्बन्नस्य भविता हम्मीरस्य दशा हठात् ॥ ४२ ॥
राजा । शरणगतरक्षार्थं यत्प्यात्तज्जीविताधिकं ।
तदेव जीविते मन्ये येन संजीव्यते इत्यर्थं ॥ ४३ ॥

सुरचाणः ।
मुचाभिमानं सकलं यथान्ये पृथिवीभूजः ।
दत्त्वा निजसुतां मद्यं राज्यं कुरु निरामयं ॥ ४४ ॥
राजा । इतरनृपतिकन्यावन्माप्यात्मजो यद्
यत्वननृप विलासिन् याचसे तड्डामि ।
भवति तत्र किमाभिः प्राकृताभिः प्रमोदः
समिति मम कृपाणो देव कन्या ददाति ॥ ४५ ॥
नेयथे कलकलः ।
पावस्य दक्षिणं भागमाहटा नानभृपते ।
पश्यः पातिताः पृथ्यो तत्रस्यैः पावरक्षकैः ॥ ४६ ॥

The Sultan then resolves to make one more effort to take the fort; and at the moment when his troops approach, there also arrive there some of the king's *grāśināḥ*—those mentioned, in Prākṛit, being *Khemāṇo*, *Cāhuāṇarāula* *Udayasimho*, *Gāṅgadokio*, *Khemanaputto* *Avaghado*, *Udayasimhaputto* *Ajjupadeo*—to seek shelter in the fort; and they ask to be allowed to join in the fight [तत्रोपकारबद्धानामस्माकमधार्णिता । त्वत्कार्यं व्ययितैः प्राणैरस्माभिः साधनीयते ॥] The king, however, thinks it his duty to fight for them; and when his general reports that the Sultan, with *Mīra* *Saudāgara* (*suratrāṇaprāṇasamah*) in front of him, and *Nānabhūpa* and *Virama* by his side, are advancing, he boldly issues forth from the gate. This leads the Sultan to assume that the king's resources must be at an end: यदर्थं दुर्गाधिष्ठो दुर्गान्तर्गत्य युधिति तदस्य
धनधान्यादिदुर्गनिर्बाहसामयी हम्मीरस्येव व्ययितेति लक्ष्यते ।
अूर्धते च महान्प्रत्यहं व्ययो इत्य ।

चत्वारिंशत्सप्तसाणि प्रत्यहं भुजते गृहे ।
मनुष्या गंगदामस्य पंक्ती दशशतानि च ॥ ४७ ॥

After a few more syllables [शरणगतया(सिनः)] there is a break, foll. 114–118 being wanting, and a leaf marked 114, written in a large sprawling hand, not carrying on the text. But apparently *Virama* must have remarked that *Gāṅgadāsa*'s stock of supplies is by no means nearing its end, seeing that the conversation proceeds (on the supplied leaf):

सुरचाणः । तत्कार्यं त्वत्कर्णपथमागते ।
वीरमः । राज्ञौ तत्र आगतेन ब्रात्यणेन क्रयिते ।
सुरचाणः । तत्कार्यं ।
वीरमः । मंत्रिभिः प्रत्यहसेतावद्वा धार्यं न दातयनियुक्ते राजा
गंगदासेन निबकुठारिशिवराजकुठारिणवाहृयं पृष्ठं
कुठारे क्रियद्वार्यं विद्यते इति । तदा निबानुजेन
शिवराजकुठारिणेदमुक्ते । स्वामिन् संख्या तु न ज्ञायते ॥
परं तु यथा यथा धान्यराशयः प्रत्यहं लोकेभ्यो दीयते
तथा तथाधिकाधिकं पूर्यते ।

महाराजस्य धर्मेण नित्यं यद्यद् व्ययीकृतं ।
वर्धते तत्रदपिकं धनधान्यादिकं चमु ॥
इति तद्वचनसुधायानेदितो राजा । अतो धनधान्यादिपु
न विचारः ।

On fol. 119, the Sultan is informed by a messenger that a large hostile army (probably that of the Sultan of Mālava) is advancing on Ahmadabād, whereupon he resolves to beat a hasty retreat at nightfall. This being done, *Gāṅgadāsa*, considering it unworthy of a *Kshatriya* to strike at a retreating foe, re-enters his dwelling.

Act ix., written by a different hand, begins (fol. 121a) with an allegorical scene, in which the *Vaitālika*, after singing his morning song, is joined by his sister (*Gāṅgadāsa*-) *Kīrti*—represented as one of the wives of the king (still reposing in the arms of *Jayakamalā*)—and introduces to her an unknown twin-sister of hers (*Mahammadasaḥa*-) *Apakīrti*; whereupon the two ladies enter into friendly conversation

(the former speaking in Sanskrit, the latter in Prākṛit), and agree to go and visit other lands ; the end of this scene being, however, lost on foll. 128-29.

In the last scene (incomplete at the beginning) the king and queen (attended by the *Vidūshaka* and *Jayalatā*) betake themselves to the sanctuary of the goddess to offer their homage. The end is, however, wanting again on foll. 133-35, the last leaf containing the incomplete colophon : [इति श्रीगंगापत्रकविरचिते गंगादास] प्रतापचिलासनामनाटके श्रीमहाकालीप्रसादो नाम नवमौकः ॥०॥ to which another hand has added the statement : वैद्यवरश्रीभाभाजीमहज्ञमानो पुस्तकमिदं ॥

Though somewhat clumsily constructed, and rather rambling in its dialogues, the subject-matter and the treatment of it are of sufficient interest to make one regret that the MS. is so defective and so little correct, especially in the Prākṛit portions. Here and there passages are marked as to be omitted in such a way as might almost lead one to suspect that it was the author's own copy.

Cf. Sylvain Lévi, *Le Théâtre Indien*, App., p. 46. [GAIKAWAR.]

4195.

1831. Foll. 40. Size 11 $\frac{1}{2}$ in. by 5 $\frac{1}{2}$ in.; fair, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mukundānanda, a dramatic composition, in one act, of the *bhāṇa* kind, by *Kāśīpati Kavirāj*.

It consists of fictitious, chiefly amorous, conversations between the actor (*Bhujangaśekhara*) in the character of *Kṛiṣṇa* in *Vṛindāvana*, and imaginary interlocutors—as *Vasantaka* (*vayasya*), *Mudgala Bhaṭṭa* (a *paurāṇika*), *Mayūraka* (*vayasya*), and a number of damsels

(*Marālikā*, *Lilāvati*, *Lavaṅgikā*, *Mallikā*, *Can-drikā*, etc.)

It begins :

वदे बैदासनेदारमिदुमूरकनेदनं ।
अमैदानेदासदोहवधुरं मियरामनं ॥१॥
बैठालिंगनवंगलु चनकुचाभोगोपभोगोलामं
ओणीसंगमनीभगी च सतते चलेयमोगा पुनः ।
प्राप्तं को व्यभित्रीष्येष यमुमाकूले चलातः लवं
गोपानामहरयुक्तुलिपये कृष्णः न पुण्यातु नः ॥२॥

The work has been printed at Madras (1882), and in the *Kāvyamālā*, no. 16.

It ends :

कृति लमदलंकृति रसविदो तुषा चे गम
प्रसवददया दयानलभयो चृकुर्वते ।
तदौषपदप्रस्त्रयोरयनये प्रणामानलिः
मरोजमुकुलाकृतिः शिरसि संतते न्यम्यते ॥२५॥
इति श्रीकाशीपत्रिकविराहितार्थितो मुरुदानेदनामादं विभ-
भाषः संपूर्णः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4196.

274. Foll. 42; size 11 in. by 4 $\frac{1}{2}$ in.; Devanāgarī character; foll. 1-26 written in a large clear hand, about 1650 A.D.; eight lines in a page; foll. 27-42 in a smaller, slanting hand, in 1706 A.D.; twelve lines in a page.

Śringāravāṭikā (or *Śriṅgāravāḍikā*, as it is frequently called in the MS.), a play (*nāṭikā*), in four acts, by *Viśvanāthaḥṭa Kavi* (pupil of *Dhunḍhirāja*), son of *Mahādevabhaṭṭa Sūri*, grandson of *Viśṇubhaṭṭa Kovida*, and great-grandson of *Haribhaṭṭa Pañḍita*, of the *Cittapārana* family.

The subject of the play is the love of the young king of Avanti, *Candraketu*, and *Kāntimati*, daughter of king *Ratnapāla*, of Campā-vati.

It begins :

यच्छ्रिये रचिता जर्यति जगति यथा हि ते यान् श्वरं
दृष्टा मस्तकशूर्णे वितनुते वागीश्वरो अपि स्वर्यं ।
तस्मै वैदिकतात्त्विकाश्वरविदे श्रीदंडिराजाय¹ मे
विश्वमिन् स्थिरकौर्तेये इस्ति² गुरवे सहुद्विदात्रे नमः ॥१॥
चंचडेणिजटं नहोवतलमङ्गस्वर्णहोरप्रभं
हैमाहेयविष्पूरणं करिवरात्मगिद्यवासोंचितं ।
किं ब्रह्मेति विवादमत्र विदुपी हर्तुं यदेकीभवत्
तज्ज्ञकचयंगलं विजयते हृंडं किमप्यद्वत् ॥२॥
सेवा यस्य निजे गृहे हृदि तु सा सा चोपविश्य सृष्टिः
कालं सायि न चेहते न हि च काप्यवासि निर्वंधता ।
यज्ञस्यास्तु फलं तदिद्रूपतिभिः स्वर्वासिभिर्द्वृलैर्भं
लभ्यं तत्र विनैव याचनमसौ त्वा पातु लक्ष्मीप्रभुः ॥३॥
नौद्योते मूत्रधारः । प्रवेशं नाटयत्वा । भो भो भरतपुत्राः ।
अलमतिविस्तरेण । ऋणमात्रं श्रूयतां । श्रूयतां समस्त-
भरतसुतसमाराधितचरणकमलकमलाकराभिपाननाट-
काचार्यांतेवासिनो रमणीयं सम वास्तविति । अद्याहं
परमनहिमपरमात्मवादपद्मालयहृंडनिहृंडभक्तिकरदा-
स्तादनमदामोदमानमहोदारमनोमिलिंदेन^० --- श्रीमहा-
राजाधिराजश्रीरामसिंहमहीपालेनाज्ञानोऽस्मीति । भो भो
कमलाकरांतेवासिन (०००ि-०) श्रीविश्वनाथकविविरचिता
चंद्रकेतुमहीपालचत्रित्विविराजिता शृंगारवापिका नाम
नाटिकास्तीयस्माभिवैहृदिने श्रूयते । तदृशं सुमतिना
त्वया सा विश्लीणेऽस्मिन् सुवर्णोनिर्विते सभामैदये गोत-
वाद्याद्यैरभिनेतव्येति । अस्ति च तेन चित्तपावन-
जातीयेन निखिलमहाज्ञनसमाजसंमानितहरिभृषीडित-
प्रपौत्रेण प्रतिदिने वेदवेदांतादिसकलशास्त्राभ्याप्यनकृत-
कालश्चेपणस्य विष्णुभृषीकोविदस्य पौत्रेण निरंतरं
श्रौतस्मार्तानुष्ठानपरायणमति श्रौतस्मादेवभृषीसुतेन
श्रीविश्वनाथ [भट्ट marg.] कविना सास्माकमनुग्रहबुद्धा
पाठिता समर्पिता च । यस्य किल यथारंभे सकलर-
सिकलोकान् प्रति कात्यायनीप्रार्थनापूर्वकमित्य वाचो
युक्तिः । यथा ।

इमं निर्बंधं सुगमं करोतु सा
शिवा दरिद्रस्य समोदितं सुखात् ।
यया कठाष्टैरवलोकनैर्निजैः
पतिः पश्चूना जगतीपतिः कृतः ॥१॥

¹ श्रीपुंदिराजाय MS.

² Thus corrected alt. manu .for orig. गतकौर्तेयेऽस्तु

तथा च ।

नाटिका शुचिरस्य वापिका नायिकाभिव मनोविनोदिका ।
वौश्य वौश्य तरुणा इमा मुदा वासरानपनयंतु सर्वदा ॥२॥
तदहं गृहं गत्वा गृहिणीमाहूय यावत्तया सार्थमुक्ति-
प्रसुक्तिभिः कृत्वा सभासदा पुरतो मधुमधुरिमधुरतम-
वर्णायाः कथायाः प्रसंगं करोमि तावद्वर्ततो अपि यथा-
मधुप्रदेशं विरचितविविधेवधारिणो भृत्वा चंद्रकेतुमही-
यालभूमिकानयनपूर्वकं प्रवेशं नाटयंतु ।

इयाज्ञाप्य किंचिदंतरं गत्वा नेप्याभिमुखमवलोक्य गृहिणी-
माकारयति । आयेऽतस्तावत् ।
प्रविश्य नटी । अज्ञउत्त एस म्हि । आणवेदु अज्ञउत्तो किंणि-
मिद्यं अज्ञउत्तेण(!) आहूद म्हीति ।

मूत्रधारः । आयें विष्णुसिंहं कुमारं पुरस्कृत्य शृंगारवापिका-
भिनयप्रदर्शनार्थं श्रीरामसिंहमहीपालेनाज्ञानोऽस्ति¹ ।
तदृशं मम वचनेन विरचितविविधमेडनाया अस्या
राजसभायाः प्रविष्टायास्तद्वभवता भवत्वा मधुमधुरम-
कुमारतरवचनविलासैरेवेव भवतु । तथा हि ।

अद्यासौ वहु मोदतां कविरमो शृंगारवापीं तथा
गाहतां नृपसूनवः सुखवशाद्राचिर्वैज्ञान्यात्मा ।
गंधर्वां भवदीयागायनकृतां गच्छंतु ते लज्जाताम्
अस्माकं जगती चये अद्य महती कीर्तिश्च संज्ञायती ॥०--०-

सूत^० । आयें अलमलमनया चित्तया इमेवार्थं साधियतु ।
कर्णाटकदेशे चंद्रकेतुबालमहीपालानंगजीविकाराज-
कुमारिकाविवाहघटकप्रधानपुत्रगुणराशिमित्रवत् यथा
प्रेपितोऽस्ति स्वकोयश्चंदनंदनो नाम नटः । ०--० । आयें
श्रूयतां तावत् । अस्ति दक्षिणस्यां दिग्भि श्रीशोभासंपत्ने
सकलजनरंजनशर्म राजधानीद्वयं । एकाऽवंती नाम
नगरी । अपरा च चंपावती नाम । तयोरवंत्याः
पतिस्तावद् विजयकेतुपुत्रश्चंद्रकेतुनाम सौदैर्येणापरो
मदन इव । स च प्रथमे वयस्येव राज्यं प्राप्य वृद्धिसागर-
नाम्नि पितुः प्रधाने सकलं राज्यभारं निधाय स्वयं
तत्पुत्रेण गुणराशिना सह सत्यं कृत्वा नानाविध[कौतुक
marg.]विलोकनतत्परो बभूव । चंपावत्याः पतिस्तावद्
रत्नपलो नाम महीपालः । तस्य [शृंगारवापिक
marg.]नंगजीविकाऽपरपर्याया कीर्तिमती नाम
कन्या । सा पूर्वजन्मनि जलदेवतासीत् । कदाचिद्वरुणो

¹ Thus corr. for orig. शृंगारवापिकाभिनयावलोकनार्थ-
मुक्तितोऽयं श्रीरामसिंहाख्यो महीपालोऽस्ति ।

राजा जातापराधी तामिति शप्दवा पश्चात् शायतो
च कृतवान् त्वं मनुष्यलोके मानुषी भव । तत्र च
पातिवर्तेन पर्ति समाराध्य पुनः स्त्रो प्रकृति प्राप्येति ।
सा नवनीतकंठो पितुर्गृहे शुक्रपञ्चर्षद्वकलेव वर्णमाना
सती सखीभिः सांख्य सर्वमंगला देवालयसमीपे भृंगार-
वाटिकायां खेलंवासीत् । कदाचित्स चंद्रकेतु राजा
जनानां वदनास्त्वयाः सौंदर्यं अुत्ता गुप्तयैव तत्प्राप्य-
पायतत्परमनस्तो बभूव । सापि च तस्य सौंदर्यं अुत्ता
तत्प्राप्यनस्तो बभूव । एवं तयोः परम्परं परोक्षानुरागे
वृद्धिं गते सति कदाचित्स चंद्रकेतुः वित्तोशस्तामवलो-
कयितुं स्वमित्रं गुणराशिं प्रेपितवान् । ततः स गुण-
राशिंश्चावत्या गत्वा भृंगारवाटिकाया चाललक्ष्मीमित्य
झोड़तां ता विलोक्य पुनरवतां प्रति समागम्य चंद्रकेतये
तस्याः अुत्तानुभूतास्मसान्तुणान्कथयोबभूव । ततः स
राजा चंपायतो कश्चित्सङ्ग जागतो इति तस्य दर्शने
कर्तव्यमिति व्याजसुत्याद्य चंपायतो गत्वा सर्वमंगलायाः
प्रासादनिकटे निवासं चक्रे । ततैव निकटवर्तिनि
वटकभैरवनिर्दिरे पुरैव गुणराशिमित्रेण स्यापिताया
भृंगारालानामसिद्धिन्या बुद्धिकौशलेन कार्यसिद्धि कृत-
वान् ।

नटो । अज्ञ । अलं जग्गे कपणेण एदिणा ज्ञेव मर सङ्घो वि
नाडिज्ञासरयो (r. गा०) अवगदोऽस्थीक्षि ॥०

सूच० । ज्ञायें किं बहुना । अृयतो ।
ज्ञासीसूर्यकुले मनुष्यनिभिः श्रीमानसिंहाभिषो
राजा रेनितर्पितिनेद्रनिवहः सिंहोपमो विक्रमे ।
कीर्त्या सर्वदिगंतनियतयाप्यासन्नया सर्वेदा
कर्णश्रीवलिभोजराजगणनाकाले पुरा कीर्तिः ॥१॥०३॥
तस्माल्लोकितिसितोकृतचित्पुवनात् श्रीपृथिवीचंद्रवद्
भूमींद्राहुनशालिनः किल जगत्सिंहः कुमारो भवत् ।
सर्वान्यो युवराज एव चश्यामासारिसार्थान् यथा
मातृगान् सृणिरोजसाऽनिशिरसि श्रीकार्त्तिकेयोपमः
[॥ ४ ॥ ०६ ॥]

तस्मिन्वंदिमुखाबुजेषु मधुरान् श्रीसाधुवादान्विजान्
धृत्वा वासवमिती सति गते तत्पुत्र उर्वामिमो ।
शासत्सन् शुभ्रभैरवाभिः महासिंहाभिः संपदा
यच्छासीद्वनदोपमो गुणिजनग्रामप्रदः सर्वदा ॥७ ॥ ०८ ॥

¹ The MS. omits the number of v. 6, and is consequently one figure short from here.

तस्माल्लोकितिनादिनात् उद्युद्गातो वहावामतान्
राजा राजदुदारचाहवरितो विर्भुभरामुवद्य ।
नाशा श्रीमवसिंह इविशितितो दामेषु वहाविको
उद्या विविशितिनेदमस्यः विहोक्षो विक्रमे ॥ २ ॥
तस्माज्ञेवाचलेशाप्तिपदमस्यः श्रीमुख्योवदावादी
वेचित्रकिंसभाया वक्तिवन् विषुधाः लोक्यपात्रमत्तु च ।
केचित्साहित्यगाद्ये तत् इतरमुधाः श्रीतयोगे च ज्ञात्या
चास्यायावास्यमाने निवासतिगृहै वामवेत्तु जग्मुः
[॥ १० ॥ ०९६ ॥]

सूनुस्तम्य मुखायेवोदितमुधापाप्तो हीरिभिर्
भूमींद्रस्य जयमववयनयोः विषोः लटानेदकृतः ।
राज्यं प्राप्य पुरुषा इव परः श्रीरामभिहास्यवा-
यः स्वातो भुवि विक्रमाचित्तभुजः श्रीपात्रोपुष्पवत् ॥१३॥
जहो विविपंगलालमदनेताकेतुप्रभा
प्रभूतकविसंकुला वहुविपेतुपेतुभवला ।
दिवे इसति यस्तभा लकलशास्त्रामाहित्यवाग्-
विवादमुदितात्तरेद्विभृपतिवज्रेचिता ॥ १५ ॥
येन श्रीब्रह्मपुजाभिनदपुलिने स्वर्णपृष्ठोपदाने
चक्रेविमिन्द्रिजासेऽप्यतिपिनिन इह स्तीतरालेष्वभूवन् ।
दृष्टा ये हक्मवालोकितमपि न न तदित्यमेतत् किंतु
ब्रह्मास्य वदात्य सृजति न तदित्य श्रीप्रवीरकवान्ये
[॥ १६ ॥ ०१८ ॥]

प्रवीरर्जुनहिंदुसिंहसजलानेदोयसिंहोद्दृष्ट-
अद्वीतीहरिसिंहराचलवयसिंहादिभिः लेपितः ।
ये दृष्टा समरे सपानपृतना संवस्य भावानयो
भज्ञे इतावपि सास्तिकावववपृत्युत्प्रगम्भायहो ॥१२॥
[०१२ ॥

नटो । अुत्ता सानंदे । अज्ञातम नइ दहौ ता संपुष्टो ने लक्ष्मो
वि लक्ष्मो होय्योहि ।
नेष्ये । शंखवाद्यानेतरे । सापु रे भरतपुत्र मातृकः संदेहः ।
स्तादुश श्वायें श्रीरामसिंहास्यो वहोपालो अस्ति ।
तद्वयमपि किमेतस्य पुरस्त्रोलस्य दर्शनेन चक्षुषः कलं
नानुभविष्याम इति ।
सूचधारः । अुत्ता । ज्ञायें तत्किति विलंबसे । जागता इव
किलते चंद्रकेतुभूमिपालभूमिको पुरस्त्रय मदीया मठाम-
दावामपि त्वरितमभिलवितकार्यसिद्धे वजार इति
निष्क्रान्ती ॥ प्रस्तावना ॥

ततः प्रविशति विरहावस्यी नाटयवामनस्यो राजा सविदूषः ॥
राजा । सर्वेतो विलोक्य । ज्ञासगतः ।
9 २

जाने यद्यपि तो मुण्डाकरमुखों प्राप्त्याम्बहू स्वत्यकैर्
स्वाहेभिरिदं तथापि हृदयं प्राप्नोति तो निर्वृतिः ।
यत्सत्यं ब्रुवते जना विरहिणों सर्वे हि दुःखायते
तो चेत्सर्वसुखप्रदा कथमियं ज्योत्त्रा भृशं मा दहत् ॥१॥०

The king tells the *Vidāshaka* how in a dream he has seen *Kāntimatī*, the beautiful daughter of *Ratnapāla* of *Campāvati*.

Act II. The chief minister's son, *Gunarāsi*, just returned to *Ujjayinī* from *Campāvati*, tells the king that *Kāntimatī* is in love with him, whose praises had been constantly sung by those around her. Her father, seeing his daughter pining away without any apparent cause, had in vain summoned wise Brāhmans, physicians, Siddhas and others to cure her, till at last the *Siddhīnī* *Muṇḍamālikā*, who was reported to have effected numerous cures, made her appearance and took up her residence at the shrine of *Sarvamaṅgalā* in the Śrīṅgāravāṭikā. He advises the king to pay a visit to the king of *Campāvati*, and consult the *Siddhīnī*.

Act III. The scene is laid partly at the Śrīṅgāravāṭikā, where the wise woman tells her pupil *Jatālampaṭā* about *Candraketu*, who had once shown her great respect; and partly at the court of *Ujjayinī*, where the king receives reports and makes preparations for his journey.

Act IV. *Kāntimatī* visits the *Siddhīnī*, and is told by her that *Candraketu* is coming. During his stay, the latter resides at the Kanakaniketana, whence he views and describes the city. He also pays his respects to *Muṇḍamālikā*, who ultimately brings about the desired union.

It ends :

गुणराशिः । महाराज सर्वं तथापीदमसु भरतवाक्यं ।

पश्यंस्तैलोक्यमेतत् सुरनरभुजगान्व्यापयन् स्वस्वकर्मा-
स्यायावाहूरुहू हैमं रथमतिजविनं सप्तनामाश्चित्तं (?०ने) यः ।
स त्वामाल्मोच्चतेजोमहिमहतमहाध्वीतमालो विवस्वान् ।
पायान्मित्रोऽप्यमित्रो निनजनविपदी संविदी संप्रदाता ॥१॥१
वर्णाश्वत्वार एते निजविहितपथेनात्मशक्त्या तुरीयाम्
आराधाराध्य विद्या विषयसुखभृता भुक्तिमादौ लभते ।
पुत्रान्पौत्रान् पृथिव्या सकलगुणगणालंकृतान् स्वाधयित्वा
पश्चान्मुक्ति अर्यंता श्रुतिशतगदिता सच्चिदानन्दरूपा ॥८॥
यो जाया खलु चित्तपावन इति स्वातस्योपास्यथा
विव्यातो भुवि रान्दा इति जडाज्ञानापहानौ कृतो ।
तस्य श्रीकविविष्णनाथविदुपो [s]दोषोऽन्ततैपा कृतिः
कुर्याच्चेतसि संमर्दं यहुविर्भं संस्थावता संप्रति ॥९॥
इति निष्कान्ताः सर्वे ॥ चतुर्थैकः ॥ इति श्रीविच्छिपावन-
जातीयरान्देयोपनामककविविष्णनाथभट्टविरचिता शृंगारवा-
पिका नाम नाटिका काश्या परिपूर्णा संवत् १७६३ समर-
जग्हन वदि अष्टमी ॥

Wherever the full title of the play is given in the margin (viz. foll. 1, 2, 6-8) it is called *Śrīṅgāravāpikā*. [H. T. COLEBROOKE.]

4197.

144. Foll. 38; size 14 in. by 3 in.; good Bengāli handwriting, of about 1750 A.D.; four lines in a page.

Kautukaratnākara prahasana, a comedy, in one act, composed for the delectation of the people during the celebration of the Spring festival (*vasantamahotsava*, *vishuvamahotsava*) —by one bearing the surname of *Kavitarika*, son of *Vāṇīnātha*, and court chaplain of *Lakshmanapati*, or *Lakshmana Māṇikyadeva*, son of *Gandharva Māṇikyadeva*, of *Bhūluyā-rājadhāni*.

It begins (with the verse-numbers supplied):

भूतैराकृष्टवस्त्रामुरसि करहति कुर्वतीमानताङ्गीं
दन्तैदेष्टा रसही जघनगुरुत्या प्रस्त्रलज्जीं द्रवन्तीं ।
पश्यैता दशपलीमिति सुरसरिता जत्यिते सोपहासं
ता वोस्य स्वरवक्त्रः सपदि नतशिराः पातु वः पञ्चवक्त्रः ॥१॥

अपि च । कोदण्डकर्पणविधौ श्रुतिमूलसङ्गो
भज्ञें दधत् अवणभूपगायद्वजस्य ।
चित्रीकृतो मधुकरैरिव नोलरते:
पाणिः पुनानु गिरिराजमुवो जगना ॥२॥

नान्यने सूत्रधारः । अलमतिविस्तरेण । समनादवलोम् ।
जहो सकलसामाजिकाना दृदयानि कीरुकजलनि-
मनानोव लस्यने । तथा हि ।
स्मितविदितरदालोमौक्रिकाव्रेणिरोचि-
विदलितभुवनान्तभान्तधाराः समनात् ।
विकसितमुत्सपमव्यूहसौरभ्यपुञ्जैः
कवलितसकलासाः (शाः) सम्भसंघाः स्फुरनि ॥३॥

ज्ञाय तावभ्याविषुवमोत्सवे विहितवहुविधिवितरण-
भूदेवभूरिभोजनप्रमुखवैदिककर्मकलापेन समधिष्ठप्र-
सादेन पृथिवीपुरोहितेनादिष्टसि कस्यचित्प्रियदर-
रापनपटुतरस्य प्रहसनस्याभिनयाय । तत्समीहिते नः
संपर्वं । तथा हि ।

आशा नरपतेयत्र सभा चेत्तत्र सादरा ।
समीहितमतः किं स्यान्नादृशां नाट्यधीमतो ॥४॥

तनिजगेहिनीमाहूय महोमहेन्द्रस्यादेशं संपादयानि ।
इति नेपथ्याभिमुखमवलोक्य । आये निनचरणमन्तु-
मन्त्रीरशिक्षितमुखरितो रङ्गभूमि कुरु ।

प्रविश्य नटो । एषा मिः । ज्ञानयेदु ज्ञाने (r. ज्ञानो) ।
सूत्र० । आये ज्ञानापितो इसि राजा कस्यचित्यरिहसनस्या-
भिनयाय ।

नटी । ज्ञज्ज केण गम्या(!) ।

सूत्र० । स्वगतं । सकलदिङ्गारोमलयनमगदनायमानयशःप्रसरो
इयेष भरणीनायको विदितः प्रियया । अयवा कुलज-
नाना पतिपरायणाना मनोनम्यत्र (?) मनोस्यत्र) विम्मु-
रन्ति । प्रकाशं । प्रिये न जानासि । यस्य हि
न्यायादियन्यवीषीविचरणपदुभिर्मूर्यिता भूमिदेवैर
निर्यं भूदेवेचार्चनरतमनुजा भारतीरङ्गशाला ।
रङ्गालं कारभूतातिथिमिलनमहासादराशेषलोका
वाराही यत्र देवी स्वयमरुणकर्ती भूलुपा राजधाने ॥५॥

अपि च ।

दानीर्थेवहुभिर्मैतैः सुकृतिनामाशंसनीया स्थितेः
स्वलोकादपि सा समुच्चलगुणा विभाजते भूलुपा ।
यस्यां सूरकुलाख्येः समुदिताः कल्पदुमा जङ्गमाः
क्षीणीन्द्रा विचरन्ति सन्ति विकुपाचार्या द्विजेन्द्राः शते ॥६॥

जनककलु यस्य

आमोम्बनोमापिकरम्य श्रुतिः शेतातपद्वृक्षाचाहकीर्तिः ।
शूरान्याम्बोनिपिष्ठौ चन्द्रो गम्भीराविकल्पहीनेन्द्रः ॥७॥

भूमति मुषि वरीद्वे तस्य लेष्टपदः
वितिपर इति गोहादयहोड्यामानु ।
गदनु दग्नवैवापालदा दुर्घामो इव
मुरमदसि सलक्षो वजपाविषेभुव ॥८॥

स्वयं यस्तु । विनश्वन्पमहल्लोमुकुटकोटिरामावलौ-
विशालविशालप्रभावाचविहयादप्यहुङ्कः ।
प्रतापमिहिरोदयग्रापितवेतिमोक्षिनी-
स्फुरवयनकैरवो जयति लक्ष्मीश्वीयिषः ॥९॥०९॥

प्रिये सकलगुणनिधेतस्य भूपालपृष्ठावस्त्रेवगवक्षमे
न हि गोर्वाण्यगुरुरपि चटोयान् । तथा चेद्य वराकाः ।
तथा हि ।

आरोप्यने गुणा ये भूतिकविवरैः पूर्वभूमीचराकां
न्यूनं ओलक्षणस्य वितिकुलमणः भूति नेतर्गिकास्ते ।
जास्ती तस्य लुतिः साहजगुणगताभाष्ये उपस्य लये
यद्येकः स्यात्पठेयान् दशशतपदनो भोगिनां जापैमीवः
॥११॥०१॥

अपि च । यो अपनवरतमुपशीयमानमुकुटकदप्तस्तर्पकारेष्वह्य-
रनाकरं निर्वितवान् ।

न्यायव्याकरणादिशास्त्रनिवहसाभानमध्यस्त्रिन-
प्रोडानशुभ्यिग्रभातिरभितः लंगापितानी ज्ञातो ।
धारणामवगाहनाय गहनसत्त्वे रसैः पुरितः
ओमस्त्रमणभूमुना विरचितः सत्ताप्यरामाकरः ॥१२॥

नटी । सविस्मये । ज्ञज्जउत्त । ईदितस्य व्यहसनवत्वं तेन
तादिशस्त्र विविलगुरुचस्त्र वेदज्ञसा ज्ञमनदो(?)
मनोविलोद इद्विति ।

सूत्र० । यद्य विभाष्य स्मृतिमभिनोय । जाकीनामहात्मनः
मुकृतिनो विद्याविवेकसापैर्वीदार्क्षिगभोरवानुग्रन्था-
कारारुप्यवारानिर्भूमीदेवमणः मुतस्य कृतिनः सत्ताष्य-
रामाष्युपितास्ते ऋकवितार्किंकम्य सरमः विचाप्र-
चन्द्रोत्तरः । तथा हि । इतस्य हि प्रहानिर्जितनाक-
नागरगुरुरपिगतसकलशास्त्रार्थतास्य विकुलश्विरो-
माणिक्षमेदिनोपतिनिवहमुकुटमरोचिरश्वितपदनवरस्य
पुरोधासा तेन विरचिते कौमुकरामाकरे प्रहसनमेवाच
पटुतरमियाकलयामः ।

नटी । ज्ञज्ज । इत्य दोलाज्ञाद(?) दोलाज्ञदे मे हित्य ।

सूत्र० । प्रिये न जानासि । स्वयं सकलस्त्रुवदिश्य कारित-

गुणसच्चस्य (?) पश्चस्य) जनस्यानतिशायितो ऽपि गुण
उपदेशकानी परो प्रीतिमुग्धादयति । तथा हि ।
स्वयं छेहेन सिक्षस्य शास्त्रिनः कुमुमं यथा ।
आनन्दयिति सेक्तारं तथा नान्यतरुद्दिवं ॥१६॥
अत्र नरपतिकुलमुकुटमणिश्रोलक्षणमाणिकपदेवस्य
[पाद]पदमेव प्रमाणे । तथा हि ।
सम्याः सदैव कलयन्ति काव्ये
दिशन्ति दोषान्मिश्रनाः प्रयत्नैः ।
मधूनि पुष्पे मधुपाः पिवन्ति
कुर्वन्ति क्रोटाः किल वृत्तवेदं ॥२३॥०

The comic figure of the piece is a silly king, *Māna*, whose queen has been abducted, and who relies for her recovery on a lot of imbeciles and knaves who possess his confidence. The nature of these characters is sufficiently indicated by their names. There is *Kumati Deva*, the minister; *Aśubhacintaka*, the astrologer (*daivajñā*); *Ācarakālakūṭa*, the priest (*vipra*); *Pracaṇḍaśephavarvara*, the spy; *Suśilāntaka* *Dandapāṇi*, the overseer of the harem; *Samarakāra*, the commander of the army; *Ajitendriya*, the guru; *Vyādhivardhaka*, the physician (*vaidya*); and *Kapaṭaveśadharin*, the *brāhmaṇa*, who is accidentally revealed as the abductor.

Of Prākṛit, the play contains only the few conventional phrases and a song assigned to the actress in the prologue.

It ends :

आचार० । देव भूयः किं ते प्रियमुपकरोमि ।
राजा । अतः परमपि प्रियमस्ति । तथा हि ।
त्वं चाचार्यवर स्वकीयनगराचारे नियुक्तो मया
सज्जक्राशनमिश्रिताम्बुचमुरा(?)नुरा) प्रीताखिलैर्बीच्यैः।
प्राप्तानक्षतरक्रिनी च कुलटीहृपैर्जग्नोहिनी
नीतो ऽयं कपटी गुरुमेष गृहं देवों गृहोत्ता मुदा ॥
तथापीदमस्तु ।
पृथ्वीविस्तारगम्या जनयतु विदधेवराजः मुवृष्टिं
भृतैर्वैष्णकर्माखिलनिहितपुरोडाः संसर्पितः सन्
छीरं सुचिप्रगच्यो दधतु बहुतरं तद्रवे राज्यसंघे
यद्वैसुष्टाः प्रक्षान्तो विदधतु निखिलानन्दवृद्धानि देवाः ॥

इति निष्क्रान्ताः ॥ इति कौतुकरत्नाकरनाम प्रहसनं
समाप्ते ॥ इति रत्नाकरं पुस्तं रामलोचनशमेणा । लिखितं
यहुयनेन वर्णाशुद्धं त्वज्ञेद्युधः

For an incomplete MS. of the same work (reaching as far as fol. 28b, l. 3 of the present MS.), see Notices of Skt. MSS., 2nd ser., i., p. 80.
[H. T. COLEBROOKE.]

4198.

1120 e. Foll. 12 ; size 12 in. by 4½ in. ; very fair Devanāgarī writing, of about 1800 A.D. ; twelve lines in a page.

Vasantatilaka, a dramatic entertainment, in one act, of the *bhāṇa* order ; by *Varadācārya*—son of *Sudarśana Kavi*, surnamed *Ghaṭikāśata*—eulogised by the *sūtradhāra* both as poet and as logician. [A.]

It begins :

जयति जगती मातुः स्तनकुंकुमबिंदवः ।
मुकुदास्थेपत्तक्रौस्तुभश्रीविड्विनः ॥

It ends :

कोचोपुरोमधिवसन् कमनोयभूमा
कामोद्य एव वरदः कमलालयायाः
चाकल्पन्वसुमतीमनुकल्पमेना (०र्ज्यमाना B)
कल्पद्रुमो भवतु (जयति B) कञ्चन मानवाना ॥१४७॥
इति निष्क्रान्तासर्वे ॥ वसंततिलकभाणस्माप्तः ॥

The work consists of a soliloquy describing the most heterogeneous scenes, one abruptly succeeding the other. The scene is laid in the streets of *Kāñcipurī* (Conjevaram), the abode of crowds of Brāhmans and dancing-girls connected with its famous temples ; and the colours of the picture are taken from the occurrences of daily life, such as gossiping about the private affairs of casual passers-by, love-making to other men's wives, cock-fights,

¹ कामो स एव वरदः कमलामहोशः B.

snake-catching, stopping of a mad elephant running about, teaching in a class-room, duels, etc. The last scene begins with the arrival, from Hastigiriśikhara, of Varadarāja, styled *Hastigiriśa*, i.e. prince of Kāncipuri, who comes to grace by his presence the celebration of the *vasantotsava*. On this occasion *Vasantasenā*, a dancing-girl from Vilāsapura, performs before the king, is admired and liberally rewarded by him, and finally becomes the wife of the actor, *Śringāraśekhara*.

The piece is entirely composed in Sanskrit. Editions of the work have appeared at Calcutta and Madras.

Cf. Sylvain Lévi, *Le Théâtre Indien*, p. 255.

[H. T. COLEBROOKE.]

4199.

3188. Foll. 80; size 12½ in. by 3½ in.; good, modern Devanāgarī writing; European paper; seven lines in a page.

The same work. [B.]

Colophon: इति श्रीमद्भूषिकाशतविरुद्धोवरदाचार्येण
विरचितो वसंततिलको नाम भाषणः समाप्तः ॥

The fly-leaf contains the following note:—
“Copied for me from a manuscript belonging to *Lakhman Trimakji Gadgil* of Belgaum.

The manuscript is dated Śaka 1709. It consists of twenty-four leaves, about 11½ in. long by 4½ in. broad. The characters are Nāgarī. Presented to the India Office Library, 23rd August, 1878.

J. F. FLEET, Bo.C.S.”

4200.

1827. Foll. 6; size 12½ in. by 5 in.; clear Devanāgarī writing of 1812 A.D.; European paper (watermark 1808); 12 lines in a page.

Mithyājānakaṇḍana, a short allegorical play vindicating the superiority of the ancient traditional forms of belief and social state of things; by *Kavi Ravidāsa*.

It begins:

ओदेवी च मुखायासिलमनननो पारेतो पारनो व्याद्

चाग्देवी बाकमदासु चुभिरिषि यरो निहितृहि ददातु ।

रामः कार्ण निकार्ण वितरतु भातो भानधानामु(?) नाम

देवथंद्राधेषुडो गमवदनयुः कोतिकातिप्रदो व्याद् ॥ १ ॥

अपि च । भातो सनिहितो निर्वे पार्वं उपयदूरगः ।

स अपितः परामृहि भर्वितीहि च व्याद् ॥ २ ॥

नांष्टते मूर्च्छारः । भो भोः सभासदः सावधानाः व्याद् । इह

ललु भरतलेडमेडनोभूते गुजैरप्रदेशे द्वारवतीयोः प्रिया व

कविरविदासकृतस्य निष्पादानसेडनाभिप्रस्य नाटक-

स्याभिनयार्थे प्रवृत्तो व्यस्तः । तदाकार्येच नटो ।

मूर्च्छारः । प्रिये इग्नातप्रविश्ये ।

नटो । अच्छउत्त चै कर्त्तो ।

मूर्च्छारः । प्रिये नाटकमधिनेताष्मस्माभिः ।

नटो । अच्छउत्त ते कर्त्तव्ये(। किमव्ये) ।

मूर्च्छारः । प्रिये भगवद्वर्ष्यमेव ।

नटो । केरिसो उण भगवे (बोद्धः पुनर्भगवान्) ।

मूर्च्छारः । जाः भगवानपि पृच्छते भगवत्या । तथा हि ।

यो भायया मूर्च्छिति रक्षिति हृति काले

बैलोक्यमेतदस्तिलं सजलोकुदाभः ।

ते श्रीनिकेतमलोकुमपदनेव

नावेति च परमकारुणिकातपौ ॥ ३ ॥

नटो । सर्वे । आकाशे कर्त्तो दत्ता । अच्छउत्त चै कर्त्तव्यं

मूर्च्छे ।

मूर्च्छारः । कर्त्तो दत्ता । जाः परिज्ञाते । वेदमनिरवे पात्रवे

विभुनोश्यस्माकं पवित्रतो बोल्यारकारो ऽपि चार्ये ।

अहमिति मन्ये । वेदैः परिवृत्ता भगवत्तो चाग्देवी नटा-

गता । यासौ

साक्षात्कृत्यगौरा कनकमयमहाकुंडलोकासिगता

श्रीमद्भूषिकाशतविश्यदे राजहंसे निष्पत्ता ।

विदोहो पमपत्तायतनयनयुगोमुगवत्तोन्नयुगमा

हौटाकारडिजालिर्वलिलिततनूङ्घामभ्या मुनाभिः ॥ ४ ॥

वेदाच्च य एते

कथायवरवासमः शशिकरस्फुरन्तुभिः
प्रकाशितद्वरसिलकांतिगौराननाः ।
गृहीतकनकोत्तमस्फुरितवारिपात्रोरुचाम्
इक्षवालसुधो वचोऽमृतरसेन सत्तौस्थदाः ॥ ५ ॥
तर्हि वयं सपर्यार्थं प्रयत्नम इति निष्क्रातो ॥ प्रस्तावना ॥
ततः प्रविशति यथानिदिष्टा भगवती वाग्देवी चत्वारो
वेदाश्च सर्वशास्त्रनिपुणपरिवृताः । इतस्तः परिक्रम्य
वेदाः सरस्तर्तो विलोक्य । भगवति संसारसागरतरणिं । वयं
तु पापहेतुना कलिहलकेन पराभूता विरलप्रचाराः
कृताः ।० ज्ञातो इस्माभिः किं कर्तव्यं कुञ्च गंतव्यं तत्समा-
दिश्यतु भगवती ।
वाग्देवी । अत्याश्चर्येमिदं । भगवतो वेदा अपि सुतिवाक्येर्व-
राकां मा संभावयन्ति ।०

Sarasvatī tries successively to associate the *Vedas* with *Vishṇubhakti*, *Nyāya*, *Mīmāṃsā*, and *Vedānta*, but they declare themselves likewise infected by the evil influences of *Kali*. Then *Praśastipaurāṇika* is called to the rescue. At the same time appears *Vyāsa Viṭāvatamṣa*, with his four female friends *Viṭopadeśā*, *Viṭavallabhā*, *Viṭānganā*, and *Viṭavilāsīnī*, as the representatives of female emancipation ; whilst the unsavoury *Kumbhakārī Adhautagudā* also makes her appearance, hailed by the women as their ‘mother’ and ‘teacher’ (*upadeshī*). *Viṭopadeśā* then informs her that she has initiated many ‘*sādhavah*’ into ‘*viṭatā*’, and introduces her to her own friend *Viṭāvatamṣa*, with whose assistance she has accomplished so much, whereupon this worthy pays his respects to the bel-dame. Meanwhile, *Praśastipaurāṇika*, who has been a witness to this scene, makes his remarks upon the strange modern development of womanhood (अहो स्त्रीर्णा प्रपंचो गहनः) ; but when they try to indoctrinate a *Brahmanī* with their new-fangled morals, and when she, though at first shrinking with disgust from the suggestion that she should render homage to a *Kumbhakārī*, shows signs of giving way to their

blandishments, he strikes in, and exposes the hollowness of *Viṭāvatamṣa*’s doctrine of the superiority of pleasure to duty.

It ends : ततो वेदाः सरस्तर्तो च प्रशस्तपौराणिकं साधुवादेन पृजयतः । प्रगटीभूता प्रशस्तपौराणिकोपरि देव-करच्युता पुष्पवृष्टिः पतति । वेददर्शनेन उत वाग्देवीदर्शनेन सवितृदर्शनात्मासीव सर्वे याखंडा विद्वताः । भगवती वाग्देवी वेदाश्च जयश्रिया सेव्यमानाः सकलमुनिणैः (मुनिगणैः) स्तूयन्ते । तथाय ।

नमो इस्तु [ते] देवि सवितृसारदे
नमो इस्तु वेदाः सकलेश्वरेश्वराः ।
सञ्चस्त्रसंघाश्च पुराणसंहिता
नमो इस्तु वो धर्मपथप्रवर्तीकाः ॥ ४६ ॥

वेदाः कुर्वन्तु कल्याणं ओरस्तु सदने हि नः ।
सारदा सारदा नः स्यात् कास्याषुतर्गिणो ॥ ४७ ॥
इति श्रीकविरविदामविरचितं मित्याङ्गानस्तडनं नाम नाटकं समाप्तं ॥ नवरसवसुग्निशब्दे काव्यिककृष्णादले भूतदिने बुधवारे सूर्यपुरे विमले । शोधः समजनि शंभुद्विजनः छंतुमलं मत्तिमतः कुर्वन्तो वसुधातलममलं ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

4201.

1570 B. Foll. 12 ; size 9 $\frac{1}{4}$ in. by 4 $\frac{1}{2}$ in ; Bengali handwriting of about 1700 A.D. ; 8-10 lines in a page.

Dhūrlasamāgama prahasana, a farce, in two acts, by *Jyotirīśvara Kaviśekharācārya*, son of *Dhīrēśvara*, and grandson of *Rāmeśvara*.

It begins :

हृषीदम्भोजनजन्मप्रभृतिदिविषदा संसदि प्रोत्तिमया
श्वस्त्रा मौलिं पुरारेतुहितृपरिणये साक्षात् चुम्यमाने ।
तद्वात् मौलिं वक्त्रे मिलितमिति भृणं वौस्य चन्द्रः सहासो
दृष्टा तद्वात्मानु(!) मितसुभगमुखः पातु वः एव चक्षः ॥०

The little play has been edited in Ch. Lassen’s *Anthologia Sanscritica* (Bonn, 1838 ; not reprinted in the 2nd edition), where (pref., p. xi.) the Karnāṭa king *Narasiṁha*, mentioned in the prologue as the author’s patron, is

identified with the king of that name who ruled at Vijayanagara 1487–1507 A.D.

A leaf is wanting at the end ; the MS. ending with the first pâda of the last stanza :
काले सन्ततवर्षिणो जलधारा॒ः सस्य॒॑ः समृद्धनभरा॑॥

Cf. Aufrecht, Cat. Bodl., no. 281 ; Sylvain Lévi, Théâtre Indien, pp. 252-3.

[H. T. COLEBROOKE.]

4202.

450b. Foll. 8 ; size 8½ in. by 3½ in. ; legibly written, in Devanâgari, about 1700 A.D. ; 9-12 lines in a page.

Svarṇamuktāvivâda, the dispute of Gold and Pearl for superiority, treated dramatically, in prose and verse, by *Maheśa Pandita*.

It begins : श्रीमहागणपतये नमः ॥ श्रीवाराहे॒ नमः ॥
चति॒ स्त्रिस्त्रितो॒ समस्तनगरीस्त्री॒ हयेपृष्ठो॒ पुरो॒
स्थाता॒ श्रीनगरी॒ गरीयसि॒ गुणीर्गी॒ रीगुरो॒ पर्वते॒ ।
यत्र॒ स्वर्णमयो॒ सभासु॒ सततं॒ मुक्तासयो॒ च॒ श्रियो॒
सेवते॒ बलभद्रराजचरणावन्योन्यसंपर्येया॒ ॥१॥
मुख्यै॑ । इतस्तः॒ सम्यकंठकर्णोगुली॒ व्यवलोक्य॒ सक्रोधं॑ ।
भो॒ सम्या॒ कथयतु॒ केयमध्या॒ साधि॒ मया॒ स्मृप्ते॒
केय॒ कस्य॒ सुता॒ किमीयवनिता॒ कार्य॒ किमस्या॒ पुनः॒ ।
किं॒ ज्ञानाति॒ न॒ भी॒ सुवर्णमस्तिराराध्यानं॒ सदा॒
धातृत्वं॒ समिहापरत्वं॒ च॒ सुखासाधारणं॒ कारणं॒ ॥२॥ यतः॑ ।
यत्राहं॒ निवसामि॒ तत्र॒ गुणिनः॒ शस्त्रं॒ च॒ शास्त्रं॒ तथा॒
चस्त्रं॒ चापि॒ विविच्चत्र॒ सुभगा॒ नागास्तुरुंगा॒ अपि॒ ।
नानादेशसमागताः॒ सुचरिताः॒ संतः॒ किर्यतो॒ न॒ वा॒
भस्त्रं॒ भोज्यमवोह॒ चतु॒ सकलं॒ नानाविधि॒ विधते॒ ॥३॥
गेहे॒ यस्य॒ वसामि॒ तस्य॒ विविधा॒ वापीतडागादयो॒
धर्मौ॒ शर्मीकरास्तनोति॒ सुमुलादानादिदानानि॒ सः॒ ।
स्वर्णारोहणकारणानि॒ सकलाः॒ सोमाश्वमेधादयो॒
यागास्तेन॒ नरेण॒ क्विमुचिता॒ विद्यापि॒ तस्यैव॒ सा॒ ॥४॥
मुक्ता॑ । समित॑ ।

तातः॒ स्थातः॒ स॒ पायोनिधिरतिमहती॒ रत्नगर्भी॒ च॒ माता॒
ये॒ ये॒ सौभाग्यवंतो॒ जगति॒ सुकृतिनो॒ नायका॒ मामकास्ते॒ ।
आर्थाः॒ कार्य॑ मदोय॑ यदिह॑ किमपि॑ वा॒ तद्वंतो॒ विर्दिति॑
झीव॑ कस्मादकस्माहदति॑ मयि॑ मुधावर्णमेत्सुवर्ण॑ ॥५॥

भाता॒ न॒ स॒ कलामिपिगीरिमुक्तामृत॑ः॒ तिरोभृत॑
या॒ भा॒ न॒ भगिनी॒ रता॒ भगवतो॒ वज्रः॒ स्वतुव्याविन॑ ।
किं॒ चाहं॒ च॒ समस्तराज॒ रववाद॒ व्योमभृताकरो॒
मुक्तानाम्॒ गुणेकपात्र॒ माता॒ निरुद्धोपवासा॒ ॥६॥
मुख्यै॑ । भो॒ भो॒ भारामारविचारचुरुरात॒ भवाम॑ । चविव॑
मुक्ता॒ नाम॒ मुक्तलोकलत्ता॒ न॒ लोकमित्राभावते॒ ।
मुक्तकुटुंडकृष्ण॑भृष्ट॑ः॒ वृद्धकर्वकविकितिकादिभिः॑ ।
पदकपादविभृषणन॑ पुरेश्वरगति॒ संततवैत्रिको॒ अस्यह॑ ॥७॥
यदि॒ च॒ शस्त्रद्वयतामापेषा॒ देवा॒ रुदा॒ जनकवृत्त्वं॒ वा॒
झीवमित्राभिपते॒ तहि॒ निविलवगच्छनकस्य॒ वृद्धः॒
झीवतो॒ कर्त्ता॒ नायादयेत्॒ । किं॒ च॒ । दारदैवतप्रदानो॒
ऐनपुरेसक्स्त्रीलिङ्गते॒ अपि॒ तद्वद्धै॑ । भी॒ भ॒ झीविगतीति॒
सुप्रसिद्धतरं॒ । चहो॒ सम्याः॒ नृनवस्या॒ गविकावा॒ भव-
तोऽपि॒ पश्चात्तिनः॒ संतीति॒ वन्ये॒ वेनेष॒ चदेश्वावस्या॒
मीनमाचिन्त॑ युमामिः॑ । न॒ चेत्तद्वामभवतो॒ । यतः॑ ।
सभा॒ वा॒ न॒ प्रवेष्यत्वा॒ इति॒ भवेत्त्रास्ते॑ (M. 8, 13)
अयते॑ । यदि॒ च॒ भवेत्त्रास्ते॒ विभवि॒ भवेत्त्रास्ते॑
राजदृढभीतिरपि॒ नास्तीत्यहो॒ महाकाशम्॑ ।
रागास्त्रोभाद्याद्यापि॒ स्मृत्येतार्थकारिकः॑ ।
सम्या॒ पृथक्पृथगदृशा॒ विवादात्॒ द्विगुणे॒ दन्ते॑ ॥
इति॑ (Yajū. 2, 4) भवेत्त्रास्तमरणात्॑ ॥ ततः॑
सम्याः॒ मुवर्णमवलोक्य॒ सम्पर्वे॑ । भो॒ मुख्ये॒ यज्ञी॒ वृद्धः॒ व्यले॒
स्त्वले॒ झीवत्वेन॒ निर्दिशति॒ वेनेष॒ वये॒ मीनमाचिन्ता॑ ।
न॒ तु॒ मुक्ताप्रथपातेन॑ ।

मुख्यै॑ । हंत॑ भवेत्तोऽपि॒ कवीनी॒ वज्रः॒ प्रवाक्येति॑ । यतः॑ ।

कवयः॑ किं॒ न॒ भावते॑ किं॒ न॒ जन्मती॒ नृष्टाः॑ ।

राजानः॑ किं॒ न॒ भृत्येति॑ किं॒ न॒ भृत्येति॑ वायसाः॑ ॥

इति॑ कविभिरेव॑ कविवचसावयवापेतवचनादिवृत्त-
मसत्वलहेनेति॑ तृष्णार्ण॑ च्यूष ।

मुक्ता॑ । तदेतत्सुवर्ण॑वचनमाकस्ते॑ सर्वै॑ ।

हे॒ हे॒ हिरण्य॑ दुर्वेशवादिन्॑ किं॒ गवेत्त्रावसे॑ ।

त्वमाकरजनिः॑ सर्वे॒ रामाकरमनिम्बहं॑ ॥८॥

Subsequently, Silver (*rajata*) and Diamond (*hiraka*) join in the dispute, on the part of the precious metals and stones respectively; but, in the end, king *Balabhadradeva* himself is appealed to, and, with diplomatic tact, settles the dispute by allowing to each side its own special merits and sphere of usefulness.

It ends : राजा । पुनः समरं । भो मुवर्णास्मत्सभायाम्-
भिमानमपहाय मिलित्वैव स्थोयतां । ०। किं च ।

युमाकै यादृशी कौतिः कौचनेन महामुना ।

नान्यथा तादृशी तेन मिलित्वैवास्थतामिह ॥

हीरकं । स्वमनसि विचार्यै । भो मुक्ते साधूकै सकलार्थ्य-
तत्त्वविदा महाराजेन । यतः । उपकर्त्तारिणा संधिर्नै० ॥ उप-
कारोऽमुनास्माकै कौचनेन महान्वृतः । यतः । तत्त्वदूरनिवा-
सिनोऽमानानीय परमपविच्छृंखेगवच्चरणशरणस्यानन्तदान-
मानसंतोषितभूरिसुप्रवरस्य विविधविद्याप्रचुरतर्यंडितमंडली-
मंडितसभामंडपस्य निजकौतिकौमुदीमेदितजगत्यग्रस्य क्षिति-
पालचयच्छृंखलचूडामणिश्चेणिनीराजितोपातपदद्वयंभोजकर्मी-
रितस्वर्णपीठस्यास्य महाराजस्य दर्शनं कारितं । किं च ।

उपत्रीचविरोधेन न कुतश्चिद्वस्त्रितः ।

पश्येधनविरोधेन दहनस्य कुतः स्त्रितः ॥

तस्मात्साधूकै महाराजेन बलभद्रदेवेन मिलित्वैवास्थतामिति ।

सर्वाकृपारपारस्त्रितमपि विविधं वस्तुजाते समस्तं

शास्तं यापादपीडं क्षितितलममलं सर्वदालंकरोति ।

शोऽसौ भूचक्रवर्तीं जगदखिलमहापीटवीरायवर्तीं

प्राञ्यं राज्यं विप्रहो नृपतिकुलमणिः साहिवाहादुरेन्द्रः ॥१॥

इयं श्रीनगरीयश्च श्रीमहेशमनोपिणः ।

निर्मितिः शर्मित्वा निर्मित्वात्मनोपिणा ॥२॥

इति श्रीमहेशपंडितविरचितः स्वर्णमुक्ताविवादः समाप्तः ॥

The *Bulabhadra Deva* of *Srinagarī*, who thus acts as referee, and to whom the little play is dedicated, was probably the author's patron ; whilst the *Sahi Bahādurendra* (*bhūrakravartin*) referred to in the first of the concluding ślokas may have been intended for the contemporary suzerain king of Guzerat, *Bahādur Shāh*¹ (1526-1537).

¹ This was suggested by Mr. L. D. Barnett, who kindly supplied me with the (not very satisfactory) readings of the Bombay edition in the final ślokas and colophon, viz. :—

योऽसौ . . . वीरभीरायवर्ती० ॥६०॥

इयं श्रीनगरी यस्य श्रीमहेशमनोपिणः ।

निर्मितिः शर्मित्वा निर्मित्वात्मनोपिणा ॥६१॥

इति स्वर्णमुक्ताविवादः समाप्तः ॥

This little work has been printed in the *Laghukāvyaṇī* (pp. 171 ff.), forming part of the Bombay magazine *Kāvyaṭihāsasangraha*, vol. 10 ; but unfortunately this edition was not available for consultation when the foregoing extracts were made.

[H. T. COLEBROOKE.]

4203.

243. Foll. 102 (counted 101, no. 46 being double) ; size 12½ in. by 4½ in. ; good, modern Bengali handwriting (omitting, however, the diacritic dot of the *r*) ; six (from fol. 48 seven) lines in a page.

Anandalatikā, a dramatic poem, in five sections (*kusuma*), on the love of *Sama* and *Revā*, by *Krishṇanātha Sārvabhauma-bhāṭṭācārya*, son of *Durgādāsa Cakravartin*.

Though exhibiting some of the forms of a *nāṭaka* (and marked as such outside), the work is devoid of all real dramatic action, being rather a collection of poetry, descriptive and narrative, with interspersed dialogues and quasi stage directions.

It begins (with the numbers supplied) :

संधानं नमदुव्रमत्तितिलुठहीर्वाणमूर्धावलो
चच्चामरचास्तुनलचयध्वानालिसंवर्धिनो ।

तेषां फुज्जिलोचनाम्बुदलाम्बुज्जासयनो परं

चित्रा तत्त्वचन्द्रिकावलिरियं चेतो ममालस्तां ॥१॥

सानन्दं वन्दनाय द्वितितलविलसन्मौलितचन्द्रार्थमौलेर्
व्यालश्वासप्रदीपोद्विनयनशिखिनालया दग्धमर्मी ।

शोतामृशः पादपसं हिमगिरिदुहितुः शोतलं यो नियणः
पीयूषिग्निर्देहो विलसति नसरः सोऽप्यमव्याचिरं वः ॥२॥

सणीलोचनमिन्दुविष्विमलज्योत्त्रां पिकोकृजिनं
हंसीमन्तुगतिं जहार भवतो अक्षं जगन्मरणले ।

मञ्चित्तं वद कुत्र गोपितमिति व्याहृत्य गोपीस्तनान्

मुच्चन्कचुलिका विचारचतुरो मुग्धो हरिः पातु वः ॥३॥

शमोर्नैनधूतमसूलजटाद्येष्ण संपातिरे
गाङ्गैर्वारिभिराशु मुखनियहे शैवीतनूमाश्रिते ।
गौरीमुत्सुकयन् गणाश्च मुखयन् सुस्मेरल्लोदरो
मातेयं तव जाह्नवीति पितरं संव्रीडयन् पातु च: ॥ ४ ॥

आकर्ष्ये सभ्याः । भो आनन्दक सापु सापु नान्दीभिन्नेनिदता
वयं । किंतु देवस्य चिनामणेज्ञामातृपरिणेतृनीततनया-
निमित्तमन्यादृशमानसः । तदस्य मनोनिवेदनकमपि
प्रवन्धं प्रस्तावय ।

आनन्दकः । आर्थाः । श्रीमन्नन्दनन्दनचरणमरसीहृष्णनन-
यरितुक्षितविषयरसश्रीगुणादामचक्रतितनयेन श्री-
कृष्णानाथकविना विरचितमानन्दलक्षिकानामप्रवन्ध-
मध्योत्तवानस्मि । तद्यदि देवस्ये भवति । सप्तवा
श्रीपुरुषोऽन्नमदेवचरितेन तावदात्मानमपि पवित्रयामि ।
तथा हि ।

दीर्घासदालपनगाढ़नडी रमज्जा
मुद्दां करोनि गुणवारिनिधी विभूतां ।
स्वर्वैहिनीपयसि भूरिविधूतुरुदः
काको ऽपि चक्षुपुटकं विमलीकरोति ॥ ५ ॥

इति सभ्येषु निवेद्य नृपतिपुरत उपसृत्य प्रकटितकरपुटकः
प्रचलद्ववदलः सविनयनमितकन्धरः क्षितिपतिपदनिहितनय-
नस्तिष्ठति ।

राजा । अवलोक । अये आनन्दक । किमपि विवक्षुरिव
वीक्ष्यसे । तत्किमिति भौतमास्थितं भवता ॥

आनन्द[ः] । महाराज मन्यगरलितं (?सम्यगवसितं) देवः ।
तथा हि ।

अभिनवकविकवितेयं भरति न वा रुचमेतदभिज्ञानां ।
हरति वा वितचिन्तं चटुलयति मो हरेर्गुणानुवादः¹ ॥ ६ ॥
[राजा] भो आनन्दक । प्रभुगुणविरलितप्रवन्धमधीतवान् भवान् ।
तदलमेतावता विनयप्रवन्धेन विलम्बावलस्तेनापि ।

आनन्दः । यथाज्ञापयतिदेवः । तदेव प्रस्तौति ।

कुरुक्षेत्रं यातैः क्षितिपनिवैभूरिविभवैर्
महारत्सौधानां वितरणभर्दैनिकरान् ।
महाद्यान्कुर्वद्धिः सुभितकनकाद्विप्रभृतिभिर्
महेष्वासैरासीत् क्षितिरपि तदा देवभवते ॥ ७ ॥

¹ ? Read हरति न वा हितचिन्तं चटुलयति मो हरि-
गुणवादः ॥

कृतार्थेष्वाभुमनेवलानि विचारवदन्त्वैनवादमानि ।
आनन्दयज्ञागतनम्भुव्याकामिनम्भुः शोरवनेवगाम ॥ ८ ॥
निशम्य लोकेतिहलोकमार्यं जहृशयोनएवोत्ताया ।
तदा यगोदा मुत्तपीविनुपा तद्वानवयवना हठोद ॥ ९ ॥

देवो ऽपि लक्ष्मान्गृहोत्तमानवन्
विरेण विशेषलोकलालमः ।
पुरेष चालोचित्वेऽप्यजलो(८. ०३०)
गोपाकृतिः यादगति प्रतम्बे ॥ १० ॥

पुरा वयस्यैवैवालसंपैरस्तो वस्त्रेति तेवंकुमः ।
निवेदितोऽपि भ्रान्ताप्यवाममः पुरं शूद्धेयवाचिवेज्ञ ॥ ११ ॥
नोऽयादिर्पि गोपनम्भनान् रुक्मिणीप्रभृतयो न इत्यासीः ।
न प्रभृ च पितरौ प्रजेष्ठरौ एततो गमयितु रमाष्टोः ॥ १२ ॥
सभ्याः । सापु भो आनन्दक सापु । उचितप्रसारेवंवामिद्वाः ।
ततः आनन्दकः ।

ज्ञानातरे पुलकपृतिदेहगतिः
आनन्दजेन नयनाम्भुकरेण सिद्धन् ।
दूराङ्गिभोः समवलोकनमुपचेताः
श्रीनारदः वित्तितलं मुनिराजगाम ॥ १३ ॥

ते नारदे चौक्ष्य मुद्रतो ऽपि विहाय विहायगमगामु देशः ।
जगाम तस्यानिकमव तृणे मृत्ये पदान्वैरप्यवद्यवानः ॥ १४ ॥
योगीन्द्रवृद्धेरपि वन्दितोऽपि ब्रह्मज्ञं भाविभिरविज्ञोऽपि ।
तद्विग्रुयमे जगदेकनायो दक्षो यथा मारकतः प्रयातः ॥

[४४ ॥ ०३५ ॥]

कालिन्दोः प्रति नारदः ।

विहाय हक्षिलोगेहवपि सत्त्वानिकेतने ।
मामिहानीतवान्देवः सौभाग्यं वर्षेयस्त ॥ १६ ॥

देवः । स्वगते ।

जानाति नमे न रमा मयि कुप्तातीति
वृत्ते निशम्य कुपिता किल सयभासा ।
भूयोऽपि हन्त मुनिना स्मृतपारिजाता
पूर्वोधिको मम पुनः पृष्ठुः प्रमादः ॥ १७ ॥

नारदः । देव ।

तवानुरुपा दधिता यथा मामतोपयन्तुहतमानरेण ।
प्रतिप्रियं तस्य करोतु क्षो वा स्वीयानुहर्षे तु निष्परामि ॥ १८ ॥

मानवापिपतिरेव दमनो नाम भूषितः ।
विभवेभिर्क्षयोगच न यस्य प्रतिनो भुवि ॥ १९ ॥

निश्चिलामनिगृहानी गोचरः सर्वमेव हि ।
तथाप्यमुप्यास्तोद्वाय प्रलयामि पुरः प्रभोः ॥ २० ॥

१३२

तनया तस्य भृपम्य जगदुहरूपिणी ।
 नामे रेवा गुणास्तस्या नाहं वर्णेष्यतु श्वमः ॥ ८१ ॥
 तवास्मजे सा दृढबद्धभावा स्वयंवरार्थं यतते पितास्याः ।
 हिंजोऽपि पत्री विनिवेश्य मृग्नि समागतप्राय इवावधेहि
 ॥ ८२ ॥ ०१२ ॥
 अथ त्वदीयस्तनयः समोऽपि स्वीयानुरूपां दयितां दिदृश्य ।
 विद्वा समाविद्य यैव दक्षां^१ क्षितीश्वराणां पुरुषाविवश
 ॥ ८३ ॥ ०१३ ॥

In the course of his quest of a suitable consort, he arrives at *Damana's* city, and hearing the praises of *Revū* sung, he enters the palace unseen.

ततः शायानां मणिवेदिकायां शशाङ्कमृदीभिरुद्धश्यायां ।
 चकार नेत्रातिथिमेव रेवा मरिद्विलीनामिव राजहंसो ॥१००॥
 अथ विलोक्य सप्तो दमनात्मजामनुभुवन् पुनर्भेदनिवृत्तिः ।
 तरलितोऽयज्ञकूटमनोभुवा स्वगतमित्यमभावत तदुणान् ॥१०१॥

Subsequently the sleeping maid awakens, and they plight their faith to each other.

ii. (fol 40a) :

मन्दं मन्दं क्षिपति चरणे चिन्तयन्प्रेम तस्यास्
 तूर्णं तूर्णं किरति नयनं पृष्ठतस्तड्डमेण ।
 वारं वारं जपति निभृतं भाषितानि प्रिया[ए]
 दौर्धे दौर्धे श्रस्ति च समः कम्पमानाखिलाङ्गः ॥०

Sama's friend, *Subhūti*, son of *Uddhava*, noticing the change in the prince's condition, is told in detail what has occurred, and the love-sick prince then proceeds to paint from memory the portrait of his beloved, which occupation affords ample scope for depicting the lover's feelings.

iii. (fol. 50a) :

अथो मुनीन्द्रादवगत्य भूपः समाप्तिविज्ञातसमस्तवृत्तं ।
 निजानुरूपे प्रतिलभ्यभावो मुतो स विज्ञाय परं तुतोष ॥ १ ॥
 प्रलोभितेर्यं मदनानुज्ञेन(!) जहौ न धैर्यं कुलनाङ्गनायाः ।
 रहोगतापीति महोमहेन्द्रः प्रियान्वितस्तां प्रशंस रेवा ॥२॥

¹ Viz., the power of entering anywhere without being seen by others.

The king issues invitations to the *svayambhara*, and various scenes of amusement in connection therewith are depicted.

iv. (fol. 67b) :

अथोदिते भास्ति भूमिपालास्तच्छिननोन्निद्रितलोहिताश्वाः ।
 माध्वीकरस्यामपि वन्दिगीता सुति तदानीं विफला वित्तेनुः ॥१॥

The princes assemble, and at length the princess herself enters the festive hall.

शोतांशुविच्छवदना स्तनभारनमा
 खदाम्बुद्विच्छमनुविच्छितपञ्चवौष्टी ।
 भूदेवपाणिपरिदर्शितवर्त्मनैव
 बाला जगाम मगधाधिपर्सनिधानं ॥ ३६ ॥
 भूपास्मजी द्विजवरः पुरतो निधाय
 चडाम्ब्रलिनैवितमौलिरिदं चभावे ।
 कीर्तिप्रतापजयदानमहीमहेन्द्र
 भूपावधेहि यदहं विनिवेदयामि ॥ ३७ ॥
 एषा पुरा नृपसुता शयिता निशायां
 स्वमे कुतोऽप्यधिगता कठिनां समस्यां ।
 लभैव(r. लभ्वैव) वाल्यधपला स्वकरयहे दपि
 तमूरणं च पण इयकरोप्रतिज्ञा ॥ ३८ ॥
 इति काच्छनपटलिंगितां समस्यामर्ययति । राजा सादरं
 प्रगृह्य वाचयति ।

रौपाभिषो भीरसमो ऽप्यधीरः
 को मित्रजामित्रजनप्रसृतः । इति ।

The king of Magadha being unable to complete the verse, the rulers of *Kaliṅga*, *Karnāṭa*, *Avanti*, *Kāmarūpa* and others are successively tried without success, until at last the princess and her companion come to the *Yadu* prince.

स्वं तयोः स्फुटतमे दृढभाववन्वे
 ते पश्यतामपि जयाशिषि निःसृतायां ।
 भूपेषु सूर्णिततमेषु करे समस्य
 विन्यस्तवाञ्छिजवरः कठिनां समस्यां ॥७२॥०७४॥
 ईषद्विहस्य जलदध्वनिराशु तेषाम्
 उत्करण्या सह ददशे तदधेष्व ।
 आधृतमौलिदयिताननदृष्टिवर्गं
 सो ज्युरयत् प्रियतमातिमनोरथेन ॥ ७५ ॥

रौपाभिपो धीरसमो उपधीरः

को मित्रज्ञामित्रजनप्रमृतः ।

कृष्णात्मजो उसौ सम एव नामः

प्रमृत कालिन्द्यपि ये स एषः ॥ ७६ ॥

ततः स्वामानाथसुता कराभ्यामानीय नवा कल्पीतमाला ।
प्रेमणा समालिङ्गनबोददात्रो कश्चेऽर्थ्यामास मुदा प्रियस्य ॥ ७७ ॥

[०९८]

तस्मिन्चृते पूरितमानसानां पौराङ्गनानां चहुमाधुवादः ।

तयोः सुखायापरभूजो च अवःसमीपे उज्जनि वक्षपातः ॥ ७९ ॥ ०

This section concludes with the marriage of the couple.

v. (fol. 83a) : अथ यामिनीशेषे विकासितकुमुमारचनाय प्रस्थिते सुमुखीप्रियकथे ॥

सुमु० । सखि प्रियकथे ।

अग्नेभूय मधुवतस्मुदरवैस्त्रिद्रितः सादरं

सदृशस्तवकस्तनोपरि लसज्जासाभुजालिङ्गितः ।

ईपत्स्मेरनवप्रमृतवदनाहृतानिलैश्चितिः

पश्योद्याननवा[कुरा:] प्रियसखों संसारयनीशितः

[॥ १ ॥ ०५॥

प्रिय० । सखि सुखिः । तत्र वाणोरसतरङ्गिण्यपि न ता
सुखयति ॥

सुमु० । किमिति ॥

प्रिय० । ज्ञाकौमारं यथा सार्थं जन्मैतद्यापिते भया ।

तां विहाय निशा नोता किमस्मादपि दुःखदं ॥ ६ ॥ ०७ ॥

तन्वज्ञी सहचारिणीविरहिता सृङ्गी शिरीषादपि

शृङ्गान्वेव जगन्ति पश्यति सखों का वा प्रिया पृच्छति ।

अङ्गी नैव जहाति मातुरभुनाप्येकाकिनी चालिका

नो जाने नृपता समेन सहिता जागर्ति निद्राति वा ॥ ८ ॥

सुमु० । सखि प्रियकथे । केवलमुदारचरितैव भवती सा
पुनिश्चिराभिलिपितनिधिमित्र लग्ना(लन्ध्वा) विलयति
(? विलसति) ॥

प्रिय० । सखि सुखिः । स्वयंवरसमाहृतकुलवधूनामनुनयाय देवा
समादिष्टास्मीति तदनभिज्ञा[है] तदा मूलतः कथय ॥

सुमु० । सखि शृणु । सा हि

भूपाभिराशोभितदेहवज्ञी स्वकानिविद्योतितदिग्विभागा ।

नोता सखीभिः शयनीयसीस्ति नवाङ्गनैवाज्ञनि नवमौलिः ॥ ८ ॥

¹ That is, son of Kālīndī (i.e. Yamunā, daughter of the Sun) and her friend (or husband) Krishna).

चिरेण यामानवाविनोपत्तेनिभालुमोर्द्वितानवानामुडा ।

तदादेवृद्धिप्रणयेन कौलिता पुरः यस्तोमामिहि वृतिलिङ्गिता ॥ ७८ ॥

प्रिय० । सखि तत्त्वतः ॥

सुमु० । ततो यवेता चयनीय मनिद्राह्

ग्राष्णविवलदृग्मा निश्चावा ।

तयोरपूर्वप्रयादेकपादो(? प्रददेकपादो)

विलोकिते प्रेम विनिमिते रहः ॥ ७९ ॥

यातामु तामु प्रणयेन देवासावन्यविद्यात्तगमीतरपेता ।

नेत्राम्बुधीतस्तनकुमुखे याज्ञलिङ्गापद्मोत्तेनाम ॥ ८० ॥

करेण मंगूळ करं प्रियायाः स्वामालिङ्गः यस्तमात्र गृह्णार्ते ।

ततो ह विन्यासितवाहुवन्धा रेता सवालिङ्गिति निभेर नः

[॥ ८३ ॥ ०७९ ॥

ईदृग्विपानि रक्ति नाम विलोकितानि

सौभाग्यभाग्नि चरितानि तयोर्निश्चावा ।

नेत्रं यमेव सफलोकृतमङ्ग किंतु

रेता गमिष्यति पुरादिति वृच्छीतामिम ॥ ८१ ॥

प्रिय० । सखि सुखिः । इ यास्यति रेता डारावद्या विष्ण न
पश्यति ।

डारि डारि डिरदपतयः पृष्ठिष्पस्त्वेष्याः

स्याने स्याने करधृतमुखसर्वापाश्चान्तुरङ्गः ।

भेरीघ्वानैष्वमिकतदृशः सायुधा योधुम्बदा

रेता गलो(गना) स्वपुरमिति वेचिको शोदशम् ॥ ८२ ॥

प्रियसखि । किमतेन पुष्पादवयनेन तामेव विलोक-
यामीत्युभे प्रस्थिते । कियद्वृ गत्वा प्रस्थानकोलाइलाक-
लनविकलं नृपतिमवलोक्य ।

सुमुखी । प्रियकथे । नृपति विलयनवशलोकयन्वा शिरुव-
विदार्यते मम ददये । तदेव चले विज्ञावयामीत्युभे
उपविष्य राजाने निर्वैर्यतः ।

राजा । रेता यास्यति हन्त नायनिलये वालानतिशा कर्त्त-
शुश्रूषा ग्रविभास्यति शनुरयोः पशुमनोरकर्त्त-
शुद्धापविष्पोदिता च कुलजा कस्ते विलासास्यते
शृङ्गान्वेव दिवो मुखानि किमहो पश्यानि ती चिकावन्

[॥ ८४ ॥ ०८५ ॥ इति रोदिति ॥

समाप्तः । देव । नाथे विष्णादसमयः । तदलमावेशेन । भगवतः
प्रस्थानाय त्वरयनि वेत्पाविनः । तदाहापय त्रय
प्रयाणाय ॥

राजा । सर्वधर्मे । साधु भवितव्यं । तदयतो गन्त ॥

[समाप्तः] यथाहापयसि । इति तथा करोति ॥

राजा । भगवत्प्रश्नसविधं गत्वाऽप्तात् प्रणस्य बद्वान्निः ।
 पूर्णानन्दमगाधबोधनिलये ये निर्मुणं निक्षिप्य
 निर्वाणाय हृदि स्थितं स्थिरपियो युञ्जन्ति सद्योगिनः ।
 मुक्तिग्राहनकीर्तिपोतवसने(?) कीर्णि०) रूपं जगन्मोहनं
 भक्ता यस्य भजन्ति न्मखनिरतं(?) शेष०) तस्मै नमो विष्णवे
 ॥२७॥०

Subsequently the young couple take their departure, in *Reva's* parting words occurring the verse :—

नमत्वं गुरुपु ग्रभौ सरलता बन्धौ दया पृथ्वे
 चान्यस्मिन् विषयी(!) वहिनै गमनं लोभ्ये(? लौल्ये) ति-
 तिष्ठा परा ।

मौनं विप्रियवादिनि प्रियकथा भृत्येषु धर्मे भातिर्
 मातर्धर्मे इतीरितः कुलभुवी चित्ते दृष्टं धारयः(?) धारितः)॥४७॥

Then follows the description of the journey to and entrance into *Dvārāvatī*, in the kāvya style, with prose dialogues and stage directions thrown in, as when, on their way, they visit the *maharshi Ashṭāvakra's* forest retreat (fol. 94a) :—

रेवा । संसध्यं । नाथ छणमत्र रथं विश्रामय । अदृष्टपूर्वीणो-
 दृशतपोचनानि ।

तथा हि ।

नवनवतरुद्धोभा लोभयशेषुदृष्टि(?) यस्यश्चदृष्टि०)
 सुखयति नम गात्राख्यालवालाम्बुद्वापुः ।
 सुरभिकुमुगन्धा मानसं मादयनि
 स्यभयहरिणशावाः पाणिमुक्तरथयनि ॥६८॥

अथि च ।

नानापुष्पितपादपाः प्रतिदिशो नृत्यन्मयूरः स्त्रली-
 शाखायामभयाः पठन्ति किमहो सामानि शुद्धं शुकाः ।
 माध्वीकान्मधुरं कपोलमधुलिट्युस्कोविलैः श्वीयते
 आग्रातुं रथवाज्जिनामपि मुखान्मायानि मुग्धा मृगाः ॥६९॥

तदत्र छणमवस्थातुमिळामि ॥

समः । प्रिये युन्यते । अत्र हि महविरष्टावक्रः प्रतिवसति ।
 तदवहेलनमनुचितं ॥ सारथि प्रति । अये भद्रक याव-
 दावा महविरष्टावक्रं प्रणस्यागच्छावस्तावदश्वान् पालय ।

सौभ० । यथाज्ञापयति देव इति तथा करोति ।

समः । परिभ्रनान् प्रति । अयमुग्रलपोधनस्तद्यमत्रैव तिष्ठत ।
 इत्युभौ गच्छतः ॥

समः । प्रिये । सहि पश्य ।

तरुणा नैविड्यान्मिहिरकवलेशो न भरणै
 प्रभावैः पुण्याणा कुमु[मित]मिदं सर्वमभवत् ।
 सुपक्षैः सुखादैवहुतरफलैनेष्ववितपस्
 तवातिथ्यं मन्ये किसलयकरेणैव कुरुते ॥७०॥

It ends :

ईपृष्ठिकतात्पयाकविभवः स्तोकास्तरज्ञो जनो
 विश्वासोककरापथीश्वरसदानन्नाखिलज्ञानिनः(?) ।
 यन्मीद्याद् गुणवर्णनाय रसनी व्यासोहयतादरात्
 चापत्यं तदिदं दयालुद्दयैः श्वन्नव्यापैर्वृष्टैः ॥

चित्ते कामपशंवदे मृगदृशो वक्तेन्दुलुभे रक्षिण
 कर्णे च प्रतिवाचिकप्रणापिमि स्पृशादरिणा(?)त्वचि ।
 पाणी वेद्विज्ञतसेविनि स्तुतिकथामुधो (२. ०मुधे) रसज्ञादले
 धावत्स्वेषु रतेन्द्रियेषु महिमा कैस्त्रिपैर्वर्त्यते(?) ॥

कविवरकृतकाथेष्वत्र चित्रेषु सत्तु
 तदपि सरलमुख्यैरतदालोचनीयं ।
 सति हि कनकहाने(?)हारे रत्नयुक्तादिचित्रे
 लघुरपि हृदि काष्ठो न्यस्यते कामिनीभिः ॥[१३७]॥

इति श्रोमहामहोपाध्यायकृष्णानाथसार्वभौमभट्टाचार्यविरचि-
 तानन्दतिकायां पञ्चमकुमुनं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

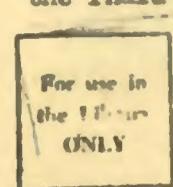

BINDING SECT. OCT 2 1968

Z Gt. Brit. India Office.
6621 Library
G78S3 Catalogue of the Sanskrit
v.2 manuscripts in the library of
pt.5-7 the India Office
cop.2

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

